This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

32101 065403378

Digitized by Google

Library of

Princeton University.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

MJESEČNIK

PRAVNIČKOGA DRUŽTVA U ZAGREBU.

GODINA XIX.

IZDALO GA PRAVNIČKO DRUŽTVO U ZAGREBU.

UREDILI U IME ODBORA PRAVNIČKOGA DRUŽTVA

STJEPAN KRANJČIĆ i Dr JOSIP ŠILOVIĆ.

U ZAGREBU.
TISKOM DIONIČKE TISKARE.
1893.

Digitized by Google

(1812) v.19

Digitized by Google

I. KAZALO STVARNO

devetnajste godine „Mjesečnika“.

Akcijonarne udruge firma. Članak 29.
Aktivni vojnik na privremenom dopustu spada pod vojničku sudbenost 338.
Antikretičke pogodbe. Članak 413.
Austrija vidi Cislitava.
Beriva činovnika u Ugarskoj 136.
Bezciene prodaje u Austriji. Članak 502.
Bigamija, kod iste za prosudjenje valjanosti ženitbe nadležan je duhovni sud 239.
Biljegovanje ovršnih molbâ kod mjestnih sudova, ako iznos nadmašuje 50 for. 293.
Biljegovine oprost i zabilježba u parbenom postupniku 533
Biljegovna pristojba nemože se zahtievati za priznanje likvidnosti stečajnih tražbina 292.
Bilježničke pristojbe za obavu ostavinske razprave 384.
Bjegunac vojni spada pod sudbenost vojničku 339.
Bludnja, k nauci ob istoj 570.
Brak, — vidi ženitba.
Brisanje zadružnoga svojstva 244.
Bugarska, pravna škola u istoj 40.
Ćiena muče ustanovljena kod trg. vačkih kupnja 572.
Cislitava, — novi gradj. parbeni postupnik za istu 246 i 294.
Cislitava, — prodaje u bezcienu u istoj. Članak 502.
Crkva katolička, — u istoj može otac evangelik mužko svoje diete iz mješovite ženitbe krstiti dati 529.
Crkve katoličke (župe) nekretnine, — realna ovrha na iste 488.
Crkveno pravo katoličko od dra. Belaja. Ociena. 343.
Crnogorski imovinski zakonik preveo na njemački jezik A. Šek. Ociena 389.
Činovnici prestaju biti članovi zadruge 524.
Činovnika beriva u Ugarskoj 134.
Članovi svi zadruge izumrli 195
Daće zaostale i kupnja krčevinskoga zemljišta 377.
Diete rodjeno prije izmaka sedmoga mjeseca 74.
Dignuće stečaja prije, nego mine rok za prijave tražbina 180.
Dioba potajna zadružna medju otcem i sinom 486.
Dioba potajna zadružna nemože se potvrditi, ako je provedena nasiljem i ako su malodobnici prikraćeni 385.
Djetinstvo, — član je zadruge, koj je za djetinstva u istu primljen 524.
Dobrom javnim ima se smatrati poljski put, ako je unešen u gruntovnicu 578.

*

Digitized by Google

Dokaza slobodno uvažavanje. Članak 145, 205, 253 i 314.
Dopust privremeni, — aktivni vojnik na privr. dopustu spada pod vojničku sudbenost 338.
Dosjelost tabularna i fizični posjed. Razprava 301 i 349. Članak 445.
Dražba nekretnina nemože se dozvoliti bez pridruženja, ako je dražbeni postupak u tečaju 67.
Dražba, — pridruženje k istoj može izposlovati samo „drugi vjerovnik“ 331 i 561.
Družtva za podupiranje odpuštenih kaznenika. Čitanje 1.
Družtva trgovačkoga nova vrst. Članak 269.
Državno odvjetničtvo odustalo od priziva, a sudb. stol ga ipak podnese banskom stolu, koj pooštri kazan; — povrieda zakona 568.
Dugovi zadružni, pravni sliednik razriešene zadruge odgovara za iste 132.
Duhovni sud je nadležan kod dvoženstva da prosudi valjanost ženitbe 239.
Dužna pažnja zanemarena po zakonu o porabi tiska 37.
Dvoženstvo, kob istoga za prosudjenje valjanosti ženitbe nadležan je duh. sud 239.
Ekonoma narodnih i pravnika poljskih treća skupština 581.
Erar krajiški zemaljski, — na istoga ime uknjižene nekretnine; — zahtjev financ. erara za prenos prava vlastničtva 329.
Erara financijalnoga zahtjev za prenos prava vlastničtva nekretnina, uknjiženih na ime krajiškoga zem. erara 329.
Erarska porezna i pristojbena tražbina medju prvenstvenimi stavkami kod razdiobe kupovnine 426.
Evangelik otac može mužko svoje diete iz mješovite ženitbe krstiti dati u katoličkoj crkvi 529.
Fideikomisarna substitucija, u slučaju iste izvučen dobitak na srećku ostavnikovu iza smrti njegove 512
Financijalne oblasti izkaz o zaostaloj biljegovini i prav. pristojbi neslužе temeljem uknjižbe založnoga prava 65.
Financijalne oblasti riešavaju prigovore proti poreznim i pristojbenim erarskim tražbinam 426.
Financijalno ravnateljstvo nije zvano izdavati izkaze poreznih zaostataka 418.
Financijalnoga erara zahtjev za prenos prava vlastničtva nekretninah, uknjiženih na ime krajiškoga zem. erara 329.
Firma udruge akcijonarne. Članak 29.
Forum contractus ne utemeljuje stavka na fukturi „plativo u“ itd. 241.
Fizični posjed kod tabularne dosjelosti. Razprava 301 i 349. Članak 445
Glavnice šumske kamate, razdioba istih 193.
Gradjanski parbeni postupnik novi za Cislitavu 246 i 294.
Gradjanski predmeti; — uzajamna pravna pomoć u istih izmedju ugarskih i hrv.-slav. sudova 433.
Gruntovni sudac ureda radi ima gledati na valjanost izprava u pogledu zahtieva za uknjižbu ili predbilježbu 291.
Gruntovnica, — ako je u istu unešen poljski put, ima se smatrati javnim dobrom 578.
Gruntovnica, — u istoj pogrješno brisano zadružno svojstvo posjeda 576.
Gruntovno zabilježenje parnice 334, 335 i 556.
Gruntovnoga stanja promiena, dok je ovrha u tečaju 178

Digitized by Google

Hrvatskoj pravnoj povjesti prilog. Članak 413.
Imovinski crnogorski zakonik preveo na njemački jezik A. Šek. Ociena 389.
Imunitet nar. zastupnika na hrv saboru Članak 493.
Izbori saborski, prigodom kortešacije za iste nastala tražbina 231.
Izkaz fin. oblasti o zaostaloj biljegovini i pravnoj pristojbi nesluži temeljem uknjižbe založnoga prava 65.
Izkazi o poreznih zaostatcih 418.
Izključenje kažnjivosti usljed neodoljive sile 482.
Izlaz otvoren iz vlastitoga vrta, smetanje posjeda u tom slučaju 181.
Iznos utuženi, — nadležnost prosudjuje se po istom, a ne po sniženom iznosu 559.
Izpitani i zaprisegnuti sudac ima voditi razpravu radi prekršaja 569.
Izvanparbeni ili parbeni posao — krivo svjedočanstvo u istom 519.
Izvješće urednika, — da li može isti u izvješću počiniti uvriedu poštenja 521.
Jamčevna uknjižena tražbina, — obseg nadzaloga na istu 332.
Javna razprava potrebna. da sudb. stol kao prizivni sud izreče osudu 70 i 133.
Javno nasilje V. sl. ili palež 236
Javnost, neposrednost i ustmenost postupka. Članak 145, 205, 253 i 314.
Javnim dobrom ima se smatrati poljski put, ako je unešen u gruntovnicu 578.
Kamata od šumske glavnice razdioba 193.
Kamata većih od 8% traženje 63 i 233.
Katolička crkva, — u istoj može otac evangelik mužko diete svoje iz mješovite ženitbe krstiti dati 529.
Katoličke crkve (župe) nekretnine, — realna ovrha na iste 488.
Katoličko crkveno pravo od dra Belaja. Ociena 343
Katovi, — uknjižba vlastnosti kuće, podieljene na katove i razrušene 419.
Kaznena odredba, kada se smije izdati 290.
Kaznene prijave mogu oružnici kao privatni tužitelji i neposredno sudu podnašati 428.
Kaznene stavke granicu sud prešao, dopušten samo priziv 185.
Kaznene stvari, priziv u istih Članak 145, 205, 253 i 314.
Kazneni predmeti, — uzajamna pravna pomoć u istih izmedju ugarskih i hrv.-slav. sudova 433.
Kazneni sud uvažuje zastaru ureda radi 187.
Kaznenika odpuštenih podupiranje. Čitanje 1.
Kažnjivi čin, prijava radi istoga neobustavlja ovršni postupak 481.
Kažnjivosti izključenje usljed neodoljive sile 482.
Kortešacija prigodom saborskih izbora, tražbina nastala tim povodom 231.
Kotarski sudovi, koji vrše trgovačku sudbenost, — glede rokovah za iste valjaju propisi g. p. p 66.
Kradje zločinstvo je, a ne prekršaj lovskoga zakona prisvojenje u družtvu divljači i izpod 50 for. vriedne 430.
Kradju, a ne pronevjerenje počini vozar, koj silom razbije zapor, ter si prisvoji stvari 384.
Krajiški zem erar, na istoga ime uknjižene nekretnine, — zahtjev financ. erara za prenos prava vlastničtva 329
Krčevinskoga zemljišta kupnja i zaostale daće 377.
Kriminalistička medjunarodna udruga. Čitanje 9 Viesti 197, 294 342 i 387.

Digitized by Google

Kritičnoga vremena putenoga obćenja proračunanje 35 i 284.
Krivo svjedočanstvo neizključuje kažnjivost usljed neodoljive sile 482.
Krivo svjedočanstvo, — opomena na kazivanje istine kod istog 519.
Krivo svjedočanstvo u poslu parbenom ili izvanparbenom 519.
Krivom vagom počinjava prevara 337.
Krivotvorenom mjenicom počinjava prevara 287.
Krstiti dati može otac evangelik mužko diete iz mješovite ženitbe u katoličkoj crkvi 529.
Krunska vriednota, upliv iste na gradjansko pravne ustanove. Članak 124.
Kuće podieljene na spratove i razrušene uknjižba vlastnosti 419.
Kupnja krčevinskoga zemljišta i zaostale daće 377.
Kupnje trgovačke, — muče ustanovljena ciena kod istih 572.
Lažna prijava, zločinstvo prevare ili prekršaj 71.
Legitimacija nasljednikâ na ućerivanje tražbina ostavitelja 565.
Legitimacija po vodnom pravu Članak 549.
Lorković dr. Blaž Nekrolog 97.
Lovskoga zakona prekršaj nije, već zloč. kradnje prisvojenje u družtvu divljači i izpod 50 for. vriedne 430.
Mandant, — na korist istoga učinjen trošak i naknada toga troška 183.
Mandatar učinio trošak na korist mandanta, naknada toga troška 183.
Matica krštenih, — u istu ima se unieti diete rodjeno prije izmaka sedmoga mjeseca 74.
Medjunarodna kriminalistička udruga. Čitanje 9. Viesti 197, 294, 342 i 387.
Mjenbeno-pravna obveza nepismene osobe 134.
Mjenbeno-trgovačka sudbenost u savezu sa sudovnikom i g. p p. 72.
Mjenica zastarjela, — na istu se nemože predbilježba dozvoliti 291.
Mjenice naledjnik otudji svoj imetak — da li je prevarna nakana 566.
Mjenicom krivotvorenom počinjeva prevara 287.
Mjestni sud nemože provesti ovrhe radi trgovačke tražbine 564.
Mjestni sudovi, — biljegovanje kod istih ovršnih molba, ako iznos nadmašuje 50 for. 293.
Mješovita ženitba, — u istoj rodjeno mužko diete može otac evangelik krstiti dati u katoličkoj crkvi 529.
Muče stečeno pravo ovlaštenja na zadrugu 579.
Muče ustanovljena ciena kod trgovačkih kupnja 572.
Nadjevnika sastavljanje kod stečajinske imovine 563.
Nadležnost, ako je u gruntovnici pogrješno brisano zadružno svojstvo posjeda 576.
Nadležnost glede šumskoga pravoužitničtva 478.
Nadležnost prosudjuje se po utuženom, a ne sniženom iznosu 559.
Nadležnost suda, ako se traži platež ostatka izpod 100 for. 560.
Nadripisarenja prekršaj, — u koliko su za to nadležne upravne oblasti 431.
Nadzaloga obseg na uknjiženu jamčevnu tražbinu 332.
Nakane zle nema po smislu §-a 2. sl. a) i b) k. z. 236.
Naknada troška, učinjena na korist mandanta 183.
Naledjnik mjenice otudji svoj imetak, — da li je prevarna nakana? 566.
Nalog platežni, — prigovori proti istom prijavljeni, a ne i razloženi 485.
Narodnih ekonoma i pravnika poljskih treća skupština 581.
Narodnih zastupnika na hrv. saboru imunitet. Članak 493.

Digitized by Google

Nasilje javno, vidi javno nasilje.
Nasljednikâ legitimacija na ućerivanje tražbina ostavitelja 565.
Nastupa i položenja prisege trošak 565.
Našastara sastavljanje kod stečajinske imovine 563.
Nekretninâ dražba nemože se dozvoliti bez pridruženja, ako je dražbeni postupak u tečaju 67.
Nekretnine katoličke crkve (župe), — realna ovrha na iste 488.
Nekretnine, — na iste nemože se dozvoliti ovrha, dok nije dokazano, da je ovrha na pokretnine bezuspješna ostala 330.
Nekretnine uknjižene na ime krajiškoga erara, — zahtjev financ erara za prenos prava vlastničtva 329.
Nekretnine vriednost u ovršnom postupku i ostavinah. Članak 552.
Neodgovornost narodnih zastupnika na hrv. saboru. Članak 493.
Neodoljiva sila, — izključenje kažnjivosti usljed iste 482 i 519.
Neovlaštena osoba zahtieva progon 187.
Nepismene osobe mjenbeno-pravna obveza 134.
Neposrednost, javnost i ustmenost postupka. Članak 145, 205, 253 i 314.
Nepovriedivost narodnih zastupnika na hrv. saboru. Članak 493.
Nevaljana pogodba 231
Nezakonitim otcem da se netko prizna, traži punoljetna osoba 35.
Ništovna žalba, — vidi žalba ništovna.
Nova vrst trgovačkoga družtva. Članak 269
Obćenja putenoga kritičnoga vremena proračunanje 35 i 284.
Obćine urbarske — za zajedničko uživanje pašnjaka i šume u istih nadležan je urbarski sud 510
Oblasti financijalne riešavaju prigovore proti poreznim i pristojbenim erarskim tražbinam 426.
Oblasti upravne u koliko su nadležne za riešenje prekršaja nadripisarenja 431.
Obnova kaz. post., ako voj. sud proglasi nekrivim vojnika radi nevojničkoga kažnjivoga čina 191.
Obogaćenje — tužbe iz istoga po §-u 90. mjeu. zak. Članak 49.
Obseg i trajanje zakonskoga založnoga prava na in vectis et illatis. Članak 541.
Obseg nadzaloga na uknjiženu jamčevnu tražbinu 332.
Obustava postupka, pritužba proti tomu 69.
Obveza mjenbeno-pravna nepismene osobe 134.
Odgovornost urednika povremenoga tiskopisa 37.
Odpuštenih kaznenika podupiranje. Čitanje 1.
Odredba kaznena, kada se smije izdati 290
Odsutan ovlašteno iz zadruge 340.
Odustaja naknadna drž. odvjetničtva od priziva, a sudb. stol ipak ga podnese banskomu stolu, koj pooštri kazan; — povrieda zakona 568.
Odustaja privatnog tužitelja pred prizinim sudom 189.
Odvjetničkoga reda ugarskoga osnova 40 i 76.
Odvjetničtvo državno, — vidi državno odvjetničtvo.
Odvjetnik, da li jamči za pristojbe uvedenih svjedoka 480.
Ograničenje osobne slobode po kaz post. Članak 357, 397 i 458
Opomena na kazivanje istine kod krivoga svjedočanstva 519.
Oprost i zabilježba biljegovine u parbenom postupniku 533

Digitized by Google

Oružnici mogu i neposredno sudu kaznene prijave podnašati kao privatni tužitelji 428.
Osobne slobode ograničenje po kaz. post. Članak 357, 397 i 458.
Ostatak izpod 100 for. traži se, — nadležnost suda u tom slučaju 560.
Ostavine, — označenje vriednosti nekretnine u istih. Članak 552.
Ostavinska razprava, — bilježničke pristojbe za obavu iste 384.
Ostavitelja tražbine, — legitimacija nasljednikâ na ućerivanje istih 565.
Ostavnikova srećka izvučena poslje njegove smrti — dobitak ne spada u ostavinu 512.
Otac i sin, — postajna zadružna dioba medju istimi 486.
Otcem nezakonitim da se netko prizna, traži punoljetna osoba 35
Otvorenje stečaja na molbu jednoga vjerovnika 2*3.
Ovlaštenja pravo na šumu spada pred sudb. oblast 341.
Ovlaštenja pravo na zadrugu muče stečeno 579.
Ovlaštenja pravo stiče se priselenjem u zadrugu 244.
Ovlašteno odsutni iz zadruge 340.
Ovrha na nepokretnine nemože se dozvoliti, dok nije dokazano, da je ovrha na pokretnine beuzpješna ostala 330.
Ovrha na nepokretnine radi zemljištno-odkupnoga duga 230.
Ovrha politička radi urb. daća ograničena je na pokretnine 432.
Ovrha, — pridruženje k istoj može izposlovati samo „drugi vjerovnik“ 331.
Ovrha realna na nekretnine katoličke crkve (župe) 488.
Ovrha u tečaju, u to vrieme promiena gruntovnoga stanja 178.
Ovrhu na trgovačke tražbine nemože provesti mjestni sud 564.
Ovršni postupak neobustavlja prijave radi kažnjiva čina 481
Ovršni postupak, — označenje vriednosti nekretnine u istom. Članak 552.
Ovršnih molbah kod mjestnih sudovah biljegovanje, ako iznos nadmašuje 50. for. 293.

Palež ili javno nasilje V. slučaja 236
Parbeni, a ne i ovršni postupak obustavlja prijava radi kažnjiva čina 481.
Parbeni ili izvanparbeni posao, — krivo svjedočanstvo u istom 519.
Parbeni postupnik gradjanski novi za Cislitavu 246 i 294.
Parbeni postupnik, — oprost i zebilježba biljegovine u istom 533.
Parbenih troškova preboj u parnicah o razvrgnuću zajednice nekretnina 511.
Parnice gruntovno zabilježenje 334, 335 i 556.
Patronatsko pravo, kada se župa razdieli. Članak 319.
Pašnjaka i šume zajedničko uživanje u urbarskih občinah, — za te je nadležan urbarski sud 510.
Pažnja dužna zanemarena po zakonu o porabi tiska 37.
Platežni nalog, prigovori proti istom prijavljeni, a ne i razloženi 485
Plativo u .... na fakturi neutemeljuje forum contractus 241.
Podupiranje odpuštenih kaznenikah. Citanje 1
Pogodba nevaljana 231.
Pogodbe antikretičke Članak 413.
Pokretnine, — na iste ograničena je politička ovrha radi urb. daća 432.
Pokretnine, — ovrha na iste bezuspješna ostala, istom tada može se dozvoliti ovrha na nekretnine 330.
Politička oblast, vidi upravna oblast.

Digitized by Google

Poljski put ima se smatrati javnim dobrom, ako je kao takav unešen u gruntovnicu 578.
Poljskih pravnika i narodnih ekonoma treća skupština 581.
Položenja prisege trošak 565.
Pomoć pravna uzajamna izmedju ugarskih i hrv.-slav. sudova i odvjetničtva u gradj. i kazn. predmetih 433.
Popravionice i prisilne radionice. Čitanje 161 i 216.
Porezna erarska tražbina medju prvenstvemi stavkami 426.
Poreznih zaostataka izkazi 418.
Posjed fizični kod tabularne dosjelosti. Razprava 301 i 349. Članak 445.
Posjeda smetanje, — vidi smetanje posjeda.
Postupka javnost, n posrednost i ustmenost. Članak 145, 205, 253 i 314.
Postupnik gradj. parbeni novi za Cislitavu 246 i 294.
Postupnik parbeni, — oprost i zabilježba biljegovine u istom 533.
Poštenja uvrieda, počinjena okrivom nepoštenim ili nećudorednim činom 235.
Poštenja uvrijeda u izvješću urednika na višu oblast 521.
Potajna zadružna dioba medju otcem i sinom 486.
Potajna zadružna dioba nemože se potvrditi, ako je provedena nasiljem i ako su malodobnici prikraćeni 385.
Potajno razdieljena zadruga rasudjuje se po vremenu oblastne razdiobe 194.
Povjesti hrvatskoj pravnoj prilog. Članak 413.
Povratak kamata većih od 8% 63.
Povremenoga tiskopisa urednika odgovornost 37.
Pravna pomoć uzajamna izmedju ugarskih i hrv.-slav. sudova i odvjetničtva u gradjanskih i kaznenih predmetih 433.
Pravna škola u Bugarskoj 40.
Pravni fakultet velike škole u Biogradu 40.
Pravnika poljskih i narodnih ekonoma treća skupština 581.
Pravnoj povjesti hrvatskoj prilog. Članak 413.
Pravo crkveno katoličko od dra. Belaja. Ociena. 343.
Pravo patronatsko. kada se župa razdieli. Članak 319.
Pravosudne reforme u Ugarskoj. 438.
Pravoužitničtva šumskoga pitanje, — nadležnost glede toga 478.
Preboj parbenih troškova kod parnica o razvrgnuću zajednice nekretnina 511.
Predbilježba se nemože dozvoliti na zastarjelu mjenicu. 291
Prekasno nije podnešen utok u upravnih poslovih, ako se neposredno podnese višoj oblasti 243.
Prekršaj lovskoga zakona nije, već zloč. kradnje prisvojenje u društvu divljači izpod 50 for. vriedne 430.
Prekršaj nadripisarenja, — u koliko su za to nadležne upravne oblasti 431.
Prekršaji, — razpravu radi istih ima voditi izpitani i zaprisegnuti sudac 569.
Preljub sudbeno nedokazan nije ženitbena zaprieka 246.
Prevara krivom vagom 337.
Prevara, materijalno procienjiva šteta kod iste. 519.
Prevara počinjena krivotvorenom mjenicom 287.
Prevare nema, ako naledjnik mjenice otudji svoj imetak 566.
Prevare zločinstvo, prekršaj ili lažna prijava 71.
Prigovor, da je predmet tužbe pravomoćno riešen . . 415.

Digitized by Google

Prigovore proti poreznim i pristojbenim erarskim tražbinam riešavaju financijalne oblasti 426.
Prigovori proti platežnom nalogu prijavljeni, a ne i razloženi 485.
Pridruženje, — bez istoga može se dozvoliti dražba nekretninâ, ako je dražbeni postupak u tečaju 67.
Pridruženje k dražbi može izposlovati samo „drugi vjerovnik“. 331 i 561.
Prijava lažna, prevare zločinstvo ili prekršaj 71.
Prijava radi kažnjiva čina neobustavlja ovršni postupak 481.
Prijava zavrgnuta, pritužba proti tomu 69
Prijave kaznene mogu oružnici kao privaini tužitelji i neposredno sudu podnašati 428.
Prilog k hrvatskoj pravnoj povjesti. Članak 413.
Prisege položenja trošak 565.
Priseljenjem u zadrugu stiče se pravo ovlaštenja 244.
Prisilne radionice i popravionïce. Čitanje 161 i 216.
Pristojbâ svjedočkih ućerivanja, i da li odvjetnik jamči za iste 480.
Pristojbe bilježničke za obavu ostavinske razprave 384.
Pristojbena erarska tražbina medju prvenstvenimi stavkami 426.
Pritužba, ako se razvrgne prijava odnosno obustavi postupak 69.
Privatni tužitelj nedodje na razpravu 187.
Privatnog tužitelja odustaja pred prizivnim sudom 189.
Priziv je samo dopušten, ako je sud prešao granice zakonite stavke kaznene 185.
Priziv, — od istoga odustalo naknadno drž. odvjetničtvo, a sudb. stol ipak podnese ga banskomu stolu, koj pooštri kazan; — povrieda zakona 568.
Priziv u stvarih kaznenih. Članak 145, 205, 253 i 314.
Prizivni sud, pred istim odustane privatni tužitelj od tužbe 189.
Prizivni sud, sudbeni stol, izrekao osudu u nejavnoj sjednici 70 i 133.
Prodaje u bezcienu u Austriji. Članak 502.
Progon zahtievala neovlaštena osoba 187.
Promiene u gruntovnom stanju, dok je ovrha u tečaju 178.
Pronevjerenje nepočini vozar, koj razbije zapor i prisvoji si stvari, već počini kradnju 384.
Proračunanje kritičnoga vremena putenoga obćenja 35 i 284.
Prvenstvene stavke kod razdiobe kupovnine; — porezne i pristojbene erarske tražbine medju istimi 426.
Punoljetna osoba traži, da se je njetko dužan priznati nezakonitim otcem 35.
Put poljski ima se smatrati javnim dobrom, ako je unešen u gruntovnicu 576.
Putenoga obćenja kritičnoga vremena proračunavanje 35 i 284.
Radionice prisilne i popravionice. Čitanje 161 i 216.
Ravnateljstvo financijalno nije zvano izdavati izkaze poreznih zaostataka 418.
Razdieljena potajno zadruga prosudjuje se po vremenu oblastne razdiobe 194.
Razdioba kamata od šumske glavnice 193.
Razprava, na istu nedodje privatni tužitelj 187.
Razprava ostavinska, — bilježničke pristojbe za obavu iste 384.
Razpravu javnu mimoišao sudb. stol kao prizivni sud 70 i 133.
Razpravu radi prekršaja ima voditi ispitani i zaprisegnuti sudac 569.
Razriešene zadruge pravni sliednik odgovara za zadružne dugove 132.
Razvrgnuće zajednice nekretnina, — u parnicah o tom preboj parbenih troškova 511.

Digitized by Google

Realna ovrha na nekretnine katoličke crkve (župe) 488.
Reda odvjetničkoga ugarskoga osnova 40 i 76.
Reforma pravosudna u Ugarskoj 438.
Riešen pravomoćno predmet tužbe, — prigovori o tom komu pripada 415.
Rok za prijave tražbina nije još minuo, dignuće stečaja u tom slučaju 180.
Rokovi po g. p. p. valjaju i za kot sudove, koji vrše trgovačku sudbenost 66.
Rudnici, — vode iz istoga, u koliko spadaju pod rukarski zakon. Članak 375.
Sabor hrvatski — narodnih zastupnika na istom imunitet Članak 493.
Saborski izbori, prigodom kortešacije za iste nastala tražbina 231.
Sin i otac, — potajna zadružna dioba medju istimi 486.
Sila neodoljiva, — izključenje kažnjivosti usljed iste 482 i 519.
Skupština treća poljskih pravnika i narodnih ekonoma 581.
Slobode osobne ograničenje po kaz. post. Članak 357, 397. i 458
Slobodno uvažavanje dokaza. Članak 145, 205, 253 i 314
Smetanje posjeda otvorenjem izlaza iz vlastitog vrta 181.
Smetanje posjeda, — u tih slučajevih može sudbeni stol kao kasacionalno sudište prvosudnu odluku preinačiti i in merito odlučiti 422.
Smetanje posjeda, — ustmena žalba ništovna u postupku radi istoga. Članak 57.
Sniženi iznos nije odlučan već utuženi za prosudjenje nadležnosti 559.
Spratovi, — uknjižba vlastnosti kuće, podieljene na spratove i razrušene 419.
Srbija — pravni fakultet velike škole u Biogradu 40.
Srećka ostavnikova poslje njegove smrti izvučena, — dobitak nespada u ostavinu 512.
Stavke kaznene granicu prešao sud, dopušten samo priziv 185.
Stavke prvenstvene, — porezne i pristojbene erarske tražbine medju njimi 426.
Stečaj — otvorenje istoga na molbu jednoga vjerovnika 283.
Stečaja dignuće prije, nego mine rok za prijavu tražbinâ 180.
Stečajinska imovina, — sastavljanje nadjevnika kod iste 563.
Stečajnih tražbina likvidnost, — za priznanje istih nemože se zahtievati biljegovna pristojba 292.
Strohal dr. Emil Iheringov nasljednik 40.
Stol sudbeni, vidi sudbeni stol.
Substitucija fideikomisarna, u slučaju iste izvučen dobitak na srećku ostavnikovu iza smrti njegove 512.
Sud kazneni uvažuje zastaru ureda radi 187.
Sud kotarski, vidi kotarski sud.
Sud mjestni, vidi mjestni sud.
Sud prešao granice zakonite stavke kaznene, dopušten samo priziv 185.
Sud urbarski nadležan je za pravo zajedničkoga uživanja pašnjaka i šume u urbarskih občinah 510.
Sud vojnički proglasi nekrivim vojnika radi nevojničkoga kažnjivoga čina, obnova kaz. post. u tom slučaju 191.
Sudac izpitani i zaprisegnuti ima voditi razpravu radi prekršajâ 569.
Sudbena oblast, na istu spada prepor glede ovlaštenja prava na šumu 341.
Sudbeni stol kao kasacionalno sudište u slučajevih smetanja posjeda može prvosudnu odluku preinačiti i in merito odlučiti 422.

Digitized by Google

Sudbeni stol kao prizivni sud u nejavnoj sjednici osudu izrekao 70 i 133.
Sudbenost trgovačko-mjenbena u savezu sa sudovnikom i g. p. p. 72
Sudbenost vojnička, — pod istu spadaju aktivni vojnik na privr. dopustu i vojni bjegunac 338 i 339.
Sudovi ugarski i hrv.-slav., — pravna pomoć uzajamna izmedju istih u gradj. i kazn. predmetih 433.
Svjedočanstvo krivo neizključuje kažnjivost usljed neodoljive sile 482.
Svjedočanstvo krivo, — opomena na kazivanje istine kod istoga 519.
Svjedočanstvo krivo u parbenom ili izvanparbenom postupku 519.
Svjedočkih pristojba ućerivanje, i da li odvjetnik jamči za iste 480
Svojstva zadružnoga brisanie 244.
Šteta materijalno procienjiva kod prevare 519.
Šuma, — ovlaštenje prava na istu spada na sudbenu oblast 341.
Šume i pašnjaka zajedničko uživanje u urbarskih občinah, za to je nadležan urbarski sud 510.
Šumske glavnice kamate, razdioba istih 193.
Šumskoga pravoužitničtva pitanje, — nadležnost glede toga 478.
Tabularna dospelost i fizični posjed. Razprava 301 i 349. Članak 445.
Tajno, vidi potajno.
Teorija slobodnog uvažavanja dokaza. Članak 145, 205, 253 i 314.
Tiskopisa povremenoga urednika odgovornost 37
Trajanje i obseg zakonskoga založnoga prava na invectis et illatis. Članak 541.
Tražbina porezna i pristojbena erarska medju prvenstvenimi stavkami. 426.
Tražbina uknjižena jamčevna, obseg nadzaloga na istu 332.
Tražbine ostavitelja, — legitimacija nasljednikâ na ućerivanje istih 565.
Tražbine trgovačke — na iste nemože provesti ovrhu mjestni sud 564.
Trgovačke kupnje, — muče ustanovljena ciena kod istih 572.
Trgovačke tražbine, — na iste nemože ovrhe provesti mjestni sud 564.
Trgovački zakon, tumač istoga od dra. F. Vrbanića. Kritika 88.
Trgovačkimi poslovi smatraju se poslovi, koji spadaju k tjeranju trgovačkoga posla 522.
Trgovačko-mjenbena sudbenost u savezu sa sudovnikom i g. p. p. 72
Trgovačko-obrtničke komore u Zagrebu statističko izvješće. Ociena 137.
Trgovačkoga družtva nova vrst. Članak 269.
Trgovačku sudbenost vrše kot. sudovi, — za nje glede rokova valjaju propisi g. p. p 66.
Trošak nastupa i položenja prisege 565.
Troška naknada, učinjena po mandataru na korist mandanta 183.
Troškova parbenih preboj u parnicah o razvrgnuću zajednice nekretnina 511.
Tužbe iz obogaćenja po §. 90. mj. zak. Članak 49.
Tužitelj privatni nedodje na razpravu 187.
Tužitelj privatni odustane od tužbe pred prizivnim sudom 189
Ućevivanje svjedočkih pristojba 480.
Ućerivanje tražbina ostavitelja, — legitimacija nasljednikâ na to 565.
Udruga kriminalistička medjunarodna. Čitanje 9. Vijesti 197, 294, 342 i 387.
Udruge akcijonarne firma. Članak 29.
Ugarska, beriva činovnika u istoj 134.

Digitized by Google

Ugarska osnova odvjetničkoga reda 40 i 76.
Ugarska, reforme pravosudne u istoj 438.
Ugarski i hrv.-slav. sudovi i odvjetničtva; uzajamna pravna pomoć izmedju istih u gradj. i kazn. predmetih 433.
Uknjižba vlastnosti kuće podieljene na spratove i razrušene 419.
Uknjižbi založnoga prava nesluži temeljem izkaz fin. oblasti o zaostaloj biljegovini i pravnoj pristojbi 65.
Uknjižena jamčevna tražbina, — obseg nadzaloga na istu 332.
Umrli svi članovi zadruge 195.
Upravna ovrha radi urb. daća ograničena je na pokretnine 432.
Upravne oblasti u koliko su nadležne za riešenje prekršaja nadripisarenja 431.
Urbarske daće, — politička ovrha radi istih ograničena je na pokretnine 432.
Urbarske obćine, — za zajedničko uživanje pašnjaka i šume u istih nadležan je urbarski sud 510.
Urbarski je sud nadležan za pravo zajedničkoga uživanja pašnjaka i šume u urbarskih obćinah 510.
Urednik u svom izvješću može li počiniti uvriedu poštenja? 521.
Urednika povremenoga tiskopisa odgovornost 37.
Ustmena žalba ništovna u postupku radi smetanja posjeda. Članak 57.
Ustmenost, javnost i neposrednost postupka. Članak 145, 205, 253 i 314.
Utok u upravnih poslovih neposredno podnešen višoj oblasti nije prekasno podnešen 243.
Utuženi, a ne sniženi iznos odlučan je kod prosudjenja nadležnosti 559.
Uvažavanje slobodno dokaza. Članak 145, 205, 253 i 314.
Uvrieda poštenja, počinjena okrivom nepoštenim ili nećudorednim činom 235.
Uvrieda poštenja u izješću urednika na višu oblast 521.
Uzajamna pravna pomoć izmedju sudova i odvjetničtva ugarskih i hrv.-slavonskih u gradj. i parb. predmetih 433.
Uživanje zajedničko pašnjaka i šume u urbarskih obćinah — za to je nadležan urbarski sud 510.

Vagom krivom počinjena prevara 337.
Višoj oblasti podnešen utok u upravnih oblastih nije prekasno podnešen 243.
Vjerovnik jedan, — na molbu istoga otvoren stečaj 283.
Vlastnosti uknjižba kuće podieljene na spratove i razrušene 419.
Vode iz rudnika u koliko spadaju pod rudarski zakon. Članak 375.
Vodno pravo, — legitimacija po istom. Članak 549.
Vojni bjegunac spada pod sudbenost vojničku 339.
Vojnička sudbenost, — pod istu spadaju aktivni vojnik na privr. dopustu i vojni bjegunac 338 i 339.
Vojnik aktivni na privremenom dopustu spada pod vojničku sudbenost 338.
Vojnika nekrivim proglasi vojnički sud radi nevojničkoga kažnjivoga čina, obnova kaz. post. u tom slučaju 191.
Vozar, koj razbije zapor, ter si prisvoji stvari, počini kradnju, a ne pronevjerenje 384.
Vremena kritičnoga putenoga obćenja proračunanje 35 i 284.
Vriednost nekretnine u ovršnom postupku i ostavinah 552.
Vriednota krunska, upliv iste na gradj.-pravne ustanove 124.

Digitized by Google

Vrst nova trgovačkoga družtva. Članak 269.
Zabilježba i oprost biljegovine u parbenom postupniku 533.
Zabilježenje gruntovne parnice 334, 335 i 556.
Zadruga, — iz iste ovlašteno odsutan 340.
Zadruga potajno razdieljena prosudjuje se po vremenu razdiobe 194.
Zadruga, — pravo ovlaštenja na istu muče stečeno 579.
Zadruga, — priselenjem u istu stiče se pravo ovlaštenja 244.
Zadruge članovi prestaju biti činovnici 524.
Zadruge je član, koji je za djetinstva u istu primljen 524.
Zadruge razriešene pravni sliednik odgovara za zadružne dugove 132.
Zadruge svi članovi izumrli 195
Zadružna potajna dioba medju otcem i sinom 486.
Zadružna potajna dioba nemože se potvrditi 385.
Zadružno svojstvo posjeda u gruntovnici pogrješno brisano, — nadležnost u tom slučaju 576.
Zadružnoga svojstva brisanje 244.
Zahtjev na progon stavljen po neovlaštenoj osobi 187.
Zajednice nekretnina razvrgnuće, — u parnicah o tom preboj parbenih troškova 511.
Zajedničkoga pašnjaka i šume u urbarskih obćinah uživanje, — za to je nadležan urbarski sud 510.
Zakonite stavke kaznene sud prešao granice, dopušten samo priziv 185.
Zakonskoga založnoga prava na invectis et illatis obseg i trajanje. Članak 541.
Založnoga prava zakonskoga na invectis et illatis obseg i trajanje. Članak 541.
Zanemarena dužna pažnja po zakonu o porabi tiska 37.
Zaostale daće i kupnja krčevinskoga zemljišta 377.
Zaostataka poreznih izkazi 418.
Zaprieka ženidbena nije preljub sudbeno nedokazan 246.
Zaprisegnuti sudac ima voditi razpravu radi prekršajâ 569.
Zastarjela mjenica, — predbilježba se na istu nemože dozvoliti 291.
Zastaru uvažuje kazneni sud ureda radi 187.
Zastupnika narodnih na hrv. saboru imunitet. Članak 493.
Zavrgnuta prijava, pravo pritužbe proti tomu 69.
Zemljišta krčevinskoga kupnja i zaostale daće 377.
Zemljištno odkupni dug, — ovrha na nepokretnine radi istoga 230.
Zle nakane nema po §-u 2 sl. a) i b) k. z. 236.
Žalba ništovna u postupku radi smetanja posjeda 57.
Ženitba mješovita, — u istoj rodjeno mužko diete može otac evangelik krstiti dati u katoličkoj crkvi 529.
Ženitbena zaprieka nije preljub sudbeno nedokazan 246.
Župa se razdieli, patronatsko pravo u tom slučaju. Članak 319.
Župe (kat. crkve) nekretnine — realna ovrha na iste 488.

Digitized by Google

II. KAZALO ZAKONSKO.

1. Obći gradjanski zakonik.

Paragrafi	*Strana*	*Paragrafi*	*Strana*	*Paragrafi*	*Strana*
19	546	367	543	1017	232
62—64	75	431, 436 itd.	449	1101	541
138	75	449	542	1155	53
141	35	449, 454 i 455	334	1175—1216	272
155 i 156	75	454	332	1227, 1238, 367	543
163	35, 284	467	545	1293	55
166	35	469	334	1334	56
287	182	531	565	1368 i sl.	331
294 295, 404 i		531, 547, 608,		1372	233
405,	424	613, 797 i 810	512	1432	63, 233
309, 316, 326 i		730, 732 i 737	387	1460, 1466	309, 350
345 . 309, 350,	353	830 i 841	512	1467, 1468, 1469 i	
311	354, 445	847	132	1470	301, 307, 349, 350
312	350, 445	878	231	1477	310
321, 322	302, 352, 445	902	36	1480	427
339	547	987	129	1481	35
350	350	1005	135	1489 i 1479	55
359 i 360	419	1014	183	1498	313

2. Mjenbeni zakon. (zak. čl. XXVII. g. 1876.)

1, 21, 105	134	41, 43, 84	50	90	49
3 t. 5, 10, 21 i 104	134	88	291		

3. Trgovački zakon. (zak. čl. XXXVII. g. 1875.)

1	241	269	55	336, 339	572
14	29	311	241	551	30
260	522	324	242		

4. Sudovnik od 16. veljače 1853.

15, 47	560	46, 47	72	57	56
42	241				

Digitized by Google

5. Gradjanski parbeni postupnik.

Paragrafi	*Strana*	*Paragrafi*	*Strana*	*Paragrafi*	*Strana*
2	485	107	285	342	74
2 sl. a) .	72, 510	109	285	343	68
2 sl. b), 368 .	481	113	184	438 441 . . .	230
4 . . .	60, 286	119	331	444, 445 . . .	68
15	415	201, 217 . . .	480	518	180
33, 35	62	270 . . .	232, 486	531	547
46	62	308 - 356 . . .	66	557, 560, 564 .	426
48	60	313, 318 . . .	68	564	383
91—103 . . .	66	321	67	576	512
104	183	339	64		

6. Bagatelni parbeni postupnik.

1	559	76, 77 . . .	58, 61	87	153
9	60	78	422	91	153
69	152	84	59		
75—80 . . .	152	84—91 . . .	152		

7. Ovršna novela od 17. prosinca 1876. (Sbor. br. 1. g. 1887.)

5	230	14, 17	561	21, 22	426
14	331	16	67		

8. Zakon za mjestne sudove.

53—58 . . .	152	44, 57, 58 . .	58	60	153

9. Poslovni red od 3. svibnja 1853.

152, 154 . . . 155

10. Zakon od 9. svibnja 1889. o zadrugah.

55 . . .	132, 195	56 . . .	245, 486	56 sl a) i b)	385

11. Gruntovni red od 15. prosinca 1855.

63, 87, 88 . .	331	83, 87, 88 sl. b) i		104 . . .	335, 556
65	332	127	291	104, 148, 155 .	334
81, 87, 88 . .	50	84	418	148, 152, 155 .	335

12. Zakon od 8. svibnja 1890. o postupku u slučajevih smetana posjeda.

32	423	62—73 i 76 . .	153	66 al 8. i 9. .	183
55, 57, 58 . .	59	64	57	78	59, 62
62	60	65	58		
62 t. 7, 10. 11	60, 422	66	422		

Digitized by Google

13. Stečajni red od 18. srpnja 1853.

Paragraf	Strana	Paragraf	Strana	Paragraf	Strana
11	383	27	283	90	293
12, 108	426				

14. Zakon od 3. listopada 1876. o sudbenosti trgovačko-mjenbenoj i postupku.

4	67	9, 10, 12	66, 67

15. Kazneni zakon.

2 sl. a) i b)	236	176 sl. b)	191, 385	324	185
2 sl. d)	225	178	185	335	265
2 sl g)	482	179, 180	191, 385	460	265. 290, 338
5	287, 316	183	384	460, 461, 468.	155
77	186	197	71, 566	461	185
84	186	197, 200, 201.	287	487	187, 521
85 sl. a) i b)	239	199 sl. a)	519	488	71, 235, 521
97	186	199 sl. c)	337	451	521
103	432	206, 208	239	493	235
110	186	210 sl. a)	186	495	188, 428
138	186	237	225	496	133, 189
154	186	249	339	530—532	187, 190
166	238	266	255		
171, 173	185	270	25		
171, 173, 174 II. sl. a) i c)	191, 385	272	225		
		320 sl. e)	71		

16. Kazneni postupnik.

1, 85	359	87	359, 368	276	316
3	240	88	363	277 t. 5 i 9	213
10	367	105	408	277 t. 11	185, 192, 254 287, 316
12	363 367	125	237		
13	265	141	374	280, 281	57, 159
23, 86, 170	398	164	369	282, 277	157
24	469	166	397, 403	282, 283 itd.	157
34, 394	187, 190	168	373	284	192, 287
39, 85, 171	405, 463	168, 169	400	286	71, 186. 290
57	338	170	369, 402, 407, 459	288 al, II.	236, 314
60	339	171	371, 407	289, 290	568
61	407	174	404	291	316
77	385	187	404	296	191
81	361	189	369	303	213, 240, 261, 314
82	364	199	409	305	188
83	362, 468	210	191	355	398
84	458	249	145, 205, 253, 314	357	358, 405
85	365, 405	250 t. 2.	187, 189, 192	390	187, 428
86	367	264 t. 6. i 7	213	394	69, 187

Digitized by Google

Paragrafi	*Strana*	*Paragrafi*	*Strana*	*Paragrafi*	*Strana*
395, 399 . . .	404	417	188	429 al. 2 . . .	190
400, 406 . . .	569	420	189	431	190
406	190	421 . . . 71,	133	432	134
409	290	423, 427 itd. . .	154	436	188
412	69	427 . . . 70,	133	440	364
416, 417 . . .	57	427—432 . . .	190		

17. Zakon o kaznenom postupku u poslovih tiskovnih.

15 211	45 210	57—60 . . . 212
29, 40 . 145, 157, 205 253, 314	46 212	60 157

18. Ini razni zakoni i naredbe.

Godina		*Strana*
1850.	Naredba ministarstva pravosudja od 25. siečnja 1850 (d. z. l. br. 52), kojom se proglašuje privremeni propis, kako se ima postupati u stvarih mjenbenih	485
1852.	Odvjetnički red od 24. srpnja 1852.	480
1853.	Ces. patent od 2. ožujka 1853. (br. 40. d. z. l.) ob izvršbi razterećenja i uredjenja urbarijalnih i njim srodnih odnošajah u Hrvatskoj i Slavoniji . . . . . 341, 378 i	511
1854.	Rudarski zakon od 23. svibnja 1854 (drž. z. l br. 215) .	375
1854.	Naredba od 3. srpnja 1854. (d. z. l. br. 169.) kojom se uredjuju dnevnice, miljarine itd.	480
1854.	Izvanparbeni postupnik od 7. kolovoza 1854. . 384, 512 i	565
1855.	Bilježnički red od 21. svibnja 1855.	384
1857.	Ces. patent od 17. svibnja 1857. (br. 98. d. z. l.) ob uredjenju urbarialnih odnošaja	511
1857.	Ces. naredba od 26. rujna 1857. (d. z. l. br. 183) o ućerivanju urb. zaostataka . . . . . 341, 379 i	432
1857.	Naredba od 28. prosinca 1857. (br. l. z. vl. l. od g. 1858.) ob uredjenju urb. sudova	511
1870.	Zak. čl. IX. g. 1870. (sbor. br. 54) ob ukinuću zakonâ proti lihvarstvu	233
1874.	Zakon od 28. veljače 1874 o sudačkoj vlasti (sbor. br. 15)	380
1875.	Zakon od 17. svibnja 1875. o porabi tiska (sbor. br. 32) § 24 i 25	37
1875.	Zak. čl. LII. god. 1875. o pogodnostih za hrv. slav. hipotekarne odkupnice (sbor. g. 1876. br. 29)	230
1876.	Zakon od 10. svibnja 1876 o razterećenju izvanselištnih itd. zemalja (sbor. br. 8) . . . . . 230 i	378
1877.	Zakon od 8. prosinca 1877. ob ukinuću zakonâ proti lihvarstvu (sbor. br 70) . . . . . 63 i	233
1881.	Zakon od 6. travnja 1881., kojim se nadopunjuju ustanove o mjestnih sudovih (sbor. br. 16)	230
1881.	Zak. čl. XXXIV. god. 1881. o rukovanju pristojba, koje se neposredno podmiruju (sbor. br. 53)	462

Digitized by Google

1882. Zakon od 27. studenoga 1882. o sjedinjenju krajiškoga područja (sbor. g. 1883 br. 1) 329
1883. Zak. čl. XLIV. g. 1973. o rukovanju javnih porezah (sbor. br. 69) . . . . . 230, 418 i 426
1886. Zakon od 29. prosinca 1886. (kaznena novela) (sbor. god. 1887. br. 2) 430
1886. Zakon od 5. veljače g. 1886. ob ustroju županija i kotara (sbor. br. 8) 243
1888. Zakon od 31. listopada 1888. ob uredjenju pučke nastave (sbor. br. 74) 193
1889. Zak. čl. VI. g. 1889. ob obranbenoj sili (sbor. br. 23) . 338 i 339
1891. Zakon od 31. prosinca 1891. o vodnom pravu (sbor. g. 1892 br. 6) . . . . . 375 i 549
1892. Zak. čl. XVII., XVIII. i XIX. g. 1892. o krunskoj vriednoti (sbor br. 94, 95 i 96) 124

Digitized by Google

Digitized by Google

O družtvih za podupiranje odpuštenih kaznenika.

(Čitao u skupštini pravničkoga družtva dne 19. prosinca 1892 ***Otto Špitzer,*** kr. državni nadodvjetnik.)

Kako u pojedinca, tako se i u svakoj ma kako uredjenoj, ćudoredno još toli visoko stojećoj državi, bori sveudilj zlo sa dobrim; i ta borba, to takmenje izmedju prijateljskih i neprijateljskih sila, trajati će dok bude ljudi i stvari. Od raznih okolnosti odvisi, da li će nadvladati dobro ili zlo kako u individuu, tako i u obćenitosti, a tko poznaje poviest postanka i poriekla zločinstva, mora priznati, da ima palih pojedinaca, kojim nevalja uzkratiti dubokoga saučešća rad pada njihova, a opet s druge strane da jih ima, koji nezaslužuju drugo nego naš najveći prezir i ogorčenost.

Nu za gradjansko je družtvo glavno to, da bude u stanju štititi se od zločinstva.

Zauzimajući u ovoj razpravici lih stanovište kriminalno-političko, te polazeći sa toga stanovišta, držim, da se to dade polučiti dvojakim načinom: 1. ugušenjem zločinstva i 2. poprimanjem profilaktičkih mjera za sačuvanje od priupadničtva. Za prvo je pozvana prije svega država, te će najvažnija i najizdašnija sredstva za to naći u dobroj policiji, u strogoj judikaturi i u težkom kažnjenju. Drugi se način obrane od zločinstva dade izvesti samo uz izdašnu podporu gradjanskoga družtva, pa ću ob ovoj vrsti zaštite, više profilaktičke nu radikalne naravi, govoriti u ovoj razpravici o družtvih za podupiranje odpuštenih kaznenika.

Daleko bi presegao okvir ovoga predavanja, kada bi htio obširno ocrtati historiju i razvoj družtava za podupiranje od-

Digitized by Google

puštenih kaznenika, nu nemogu ipak propustiti, da to bar u glavnih crtah neučinim.

Karakteristično je, da niti u Europi, a niti u sjevernoj Americi — gdje je prvi korak učinjen za osnutak družtava za podupiranje odpuštenih kaznenika — ta ideja nije nikla medju pravnici; nu to nije čudnovato, jer je poznato, da su još prije 100 godina u pogledu kažnjenja zločinaca i u pogledu postupanja sa kaznenici vladali po današnjih pojmovih posvema inhumani nazori; i da su se uslied toga i država i crkva u podpunom skladu sa javnim mnienjem, natjecale ne samo da na zločincu odmazde učinjenu povriedu obćega pravnoga poredka, nego da ga i tečajem ovršenja kazni i nakon odpusta iz nje obilježe izagnanikom, kojega treba prezirnim postupkom i uporabom prisilnih redarstvenih sredstava razne vrsti po mogućnosti neškodljivim učiniti; nije čudnovato nadalje i radi toga, što je znano, da današnje kazneno pravo nisu zasnovali sudci i odvjetnici, jednom riečju pravnici, nego da ga je utemeljila filozofija XVIII. stoleća. Promjenu kaznenoga prava nisu proveli pravnici već encyklopediste, unatoč ogorčenoj borbi sa strane jurista. A medju encyklopedisti plastički se uzdiže osoba Voltairova, koji je u interesu reforme judikature već godine 1763. stupio na poprište, povukav za sobom cieli sbor encyklopedista: Diderot-a, D'Alamberta, Montesquieua, Rousseau-a.

Naravno sliedstvo temeljnih promjena kaznenoga prava bilo je spoznanje, da je nuždno učiniti i na polju kazneničtva duboko zasiecajuće promjene, pak se je našlo velikodušnih muževa i plemenitih žena, koji su počeli ustrajati udruge za podupiranje odpuštenih kaznenika i koji su, njegujući tako i ovu grančicu velika stabla humanitarnih uredaba našega stoljeća, postali pioniri izljeva prave ljubavi naprama bližnjemu.

Proniknulo je osvjedočenje, da kazan i način njezina ovršenja neima služiti samo za pedepsanje zločinca, nego da ista ima težiti i za njegovim poboljšanjem, pak da se prema tomu ima smatrati kao liek proti bolesti, koja je zločinca spopala i proti kojoj se vlastitimi silami obraniti nemože; i došlo se je

Digitized by Google

do uvjerenja, da za promicanje ove ethičke svrhe kazni treba uplivati u poboljšavajućem pravcu na kaznenika ne samo tečajem ovršenja kazni, nego da mu i nakon odpusta iz kaznione njeku pozornost posvetiti valja.

Ovaj su axiom zastupali živim interesom i podupirali ga i materijalnimi sredstvi nizozemski Vicomte de Vilain i engleski philantrop John Howard koncem XVIII. stoljeća, te već godine 1776 bijaše utemeljena u Philadelfiji prva udruga za podupiranje siromašnih uznika. Medju članove svoje brojilo je to družtvo kašnje i Benjamina Franklina.

U Englezkoj biaše uz John Howarda, sina bogatoga trgovca, Jelisava Fry, supruga bogatoga rhedera u Londonu, jedna od najgorljivijih promicateljica ove institucije, i ona je svoju brižljivost posvetila poglavito ženskim kaznenikom. Njezinomu uplivu pošlo je za rukom, da su se na skoro ustrojila družtva za podupiranje odpuštenih kaznenika u Kopenhagenu, Berlinu i u njekojih kantonih Švicarske.

U Njemačkoj ustrojio je prvo takovo družtvo, potaknut osobnim saobraćajem sa Jelisavom Fry, godine 1826. evangelički župnik Theodor Fliedner. U Badenu bijaše glasoviti Mittermayer prvi pokretač ove misli. Družtvo godine 1844. u Bavarskoj utemeljeno razišlo se je godine 1855. radi pomanjkanja učestnika, a tek godine 1866. ustrojilo se je u Monakovu pod pokroviteljstvom kralja novo družtvo, komu bijahu podieljena prava jurističke osobe. U Hamburgu slavilo je družtvo za podporu odpuštenih kaznenika godine 1879 svoju 40-godišnjicu. Tako su redom malne sve pokrajine Njemačke postepeno ustrojavale, bilo uz podporu dotičnih vladah, bilo putem privatnih sredstava, takova družtva. Koliko je veliki interes pruska vlada posvetila ovom udruživanju, pokazuje najbolje odpis ministarstva za unutarnje poslove od 1. rujna 1879., u kojem svim vladam preporučuje podupiranje takovih družtava, pak medju ostalim veli:

„Ich verkenne die Schwierigkeiten nicht, mit welchen die Thätigkeit der Vereine zur Fürsorge für entlassene Sträflinge verbunden ist, nach den bisherigen darf ich aber an-

*

Digitized by Google

nehmen, dass es bei gehöriger Leitung in allen Landestheilen möglich sein wird, das öffentliche Interesse für die Wichtigkeit der vorliegenden Fragen anzuregen und die Mitwirkung von Männern zu gevinnen, die sich der Aufgabe unterziehen, den entlassenen Sträflingen durch Rath und That zur Rückkehr in geordnete Erwerbsverhältnisse und zu einem religiössittlichen Lebensswandel behilflich zu sein"; zatim poziva sve javne organe, koji su po svom položaju zvani baviti se sa poslovi kaznioničkimi, da se vrućim interesom zauzmu za ustrojenje i unapredjenje takovih družtava; stavljajući osim toga u izgled i podporu državnu.

Belgija je jedina država, u kojoj se sve do danas nije pravo uspjeti moglo u tom pravcu tako, da je, akoprem bijaše po slavnoj kraljici Mariji Theresiji jur postavljen njekim načinom temelj takovim družtvom, poslie mnogih bezuspješnih pokusa posliednje družtvo za podupiranje odpuštenih kaznenika g. 1870. prestalo bitisati. Ovomu neuspiehu po mnienju poznavalaca uzrok je ta okolnost, što su te inštitucije u Belgiji bile vazda ustrojene na čisto državnoj podlozi.

U Francezkoj dala je prvi povod k utemeljenju sličnih družtava kraljevska ordonancija od g. 1819, na temelju koje su ustrojena povjerenstva za nadzor kazniona — commissions de surveillance des prisons — koja su imala bditi nad ćudorednim poboljšanjem kaznenika. Zamašni politički odnošaji, koji su neprestano zemlju u njekoj uzrujanosti podržavali, onemogućiše, da se ta institucija dovine do one visine, koju zaslužuje, te su krivi, da su poduzeća, u tom pogledu oživotvorena, stvorila medjusobnu konkurenciju, koja je djelatnosti njihovoj samo škoditi mogla; i ta poduzeća mogu se smatrati samo pokusi, kojim je manjkala svaka unutarnja sveza.

Tek godine 1871 nakon što je „Assemblée nationale" priznala potrebu uredjene djelatnosti na polju podupiranja odpuštenih kaznenika, ter provadjanje iste zadaćom civilizirane države označila, pošlo je za rukom gospodinu de Lamarque ustrojiti družtvo „Societé générale pour le patronage des libérés", koje je svoju zadaću u svih departementih s naj-

Digitized by Google

liepšim uspiehom i izvršilo. I ovoj udruzi bude vladinim dekretom od 4. studenoga godine 1875 kao uredbi javne koristi (établisement d' utilité publique) podieljeno pravo juristička osobe. Državni budget od godine 1877 pokazuje u tu svrhu uvrštenu svotu od 20.000 franaka, a u proračunu od godine 1888 vidimo svotu od 120.000 franaka.

U Hollandeskoj je ustrojeno prvo takovo družtvo godine 1823, te ih ima sada 35. Ova družtva u veliko nastoje omogućiti svojim štićenikom odseljivanje u Ameriku.

U Italiji — otačbini Cesara Lombroso, pisca epochalnoga diela „L' uomo deliquente", koji po mojem nemierodavnom mnienju kadkada — u prvom svezku toga djela barem — do extremnih zaključaka dolazi, potaknuo je ovo pitanje početkom prošloga stoljeća, godine 1703, papa Kliment XI, jednako glasovit radi svoje znanstvene naobrazbe, kao i radi poznavanja jezika, kada je podigao hospic Sv. Mihalja, kao popravilište za mladjahne zločince. Duh, koji je toga veleuma pri tom vodio, najbolje se vidi iz nadpisa na toj zgradi: „Parum est improbos coercere poena, nisi probos efficias poena". I nasliednik mu papa Kliment XII. uzeo je djelo svojega predšastnika pod osobito svoje okrilje.

Nu i austrijska je vladavina u Italiji ostavila spomen humanitarne djelatnosti u Milanu, gdje je ustrojena po carici Mariji Theresiji kazniona, čija se unutarnja uredba može još danas takmiti sa najnovijimi uredbami ove vrsti.

U izkazu državnoga savjetnika Beltrani-Scalia, saobćenom u Bulletin de la comission penitentiaire internationale od godine 1877, nalazimo zabilježenih 14 takovih družtava.

U Rusiji ustrojen je godine 1819 asyl za primanje odpuštenih kaznenika u Petrogradu, gdjeno je godine 1875 isto takov za odpuštene kaznenice utemeljen; u Varšavi postoji takodjer takovo družtvo, koje svoju podporu pruža odpuštenim kaznenikom bez razlike vjerozakona i spola. Kaznionička udruga u Finiji ima svoje podružnice u svih većih gradovih, naročito u onih, gdje se kaznione nalaze.

Digitized by Google

Doskora iza kako je godine 1840 po tadanjem priestolonasliedniku i kasnijem kralju Oskaru I. potaknuto pitanje o podupiranju odpuštenih kaznenika, utemeljeno je u Švedskoj do 14 takovih družtava, koja su od njekoliko godina podvržena centralnomu zemaljskomu družtvu, koje ima svoje sielo u Stockholmu.

U Norvežkoj je ustrojeno od godine 1878 osam takovih družtava.

Švicarska, koju sam već s početka spomenuo, ima u pojedinih kantonih zakonom ustanovljene uredbe o postupku sa odpuštenimi kaznenici, kojim se ovi beziznimno podvrći moraju, dočim je u većini kantona to stvar družtava.

U Španjolskoj opaža se tek od vremena vladavine kralja Alfonsa XII. njeki pokret na polju kaznioničtva, pak je razumljivo, da tek od godine 1875 odnosno 1879 postoje dva družtva za podupiranje odpuštenih kaznenika, jedno u Madridu, a drugo u Barceloni.

U Austriji bilo je već početkom ovoga stoljeća njekoliko zaklada utemeljenih po privatnicih u svrhu podupiranja odpuštenih kaznenika, nu tek godine 1846 ustrojeno je u Štajerskom Gracu prvo takovo družtvo. Godine 1848 utemeljeno je u Brnu za područje Moravske družtvo za podupiranje odpuštenih kaznenika, nadalje u Insbrucku godine 1851 u Pragu 1855 i u Herman Mestizu godine 1872. Bečki „Unterstützungsverein für entlassene Sträflinge“ postoji od godine 1866, u Lavovu postoji takovo družtvo od godine 1882.

Ugarska ima samo jedno takovo družtvo sa sjedištem u Budimpešti, koje je ustrojeno godine 1874.

Nacrtav evo — rekao bi geografičko stanje družtava za podupiranje odpuštenih kaznenika, osvrnuti ću se sada na njihove uredbe, koje su bitne naravi. Ove su s malimi iznimkami svagdje iste, dočim su po svom obsegu različite; ili obuhvaćaju sve vrsti odpuštenih kaznenika, osvrćući se i na obitelji zatvorenika, ili se ograničuju na pojedine kategorije istih, kao n. pr. na mladenačke kaznioničke odpuštenike.

Digitized by Google

Sva nastojanja, uredbe i udruge za zaštitu odpuštenih kaznenika nisu, kako je poznato, samo iz religiosnih i humanitarnih motiva proiztekle, nego iz spoznanja, da se sa strane slobodnoga družtva mora za ove ljude učiniti, što je potrebno, da uspieh ovršene kazni osiguran bude i time sačuvani budu odpuštenici od priupadničtva, a družtvo od njihova novoga napadaja i oštećenja. Zaštita dakle ima prema tomu charitativni correkcioni — profilaktički značaj. Prema tomu je dakle i djelatnost družtva za podupiranje odpuštenih kaznenika uredjena.

U glavnom se sastoji: u pribavljanju posla, kupovanju haljina i alata, u skrbi za obitelj zatvorenika, ukonaćivanju, u putnih podporah, utemeljenju radnič kolonija, asyla itd, itd.

Jedna od najbitnijih i najtežjih strana družtvene te djelatnosti jeste nastojanje, da se odpušteniku odgovarajuće zanimanje po mogućnosti brzo i sigurno pribavi, jer izkustvo uči, da se najviše priupadničtva dogadja u prvoj godini iza odpusta iz uze.

Žaliti se mora, da sva ta družtva nepočivaju principielno na bezkonfessionalnoj podlozi: jer ovaj baš princip stoji u suglasju sa interkonfessionalnim značajem samoga zločinstva, kojega ugušenje upravo i jest cilj charitativne družtvene djelatnosti.

Podatci, koji su meni na razpolaganje stajali, konštatuju beziznimno nuždu i opravdanost obstanka tih podupirajućih družtava.

Nu uspjesi polučeni po ovih družtvih svagdje pokazuju, da ovi humanitarni podhvati iziskuju ne samo požrtvovnost pojedinaca u administrativnom pravcu, već u mnogo većoj mjeri i materijalne žrve, bez kojih se nigdje uspješno djelovati nemože.

Veći broj družtava izkazuje znatno umanjeni percentualni broj dogodivših se priupadničtva, što je najsigurniji dokaz, da profesionirano zločinačtvo nazaduje.

Mnoga od ovih družtava nezadovoljuju se samo sa zadaćom, da podupiru odpuštene kaznenike, nego sižu i u sferu agenda državnih organa. Tako naročito drže, da bi korrekci-

Digitized by Google

oni dio njihove zadaće istom onda sasvim izpunjen bio, kada bi ili izključivo bila pozvana na izvršivanje nadzora nad osobami, koje stoje pod redarstvenom pazkom, i nad kaznenici, koji se nalaze na uvjetnom dopustu, ili kada bi barem donjekle prizvana bila k dielomičnome izcrpljenju njihove dielatne snage u tom pravcu. Prosmatrati stvar i sa narodnogospodarstvenoga gledišta, promašilo bi, scienim, okvir moje razprave gledom na uvodno zauzeto stanovište, i tako držim, da sam predmet današnje razprave u velikih crtah orisao, i izcrpio, i mogao bi moje čitanje završiti; nu potaknut jednim člankom, napisanim g. 1891 po mojem vrlo cienjenom prijatelju Stiepanu Kranjčiću u Narodnih Novinah, koji o istom predmetu razpravlja, držim uputnim prozboriti i o naših prilikah u tom pogledu, pak molim strpljivost visokoštovanih slušatelja samo još nekoliko časaka.

U Hrvatskoj i Slavoniji institucije slične gore navedenim družtvom neima. Potreba pak takovoga izvan svake je dvojbe, ako promotrimo statističke podatke, koji će mnogo rječitije opravdanost ove moje tvrdnje dokazati, no ikoje pero.

Priupadnika je bilo dana 30. studena t. g. (1892.) u samostalnih kaznionah u Lepoglavi, Mitrovici, Gospiću i ženskoj kaznioni u Zagrebu:

Priupadnika izpod 24 godine	69
„ koji nisu nijedanput sudjeni radi zločinstva iz pohlepe za dobitkom . .	109
Priupadnika osudjenih radi zločinstva iz pohlepe za dobitkom ma i jedan put:	
a) prvi put u kaznioni	127
b) drugi put u kaznioni	86
c) treći put u kaznioni	64
d) četvrti put u kaznioni	25
e) peti put u kaznioni	4
f) šesti put u kaznioni	1
g) deveti put u kaznioni	1

Ukupni broj kaznenika i kaznenica bio je taj dan 1437; prema tomu odpada na priupadnike 33·8%.

Digitized by Google

Ako te kaznenike po dobi razdielimo, naći ćemo na žalost, da se najveći broj istih nalazi u najliepšoj dobi života izmedju 30—40 godina.

		do	16	godina	ima	ih	.	.	.	11
od	16	„	20	„	„	„	.	.	.	135
„	20	„	30	„	„	„	.	.	.	450
„	30	„	40	„	„	„	.	.	.	541
„	40	„	50	„	„	„	.	.	.	187
„	50	„	60	„	„	„	.	.	.	93
„	60	„	70	„	„	„	.	.	.	20
									Ukupno	1437

Dakle ih je 541 u dobi najbolje životne snage oteto obiteljim, državi i društvu. Nebi li bilo bar 50% od ovih nesretnika spašeno od priupadničtva, kada bi u nas bila udruga, koja bi sliedeći primjer drugih naprednih i kulturnih naroda razvijala djelatnost na polju podupiranja odpuštenih kaznenika? Tko poznaje ćud i značaj našega naroda, nemože a da neodgovori jestno na ovo pitanje.

Završujući ovim moje čitanje, osobito ću biti zadovoljan, ako ovo njekoliko rieči bude povodom, da se uhvatimo u kolo, pa zajednički uzradimo, da se i kod nas što skorije ustroji toli humanitarno društvo, te da se tako i kod nas ostvari ona:

„Justitia et caritas osculatae sunt.“

Medjunarodna kriminalistička udruga.

(Čitao u skupštini pravničkoga družtva dana 26. studenoga 1892 dr. ***Josip Šilović.***)

Prvim siečnjem 1889 stupila je u život medjunarodna kriminalistička udruga (Internationale kriminalistische Vereinigung. — Union internationale de droit pénal), osnovana po sveučilištnih profesorih: Franji v. Lisztu za onda u Marburgu, a sada u Halli, G. A. v. Hamelu u Amsterdamu i Ad. Prinsu u Bruselju. Pravila su joj sljedeća:

Članak I. Medjunarodna kriminalistička udruga uvjerena

Digitized by Google

je, da valja zločin i kaznu promatrati koli sa gledišta pravnoga, toli sa gledišta socijalnoga. Njoj će biti zadaća, da izvojuje priznanje ovom načelu i njegovim posljedicam u znanosti i zakonodavstvu.

Članak II. Udruga uzima temeljem svoga rada ove zasade:

1. Kazni je svrha borba proti zločinu kao socijalnom pojavu.

2. Nauka kaznenoga prava i kazneno zakonodavstvo treba da se obaziru na rezultate antropoloških i socijoloških studija.

3. Kazna je jedno od najboljih sredstava, kojimi država vojuje proti zločinu. Ali nije jedino sredstvo. Ona se dakle ne smije odtrgnuti od saveza sa ostalimi sredstvi borbe proti zločinu, napose pako od saveza sa sredstvi, koja služe za zaprečenje zločina.

4. U teoretičkom i u praktičnom pogledu postoji temeljna razlika izmedju zločinca, koji počinja zločin s l u č a j n o, i zločinca od n a v a d e; s toga mora ta razlika da služi kao temelj ustanovam kaznenoga zakona.

5. Pošto kazneno pravosudje i ovršenje kazne služe istoj svrsi, i pošto kaznena osuda dobiva pravu sadržinu i znamenovanje istom kroz ovršenje kazni, to je sasvim neumjestno. štetno i bez razloga odvajanje ovršenja kazni od kaznenog pravosudja.

6. Budući kazna slobode, i to s razlogom, zauzima prvo mjesto u našem kaznenom sustavu, poklanjati će udruga osobitu pažnju svemu onomu, što se bude odnosilo na poboljšavanje kazniona i sličnih zavoda.

7. Nu ipak što se tiče kratkotrajne kazni slobode, drži udruga. da je moguće i poželjno zamjeniti ju drugimi mjerami, koje će isto tako uspješno djelovati.

8. Kod dugotrajnih kaznah slobode ne smije trajanje kazni zavisiti samo od materijalne i moralne težine učinjenog kažnjivog djela, već isto tako i od rezultata, koji se budu polučili ovršenjem kazne.

Digitized by Google

9. Kazneno zakonodavstvo imade nepopravljive zločince od navade što moguće dulje učiniti neškodljivimi, a to i onda, kada se radi o višekratnom opetovanju manjih kažnjivih djela.

Članak III. Članovi udruge pristaju na načela, navedena u članku II. Novi članovi primaju se na pismeni predlog jednoga dosadanjega člana zaključkom odbora. Ovaj se zaključak stvara većinom glasova i bez navoda razloga.

Članak IV. Udruga drži redovito svake godine skupštinu. Skupštine se mogu dogodice držati i u duljih razdobjih. U svakoj skupštini zaključuje udruga o mjestu i vremenu buduće skupštine.

Članak V. Odbor ustanovljuje dnevni red skupština i brine se, da se spreme mnienja i izvješća za razpravu u skupštinah.

Odbor imade svakoj skupštini podnjeti izvješće o napredku zakonodavstva u raznih zemljah za vrieme od zadnje skupštine, koje će se izvješće obnarodovati zajedno sa izvadkom iz zapisnika o razpravi.

Članak VI. Skupština bira članove odbora.

Ona zaključuje o tom, kojimi se sve jezici mogu članovi služiti, da se što više olahkoti razprava.

Redovito se ne glasuje o pitanjih, koja su na dnevnom redu. Ali ako uz koju zasadu, predloženu skupštini, pristanu dvie trećine svih glasujućih članova, to se ta zasada imade dodati zasadam, navedenim u članku II.

Članak VII. Zaključci skupštine stvaraju se većinom glasova.

Odsutni članovi vlastni su dati svoj glas pismeno.

Za promjenu pravila nuždna je većina od dvie trećine svih glasujućih članova.

Članak VIII. Odbor sastoji iz tri člana. Oni razdjeljuju medju se poslove predsjednika, perovodje i blagajnika. Odbor je vlastan imenovati zamjenika perovodje.

Odbor odredjuje iz svoje sredine onoga člana, koji ima predsjedat skupštini.

Digitized by Google

Članak IX. Svaki član plaća godišnji prinos od 5 franaka = 4 marke, koje ubire blagajnik.[1]

Skupština može zaključiti, da se ovi prinosi privremeno ili stalno povise.

Utemeljitelji udruge popratiše pravila njena ovimi opazkami:[2]

Udruga se obraća na sve one osobe, koje smatraju zadaćom kazne cjelishodnu borbu proti zločinu, te koje drže, da današnje uredbe u tom pogledu trebaju popravka i da se dadu popraviti. Ako se ona i mora odreći sudjelovanju onih, koji niječu navedenu zadaću kazne, to ona sasvim tim ne traži od svojih članova, da pristanu ma uz koju kaznenopravnu teoriju. Nebrineć se za teoretičke školske prepirke, imade udruga skroz praktičnu svrhu: polaganu preinaku postojećeg prava, da kazna bude više nego li do sada odgovarala svojoj svrsi.

Svako kazneno zakonodavstvo mora imati narodni karakter, ono se mora prilagoditi osebini države, za čiji narod je opredjeljeno. Ali svako kazneno zakonodavstvo počiva na znanstvenih podlogah; a znanost, koja mu te podloge daje, nije vezana na narodne granice, kao što niti nijedna druga znanost. Tako treba da je i naša udruga medjunarodna, da uzmogne zakonodavstvom pojedinih zemalja na razpolaganje staviti rezultate, postignute zajedničkim nastojanjem.

Udruga, koja teži za preinakom zakonodavstva na znanstvenoj podlozi, mora da si je barem u velikih crtah na čistu glede toga, što hoće i zašto to hoće. S toga stupa medjunarodna kriminalistička udruga u život sa opredjeljenim programom i traži od svojih članova, da u glavnom pristanu na taj program. Zasade, postavljene u članku II. pra-

[1] Druga godišnja skupština zaključila je 14. kolovoza 1890, da se godišnji prinos povisuje od 5 franaka = 4 marke na 7·50 franaka = 6 maraka.

[2] Mittheilungen der Internationalen kriminalistischen Vereinigung (Bulletin de l'Union Internationale de droit pénal). I., str 19 i sl. — „Zeitschrift für die gesammte Strafrechtswissenschaft". IX., str. 367.

Digitized by Google

vila, nisu naučne zasade, već načela za djelovanje udruge; one označuju polje rada i smjer, u kojem se imade kretati djelovanje udruge.

Udruga polazi sa tog stanovišta, da onaj, koji se hoće boriti proti kriminalitetu, mora kriminalitet poznavati. Zločin nam se ukazuje kao pojav, kao činjenica, dogadjaj u životu pojedinca, kao i u životu družtvenoga tjela. Znanstveno iztraživanje zločina u oba ova smjera može se označiti kao kriminalna biologija ili antropologija i kriminalna sociologija. Udruga ne polaže na ove nazive (čl. I., čl. II., br. 1 i 2) nikakove važnosti; ali ona naglasuje, da su ova iztraživanja neobhodno nuždna. Ona zabacuje prema tomu onaj smjer znanosti kaznenog prava, koji, poričući važnost ovakovih iztraživanja, hoće da teoretičnoga i praktičnoga kriminalistu posve ograniči na stvaranje i poznavanje formalnih juristčkih pojmova.

Antropološko i sociološko iztraživanje zločina tekar je započelo. Usljed toga nije udruga uzela u svoj program tobožnje rezultate toga iztraživanja. Ona ne zastupa naučnih mnienja nijednoga znanstvenoga pravca, te si naročito pridržaje podpunu slobodu, kritičkoga izpitivanja naprama „talijanskoj pozitivnoj školi.“

Udruga naglašuje jedinstvo cjelokupne znanosti kaznenopravne (sciences pénales) i zakonodavstva, koje na njoj počiva. Ona smatra zadaćom kriminaliste, da posvećuje isto toliku pažnju odgojilištem i popravionicam, prisilnim radionicam i policajnom nadzoru i sličnim uredbam, koje služe kao sredstva u borbi proti zločinom, koliko i robijam i tamnicam; ona scieni, da je jedan od glavnih uzroka neznatnim uspjehom, koji današnji pravni red u borbi proti zločinu pokazuje, što se strogo luči prevencija od represije, kazne zločina od zaprečenja zločina. Tim više drži udruga ovršenje kazne integrirajućim djelom kaznenoga pravosudja; ona smatra neumjestnim, štetnim i bez razloga (čl. II., st. 5) uredjivanje kaznenog zakonodavstva bez obzira

Digitized by Google

na ovršenje kazne kao i reformiranje kazniona bez obzira na postojeće kazneno pravo. Prema tomu joj se čini bezpredmetnom borba o tom, po kojem sustavu se imade ovršivati kazna slobode (da li po sustavu samica, po progresivnom sustavu itd.), dok nisu postavljeni temelji kaznenom zakonodavstvu. Udruga prati prijaznim okom nastojanja oko poboljšanja kazniona (čl. II., st. 6), te se nada plodnom zajedničkom radu sa kongresi i družtvi, koja se bave sa pitanji o reformi kazniona. Udruga vjeruje, da je moguće i u pojedinom slučaju opet uzpostaviti savez izmedju sudačke djelatnosti i ovršenja kazne, ali ona se ne može o tom izjaviti, na koji način bi se taj savez uzpostaviti mogao. Od riešenja toga pitanja odvisi, da li će se moći prema zahtjevu navedenom u čl. II. st. 4 podjeliti rezultatom ovršenja kazne upliv na trajanje kazne, da li će se moći uz skraćenje po sudu dosudjene kazne (uvjetni dopust) uvesti i produženje njeno, ili unutar stanovitih granica neopredjeljene kaznene osude, t. j. takove, koje su opredjeljene samo kroz maksimum i minimum (indeterminate sentences).

Malo ne obćenito se danas priznaje, da valja zločinca od navade drugačije kazniti, nego li onoga, koji je slučajno u zlo upao. S toga će jedva tko ozbiljno prigovoriti stavkam 4 i 9, čl. II. Udruzi će biti jedna od najvažnijih zadaća, da ponovno podvrgne ispitivanju ovu razliku, da ju znanstveno ustanovi; da tako uzmogne postaviti jasne praktičke predloge.

Udruga se pouzdano nada, da će moći računati na odobravanje i podporu mnogobrojnih pravnika u borbi proti kratkotrajnim kaznam slobode. Ona će ozbiljno u pretres uzeti pitanje, u kojem obsegu bi se imala kratkotrajna kazna zatvora odstraniti i koja sredstva kazne bi mogla na njeno mjesto stupiti (uvjetna osuda, jamčevina, radnje obćinske ili šumske itd.). Upravo na ovom polju ne manjka primjera malo ne u nijednoj zemlji.

Sada ću biti tako slobodan malko se pobliže pozabaviti barem sa glavnimi načeli naše udruge. Pri tom ću se jedino

Digitized by Google

držati utemeljitelja njenoga profesora Liszta,[3] jer ih nitko nije, što bih ja znao, tako temeljito i tako svestrano razpravio, kako on; a obazrieti ću se, koliko mi bude moguće, barem letimice, i na zaključke, stvorene u skupštinah udruge.

Pod kriminalnom antropologijom ili kriminalnom biologijom razumjevamo znanstveno iztraživanje tjelesne i duševne osebujnosti zločinca i ustanovljenje uvjeta zločina, koji u toj osebujnosti leže. Ona se prema tomu dieli u kriminalnu somatologiju (anatomiju i fiziologiju), t. j. nauku o tjelesnoj osebini zločinca i kriminalnu psihologiju, t. j. nauku o duševnoj osebini zločinca.

Nastaje sada pitanje, da li je kriminalna biologija postigla do sada kakovih rezultata i ako je, koji su to rezultati.

Neda se tajiti, da su ti rezultati do danas maleni. I optimista biti će prinuž!en opaziti najpoznatijim kriminalnim antropologom, da su najvećom odlučnošću i doktrinarnom preuzetnošću slabo obrazložene hipoteze proglasiti nepobitnimi istinami.

Ali bi bilo krivo radi krivnje pojedinaca osuditi cieli pravac. Mi moramo zločinački sviet upoznati, ako hoćemo da se borimo proti njemu; a mi ga nećemo nikada upoznati, ako ga ne budemo znanstveno iztraživali.

Ne postoji homo delinquens, t. j. zločinac ne sačinjava jedinstvenog antropološkog tipa. Ovo proizlazi iz nedvojbenih činjenica kaznenoga zakonodavstva. Djela, koja kaznimo kao zločine, prestupke i prekršaje, tako se medju sobom razlikuju po svojoj bitnosti, a najpače po svojih motivih, na kojih počivaju, da se nikako ne dadu svesti na iste organičke uvjete. Prema tomu neima posebnih zločinačkih moždjana. Onomu, koji ma samo i površno poznaje kazneno pravo, ne može nikada na um pasti, tražiti ih.

[3] Von Liszt: Kriminalpolitische Aufgaben u Zeitschrift für die gesammte Strafrechtswissenschaft, IX., str. 452 i sl., 737 i sl., X., str. 51 i sl., XII., str. 162 i sl.

Digitized by Google

Neima niti posebne lubanje ubojica. Jer ubojica upravo tako nije antropološka jedinica, kao ni zločinac u obće. Grabežno umorstvo, umorstvo iz političkih razloga i umorstvo iz osvete ne mogu nikada počivati na jednakoj duševnoj i tjelesnoj osebini počinitelja. Mi možemo obćenito kazati: Kriminalno-antropološko iztraživanje ne smije na nikakav način operirati sa deliktnimi pojmovi kaznenoga zakona. Ta mi nećemo da iztražujemo pojam, već čovjeka.

Tako ćemo morati napustiti antropološki tipus zločinca u obće, a napose ubojice, palikuće itd. Pošto je svaki čovjek produkt prirodjenih svojstva odgoja u najširem smislu i vanjskih okolnosti, koje ga okružuju, to je jasno, da u danom pojedinom slučaju može odlučnu rolu igrati sad jedan, sad drugi, sad treći od navedenih faktora. Samo u onom slučaju možemo u tjelesnoj ili duševnoj osebini zločinca naći ključ za počinjeno po njem djelo, ako su pri tom bili odlučni budi prirodjeni, budi stečeni individualni uvjeti.

Već se danas može na temelju polučenih rezultata uztvrditi, da mnogi zločinci pokazuju na sebi znakove tjelesne i duševne degeneracije, koji znakovi su psihijatriji već dugo poznati. Ova je degeneracija većinom nasledjena, hereditarna. Razlogom su joj tjelesne i duševne bolesti roditelja, naročito njihove psihoze i neuroze (epilepsija), pijanstvo, razvratnost, sifilis.

Bitnost degeneracije postoji u svakom slučaju u neuropatičkom sustavu, u oslabljenju odporne snage centralnog živčanog sistema. Time je mišljenje, čuvstvovanje i htienje bolestno preinačeno, — s temelja je poremećeno ravnotežje duševnog života.

Valja imati na umu, da nasledjena degeneracija kao i stečeno oslabljenje sastoji u jačoj ili slabijoj predispoziciji, koja se može svladati shodnimi i pravodobnimi mjerami kao što i svaka druga sklonost (pomislimo na djecu roditelja bolestnih na plućih), dočim se pod nepovoljnimi vanjskimi okolnostmi razvije do kroničkoga, neizlječivoga stanja. Valja nadalje imati na umu, da neima posebne dispozicije za

Digitized by Google

počinjanje kažnjivih djela, već da odvisi od vanjskih okolnosti, od životnih prilika u njihovoj cjelosti, da li će poremećenje duševnog ravnovesja dovesti do ludila, do teških nervoznih bolih, do tjelesnih bolih, do lahkoumnog života ili do zločina.

Jasno je, da su proti ovoj grupi zločinaca nuždne osobite mjere. Ako je još moguća kod nje uzpostava poremećenog duševnog ravnovesja, to se ona ne može postići kroz nekoliko tjedana ili mjeseci, što ih zločinac u uzah sprovede, već će se nasuprot samo učiniti nemogućom.

Kada pako to stanje postane neizliečivo, onda će biti potrebne odlučne mjere za zaštitu društva. Da li se u jednom i u drugom slučaju može govoriti još o kažnjenju, ili se mora zahtjevati, da se takovi individui smjeste prolazno ili ćak trajno u posebne zavode, o tom ne možemo ovdje razpravljati, jer bi nas predaleko vodilo.

Prva i najglavnija zadaća kriminalne antropologije sastoji u tom, da iztražuje ovu grupu zločinaca bez obzira na deliktne pojmove kazuenoga zakona, da ustanovi i protumači njihovu osebinu, a napose njihov odnošaj prema zločincem od navade. Samo tako će se moći dobiti sigurna podloga za preinaku našega zakonodavstva. Pri tom će valjati glavnu važnost položiti na što moguće točnije iztraživanje cielog života pojedinca i njegovih roditelja. Taj posao mora uzeti u ruke kriminalista. Kaznione mu pružaju dosta široko polje rada, koje je od neizcrpive plodnosti. Ako bude on pri tom naučio nesamo knjige proučavati, već i ljude, nesamo pojmove promatrati, već i činjenice, biti će to nemalen dobitak za našu znanost.

S biološkim iztraživanjem mora uzporedo ići i sociološko iztraživanje zločina. Pod sociološkim iztraživanjem razumjevamo znanstveno iztraživanje zločina kao posebnoga pojava društvenoga života, ter razjašnjenje socijalnih uvjeta zločina.

Socijalni uvjeti zločina su kod velikog diela zločina od mnogo većeg upliva na počinjenje njihovo, nego li individu-

Digitized by Google

alna osebina počinitelja. A djelomice vode nas i individualni uvjeti zločina do njegovih socijalnih uvjeta. Bjeda i nevolja mase plodno je tlo, na komu nesamo da zločin sam uspjeva, već i hereditarna degeneracija, koja opet vodi do zločina.

Jednostrano naglašivanje kriminalno-antropološkog stanovišta zavodi veoma lasno do fatalistične rezignacije i time do podpunog zanijekanja kriminalne politike. Ako je svaki zločin organički uvjetovan, plod grieha otaca, zadnji rezultat od koljena na koljeno prolazeće i sve više rastuće degeneracije — što ćemo onda kod ovih nesretnika postići kaznom? Do toga je rezultata i došla talijanska škola, jer s velikim nepovjerenjem promatra djelovanje kazne, te hvali kao najveću mudrost zakonodavca uvedenje t. zv. sostitutivi penali, sredstva, koja bi imala zamjeniti kaznu.

Sasvim se drugačije imade stvar, kada polažemo važnost na iztraživanje socijalnih uvjeta zločina. Na ove možemo većim dielom djelovati. Mi možemo ne samo odstraniti motive zločina, koji potiču iz družtvenih odnošaja, već možemo zapriečenjem i ovršenjem kazne i stvarati motive, koji su kadri držati ravnotežje uplivu društvenih odnošaja. Ona vrst pobijanja zločina, koja se polučiti može ublaženjem nevolje masâ, dizanjem naobrazbe itd., ne spada ovamo. Ali ovamo spada zaprećenje kaznom i uredjenje ovršenja kazne. Popravak i zastrašenje, ili ako se hoće, odgoj i zapt, igraju ovdje odlučnu ulogu. Kriminalna autropologija i kriminalna socialogija moraju zajednički djelovati, ako hoćemo, da zločin u njegovom pojavu i u njegovom korenu upoznamo i ako hoćemo, da kaznu tako uredimo, da bude odgovarala svrsi — borbi proti zločinu. Metoda sociložkoga iztraživanja zločina može biti dvostruka: sustavno opažanje pojedinih zločina i sustavno opažanje množine zločina. Potonje nazivamo kriminalnom statistikom. Zadaća kriminalne statistike ne sastoji u nabrajanju djelatnosti kaznenih sudova, već je ona sociološko razlaganje zločina i kazne. Još nije ovaj razvoj kriminalne statistike dovršen, još je ona danas daleko od toga, da zadovolji podpuno svojoj novoj i težkoj zadaći.

Digitized by Google

Nema dvojbe, da se na kratkotrajnu kaznu slobode sudi u najvećem broju slučajeva.

O tom su pako svi stručnjaci prilično na čistu, da kratkotrajna kazna slobode, osobito kako se danas ovršuje, ne odgovara svojoj svrsi. Nitko ne može očekivati, da će ono njekoliko dana ili ćedana zatvora kaznenika popraviti. Da pako kratkotrajna kazna slobode uzmogne zastrašiti, valjalo bi prije svega kod nje strogo provesti prisilni rad, što se ne čini, a po našem zakonu niti se nemože provesti, jer po §-u 243 k. z. može osudjenik kod zatvora, ako se može uzdržavat sam, izabrat si poslovanje koje hoće. U današnjih uzništih kod sudova nalazimo ponovno sve manjke koji su stare kaznione napravili bili legli opačine, visokimi školami zločina: u istih malenih, sad jače, sad slabije napunjenih prostorijah zatvoreni su zajedno mladi i stari kaznenici, okorjeli zločinci sa bojazljivimi početnici na putu zločina bez dovoljna nadzora, djelomično bez posla, bez nauke i dušobrižnika. Samo što tim današnjim zatvorom još k tomu manjka stari strogi zapt. Za zločinca od navade nema uza današnja zastrašujuće snage; a onoga, koji je slučajno pao u zlo, najpače pako ženu, koja je prvi put pogriešila, ubija moralno.

Kratkotrajna kazna slobode ne samo da je nekoristna; ona oštećuje teže pravni red, nego li bi bila u stanju učiniti podpuna bezkažnjivot zločina.

Ravnatelj kaznione u Moabitu Krohne[4] kaže: U tih se uzah malone ništa ne radi. Ako se pako zatvorenici šalju na rad van, da cjepaju drva i obradjuju vrtove, onda dolaze na večer u uzu s duhanom, dapače i s rakijom, koju su stranom izprosjačili, stranom pokrali, pak se onda u zajedničkih prostorijah puši duhan, igraju karte, dapače i pije rakija. Gdje je tu granica medju kaznom i farçom? To su odnošaji, koji se s razboritim pravnim redom ne dadu složiti. Takovo se stanje

[4] Die Organisation des Gefängnisswesens mit besonderer Beziehung auf die kleinen Gefängnisse für Untersuchungs- und kurzzeitige Strafgefangene, 1868. — Vidi i Krohne: Lehrbuch der Gefängnisskunde, 1889

Digitized by Google

uza ne nalazi osamljeno, to je prosječno stanje malenih uza u cjeloj Njemačkoj. Što nam onda koristi reformirati veće kaznione, kad nam malena uzišta otvraju put k novim zločinom i kaznionam.

Nadzornik pruskih kazniona Illing[5] dokazuje na temelju vlastitog izkustva, da su kratkotrajnost kaznâ i način njihovoga ovršenja dva zla, koja poglavito podpomažu umnažanje zločina i priupadničtva.

Prilično to isto tvrdi za Francuzku Bonneville de Marsangy[6] i drugi. Evo njekoliko primjera: Lacassagnes kaže u albumu rimskog kaznioničkog kongresa g. 1885.: A notre époque la justice flétrit, la pris n corrompt et les sociétés ont les criminels qu'elles meritent. U istom albumu kaže A. Ribot, da u njegovih očijuh nema ništa više barbarskog, nego li zloraba kazni zatvora u slučajevih lagljih delikta. On je toga nazora, da sudac mora imati podpunu vlast, da na mjesto kazni zatvora sudi na nekoliko dana prisilnog rada ili prema okolnostim i na jednostavni ukor, pak svršava, da će se naši potomci čuditi, da je tako jednostavna i nuždna reforma bila tako dugo predmetom diskusije.

Emile Gautier veli[7]: En verité, la prison, telle quell est organisée, et un véritable cloaque epanchant dans la société, un flot continu de purulence et de germes de contagion physiologique et morale. Elle empoisonne, abrutit, deprime et corrompt. C'est à la fois une fabripue de phitrisiques, de fous et de criminels.

Ferdinand Desportes, kaže[8]: Les petites prisons sont en général, la pépinière des maisons centralés. Les malfaiteurs y font leur première étape; ils s'y affermissent dans leurs mauvais dessins: ils y forment de coupables relations; ils y aquirent une experience funeste; entrés dans ces établis-

[5] Zeitschrift des königlich preussischen statistischen Bureaus, 1885.
[6] Bulletin de la societé générale des prisons XI. 311.
[7] Archives de l'anthropologie criminelle, III. 555.
[8] La réforme penitentiaire en Suède, 1882., str. 20.

Digitized by Google

sements pour quelque délit peu grave, ils en sortent souvent capables de plus grands forfaits.

To isto tvrde za Belgiju Prins i ministar pravosudja Le Jeune, koji je u saboru 9. svibnja 1888. kazao: Je crois, qu'on peut dire sans crainte d'être dementi, q u'a u j o u r d'h u i l'inefficacite absolue de l'incarceration, lorsque l'imprisonnement n'est que de courte durée, est peremptoirement démontrée.

Kako vidimo, svi su složni u tom, da je kratkotrajna kazna slobode škodljiva, dapače, onako kako se danas ovršuje, pogubna, te bi ju valjalo svakako zamieniti drugimi sredstvi kazne. Nastaje sada pitanje, koja su ju sredstva zamieniti kadra.

Najvažnije sredstvo jest bez dvojbe osim novčane kazne, koja je u prvom redu kadra zamieniti kratkotrajnu kaznu slobode, osobito kod delikta počinjenih iz pohlepe za dobitkom, t. zv. uvjetno osudjenje, condammation conditionelle.

Ako uzmemo u obzir, da je ono njekoliko dana i noći, što ih prvi put osudjeni u zatvoru sprovede sa okorjelimi zločinci, bez posla i bez nadzora, — često, dapače u većini slučajeva odlučno za sav njegov pozniji život; da je time njegov ponos slomljen, a strah pred kaznom uništen; da je prva kratkotrajna kazna slobode samo prva stepenica, koja vodi do priupadničtva i kroz ovo do nepopravljivoga zločinca od navade; ako nam je jasno, da ni kratak samotni zatvor ne popravlja niti ne zastrašuje, već da samo otupljuje i uništuje najjaču polugu, koja suzdržaje od zločina, štovanje samoga sebe — moramo doći do zaključka, da bi valjalo onomu, koji je prvi put osudjen, prije nego li ga družtvo napusti, dati stanoviti rok, još jednom postaviti njegovu sud inu u njegove vlastite ruke, da bude u stanju popraviti i spasiti se. To će se polučiti, kaže li mu se: ako se budeš stanovito vrieme dobro ponašao, ako ne padneš opet u zlo, to se ova osudom izrečena kazna na tebi ovršiti neće; ako li pako budeš unutar toga vremena opet kazneno osudjen, ovršit će se na tebi podpuno obje kazne. Na toj misli počiva uvjetno osudjenje, o

Digitized by Google

kojem ću biti slobodan drugom prilikom pobliže govoriti, jer mi danas za to ne dostaje vremena.

Svakako mi je ovdje navesti, da je naša udruga na cielom kontinentu poduzela veoma živu agitaciju u prilog ovoj reformi i to upravo sa sjajnim uspjehom.

Uvjetno osudjenje uvedeno je u Belgiji zakonom od 31. svibnja 1888. Ono je primljeno u Cislitavi u Schönbornovoj osnovi kaznenoga zakona i u osnovi novele k ugarskomu kaznenomu zakonu, a uvedeno je u Francezkoj zakonom od 26. ožujka 1890., nazvanim — La loi Bérenger, jer je Bérenger već g. 1884. podnio senatu osnovu zakona o uvjetnom osudjenju.

Treće sredstvo, koje bi imalo zamieniti kratkotrajnu kaznu slobode, jest prisilna radnja bez zatvora.

Dao bi se izbjeći squalor carceris, kojega odpušteni kaznenik iz kaznione sobom donese i od koga svoje duše kroz sav svoj život više izbaviti ne može, ako nam podje za rukom zadržati karakter kazne, a da osudjenika ne zatvaramo. Ako se uvaži, da je prisilna radnja ono sredstvo, koje kod kazne slobode popravlja i omogućuje zapt, onda nastaje pitanje, nije li moguće pridržati prisilnu radnju bez zatvora.

Zatvor kratkotrajni djeluje demoralizatorno na osudjenika, dočim prisilna radnja bez zatvora nema te mane. Osudjenik, koji je cio dan radio, dolazi na večer u krilo svoje obitelji. Jedina razlika izmedju ovoga i slobodnoga rada sastoji u tom, što ovdje zaslužbina ne pripada njemu, već radi za obće dobro. On će ovu razliku jako osjetiti, ali kazna i mora da bude osjetljiva. Ako se ova radnja ograniči na one osobe, koje se uzdržavaju ručnim radom, neće im biti težko naći posla kod občina. Ako se bude radnja mjerila ne po vremenu, već po obavljenom poslu, neće biti težak nadzor.

Sa svim tim nebi prisilna radnja mogla stupiti neposredno na mjesto kazne zatvora, već samo posredno. Ona je najbolje sredstvo kao zamjena neutjerive novčane kazne.

Na mjesto zatvora nebi mogla neposredno stupiti, jer, kako navedosmo, mora se ograničiti na nadničarsku radnju, pošto bi druge radnje državu više stojale, nego li kaznione,

Digitized by Google

te kad bi stupila na mjesto zatvora neposredno, onda bi nadničar ovršivao svoju kaznu na slobodi, dočim drugi stališi morali bi za isti delikt u zatvor. Na mjesto neućerive novčane kazne može stupiti, jer ako se ozbiljno utjeruje novčana kazna, biti će neućeriva samo i jedino kod nadničara. Ako osudjenik neće da radi, valja da bude zatvoren.

Prisilnu radju poznavaju već njeka zakonodavstva. Da spomenemo samo talijanski kazneni zakon od god. 1889., koji u čl. 22. odredjuje, da se može na zahtjev osudjenog na novčanu kaznu, koja je neutjeriva, dozvoliti, da mjesto zatvora radi za državu, provinciju ili občinu, pri čem se uzimaju dva dana rada za jedan dan zatvora. Nadalje odredjuje čl. 23., da se u slučajevih, predvidjenih u zakonu, može ovršiti kazan zatvora u kojoj radionici (casa di lavoro), ili obavom obće koristnih radja (mediante la esecuzione di opere di publica utilità). Ako osudjeni neće da radi, nastupa redovita kazna.

Kao četvrto sredstvo navodi se ukor. Mi znamo, da ga naš zakon pozna kod zlostava u obitelji, ali nije, barem koliko je meni poznato, nimalo povoljno djelovao.

Kao peto sredstvo navodi se domaći zatvor. I domaći zatvor pozna naš postojeći kazneni zakon u §-u 244. Ali ova ustanova našega postojećega kaznenoga zakona ostala je, koliko je to meni poznato, samo na papiru, te nije imala nikakve praktične važnosti. Nu drugčije nije ni moguće, jer domaći zatvor na razne razrede pučanstva različito djeluje, a osim toga je nadzor nad ovršenjem njegovim stranom upravo nemoguć, a u koliko je moguć, vanredno skupocjen.

To isto vriedi i za druga ograničenja slobode, koja se sa raznih strana preporučuju, kao zabrana polaziti krčme, polaziti stanovito mjesto, konsignacija u stanovitom mjestu, zabrana nositi oružje itd.

Još mi valja spomenuti jamčevinu, koja se dade uporaviti u raznih formah. Jedna od tih forma nalazi se u engleskom pravu, gdje joj je svrha osigurati mir i sigurnost občenitosti i pojedinca proti smetanju počinjenjem kažnjivih djela. Ona se izriče uz kaznu slobode ili novčanu kaznu, te se

Digitized by Google

proglašuje propalom, ako osudjeni unutar stanovitog vremena počini kažnjivo djelo.

Nu jamčevina u ovom obliku nas ovdje nezanima. Nas zanima jamčevina ovdje u toliko, u koliko je kadra stupiti na mjesto kazne slobode, ili bolje rekuć, u koliko je kadra drugim sredstvom, koja imadu zamjeniti kratkotrajnu kaznu slobode, podjeliti dovoljnu intensivnost. Jamčevina se naročito dade veoma koristno spojiti sa uvjetnim osudjenjem, kako je to učinjeno u osnovi novele k ugarskom kaznenom zakonu, i sa sudačkim ukorom (riprensione giudiziale), kako je to prevedeno u talijanskom kaznenom zakonu.

O veoma važnom pitanju, koje u velike zanima našu udrugu i kojim se je ona opetovano bavila, najme o postupanju sa mladenačkimi zločinci, neću raspravljati, jer će o tom predmetu naskoro u skupštini pravničkog društva napose govoriti kr. nadzornik zem. kazniona velem. g. Stjepan Kranjčić.

Samo ću pri tom jednu okolnost letimice spomenuti, a ta je, da udruga ide za tim, da zakonodavstva kod prelazne mladenačke dobe, dakle izmedju 12. i 16. odnosno 18. godine napuste obilježje „spoznaje kažnjivosti, „Unterscheidungsvermögen, discernement", od kojega obilježja po modernih zakonih odvisi, da li će biti mladjahna osoba osudjena radi kažnjivoga djela, koje joj se u grieh upisuje, ili neće. Udruga predlaže mjesto toga, da valja prepustiti rasudi suda, da li će u takovom slučaju suditi na kaznu ili na odgoj nadziran po državi.

Obilježje „spoznaje kažnjivosti", koje je recipirano iz franceskog prava, temelji se jedino i izključivo na intelektualnom razvoju, ali valja svratiti pozornost na to, da ne odlučuje kod našeg rada spoznaja kažnjivosti, da ne odlučuje razlikovanje dobra i zla, već da je tuj odlučna jasnoća, sigurnost i snaga, kojom uplivaju na cjelo naše djelovanje obćenite predstave o pravu, vjeri i moralu. Gospodstvo ovih regulativnih maksima daje nam ćudorednu slobodu, koja je temeljem ubrojivosti. Ne odlučuje pri tom znanje, već moć; ne odlučuje sadržaj predstava, već njihova etična jakost. Ubrojivost pred-

Digitized by Google

postavlja, da se kod dotičnika ne samo radjaju iste predstave kao i kod normalnog čovjeka, već da te predstave imadu i jednaku snagu kao i kod onoga, da postanu motivi. Tu ne odlučuje spoznaja, već čudoredna odporna snaga, na koju postojeći zakoni ne uzimaju obzira.

Još bi mi valjalo svakako koju kazati o zločincih od navade i priupadnicih, nu o tom ću takodjer biti slobodan drugom prigodom napose progovoriti.

A sad još njekoliko rieči na koncu o samoj udruzi.

Kako je medjunaredna kriminalistička udruga upravo u horu utemeljena i kako je pošla sa izpravnog stunovišta najbolje dokazuje ta okolnost, što broji danas do 600 članova sa svih krajeva svieta, što se u njezinih redovih nalaze pravnici svijuh struka, što složno pod njezinom zastavom idu za istim ciljem znameniti teoretici, iskusni praktici i mladi pregaoci najraznovrstnijih narodnosti i najodaljenijih krajeva. U njoj je zastupana bila 1891. Njemačka sa 156 članova, Švicarska sa 97 članova, Ugarska sa 48 članova, Cislitava sa 40 članova, Švedska sa 21 članom, Norveška sa 17 članova, Sjedinjene države sjeverne Amerike sa 12 članova, Franceska sa 11 članova, Srbija sa 7 članova itd. itd.

Do sada je udruga držala tri skupštine i to prvu u Bruselju, drugu u Bernu, a treću u Kristaniji. Na bruseljskoj skupštini, koja je obdržavana u kolovozu 1889., predležahu mnienja Ad. Prinsa i Lammascha o uvjetnom osudjenju, Liszta i barona Garofala o pitanju: „koja sredstva se mogu preporučiti zakonodavcu u svrhu ograničenja kratkotrajnih kazna slobode“, A van Hamela i Bernarda Lucasa o pitanju: „koje se pogrješke nalaze u sustavu borbe proti priupadničtvu, kojeg se sustava danas većina zakonodavstva drži“, Jagemana i Moldenhauera o pitanju „da li li je poželjno, da se prisilni odgoj učini ovisnim o počinjenju kažnjivog djela“ te konačno Gaucklera i Getza o pitanju: „počam od koje godine mogu se progoniti mladjahni zločinci.

Skupština je nakon svestrane i temeljite razprave prihvatila ove zaključke:

Digitized by Google

„Udruga preporuča zakonodavcem svih zemalja prihvat načela uvjetnog osudjenja, ali podjedno upućuje na nuždu, da obseg njegov valja prilagoditi mjestnim okolnostim i pri tom uzeti u obzir čuvstvo i kulturno stanje svakoga naroda".

„Udruga drži, da zakonodavac imade ozbiljno uzeti u pretres sredstva za zamjenu kratkotrajnih kazna slobode".

„Ona preporuča napose: jamčevinu, a onda sve reforme, kojim je svrha omogućiti uplatu novčane kazne i tako odstraniti supletornu kazan slobode".

„Udruga mnije, da je sustav danas valjajući s obzirom na priupadnike manjkav i posve nedostatan za ozbiljnu borbu proti priupadu. Kao glavne mane ovoga sustava označuje napose:

1. Manjkajuću klasifikaciju i jednako postupanje sa zločinci od navade i prigodnimi zločinci.

2. Zlorabu kratkotrajnih kazna slobode, kojoj je posljedica, da se priupadnici ponovno vraćaju u društvo, a da ovo nije dovoljno osigurano.

Na drugoj skupštini udruge, koja je obdržavana u kolovozu 1890. u Bernu predležala su mnienja Leveilléa i Lilienthala: o pitanju „kako se imade ustanoviti u zakonu pojam nepopravljivog zločinca od navade i koje se mjere imadu preporučiti proti ovim zločincem", Fojnickoga o pitanju: — „da li je nuždno i shodno postupak proti mladjahnim zločincem učiniti odvisnim od razlikovanja, da li su radili uvidjavnošću, koja je nuždna za spoznaju kažnjivosti", Alimene o pitanju „može li se i mora li se zakonodavstvo u buduće više nego li do sada baviti sa pitanjem odštete i prava povredjene stranke, — koja se sredstva mogu preporučiti, da se postigne ova svrha", te Baumgartena i Zührera o pitanju „da li je prisilni rad bez zatvora sgodan, da u stanovitih slučajevih stupi na mjesto kratkotrajne kazne slobode".

Skupština je nakon razprave prihvatila ove zaključke:

„Uz podpuno priznavanje važnosti i upliva geografskih i etnografskih odnošaja drži udruga:

Digitized by Google

1. da se djeca, koja nisu navršila 14. godine, neimaju podvrći nikakvim kaznenopravnim mjeram,

2. da imade kod mladića iznad 14 godina odpasti pitanje o spoznaji kažnjivosti, koje se imade nadomjestiti pitanjem, da li je nuždno takove osobe podvrći javnom odgoju,

3. da se postupak sa djecom, koja su pronadjena krivimi kao i sa zanemarenom djecom imade uvjek prilagoditi njihovoj individualnosti".

„Imade zločinaca, kod kojih nedostaje obična reakcija redovitom kaznom radi njihovoga psihičnog i moralnog stanja.

Ovamo spadaju opetovani priupadnici, koje valja smatrati degeneriranimi ili obrtimičnimi zločinci.

Ovi se zločinci imadu, prema stupnju degeneracije i pogibelji podvrći posebnim mjeram u svrhu, de se učine neškodljivimi i da se, ako je moguće, poprave".

Liszt je predložio, da udruga uzme u svoje ruke izdanje „Die Strafgesetzgebung der Gegenwart in rechtsvergleichender Darstellung — La législation Pénale Comparée, koji je predlog primljen, te je u svrhu provedenja njegova izabran poseban odbor. Ovaj odbor razaslao je već okružnicu, iz koje razabiremo, da će djelo to izaći u njemačkom i franceskom jeziku i da će sastojati od 5 knjiga. Prva knjiga obuhvaćati će: kazneno zakonodavstvo pojedinih zemalja, druga i treća knjiga: obćeniti dio kaznenog prava, a četvrta i peta knjiga: pojedina kažnjiva djela. Ciena biti će svakoj knjizi kojih 30 maraka.

U istoj skupštini predloži Prins, da udruga preduzme inicijativu za utemeljenje Holzendorfove zaklade, koja će imati služiti unapredjenju kaznenoga prava. Ova zaklada je već utemeljena i pristupilo je k njoj do sada kojih 16 pravničkih družtava sa dosta znatnimi prinosi i ljepi niz pravnika raznih narodnosti.

Treća skupština udruge obdržavana je u kolovozu 1891. u Kristianiji, te su joj predležala mnienja Rosenfelda i Liszta o pitanju: „uredjenje novčane kazne" i Prinsa o pitanju: „imade li se zakonodavstvo u buduće više nego li do sada baviti sa

Digitized by Google

pitanjem odštete i prava povredjene stranke, — koja se sredstva mogu preporučiti, da se postigne ova svrha".

Skupština je nakon razprave prihvatila ove zaključke:

„I. Predpostaviv svrsishodno uredjenje novčane kazne, imade se zakonodavstvu i pravosudju preporučiti veća uporava ovoga sredstva kazne, nego li je to do sada u većini zemalja bivalo, i to:

a) kao fakultativna glavna kazna za laglje kažnjive čine,

b) kao fakultativna nuzkazna za sve slučajeve.

II. Kod odmjerenja novčane kazne valja, uz ostale razloge odmjere, uzeti obzir na imovinske odnošaje krivca.

III. Najviši iznos novčane kazne imade se prema dosadanjim zakonodavstvom povisiti, a najmanji iznos imade biti što manji.

IV. Valja toplo preporučiti zakonodavstvom, da što moguće više olahkote faktično plaćanje novčane kazne, poimence dozvolom obročnog odplaćivanja.

V. Pretvor neutjerive novčane kazne u kaznu slobode imade se po mogućnosti izključiti.

VI. Načelo uvjetnog osudjenja ima se uporaviti i na novčane kazne".

„I. Zakonodavstvo bi imalo više nego do sada uzimati obzir na odštetu povredjenika.

II. Ako krivac u slučajevih lakših imovinskih delikta pravodobno odšteti oštećenoga, moglo bi se odustati od osudjenja na kazan.

III. Ova se ustanova nema uporaviti, ako je krivac bio već osudjen radi imovinskog delikta. Valja preduzeti iztraživanja o tom, da li i u koliko bi se mogao pekulium djelomično upotrebiti za odštetu oštećenoga".

„I. U interesu boljega i za zakonodavstvo absolutno nuždnoga poznavanja karaktera i pogibeljnosti zločinaca od navade, naročito t. zv. nepopravivih opunovlašćuje udruga svoj odbor, da se obrati na razne vlade, da im naglasi, od kolike je važnosti detajlna, precizna, jednaka i za komparaciju sposobna statistika priupadnika.

Digitized by Google

II. Naproti t. zv. nepopravljivim zločincem od navade absolutno je nuždno, da se u osudi o zadnjem kažnjivom djelu nestvara takodjer definitivna osuda o postupanju sa krivcem, već da se glede toga preduzme novo iztraživanje o osobi krivca, o njegovoj prošlosti, njegovom ponašanju za vrieme pokusno itd., nakon čega bi se imala stvoriti definitivna rješitba."

Na koncu izpunjujem od srca rado želju utemeljitelja udruge profesora Dra. Franje Liszta, koji mi je 25. svibnja t. g., javljajući mi, da sam primljen za člana udruge, pisao: „Wir wären ihnen auch dankbar dafür, wenn Sie unserer Sache noch einige tüchtige Juristen ihres engeren Vaterlandes zu gewinnen in der Lage wären", te se obraćam na svakoga hrvatskoga pravnika, sa čijim se znanstvenim uvjerenjem pravila naše udruge slažu, da stupi u naše kolo. Ja ću se smatrati osobito počašćenim, budem li mogao liep broj hrvatskih pravnika predložiti odboru, da ih primi kao članove, da tako bude Hrvatska u ovom društvu, koje imade plemenitu i uzvišenu zadaću, borbu proti zločinu, dostojno zastupana.

Pošto je domovina naša u poslovih pravosudja autonomna, moći ćemo, ako nas bude dovoljan broj voljnih za rad, poput Ugarske i Srbije, stvoriti narodnu hrvatsku grupu medjunarodne kriminalistične udruge, u kojoj ćemo u skladu sa temeljnimi načeli udruge razpravljati kriminalistička pitanja s osobitim obzirom na našu zemlju i naš narod; tà naša udruga polazi sa stanovišta, da svako kazneno zakonodavstvo mora imati narodni karakter, da se mora prilagoditi osebini naroda, za koji je opredjeljeno.

Firma udruge akcijonarne.

Piše dr. ***Fran Vrbanić.***

Više puta bio sam upitan: mogu li se s postojećimi ustanovami našega trgovačkoga zakona u sklad dovesti firme nekih naših društava, za koje se znade da su udruge akcijonarne? Povod toj sumnji, dala je okolnost ona, što se pokraj ustanove § 14. našega trgovačkoga zakona, koja

Digitized by Google

glasi: „društva dioničarska i zadruge moraju u tvrdci njihovoj izrikom biti označene kao takove“, rijedko koja akcijonarna udruga kao takova označuje.

Dosta je u tom obziru pogledati na naše novčane zavode kao što su: hrvatska eskomptna banka, hrv. komercijalna banka, prva hrvatska štedionica itd.; nijedan o ovih zavoda nije označen u svojoj firmi kao udruga akcijonarna, ili kako se u zakonu veli, kao društvo dioničarsko.

Veći dio naših akcijonarnih udruga osnovan je prije, nego li je u kriepost stupio sadanji naš trgovački zakon, koji u prijelaznih svojih odredbah, a napose u drugoj stavci § 551 izrijekom odredjuje, da se stege, koje izmedju ostaloga glede uporabe firme ustanovljuje i § 14 trgovačkoga zakona, neimaju uporaviti na firmu, koja je postojala prije nego li je uveden zakon trgovački, u koliko je dotična firma bila prijavljena u trgovački registar najdulje u roku od šest mjeseci iza kako je u kriepost stupio zakon trgovački. Jeli bilo upravo nuždno za udruge akcijonarne postaviti ovakovu iznimku, te nije li se bez štete po njihove poslovne odnošaje moglo odrediti, da se propisi § 14. trg. zak. imadu protegnuti i na postojeće već akcijonarne udruge, to je drugo pitanje, koje ne spada u okvir ove razpravice. Faktum je taj, da sve naše akcijonarne zadruge, koje su započele poslovati prije 1. siečnja 1876., t. j. prije onoga dana, kad je u kriepost stupio naš zakon trgovački, te koje su svoju firmu prijavile u trgovački registar do 1. srpnja 1876, mogu rabiti dosadanju firmu, ako u njoj i nije navedeno, da je dotično društvo udruga akcijonarna. Ovim udrugam akcijonarnim nije uslijed toga bilo potrebno, da takav dometak naknadno umetnu u firmu. Ne može se zato s gledišta zakona ništa prigovoriti firmi. „hrv. eskomptna banka“, „zagrebačka štediona“, „prva hrvatska štediona“ itd. —

Drugačije je s onimi akcijonarnimi udrugami, koje nastadoše poslje 1. siečnja 1876.; za nje je odredba § 14. beziznimno obvezatna, te nebi smjelo biti niti jedne udruge akcijonarne, koja u firmi svojoj nebi bila izrijekom označena kao takova. Ova ustanova može se reći da je donekle posebitost našega zakona, jer koliko je meni poznato, do onoga vremena, kad je stvoren naš zakon, nije bilo nijednoga trgovačkoga zakona, koji bi što takova tako obćenito zahtijevao. Ima doduše zakona, koji za firmu udruge akcijonarne zahtijevaju poseban kakov dometak, ali taj dometak nije onakov, kako ga traži naš zakon. Tako n. p. ne mora po englezkom pravu udruga akcijonarna biti označena kao takova; ali mora ipak u svakoj firmi takove udruge biti primetnut dodatak „limited“, komu je svrha, da označi ograničeno jamstvo akcijonara. Francuski zakon od 24. srpnja 1867., kojim su izdani novi propisi o društvih trgovačkih, odredjuje doduše u § 64. nešto slična našemu zakonu, ali se odnosna ustanova od

Digitized by Google

naše bitno razlikuje. Jer dok se po zakonu našem svaka udruga akcijonarna u firmi svojoj kao takova označiti ima, propisuje zakon francuski, da u svih autografiranih i štampanih ispravah, što ih izdavaju udruge akcijonarne ili komanditne udruge na akcije, društvenoj oznaci (dakle firmi), i to neposredno pred njom ili za njom, moraju čitljivo i bez kratica biti dodane riječi: „akcijonarna udruga" ili „komanditna udruga na akcije" uz oznaku kolika je udružna temeljna glavnica. Ova oznaka nije po francuskom pravu kao što po našem zakonu integrirani dio same firme, nego je samo dodatak, koji se mora primetnuti firmi, koja postoji za sebe kao posebna cjelina. Od kasnijih zakona mogu se u tom pogledu s našim uzporediti samo portugijski trgovački zakon od g. 1889. i zakon trgovački za Bosnu i Hercegovinu, koji je potonji za udruge akcijonarne u § 15. posvema preuzeo odnosnu ustanovu iz zakona našega.

Kod rasprava njemačkoga trgovačkoga zakona u nürnberškoj konferenciji predloženo je doduše, neka se naloži, da u svakoj firmi udruga akcijonarna bude označena kao takova, nu ovaj je prijedlog zabačen. Uslijed toga po njemačkom pravu zavisi samo od volje pojedine akcijonarne udruge hoće li se već u firmi označiti kao takova ili ne.

Naš trgovački zakon, ako i jest veći dio svojih ustanova poprimio iz zakona njemačkoga, nije ga ipak mogao u tom pogledu slijediti već zato, jer nije htio preuzeti onih ustanova njemačkoga zakona, koje se tiču firme akcijonarne udruge. Da je tomu tako dokazuje slijedeće.

Po zakonu njemačkom (čl. 18) mora firma akcijonarne udruge biti firma stvarna, te se ima u pravilu označiti prema prijedmetu samoga poduzeća; nije ipak slobodno, da u firmi bude spomenuto ime kojega člana ili druge koje osobe. Ovom je odredbom njemački trgovački zakon proširio onu podlogu, na koju se je u prijašnjih člancih postavio glede firme, jer dok za pojedinca trgovca, za javna i za komanditna društva, te za komanditna društva na akcije dopušta samo osobnu firmu, zahtijeva za udruge akcijonarne samo firmu stvarnu, te izključuje svaku oznaku osobe u firmi.

Naš zakon naproti postupa u tom pogledu inače. Njegovo jest doduše stanovište, da u pravilu firma ima biti osobna; o stvarnoj kakovoj firmi neima ni spomena; ali on toga stanovišta nigdje obćenito ne izriče, već samo naročito označuje za firmu pojedinca trgovca, javnoga i komanditnoga društva, kako se ima provesti načelo osobne firme; za udruge akcijonara i zadruge ne spominje zakon napose ništa, kako se ima nazvati njihova firma. Ustanovljujuć zakon ovim načinom pravila o firmi, nije zabranio, da i udruga akcijonarna može imati osobnu firmu, jer da je to htio, bio bi izrijekom spomenuo tu okolnost, kako to čini i zakon njemački; a da je htio, da se udruga akcijonarna ograniči samo na stvarnu firmu, bio bi poput njemačkoga zakona i to naveo, i to tim više, jer u prijašnjih

Digitized by Google

paragrafih govori samo o firmi osobnoj ne spominjuć nigdje stvarne firme. Očito je dakle, da je zakon tim htio samoj udruzi akcijonarnoj prepustiti, neka si izabere firmu kakovu hoće; ali da se ipak već iz same firme uzmože razabrati pravna narav vlastnika odnosnoga poduzeća, te da se za slučaj onaj, ako je firma akcijonarne udruge osobna firma znade, da vjerovnikom poduzeća ne jamči osoba, koja je u firmi navedena, nego akcijonarna udruga kao osobnost, zahtijeva zakon, da već u samoj firmi akcijonarna udruga bude označena kao takova.

Tim dodatkom omogućeno je s jedne strane, da i akcijonarna udruga može imati osobnu firmu, a s druge strane se je htjelo zapriječiti, da se i onda, ako udruga akcijonarna preuzme firmu stvarnu, poduzeće obzirom na vjerovnike udruge ne prikaže u drugih prilikah, nego u onih, u kojih se doista nalazi.

Obzirom na to moramo izjaviti, da je ustanova našega zakona glede firme akcijonarne udruge mnogo zgodnija, i za sigurnost občinstva mnogo bolja od slične ustanove zakona njemačkoga, osobito ako se uzme na um, da ustanova § 14. vrijedi ne samo onda, kad se radi ob osnutku kakovoga posla, nego i onda, kad postojeći već posao prelazi u druge ruke. Uzmimo n. pr. kakovu fabriku, koja je već godine i godine tjerala svoj posao pod firmom dosadanjega vlastnika, recimo „Petra Petrovića". Poslije njegove smrti preuzme tu fabriku akcijonarna udruga; u njezinom vlastitom interesu biti će, ako ona posao nastavi pod dosadanjom firmom, koja je poznata na svjetskom tržištu. Po njemačkom zakonu ona toga učiniti ne može ne samo zato, jer firma udruge akcijonarne mora biti firma stvarna, nego i zato, jer u firmi njezinoj nesmije biti imena nijedne osobe. Naproti je po zakonu našem to dopušteno, samo se mora dosadanjoj firmi primetnuti dodatak iz kojega se vidi, da je vlastnikom posla udruga akcijonarna, dakle n. pr. „Petar Petrović" (akcijonarna udruga). Da je i pogledom na onu drugu okolnost važna odredba našega zakona, vidjeti ćemo kasnije.

Promotrimo li sada na ovom temelju firmu naših najnovijih i znamenitih akcijonarnih udruga, koje su zvane, da u našem gospodarskom životu igraju veliku ulogu, a to su „hrvatsko-slavonska zemalj. hipotekarna banka" i „zagrebački tramway", tada vidimo, da nijedna od ovih dvajuh akcijonarnih udruga ne nosi firme, koja odgovara propisom zakona trgovačkoga. Pogledajmo najprije firmu „hrvatsko-slavonske zemaljske hipotekarne banke". U registru za društvene tvrdke kr. sudbenoga stola u Zagrebu u stupcu trećem, u koji se po naredbi bana od 8. prosinca god. 1875 br. 4502 ima unijeti tvrdka **kao što glasi,** stoji napisano doslovce ovako:

Dioničarsko društvo.

„Hrvatsko-slavonska zemaljska hipotekarna banka"

Digitized by Google

ili njemački
„Croatisch-slavonische Landes-Hypothekenbank“
ili magjarski
„Horvát-szlavon-országos Jelzálogbank“.

Kad bi ovaj unesak prosudjivali strogo sa gledišta navedene banske naredbe od god. 1875, po kojoj se ima u odnosni stupac unijeti firma **kao što glasi** te u smislu koje se u stupac treći nebi smjelo ništa drugo uvrstiti, nego li firma družtva, to bi firma spomenute akcijonarne udruge glasila:

Dioničarsko društvo. „Hrvatsko-slavonska zemalj. hipotekarna banka“. Nu kao što se iz svega vidi, nije udruzi akcijonarnoj bila nakana ovakovu firmu voditi. Ponajprije dokazuje to sam način uneska u trgovački registar.

Oznaka „dioničarsko društvo“ stavljena je u dotičnom registru ne kao dio firme, nego kao nadpis, koji nije opredieljen, da bude sastavni dio onoga imena, pod kojim će udruga akcijonarna svoj posao tjerati, te kojim će se služiti kao podpisom.

Svrha ovomu nadpisu očito je samo ta, da u trgovačkom registru označi pravni karakter ovoga trgovačkoga družtva, a ne da bude integrirani dio firme; ali ta svrha ne ima se evindentirati po spomenutoj banskoj naredbi u stupcu trećem, nego u stupcu šestom trgovačkoga registra. Da je udruga akcijonarna kanila u firmi svojoj imati oznaku, koja bi ju u istinu označivala kao takovu, ne bi znakovi navodjenja bili postavljeni izmedju riječih „hrvatsko“ i „banka“, nego izmedju riječih „dioničarsko“ i „banka“, a pokraj toga bila bi oznaka „dioničarsko društvo“ stavljena u njemačku i u magjarsku firmu, dakako u odnosnom jeziku.

Kad to nije učinjeno, te kad se one riječi, koje su opredijeljene za firmu i koje se nalaze medju znakovi navodjenja posve suglasne u sva tri jezika, u kojih se firma označuje, to ne može biti sumnje o ispravnosti gornje tvrdnje. Pak kad bi sve ovo i bilo puko umovanje, najboljim je dokazom tomu sama akcijonarna udruga, koja svoju firmu vazda podpisuje, „hrvatsko- slavonska zemaljska hipotekarna banka“ bez ikakove oznake, da je ona udruga akcijonarna.

Obzirom na sve to držim, da firma hrvatsko-slavonske zemaljske hipotekarne banke ne odgovara propisom §. 14. trgov. zakona, te da trgovački sud nije smio dozvoliti uknjižbu ove firme u trgovački registar. Firma kakovu ovo poduzeće danas vodi, prikazuje njegovu pravnu narav u formi, kakova niti odgovara nakani same akcijonarne udruge, niti faktičnim prilikam.

Svatko tko potanje ne poznaje prilike, uslijed kojih je nastala naša hipotekarna banka, pak uzčita njezinu firmu, morati će misliti, da je to

Digitized by Google

poduzeće zemaljsko, ne samo za to, jer je osnovano u sporazumku i pod nadzorom kr. zemaljske vlade, nego i za to, jer da je zemlja vlastnikom njegovim, jer da ona preuzima jamstva za obveze poduzeća. Do ovoga zaključka morati će doći svatko, tko u firmi spomenute akcijonarne udruge uzčita riječ „zemaljska“ i komu je poznato, da naš trgovački zakon kod privatnih poduzeća ne dopušta stvarne firme osim uz dodatak, koji pokazuje, da postoji akcijonarna udruga ili zadruga, te napokon koji znade, da na temelju naredbe ministra za obrt i trgovinu i bana od 31. prosinca 1875 br. 28.710 ono poduzeće, komu je vlastnikom „država ugarska, odnosno zemaljski erar hrvatsko-slavonski“ ima nositi firmu, koja dobiva naziv od prijedmeta poduzeća, i da se u istoj firmi svakako ima označiti državno odnosno zemaljsko svojstvo poduzeća.

Pak ipak bi krivo imao svatko, tko bi ovako umovao, jer zemlja niti je vlastnikom ovoga poduzeća, niti jamči za njegove obveze. Ovakovim krivim zaključkom htio je baš na put stati zakon trgovački zahtijevajuć, da se već iz same firme vidi pravna narav poduzeća, te da se s toga u samu firmu uvrsti oznaka, da postoji akcijonarna udruga.

Istu pogrješku, koju nalazimo u oznaci firme kod hipotekarne banke, vidimo i kod zagrebačkoga tramwaya. Zagrebački tramway zasnovan je u početku kao javno trgovačko družtvo pod firmom „zagrebačko tramway-družtvo“; ova firma protokolirana je ovako i u trgovačkom registru za tvrdke društvene, premda ne odgovara odredbam zakona trgovačkoga, koji za javno trgovačko društvo naročito dopušta samo osobnu firmu, jer u §. 13. stavci prvoj izrijekom odredjuje: „tvrdka javnoga društva trgovačkoga, koja ne sadržaje imena svih članova društvenih, mora sadržavati barem ime jednoga druga (ortaka) s dodatkom, pokazujućim obstanak odnošaja društvenoga“.

U drugoj polovici prošle godine pretvorilo se je medjutim ovo društvo u udrugu akcijonarnu, koja je i u prospektu izdanom mjeseca kolovoza i u pravilih, prihvaćenih u konstituirajućoj glavnoj skupštini nazvana firmom „zagrebački tramway“. Ova firma nije još protokolirana u trgovački registar, ali prema gornjem razlaganju se vidi, da ni ona ne odgovara propisom trgovačkoga zakona, jer u firmi samoj nije udruga akcijonarna označena kao takova.

Kako ova dva primjera pokazuju, to se ustanove trgovačkoga zakona o firmah shvaćaju posve drugačije, nego li to zahtijeva nakana zakonodavca i samo slovo zakona. Ovakovo shvaćanje nije ničim opravdano, ono ne odgovara niti interesom prometa, niti vjeresijskim prilikam pojedinih poduzeća. Bilo bi s toga nuždno, da se ovakovo shvaćanje za vremena promijeni.

Digitized by Google

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

1. I zahtjevu punoljetne osobe, da se je njetko dužan priznati njezinim nezakonitim otcem, imade se udovoljiti, makar da se odbije dalnji s tim pitanjem suvisli zahtjev na uzdržavanje, jer potonji ovisi o dokazu tužitelja, da se ne može sam uzdržavati (§. 141. o. g. z.). — 2. Kako valja proračunati kritično vrieme putenog občenja u smislu §. 163. o. g. z.?

Tužitelj Franjo I-š. po odvjetniku dru. M. tužio je Josipa R-a. po odvjetniku dru. M. na a) priznanje otčinstva i b) izpunjenje otčinskih dužnosti spp. Kr. kot. sud u Z. osudom od 21. pros. 1891 br. 9295 gr. udovoljio je tužbenom zahtjevu pod a), nu samo uvjetno, ako tuženi ne položi glavnu prisegu (po banskom stolu ovako formuliranu): „Nije istina, da sam ja sa majkom dana 15. svibnja 1856 rodjenoga tužitelja Fr. I-ša, sada pokojnom Katom I-š., puteno obćio u medjuvremenu od 20. srpnja pa do 17. studenoga 1855".

Sa drugim dielom tužbenoga zahtjeva, pod b) navedenim, odbijen je tužitelj bezuvjetno, dočim su parbeni troškovi prebijeni.

Kr. banski stol osudom od 3. kolovoza g. 1892. br. 2236 potvrdio je, uz odpućenje priziva obiju stranaka, prvosudnu osudu, izpravivši obrazac prisege, i to iz sliedećih razloga:

Po §. 166. obć. g. z. ima i nezakonito diete pravo iskati od svojih roditelja prema njihovoj imovini hranu, odgoj i obskrbu.

Ovo potonje traži i tužitelj svojom tužbom na osnovu ove zakonske ustanove od tuženika kao naravnoga svojega otca, jer da je tako tjelesno propao, da si sa svoju eksistenciju nuždna sredstva težačkim radom privrieditи više u stanju nije i što radi posve zanemarenoga uzgoja za inu privriedu ni sposoban nije.

Tužitelj imao je s toga po §. 166. obć. g. z. ponajprije dokazati, da je nastao povod i potreba za ovu obskrbu, budući pak tužitelj ovim dokazom uspjeo nije, jer se doprinešenom svjedočbom siromaštva njegova fizička nemoć ne dokazuje, to je posve pravilno s ovim dielom njegovoga tužbenoga zahtjeva odpućen, pa se s toga priziv tužitelja uvažiti ne može.

Nu isto tako morao se je odputiti i priziv tuženika, jer okolnost ta, da se on više ne sieća, da li je sa materom tužitelja u kritično vrieme puteno obćio, — pošto je od to doba prošlo više od 30 godina, pa tako i pravo tužiteljevo zastarjelo, — ne može se uvažiti, čim obveze, koje su utemeljene na pravih porodice i u obće na pravu osoba po §. 1481. obć. g. z. zastariti ne mogu.

Digitized by Google

Prisega dakle dosudjena tuženiku svakako je umjestna, čim tuženik tečajem razprave tvrdi, da je posve tjelesno i duševno zdrav, pa će se i sjećati, da li je i u koje vrieme stajao sa majkom tužiteljevom u uztvrdjenom po tužitelju odnošaju, a čim od strane tuženika porečeno nije (§. 22. gr. p. p.), da je majka tužiteljeva jur preminula, to je time dokazav i glavni uvjet neuzvratnosti ove tuženiku navraćene prisege

Obzirom na to valjalo je i priziv tuženika odputiti te jedino izpraviti formulu zakletve i to s toga, što u §. 163. obć. gr. zak. općenito ustanovljeno vrieme u svakom pojedinom slučaju ustanoviti valja točnim označenjem dana i mjeseca, na koj dan i mjesec to kritično vrieme pada, jer samo ovako formulovana prisega može služiti podlogom za točno prosudjenje i riešenje prepora. Kod ustanovljenja kritičkoga toga vremena pako valja uvažiti, da se u to vrieme uračunati imade ili dan poroda ili prvi dan putenog obćenja, pak ako se kritično to vrieme računa od dana poroda t. j. od 15. svibnia god. 1856,, to pada isto izmedju 20. srpnja i 17. studenoga 1855., jer je od prvoga prošlo do poroda 300 dana, a od potonjega 180 dana, ili glasom §. 163. ob. g. z. ne više od 10, a ne manje od 6 mjeseci, računajuć svaki mjesec propisom §. 902. o. g. z. po 30 dana.

Nepoloži li daklem tuženi dosudjene mu ove prisege, smatrati će se nezakonitim otcem tužitelja, kojemu prosto stoji ponoviti ovu tužbu na podavanje obskrbe, ako bude u stanju dokazati, da je tako tjelosno oslabio i propao, da se sa težačkim radom više uzdržavati ne može.

Povodom izvanrednoga previda i žalbe ništovne tužitelja Franje I-a. potvrdio je kralj. stol sedmorice osudom od 17. studenoga god. 1892 br. 4096 niže osude, dopitav tuženiku trošak previdnog protuizvedenja.

Razlozi: Žalba ništovna tužitelja Franje I-ša. ima se po §. 342. gr. p. p. kao neosnovana zabaciti pošto ne predleži ni jedan od razloga ništetnosti predvidjenih u §. 339. gr. p. p.

U pogledu same stvari valja iztaknuti, da i zakonito diete od otca svoga može iskati uzdržavanje samo kad ne može samo sebe hraniti (§. 141. obć. gr. z.), pa da diete nezakonito u tom pogledu ne može imati veće pravo, nego li diete zakonito.

Iz one okolnosti, da je tužitelj siromašan, kao što je svjedočbom A. na I. dokazano, ne sliedi ni pošto, da je tužitelj nesposoban sam sebe uzdržavati, niti da mu treba ma kakovo obskrbljenje u smislu §. 166. obć. g. z.

U tom pogledu pako nadležao je tužitelju teret dokaza tim više, što je krstnim listom B—I. ustanovljeno, da tužitelju ima sad 36 godina, da je on dakle čovjek u najboljih godinah, u kojih si svaki, koji je zdrav, sam privrediti može, što je nuždno za uzdržavanje njegovo.

Digitized by Google

Vidiv po tom, da dolnjosudne osude, kojimi se tužitelj sa svojom tražbinom od 7000 for. u ime doživotne obskrbe bezuvjetno odbija, — nisu utemeljene na uporabi zakona očevidno pogrješnoj, niti na predpostavi protivnoj jasnomu sadržaju spisa, — valja izvanredni previd tužiteljev u pomanjkanju uvjeta, naznačenih u §. 335. gr. p. p. po §. 334. gr. pp. kao neumjestan odputiti, a tuženiku dopitati po § 573. gr. p. p. trošak previdnoga protuizvedenja, kao što je učinjeno u dispozitivnom dielu vrhovne ove osude. —*a*—

B. Kazneno.

Kot. sud je nadležan za prekršaj zanemarene dužne pažnje, naveden u čl. III. austr. zakona od 15. listopada 1868. br. 142. d. z. l. (§. 25. hrv. zakona od 17. svibnja 1875. o porabi tiska). — Kot. sud ima riešiti predpitanje, da li je sadržajem tiskopisa počinjeno zločinstvo ili prestupak. — Izjava urednika povremenoga tiskopisa, da preuzima podpunu odgovornost za članak, uvršten u tiskopis, neopravdava odluku suda, koji je nadležan po čl. III. austr. zakona od 15. listopada 1868. br. 142 d. z. l. (§. 25. hrv. zakona od 17. svibnja 1875. o porabi tiska), da stvar uputi pred porotni sud. — Kot. sud ima izpituti, da li je na zakonu (§. 7. kaz. zak., §. 28. austr. tiskovnoga zakona [§. 24. hrvat. zakona od 17. svibnja god. 1875. o porabi tiska]) utemeljena odgovornost urednika.

(Kas. rješitba od 22. travnja 1892. br. 2617., službeno obnarodovana).

Zemaljski sud u Zadru imao je po smislu §. 56. austr. k. p. (§. 49. hrv. k. p.) suditi u tiskovnoj parnici proti Heribertu P., odgovornom uredniku povremenoga tiskopisa „Il Dalmata“ radi prestupka označena u §. 24. austr. tisk. zakona (kod nas prekršaj po §. 21. zakona o porabi tiska) i radi prekršaja zanemarene dužne pažnje (čl. III. zakona od 15. listopada g. 1868. br. 142 d. z. l. [§. 25. hrv. zakona o porabi tiska]). Nu osudom od 12. prosinca 1891. br. 2024 izjavio se isti sud nenadležnim (§. 261. austr. k. p. [§. 255. hrv. k. p.]), ter je uputio stvar pred porotni sud. Učinio je to s razloga; jer da se mora ponajprije riešiti predpitanje, da li nije upitnim člankom počinjen prestupak po §. 300. k. z., a za riešenje toga pitanja da nije nadležan presudni, već porotni sud. Osim toga da je Heribert P. naročito očitovao, da je zaustavljeni članak ponovno čitao i da preuzima za nj podpunu odgovornost.

Kasacionalno sudište ukinulo je po državnom odvjetničtvu napadnutu gornju osudu i naložilo navedenomu sudu po §. 288. toč. 2 austr. k. p. (§. 284. toč. 2 hrv. k. p.), da povede razpravu i izreče osudu.

Digitized by Google

Razlozi: Žalba ništovna državnoga odvjetničtva, podnešena na osnovu §. 281. toč. 6 austr. k. p. (§. 277. toč. 6 hrv. k. p.) sasvim je osnovana. Nema nikakove dvojbe, da prekršaj zanemarene dužne pažnje (čl. III. austr. zakona od 15. listopada 1868 br. 142 d. z. l. [§ 25. hrv. zakona o porabi tiska]) nespada pod nadležnost porotnoga suda, već (bez obzira na savez s drugom kaznenom stvarju) pod kompetenciju kot. suda. To jasno sliedi iz §. 484. austr. k. p. (§. 1. hrv. zakona od 17. svibnja g. 1875. o kaznenom postupku u poslovih tiskovnih, koj glasi: „U poslovih tiskovnih sudbenost kaznena pristoji u onih slučajevih, u kojih se radi o prekršajih, sudovom kotarskim, nalazećim se u mjestih, gdje sudbeni stol sjedište ima, kano sudovom tiskovnim"). Prema tomu nadležan je kotarski sud za sve tiskovne prekršaje, dakle i za prekršaj, naveden u čl. III. austr. zakona od 15. listopada 1868. d. z. l. br. 142. (§. 25. hrv. zakona od 17. svibnja g. 1875. o porabi tiska), dočim je postojavši austr. zakon o postupku u poslovih tiskovnih od 17. prosinca 1862., d. z. l. br. 7 od g. 1863., u §. 1. ograničavao nadležnost kot sudovah samo na prekršaje proturednosti u tiskovnih stvarih, a u „svih ostalih slučajevih" bili su za sudovanje nadležni okružni i zemaljski sudovi kao tiskovni sudovi. Na mjesto okružnih i zemaljskih sudova stupiše po §. 1. austr. zakona od 9. ožujka 1869., d. z. l. br. 32, porotni sudovi kao nadležni za sva zločinstva i prestupke počinjene tiskopisom tako, da kotarski sudovi nisu imali suditi o prekršajih, počinjenih sadržajem kojega tiskopisa, dakle ni o zanemarenoj dužnoj pažnji. Drugčije se ima stvar po sadanjem zakonu o kaznenom postupku u poslovih tiskovnih, koj se očito oslanja na zakon o sudačkoj vlasti, ter odredjuje, da je porotni sud kompetentan suditi samo o krivnji obtuženika radi zločinstva ili prestupka, počinjena tiskopisom. S tim je suglasan i čl. VI. austr. zakona, kojim se uvadja zakon o kaznenom postupku, po kojem je porotni sud nadležan samo za zločinstva i prestupke, počinjene sadržajem kojega tiskopisa. Nadležnost kot. suda, (u nazočnom slučaju sbornoga suda prve molbe) razabire se ne samo iz toga, već i iz obćenitih načela (§. 258. i sl. §. 270. toč. 7 austr. k. p. [§. 249. i sl. §. 264. toč. 7 hrv. k. p.]), da sudac, koj sudi o kaznenoj stvari, ima polag svoga slobodnoga osvjedočenja i pod vlastitom odgovornošću riešiti sva pitanja, koja mogu od upliva biti kod stvaranja osude; s toga se ima i kod prosudjivanja zanemarene dužne pažnje obazrieti i na to, da li postoji objektivni učin. U tom ga nesmije i nemože priečiti okolnost, što će možda tom prilikom ustanoviti zločinstvo ili prestupak, počinjen tiskopisom. On u tom slučaju nesudi o samom zločinstvu ili prestupku, već konstatira jednostavno, da postoji zločinstvo ili prestupak kao elemenat, kojim se ima ustanoviti učin prekršaja. Isto tako ima sudac (a ne porotnici) u slučajevih §§. 492. i 493, austr. k. p. (§. 11. i 12. hrv. zakona od 17. svibnja g. 1875. o kaznenom postupku u poslovih tiskovnih) usta-

Digitized by Google

noviti učin zločinstva ili prestupka, počinjena tiskopisom; jer se neradi o tom, da se sudi o krivnji obtuženika radi zločinstva ili prestupka. Isto tako mora kot. sudac u slučajevih zločinstva, počinjena po nedoraslom (§. 269. k. z.), ili zločinstva, počinjena u pijanstvu (§ 523. k. z.), ponajprije ustanoviti učin zločinstva, da uzmogne suditi o prekršaju. Usljed toga protuzakonit je ovaj nazor, da bi samo porotni sud bio nadležan riešiti predpitanje, da li postoje objektivni znakovi zločinstva ili prestupka, počinjena tiskopisom. Takovo shvaćanje dovelo bi do toga, da bi samo porotni sud bio nadležan suditi o prekršaju zanemarene dužne pažnje, a to bi se protivilo ustanovi §. 484. austr. k. p. (§. 1. hrvatskoga zakona od 17. svibnja g. 1875. o kaznenom postupku u poslovih tiskovnih). — Odpućenje kaznene ove stvari pred porotni sud bilo bi samo onda opravdano, kad bi bio sud svoje osvjedočenje izjavio o tom, da je obtuženik podpuno odgovoran (§. 7. k. z. §. 28. austr. tisk. zakona [§. 24. hrv. zakona od 17. svibnja g. 1875. o porabi tiska]) za sadržaj obustavljenoga članka, da je dakle krivac (eventualno sukrivac) prestupka; nu obtužba tvrdi samo, da je počinio kao urednik prekršaj zanemarene dužne pažnje. Prema ustanovi §. 267. austr. k. p. (§. 261. hrv. k. p.) jasno je, da sud može stvar po vlastitom osvjedočenju prosuditi, u čem ga nemože priečiti shvaćanje tužitelja o naravi čina, odnosno o okrivi obtuženika; eventualno može sud, ako se pokaže, da čin spada pod kompetenciju porotnoga suda, odputiti stvar pred porotni sud. — Nu sud je propustio to svoje osvjedočenje jasno izjaviti, ter se poziva samo na to, da je obtuženik preuzeo podpunu odgovornost za članak, kojega je ponovno pročitao.[1] Nu kako nisu za sud obvezatne tvrdnje tužitelja, isto tako nisu obvevatne ni izjave obtuženika. Samo na temelju činjenica, koje sud po svom osvjedočenju uvaži, može se izpravan sud izreći i o nadležnosti. Pošto je pako sud propustio u tom pravcu svoje osvjedočenje izjaviti, ter pošto je dovoljnom smatrao izjavu obtuženika za to, da stvar odputi pred porotni sud, to je i u ovom pravcu povriedio zakon. S ovih razloga morala se je žalba ništovna uvažiti, osuda po §. 288. toč. 2. austr. k. p. (§. 284. hrv. k. p. ukinuti i moralo se je odrediti, da se na novo povede razprava i izreče osuda. *Allg. österr. G.-Z.*

[1] Obtužba je uztvrdila, da Heribert P. nije znao za članak prije, nego li je u listu izašao. Osuda to nespominje, a tako isto nespominje još važniju okolnost, da li je obtuženik tako obdaren i naobražen, da bi mogao prosuditi domašaj izrazâ obustavljenoga članka premda bi se te okolnosti imale bile svakako uvažiti. (Heribert P. po zanatu tiskar, došao je prije 27. godine u 13. godini dobe svoje neposredno iz pučke škole u tiskaru). Mora se ovdje i to opaziti, da je obtuženik protuzakonito htio stvar dovesti pred porotni sud i da je samo zato preuzeo podpunu odgovornost za obustavljeni članak.

Digitized by Google

SVAŠTICE.

(Iheringov nasljednik). Prusko ministarstvo nastave pozvalo je u Göttingen za nasljednika pokojnomu Iheringu profesora austrijskoga civilnoga prava na gradačkom sveučilištu dra. Emila Strohala, učenika Iheringova, te se je ovaj pozivu odazvao, premda je austrijska vlada nastojala, da ga zadrži. Strohal je koncem sedamdesetih godina imenovan profesorom u Gradcu, a Ihering je sam izrazio želju, da bude njegov nasljednik.

(Pravni fakultet velike škole u Biogradu.) Novopostavljeni profesor za političku ekonomiju Milić Radovanović držao je dne 28. listopada 1892. pristupno predavanje „o staroj i novoj školi u političkoj ekonomiji", a novopostavljeni profesor za financiju i statistiku Alekśa S. Borisavljević govorio je dne 28. studenoga 1892., „o financijalnoj politici". — Od prijavljenih kandidata za katedru crkvenoga prava nije izabran ni jedan, pošto nije imao ni jedan absolutne većine. Pravni fakultet predložiti će ministru prosvjete, da se pošalje naročiti pitomac, koj bi se imao za ovu katedru pripraviti. — Kod užeg izbora za katedru državnoga prava dobili su dr. Milenko R. Vesnić (urednik Правника) 13, a dr. Jakov Nenadović 12 glasova. Njekoliko glasovatelja uzdržalo se je od glasovanja. — „Правник".

(Pravna škola u Bugarskoj.) „Юридическо списание" javlja, da je bugarsko ministarstvo prosvjete učinilo odredbe, da se otvori pravni odsjek na višoj školi u Sofiji. Za taj odsjek već je pripravljen i program, koj je doveden u sklad s ostalimi odsjeci, 14. studenoga započela su predavanja u toj školi, u kojoj se za sada uči: historija bugarskoga prava (dr. Balcijev), rimsko pravo (dr Dančov i M. Balabanov), pravna ekonomija (Iv. Slavov), gradjansko pravo (Hr. Stojanov) i kazneno pravo s postupkom (V. Marinov i G. Zgurev). Slušatelji ove škole posjećivati će i predavanja iz latinskoga te fakultativno iz njemačkog ili francezkog jezika.

(Nacrt osnove novog ugarskog odvjetničkoga reda). Pred kratko vrieme bje u ministarstvu pravosudja dogotovljena, i kao izradak izvjestitelja na mnienje sudovom i odvjetničkim komoram razaslana osnova novog ugarskog odvjetničkog reda. — Sada u krieposti stojeći zakon uveden bje zakonskim člankom XXXIV. od g. 1874, koji je u §§. 67. i 105 modificiran zak. čl. XXVIII g. 1887 Koliko god je taj zakon udešen bio prama modernim zahtjevom, ter je napose uveo odvjetničku autonomiju i stvorio odvjetničke komore, ipak nije odgovarao svim zahtjevom, koji su se u njega stavljali, pak su se već rano počeli dizati glasovi o nuždi revizije tog zakona. — Već u siečnju god. 1879. pozvao je ministar pravosudja sve odvjetničke komore, predsjednike odvjetničkih izpitnih povjerenstva i pred-

Digitized by Google

sjednika kurije, da shodne osnove u tom pogledu predlože. Na temelju izvješća o tome predloženih, dao je ministar pravosudja izraditi osnovu zakona, koju je sazvana god 1880. enketa pretresala.

Ta osnova donešena je bila početkom i koncem god. 1881. pred ugarski sabor, ali nije uzeta u pretres. Koncem god 1885. bavio se je ministar pravosudja iznova pitanjem reforme odvjetničkoga reda — odlučio je bio sazvati enketu, nu koja se sbog bolesti i smrti ministra nije sastala. Obdržavani g. 1883. osmi sastanak ugarskih pravnika bavio se je i pitanjem odvjetnika, a isto tako g. 1885. sastanak odvjetnički.

Posljedak potonjeg sastanka bio je, da je 17 točaka uglavljeno i u obliku peticije zastupničkoj kući predloženo, koja je istu peticiju predala kao uvaženja vriednu ministru pravosudja.

Po tih načelih je u bitnosti izradjena god. 1887. posve nova osnova odvjetničkog reda po odvjetniku dru. Dell Adamiu, koja se nije nimalo obazirala na do sada postojeći zakon.

Medjutim ista osnova poslana na mnienje, nebje povoljno primljena. S toga se je napokon odlučilo reformirati, odnosno novelirati samo dosadanji zakon, gdje se je to nuždnim ukazalo.

To je jezgra nove osnove, ugarskom saboru predložene.

Svrha je osnovi, vele motivi, ne donešenje posve novog zakona, već organički razvoj postojećeg i razvitak autonomije i neodvisnosti odvjetničke i napredak u duševnoj naobrazbi odvjetnika — podignuće časti odvjetnika i značaja pojedinih članova, pružanje uvjeta, da se bolji duh zajedinstva medju odvjetnici uvede, ujednostručenje i uspješnije djelovanje karnostnog postupka.

Ista je osnova nadahnuta osobito i naprednim duhom napram uvaženom odvjetničkom staležu, o kojem vele motivi osnove „da je ne samo važni faktor u pravosudju nego i u državnom životu“.

Ona pridržaje načelo slobode odvjetničtva, a neprihvaća numerum clausum. Motivi u tom pogledu spominju: biće odvjetnika leži u položaju izvanuredovnom — ako bi se toga odvjetničtvo lišilo i zaodjelo ruhom zvaničnog položaja, kakov bi bio i numerus clausus, prestalo bi biti onim, što treba da bude. Samo u državah gdjeno je javna uprava bila proniknuta ukočenim redarstvenim sustavom, nije se moglo pravo odvjetničtvo razviti, koje je već od svog početka n. pr. u Francezkoj i Englezkoj bilo slobodno U takovih prilikah ograničenog broja odvjetničtva prestalo je ono biti faktorom ravnim sudstvu, došlo je prama potonjemu u niži položaj, dočim je s druge strane samosvjest odvjetnička znatno pala. — Ograničenje broja odvjetnika i uredski njihov značaj izčezao je u državah, čim se je u njih udomio ustavni život i zakonodavstvo uzelo slobodnije razvijati.

Digitized by Google

Slobodno natjecanje probudjuje borbu pojedinca i veći izražaj snage, a upravo u tom leži prednost, da pako pojedinci u takovoj borbi često posižu i za nedopustivimi sredstvi, to je samo neugodan posljedak svakog slobodnog natjecanja, čemu ali ljek neleži u povratku k sustavu cehovskom nego u uporavi što izdašnijih sredstava za zaprečenje zloporaba.

Osnova smjera za tim, da se što većma proširi autonomija odvjetnika, i digne važnost i ugled njihovih komora, a time je nastojala dići i neodvisnost odvjetničku i podići što većma glas odvjetnika.

Dosadanji najmanji broj odvjetnika, koji je sačinjavao posebnu komoru najme 30, ukazao se je svakako premalenim za uspješno djelovanje komore. S toga povisuje osnova isti broj na 100. U savezu s tim povećan je i broj članova odvjetničkoga odbora (u Budimpešti 30, kod ostalih 15), dočim su dosadanji odbori sastojali iz 12 članova kod budimpeštanske, a kod ostalih komora iz 8 članova. — Uvedene su osnovom i konferencije komore, kojim je svrha, da se uzdrži veći dodir medju odborskimi članovi i inimi odvjetnici i da se podigne zanimanje za komorske poslove. Članovi najme komore imali bi se svakog mjeseca, osim srpnja i kolovoza, jednom u konferenciju komorsku sazvati. Predmetom istih konferencija je dogovor o pojavivših se u praksi izkustvih i ob interesih odvjetničkog sbora. Djelokrug tih konferencija proteže se samo na stvaranje predloga, koji se zatim radi konačnog zaključka imadu predložiti odboru komore. — Donekle se nastoji i time podići zanimanje za komorske poslove, što će se k razpravam, kod komore obdržavat se imajućim, najmladji odvjetnici prizivati kao perovodje. — Bitno je pako djelokrug odbora odvjetničkog u dvostrukom pravcu proširen:

Jedno time, da je za postupak vrhu tužba proti odvjetniku u slučajevih §§. 50., 51. i 52. osnove — ako se naime isti nepovlastno krati izdati stranci izvorničke izprave odnosno prepise istih, ter predati stranci njezine spise, i konačno ako se uzteže dati stranci račun o primljenih predujmovih, a eventualni ostatak istoj povratiti — nadležna dotična odvjetnička komora, glede česa je dosele odlučivao dotični sudbeni stol.

Saobćuje dr. ***Stjepan Posilović.***

(Sliedi.)

KNJIŽEVNE OBZNANE.

Trgovački zakon. Tumač zakonskomu članku XXXVII. god. 1875. uz obzir na austrijski i bosansko-hercegovački trgovački zakon. Napisao dr. Franjo Vrbanić. Zagreb 1892., 8°, 528. Ciena 3 for. 50 nč. Ovo je prvi svezak prvoga diela znanstvene knjižnice, što ju izdaje kr. slav.-dalm. zem. vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, koja je knjižnica u prvom redu namienjena slušateljem hrvatskoga sveučilišta, ali će bez sumnje

Digitized by Google

dobro doći i ostalim hrvatskim pravnikom. Za to i zahvaljuje pisac u pripomeni kr. zem. vladi na tom podhvatu, a napose predstojniku odjela za bogoštovje i nastavu, presv. gosp. dru. Izidoru Kršnjavomu, koji je na nadležnom mjestu prvi pokazao ozbiljnu brigu i za ovu granu naše knjige, kojoj se hvali i uredničtvo „Mjesečnika“ od srdca pridružuje.

Mi ćemo u budućem broju donieti strukovnu ocjenu ovog djela od kr. viećnika banskoga stola g. dra. Stjepana Posilovića.

Kazneno pravo. Po dru. K. Janki, priudesio dr. Josip Šilović. Zagreb 1893. 8°., 340. Ciena 2 for 50 nvč. Odmah iza trgovačkoga zakona izašlo je evo i kazneno pravo kao drugi svezak prvoga dela znanstvene knjižnice, što ju izdaje kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlada, odjel za bogoštovje i nastavu.

Slovenski pravnik donosi u broju 12. za mjesec prosinac sliedeće razprave: „Numerus clausus“ ili pa daljša praksa odvetniškega kandidata?, od dra. S. — Slovensko priseganje u prejšnjem stoletji, od dra. Fr. Stora. — Besedje k „Dotikam prava in naravstva“, od dra. Janka Pajka. — O razumljivosti, ki je zahtevamo od slovenskih pravnikov, od dra. Fr. Oblaka.

S ovim se brojem oprašta sa Slovenskim pravnikom njegov četirigodišnji urednik g. dr. Danilo Majaron, pošto odlazi iz Ljubljane, te je odbor društva „Pravnika“ povjerio uredničtvo lista za ovu godinu gg. dru. Viktoru C. Supanu i dru. Maksi Pircu. Našemu dosadanjemu drugu dovikujemo srdačni: s bogom, nove naše drugove isto toko srdačno pozdravljamo uz želju, da tako vješto uredjuju Slovenskim pravnikom, kao i njegov dosadanji urednik; a Slovenskom pravniku, koji ovom godinom stupa u desetu godinu, želimo što duži život i što bolji napredak u svakomu pogledu.

Правник, лист за правне и државне науке, svezka 11, novembar, sadržaje: O položaju porodice i nasljedstva u pravnoj sistemi. Studija V. Bogišića. — Trgovačko pravo i njegov istorijski razvitak. Pristupno predavanje iz trgovačkoga prava, od Spasoja Radojičića, profesora vel. škole. — Treći kongres za kriminalnu antropologiju, od dra. M. V. Vasića. — Zenička koznionica u Bosni, od dra. M. R. Vesnića. — Pravo slobodne odbrane, od Jov. Milovanovića. — Iz sudnice. — Književni pregled. — Glasnik. — Ponoć. Iz Tasinih beležaka. VIII. Lepa Katinka.

Упуство за трагање криминалних дела. G. Tasa. J. Milenković, načelnik ministarstva unutarnjih poslova u Biogradu, uvaženi suradnik srbskog Pravnika, koji u njem piše vanredno zanimive kriminalne crtice pod naslovom: „Ponoć. Iz Tasinih beležaka“, sprema za tisak djelo pod gornjim naslovom. Uz teoriju doći će u ovoj knjizi i najinteresantniji slučajevi iztrage iz cjelog svieta. Mi ovu viest našim čitateljem s veseljem saobćujemo, jer sličnog djela, koliko je nama poznato, nema ni u hrvat-

Digitized by Google

skoj ni u srbskoj literaturi. — Čim knjigu dobijemo, progovorit ćemo pobliže o njoj.

Novi pravnički list u Bugarskoj. Kako je poznato čitateljem „Mjesečnika“ izlazi već četvrtu godinu u Sofiji pravnički list „Juridičesko spisanije“, komu su urednici gg. P. I. Dančov, Gj. Zgurev i A. Kabdeškov. Od nove pako godine pokreću u istočnoj Rumeliji, u Plovdivu gg. St. S. Bobčev i M. I. Madžarof drugi bugarski pravnički list pod naslovom: „Juridičeski pregled“, koji će izlaziti dva puta mjesečno, osim srpnja i kolovoza, na tri štampana arka, a stajati će na godinu 12 leva (franaka). List će se baviti teorijom i praktičnimi slučajevi, a posvećivati će osobitu pažnju takodjer običajnom pravu.

Našeg novog druga iskreno pozdravljamo.

VIESTNIK.

(Sjednica upravnoga odbora „pravničkoga družtva“) držana je dne 6. prosinca 1892., ter je prije svega predsjednik družtva presvjetli gospodin dr. Franjo pl. *Burgstaller* remetski priobćio, da je presvjetli gosp. predsjednik kr. stola sedmorice dr. Stjepan *Sperec* dozvolio, da se u „Mjesečniku“ priobće sve važnije i načelne rješitbe kr. stola sedmorice, ter da su u tom pogledu već učinjene shodne odredbe. Odbor je to sa zahvalnošću primio na znanje. Za tim su primljeni za članove „pravničkog družtva“ počam od 1. siečnja 1893 gg. Žiga *Ivković* viećnik kod kr. sudbenog stola u Mitrovici, Josip *Seunik* pristav kod kr. kot. suda u Zagrebu, Franjo *Horvat* financijalni perovodja u Zagrebu i dr. Mirko *Derenčin* odvjetnik u Zlataru. Zaključeno je nadalje, da se novim članovom, koji se upišu počam od 1. siečnja 1893. dade bezplatno djelo: „*Zaštita posjeda*“ od dra. Ive *Malina*. Presvjetli gospodin državni nadodvjetnik Otto *Spitzer* najavio je čitanje: „*O družtvih za podupiranje odpuštenih karnenika*“, koje je čitanje bilo 19. prosinca 1892. (U ovom broju „Mjesečnika“ donosimo to čitanje, kao i ono dra. Josipa *Šilovića*: „*O medjunarodnoj kriminalističkoj udruzi*“). Urednici „Mjesečnika“ izviestiše, da je uredjena družtvena knjižnica, koja broji 384 djela i da su uredjeni i sortirani stariji godišnjaci i brojevi „Mjesečnika“, što je i u 12. broju „Mjesečnika“ od god. 1892. priobćeno, ter je tim povodom zaključeno, da se pojedinim brojevom „Mjesečnika“ snizi ciena od 60 nč. na 40 nč, a za čitave godišnjake, da ostaje nepromienjena ciena od 4 for. za pojedini godišnjak. Iza kako je družtveni blagajnik g. dr. Josip *Pliverić* izviestio o stanju družtvene blagajne, bude sjednica zaključena.

(Odlikovanje). Njegovo Veličanstvo podielilo je odsječnom savjetniku kr. zemaljske vlade dru. Nikoli pl. *Jurkoviću* red željezne krune III. razreda uz oprost od pristojba.

(Život i djela dra. Blaža Lorkovića.) Razpravu pod tim naslovom čitao je dne 14. prosinca 1892. u sjednici filozofičko-jurističkoga razreda jugoslavenske akademije pravi član dr. Fran *Vrbanić*. Mi ćemo u jednom od idućih brojeva „Mjesečnika“ donieti izvadak iz te razprave, u koliko se tiče

Digitized by Google

djelovanja Lorkovićeva na juridičkom polju, a naročito u koliko se tiče njegova rada oko uredjivanja „Mjesečnika“.

(Saboru kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije) predložila je kr. zemaljska vlada na ustavno pretresivanje u sadanjem zasjedanju sliedeće osnove zakona: 1. Ob utemeljenju vinogradarske i voćarske škole u Petrinji. 2. Osnovu zakona, kojim se ovlašćuje kr. hrv.-slav.dalm. zemaljska vlada na pokrivanje potreba unutarnje samouprave kraljevina Hrvatske i Slavonije za vrieme od 1. siečnja do 28. veljače 1893. 3. O proračunu za potrebštine unutarnje samouprave kraljevina Hrvatske i Slavonije za godinu 1893. 4. Osnovu zakona, kojim se nadopunjuju i preinačuju zakonske ustanove ob ustrojstvu sudova u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji (Ustrojava se mjesto podpredsjednika stola sedmorice i drugo mjesto podpredsjednika banskoga stola te se ustrojavaju mjesta gruntovničarskih vježbenika). 5. Ob unutarnjem uredjenju kr. hrv.-slav.-dalm. vrhovnog i ukidnog sudišta. 6. Osnovu zakona, kojim se odredjuje, da se gruntovni napisnici mogu predati na rukovodjenje kotarskim sudovom. 7. Osnovu zakona, kojim se §§ 4. 5. 6. 13. i 14. zakona od 14. rujna 1878. „ob uredjenju narodnoga muzeja u Zagrebu“ preinačuju, a §§ 7. 8. i 9. istoga zakona izvan krieposti stavljaju. 8. Osnovu zakona za zaštitu ptica i 9 Osnovu zakona o lovu za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju.

(Sbornika zakona i naredaba, valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) komad XXIII. god. 1892. izdan i razposlan je dne 1. prosinca 1892., a sadžaje:

pod brojem 85. zakonski članak VIII : 1892. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora o uzakonenju trgovačkoga i brodarskoga ugovora, sklopjenoga sa Belgijom dne 6. prosinca 1891,

pod br. 86. zakonski članak IX : 1892. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora o uzakonenju glavne izprave medjunarodne bruseljske konferencije, obdržavane u interesu ugušenja trgovine s afričkimi robovi, ter k istoj spadajućeg očitovanja,

pod br. 87. zakonski članak X : 1892. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora o produljenju krieposti zak. članka XXXVII : 1891. o javnih teretih i državnih izdatcih, koji će se u prvih pet mjeseci god. 1892. imati nositi i pokriti do 31. srpnja 1892.,

pod br. 88. zakonski članak XI : 1892. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora o uzakonenju „sveobćega poštarskoga ugovora, sklopljenoga u Beču dne 4. srpnja 1891.,

pod broj 89 zakonski članak XIII : 1892. zajedničkoga ugarsko-hrvat. državnoga sabora, kojim se naši trgovački odnošaji sa Srbijom najdulje do 30. lipnja 1893. privremeno uredjuju, i kojim se izvan krieposti stavlja opazka 2. iza 24. broja kod VI, razreda sveobće carinske tarife austro-ugarskoga carinskoga područja,

pod br. 90. zakonski članak XIV : 1892. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora o državnom proračunu za godinu 1892. i napokon;

pod broj 91. naredbu bana kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 29. listopada 1892. br 48.181 glede priznanja biljegah pokusne postaje u Lütichu (Belgiji), obavljajućoj pokušanje ručnoga strielnoga oružja.

Komad XXIV. g. 1892. izdan i razposlan jedne 10. prosinca 1892. a sadržaje:

pod broj 92. zak. čl. XV : 1892. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora o preinačenju na državno dohodarstvo točenja pića odnosećih se zakonskih članaka XXXV : 1888. i XXXVI : 1890.

Digitized by Google

pod broj 93 zakonski članak XVI: 1892. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora o gradnji pogranične željeznice Mármaroš-Sziget-Körösmező,

pod broj 94. zakonski članak XVII: 1892. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora ob ustanovljenju krunske vrijednote,

pod broj 95. zakonski članak XVIII: 1892. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora o ugovoru, koj se ima sklopiti izmedju vlade zemaljah ugarske krune i vlade u carevinskom vieću zastupanih kraljevinah i zemljah u pogledu kovnoga i novčanoga sustava,

pod broj 96. zak. članak XIX: 1892. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora ob izpunjenju obvezah, koje glase na zlatnu forintu u zlatnom novcu krunske vriednote,

pod broj 97. zak. članak XX: 1892. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora o nadopunjenju članka 87. osnovnih pravila austro-ugarske banke,

pod broj 98. zakonski članak XXI: 1892, zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora ob odkupu njekih državnih dugova i o nabavi za uvedenje krunske vriednote nuždnoga zlata,

pod broj 99. zakonski članak XXII: 1892. zajedničkog ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora ob istodobnom izgradjenju željeznice uzke kolotečine od Janjićah do Bugojna sa pobočnom prugom od Dolnjega Vakufa do Jajca i napokon

pod broj 100 zakonski članak XXIII: 1892. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora, kojim se dozvoljuje vicinalna željeznica Szentes-Hödmezövásárhely.

Imenovanja. Imenovani su: Pravni vježbenik kod kr. sudbenog stola u Zagrebu Rudolf *Signjar* prislušnikom u obsegu banskoga stola, Otmar *Bušić* kot. predstojnik u Vrbovskom županijskim tajnikom za županiju modruško-riečku, izvanredni javni profesor latinske filologije na mudroslovnom fakultetu kr. sveučilišta u Zagrebu dr. Milivoj *Šrepel* imenovan je redovitim profesorom za istu struku, sudbeni pristav II. razreda Vatroslav *Hondl* tajničkim pristavom banskoga stola ter je ostao i nadalje u službovanju kod tajničtva stola sedmorice, prislušnik kod kr. sudbenog slola u Gospiću Josip *Mesić* sudbenim pristavom II. razr. kod kr. kot. suda u Našicah, dr. Milan *Petračić* prislušnik kod kr. sudbenog stola u Zagrebu sudbenim pristavom kod kr. sudbenoga stola u Ogulinu, Ivan *Benčević* prislušnik kod kot ureda kao suda u Dolnjoj Tuzli prislušnikom u obsegu banskoga stola, ter je dodieljen na službovanje kr. kot. sudu u Zagrebu, odjetnički perovodja Tješimir *Mihičić* kot. pristavom II. razreda extra statum kod kot. oblasti u Velikoj Gorici, kotarski pristavi Celso *Cavalier* i Ivan pl. *Hervoić* oba dodieljena na službovanje kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vladi, ter Metel bar. *Ožegović* kod kr. kot. oblasti u Koprivnici, imenovani su perovodjami nižega razreda rečene kr. zem. vlade, ter je potonji ostavljen i nadalje na dosadašnjem službenom mjestu, imenovani su nadalje županijski perovodje i upravitelji kr. kotarske oblasti u Križu Josip *Hoholač* županijski perovodja i upravitelj kr. kotarske oblasti u Našicah Josip *Zulechner* i kotarski pristav I. razreda i upravitelj kr. kot. oblasti u Garešnici Adam *Dragojlović* kotarskimi predstojnici; a kotarski pristavi II. razreda: Ljudevit pl. *Barabaš* kod kr. kot. oblasti u Sisku, Radoslav *Durbešić*, ujedno upravitelj kod kr. kot. oblasti u Virginmostu, Franjo *Šaner* kod kr. kot. oblasti u Vinkovcih i Marko

Digitized by Google

Barić kod kr. kotarske oblasti u Zemunu — kotarskimi pristavi I. razreda, ter su ostavljeni svi na dosadašnjih službenih mjestih.

(U Bosni i Hercegovini): Kot. predstojnik II. razr. dodieljen zem. vladi Gustav *Vinkler* imenovan je kot. predstojnikom I. razr.; notarijatski kandidat u Gor Ljubljani August *Auderlich* privr. auskultantom kod okružnoga suda u Bišću; pol. pristav. II. razr. na upotrebi kod zajedničkog mimistarstva dr. Todor *Zurunić* vladinim perovodjom i perovodni vježbenik kod kot. ureda u Konjici Kazimir *Henoch* polit. pristavom II. razr. i premješten je ujedno seoskom kotarskom uredu u Mostaru; imenovan je nadalje c. i kr. auskultant Jovan *Rauch* privr. perovodnim vježbenikom kod kot. ureda u Bileću; privr. auskultant kod okr. suda u Banjaluci Jovan *Bezecny* privr. sudskim pristavom.

Njeg. Veličanstvo blagoizvoljelo je imenovati okružnoga predstojnika Eduarda vit. *Horowitza* i c. kr. vladinog savjetnika Ferdinanda pl. *Matauscheka* direktori bosansko-hercegovačke zem. vlade, financijalnog nadsavjetnika zem. vlade u Sarajevu Belu *Krousza* direktorom financijalnog odiela iste vlade, za tim vladinog tajnika Feliksa grofa *Csáky-a* i šumskog savjetnika Karla *Petrascheka* vladinimi savjetnici iste vlade, dalje financijalnog savjetnika Henrika *Reitera* financijalnim nadsavjetnikom bos. herc. zem. vlade.

Auskultanti kod pravosudnoga odiela zem. vlade dr. Franjo *Hofstätter* i Rudolf *Czupicka* imenovani su sudskimi pristavi, a sudski pristav kod okružnoga suda u Sarajevu Alojs *Svoboda* riešen je daljega službovanja u Bosni i Hercegovini.

Premještenja. Premješteni su kotarski predstojnici Milan *Mrkšić* iz Našica kotarskoj oblasti u Korenici, Dragutin pl. *Balogh* iz Ivanca kotarskoj oblasti u Novommarofu i Svetozar *Grubić* iz Novogmarofa kotarskoj oblasti u Ludbregu, uprava kotarske oblasti u Ivancu povjerena je tamo dodieljenom županijskom perovodji Franji *Kovačiću*; premješteni su nadalje županijski perovodje i kotarski upravitelji Josip *Zulechner* iz Slatine kotarskoj oblasti u Našicah, ter mu je povjerena uprava potonje oblasti; kotarski pristav Anton *Mačkanski* iz Osieka kotarskoj oblasti u Slatini, ter mu je povjerena uprava potonje oblasti; županijski perovodja Martin *Dragolić* iz Osieka u Pakrac, i pridieljen je tamašnjoj kotarskoj oblasti; kotarski pristav I. razr. Gjuro *Safarić* iz Gjurgjevca kotarskoj oblasti u Belovaru; kotarski pristavi Emilijan *Horvatić* iz Pakraca kotarskoj oblasti u Osieku, Milan *Ključec* iz Karlovca kotarskoj oblasti u Zlataru, Milan *Gerechtshamer* i Matija *Rusan* iz Zlatara kotarskoj oblasti u Ivancu, odnosno u Glini, Dragan *Horvat* iz Belovara kotarskoj oblasti u Zlataru, Ivan *Mirković* iz Gline kot. oblasti u Iloku; kotarski predstojnik Ivan *Kadić* iz Dugogsela u Ogulim, Emil *Rajčetić* iz Virginamosta u Zagreb, ter su pridieljeni na službovanje županijskim oblastim u Ogulinu, odnosno Zagrebu; kotarski predstojnici Gjuro *Pogačić* iz Slunja kotarskoj oblasti u Dugomselu i Marko *Jurinčić* od županijske oblasti u Ogulinu kotarskoj oblasti u Vrbovskom; kotarski pristavi Radoslav *Durbešić* iz Petrinje kotarskoj oblasti u Vrginmostu ter mu je povjerena uprava potonje oblasti, Antun *Gavez* iz Jaske kot. oblasti u Petrinji, Makso *Graff* iz Dugogsela kot. oblasti u Jaski, dr. Eduard *Križ* iz Doljnjega Miholjca u Osiek, te je pridieljen na službovanje tamošnjoj županijskoj oblasti, kot. pristav Stjepan *Tušek* iz Gračaca kr. kot. oblasti u Otočcu, ter je podjedno imenovan izaslanikom za provadjanje potajnih dioba u kotarih Otočac, Perušić i Gospić, kot. pristav Milan *Manojlović* premješten je ka kr. kot. oblasti u

Digitized by Google

Gračac. Sudbeni pristav I. ravreda kod kot. suda u Zagrebu Stjepan pl. *Oreškovié* dodieljen je na službovanje tajničtvu banskoga stola, sudbeni prist. kod kr. kot. suda uKarlovcu Antun *Goglia* premješten je ka kr. kot. sudu u Zagrebu, sudbeni pristav kod kr. kot. suda u Novommarofu Dragutin *Tončić* ka kr. kot. sudu u Glini; kotarski pristavi I. razreda Ernest *Radauš* iz Vukovara kotarskoj oblasti u Kostajnici, Vilim *Šubert* iz Mitrovice kotarskoj oblasti u Belovaru i Gjuro *Safranić* iz Belovara kotarskoj oblasti u Doljnjem Miholjcu; nadalje kotarski pristavi II. razreda Eduard *Mušić* iz Šida kotarskoj oblasti u Dugomselu, Jovan *Mirković* iz Iloka kotarskoj oblasti u Šidu i Ljubomir *Bastaić* iz Kostajnice kotarskoj oblasti u Mitrovici.

(U Bosni i Hercegovini.) C. i kr. zajedničko ministarstvo premjestilo je kotarskoga predstojnika Klementa grofa *Brandisa* iz Bisća u Maglaj na B., a poglavica zemaljske vlade povjerio je upravitelju ispostave u Kreševu Kamilu barunu *Malcomesu* upravu kotarskoga ureda u Bišću, a političkom pristavu I. razr. na upotrebi kod seoskoga kotarskoga ureda u Mostaru Mihajlu *Matasovića* upravu kotarske ispostave u Kreševu a auškultant kod okružnoga suda u Mostaru Karlo *Kovačić* riešen je daljega službovanja u Bosni i Hercegovini, vladin perovodja Karlo vit. *Wessely* premješten je od kot. ureda u Nevesinju k vrhovnom sudu u Sarajevu, sudski tajnik Witold vit. *Zarzucky* od kotarskog ureda u Gračanici k okružnom sudu u Mostaru; sunski pristavi: Florian *Grabiansky* od kotarskog ureda u Ljubinju k onom u Nevesinju, Dominik *Quintavalle* od okružnog suda u Mostaru k kotarskomu uredu u Ljubinju Jovan *Toman* od kotarskog ureda u Bjelini k onom u Gračanici, Eduard *Wagner* od okružnoga suda u Travniku ka kotarskom uredu u Bjelini, Mihajl *Paliwoda* od okružnoga suda u Mostaru ka kotarskom uredu u Prozoru, Vićentij *Bláha* od kdtarskog ureda u Krupi k okružnomu sudu u Mostaru, Franjo *Lubabzevsky* od okružnog suda u Bihaču ka kotarskomu uredu u Krupi, Teofil vit. *Tomicky* od kotarskog ureda u Prozoru k okruznom sudu u Bihaću i Milivoj pl. *Šomogji* od kotarskog ureda u Sanskom Mostu k okružnom sudu u Sarajevu; auskultanti: Franjo *Lalić* od okružnog suda u Bihaću ka kotarskom uredu u Sanskom Mostu, Dimitrij *Vukovački* od okružnog suda u Banjaluci ka kotarskom uredu u Gračanici, Karlo V. *Škorpil* od okružnog suda u Sarajevu ka kotarskom uredu u Zenici, Hugo *Steiner* od okružnoga suda u Mostaru ka kotarskom uredu u Rogatici, Antun *Sklenička* od okruznoga suda u Banjaluci ka kotarskomu uredu u Gradačcu i Mihajlo *Hackmann* od kotarskoga ureda u Srebrenici k okružnom sudu u Banjaluci; auskultant kod okružnoga suda u Banjaluci Franjo *Wollak* riešen je daljega službovanja u Bosni i Hercegovini.

Stečaji.

Siečanj. Antun *Gamoš* krojač u gor. Osieku. — Kr. sudbeni stol u Osieku (odluka od 8. studenoga 1892. br 6724 gr.) — Zast. i medj. upr. dr. Plachte, zamj. Nikola Vitković odvjetnici u Osieku. — Rok prijavni do 30. siečnja 1893., ročište 31. siečnja 1893.

Veljača. Menyhart *Ackerhalt* trgovac u gor. Osieku. — Kr. sudbeni stol u Osieku (odl. od 16. studenoga 1892 br. 6895. gr.) — Zast. i medj. upr. dr. Dragutin Neumann, zamj. Franjo Verovski odvjetnici u Osieku. — Rok prijavni do 15. veljače 1893. ročište 16. veljače 1893.

Digitized by Google

Tužbe iz obogaćenja po §-u 90. mjenb. zakona.

Buduć praktični pravnik dolazi često upriliku baviti se tim pitanjem i jer držim, da se k razbistrenju toga predmeta može štogod doprinesti, namienjeni su mu sliedeći redci, tim više, jer izvrstna knjiga prof. Vrbanića obradjuje gradivo s teoretičnoga gledišta.

Kod naroda, gdje mjenica nije prošireno prometno i platežno sredstvo, dodje često do toga, da zastari, stranom, jer ju posjednik drži za obveznicu, stranom, što mu manjka dovoljna trgovačka naobrazba za očuvanje mjenbeno-pravnih posliedica, izvirućih iz mjenice, a biva to kadšto žalibože prikora vriednom indolencijom ladanjskih novčanih zavoda, pa tako imade sudac mnogo put prilike, razpravljati sporove iz zastarjelih mjenica.

Koliko je istina, da je mjenici temelj pošteno mišljeno pismeno obećanje, da će mjenbeni dužnik o dospjetku u mjenici zapisanu svotu platiti, tako pravni institut, da se mjenica s nastupom zastarjelosti, ili promašenosti još proti stanovitim osobam utužiti može, počiva na pravednosti, koja treba da bude temelj svemu pravu.

Zakonodavac je hotio, da nesmotrena i neoprezna mjenbenoga vjerovnika i za slučaj zastarjelosti mienice od ekonomičke štete sačuva i da prepreči, da zloradu mjenbenomu dužniku neostane bez razloga tudja imovina, nego da ju povratiti imade.

S te predpostave polazeći pristupiti ćemo k našoj temi.

Paragraf 90. m. z. predpostavlja valjanu (§ 3. i 36.

Digitized by Google

m. z.) nu zastarjelu ili promašenu (praejudiciranu) mjenicu, te dopušta posjedniku iste proti izdatniku ili prihvatniku tužbu na povratak danoga, na koliko se je koji njih na štetu posjednika mienice primljenom vriednosti obogatio.

Ovakova mjenica neima više pravne naravi mjenice, niti je štićena mjenbeno-pravnimi strogimi posliedicami, ona nije više predmet prometa i platežno sredstvo, nejamči posjedniku, da će mu se u njoj zapisana svota pod mjenbeno-pravnom stegom moći izćerati, jer nije više scripturna obveznica, iz koje je same kano takove bez navoda causae debendi mjenbeni vjerovnik za svoj uspjeh sjeguraran.

Zastarjela mjenica je samo izprava, koja daje vidljivo svjedočanstvo, da su stanovite osobe stojale u pogledu vremena i iznosa u mjenbêno-pravnom obveznom sglobu; koji je izminućem zakonita roka (§ 84. m. z.) ili propustom mjenbenim zakonom iskanih formalnosti (§ 41., 43. m. z.) prestao; iz same takove mjenice ne dade se konstruirati razlog obveze, jer je njezina životna snaga usahnula.

Da je to istina, prva je posliedica, da se takova zastarjela mjenica nemože niti predbilježiti, niti osjegurati, a razlog leži u tom, što u mjenici zapisana svota po propisu §-a 449. o. g. z. nije više valjana tražbina, što manjkaju potriebštine §-a 81. sl. b. gr. r. t. j. pravni posao, na temelju kojega da se obavi uknjižba i one § 87. i 88. gr. reda, te je u tom jednolika praksa naših viših sudova i bečkoga vrhovnoga sudišta, da se ovakove molbe odbijaju (vidi broj 7433 Ung. sbirke), a nemože se niti osjeguranje na osnovu ovakove mienice postignuti, jer § 10. naredbe ministarstva pravosudja od 23. siečnja 1850. predpostavlja valjanu, a ne zastarjelu mjenicu (vidi broj 329. Peitlerove sbirke). Drugćije se stvar ima, ako se tužbom pobija uknjižba prava zaloga, stečena na osnovu valjane bivše, a medjutim zastarjele mienice. U takovom slučaju je nazor beč. vrhovnoga sudišta, da se zastarom mjenice pravo zaloga ne gubi, jer da se nemože tvrditi, da se uknjižba prava zaloga ne proteže samo na tražbinu po mjenbenom pravu realizirati se nemoguću,

Digitized by Google

nego da se proteže u obće na pravo tražbine, a ovo postoji i nakon zastare mjenice (6029 U. s.)

Kad je mjenica zastarila, koju važnost ipak imade za obće gradjansko i postupovno pravo, to nam valja ponajprije izpitati.

Paragraf 90 m. z. jasno i nedvoumno upućuje tužbe iz zastarjelih ili praejudicarnih mjenica na tlo obćega gradjanskoga zakona, a dočim procesualno pravo mjenicu po §-u 120. gr. pp. označuje izpravom, postaje ona nastupom zastare nepodpunom izpravom, te je za formalno pravo bitno pomagalo, da se u njoj zapisana svota u cjelini, ili dielomično od izdatnika ili prihvatnika tužbom iz obogaćenja realizirati može.

Premda je kod utuženja tražbine po §-u 90. m. z. valjana bivša mjenica za materijalno pravo uvjetom i mora se svagda podmetnuti tužbenomu petitu, jer vjerovnik može biti izvrgnut pogibelji, ako dotičnu tražbinu mimo §-a 90. m. z. utuži na osnovu samostalne pogodbe i neuspije, da mu se u slučaju ponovne tužbe po §-u 90. m. z. s uspjehom stavi prigovor rei judicatae, to ona ipak nije naslovom potraživanja, a to je upravo ona kardinalna pogrješka, u koju mnogi praktični sudac, baveć se tim predmetom zapade, jer nastoji kod razprave predmeta konstruirati obvezu tuženika iz mjenice kano takove.

Nemože se dosta naglasiti, da naslov obveze ne leži u mjenici, u njoj neima niti razloga obveze, niti valjana pismena očitovanja glede izpunitbe obveze, koje bi se moglo presaditi na tlo gradjanskoga prava, nego naslov za tužbu leži izvan mjenice u pravnom poslu, koji je bio podloga mjenično-pravnomu sglobu, a taj može biti prema naravi stvari različit kano ortačka, kupovna, dobavna, a najvećma zajamna pogodba.

U zastarjeloj mjenici zapisana svota po mjenbenom pravu više ne eksistira, dakle se mora eksistencija iste dokazati iz naslova, ležećega izvan mjenbene izprave, jer niti obično očitovanje na mjenici „vriednost u gotovom primio“ neima za civilnu tužbu osobita znamenovanja, pošto s tim još nije dokazano, da je mjenici podloga zajmovna pogodba, niti se može

*

Digitized by Google

stalno zaključiti, da je remitent, ili indosatar odbrojenu valutu i primio.

Paragraf 90. m. z. nuka nas dakle sići na faktični temelj mjenbenoga pravnoga posla, a taj je obćeniti gradjansko-pravni naslov, koji je predhodio mjeničnom sglobu zastarjele mjenice i udes spora odvisi u prvoj liniji o istinitosti dotičnoga pravnoga posla.

Kao dalji bitni zahtjevi takove tužbe jesu: **obogaćenje na strani izdatnika, ili prihvatnika, a pretrpljena šteta u imovini na strani posjednika mjenice**, a to je upravo najteža strana ove nauke.

Obogaćenje i šteta mora biti savezna i može o jednoj i drugoj govoriti u pojedinom slučaju samo točnim razgloblјenjem pravnoga posla, kako je mienica naplatnim načinom došla u ruke tužitelja (posjednika) i je li se kroz to tuženikova imovina nepovratkom u mjenici dobivene valute uvećala, ili se barem smanjila nije, a smanjiti bi se morala, da je primljenu vriednost posjedniku vratio; a isto tako može o šteti posjednika mjenice govova biti, kad se iz njegove imovine odieljena vriednost na očitu korist protivne stranke ne povrati.

Za ustanovljenje obstanka obogaćenja i štete, dužan je postupajući sudac od slučaja do slučaja izpitivati narav pravnoga posla i dotične pogodbe, jer jednostrana šteta neuključuje u sebi svagda dužnost podmirbe na drugoj strani, niti obogaćenje. Dočim se nalazimo na tlu obćega gradjanskoga prava, razumije se, da moramo s vida pustiti dužnost izpunitbe preuzete obveze po mienbenom zakonu i različitost pravnoga posla, koji je bio podloga mjenbenomu sglobu imade se uviek s onoga gledišta razsudjivati, da li je u imovini prihvatnika ili izdatnika iz preuzete mjenične obveze preostalo štogod na štetu tužitelja i poslje gubitka mjenbeno-pravne strogosti.

Nepreporno je, da velik dio dvostrano obveznih pogodba po gradjanskom zakoniku obvezanu stranku sili na izpunitbu a da i nije iz pogodbe od protivne stranke primila koristi; ovamo spadaju osobito konsensualne pogodbe.

Digitized by Google

Dužnost plaćanja pogodjene najamnine, neovisi od rabljenja uporabnoga predmeta; po §-u 1155. o. g. z. pripada naručevniku primjerena naknada i za neizvršene službe i radnje, ako je bio gotov izvšiti posao, nu drugčije se imade slučaj, ako je takova pogodba podloga zastarjele mjenice. Tu će odlučivati ne samo obveza izpunitbe, nego da li se je obvezanik obogatio na štetu tužitelja i neće biti dužan platiti niti najamnine, niti naknade izmakle zaslužbine, ako nije njemu, ma pod kojim vidom na štetu posjednika mienice kakova korist namaknuta.

Poznato je, da mogu biti razni povodi, da se pod prihvatnikom ili izdatnikom krije punomoćnik, tutor, ili jamac, koji je mjenicu podpisao u korist nekoga, stojećega izvan mjenbenoga sgloba, te koji nije primio niti mjenbene valute, niti iz svoje imovine podmiruje mjenicom preuzeti dug.

Sva ta, iz mjenice nevidiva svojstva, po mjenbenom pravu niti može niti hoće takov obvezanik prigovorom izcrpiti, nu može ih s uspjehom staviti kod sporova iz tužbe na obogaćenje i sudac ih je dužan uvažiti; jer će se u takovom slučaju morati dokazanim uzeti, da se nijedan njih nije obogatio.

Kako je kod nas u prometu seljačkimi mjenicami izkustvo pokazalo, podmiruju seljaci istimi svoje dućanske potrebe, ili nabavljaju potreban živež izdanjem mjenica na odredbu domaćih trgovaca, koji ih dalje daju u zavode. Seljak podpisuje mjenicu dalje, odplaćuje trgovcu pogodjeni obrok, kadšto niti nezna za novoga posjednika i smatrajuć mjenicu namirenom, zaboravi na nju, ali tek iza zastare mjenice izpostavi se, da trgovac nije uplaćene obroke priveo k svojoj svrsi, da je iste zadržao na račun novo kontrahirana duga i sad se istom pojavi zavod s tužbom iz naslova obogaćenja.

U ovakovih i sličnih slučajevih imade se tužba iz naslova obogaćenja po §-u 90. m. z. svaki put odbiti, jer ako i je istina, da je posjednik mjenice pretrpio štetu, ali se prihvatnik nije njom obogatio, jer je primljenu vriednost povratio u ozbijnoj nakani, da dodje u ruke ovlaštena primca i jer se ta vriednost nenalazi više u rukuh njegovih, nemože se dakle govoriti ob obogaćenju.

Digitized by Google

Kod razpravljanja ovakih sporova jest osobito sudcu prilika pružena, stvar pravedno razsuditi, ako je predmet kompetencije bagatelnoga postupka i valja osobito oprezno postupati, da razglobi pravni posao, na kojem mjenica počiva i da se ne drži strogo dokazne teorije redovitoga postupka osobito glede pitanja plateža, jer bi često nedužni tuženik po krivo shvaćenoj dužnosti dokazivanja morao još jednom platiti.

Tužbom iz obogaćenja nemože se uspjeti niti sa zastarjelimi nagradnimi listovi (Praemienschein), koje osjeguravajuća družtva izdaju u obliku mjenica, a vrhovno bečko sudište u suglasju sa nižjimi sudovi to motivira, da u takovom slučaju na strani osjeguranika neima mjesta obogaćenju, jer je neplatežom u nagradnom listu zapisane svote, prestala dužnost plaćanja osjegurnine, a osjegurano dobro nije na štetu osjeguravajućega družtva pogodovano.

Nastaje pitanje, da li se obični poruk po obć. gr. zakonu, preuzevši jamstvo za mjeničnu tražbinu, koja je medjutim po mjenbenom zakonu zastarjela, može s uspjehom tužbom iz obogaćenja na platež zajamčene svote utužiti. Ovdje bi se na prvi pogled s pravom moglo pristupiti k stanovištu branećega se jamca, da je njegovo jamstvo prestalo zastarom mjenične tražbine, jer je ugasnulo i proti glavnom dužniku; nu vrhovno bečko sudište polazi sa nazora, da se jamstvo produljuje i iza nastupa zastare, jer da je glavni dužnik iz naslova obogaćenja obvezan posjedniku mjenice i nastupom zastare, pa po tom i jamac dieli udes glavnoga dužnika. Što se tiče posjednika mienice, to smo već prije naveli, da se takovim može smatrati samo onaj, koji se može izkazati načinom po mjenbenom zakonu propisanim, a taj je remitent ili indosatar, pak nastaje pitanje, da li je i onaj posjednik mienice legitimiran na tužbu po §-u 90. m. z., koji je girom došao u posjed iste iza već nastupile zastare, jer se tu stavlja prigovor, da § 90. m. z. neštiti onoga, koji zastarjele mienice stiče i da se takovi odštetni zahtjevi nemogu sredstvom naledja cedirati. Nu ovaj nazor je neizpravan, jer prenos tražbine, izviruće iz obćega

Digitized by Google

gradjanskoga prava iz naslova obogaćenja može se i indossamentom i predajom dokumenta obaviti. (1481. U. s.)

Sad nam se je još osvrnuti na narav tražbine, solidarnost obveze, zatezne kamate i kompetenciju suda, pozvana za razpravljanje sporova iz ovakove tužbe.

Paragraf 90. m. z. govori o šteti posjednika, te je usljed toga nastala dvojba, a po tom i razlika mnienja, da je tužba iz obogaćenja prava odštetna tužba po §-u 1293. o. gr. z. i da prema §-u 1489. o. gr. z. zastaruje u roku od 3 godine dana iza kako je prestala mienbeno-pravna kriepost mjenice; nu ova tužba spada u sustav kondikcijâ, a ove su većim dielom grupirane u III. dielu obć. gr. zakona, a ne u poglavlju XIII. o naknadi štete, te se tužbom obogaćenja po §-u 90. m. z. traži platež, povratak danoga, izvjestnoga iznosa, a ne neizvjestnoga iznosa, koji se većim dielom istom u razpravi ustanovi, što je glavni karakteristikon odštetne tužbe, dakle na obogatnu tužbu po §-u 90. o. gr. z. imade primienu redovito zastarno vrieme od 30 godina po §-u 1479. o. g. z.

Poznato je, da § 91. m. z. proti svim mjenbenim dužnikom predpostavlja solidarnost obveze, koja se proteže na sve, što je vjerovnik radi neizpunjene obveze vlastan iskati, te se pita, dali ta solidarnost postoji i za tužbe iz §-a 90. m. z.

Premda i za taj nazor imade pristaša, moram naglasiti, da je taj nazor pogrješan, jer niti iz §-a 90. m. z., niti iz §-a 269. trg. zakona, a niti iz §-a 869. o. g. z. nedade se kod sporova na temelju obogatne tužbe konstruirati obveza solidarnoga plateža, a to izvire iz naravi ovih tužba.

Po mjenbenom i trgovačkom zakonu je solidarnost obveze plateža zakonom predpostavljena, a po gradjanskom zakonu, izuzev obveze iz delicta, mora biti ugovorena, te dok je mjenbeno pravna obveza nastupivšom zastarom glede glavne stvari prestala, prestao je i korealitet obveze, a po gradj. pravu je razlog tužbi proti prihvatniku, ili izdatniku, ne ugovor, nego obogaćenje, a u tom slučaju se može svaki dužnik na onoliko tužiti, da povrati, koliko je u nje-

Digitized by Google

govoj imovini na štetu tužitelja nepovraćena ostalo, dakle nemože biti govora o solidarnosti obveze.

I zaračunavanje zateznih kamata od ovakovih tražbina nije nepreporno, da li naime pripadaju od dana tužbe ili od dana dospjetka mienice.

Za nazor, da zatezne kamate teku od dana uručenja tužbe, govori činjenica, što za glavnu obvezu iza nastupivše zastare mjeničnoga prava niti po ugovoru niti po zakonu, nije platežni dan ustanovljen, a u tom slučaju, da pripadaju vjerovniku po propisu §-a 1334 o. g. z. zatezne kamate istom danom sudbene opomene; nu ovaj nazor nije pravilan, jer je u mjenici platežni rok ustanovljen i ako ta svota i nije više mjenbeni dug, kad ga je zakon vjerovniku po §-u 90. m. z. spasio, da ga može još iz naslova obogaćenja utužiti, neima osnovana razloga, da mu ne pripadnu i zatezne kamate od platežnoga roka zastarjele mienice od tražbine, koja je na štetu vjerovnika u rukuh prihvatnika ili izdatnika.

Da sudovi nisu na čistu glede naravi tražbine i zastarjelih mjenica najbolje se dokumentira nestalnošću nazora o kompetenciji.

I cislajtanski sudovi, gdje su i češće zgode takovih tužba i jednoličnija praksa radi instruktivnih vrhovnih riešitaba, nisu se mogli otresti kriva nazora, da je mjenica i iza nastupa zastare, ostala mienicom, te su se po smislu §-a 57. sudovnika kao mjenbeno trgovački sudovi nadležnimi smatrali za razpravu takovih tužba. Tako je u saobćenoj riešitbi, (pod brojem 4990. U. s) dapače i vrhovno bečko sudište prigovor nenadležnosti mienbenoga suda zabacilo s motivacijom, da je takovoj tužbi, ako je mjenica zastarjela, temelj mjenbeno pravo, i da takovom tužbom zametnut spor iz mieničnoga posla potiče; akoprem se nemože na takovu tužbu po mienbenom pravu razprava narediti, da ipak nije prestala biti mjenbenom tužbom, a za razpravu takove je nadležan po §-u 57. sudovnika mjenbeno trgovački sud. Nu već plenarnom riešitbom, unešenom u repertorium, saobćenom pod brojem 5083., izpravilo je vrhovno bečko sudište svoj nazor glede kompetencije tamo, da su tražbine, koje se osnivaju na zastarjeloj mjenici, naravi obćega

Digitized by Google

gradjanskoga prava i da se imadu utuživati kod običnih gradjanskih, s izključenjem mjenbeno-trgovačkih sudova, jer je zastarjelošću mjenice svaki mjenbeno-pravni zahtjev, a tim i nadležnost mjenbenoga suda ugasnula, kojega nazora valja da se praktični sudac svagda drži.

Pod običnim forumom, razumieva se osobni forum tuženikova boravišta, a nastaje pitanje, da li je dopustivo za utuženje mjesto domicila mjenice kao forum contractus, te i ovdje imademo spomenuti, da je mnienje kontroversno. Nu većina riešitaba je nazora, da mjesto domicila zastarjele mienice obzakonjuje vjerovnika na utuženje tražbine kod gradj. suda inače nadležna za mjesto domicila mjenice, a i hrvatski viši sudovi, koliko znamo iz prakse, nisu protivna nazora, jer obveza prihvatnika ili izdatnika, da na stanovitom mjestu izplati mjeničnu svotu, mora vrieditі po smislu §-a 42. sudovnika i za običnoga dužnika, kakovim je postao nastalom preskripcijom.

I tako je spomenuto sve važnije, što je za točnu razsudu i sigurno spoznanje ovoga predmeta potrebno.

Dr. *A. Salaj.*

Kako se ima razumjeti u s t m e n a žalba ništovna o postupku radi smetanja posjeda po §-u 64. zakona od 8. svibnja 1890.

Njeki kot sudci i pristavi, kad proglašuju konačnu odluku po §-u 55. zakona od 8 svibnja 1890., uvršćuju na koncu r a z p r a v n o g z a p i s n i k a zabilježku, „da je tuženik (ili tužitelj) o d m a h p r i j a v i o žalbu ništovnu.“

Nema sumnje, da su se oni pri tom poveli ili za propisi k. p. §-a 280. i 281., a u prekršajih §-a 416. i 417. k. p., ili možda za praksom, koja je pogriešna. — Drugo je u kaznenom postupku, a drugo u maličnom i u postupku o smetanju posjeda.

U kaznenom postupku zakon izrično razlikuje p r i j a v u žalbe ništovne i priziva o d i z v e d e n j a, pa ustanovljuje izrično rok za prijavu i rok za izvedenje i od kog se dana ovi rokovi računati imaju. — Sama ova prijava žalbe ništovne i priziva kod zločinstvâ i prestupaka, ima u njekoliko ogra-

Digitized by Google

ničeni devolutioni efekt §-a 281. k. p., a kod prekršajah po §-u 413., 414. i 417. k. p. podpun tako, da ma i samu prijavu priziva nemože kot. sud nikada odbiti, osim po §-u 417. k. p. in fine, kad je priziv zakašnjeno prijavljen, ili izvedenje priziva zakašnjeno podnešeno.

Ako se priziv prijavi ustmeno, upućuje zakon u §-u 417. alin. 4. k. p. sudca, da o tom sačini napisnik i da pozove pritužitelja, da točno navede točke žaobe, a i da ga uputi o pravnih posljedicah, ako propusti to učiniti.

Svega ovoga nema ni u maličnom postupniku od 3. listopada 1876. (kom. XXXII. br 88. sbornika od god. 1876.) a ni u zakonu od 8. svibnja 1890. o postupku o slučajevih smetanja posjeda (komad XII. br. 44. sbornika od god. 1890).

Oba ova zakona nepoznaju *prijavu* i *izvedenje* žalbe ništovne, već § 76. m. p. izrično propisuje, da se žalba ništovna ima u neprodužnom roku od osam dana ustmeno ili pismeno predati sudcu prve molbe, a isto tako zakon od 8. svibnja 1890. o post. u slučajevih smetanja posjeda u §-u 64.

§ 77. m. p odredjuje: „Sudac prve molbe imati će predanu žalbu ništovnu zajedno sa spisi parničnimi i *razpravnim zapisnikom* podnieti izviešćem kr. banskom stolu".

Isto tako § 65 u postupku smetanja posjeda: „Sudac prve molbe imat će predanu žalbu ništovnu odnosno utok zajedno sa spisi parničnimi *i zapisnikom razpravnim* podnieti izviešćem nadležnomu sudbenomu stolu.

Odavde se jasno vidi, da je predana bilo ustmena, bilo pismena žalba ništova nješto drugo, sasvim njeki drugi spis, nego je razpravni zapisnik, jer se predana žalba ima sa spisi parničnimi i sa razpravnim zapisnikom podnieti višjem sudu.

Nema tu ni spomena o prijavi žalbe ništovne, već izrično o ustmenoj ili pismenoj žalbi ništovnoj.

Istodobno sa zakonom o maličnom postupku stvoren je i zakon od 3. listopada 1876. o mjestnih sudovih i postupku pred njimi (sborn. kom. XXXVI. br. 87. od god. 1876.)

U tom zakonu ima izrično prijava pritužbe; § 58. alin. 2.: „Prijava pritužbe ima se u uredovnoj knjizi zabilježiti". A u §-u 54 propisano je: „Ako su obe stranke pri proglašenju osude ili rješitbe prisutne, ima ih sudac poučiti, da ako jedna ili druga scieni, da joj je krivo učinjeno, pristoji joj pravo pritužiti se nadležnom kot. sudu i da to može učiniti *odmah* ili u neprodužnom roku od osam dana, koji počimlje poslje dana, u kojem je osuda proglašena".

§ 57. propisuje: „Kad stranka *uloži* pritužbu proti osudi ili rješitbi mjestnoga suda, ima mjestni sudac neodvlačno to prijaviti nadležnom

Digitized by Google

kr. kot. sudu uz udostovjereni odpravak osude ili rješitbe kao i odnosnih zabilježbah u ured knjizi".

Zašto je zakonodavac u ovom zakonu tolikom brižljivošću naložio mjestnomu sudcu, da stranke poduči, da mogu odmah prijaviti pritužbu?

Očevidno zato, što je istodobno u mal. postupku §-u 84. odredio: „Čim kot. sudu stigne prijava pritužbe, naredit će ročište za ustmenu rapravu u postupku maličnom, te se po §-u 86. pred kotarskim sudom ima parnica iznovično razpraviti."

Neda se ni pomisliti, da je zakonodavac u zakonu u mal. postupku pod izrazom predati žalbu ništovnu ustmeno, mislio ustmenu prijavu žalbe, jer bi inače i tu naložio sudcu, da stranke poduči, da mogu to odmah učiniti itd. kao što je to brižljivo učinio u zakonu o mjestnih sudovih.

Jedino na što sudac u postupku smetanja posjeda ima stranke upozoriti, kad proglasi konačnu odluku po §-u 55., jest zadnja alineja §-a 57. naime, da ta odluka valja samo kao privremeno pravilo za posljednji faktični posjed, ili izriče privremeno kakovu zabranu ili kakovo osiguranje; ali da ona nesmeta stranke ujedno, da jače pravo na posjed i pravne zahtjeve s njim skopčane, potraže redovitim postupkom (§ 1.)

Šta se sve u razpravnom zapisniku navesti i ubilježiti ima, to je zakon taksativno nabrojio u §-u 61. od br. 1.—7., te se samo još po §-u 58. ima uvrstiti u zapisnik zahtjev stranke, da joj se dostavi pismeni odpravak odluke.

Kao što je dosad izloženo, nema po zakonu od 8. svibnja 1890. *prijave* žalbe ništovne i utoka, već po §-u 64. žalba ništovna i utok ima se u neprodužnom roku od 8 dana ustmeno predati sudcu prve molbe. Ako je žalba ništovna ili utok pismen, treba da je providjena podpisom kojega odvjetnika.

Kada nema prijave žalbe ništovne, i kada zakon ne ovlašćuje sudca, da primi u razpravni zapisnik takovu prijavu, onda se navedene rieči zakona, da se žalba ništovna i utok ima ustmeno predati sudcu, ne mogu inače razumjeti, već da sudac ima primiti u zapisnik ustmenu žalbu ništovnu, al ne u razpravni zapisnik, jer je već gore izloženo, da joj tamo nema mjesta, nego upravo onako, kao što je propisano u vedovitom ustmenom postupku u §§-ih 309., 311., 322., 325., 333. i 340. p. g. p.

Za ovo govori i propis §-a 78. zakona od 8. svibnja 1890., kojim se odredjuje: „U koliko neima u zakonu ovom ustanovah posebnih, valja se držati obćenitih propisa o sudbenom postupku u stvarih parbenih."

Glavni povod uvodno navedenom pogrješnom razumjevanju §-a 64. zakona od 8. svibnja 1890. taj je, što u vrieme p. g. p. od 16. rujna 1852. nije

Digitized by Google

bilo u monarkiji našoj ustmenog postupka osnovanog na načelu javnosti, prave ustmenosti i neposrednosti, kao što se to tek u novije vrieme malo po malo u sve grane pravosudja uvadja, već je onda uveden tako zvani ustmeni postupak protokolarni, koji se u bitnosti ništa nerazlikuje od pismenog postupka, osim jedino što je protokolaran, dočim je praksa i suviše dokazala, da je § 48. p. g. p., po kom sudac ima odgovor, protuodgovor, i drugotnicu u pero kazivati — iluzoran.

Drugi je povod, što je pri stvaranju postupakah, osnovanih na pravoj ustmenosti, propušteno precizno razlikovanje ove prave ustmenosti od predjašnje protokolarne ustmenosti, a to je tim nuždnije bilo, što ni sada baš sasvim bez protokola neide.

Parbeni postupak od godine 1852. sa strogom dosljednošću diljem cieloga toga postupka svugdje, gdje govori o ustmenem postupku, izrikom je naredio, da se ima tužba, priziv, utok i žalba ništovna primiti u zapisnik.

Sada pak, po pravom ustmenom postupku, proglašuje se odluka suda odmah ustmeno, pa je baš zato trebalo jasno i izrično ustanoviti, da se ustmena žalba ništovna ima predati sudcu prve molbe u zapisnik.

O samoj tužbi to je jasno i izrično propisano kako u §-u 9. m. p. tako i u §-u 4. zakona od 8. svibnja 1890., kao što je bilo i u ukinutom poglavju XXVIII. § 619 p. g. p., ali nije tako o žalbi ništovnoj i utoku, kao što je bilo u §-u 633. p. g. p.

Da treba ustmena žalba ništovna da je protokolarna, to sljedi već iz same naravi žalbe ništovne, kako je u §-u 62. zakona od 8. svibnja 1890. ustanovljena.

Tu se kaže: „Konačne odluke, izdate po kot. sudu, mogu se pobijati pravnim liekom žalbe ništovne samo s kojeg god od tamo u 11 točaka nabrojenih razloga.

Kako će se to pobijati u samom razpravnom zapisniku prostom bilježkom: „Tuženik prijavljuje odmah žalbu ništovnu“?

Dopustit će svatko, da tako nevalja. —

Zakon nije propisao sudcu, kad proglasi konačnu odluku, da ima stranke podučiti, da u roku od 8 dana mogu doći u kot. sud i tamo u zapisnik izložiti ustmeno svoju žalbu ništovnu.

Valjda i nema parbene stranke, koja razumije u §-u 62. u 11 točaka nabrojene razloge ništovne, jer to može samo izkusan sudac ili pravnik valjano razumjeti.

Praksa je pokazala, da ima slučajeva, jer se odluka ustmeno proglašuje, da nezadovoljna stranka odmah pri proglašenju odluke prijavi ustmeno žalbu ništovnu, pravije, da se odmah izjavi, da je s odlukom nezadovoljna, a sudac to zabilježi u zapisniku razpravnom tako, da stranka prijavljuje odmah žalbu ništovnu. Prodje 8 dana, a stranka, koja

Digitized by Google

je prijavila žalbu ništovnu, nedodje više kot. sudu, da u zapisniku ustmeno izloži, kojimi ništovnimi razlozi po §-u 62. pobija konačnu odluku.

Drugi slučaj: Pri proglašenju konačne odluke izjavi nezadovoljna stranka, da prijavljuje odmah ništovnu žalbu, te zamoli za pismeni odpravak konačne odluke „radi izvedenja" žalbe ništovne, ali u roku od 8 dana iza dostave odluke niti dodje sudu, da ustmeno u zapisniku pobija konnčnu odluku, a niti pismeno podnese žalbu ništovnu podpisanu po odvjetniku. —

Šta će kot. sudac u ta oba slučaja učiniti sa prijavom ništovne žalbe, zabilježene samo na koncu razpravnog zapisnika?

On nema žalbe ništovne, koju mora po §-u 65. zajedno sa spisi parničnimi i zapisnikom razpravnim podnieti izviešćem nadležnom sudbenom stolu, već ima u samom razpravnom zapisniku samo *prijavu* žalbe ništovne.

Je li konačna odluka postala pravomoćnom u ovom slučaju, kad stranka odmah prijavi žalbu ništovnu i zamoli pismen odpravak radi „izvedenja", a ipak za 8 dana od dana dostave ne preda niti ustmeno u zapisnik niti pismeno po odvjetniku izvedenje žalbe ništovne?

U zakonu od 8. svibnja 1890. nema ustanove, kao što je u §-u 77. mal. post., da sudac prve molbe neće biti vlastan odbiti žalbu ništovnu ni onda, ako kasno bude podnešena; pa pošto te ustanove nema, to sliedi iz §-a 78., da valja obćeniti propis o sudbenom postupku u stvarih parbenih, — dakle da ima kasno predanu žalbu ništovnu i utok odbiti.

U gornjem pak slučaju prijava žalbe ništovne učinjena je odmah pri proglašenju odluke, dakle kot. sud će podnieti spise s izviešćem sudbenom stolu, ali ne će moći podnieti žalbu ništovnu zajedno sa spisi i razpravnim zapisnikom, jer neima žalbe ništovne, nego samo prijavu u razpravnom zapisniku.

Što će sudbeni stol?

Njekoji izvjestitelji kod sudbenih stolova riešavaju u takovu slučaju ovako:

„Vidiv, da je napadnuta odluka izrečena po § 30. (po slobodnom osvjedočenju sudca) i vidiv, da tuženi nije naveo ni jedan ništovni razlog § 62., obnašao je žalbu ništovnu tuženika po § 66. zabaciti", ili:

„Vidiv, da tuženik u zakonitom roku iza dostave napadnute odluke nijedan razlog ništovni naveo nije, obnašao je žalbu ništovnu po § 66. zabaciti".

Njeki opet ovako: „Obnašao je samo prijavljenu ništovnu žalbu tuženika zabaciti, jer ma da mu je na njegov zahtjev konačna odluka po § 58. dostavljena, on ipak nije po § 64. samu žalbu ništovnu niti ustmeno predao sudcu prve molbe, a niti pismeno po kojem odvjetniku podpisanu podneo."

Digitized by Google

A što će biti onda, ako iz samih podnešenih spisa proizilazi, da postoji koji god od ništovnih razloga § 62.?

Da li će se i onda samo prijavljena žalba ništovna zabaciti s toga, što žalbenik nije naveo ni jedan od ništovnih razloga § 62.?

Osim svega do sad navedenoga, neumjestno je i protuzakonito je, da se prima u razpravni zapisnik prijava žalbe ništovne još i zato, što eraru pripada biljegovna pristojba od odluke u slučaju smetanja posjeda 2 for. 50 novč., a po čl. 48/13 zakona o biljegovini i pravnoj pristojbi i od žalbe ništovne 2 for. 50 novč., što bi dakle zapisnik o ustmenoj žalbi ništovnoj kao „podnesak" imao biti biljegovan sa 2 for. 50 novč.

Osim gore navedena dva riešenja same prijave žalbe ništovne, moglo bi biti još i treće, naime, da sudb. stol vrati spise kot sudu za da naknadno presluša žalbenika u zapisnik, biljegovan sa 2 for. 50 novč. o tom, poradi koje je točke § 62. prijavio žalbu ništovnu. Ali za takav postupak neima baš nikakvog uporišta u zakonu od 8. svibnja 1890., — osim ako bi se uz uporabu § 78. „ustmena prijava žalbe ništovne u samom razpravnom zapisniku" smatrala, da je bez svake zakonite formalnosti, te ako bi se, kao što se n. pr. postupa sa brzojavnom prijavom pravnog lieka, žalbeniku dao nov rok od 8 dana, za da žalbu ništovnu ili dade ustmeno u zapisnik, ili podnese pismeno po odvjetniku podpisanu.

Iz svega do sad izloženoga jasno biva, da je od potrebe tumačeća naredba visoke kr. zemaljske vlade, odjela za pravosudje, koja bi sudcima u prvoj molbi zabranila primati u razpravni zapisnik prijavu žalbe ništovne, jer to nije na zakonu osnovano, ali im ujedno naložila, da stranke nezadovoljne sa proglašenom konačnom odlukom valjano pouče, da mogu u zakonitom roku kod kot. suda ili ustmeno u zapisnik predati žalbu ništovnu ili pismeno po odvjetniku podpisanu podnieti, te da ih pouče i o pravnih posljedicah, ako propuste to u zakonitom roku učiniti

Ovakav postupak nebi bio protuzakonit obzirom na § 78. zakona od 8. svibnja 1890., jer je u § 46. p. g. p. izraženo obćenito načelo, da je sudac u ustmenom postupku ureda radi dužan pobrinuti se za pravilan postupak i da ima osobe, koje prava ne znadu, podučiti o načelih sudbenog postupka, koji se § 46. u savezu sa § 33. i 35. p. g. p. mora uporabiti na sav ustmeni postupak, dakle i na ustmeno predavanje pravnih liekova i svih ustmenih podnesaka kako u stadiju razpravnom, tako i u ovršnom i povratnom.

Stevan Popović, sudb. vieènik.

Digitized by Google

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Zakon od 8. prosinca 1877. o lihvi (sbornika broj 70.) ne zabranjuje pobiranje, odnosno plaćanje 8% nadmašujućih kamata, već zabranjuje samo utjerivost istih putem sudbenim, a niti ne odredjuje, da se povrata jur uplaćenih — 8% nadmašujućih — kamata tražiti može (§. 1432. o. g. z.); po tom nije taj iznos uraćuniv u odplatu glavnice.

U ustmeno razpravljenoj parnici St. J. po odvj. dru. M. proti T. i M. O-u po odvj. B. radi zahtjevanoga plateža glavnice od 140 for. spp. sudio je kr. kot. sud u K. osudom od 8. srpnja 1892 br. 6543. gr.:

„Tuženi Tomo i Miko O. dužni su tužitelju S. J. solidarno zajmovnu glavnicu u iznosu od 98 for. 54 novč. sa 8% kamati od 25. lipnja 1892. do plateža tekućimi platiti, kao što nadoknaditi prouzročeni parbeni u ½ na 8 for. 22 novč. sudbeno obredjeni trošak, a to sve za 14 dana pod pretnjom ovrhe", —

a kr. banski stol osudom od 27. srpnja 1892. br. 16.362 uz zabačenje žalbe ništovne i odpućenje priziva tužitelja, napadnutu osudu prvosudnu u pogledu glavne stvari i kamata potvrdio, a u pogledu parbenih troškova uz uvaženje priziva tuženika napadnutu osudu preinačio, te parbene troškove medju strankami prebio.

To sve iz sliedećih razloga:

Medju strankami je nepreporno, da su tuženici na temelju obveznice od 13. svibnja 1888. tužitelju s naslova zajma glavnicu od 140 for. dugovali, a da je tužitelj spomenuti u obveznici travnik „Melinišće" zvani kroz 4 godine, najme od godine 1888 do uključivo godine 1891. pod kamate uživao; dokazano je pako jednoglasnom izrekom sudbenih vještaka (§. 216. gr. p. p.), da založeni tužitelju travnik poprječno računajuć, uračunav ovamo dobre i zle godine, na godinu čiste koristi od 20 for. 40 novč podaje.

Prema tomu jeste prvosudna osuda, kojom se tužitelju po odbitku uživane koristi, nadmašujuće ugovorene 8% kamate, u ime glavnice 98 for. 54 novč. dosudjuje po ustanovah §. 4. zakona od 8. prosinca 1877. (br. 70 sbornika) posve opravdana, a gledom na zakonsku ovu ustanovu prigovor tužitelja, da se više uživana korist, kao dobrovoljno dana, odbiti ne ima, neosnovan; nu neosnovan je i prigovor tuženika proti izreki sudbenih vještaka, a to tim većma, što tuženici tečajem razprave nisu niti naveli, a niti dokazala pružili o tom, koliko je založena sjenokoša svake godine, dok ju je tužitelj uživao, priroda i čiste koristi podavala, već što su samo jedino poprično novčanu vriednost uživane čiste koristi sa 30 for. naznačili, po čem se nikako uvažiti ne može, ako je

Digitized by Google

upitni travnik prošle godine više siena dao, nego li što su sudbeni vještaci popriečno na godinu uzimali.

Pogledom na prenavedeno, te uvaživ, da su tužitelju po zahtjevu tužbe kamate tek od dana tužbe, najme od 25. lipnja 1892, dosudjene, čime je izjednačeno, što je u korist njegovu u ime kamata za god. 1888 računano više, nego što bi ga u to ime išlo, valjalo je napadnutu osudu u stvari glavnoj kao i u pogledu dosudjenih tužitelju kamata potvrditi, a priziv obiju stranaka (odnosno tužitelja) odputiti, te žaobu ništovnu ovog u pomanjkanju razloga ništovnih po § 339. gr. p p., zabaciti.

Što se tiče izreke prvoga suda glede parbenih troškova, valjalo je osudu tu uz odpućenje priziva tužitelja, ter uvaženjem priziva tuženika preinačiti i preboj troškova tih izreći, i to s razloga, što je tužitelj proti ustanovam zakona od 8. prosinca 1877 (br. 70. sbornika) čitavu glavnicu utužio, tuženici pako, uzkrativši mu dalje uživanje travnika, njemu nisu namah, barem prije podnešenja tužbe, ponudili pripadajuću ga još glavnicu, eventualno po § 1425. o. gr. z. nisu ju kod suda položili, a što su trošak sudbenog očevida podmirili.

Trošak priziva ima tužitelj sam nositi, jer pravnim liekom ovim nije uspjeo, dočim presuda o trošku prizivnom tuženika odpada, jer takav zahtjevali nisu.

Kr. stol sedmorice zabacio je žalbu ništovnu tužitelja, a povodom izvanrednoga previda istoga preinačio je vrhovnom osudom od 3. prosinca 1892 br. 3767 u pogledu glavnice i kamata obje osude nižih sudova i sudio:

„Tuženi Tomo i Miko O-ć dužni su tužitelju Stj. J-u u roku od 14 dana pod prietnjom ovrhe solidarno platiti 140 for. glavnice sa 8% kamati od 25. lipnja 1892, usuprot tomu pak odputio je izvanredni previd tužitelja u pogledu parbenih troškova, koji pravni liek se u tom pravcu smatrati ima redovitim previdom, te u tom pogledu potvrditi napadnutu osudu kr. banskog stola time, da se medju strankami prebijaju parbeni troškovi svih molba".

Razlozi: Žalba ništovna tužitelja se zabacuje, jer ne ima ni jednog uvjeta § 339. gr. p. p.

Tuženici Tomo i Miko O-ć priznaju, da su od tužitelja Stj. J-a, temeljem obveznice A ad I. uz solidarnu obvezu u zajam primili 140 for., obvezav se 8% kamate plaćati i da su u mjesto plaćanja rečenih kamata tužitelju u zakup dali „Melinišće" zvani travnik tako, da se zakupnina sa kamati prebijati ima, navode ali, da je tužitelj taj travnik godine 1888. do 1891. uživao, da upitni travnik odbacuje godimice 30 for. čistog dohodka, što znatno nadkriljuje 8% kamate, pa da je s toga uz odbitak od glavnice 8% kamate nadmašujućeg dohodka — glavnica znatno odplaćena.

Digitized by Google

Upitni navod tuženika nije osnovan, jer zakon od 8. prosinca 1877 o lihvi (sbornika broj 70.) ne zabranjuje pobiranje, odnosno plaćanje 8% nadmašujućih kamata, već zabranjuje samo utjerivost istih putem sudbenim, a niti ne odredjuje, da se povrata jur uplaćenih 8% nadmašujućih kamata tražiti može (§ 1432. o. gr. z.).

Prema navedenom ne mogu tuženici od tužitelja zahtjevati, da u odplatu glavnice uračuna 8% nadmašujuće kamate za prošle godine, u koliko je takove kamate uživanjem upitnog travnika zaista dobivao, a to u tom slučaju tim manje, jer su tuženici u obveznici A—I. izrično ustanovili, da se zakupnina u pitanju stojećeg travnika sa 8% kamati prebiti imade, te imadu sami sebi pripisati, ako su prihod dotičnoga travnika prejeftino cienili.

Iz ovih razloga ukazuje se, da su niži sudovi zakon krivo uporabili, kad su prema navedenim okolnostim 8% nadmašujuće kamate od glavnice u odplatu stavili, pa su se s toga osude nižih sudova u pogledu glavnice i kamata povodom izvanrednog previda tužitelja po § 335. gr. p. p. preinačiti imale, kako je to učinjeno u dispositivnom dielu vrhovne ove osude.

Uvaživ, da tuženici imadu za se u glavnom dvie jednako glaseće osude, pa da je s toga preboj parbenih troškova po § 573. gr. p. p. opravdan, valja uz odpućenje previda tužitelja potvrditi u tom pravcu napadnutu osudu kr. banskog stola time, da se prebijaju troškovi svih trih molba. —*a*—

Pošto se izkaz financijalnih oblasti o zaostaloj biljegovnoj i pravnoj pristojbi osnivati imade na pravomoćnom platežnom nalogu za uplatu takovih pristojba, to mora pravomoćnost toga platežnoga naloga spisi dokazana biti, niti može sam takav izkaz služiti temeljem uknjižbe založnoga prava.

U gruntovnom predmetu kr. državnog erara proti Miji Š. dozvolio je kot. sud u K. odlukom od 9. listopada 1891. br. 1343/z. na molbu kr. poreznog ureda u K. uknjižbu prava zaloga na nekretnine u grunt. uložku br. 284 porezne obćine M. za korist kr. državnog erara radi dužnih u ime pristojbe 35 for. 26 novč. spp.

Na utok Mije Š. preinačio je kr. banski stol rješitbom od 9. siečnja 1892. br. 26.927 prvosudnu odluku i kr. porezni ured u K. sa zahtjevom molbe njegove od 6. listopada 1891 br. 6925 primljene 8. listopada 1891 br. 1343/z. odputio, i to iz sliedećih razloga:

„Vidiv, da je upitna uknjižba zaiskana i dozvoljena na temelju izkaza kr. poreznog ureda u K. od 6. listopada 1891. br. 6925 o zaostaloj biljegovnoj i pravnoj pristojbi, po kojem gori

Digitized by Google

naznačenu pristojbu duguje od godine 1887. Mijo S. iz Miljane, a ne iz Pušće;

„vidiv, da po glasu doprinešenoga kupoprodajnoga ugovora od 3. prosinca 1883. unešene u gruntovnom uložku br. 284 obćine M. nekretnine doista pripadaju utjecatelju Miji Š. iz Pušće k. br. 40, a ne dužniku pristojbe Miji Š. iz Miljane, i konačno:

„vidiv, da nije izkazana dostava i pravomoćnost platežnoga naloga, na kojem je upitna pristojba utemeljena,

obnašao je odluku preinačiti itd.“.

Proti toj rješitbi uložilo je ravnateljstvo erarskih pravnih posala u Zagrebu u zastupanju kr. državnoga erara previdni utok, koji je *kr. stol sedmorice* vrhovnom rješitbom od 19. siečnja 1893. br. 727 odputio i potvrdio rješitbu kr. banskog stola s toga razloga, „jer po stanju spisa nije dokazana pravomoćnost platežnoga naloga, kojim bje Miji Š. naloženo, da ima platiti pristojbu od 35 for. 26 novč.“.

Razjašnjenja radi primjećuje se, da se je predloženjem platežnoga naloga po viših sudištih ustanovilo, da izkaz kr. poreznoga ureda u K. od od 6. listopada 1891. br. 6925, po kojem da Mijo Š. duguje dotičnu pravnu pristojbu, za koju se je na temelju toga izkaza tražila uknjižba prava zaloga na njegove nekretnine, nije bio ni malo izpravan, nego da tu pristojbu od 35 for. 26 novč. duguje Josip P. iz Kuzminca k. br. 17 u poreznoj obćini Miljana, kojemu je odnosni platežni nalog od g. 1887. dokazom nabavljene primke i dostavljen.

Gledom na navedeno ukazuje se netom priobćena vrhovna rješitba za rješavanje sličnih gruntovnih molba od osobite načelne vriednosti.

—a—

Za kotarske sudove, kojim ne pripada vršenje trgovačke sudbenosti, valjaju i u stvarih trgovačkih glede rokova obćenite ustanove V. i XIV. poglavja g. p. p.

U parnici H. W., tužitelja po odvj. dru. S. proti M. M., tuženiku, na izplatu svote od 167 for. 75 novč. spp., odbio je kr. kot. sud u K. osudom od 31. ožujka 1892. br. 793 gr. tužitelja sa zahtjevom tužbenim.

Proti toj osudi, koju je tužitelj primio 7. travnja 1892, podnio je on 19. travnja 1892. priziv, koj je kot. sud u K., smatrajuć ga pravodobno podnešenim, podnio na više riešenje kr. banskom stolu.

Kr. banski stol riešenjem od 24. kolovoza 1892. br. 14.914:

vidiv, da je u pitanju stojeća parnica po naravi svojoj trgovačka, gdje se prama § 10. zakona od 3. listopada 1876. (br. 86. sbornika) priziv proti odnosnoj osudi ima podnieti kod suda prve molbe uz rok od 8 dana, te bude li prekasno podnešen, da ga taj sud ima ureda radi odputiti,

Digitized by Google

vidiv, da je odnosna osuda tužitelju dne 7. travnja 1892. uručena, proti kojoj je osudi priziv tekar 19. travnja 1892. br. 2451 gr., dakle očito prekasno, sudu stigao,

ukinuo je odluku prvog suda, kojom se priziv tužiteljev kao pravodobno predan kr. banskom stolu na riešenje podnosi, ureda radi kao ništetnu, te postupajućemu sudu naložio, da obzirom na § 6. gore naznačene zak. ustanove priziv tužiteljev s nova u pretres uzme, te s istim dalje po zakonu postupa.

Kr. stol sedmorice povodom prev. utoka tužiteljevog vrhovnim riešenjem od 28. listopada 1892. br. 3968:

uvaživ, da se zakonom od 3. listopada 1876 (br. 86 sbornika) uredjuje sudbenost trgovačko-mjenbena i postupak pred trgovačko-mjenbenimi sudovi,

uvaživ, da prema tomu ustanove § 9.—12. istoga zakona, sloveće o rokovih, valjaju samo za postupak pred trgovačko-mjenbenimi sudovi,

uvaživ, da kr. kot. sud u K. ne spada u red onih kotarskih sudova, kojim je prema § 4. sl. d) citir. zakona posebnom naredbom banovom povjereno vršenje sudbenosti u stvarih trgovačkih i mjenbenih,

uvaživ, da za kr. kot. sudove i u stvarih trgovačkih, koje se mogu po § 6. citir. zakona pred istimi pokrenuti, valjaju glede rokova obćenite ustanove V. i XIV. poglavja g. p. p.,

uvaživ, da je tužitelj H. W. predao svoje prizivne tegobe unutar ustanovljenoga § 321. g. p. p. četrnajstdnevnoga roka, dakle pravodobno,

obnašao je prev. utoku tužitelja H. W. mjesta dati, ter uz ukinuće odluke kr. banskog stola istomu naložiti, da priziv H. W. tužitelja kao pravodobno uložen iznova u pretres uzme, pak dalie po zakonu postupa.

Priobćio Dr. F. S.

Kasnijem vjerovniku ne može se dozvoliti ovršna dražba nekretnina, radi kojih je ovršni dražbeni postupak jur u tečaju, bez pridruženja, makar da je proti prije dozvoljenom tom ovršnom postupku uložen pravni liek.

Prinos k tumačenju § 16. ovršne novele.

U ovršnom predmetu „The Neuschatel Asphalt Cie. limited" u B. proti H. S. u O. radi 522 for. 50 novč. spp., u kojem je kr. sudbeni stol u O. odlukom od 16. travnja 1892. br. 1741 gr. dozvolio ovršnu dražbu protivničkih nepokretnina, te potrebna odredio radi proglašenja izroka dražbe, dočim je odbio zahtjev ovrhovoditelja, da se pridruži dražbi, koja je na molbu slavonske zemaljske sredotočne štedionice u O. radi dužnih 4000 for. spp. odlukom od 9. siečnja 1892. br. 22 proti istomu ovršeniku odredjena dne 23. svibnja 1892.

Proti toj odluci, kojom se dozvoljava zamoljena prodaja, uložio je

*

Digitized by Google

ovršenik H. S. utok, koji je rješenjem kr. banskog stola od 8. srpnja 1892. br. 13.518 odpućen, a prvosudna odluka potvrdjena, i to iz sliedećih razloga:

„Vidiv, da se utjecatelj žali na odluku jedino poradi toga, što je sud dozvolio ovrhu i na nepokretnine pokraj dozvoljene i povedene jurve ovrhe plienitbom i procjenom pokretnina;

vidiv, da vjerovniku na volju stoji, koju će imovinu svoga dužnika pod ovrhu uzeti sve dotle, dok ne bude namiren za tražbinu svoju i da ovršenik, ako bude vjerovnik mu namiren jednom ovrhom, drugoj ovrhi može s uspjehom prigovoriti načinom propisanim u §§ 444 i 445. gr. p. p., a da se ovršne odluke s navedena razloga napadati nedadu itd.

Proti toj rješitbi uložio je ovršenik H. S. previdni utok, koji je vrhovnom rješitbom od 25. studenoga 1892. br. 4264 ovako riešen:

Kr. stol sedmorice:

Vidiv, da je ovrhovoditelj u svojoj dražbenoj molbi de praes. 29. ožujka 1892 br. 1741 gr. zamolio bio uz prisilnu prodaju nekretnina ovršenika i pridruženje k ovršnoj dražbi, odredjenoj odlukom sudbenoga stola u O. od 9. siečnja 1892. br. 22 gr. u korist slav. zem. sredotočne štedionice radi dužnih 4000 for. spp.;

vidiv, da je protuzakonita odluka suda prve molbe od 16. travnja 1892. br. 1741 gr., kojom se ovrhovoditelju uzkraćuje rečeno pridruženje, ter ta uzkrata obrazlaže time, što su ovršenici uložili utok proti odluci od 9. siečnja 1892. br. 22 gr., jer tim, što je utok takov uložen, nije po § 313. gr. p. p. izvedenje već dozvoljene ovršne dražbe bezuvjetno obustavljeno, već se dražba mora provesti, ako do dana dražbe stigne riešenje višega sudca, kojim se utok odbija;

vidiv, da realni sud, koji je zvan provesti dražbu nekretnine, ako mu je obaviti dražbu iste nekretnine i na kasnije stiglu mu molbu drugoga vjerovnika, koji dozvole pridruženja izrično netraži, ima po § 16. ovršne novele ureda radi nastojati, da se pridruženje izvede;

vidiv, da se po tom kasnijem vjerovniku ne može dozvoliti ovršna dražba nekretnina, radi kojih je ovršni dražbeni postupak jur u tečaju bez pridruženja;

vidiv napokon razloge, navedene u banskostolnoj rješitbi,

obnašao je izvanredni previdni utok ovršenika H. S. uložen proti odlukam nižih sudova, u koliko se odnose na dozvoljenu ovršnu dražbu njegovih nekretnina po § 318. gr. p. p. kao nedopustiv odputiti, nu podjedno po § 343. gr. p. p. ureda radi ukinuti ohje odluke nižih sudova, u koliko se ovrhovoditelju uzkraćuje zatraženo pridruženje k ovršnoj dražbi, dozvoljenoj u korist slav. zem. sredotočne štedionice i ovrhovoditelju dozvoliti pridruženje k ovršnoj dražbi, dozvoljenoj slav. zem. sredotočnoj štedionici u O., koju je sud prve molbe odredio odlukom od

Digitized by Google

2. srpnja 1892. br. 3729 gr., koju je odluku banski stol rješitbom od 19. kolovoza 1892. br. 18.468 potvrdio, a vrhovni ovaj sud naredbom od 5. studenoga 1892 br. 3881 po ovršenicih uloženi izvanredni previdni utok odputio, ter sudu prve molbe naložiti, da dalje po zakonu postupa.

—*a*—

B. Kazneno.

Proti odluci kotarskoga suda, kojom po § 394. k. p. zavrgava prijavu, odnosno postupak obustavlja, ne pripada oštećeniku pravo pritužbe.

(Žalba ništovna na obranu zakona. — Rješitba kralj. hrv. slav. dalm. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 6. kolovoza 1892. br. 2773.)

Povodom žalbe ništovne, podnešene po kr. državnom nadodvjetničtvu na obranu zakona proti zaključku kr. sudbenoga stola u P. kao suda prizivnog od 22. studenoga 1890. br. 5618 kz., kojim je usljed pritužbe oštećenika J. A. ukinuta odluka kr. kotarskog suda u P. od 23. listopada 1890. br. 2384 kz., kojom je obustavljen kazneni postupak proti I. A. radi prekršaja suprot sigurnosti vlastničtva, označenog u § 461. k. z. i pomenutom kotarskom sudu naloženo, da u tom predmetu kazneni postupak nastavi, sudio je kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinski stol sedmorice iza obavljene u punom vieću javne razprave:

Kaznenom riešitbom kr. sudbenog stola kao prizivnoga suda u P. od 22. studenoga 1890. br. 5618 kz., izdanom proti I. A. radi prekršaja suprot sigurnosti vlastničtva, označenog u § 461. k. z. povriedjen je zakon u § 412. al. IV. k. p., te se uz ukinuće spomenute riešitbe ukida i cjeli dalje uzsliedivši postupak do uključivo osude kr. sudbenog stola kao prizivnoga suda u P. od 4. lipnja 1892 br. 2412 k. z., pa se s toga I. A. riešava od obtužbe, da je himbenim načinom gruntovno prenio svoje nekretnine, ležeće u poreznoj obćini „Glinske poljane", na svoju suprugu D. A., sada upisane na uložku br. 41 obćine „Glinske poljane", da tim prikrati J. A. kuće br. 29 iz Glinske poljane za njegovu tražbinu od 45 for. 70 novč. i 3 for. 80 novč. parbenog troška, dosudjenn mu osudom od 3. rujna 1889. br. 4665 gr., ter da je time počinio prekršaj suprot sigurnosti vlastničtva, označen u § 461 k. z., riešava se nadalje od dužnosti naknade troška kaznenog postupka i ovrhe kazni, dočim se J. A. odpućuje sa svojom tražbinom na gradjanski put parnice.

Razlozi: Kr. sudbeni stol u P. ustupio je prema predlogu kr. državnog odvjetničtva spise u kaznenoj stvari proti I. A. radi zločinstva prevare na štetu J. A. kr. kotarskom sudu u P. na dalnje uredovanje radi prekršaja prevare.

Digitized by Google

Odlukom od 23. listopada 1890. br. 2384 obustavio je kr. kotarski sud u P. dalnji postupak po § 394. k. p. s razloga, što nema učina kažnjivog djela i o tom je obaviestio kr. državno odvjetničtvo u P. i J. A.

Proti toj odluci predao je oštećeni I. A. pritužbu, pa je kr. sudbeni stol u P. kao sud prizivni riešenjem od 22. studenoga 1890. br. 5618 odluku kr. kotarskog suda u P. ukinuo, ter mu naložio, da kazneni postupak nastavi.

Osudom kr. kotarskog suda u P. od 9. travnja 1892. br. 301 proglašen je I. A. krivim prekršaja suprot sigurnosti vlastničtva § 461. k. z. i osudjen je na zatvor od tri nedelje, a priziv njegov zabačen je osudom kr. sudbenog stola u P. kao suda prizivnog od 4. lipnja t. g. br. 2412. Po § 394. al. II. k. p. ima kotarski sud o zavrgnuću prijave ili obustavi postupka obaviestiti i oštećenika, koji je prijavu učinio, nu ovomu nepripada pravo pritužbe proti takovoj odluci, jer je po § 412. al. IV. k. p. pravo pritužbe dopušteno jedino državnomu odvjetniku i privatnomu tužitelju.

Druga oblast ili oštećenik, koji su prijavu učinili, mogu se obratiti na državnog odvjetnika, da pritužbu podnese i onda teče državnomu odvjetniku rok za istu od dana, kada je odluka dostavljena oblasti ili oštećeniku (§ 412. al. II. k. p.)

Nije dakle oštećenik J. A. bio vlastan podnieti neposrednu pritužbu proti odluci kr. kot. suda u P. od 23. listopada 1890. br. 2384, pa je s toga riešenjem kralj. sudbenoga stola u P. od 22. studenoga 1890. br. 5618, kojim je pritužba J. A. meritorno riešena, zakon u §. 412. al. IV. k. p. povriedjen.

Pošto je na temelju riešenja spomenutog sudbenog stola od 21. studenoga 1890. br. 5618 kz. uzsliedivši dalnji postupak utemeljen na štetu okrivljenika na takovoj odredbi suda, kojom je zakon povriedjen, valja po § 286. toč. II. k. p. uz ukinuće upitne riešitbe ukinuti i cieli dalje usliedivši postupak do uključivo osude kr. sudbenog stola kao prizivnog suda u P. od 4. lipnja 1892. br. 2412 kaz., te I. A. odriešiti od obtužbe i dužnosti plateža troškova kaznenog postupka i ovrhe kazni, dočim je valjalo J. A. odputiti sa tražbinom svojom na put gradjanske parnice, kako je to učinjeno u dispositivnom dielu vrhovne ove riešitbe.

Protuzakonita je rješitba sudbenoga stola kao prizivnog suda, ako je mimoišav javnu razpravu po §-u 427. k. p. odredjenu, u nejavnoj sjednici svoju osudu izrekao.

(Žalba ništovna na obranu zakona. — Rješitba kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 5. studenoga 1892. br. 3778.)

Kr. kotarski sud u S. riešio je osudom od 19. ožujka 1892. broj 2370 kz. Gj. P. od obtužbe radi prekršaja proti sigurnosti poštenja, ozna-

Digitized by Google

čenoga u §-u 488. k. z. Usljed priziva privatnog tužitelja J. D. ukinuo je kr. sudbeni stol u P. u nejavnoj sjednici gornju osudu po §-u 421 k. p. i Gj. P. proglasio krivim prekršaja proti sigurnosti poštenja, označenoga u §-u 488. k. z. i osudio na zatvor od 3 dana, pretvoriv ga u novčanu globu od 15 forinti.

Povodom žalbe ništovne, podnešene po kr. državnom nadodvjetničtvu na obranu zakona, sudio je kr. hrv.-slav.-dalm. stol sedmorice iza obavljene u punom vieću javne razprave:

Kaznenom osudom kr. sudbenog stola u P. kao prizivnog suda od 9. srpnja 1892. br. 2958. kz. povriedjen je zakon u §-u 427. k. p.

Razlozi: Osudom kr. kotarskoga suda u S. od 19. ožujka 1892. broj 2370 riešen je Gj. P. od obtužbe radi prekršaja suprot sigurnosti poštenja § 488. k. z. na štetu I. D., a povodom priziva privatnog tužitelja jest kr. sudbeni stol u P., kao sud prizivni, osudom od 9. srpnja 1892. br. 2958 osudu kotarskoga suda u nejavnoj sjednici po §-u 421. k. p. ukinuo, te okrivljenoga Gj. P. prekršaja suprot sigurnosti poštenja §-a 488. k. z. krivim proglasio i odsudio na kazan zatvora od tri dana pretvoriv ju u novčanu globu od 15 for.

Po §-u 427. k. p. imao je sudbeni stol ponajprije stvoriti zaključak, da se odredjuje ročište za javnu razpravu i onda dalje postupati po propisih §-â 429.—432. k. p., te pošto to učinjeno nije, povriedjen je zakon u §-u 427. k. p.

Iz ovih se razloga ukida spomenuta osuda po §-u 286. II. k. p. pa se sudbenom stolu u P. kao prizivnom sudu nalaže, da proti Gj. P. odredi postupak po §-u 427. k. p. i da za tim dalje po zakonu postupa.

K tumačenju §-a 197., 461. i 320. slovo e) k. z.

(Žalba ništovna na obranu zakona. — Rješitba kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 8. listopada 1892. br. 2678.)

Usljed žalbe ništovne, podnešene po kr. državnom nadodvjetničtvu na obranu zakona proti osudi kr. kotarskog suda u V. od 28. siečnja 1892. broj 819 kz., kojom je M. S. proglašen krivim prekršaja suprot sigurnosti vlastničtva prevarom, označenog u §-u 461. k. z., te po §-u 460 k. z., obzirom na § 266. kz. osudjen na zatvor od 24 sata, sudio je kr. hrv.-slavonsko-dalmatinski stol sedmorice iza obavljene u punom vieću javne razprave.

Osudom kr. kotarskoga suda u V. od 28. siečnja 1892. broj 819, kojom je M. S. prekršaja §-a 461. k. z. krivim proglašen, povredjen je, zakon u §-u 197. i 461. k. z., ter se podjedno po §-u 286. II. in fine k. p. ta osuda kao ništetna ukida, ter sudi, da je M. S. time, što je dne 19. kolovoza 1891. prigodom uhićenja, oružnikom kao svoje ime krivo

Digitized by Google

ime D. T. kazao, počinio prekršaj sprot javnim ustanovam i naredbam, spadajućim na obću sigurnost §-a 320. sl. e. k. z.

Radi toga prekršaja osudjuje se M. S. po §-u 320. sl. e. k. z. na kazan zatvora od 24 ure, koja kazan se ovršenom izjavljuje pretrpljenim jur zatvorom.

Razlozi: Na prijavu oružničke postaje u S. od 21. kolovoza 1891. broj 233, da je oružnička obhodnja dne 19. kolovoza 1891. zatekla D. T. iz C. obćine G., gdje ukradene jelove šikljine vozi, odredio je kr. kotarski sud V. ustmenu razpravu proti D. T. radi prekršaja suprot sigurnosti vlastničtva §-a 460 k. z., nu poziv za okrivljenika vratio je obćinski ured u G. s toga, što je D. T. tamo nepoznat. —

Na to je oružnička postaja u S. izvjestile kot. sudu, da se okrivljenik zove M. S., da je iz B. obćine O. i da je obhodnji dne 19. kolovoza 1891. krivo ime kazao.

Osudom od 28. siečnja 1892. broj 819. proglašen je M. S. krivim prekršaja §-a 461. k. z., počinjena time, „što je prigodom uhićenja po oružničkoj postaji u S. dne 19. kolovoza 1891. krivo ime D. T. navео", i osudjen je po §-u 460. k. z. s obzirom na § 266. k. z. na zatvor od 24 sata.

Osuda ta postala je pravomoćnom i odsudjeni je kazan pretrpio.

Nije doduše u judikatu, a ni u razlozih odsude kažnjivo djelo izrično označeno, kako to § 251. stav. 2 k. p. propisuje, na obzirom na reat, koji je u judikatu osude označen, i na citiranje §-a 461. k. z. nemože sumje biti, da je M. S. pomenutom osudom kr. kotarskoga suda u V. proglašen krivim prekršaja prevare §-a 461. k. z.

Po §-u 197. k. z. čini prevaru, tko himbenim predstavljanjen ili činjenjem zavede koga u bludnju s nakanom, da tkogod, budi država budi obćina ili ina koja osoba štetu pretrpi, budi u svojem vlastničtvu, budi u ostalih pravih. Takovoga čina nije M. S. krivim pronadjen, nego samo čina: — da je prigodom uhićenja po oružnicih krivo ime naveo. Taj se pak čim nemože subsumirati pod ustanovu §-a 197. k z. i nemože se kvalificirati kao prekršaj prevare §-a 461. k. z, nego kao prekršaj suprot javnim ustanovam i naredbam, spadajućim na obću sigurnost §-a 320. sl. e) k. z.

S toga valja davši mjesto žaobi ništovnoj drž. nadodvjetničtva, uloženoj na obranu zakona po §-u 286. k. p., suditi kako je učinjeno ovom vrhovnom osudom.

C. Mjenbeno i trgovačko.

Prinos k tumačenju zakona o trgovačko-mjenbenoj sudbenosti u savezu sa §§ 46. i 47. sudovnika i §-om 2. sl. a. gr. p. p.

U parnici E. P., trgovca u B. proti J. R. radi zahtjevanoga plateža

Digitized by Google

diferencije od 75 for. 80 nč. spp. sudio je kr. sudbeni stol u B. kao sud trgovački oglušnom osudom od 25. travnja 1892. br. 1200 gr.:

„Tužena J. R. dužna ju tužitelju E. P. u ime nedostavljenih do 8. kolovoza 1891. 18·95 mtc. pšenice i raži diferenciju ciene, pogodjene napram sajamskoj u iznosu od 75 for. 8 nč. sa 6% od dana tužbe t. j. 15. veljače 1892. do plateža idućimi kamatami i parbeni trošak na 11 for. 20 nč. obredjeni za 8 dana pod prietnjom ovrhe izplatiti, odnosno naknaditi.“

Ovu osudu kao oglušnu osnovao je kr. sudbeni stol u B. na §-u 40. gr. p. p.

Radi razjašnjenja same stvari navesti ćemo ovdje prilog tužbe onako, kako je po stranki u prepisu doprinešen, kojemu je sliedeći sadržaj:

B. dne 20. veljače 1891.

Gosp. E. P-u u B.

Mi R. R. iz Z. k. br. 4 prodajemo Vam danas 20 mtc. t. j. slovom dvadeset mtr. centi raži i pšenice, koja će roditi u godini 1891, i to čisto rešetano žito uz cienu od 5 for. meter.-cent. jedno na drugo pšenicu i raž, u vaš magazin stavljeno do 8. kolovoza ove godine.

Uz tu pogodbu primio sam u gotovom od Vas 20 for. i obvezujemo se, ako nećemo imati 20 metc. žita i pšenice, da vam ovaj kvantum u naravi podpuno namirimo, što žito više od 20 for. iznosi, to mi kod primanja u gotovom na ruku namiriti hoćete.

Da budem za moje žito siguran proti tuči, to hoću dati isto kod Vas proti ledu osigurati.

V. P. } svjedoci. Rade R.
L. J. } Jula R.

Povodom priziva i žalbe ništovne J. R. proti toj osudi izdao je kr. banski stol sliedeću svoju rješitbu od 1. srpnja 1892. br. 13158.:

„Vidiv, da trgovačke stvari, u koliko tražbina ne prelazi 100 for. i pred bagatelnim sudom razpravljati mogu (§§ 2. i 6. zakona o trgovačko-mjenbenoj sudbenosti);

Vidiv, da iz izprave A—I proizlazi, da tu u prvom redu prodaje žitak producent, koji se ne bavi kupovanjem ili nabavljanjem robe namjerom, da bude preprodana, — po čemu je volja tuženika (§ 863. o. gr. z.) bezdvojbeno bila naperena onamo, da vlastiti proizvod proda;

Vidiv, da gledom na to sa strane tuženoga ne predleži trgovački posao (§ 258. i 259. trg. zak.), te da se je ova okolnost jur iz tužbe razabrati mogla, a nije se izpostavila istom tečajem razprave (§ 3. gr. p. p.), — uslied česa je prvi sud tužbu radi očite nenadležnosti po § 2. sl. a. gr. p. p. odputiti imao; jer § 47. sudovnika valja samo, u koliko ne predleže posebni propisi §-a 46. sudovnika, po kojih se kausalna sudbenost niti naročitim podložajem osnovati ne može, a kamo li propustom prigovora o nadležnosti;

Digitized by Google

vidiv, da je sud ureda radi navedene okolnosti uvažiti propustio i i time zakon povriedio, —

obnašao je po §-u 339. br. 1. 342 i 343. gr. p. p. pravosudnu osudu sa cielim postupkom do uključivo prve na tužbu izdane odluke ukinuti i prvom sudu naložiti, da po §-u 2. sl. a. gr. p. p. tužbu tužitelju vrati s uputom na nadležni sud.

Podjedno je dužan tužitelj tuženoj Juli R. uz rok od 14 dana pod inakom ovrhom platiti trošak ništovnice obredjen sa 3 for. 50 nč., jer spram sudu ne dotiče uvjet §-a 342. gr. p. p."

Povodom predvidnoga utoka tužiteljevog sa ništovnicom proti toj rješitbi kr. banskoga stola, izdao je kr. stol sedmorice dne 26. rujna 1892 pod brojem 3341. sliedeću vrhovnu rješitbu:

. . . . . „obnašao je kr. stol sedmorice uz zabačenje žalbe ništovne i odpućenje previdnog utoka tužitelja E. P. potvrditi rekuriranu bansko-stolnu rješitbu iz razloga u istoj navedenih".

—a—

Rješitba kr. zem. vlade, odjela za bogoštovje i nastavu.

Diete, rodjeno u valjanu braku i prije izmaka sedmoga mjeseca, imade se smatrati zakonitim i kao takovo upisati u matice krštenih.

Kralj. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, izdala je na kapitularni vikarijat nadbiskupije z. 3. siečnja 1893. br. 2356 ex 1892. ovo riješenje:

Vraćajući komunikate cienjenoga tamošnjega dopisa od 15. siečnja 1893. broj 151 u predmetu upisa Bedenika Š. M. u matice krštenih, priobćuje se prečastnomu kapitularnomu vikarijatu uz dostavak razpravnih spisa slijedeće: Mijo M. i Magda rodj. Š. seljaci vjenčali su se 6. studenoga 1861. u župi sv. Ladislava u O.

Dana 26. veljače 1862. rodi Magda udata M. rodjena Š. sina, koji je kršten u župi sv. Ladislava u O. na ime Benedikt, te upisan u matice kao nezakonit sin Mije M. i Magde Š.

Kr. kot. sud u Z. izrekao je odlukom od 26. studenoga 1891. broj 9729, da su Luka i Alojzija H. saslušani izjavili, da je pred njimi više puta izjavio sada pokojni Mijo M., da je Bedenik Š. M. njegov pravi sin, pa pošto se je isti rodio poslije ženitbe Mije M. sa Magdom Š. po tom se može isti proglasiti po nadležnoj duhovnoj oblasti zakonitim usljed usljedivše ženitbe.

Usljed toga zamolio je preč. kapitularni vikarijat, da se izda privola i odluka poradi izpravka matičnih knjiga.

Prije ipak nego li se izda odluka glede toga, ima se izpitati, da li

Digitized by Google

je unos Benedika Š. M. u župne matice kako je sada proveden, korektan, te da li odgovara ustanovam obće gradjanskog zakona.

Ustanova §-a 138. o. gr. z. glasi:

Uzima se, da su rodjena u ženitbi ona djeca, koju je rodila zakonita žena sedmoga mjeseca poslje sklopljene ženitbe ili desetoga mjeseca poslje smrti muža ili poslje konačnoga razrješenja sveze ženitbene; a §-om 155. odredjuje se: Uzima se po pravu, da su nezakonita ona djeca, koju je, istina, rodila vjenčana žena, ali su rodjena prije ili poslje vremena zakonskog, koje je gore (§ 138.) s obzirom na sklopljenu ili razkinutu ženitbu ustanovljeno.

Prema ovim ustanovam gradjanskoga zakona ima se prosuditi, da li je diete, koje je Magda udata M. rodjena Š. rodila 26. veljače 1862. zakonito ili nije zakonito.

Po gradjanskom su zakonu nezakonita djeca: a) rodjena od neudate žene; b) rodjena u ženitbi nevaljanoj poradi zapreka navedenih u §§ 62. do 64., c) rodjena u valjanu braku nu prije izmaka šestoga mjeseca poslje njegovoga sklopljenja, ako suprug u zakonitom roku sudbeno prigovori očinstvu (§ 156. o. g. z.); d) rodjena u razstavljenu i razpuštenu braku po izmaku desetoga mjeseca nakon razstave ili razpusta; e) djeca, rodjena u valjanu braku i u roku zakonitom (§ 138. o. g. z.), o kojoj je suprug ipak dokazao, da nisu od njega rodjena.

Benedik Š. M. rodjen je doduše u valjanu braku nu prije izmaka šestoga mjeseca poslije njegovoga sklopljenja, prema tomu bi se on prema ustanovam §-a 138. i 155. imao smatrati nezakonitim.

Tomu ipak nije tako:

Ustanovami §-a 156. o. gr. z. odredjeno je, da ova pravna predmjeva radi ranijega rodjenja nastaje onda tekar, ako se je muž, koji prije vjenčanja nije znao da mu je žena noseća, protivio u sudu, da je on otac djeteta najdalje za tri mjeseca, od kada je saznao da se je rodilo.

Propusti li suprug prigovoriti, zakon uzima, da je muče priznao očinstvo, te smatra diete zakonitim. Prigovor valja podnieti sudu, jer prigovor, koji bi učinjen bio izvansudbeno pred župnikom prigodom krštenja, nebi resultirao spomenute posljedice.

Pravodobno podnešen prigovor radja posljedicom, da se diete smatra nezakonitim dotle, dok bi usljed redovite pravde suprug pravomoćno sudjen bio, da se on ima smatati otcem djeteta.

Propustom pravodobnoga prigovora protiv zakonitosti rodjenja postane predmjeva zakonitoga rodjenja praesuntio juris et de jure, koja isključuje svaki protudokaz, dapače ni zabilježba u matici krštenih, ni sudbeno priznanje matere, da je diete nezakonito, ne može zastupati otčeva sudbenoga prigovora.

Magda udata M. rodjena Š. rodi sina Benedika prije sedmoga mjeseca

Digitized by Google

poslje sklopljenoga braka. Njezin suprug Mijo M. ne samo da nije pravodobno prigovovio zakonitosti poroda, već je dapače više puta izjavio, da je gore rečeni Benedik njegov pravi sin, kako se to vidi iz odluke kr. kotarskog suda u Z. od 26. studenoga 1891. broj 9729 gr.

Prema tomu ima se uzeti, da je Benedik rodjen 26. veljače 1862. zakoniti sin supruga Mije M. i Magde rodjene Š., te da je pogriešno upisan u matice krštenih župe sv. Ladislava u O., da je nezakoniti sin Mije M. i Magde Š.

Stoga se umoljava preč. kapitularni vikarijat, da izvoli naložiti župnomu uredu u O., da u Matici krštenih kod Benedika Š., rodjenoga 26. veljače 1862. i na njegovom krstnom listu provede izpravak:

„Po odredbi kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 3. siečnja 1893. broj 2356 ex 1892. izpravlja se, da je krštenik zakoniti sin supruga Mije M. i Magde rodjene Š.“ Priobćio ***Zv. Žeptć.***

SVAŠTICE.

(Svršetak.)

(Nacrt osnove novoga ugarskoga odvjetničkoga reda.) Zatim može i odbor obrediti troškovnik odvjetnički (§ 68 osnove) nu samo u slučajevih:

1. ako se stranka toga radi na njega obrati; 2. ili ako dotični odvjetnik izrično zato potraži komoru, a stranka se ili izrično ili muče podvrgne odluci iste, najme, ako ili do razprave pismeno, ili početkom razprave ustmeno proti tomu prigovora neučini. Medjutim se nemože unapred ugovoriti nadležnost komore. U tih slučajevih odlučuje komora u vieću trojice, najme predsjednika, odnosno zamjenika mu i dvojice odborskih članova. Konačno je vlast odbora odvjetničkog time povećana, da isti može za manje narušaje i redne kazni odrediti proti dotičnom odvjetniku. Osobito je uzeta u obzir neodvisnost i autonomija odvjetnička i u disciplinarnom postupku time, što za disciplinarne prekršaje neće više kao prizivno sudište odlučivati samo sudci kurije, već mješoviti senat kurije, sastojeći se iz predsjednika i 6 članova, izmedju tih trojica sudaca kurijalnih, a trojica od imenovanih u tu svrhu odvjetnika. U tom pogledu navadjaju motivi osnove, da je trebalo takov elemenat privući u to sudovanje, koji živi u istom krugu i odnošajih, kojih poznavanje iz života bitno podupire, da pojedini slučajevi primjereno i prosudjeni budu, držeć pri tome pred očima i poselne interese odvjetničkog sbora i pravo tražećeg občinstva.

Što se tiče materijalnog obezbjedjenja odvjetnika i glede toga je osnova uvela važnih novota, premda temeljito navadjaju motivi osnove, da nemože sam odvjetnički red, ma kako savršen bio, pružiti sve uvjete, koji su nuždni za podpunu reformu odvjetničtva. U tom se pogledu ističe u

Digitized by Google

motivih, da bi svakako ustmeni postupak prikladniji bio, da se bolje razviju i pokažu sposobnosti odvjetničke, a da će se njihovo stanje svakako poboljšati, ustrojiti se imajućim upravnim pravosudjem, što da je buduća zadaća zakonodavstva.

Za obezbjedjenje materijalnog stanja odvjetnika pobrinula se je osnova prije svega izdašno sredstvi za zapriečenje nadripisarstva (§ 45. osnove), koje se progoni sa globom do 100 for., a u slučaju opetovanja ili hotimičnog nastavljanja istog, zatvorom do 2 mjeseca i globom do 300 for.

Zatim su osigurane odvjetničke pristojbe pravom prednostnim i založnim. Odvjetniku bi najme po § 70. osnove imalo pripasti za podmirenje u vodjenom poslu naraslih, ter sudbeno obredjenih troškova, kao i glede onih sudbeno neobredjenih pristojba, koje su pismeno ugovorene, ili kojih je visina zakonom ili naredbom ustanovljena, zakonsko založno i prednostno pravo pred trećimi osobami na utjerane po njemu za stranku tražbene iznose, odnosno gotov novac i vriednosti, u koliko isti predmeti nisu njemu pod kakovim posebnim opredieljenjem predani bili. Ako se medjutim odvjetnik hoće tim pravom poslužiti, dužan je on odnosnu stranku od roka utjeranja računajuć, za 6 dana o tome obavjestiti i u isto vrieme obračunanu za pokriće svojih troškova svotu kod svog osobnog suda položiti, nadalje, u koliko stranka ili i treće osobe njemu to pravo priznale nebi, za sliedećih 15 dana kod nadležnog suda ili komore odnosnu tužbu predati, jer promašenje tog roka povlači za sobom gubitak gornjega prava.

Zatim je osnova u § 20. uvela vrlo važnu uredbu, da je najme svaka komora dužna za svoje članove, njihove udove i sirotčad ustrojiti pripomoćnu zakladu i u tu svrhu od upisnine i članarine najmanje 10%, od globa pako 50% uglavničiti, ter je rukovanje iste zaklade povjereno komori. § 139. osnove pako naredjuje, da se sve na temelju istog zakona dosudjene globe, u koliko sam zakon inače ne naredjuje, na zahtjev komore utjeruju po nadležnom sudu i da se upotrebljuju za pripomoćnu zakladu dotične komore.

Što se tiče karnostnog postupka, taj je u osnovi posvema preradjen i vrlo potanko normiran.

Nova osnova dieli se u 12 poglavja, medjutim su 10. poglavje o o pravnih ljekovih i 11. ob odgovornosti pravnih vježbenika, nova, ter ima u svemu 153 §-a — 1 poglavje bavi se u §§-ih 1.—11. (uključivo) ustrojstvom odvjetnika. Samo onaj može kao odvjetnik fungirati, koji je unešen u listu odvjetničku. A primit se može samo onaj ugarski državljanin, koji ima zakoniti diplom i trajno prebiva u području komore. — Odredjeni su uvjeti, uz koje se neima primiti u listu, i slučajevi, u kojih se može uzkratiti prijetak (§§-i 3.—4.). Gornji diplom će se izdavati na temelju uspješnog položenja velikog državnog izpita, koji će posebnim za-

Digitized by Google

konom normiran biti. Medjutim sudci i učitelji na sveučilištih i pravnih akademijah, koji su u tom svojstvu neprekidno 3 godine služili, mogu postati i bez takove diplome odvjetnici. Odvjetnik je dužan propisanu zakonom prisegu pred odborom komore položiti.

Ako odvjetnik svoje prebivalište promjeni unutar područja komore, dužan je to prijaviti, a u koliko želi preseliti se u područje druge komore, mora zato tekar moliti, da tamo bude primljen.

Odvjetnik nesmije obavljati zanimanja nespojiva sa njegovim položajem. Drugo poglavje sadržaje u §-ih 12.—15. popise ob odvjetničkih vježbenicih. Pravničku vježbu opredieljuje posebni zakon, osnova dakle napušta dosadanju inštituciju odvjetničkih kandidata i pridržaje si pravo posebni zakon o jedinstvenoj pravnoj vježbi donieti.

Motivi glede toga sadržaju, da sborovi sudački, državno-odvjetnički i odvjetnički i onako skoro iste pravne poslove obavljaju, dakle treba da i njegovi članovi tako u pogledu prakse koli teoretičkog usposobljenja stavljeni budu na isti niveau.

Prednost pako najveća pri tome leži u tom, što se pruža prilika raznosmjernim sposobnostim i svojstvom, da se prema njihovom pozivu smjeste i posluju u onoj grani, koja im najviše prija.

Kod odvjetničkih se komora ima voditi posebna bilježka o pravnih vježbenicih. Prestanak ili prekidanje vježbe imadu principal i dotični vježbenik prijaviti komori. Tko želi preći u područje druge komore, mora biti tamo iznovice primljen. Vježbenik dotični zamjenjuje svog principala pred oblastim u okviru podieljenog mu zamjeničkog punomoćja. U trećem su poglavju normirane u §§-ih 16.—36. odvjetničke komore. Broj odvjetničkih komora, njihovo područje i sjedišta ustanovljuje ministarstvo pravosudja. Komora sastoji se od primljenih, u dotičnom području prebivajućih odvjetnika. Za pokriće izdataka mogu se godišnje pristojbe članovom nametnuti, utjeranje istih obavlja dotična politička oblast na zamolbu komore.

Tko neplati članarine do konca godine usprkos opomene, može biti suspendiran od odbora do izplate iste. Upisnina se može kod vježbenika do 3 for., a kod odvjetnika do 10 for. odmjeriti.

Odvjetničkim komoram prinadleži bditi nad ugledom odvjetničkog staleža, braniti prava odvjetnika i nadzirati izvršivanje njihovih dužnosti, da dadu mnienja i osnove glede odstranjenja manjaka, pojavivših se u pravosudju i odvjetničtvu, ter vrše i karnostnu vlast po propisih zakona.

Djelokrug glavne skupštine opredieljuje § 29. (8 točaka.) Odbor odvjetnički se bira na 3 godine i sastoji od predsjednika, podpredsjednika, tajnika, odborskog odvjetnika, blagajnika, po jednog zamjenika istih, ter broja članova, kao što je gori više jur iztaknuto, od kojih mora barem 8, odnosno u Budimpešti dvie trećine stanovati u sjelu dotične komore. O tom, kako se obavlja izbor odbora, govori § 25. osnove. Onaj nemože biti izabran

Digitized by Google

odborskim članom, koji stoji pod kaznenom i karnostnom iztragom, ter može odkloniti izbor samo tada, ako je predidućih 3 godina bio odborskim članom. Tko se nepovlastno krati izbor primiti, može biti na to prisiljen globom do 400 for.

Predsjednik, zamjenik mu i odbornici vrše službu njihovu bezplatno, a za tajnika, komorskog odvjetnika i blagajnika može glavna skupština godišnju plaću odrediti. U djelokrug odbora spadaju poslovi sadržani u § 29. osnove (10 točaka.) U glavnoj skupštini, kao i odborskih sjednicah odlučuje većina prisutnih članova, izuzamši posebne ustanove kod izbora odbora i zvaničnika komore.

Ako li se opredieljeni za zastupanje po odboru odvjetnik krati podieljeno mu zastupanje preuzeti, ili ako ga leno vrši, može odbor proti njemu karnostno postupati i ako uztreba, na njegov trošak zastupanje i komu drugomu povjeriti. Djelokrug predsjednika, označen u § 32. osnove, ostao je isti, kao i po dosadanjem zakonu, najme da bude posrednikom medju sudovi i oblastim i nastoji nastajuće razmirice odvjetnika medjusobno ili odvjetnika i vježbenika poravnati. Glavne su skupštine javne. Dnevni red istih proglašuje predsjednik. Komora početkom svake godine predlaže podpuno izvješće o prošlogodišnjem radu ministarstvu pravosudja.

U 4. poglavju, §§-ih 37. - 43., sadržane su ustanove o prestanku odvjetničtva.

Osim smrti prestaje odvjetničtvo odreknućem, ako se izgubi magjarsko državljanstvo, ako je dotičnik kaznenim ili karnostnim putem svrgnut od odvjetničtva. Prestanak odvjetničtva ima se propisno oglasiti (§ 39. osnove)

Ako umre ili nestane odvjetnik ili ako bude suspendiran s toga, što je proti njemu stečaj otvoren ili što je stavljen pod skrbstvo, obraća se odvjetnički odbor na odnosni sud radi sastavka našastara i odredi skrbnika za obavu neodgodivih posala, nu koji nemože dostave primati. — U ostalom može i sam sud takav našastar preuzeti. Ako je odvjetničtvo prestalo inače, ili ako je s inih razloga suspendiran bio, ako se je preselio u drugo područje, ter u slučaju mobilizacije, dužan je odvjetnik odmah prijaviti onog člana komore, kojemu je povjerio obavu neodgodivih posala, a u koliko tomu u roku 3 dana od poziva neudovolji, odredjuje mu komora ureda radi skrbnika. U gornjih slučajevih obavljaju se dostave dotičnoj stranci na vlastite ruke time, da se ista uputi, da si iznovice zastupnika odredi.

Tekući zaporni rokovi računaju se tek od iste osobne ubavjesti stranke. Takav skrbnik može za čuvanje spisa od svake stranke do 2 for. ubrati, dočim troškove uprave pisarne odredjuje odbor.

Peto poglavje govori u §-ih 44.—61. o pravih i dužnostih odvjetnika. Odvjetnik je vlastan pred svakim sudom ili oblašću u državi stranke

Digitized by Google

zastupati. Odvjetnik je dužan dati opunomoćujućoj ga stranci vrhu primljenih spisa potvrdu, a vrhu predujma namiru. On mora odmah priobćiti stranci, da li prima punomoć ili ne. Odkazni rok od strane odvjetnika je 30 dana od dana ubavjesti stranke, dočim može stranka od odvjetnika i bez odkaza punomoćje oduzeti. U slučaju smrti stranke dužan je odvjetnik makar glasila punomoć i za nasljednike, odmah čim sazna za smrt, dotične nasljednike i ostavinsko-razpravni sud obavjestiti. On je dužan na zahtjev stranci tečajem parnice prepise izvornika izdati, a kad bude predmet dovršen ili prestane njegovo zastupanje i izvornike povratiti.

Odvjetnik je dužan čuvati vjerno spise stranke i odgovoran je za iste i nakon prestanka njegova zastupanja, koja odgovornost medjutim prestaje tečajem 6 tjedana, ako se je stranka na poziv odvjetnika kratila spise preuzeti.

Ako prestane zastupanje makar usljed kojeg razloga, dužan je odvjetnik, po želji stranke, dati njoj račun o predujmu troškova najkašnje za 3 mjeseca i preostalu svotu njoj povratiti. Dužnost odvjetnika račun položiti zastari za 2 godine, odkad je stranka saznala za prestanak zastupanja. Odvjetnik je dužan svoje posredovanje ili zastupanje uzkratiti u onom predmetu, koji po njegovu uvjerenju ili namjeri stranke smiera na izigranje tudjih prava. Isto tako nesmije u isto vreme i u istom ili stojećem sa dotičnim u tjesnom savezu predmetu obje stranke zastupati, ili u kojem je već jednu stranku zastupao, kašnje drugoj bud savjeta dati, bud obavljati odvjetničke poslove. On je dužan utjerani po njemu, usljed punomoći stranke, novac i druge vriednosti vjerno čuvati, stranku odmah ob utjeranju obavjestiti i njoj iste predmete izručiti. Odvjetnik je dužan vjerno postupati u preuzetih po njemu poslovih i u interesu stranke revno i točno obavljati ih. Od stranke dobivene upute ima u poseban spis primiti. Mora čuvati tajnu vrhu priobćenih mu od stranke činjenica, glede kojih nemože ni svjedočiti, pače se k svjedočanstvu glede istih, bez privole stranke, ni pripustiti nesmije. Odvjetnik je dužan pred oblastmi i neimućne stranke zastupati, a u kojih slučajevih može takovo zastupanje odbiti, ustanovljuje § 57. osnove. Ako je odvjetnik po sudu tečajem parnice postavljen skrbnikom, dužan je u slučajevih §. 57. osnove zastupanje primiti, ter je dužna stranka, koja zahtjeva, da se postavi skrbnik, pristojbe pvedujmiti. Odvjetnikova je dužnost pred oblastmi dužnim počitanjem vladati se. On nesmije držati podružne pisarne.

Šesto poglavje bavi se sa odvjetničkimi pristojbami (§-i 62.—74.).

Odvjetnik je vlastan pripadajnće mu pristojbe od stranke zahtjevati. Istu pristojbu i naknadu za izgubljeno vrieme može slobodno sa strankom ugovoriti, ali se traži zato pismena izprava. Ministar pravosudja se ovlaštuje, da može pogledom na zasluge obćih odvjetničkih agenda nakon saslušanja komora obći pristojbenik naredbenim putem izdati.

Digitized by Google

Sud je samo onda ovlašten pristojbe odvjetničke proti vlastitoj mu stranci obrediti, ako je to odvjetnik izrično tražio.

Stranka može slobodnim ugovorom nagradu sniziti parbenim putem: 1. ako je nepredvidjenim slučajem prestao dotični predmet ili zastupanje, 2. ako je stranka bila prisiljena zastupanje odvjetniku uzeti radi ustanovljene karnostnim sudom mane. Odvjetnik nije vlastan povjereni mu u zastupanju predmet parbe sebi prisvojiti i takov je ugovor ništetan.

Ob osiguranju odvjetničkih pristojba i o pravu odvjetničke komore, u stanovitih slučajevih troškove odvjetničke obredjivati, već je gori spomenuto.

Za pristojbe zamienjujućeg odvjetnika je u prvom redu postavljajući ga odvjetnik i u slučaju neutjerivosti dotična stranka odgovorna, koja odgovornost za stranku odpada, ako je svog opunomoćnog odvjetnika za dotično zastupanje podpuno platila.

Odvjetničke propisno vodjene knjige, koncepti i dopisivanja imadu nepodpun dokaz, koji se inimi dokazali dade popuniti, u koliko po stranci iztaknute činjenice neslabe njihovu vjerodostojnost. Ako se proti stranci stečaj otvori, spadaju odvjetnički troškovi u prvi razred obće stečajne gromade, u koliko potiču od tekućih ili najdulje prije 2 godine dovršenih posala, ili i kod starijih poslova, ali glede kojih je unutar 2 godine prije otvorenja stečaja kod kojeg suda tužba predana.

Sedmo poglavje razpravlja u §-ih 75 —77. ob odvjetničkih punomoćjih.

Osmo poglavje normira odgovornost odvjetničku. Glavni nadzor nad odvjetničkimi komorami i odvjetnici vrši ministar pravosudja, koji bdije nad točnim i pravilnim poslovanjem komora, koje može i kroz izaslanika dati iztražiti.

Ako se proti odvjetniku radi prekršaja dužnosti u §-ih 50.—52. navedenih prituži stranka, ima tu tužbu u 2 primjerka predati. Zatim se prozovu po odvjetničkom odboru prijavljenik i prijavitelj na razpravu unutar 15 dana odredit se imajuću. Ako nedodje koja od stranaka, odbor stvori odluku na temelju predležećih podataka i odredi za izvršenje dužnosti odvjetniku rok najdulji od 15 dana. Ako bi dolazak stranke u sjelo komore bio skopčan sa nerazmjernim troškom, može odbor i jednog člana ovlastiti za obavu izvida, u kojem slučaju odbor može na temelju izvidnih spisa odluku stvoriti.

Sud ili oblast može odvjetnika, zastupajućeg stranke, kazniti globom od 10—100 for., ako došavši odvjetnik u sjednicah ili tečajem razprave upotrebljuje uvriedljive izraze ili se nepristojno vlada. Proti takovoj rednoj kazni postoji pravni liek.

Ako se odvjetnik u svojih podnescih služi uvredljivimi izrazi, podpada pod karnostnu odgovornost.

Karnostni prekršaj počini onaj odvjetnik:

1. koji svoje zvanične dužnosti ili odredbe ovog zakona sakrivljenim

Digitized by Google

načinom, ali ne u kažnjivom namišljaju povriedi, da time sebi ili drugom nepripadnu mu korist namakne ili komu protupravno štetu nanese;

2. koji svojim ponašanjem ugled i čast odvjetničkog staleža povriedi i time se učini nevriednim pouzdanja.

Napose se smatra kao disciplinarni prekršaj:

1. ako preuzme odvjetnik zastupanje u očito nepravednih parnicah, ako stranke na takove parnice nagovori ili za stranke sastavlja očito neosnovane podneske;

2. ako pomoćju plaćenih posrednika ili inače sablažnjivim načinom traži stranke;

3. ako pokaže u povjerenom mu poslu očevidni nemar.

Kazne karnostne jesu: 1. pismeni ukor; 2. globa od 50—500 for.; 3. suspenzija od odjetničtva na najdulje jednu godinu; 4. odstranjenje od odvjetničtva.

Ako je odredjena karnostna globa proti odvjetniku, može karnostni sud za slučaj neutjerivosti iste, na predlog komorinog odvjetnika, globu pretvoriti u suspenziju od 1—3 mjeseca, proti kojoj odluci se može prizvati.

Pravna posljedica pismenog ukora i globe traje kroz 2 godine, a suspenzije kroz 3 godine po izminuću obustave. Ta posljedica sastoji se u tomu, što dotičnik za trajanja toga neima u glavnoj skupštini pravo govora ni glasa, nemože biti činovnikom komore, članom odbora, povjereni stva za velike državne izpite, niti članom mješovitog vieća kurije, a niti može u deputacije izabran biti.

Oni, koji su svrgnuti od odvjetničtva, mogu za 5 godina od pravomoćnosti osude računajuć, iznovice moliti, da budu primljeni u odvjetničku komoru.

Kažnjivost disciplinarnog narušaja zastari, ako je od vremena čina ili propusta proteklo 2 godine, a da nije prijava ni tužba učinjena bila.

Odbor komore ili karnostni sud može za manje narušaje dužnosti odvjetničkih dotičnika kazniti rednom kazni:

1. opomene i poziva na red;

2. globom 5—50 for.; odbor može rednu kazan samo iza ustmene razprave ili poziva na opravdanje izreći, izuzev slučajeve, kad se takav narušaj zbude usljed nepristojnog ponašanja tečajem razprave ili u sjednici odborskoj ili pred karnostnim sudom, ili kad se rabe u predloženih istim podnescih uvredljivi izrazi.

I proti tomu ima priziva. Odštetna tužba privatnika zastari proti odvjetniku za 10 godina, nu i prije, ako stranka od saznanja propusta ili čina, računajući unutar 1 godine tužbe nepreda. Vrlo je zanimivo deveto poglavje osnove, radeće u §-ih 93.—130. o karnostnom postupku. Dosadanji karnostni postupak dielio se je u tri štadija: odredjenje karnostnog postupka, obtužba i konačna razprava, a u svakom tih štadija

Digitized by Google

mogao se je odvjetnik prizvati na kuriju; osim toga su redovito moguće bile i karnostne iztrage, koje su se odugovlačile, tako da je po motivih prema statističkim podatkom pojedini karnostni predmet po 2—3 godine trajao.

Time je trpio s jedne strane ugled stališa, a s druge strane moglo je imati za dotičnika, ako se je njegova nevinost izpostavila, vrlo osjetljivih posljedica. Tomu nastoji doskočiti osnova time, da bude postupak karnostni kraći i brži, a s druge strane uspješniji, pak je punim pravom razprava kao težištna točka čitavog postupka uzeta.

Tek ustmena razprava kadra je usljed neposrednih pitanja i prijavljenika i svjedoka, ter vještaka stvar najbolje na čistac izvesti.

Karnostnu vlast vrši u prvoj molbi odbor komore kao karnostni sud, a u drugoj molbi mješoviti senat kurije.

Karnostni sud komore odlučuje u sboru predsjednika i četvorice odborskih članova.

Mješoviti senat sastoji se izim predsjednika i zamjenika mu od 10 redovitih sudaca kurije i od 10 članova odvjetničke komore, imenovanih po ministru pravosudja na 3 godine. Kurija bira iste osobe na 3 godine tajnim glasovanjem.

Članom tog mješovitog senata može biti samo takav odvjetnik, koji je najmanje 10 godina bio izvršujući odvjetnik i nestoji pod kaznostnom iztragom. U karnostnih predmetih zastupa sbor odvjetnički komorni odvjetnik kao tužioc. Nadležna je za postupak ona komora, kod koje je dotičnik u vreme čina iii provedene iztrage unešen bio, ter u slučaju sukoba o nadležnosti odlučuje mješoviti senat.

Prigovor proti članovom radi interesovanosti ima se učiniti prije početka razprave, o čemu ponajprije odlučuje karnostni sud. Pravni ljek proti tomu može se tek iza donešene presude u glavnoj stvari upotrebiti. Dužnost članova komore i odborskih jest paziti nad čašću i neporočnošću odvjetnika i javiti odboru svaki iste vredjajući dogodjaj, što ga saznadu.

Ako odbor komore prijavu obnadje prikladnom za postupak karnostni, ustupi ju karnostnom sudu. Vrhu prijave, ter prije stvorenja odluke, ima se saslušati odvjetnik komore. Isti, u koliko neima povoda karnostnom postupku, predlaže zavrgnuće prijave, u protivnom slučaju imade on obrazloseni predlog za povedenje karnostnog postupka staviti na karnostni sud. Isti odvjetnik komore dužan je za 8 dana od dana prijetka prijave predlog staviti, odnosno odgodu za to tražiti.

Ako se čini predmet, u tečaj stavljen, jednostavnim, pozove karnostni sud prijavljenika, odnosno, ako bi se isti neznano kuda udaljio, postavljenog zanj skrbnika, prijavitelja, komornog odvjetnika i svjedoke na odredjenu razpravu, na kojoj se predmet meritorno riešava Pričini li se, usljed prijave predmet zakučastim, tad se pozove prijavljenik, da u za-

Digitized by Google

pornom roku od 8 dana podnese pismeno očitovanje, o kojem će se prijavitelj ubavjestiti. Na to može se odrediti redna kazan ili razprava, ili se odredjuje prema potrebi iztraga. Iztražnog povjerenika izašilje izmedju članova komore predsjednik.

Isti povjerenik može radi razjašnjenja preslušati prijavljenog i interesovane stranke i može izpitivati knjige i spise odvjetnika u pogledu dotičnog predmeta, u slučaju potrebe i zaustaviti ih, ali nemože oduzeti prisege. Odvjetnici i odvjetnički kandidati nemogu pod globom do 50 for. uzkratiti svjedočanstvo pred iztražnim povjerenikom, osim razloga u zakonu navedenih; u koliko bi se kratili doći pred istog povjerenika, imadu se na zamolbu po kaznenom sudu preslušati.

Preslušanju takovu mogu prisustvovati komorni odvjetnik, prijavitelj i prijavljenik, ter stavljati pitanja svjedokom.

Isti je povjerenik dužan sve iztražiti, što služi za razjašnjenje stvari, ter vodi točan zapisnik iztrage. On je dužan iztragu točno obavljati, jer ga može inače karnostni sud do 50 for. globiti, a i oduzeti mu iztragu. U koliko on nemože iztrage dovršiti za 30 dana, mora o tome obrazloženo izvješće podnieti.

Ako se prijavljeni odvjetnik postupanjem povjerenika povriedjenim nadje, ima tražiti ljeka kod karnostnog suda. Ako povjerenik pronadje iztragu dovršenom, ubavjesti on o tome prijavitelja i prijavljenika, te im dopušta rok od 8 dana za uvid spisa, u kojem se roku može i popuna iztrage iskati. Po dovršenju iztrage predlaže on spise kratkim putem odvjetniku komore radi predloga, koji potonji može u svako vreme u iztražne spise zagledati i predloge stavljati, glede česa, ako nije sporazuman povjerenik, odlučuje karnostni sud.

Odvjetnik komore stavlja, na temelju iztrage, predlog unutar 15 dana na karnostni sud. Ako proizidje iz podataka iztrage, da neima dovoljno podataka ni dokaza, može karnostni sud dalnji postupak obustaviti. Ako pako iztraga pruža dosta temelja za tužbu, odredjuje karnostni sud na predlog odvjetnika komore razpravu, koja je ustmena i javna, nu može se javnost iz obzira javne ćudorednosti izključiti.

Pvedsjednik može perovodju iz članova odvjetničke komore od slučaja do slučaja odrediti, koji su dužni to obavljati pod globom do 50 for., ali nemože nitko više od 2 puta u jednoj godini proti svojoj volji za to odredjen biti.

Svjedoci i vještaci se na razpravu neposredno pozivaju. Proti neopravdano izostavšim svjedokom i vještakom može se odrediti globa do 50 for., pretvoriva u zatvor, a može usljediti i predvedenje.

Proti takovim presudam postoji pravni ljek. Razpravu otvara predsjednik objavom predmeta, zatim se odlučuje o medjutomnih možebitnih predlozih.

Digitized by Google

Meritorna razprava počima sa predavanjem predmeta po komornom odvjetniku. Na to daje predsjednik čitati nuždne spise, stavlja pitanja prema potrebi, preslušava svjedoke i vještake, te iste kao i privatnog tužitelja zaprisiže, u koliko neima zakonskih zaprieka. Članovi suda, komorni odvjetnik, prijavitelj, prijavljenik, mogu neposredno stavljati pitanja na svjedoke i vještake. Predsjednik pazi na red kod razprave, te može proti krivcu odrediti globu do 50 for., eventualno odstraniti ga.

Čim je dokazni postupak dovršen, stavlja komorni odvjetnik, dotično kr. državni odvjetnik ili privatni tužitelj predlog, na koji prijavljenik, odnosno branitelj i skrbnik odsutnog svoju obranu predlaže. Iza protuodgovora tužbe i obrane, kojoj spada posljednja rieč, neima mjesta dalnjim govorom. Ukaže li se nuždnim nastaviti dokazni postupak ili iztragu, odredjuje takovu karnostni sud uz odgodu razprave. Karnostni sud prosudjuje (§ 122. osnove) slobodnim uvjerenjem na temelju predležećih dokazala, te riešava predmet osudom. Osudom se ima izreći ili o riešenje ili krivnja, te u potonjem slučaju i kazan odrediti, a glasovanje i viećanje biva u tajnoj sjednici.

Istodobno sa dovršenom razpravom ima se i osuda proglasiti, samo u slučaju potrebe može predsjednik za proglašenje osude ročište za najdulje 24 sata odrediti. Osudu proglašuje predsjednik u javnoj sjednici sa kratkimi razlozi. O razpravi se vodi zapisnik, koji podpisuje predsjednik i perovodja, a osuda se mora 8 dana iza proglašenja pismeno sastaviti i svim interesovanim strankam dostaviti.

Troškove karnostnog postupka predujmljuje komora.

Ako se prijavljenik proglasi krivim, ima se osuditi i na naknadu troškova postupka.

Bude li odriešen, može sud privatnog tužitelja osuditi eventualno na naknadu troškova karnostnog postupka i prijavljeniku prouzročenih. Ako uvidi karnostni sud, da je prijava na krivih predpostavah ili na izvraćenih činjenicah utemeljena, može osuditi prijavitelja na korist podporne zaklade komorine na globu do 100 for., koja se i onda može odrediti, kad se postupak bez razprave svrši. Ako izostane od razprave redovito pozvani prijavljenik, neprieči to obdržavanju razprave. Ako se je razprava obdržavala, a prijavljenik za 15 dana svoj nesakrivljeni izostanak opravda, može se iznovična razprava odrediti. Takova se molba može samo jednom podnieti. Nepristupivši prijavljenik može obranu i pismeno predložiti. Nalazeći se na sjedištu komore državni odvjetnik, može uticati u poslove karnostne, iz kojih se razloga njemu imadu meritorne odluke dostavljati, te on i ob odredjenih razpravah obavješćivati.

Neće li komorni odvjetnik predlagati ili nastavljati karnostni postupak, može se služiti državni odvjetnik istimi pravi, koja pripadaju komorskomu odvjetniku. I privatni tužitelj može uticati u karnostnom predmetu,

Digitized by Google

ima pravo predloga i priziva, odnosno kvalifikacije i kazni, kojim se pravom može i onda poslužiti, ako komorni ili državni odvjetnik neuzdrže tužbe. Privatni tužitelj može ali to pravo izvršivati samo kroz redovito opunomoćenog odvjetnika, kojemu se saobćuju odluke karnostnog suda. Scieni li karnostni sud, da spada predmet pred kazneni sud, može spise onamo ustupiti. Dužan je to medjutim učiniti, ako bi se nastavkom karnostne iztrage osujećivalo iztraživanje čina kaznenim putem, ali ako to zahtjeva kazneni sud, ili ako moli odvjetnik od okrive privatnog tužitelja odriešen, za ustup spisa radi postupka sbog krivične tužbe odnosno potvore.

Svaka odluka, kojom se proti odvjetniku ili odvjetničkom kandidatu odredjuje iztraga u kaznenom ili redarstvenom predmetu, iztražni zatvor, obtužnica ili izdaje poziv za glavnu kaznenu razpravu, nadalje obustava postupka, odriešenje ili osuda ima se istodobno priobćiti karnostnom sudu komore. Karnostni sud suspendira odvjetnika od izvršivanja zvanja: 1. ako je u iztražnom zatvoru sbog zločina; 2. ako je stavljen pod obtužbu sbog zločina ili takova prestupka, s kojim je skopčan gubitak službe; 3. ako je karnostni sud sudio prijavljenika na gubitak odvjetničtva, a ovaj se posluži pravnim ljekom; 4. ako je otvoren stečaj proti njemu ili on metnut pod skrbstvo; 5. ako je osudjen na vremenitu kaznu, s kojom nije skopčan gubitak službe, za vrieme trajanja kazni. — Proti takovoj odluci postoji pravni ljek.

Deveto poglavje govori o pravnih ljekovih u §-ih 140.—145.

Proti osudam karnostnog suda i odlukam obustave postupka obstoji pravni ljek, proti ostalim odlukam odbora može se prizvati samo u slučajevih, u ovom zakonu izrično navedenih. Prizivna inštancija je, u koliko nečini ovaj zakon iznimke, mješoviti senat kr. kurije. U poslovih administrativnih sastoji vjeće kurije, osim predsjednika, od 4 člana, u polovici odvjetnika, u polovici kurijalnih sudaca. Rok za pravni ljek iznaša 15 dana od dostave, a ima se predati ili kod odbora ili kod karnostnog suda. U karnostnih predmetih postupa kurija i odlučuje po propisih, odredjenih glede odgovornosti sudačkih zvaničnika. Kod kurije zastupa tužbu u mješovitih senatih budimpeštanski kr. državni nadodvjetnik, odnosno zamjenik mu. Proti osudi karnostnog suda, odnosno odluci obustavnoj ili odredjujućoj rednu kazan ima mjesta obnovi na temelju novih dokaza unutar 2 godine, računajuć od pravomoćnosti dotične odluke. Nad istimi članovi mješovitog senata, koji se počine krivim karnostnog narušaja u tom njihovom zvanju, vrši karnostnu vlast isti senat u smislu zakona, slovećeg ob odgovornosti sudačkoj, što valja i za odvjetničke članove.

U poglavju jedanajstom §-ih 146.—148. normirana je odgovornost pravnih vježbenika. Isti spadaju pod nadzor odvjetničke komore, te po-

Digitized by Google

stupa proti njima u slučajevih karnostnih karnostni sud komore shodnom uporavom u ovom zakonu normiranog postupka.

Odvjetnički vježkenik počini disciplinarni narušaj: 1. ako je u izvršivanju svoje zvanične dužnosti nehajan ili nevjeran; 2. ako vodi uzgredno zanimanje i način života, nespojiv sa njegovim položajem ili čašću; 3. ako povredi dužno poštovanje prama sudu, svom principalu i odvjetnikom, te pristojnost naprama svojim drugovom i strankam; 4. ako sakrivi takov čin ili propust, koji kod odvjetnika sačinjava karnostni narušaj; 5. ako tjera ili podupire nadripisarstvo.

Kazni tih karnostnih narušaja jesu: 1. pismeni ukor; 2. produljenje odvjetničke vježbe na 2 godine; 3. izbrisanje iz registra odvjetničkih vježbenika.

Dvanajsto poglavje sadržaje u §-ih 149.—153. prelazne ustanove.

Motivi k istoj osnovi (strana 39.—87.) su obsežni i vrlo poučni, te se diele u obće i posebno obrazloženje.

Ovdje mi je još dodati, da se dosadanja kritika vrlo povoljno o gornjoj osnovi izražuje, pak se može već sada stalnim držati, da će osnova u što kraćem vremenu ugarskom saboru na zakonito pretresanje predložena biti, te i zakonom postati tim većma, što su i u Ugarskoj žaobe na tjeskobe odvjetničkog stališa već dugo na dnevnom redu, te se čeznućem očekuju reforme, kojima bi se dosta nepovoljno stanje odvjetnika popravilo. Saštanak posljednji ugarskih odvjetnika, obdržavan u kolovozu 1892. u Gjuru, 13 je točaka u pogledu revizije sadanjeg odvjetničkog reda zaključio, koje su skoro sve u gornjoj osnovi već usvojene. Isti se je sastanak napose odlučno proti ograničenju broja odvjetnika ma u kojem obliku izjavio.

Dr. Stj. Posilović.

KNJIŽEVNE OBZNANE.

Slovenski pravnik donosi u broju 1. za mjesec siečanj sliedeće razprave: Pomen po odstupniku sklenjene razsodničke pogodbe za prejemnika, od dra. U. — Pravniška kronika 1892. leta, od X. — O razumljivosti, ki je zahtevamo od slovenskih pravnikov, od dra. Fr. Oblaka. — Medju književnimi viestmi govori i o znanstvenoj knjižnici, što je izdaje kr. zem. vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, te obećaje, da će se naskoro obširnije osvrnuti na dosada izašla dva njena svezka, pak završuje: opozarjamo posebno naše dijake, kateri nimajo dosedaj niti jedne slovenske pravniške učne knjige, ki bi bila pisana na znanstveni podlagi, in naj se torej poslužujejo marljivo vsaj hrvatskih.

Правник, лист за правне и државне науке, svezka 12., decembar 1892., sadržaje: O gradjanskom položaju stranaca u Italiji, od dra. Vla-

Digitized by Google

dimira Papafave. — Zadatak narodne ekonomije. Pristupno predavanje iz narodne ekonomije zemljom. školi, od Raše Miloševića. — Naša porota, od M. P. Jovanovića. — Da li je za sudjenje krivica, po zakonu o šumama, nadležan apelacioni sud od Sm. Maksimovića. — Treći kongres za kriminalnu antropologiju, od dra. Milana V. Vasića. — Iz sudnice. — Književni pregled. — Glasnik. — Ponoć. Iz Tasinih beležaka: VIII. Lepa Katinka. I „Pravnik" se osvrće u književnom pregledu na izašla dva svezka znanstvene knjižnice, što ju izdaje kr. zem. vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, svraća na njih pažnju svojih čitatelja i obećaje, će da u jednom od idućih svezaka donjeti o njih obširniji referat.

Urednik „Pravnika" g. dr. Milenko R. Vesnić razstaje se sa ovim svezkom kao vlastnik sa pravnikom, koji prelazi novom godinom u vlastničtvo „Srbskog pravničkog društva", a uredjivati će ga u ime uprave društva gg. Jovan Aćinović i dr. Mil. R. Vesnić.

Dužnost nam je iztaknuti, da je g. dr. Mil. Vesnić kroz čitavu godinu uredjivao pravnik upravo izvrstno, premda se je imao boriti sa materijalnimi potežkoćami radi obstanka lista, čime je najbolju uslugu učinio srbskoj pravnoj književnosti.

Mi se od srca radujemo, što je naš drug „Pravnik" prešao novom godinom u vlastničtvo „Srbskog pravničkog društva", te se neće, kako ljepo njegov dosadanji vlastnik kaže, svakog mjeseca vajkati o svome životarenju za idući mjesec, već će kao organ i kao mezimac svih srbskih pravnika, imati samo da se brine o tome, da ovim što korisnije služi i da ih što dostojanstvenije zastupa. Da će mu to u podpunoj mjeri poći za rukom, najbolje je jamstvo, što je uredničtvo „Pravnika" predala uprava pravničkoga družtva u vrstne ruke uvaženih pravnika gg. Jovana Aćimovića i dra. Milenka R. Vesnića.

Statističko izvješće trgovačko-obrtničke komore u Zagrebu obuhvaćajuće sve gospodarske grane komorskog okružja od god. 1886—1890. Zagreb 1892. (Naklada trgovačko-obrtničke komore) 8°. 1060.

Mi svraćamo pozornost naših čitatelja na ovu ogromnu publikaciju zagrebačke trgovačko-obrtničke komore, koja je sa golemim trudom i vanrednom pomnjom sastavljena, te služi na čast komori i njenom tajniku g. Milanu Krešiću. Ona obuhvaća cielo gospodarstveno stanje komorskoga područja u navedenom razdobju, a na koncu se osvrće na zakone i naredbe značaja narodno-gospodarstvenoga, izdane u petgodištu od 1886. do 1890.

Mi se nadamo, da će koji od naših strukovnjaka pobliže progovoriti u „Mjesečniku" o ovoj publikaciji.

Vrbanić dr. Fran: Trgovački zakon. Tumač zak. članku XXXVII. 1875. zajedničkoga hrv. ugarskog sabora, uz obzir na austrijski i bosansko hercegovački trgovački zakon. — Zagreb 1892. 8° strana XVII i

Digitized by Google

528. Nedavno izadje izpod tiska djelo pod gornjim naslovom, izdano u u nakladi kr. zem. vlade. Radostno pozdravljamo taj najnoviji pojav naše pravne knjige tim većma, što je svjetlo ugledalo djelo toli važno u svakdanjem praktičnom životu, i što je to djelo niklo iz pera jednog naših prvaka pravnika, koji je već od prije dobro poznat sa svojih uspjelih djela, osobito „tumača mjenbenom zakonu".

Pisano je djelo kao priručnik, učevna knjiga, sustavnim načinom, bez obzira ipak na razne kontroverze i na postojeću judikaturu. Dakako da bi djelo o trgovačkom pravu, koje bi se obaziralo i na judikaturu, koja je baš ob ovoj partiji vrlo zamašna, bolje služilo bilo praksi, ali se to izpričava tim, da djelo nije u prvom redu za praksu napisano. U dielu su izostavljeni svi citati i navodi pojedinih auktora, a kao razlog tomu se navadja, da je u obće sve izpuštano, štogod bi moglo otegotiti obuku toga diela pravne nauke. Moram priznati, da nespadam medju one, koji ovaj način pisanja učevne knjige, premda se isti inače najlagljim i možda najjasnijim za obuku pričinja, najshodnijim drže, jer mnijem, da je svako znanstveno djelo, pa i učevna knjiga, tim vriednija, čim ima više citata vrstnih auktora. Nisam ni tog nazora, kao da bi bojazan pred preobsežnošću djela iziskivala baš ovaj način izradbe, jer su mi mnoga učevna djela, u raznih jezicih pisana, poznata, koja upravo obiluju citati, pak nisu baš prekomjerno obsežna. Ni to neuvidjam, da bi se takovim citovanjem pravna obuka otegoćivala, jer napokon onaj, komu citati smetaju, rabiti će djelo bez njih, a nasuprot mnogo ih imade, kojima bi baš ti citati za utvrdu stanovitog u djelu izraženog nazora vrlo dobro došli. Nu gosp. pisac je ovaj način pisanja kao najprikladniji za učevnu knjigu odabrao, ter neću o tom duljiti, a prosudjujuć sa toga, po gosp. piscu odabranoga stanovišta, priznati mi je iskreno i radostno, da se to djelo, kao naučna knjiga, mora uspjelim i vrstno izradjenim djelom smatrati, kojemu je osjegurana trajna vriednost, jer je izcrpivo i dubokim, ter svestranim poznavanjem trgovačkog prava sastavljeno.

I praksa će to djelo vrlo izdašno upotriebiti moći, makar isto i nerazpravlja baš svih tančina i pojedinih kontroverznih nazora, ter makar i posve izpušta koli domaću, toli i stranu judikaturu. Ne manje će naš trgovački svijet naći u knjizi sve najglavnije točke trgovačkog prava, izradjene po odličnom strukovnjaku prema najnovijim rezultatom trgovačke pravne znanosti. Razredjenje gradiva načelno je isto, kao i u samom trgovačkom zakonu, jedino su mešetari i komisijonari sgodno uvršteni skupa u posebni naslov „posredovanje u poslovih trgovačkih", a zatim se razpravljaju vriednostni papiri u posebnom (5.) naslovu. Glavna je razdioba u ovom dielu: o trgovcih i trgovačkih družtvih. Dio drugi knjige je znatno prošireniji od prvog diela, jer dočim potonji sadržaje 199 strana, broji dio drugi 286 strana. Odobravam posvema gosp. piscu, što je drugi dio, koji

Digitized by Google

je mnogo teži i važniji od prvoga, daleko obširnije napisao. Djelo sadržaje u svemu 113 paragrafa i djeli se u 13 naslova, koji su opeta podjeljeni u paragrafe, a njeki naslovi razpadaju se u poglavja, a poglavja tek u paragrafe. Pojedini paragrafi imadu na više mjesta i podrazdjele.

Dio prvi ima 3 naslova: 1. o trgovcih u obće (§ 1.—5.); 2. o trgovačkom pomoćnom osoblju (§ 6.—10.); 3. o trgovačkih družtvih, koji potonji naslov se, osim obćenitih primjetaba (§ 11) razredjuje u 4 poglavja: 1. javno trgovačko družtvo (§ 12.—18.); 2. komanditno družtvo (§ 19. do 23.); 3. akcionarne udruge (§ 24.—35.); 4. zadruge (§ 36.—42.)

Dio drugi obuhvaća naslove 4. do uključivo 13., ter sadržaje 4. naslov: vrsti trgovačkih posala (§ 43.—46.); 5. vriednostne papire (§ 47. do 52.); 6. obćenita načela za poslove trgovačke (§ 3.—67.); naslov 7.: kupovnu pogodbu (§ 68.—71.); naslov 8.: posredovanje u poslovih trgovačkih sa 2 poglavja: o mešetarih (§ 72.—74.) i komisijonarni posao (§ 75.—79.); naslov 9.: odpremni posao (§ 80.—82.); naslov 10.: vozarski posao (§ 83.—92.); naslov 11.: javna skladišta (§ 93.—95.); naslov 12.: asekuracioni posao u 4 poglavja: 1. obćenite ustanove (§ 96. do 97.), 2. asekuracija proti šteti (§ 98.—104.), 3. asekuracija života (§ 105.—107.), 4. uzvratno osiguranje (§ 108. i 109.); i konačno naslov 13.: nakladnu pogodbu (§ 110.—113.).

Kao dodatak djelu navedene su dvie naredbe, kojimi su izdani propisi, kako se imadu trgovački registri tvrdaka voditi i glede upisa u registar trgovačkih poduzeća državnih u Hrvatskoj i Slavoniji.

Dodan je djelu i odgovarajući alfabetski ragistar. Vrlo je sretna bila idea piščeva, što je uzeo u svojoj radnji obzir na austrijski trgovački zakon od 17. prosinca godine 1862. i na trgovački zakon za Bosnu i Hercegovinu, koji je stupio u život dne 1. studenoga godine1883, pak su razlike izmedju potonjih i našeg trgovačkog prava u opazkah pomno iztaknute. Tim je djelu omogućen pristup i u krajeve izvan naše domovine, u kojih se njeguje hrvatska književnost, pak je samo želiti, da se i kod budućih juridičkih radnja, u koliko to narav predmeta dopušta, ista intencija nasljeduje. Što se jezika i sloga tiče, mora se upravo čestitati gosp. piscu na polučenom uspjehu, jer je doista ista radnja pisana vrlo shvatljivo i razgovjetno, ter čistim i pravilnim jezikom tako, da je upravo slast čitati tu pravnu ljubavlju za sam predmet pisanu radnju, koja bi inače možda mogla i suhoparnom biti pogledom na njezin čisto pravni sadržaj. Sgodno navedeni primjeri doprinose mnogo k jasnoći razlaganih oštrina naučnih zasada, kao n. pr. kod trgovačkih i burzovnih posala. Uz to je djelo znanstveno napisano: rek bi u svakoj izreci, u svakoj izraženoj misli zrcali se produkt muža, eminentnog strukovnjaka, koji je već preko 18 godina svog profesorskog neumornog rada posvetio nauci u današnje doba toli važnoj, toli nuždnoj i u sveudiljnom razvitku se nalazećoj, kao što je nauka trgovačkog prava. Nisam naišao na nijednu

Digitized by Google

tezu, koja nebi bila u skladu sa zakonom, ter i inače valjano juristički obrazložena. Dakako, kao što je u svakoj, a napose u pravnoj znanosti, neizbježivo, ima u djelu nazora, proti kojim postoje isto tako temeljita protivna mnienja, pak zato bi, po mom mnienju, djelo još podpunije i svestranije bilo, da su u istinu te kontroverze, koje su gosp. piscu, kao odličnom strukovnjaku, nedvojbeno poznate, na odnosnih mjestih iztaknute. Meni nemože zadaćom biti ovdje takve kontroverze navadjati, jer bi tim predaleko išao u svojoj ocjeni. Djelo bi i time još savršenijim za naše potrebe bilo, da je pisac u svojoj radnji upotriebio vrlo vrstne auktore našeg, sa kraljevinom Ugarskom zajedničkog trgovačkog zakona, najme: sveučilištnoga profesora dra. Stjepana Apathya, koji je i začetnik samog zakona, jer je osnovu istoga izradio, i sveučilištnoga profesora dra. Nagya, odličnog poznavaoca našeg trgovačkog zakona, koja su oba djela, osobito potonje, uzimajuć u obilatoj mjeri obzir na judikaturu ugarskih viših sudišta, temeljito i svestrano napisana. A i motivi k osnovi trgovačkog zakona, kao i sjednički zapisnici, držanih u vremenu od 4. studenoga 1873. do 21. prosinca 1874. enketnih sjednica u Budapešti, bili bi mogli vrlo sgodno upotrebljeni biti za razjašnjenje onih točaka, u kojih se naš trgovački zakon razilazi od svog uzora, po kojem je načinjen, najme od njemačkoga i austrijskoga. Djelo bi i time podpunijim postalo, da je auktor makar samo u najsumarnijem izradku razložio sve zakonske članke, stvorene na zajedničkom hrvatsko-ugarskom saboru, koji spadaju u sustav trgovačkog prava i od kojih je gosp. pisac njeke primjerice napomenuo na VII. strani pripomene. Pisac doduše nastoji to opravdati bojazni, da mu djelo nebude preobsežno i da nije imao nakanu razložiti c j e l o k u p n o trgovačko pravo; nu pošto su ti zakonski članci za trgovačko pravo važni pak i sam zakon noveliraju, upravo popunjuju, mislim, da su imali uvaženi biti u podpunoj radnji trgovačkog prava, kojoj nije imala biti zadaća, da se bavi lih samim slovom trgovačkog zakona. Osim toga moram i to spomenuti, da bi i trgovački ugovori, sklopljeni izmedju naše monarkije i važnijih stranih država imali podpunosti radi na sgodnom mjestu citirani biti, kao što bi djelo usavršivalo i to, da su važnija inostrana zakonodavstva u trgovačkih poslovih spomenuta.

Poći ću sada k pojedinim partijam djela, pri čemu neka mi ipak dozvoljeno bude samo obćenite primjetbe iztaknuti, jer bi me kritizovanje svakog pojedinog navoda u ovako obsežnom djelu gosp. pisca predaleko vodilo od moje zadaće, koju si postavih, da najme samo u glavnih crtah orišem sadržaj i vriednost djela, s kojim će se pobliže i onako naša domaća pravna praksa glede pojedinih zasada trgovačke pravne nauke tečajem vremena zanimati. Što se uvoda k djelu tiče, taj je doista mršavo izpao, ter je historijski razvitak našeg trgovačkog prava prije postanka sadanjeg trgovačkog zakona kao i predradnje k istomu zakonu prema ostalom

Digitized by Google

gradivu nacrtan nerazmjernom kratkoćom. Iz literature o nauci trgovačkog prava spomenuta su na strani 4.—7. samo ona djela, kojimi se je pisac pri ovoj radnji služio, osim djela iz magjarske pravne literature, bavećih se tumačenjem trgovačkog prava, koja da su sva spomenuta. Ovo potonje stoji samo glede cjelokupnih djela trgovačkog prava, dočim važnije monografije, od kojih ću primjerice ovdje spomenuti samo radnju dra. Nagya o pravnoj naravi trgovačkih družtava, nisu citirane. Od citiranih djela dra. Gereisa: „Das deutsche Handelsrecht“ i L Goldsteina „Handbuch des allgemeinen deutschen Handelsrechtes“ itd., izašla su jur novija izdanja, nego li je to po gosp. piscu navedeno.

Medju djeli, koja bi bila takodjer vrlo dobru uslugu činiti mogla gosp. piscu, pripomenuti ću na pose djelo dra. W. Endemana: „das deutsche Handelsrecht, systematisch dargestellt“ (4. izdanje 1887) i vrlo obsežno, ter poučno na pose za praksu djelo: „das allgemeine deutsche Handelsgesetzbuch“, erleutert von Dr. Garey und Otto Fuchsberger. Berlin 1891. — Držim, da bi svakako i zahtjevu strogo učevne knjige bolje služilo, da je cjelokupna novija literatura trgovačkog prava barem glede svih važnih djela izcrpivo navedena, jer se kod sustavnog djela očekuje bezuvjetno i citiranje važnijih produkta literarnih u istiom predmetu, pače bi svrsi shodno bilo i kod pojedinih partija djela citirati glavnije auktore, koji su se bavili istimi partijami. Ta baš slušateljem prava sgodno dodje, da znadu svigdje i najvažnijeg dotičnog pisca naći, u koliko se u koju partiju većma zadubsti kane. Nadalje mi je opaziti, da bi se preporučalo bilo, da su i važnije sbirke sudačkih presuda, donešenih u trgovačkom pravu, radi podpunosti u djelu spomenute, kojih ima više u Njemačkoj, u Austriji, ter u Ugarskoj, ter koje se bave sa istimi pravnimi načeli, koja su u našem trgovačkom zakonu sadržana.

Trgovački običaji, koji su toli važni u trgovačkom pravu, samo su glede njihova pojma iztaknuti, dočim se pobliže s njima gosp. pisac bavio nije, što bi svakako potrebno bilo. Nauka o trgovcih u obće razgovjetno je označena, jedino mnijem, da bi bilo umjestno spomenuti i glede malodobnika, dali oni, najme, i u koliko trgovinu samostalno obavljati smiju. Partije o firmah, zatim o trgovačkih registrih, o upisu firme u registar i o trgovačkih knjigah pomno su izradjene. Opaža se ipak, da bi i nauka o robi ovdje imala razložena biti, koja je u obće samo glede njenog pojma na stranah 219. i 220. posve obćenito raztumačena, jer n. pr. nigdje u djelu ne tumače se znaci (obilježja) robe, zaštitne biljege itd., što ipak nije nevažno. Isto tako je i tumačenje faktura i njihovog znamenovanja u trgovačkom pravu u razmjeru naprama ostalom gradivu nedostatno ostalo. Nauka o pomoćnom osoblju je vrlo potanko u drugom naslovu nacrtana, pri čemu se osobito ističe izradba o prokuri. Osobitom pomnjom je izradjen treći naslov, koj govori o trgovačkih družtvih, koji

Digitized by Google

je doista svestrano i sa svom točnošću obrazložen. Jedino bi možda još razprava o komanditnom družtvu na akcije, koja se samo pod opazkom obrazlaže, u razmjerju naprama ostalim družtvom, mogla biti nešto podpunija, makar takova družtva naš trgovački zakon i nepozna. Partija o naravi trgovačkih posala, koja je dosta težka, ter i u praksi ne male potežkoće čini, izcrpljena je po gosp. piscu i primjeri vrlo jasno i razgovjetno raztumačena. Jedino bi se kod spominjanja bankarskih poslova bilo preporučilo, da bi imala biti spomenuta organizacija i glavna pravila austro-ugarske banke, tog najvažnijeg bankovnog zavoda u austro-ugarskoj monarkiji. Propisi samoga trgovačkoga zakona o vriednostnih papirih niti su dostatno jasni niti podpuni, pak je doista sgodno udesio gosp. pisac, što se je tom vrlo važnom partijom tako pomno bavio, ter ako bi se tu išta još k podpunosti izradbe pridodati imalo, bilo bi, da je razlaganje o „čeku", kao u novijem svjetskom prometu toli važnom papiru, imalo obširnije biti.

Naslov šesti, sloveći ob obćenitih načelih za poslove trgovačke, izcrpljuje dostatno odnosna vrlo važna načela u trgovačkom svietu. Jedino nebi s gorega bilo, da je pri tom još primjeren obzir uzet i na propise o trgovačkoj podsudnosti, koji se takodjer u praksi nesigurno shvaćaju. Zatim bi se preporučila bila pomnija razprava o trgovačkih vjeresijskih, ter i izplatnih poslovih u ovoj naučnoj knjizi poput inih, osobito njemačkih auktora: L. Goldsteina, W. Endemana, a tim većma, što je glede tih posala sam zakon trgovački manjkav, kao n. pr. o škontraciji (clearing) i nalogu za vjeresiju (accreditiv.) Kupovna pogodba može se punim pravom najvažnijom partijom trgovačkog zakona smatrati, pak je ista po gosp. piscu vrlo temeljito razjašnjena. — Bilo bi medjutim usavršilo izradbu citiranje pravila na važnijih burzah monarkije obstojećih, koja su pravila u obće nepoznata van onima, koji se baš bave poslovi burzovnimi. Nadalje bi se pravom očekivalo kod diferencialnih, ter stalnih (fix) poslova obširnije razlaganje, a napose i pretres pitanja ob utuživosti diferencialnih posala i ovršivosti stranih osuda u istih poslovih. A i o „novcu" nije ništa razlagano u djelu. Poslovi mešetarski i komisijonarni su vrlo izcrpivo i temeljito raztumačeni, koji potonji posao zauzima u trgovačkom prometu vrlo važno mjesto. Izradbi odpremnog posla neimam ništa pridodati.

Izradbi vozarskog posla, koji je takodjer u praksi manje poznat, velika je pomnja po gosp. piscu posvećena, koji je pri tom na sve modalitete, s tim poslom skopčane, obvir uzeo. Jednu ipak imadem primjetbu, što je najme poštarsko i brzojavno pravo samo u opazci (strana 398 i 399.) spomenuto i da se pisac nije s njim pobliže bavio. Spomenuti bi imali biti svakako svjetski poštarski ugovori (zak. čl. XIV. — 1879., XII. i XIII. — 1886., XI. — 1892., osobito važan ugovor), zatim medjunarodni brzojavni ugovor od 10./22. srpnja 1875., sklopljen u Petogradu,

Digitized by Google

zatim zakonski članak o vicinalnih željeznicah (XXXI. — 1880.), zatim zak. čl. XXV.: 1892. ob uzakonenju medjunarodne konvencije, sklopljen u Berni dne 14. listopada 1890. glede odpreme po željeznicah, dalje zakon od 8. prosinca 1877 o naknadi željeznica za odštete. Naknadnih promjena ob ustanovah pravilnika željezničkog od 10. lipnja 1874. imade i novijih od navedenih u sborniku god. 1879.

Naslov 11. bavi se vrlo obsežno i pomno s javnimi skladišti, što je tim nuždnije bilo, jer je ta partija trgovačkog zakona u običnom životu najmanje poznata, a ipak je za veći promet od velike važnosti. Jednakom pomnjom su izradjeni poslovi asekuracionalni, kojih važnost u životu sve većma raste, pa je u istinu od velike koristi, da se s naravju tih posala i pravnici i nepravnici upoznaju.

Nakladna pogodba je izcrpivo u poslednjem (13.) naslovu opisana. Nebi bilo i tu s gorega, da su njeki važniji državni ugovori, n pr. sa Cislitavom sklopljeni (zak. čl. IX. — 1887.), glede zaštite prava autora književnih i umjetnih djela spomenuti.

U pogledu manjih tiskarskih pogriešaka opažam, da se na njekih stranah neslažu brojevi opazaka sa brojevi uzornih mjesta djela, na koje se opazke odnose.

Završujuć ove redke, mislim, da netrebam spominjati, koli nuždno je, da se ta knjiga nadje kod svakoga od naših pravnika i trgovaca, ter u obće ljubitelja naše knjige. Želiti je samo, da učeni i neumorni gosp. pisac što skorije obogati našu pravnu knjigu sličnim umotvorom, kao što je i ovo poslednje njegovo ljepo djelo. Ujedno si smatram dužnošću izraziti i na ovom mjestu zahvalnost na osobitoj naklonosti naše zemaljske vlade, kojom uzima u zaštitu našu književnost, izdajuć u vlastitoj nakladi naučne pravne knjige, kojih je dosadanji manjak u nas upravo veoma osjetljiv bio.

Dr. Stj. Posilović.

VIESTNIK.

(Upravni odbor „pravničkoga družtva“) držao je dne 9. siečnja i 6. veljače 1893. sjednice, u kojih su primljeni za članove pravničkoga družtva počam od 1. siečnja 1893.: Vojtjeh *Štajdohar* sudbeni pristav kod kr. kot. suda u Stubici, Mirko *Hondl* kot. pristav, dodieljen na službovanje kr. županijskoj oblasti u Zagrebu, Josip *Mesić* sudbeni pristav kod kr. kot. suda u Našicah, Josip *Pobor* sudb. pristav kod kr. kot. suda u Pakracu, dr. Milan *Petračić* sudbeni pristav kod kr. sudbenog stola u Ogulinu, dr. Gjorgje *Ivković* odvjetnik u Mitrovici i dr. Vatroslav *Brlić* odvjetnik u Brodu na Savi. Izstupili su pak iz družtva Aleksander *Hrašovac* sudbeni pristav u Bjelini, Manojlo *Letica* bivši sudbeni pristav u Sarajevu i Giga *Pantelić* sudbeni

Digitized by Google

pristav u Mitrovici. Umrli su napokon članovi pravničkoga družtva: Nikola *Bišćan* kot. sudac u Rumi i Ante *Šimunić* c. k. ravnatelj pomoćnih ureda u Spljetu.

Zatim su odobrene osnove izvješća upravnoga odbora o djelovanju družtva tečajem godine 1892., izvješća blagajnika za god. 1892. i osnova proračuna za godinu 1893. Blagajnički računi za godinu 1892. priposlani su izabranim u posljednjoj glavnoj skupštini pregledateljem računa Juliju pl. *Halperu* viećniku banskoga stola i Ivanu pl. *Kugleru* ravnatelja erarskih pravnih posala u Zagrebu. Osnove gore navedenih izvješća, osnova proračuna za godinu 1893. i izvješće pregledatelja računa predložit će se budućoj *glavnoj skupštini*, zakoju je opredieljen dan *25. veljače 1893.* u 4 sata poslje podne u sveučilištnoj sgradi.

Promienjena pravila „pravničkoga družtva" potvrdjena su, ter će se prema njim već i držati buduća glavna skupština, a usljed toga birat će se predsjednik i upravni odbor na četiri godine, a ne samo na jednu kao do sada. Zaključeno je podjedno, da se nova pravila tiskaju u 1000 primjeraka i da se razašalju svim članovom družtva zajedno se „Mjesečnikom" za mjesec veljaču 1893.

Napokon opredieljen je dan 4. ožujka 1893. u 4 sata poslje podne u sveučilištnoj sgradi za mjesečnu skupštinu, u kojoj će član družtva Stjepan *Kranjčić* čitati razpravu: *„o prisilnih radionicah i popravionicah"*.

(Sbornika zakonah i naredabah valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) komad I. god. 1893. izdan i razposlan je dne 3. veljače 1893., a sadržaje:

pod brojem 1. zakon od 28. prosinca 1892. kojim se ovlašćuje kr. hrv.-slavonsko-dalmatinska zemaljska vlada za pokrivanje potrebah unutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije za vrieme od 1. siečnja do 28. veljače 1893. i

pod brojem 2. naredbu kr. hrv.-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove, od 15. siečnja 1893. br. 2340, kojim se na sve županijske i kotarske oblasti, gradska i občinska poglavarstva izdaje naputak za provedenje revisije izbornih listina za sabor kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije.

Komad II. godine 1893. izdan i razposlan je dne 4. veljače 1893., a sadržaje:

pod brojem 3. dozvolnu izpravu za vicinalnu željeznicu Osiek-Batrina i za pobočnu prugu iste Pleternica-Požega.

S istimi komadi sbornika razaslani su podjedno i vremenoslovni i alfabetički našastari k sborniku za god. 1892.

Imenovanja. Odsječni savjetnik kr. zem vlade dr. Nikola pl. *Jurković* imenovan je velikim županom županije požežke i gradova Požege i Broda. Nadalje imenovani su sudbenimi pristavi II. razreda extra statum prislušnici Ljuboslav *Maričić* kod kr. kotarskog suda u Samoboru za sudbeni stol u Osieku, dr. Edo *Lovrić* kod sudbenog stola u Zagrebu za kr. kotarski sud u Pakracu, dr. Dragan *Filipović* kod sudbenog stola u Petrinji za kr. kotarski sud u Kutini, dr. Julijo *Srkulj* kod sudbenog stola u Belovaru za kot. sud u Pregradi.

(U Bosni i Hercegovini): Privr. sudski pristavi kod kot. ureda u Cazinu Theodor *Dawidczak* i kod kot ureda u Bos. Kostajnici Ernest *Ferens*

Digitized by Google

imenovani su definitivnimi činovnici bosansko-hercegovačke zemaljske uprave: svršeni pravnik u Dubru Karlo *Gutmann* privr. auskultantom kod okružnog suda u D. Tuzli; perovodni praktikant kod magistrata u Beču dr. Antun *Fajfalik* privr. perovodnim vježbenikom kod kot. suda u Zenici; odvjetnički perovodja u Gayi Jovan *Vran* privremenim auskultantom kod okružnoga suda u Sarajevu. Svršeni pravnik Emil *Kralowsky* imenovan je privr. perovodnim praktikantom kod okružne oblasti u Travniku, advokatski kandidat dr. Mavro *Rothkopf* privr. auskultantom kod kot. ureda u Sarajevu.

Premještenja. Premješteni su Janko *Šibenik* sudbeni pristav kod kot. suda u Novoj Gradiški k onomu u Karlovcu, Dragutin *Stulhofer*, sudbeni prist. kod kotarskog suda u Vinkovcih k onomu u Novoj Gradiški, Kosta *Simić*, sudbeni pristav kod sudbenog stola u Osieku kotarskomu sudu u Vinkovcih, Antun *Anger* sudbeni pristav kod kr. kot. suda u Klanjcu kotarskom sudu u Rumi, Vilim *Pavlić* sudbeni pristav kod kr. kotarskog suda u Pregradi k onomu u Klanjcu, ter je podjedno obojici povjerena uprava potonjih kot. sudova. Sudbeni pristav kod kr. kotarskog suda u Pakracu Josip *Pobor* premješten je u Novi Marof.

(U Bosni i Hercegovini.) C. i kr. ministarski savjetnik Franjo *Schmidmayer* riešen je uprave financijalnoga odjela zemaljske vlade u Sarajevu, ter mu je tim povodom izjavljeno previšnje priznanje na izvrstnom i uspješnom službovanju. Dr. Otokar *Horvatić* sudski pristav kod vrhovnoga suda u Sarajevu i Ivan *Benčević* auskultant kod kot. suda u Dolnjoj Tuzli riešeni su daljega službovanja u Bosni i Hercegovini, sudski pristav Rudolfo *Czupicka* premješten je od pravosudnoga odjela zemaljske vlade okružnomu sudu u D. Tuzli. Odvjetnik dr. Makso *Frank* premješten je iz Bihaća u Banjaluku.

Stečaji.

Veljača. Matija *Nohava* trgovac u Zagrebu. Kr. sudbeni stol u Zagrebu (odl. od 28. prosinca 1892. br. 18.235 gr.) — Zast. i medj. upr. dr. Virgil Devčić, zamj dr. R. Siebenschein, oba odvjetnika u Zagrebu. — Rok prijavni do 24. veljače, ročište 25. veljače 1893.

Ožujak. Marko *Pollak* iz Varaždina. — Kr. sudbeni stol u Varaždinu (odl. od 4. veljače 1893. br. 526. gr.) Zast. i medj. upr. dr. Gruber, zamj. dr. Jurinac, oba odvjetnika iz Varaždina. — Rok prijavni do 30. ožujka, ročište 5. travnja 1893.

Travanj. Leopold *Zeitlberger* gostioničar u Zagrebu. — Kr. sudbeni stol u Zagrebu (odl. od 6. veljače 1893. broj 1739. gr.) — Zast. dr. Josip Frank, zamj. dr. Makso Steiner, oba odvjetnika u Zagrebu, medj. upravitelj Albert Breithuth gostioničar u Zagrebu. — Rok prijavni do 6. travnja 1893., ročište 7. travnja 1893.

Digitized by Google

Dr. Blaž Lorković.*

Napisao dr. ***Fran Vrbanić.***

Ima u narodu muževa, koji ako i nisu pokretači velikih ideja, koje u znanosti stvaraju osobitu epoku, ako i nisu napisali knjiga, koje bi jih uzdigle u red onih umnika, kojim se slava pronosi svagdje, gdje se ciene znanost i nauka, ako i nisu zalazili u narod, da ga živom rieči bude iz mrtvila i usplamćuju na nov život — ipak su njegovi najbolji sinovi i najrevniji radnici na polju prosvjete i duševnoga razvitka njegova, te zaslužuju, da im se ime spominje s poštovanjem i dubokom harnošću, jer su bili pijoniri na polju nauke i duševnoga preporoda naroda svoga; jer su tiho i skromno, ali ustrajno i neumorno, svim žarom vruće ljubavi za svoj narod i naprezanjem sve svoje duševne i tjelesne snage od rane svoje mladosti neutrudivo i nesebično radili svagdje, gdjegod je valjalo uprieti sile, da se štogod učini u korist i na čast naroda i domovine; jer su i onda, kad su drugi sustali u svom radu, perom svojim narodnu knjigu njegovali i podupirali; jer su druge sokolili i bodrili na rad i posao oko narodnoga razvoja i napredka; jer su u svojoj patriotičkoj duši smišljali, kako bi narod svoj potisnuli na stazu, „na kojoj idući može se osnovati materijalna i duševna sreća obitelji, a preko ove i cieloga naroda."

U kolo takovih muževa uvrstiti nam je i dr. Blaža Lorkovića.

Blaž Lorković rodio se je 29. siečnja 1839. u Novomgradu kraj Karlovca od seljačkih roditelja, koji su bili članovi dosta siromašne, ali zbog svoje čestitosti odlične seljačke zadruge. Kad je Lorković svršio pučke škole, uze ga pod svoja krila i pod svoju zaštitu ujak njegov, Pavao Draganec, vriedan i čestit župnik u Rasinji kraj Koprivnice, te ga posla na nauke. Budući mu nije pošlo za rukom smjestiti Blaža u Zagreb ni u kakav zavod, morade mladić poći na gimnazij varaždinski, gdje je Draganec imao više znanaca, te gdje mu je bliže i zgodnije bilo

* Prema obećanju u 1. broju ovogodišnjega Mjesečnika donosimo ovaj životopis, preštampan iz „Ljetopisa jugoslavenske akademije" za god. 1892.

Digitized by Google

prigledati na mladoga nećaka, nego li u Zagrebu. U trinajstoj svojoj godini, u jeseni godine 1851., stupi mladi Blaž u prvi gimnazijalni razred. Prva tri razreda svršio je na gimnaziju varaždinskom, tu je vazda bio prvi medju svojimi drugovi. Kad je Blaž u prve tri godine zasvjedočio svoju revnost i odlično ponašanje, bilo je lako ujaku Dragancu isposlovati, da su našega Blaža primili u zagrebačko biskupsko sirotište.

U jeseni god. 1854. počima Blaž na zagrebačkom gimnaziju polaziti četvrti razred. Ova promjena bila je bez sumnje odlučna za sav dalnji život našega Blaža, a napose je njegov boravak u nadbiskupskom sirotištu bio neposredni povod, koji ga je skrenuo na put hrvatske knjige.

U početku bilo je Blažu svladati dosta znatnih poteškoća zbog njemačkoga jezika. U ono doba uvedena je njemština i u naše škole, a naš Blaž, koji je u Varaždinu u prva tri razreda učio predmete hrvatski, imao je trista jada, dok se je uputio u njemački jezik. Nije s toga čudo, da prvo polugodište četvrtoga razreda nije svršio onako, kao što je to do sada običavao, dobio je doduše prilično dobar prvi red, ali je u svjedočbi bilo sve ponajviše „kaum i ziemlich genügend". Nu drugo poljeće već je u veliko svladao poteškoće tudjega jezika, a u petom i šestom razredu bio opet jedan od najvrstnijih djaka. U ponašanju bio je vazda jednako uzoran i jednako vriedan; u Varaždinu i u Zagrebu spadao je medju najčednije mladiće. Njegov ujak Draganec, koji mu je češće pisao i malo ne svaki put u pismo utisnuo po koju forintu, mogao je s ponosom pokazivati na svoga nećaka Blaža, komu nije nikada pisma poslao, a da ga nije završio „budi dobar, imaj Boga sveudilj pred očima, uči i vladaj se dobro". Dok je ovako naš Blaž kao djak vršio revno i zdušno svoje dužnosti, otvori mu se u nadbiskupskom sirotištu doskora drugo polje rada.

Ako je političko obzorje u Hrvatskoj u ono doba i bilo zastrto gustimi oblaci; ako je upravo u ono vrijeme, kad je Blaž boravio u nadbiskupskom sirotištu, kruti absolutizam razapeo svoje guste mreže, te njimi nastojao što dublje u narodu razgraniti tudjinstvo i ugušiti svaki kucaj hrvatskoga srca; ako i jest napokon velik dio onih, koji su u vrieme hrvatskoga preporoda ponosom dizali barjak narodnosti i ushitom zamočili pero, da njim proslave narod i domovinu, bacio koplje u kut, — to je ipak u mladjoj generaciji još vazda tinjala ona iskra domoljublja, koja je u četrdesetih godinah pokrenula bila hrvatskim narodom.

Ova iskra bila je razlogom, da hrvatska mladež videći silnu tendenciju germanizacije, nije mogla mirne duše gledati, kako se nastoji ugušiti svako pregnuće za narodnim životom i narodnom knjigom, te da je smatrala za dužnost, toj tendenciji germanizatornoj, koliko je bilo u njezinih silah, barem u kolu hrvatske mladeži učiniti što odlučniji ustuk. Pitomci nadbiskupskoga sirotišta u Zagrebu znali su pogoditi dobar put,

Digitized by Google

da kako tako barem medju svojimi drugovi zaprieče upliv nasilnoga germanizovanja, te da budnu uzdrže u mladeži narodnu sviest. U tu svrhu utemelje „družtvo mladih rodoljuba nadbiskupskoga sirotišta“, koje godine 1856. započe izdavati poseban zabavno-poučni list „Smilje“, komu je bila glavna svrha „probudjivati želju k čitanju narodnih knjiga i pružati čitateljem duševnu zabavu“.

Prvi broj toga lista izadje 27. veljače 1856. pod uredničtvom Gjure Deželića. Isprvice izlazio je taj list svaki tjedan na jednom arku, a kasnije svaki mjesec po jedan broj na četiri i više araka. Bilo je u tom listu liepih i patriotičnih pjesmica, valjanih pripoviesti, dobrih prevoda, šale i smješica. Liepo kolo mladih rodoljuba sakupilo se oko ovoga listića, u tom kolu bijahu: Eröš, Deželić, Matok, Modrošić, Muzler, Lorković, Pavlović, J. Tomić, St. Kučak, Vukasović i dr. U tom družtvu a uz pripomoć „Smilja“ potakla se mnoga patriotična misao, a mnogi od mladih rodoljuba jedva da bi ikada bio pregnuo oko narodne naše knjige, da nije započeo pjesmice pjevati i pisati u „Smilju“. Čuditi se je ustrpljivosti te četice mladih rodoljuba, koji svoga „Smilja“ nisu davali štampati, već su pomno i čisto svaki broj perom pisali, a zatim ga medju članove družtva slali od ruke do ruke. Na koncu godine svezani su pojedini brojevi u posebnu knjigu, i ona bude pohranjena u zavodsku knjižnicu. Što su rodoljubni mladići god. 1856. započeli, to su njihovi nasljednici od godine do godine sve do danas nastavljali; preko trideset vezanih knjiga „Smilja“ danas je ne samo najmilija uspomena na ugodne mlade dneve bivših pitomaca nadbiskupskoga sirotišta, nego je i sjajan dokaz ozbiljnosti, kojom se je odlikovala mladež toga zavoda.

U kolu tih mladih rodoljuba bio je Lorković isprvice jedan od prvih pokretača, a školske godine 1856/57 i glavnim urednikom „Smilja“. Da je Lorković tu svoju novu službu shvaćao svom zbiljom, najboljim je dokazom, što je sve svoje slobodno vrieme posvećivao tomu listu, te se više puta izrazio, kako je uredničtvo mučan posao. Kao da je slutio, da će se velik dio svoga života morati baviti uredjivanjem listova. Predsjednik družtva javlja mu izriekom, da mu je za uredjivanje lista postavio pomoćnika, jer uvidja, kako je naš Blaž uredjivanjem preobterećen, samo ga opominje, neka toga pomoćnika na uzdi drži.

Da je u „Smilju“ bilo mnogo toga, što je poteklo iz Lorkovićeva pera, razumjeva se po sebi, a zanimivo je znati, da je mladi urednik držao za svoju dužnost, stupiti u svezu s poznatimi rodoljubi izvan nadbiskupskoga sirotišta, te od njih tražiti savjeta i pripomoći za svoje „Smilje“. Nije se dakako toga usudio učiniti sam, već je umolio za intervenciju svoje profesore, o kojih je znao, da radostnim srcem gledaju rad „mladih rodoljuba“ u nadbiskupskom sirotištu.

Tako se je naš Blaž već u početku svoje uredničke službe, a uz

*

Digitized by Google

intervenciju svojih profesora Ante *Mažuranića* i Matije *Mesića*, obratio posebnim pismom na poznatoga patriotu Andriju Torkvata *Brlića* u Beč.

Više nego li ijedan od njegovih drugova, a medju svimi njimi najozbiljnije i najodlučnije, izticao je naš Blaž u svojih člancih patriotizam i tužio se na tudjinstvo, koje je poplavilo domovinu.

Nu Lorković kao urednik ne bijaše sretan; medju članovi družtva, koje je izdavalo „Smilje", zavlada nemar i indiferentizam, te je samo živomu nastojanju Lorkovićevu i dvojice trojice njegovih prijatelja pošlo za rukom list uzdržati od propasti. Povrh toga nadodje odlučan nalog tadanjega prefekta, da se pitomci imadu vježbati i u jeziku njemačkom, te da u tu svrhu moraju uza „Smilje" izdavati i njemački list. Tako nastade, da je svakomu broju „Smilja" bio dodan „Beiblatt zum Wochenblatte Smilje". Naš Blaž ne samo da nije toga mogao zapriječiti, nego je u prvih brojevih toga Beiblatta uz još jednoga druga bio podpisan kao njegov urednik, ako se i nije bavio uredjivanjem njegovim.

Doskora ne nalazimo doduše više imena Lorkovićeva u „Beiblattu", premda je ostao glavnim urednikom i radnikom „Smilja", — ali upliv njegovoga poglavara bio je ipak toli moćan i na našega Blaža, da se je kadšto upuštao i u njemačke sastavke, kako to dokazuju nekoji njegovi članci u „Beiblattu". Čini se, da su tadanji germanizatori nastojali laganim i lukavim postupkom pomalo paralizirati patriotično djelovanje mladeži. S redakcijom „Smilja" rastao se je Lorković, kad je nakon dovršenoga šestoga razreda pošao u nadbiskupsko sjemenište; to bijaše u listopadu g. 1857.

O svom pristupu u klerikat piše on sam u svom dnevniku: „nisam nikada onako s osobitim veseljem mislio na sjemenište, niti sam imao onako prave volje za nj; iduć unutar, sliedio sam više tudju volju, nego svoje osvjedočenje". Nu sve to nije našega Blaža smetalo, da se u brzo ne sprijatelji sa svojim novim domom.

U sjemeništu bio je Lorković jedan izmedju najvrstnijih klerika; tih i skroman, a uz to u izpunjavanju svojih dužnosti neutrudiv. Često bi dopisivao sa svojim ujakom župnikom Dragancem, koji ga je i u klerikatu podupirao; o njem piše naš Blaž u svom dnevniku „sa zahvalnošću i počitanjem sjećam se svoga ujaka župnika; on je moj iza roditelja najveći dobročinitelj, njegovu uspomenu blagosljivat ću za sva vremena".

Uza svoje redovite nauke najvećom je pomnjom pratio hrvatsku knjigu i razvoj javnih odnošaja u Hrvatskoj; ali kako tužna je bila hrvatska knjiga u ono vrieme, kako žalostne bijahu upravo onda naše javne prilike! Plemenita mladenačka duša našega Blaža živo je osjećala ovo tužno stanje; uspomene na prve početke njegovoga književnoga rada u nadbiskupskom sirotištu oživiše u njemu odluku, da mu je sveta dužnost pripomoći, kako bi i on sa svoje strane štogod doprinjeo,

Digitized by Google

da hrvatska knjiga ne ostane u prikrajku, da se uz njezinu pomoć pridigne narodni duh, koji je u ono kruto absolutno doba malne posve zamro.

U toj svojoj odluci nadje najveću podporu u nerazdruživom si prijatelju Gjuri Deželiću i trećemu drugu B. Modrošiću. Njih trojica uzbude sjemenišnu mladež na nov život, a sbor duhovne mladeži zagrebačke, koji je utemeljen već godine 1842., zadobi njihovim utjecanjem nove krepčine i nove snage; naš Blaž bio je za svoga boravka u sjemeništu jedan od najrevnijih njegovih radnika. Sve časti, koje su bile skopčane s trudom i mukom, zapale su redomice Lorkovića. Ponajprije bio je neko vrieme bilježnik, a zatim knjižničar sbora. U jednom i drugom svojstvu bio je na mjestu kao malo tko od njegovih drugova. Dosta je pogledati njegove zapisnike o sjednicah sbora. Nije se on zadovoljio, da samo pobilježi pojedine zaključke, nego je upisao i sve važnije govore predsjednikove i nekoja znatnija pisma, upravljena na sbor od znamenitijih osoba. Dosta veliku knjižnicu sbora popisao je i uredio po strukah, te ju u sjednici od 8. veljače 1862., osam dana prije svoga istupa iz sjemeništa, podpuno uredjenu predao svomu nasljedniku. U književnih radnjah zbora bio je on jedan od najrevnijih i najustrajnijih radnika; ne samo da je drugove svoje sokolio i bodrio, savjetovao i upućivao, mnoge spise sbora za štampu spremio, već je i sam neke od njih preveo i za naše prilike zgodnije preradio. Tako se spominje u zapisniku od 19. prosinca 1858. izvještaj predsjednikov, da sbor ima nekoliko pripovjedaka gotovih za tisak, spremljenih trudom gg. Nemčića, Peroka, Deželića i Lorkovića, a u zapisniku od 23. prosinca 1860. bilježi se, da je Blaž Lorković preveo i za tisak priredio pripovijedku Kr. Šmida, pod naslovom „*Trešnje*“, koja je štampana g. 1861.

Okret u javnih prilikah domovine, koji nastade listopadskom diplomom g. 1860., nije mogao ostati bez znamenita uticaja i na hrvatsku mladež. Domoljubna iskra, koja u doba absolutizma nije nigdje, a najmanje u zagrebačkom sjemeništu, mogla naći oduška, uzbuktila je poslje listopadske diplome gorućim plamenom. I naš Blaž, ako i prikovan uz sjemenišne zidine, usplamtio je mladenačkim zanosom usljed tih promjena; pojavi na političkom obzorju domovine, koji se redahu jedan za drugim, ne mogoše ostati bez upliva na plemenitu i rodoljubnu mladenačku dušu našega Blaža. Nemogav sam gledati sve one erupcije patriotičnoga duha hrvatske mladeži, kojim je pozorištem bio u prvo doba novoga ustavnoga razdoblja grad Zagreb, ni slušati govore hrvatskih patriota u hrvatskom saboru, počima pisati neku vrst dnevnika, u kojem nije toliko bilježio dnevne dogadjaje, koliko je nastojao, da u redcih njegovih izlije svoje mladenačke osjećaje, te da si barem ovdje, kad ne može izvan sjemenišnih zidina, razgali svoje patriotično srce.

Digitized by Google

Svaki redak toga dnevnika, u kojem ima razmatranja o politici, o prijateljstvu, o načinu uzgoja u sjemeništu, odaje nam plemenitost i patriotizam njegov, i prikazuje mladića, koji si je sagradio čvrstu podlogu, da danas sutra bude značajan i neutrudiv radnik na polju narodne prosvjete. Kolikim samo zanosom u prvih listovih svoga dnevnika bilježi onaj dogodjaj, kad je biskup Štrossmayer udario prvi temelj akademiji jugoslavenskoj.

U Lorkovića bilo je i volje i sposobnosti, da kao radnik stupi na književno polje; trebalo je samo sgode, da se svojim radom pokaže na javi. Ta se zgoda doskora desi.

Promijenjene političke prilike morale su povoljno djelovati i na našu knjigu, a napose na naše novinstvo. Već početkom g. 1861. počimaju u nas izlaziti tri nova lista: u Zagrebu „Naše gore list", u Karlovcu „Vijestnik" i „Opće poslovne novine", koje se pod konac te godine spojiše s „Glasonošom".

Ovomu pojavu na polju hrvatske knjige Lorković se je iz dna duše radovao; veselju svomu daje oduška u svom dnevniku, te posvećuje svoje sile najprije „Naše gore listu", a kasnije i „Glasonoši".

Već prve godine, kad je počeo izlaziti „Naše gore list", piše Lorković u njem dvije lijepe pripovijedke, „*Nevjera za vjeru*" i „*Kazna nevjere*", te stupa u tjesniji odnošaj s izdavateljem toga lista, vrijednim zagrebačkim gradjaninom Mijom Krešićem. Do skora je Lorkoviću taj list tako omilio, da je uz oveće pripovijesti bez oznake svoga imena pisao i drugih raznih sastavaka, te je već prve godine postao duša cielomu listu.

Nije čudo, da je usljed ovih prilika Lorković, premda u sjemeništu, iza odlazka Jurkovićeva, koji je prvi uredjivao „Naše gore list", postao pravi urednik njegov. On vodi korekturu i piše književne i sitne vijesti, a Krešić ne mogav se s njim sastajati po volji, piše mu u klerikat pisma, u kojih se s njim savjetuje glede dalnjega izdavanja, priobćuje mu program za prvi broj, koji bi imao izaći god. 1862., pita ga, što bi od primljene gradje uvrstio, a što izostavio, te mu priobćuje svaku sitnicu, koja se je ticala njegova lista, komu su se u ono doba domoljubni krugovi radovali, ali ga prijekim okom gledali oni, kojim do razvoja narodne knjige nije bilo stalo.

On osta vjeran i neumoran radnik „Naše gore listu", te napisa g. 1872. dvie liepe pripovjesti „*Ljubav i vjernost*" te „*Nekoliko tajnih listića*". Da mu se pako književni rad još više raširi, stupi u savez s „Glasonošom", i njemu odluči posvetiti svoje pero. U tu svrhu piše izdavatelju Lukšiću pismo, u kojem ističe nedostatke toga lista, te mu daje neke savjete. Lukšić mu odgovara, te mu se zahvaljuje na sa-

Digitized by Google

vjetu, i nada se, da će mu Lorković ostati vjeran prijatelj, te da mu ne će biti teško svakoga mjeseca barem po jedan spis za list prirediti.

Lorkoviću nisu dopustili poslovi, da podpuno zadovolji želji Lukšićevoj, ali mu ipak posla za list više sastavaka, od kojih je vrijedno, da napose spomenem liepu novelu „*Sliepac*“, slika iz života, i „*Nevjera*“, pripovjest iz naše dobe.

Ovaj rad Lorkovićev na književnom polju, njegova skromnost i prijateljska susretljivost učini, da su ga njegovi drugovi u sjemeništu u velike štovali i cienili, te nije protekla nijedna važnija zgoda, da mu to štovanje nisu i činom pokazali; tako bi ga svaki put prigodom njegova imendana pozdravili posebnom pjesmicom, koju su malo ne svi drugovi svaki put podpisali svojimi imeni.

Ovaj literarni rad Lorkovićev, a uslijed toga nuždnim načinom i njegove sveze s vanjskim svietom, neumjestna a u mnogom pogledu i nerazborita disciplina u sjemeništu, njegov osjećaj, da ga ta disciplina neopravdanim načinom steže u njegovom književnom radu, nezadovoljstvo s načinom uzgoja u sjemeništu, sve je to bilo razlogom, da je Lorković, ako je i bio veoma religiozan i u svakom pogledu ćudoredan i valjan, malo po malo počeo osjećati u sjemeništu neku zlovolju, te je čeznuo, kako bi se dočepao slobode i ostavio sjemeništne zidine. Nije on žalio za ono vrijeme, što ga je sproveo u sjemeništu; što više, on sam u svom dnevniku priznaje, da je u sjemeništu mnogo toga naučio, a napose: poznavati svoj narod, ljubiti domovinu, štovati njezine prave prijatelje, tražiti i ljubiti iskrenost. Nu sva ova liepa svojstva naučio je od drugovanja s vriednimi svojimi prijatelji, ali ne, kako veli u svom dnevniku od svojih poglavara. Da je naš Blaž imao toliko ljubavi prema svojim poglavarom, koliko prema svojim prijateljima, on za stalno ne bi bio ostavio sjemeništa.

To pomanjkanje ljubavi u sjemenišne poglavare bila je li posljedica tadanjih političkih prilika; vatra i voda ne mogoše se sprijateljiti. S jedne strane sjemenišno poglavarstvo, sastavljeno dielom od muževa, koji su bili tudjinci i po svom poreklu, te koji, ako i nisu možebiti prezirom gledali na ovu našu domovinu, ali nisu za nju imali nikakova osjećaja, dielom opet od muževa, kojim je bilo u prvom redu do njihove vlastite koristi, te koji zbog svojih sebičnih svrha nisu htjeli osujetiti mnogo toga, što je smjeralo samo za tim, da se u sjemeništnoj mladeži uguši svaka iskra domoljublja, i klerici učine posve indiferentnimi prema svim dogodjajem, koji se zbivahu izvan zidina sjemeništnih. S druge opet strane mladić, ugrijan čuvstvom domoljublja, i uvjeren, da bi od svojih poglavara mogao bio steći kojekakova odlikovanja, ali da onda „njegove grudi nebi bile osjetile divnoga plama pravoga rodoljubja“; mladić, koji o sebi u svom dnevniku piše: „ja svoju domovinu ljubim, a ovoga čuvstva

Digitized by Google

ne isčupa mi lje sve sjemeništno poglavarstvo, ma se ono umah na glavu osovilo. Ako u čem, to sam u tom toliko čvrst, da sam i danas spreman za tu ideju sve žrtvovati osim vjere."

Tko je poznavao našega Blaža i sve prilike u sjemeništu, mogao je lako predvidjeti, da je dostatan i malen povod, da ga za uviek rastavi sa sjemeništem. To se do skora i dogodi.

U Beču izlazio je u ono doba njemački konzervativni list „Gegenwart". U jednom broju toga lista priobćen je dopis iz Pešte, pun navala na biskupa Strossmayera. Ove navale razgnjeve naše klerike tako, da odlučiše na nje pismeno odgovoriti uredniku toga lista, te od njega zahtijevati, neka opozove sve pogrde naperene proti biskupu, jer inače, da će mu list natrag poslati. Ravnatelj sjemeništa im to dozvoli, a oni poslaše na urednika pismo, što ga podpisaše svi klerici bez iznimke. Kad urednik nehtjede zadovoljiti zahtjevu klerika, naš Blaž posluživ se dozvolom ravnatelja, odpravi natrag u Beč sva tri primjerka lista „Gegenwart", što su ih zagrebački klerici dobivali. Urednik toga lista potuži se na to kardinalu, koji glede toga odredi strogu iztragu, a ravnatelj, mjesto da se zauzme za klerike i pozove na dozvolu, koju im je dao, pozva klerike posebnom okružnicom, neka od uredničtva mole, da im se list ponovno šalje; ali od svih klerika bilo ih jedva dvadesetorica, koji zadovoljiše želji ravnateljevoj.

U istrazi se je najveća krivnja zbog toga čina bacala na našega Blaža, komu je ravnatelj predbacivao, da je buntovnik, neprijatelj kardinalov, privrženik vlaha, pretjerani slavista, šizmatik, da ne ima vokacije za svećenika itd. Lorković se je prizvao na dozvolu ravnateljevu, te nehtjede nipošto priznati, da je pogriešio, a kamo li podpisati okružnicu njegovu. Konačni rezultat ciele te iztrage bio je taj, da je kardinal zabranio klerikom pisati išta u novine. Izuzeti bijahu jedino bogoslovi IV. godine, kojim se dopušta pisati u „Kat. list", ako su prije sastavak priobćili nadstojniku sjemeništa i od njega dobili dozvolu. Tko bi se ogriješio o naredbi ovoj „proponitur pro demissione".

Ova je odredba silno ogorčila našega Blaža. „Hrvatski svećenik", tako se u svom dnevniku izjavljuje o toj odredbi, „nesmije biti pisac, nesmije se dičiti slobodoumnimi načeli, ne ljubavlju za dom i rod; ne, to su sve res profanae; tko takova šta uradi, ne ima vokacije. Ako klerik ljubi svoj narodni jezik, ako se gdje žešće izrazuje proti narodnim neprijateljem, eto ti već šizmatika i nevjernika. U ostalom, kako mu drago, ja ostajem vjeran svojim načelom, pak morao radi toga sjemenište sutra ostaviti". Ova odluka postade u njem još odlučnijom, kad ga je nakon proglašenja one odredbe ravnatelj pozvao preda se, te ukoriv ga zbog njegove tvrdokornosti, što ne htjede podpisati okružnice, rekao mu, da je njegov govor, kojim se je htio opravdati, bio ultra nevaljan, jer da

Digitized by Google

je valjda mislio, da je kardinal već zbačen, a na njegovo mjesto za zagrebačkoga nadbiskupa postavljen Strossmayer. Ovaj ukor vrlo je bolio našega Blaža, on to smatra pukim ocrnjivanjem, te odluči čvrsto ostaviti sjemenište. Ali kako izvesti ovu odluku?

Trebalo je naći mjesta izvan sjemeništa, a bilo je uputno sporazumjeti se s ujakom i otcem. Za vrijeme nastalih praznika mislio je Blaž sve to urediti; ali se prevari. Prijatelj Deželić nastojao mu je naći posredovanjem profesora Kořinka mjesto u Pragu i pripraviti njegova ujaka. Ali jedno i drugo ostade bez uspjeha; ne preostade drugo, nego se opet vratiti u sjemenište. Ovaj povratak bio je našemu Blažu vrlo težak, on bilježi o tom u svom dnevniku ovo: „Kad sam se 29. srpnja razkrstio sa sjemenišnom sgradom, ne mišljah, da ću ikada njezin prag ovako kao klerik prestupiti. Tako sam se s tom mišlju sprijateljio, da držah nekim načinom nemoguće povratiti se u prijašnje stanje. Snivah nove osvove za nov ljepši život, nu jadnik niti nepomislih na kakove moguće zapreke; ali sam se gorko prevario. Upravo oni, o kojih mišljah, da će mi najpripravnije na ruku ići, staviše mi golemih zapreka, na koje sam istina jurišao, nu podlegoh napokon u nenaravskoj borbi. Nek se vrši volja Božja."

Nu što mu nije pošlo za rukom u prvi čas, to je izveo preko zime. Izdavatelj „Naše gore lista", vrli zagrebački gradjanin Mijo Krešić, obeća mu, da će ga uza stalnu nagradu namjestiti kod lista, komu je i onako bio faktičnim urednikom, a prijatelji pribaviše mu mjesto stalna suradnika kod „Pozora". Sada nije više ništa smetalo našemu Blažu, da svoju nakanu izvede; 17. veljače g. 1862. svuče reverendu i stupi u sviet. Njegovi drugovi u sjemeništu živo su žalili njegov istup; ravnatelj sbora duhovne mladeži piše mu, da će sbor teško preboljeti ranu, koju je zadobio njegovim odlaskom, „nju ćeš" tako zaključuje ravnatelj sbora svoje pismo „ti sam ponešto izvidati, ako ustraješ onakav dušom i tielom, sborom i tvorom, kakav si se s nami odvojio."

Nov život nastade sada po našega Blaža, ali i nove brige i patnje. Župnik Novogradski piše mu, koliko je imao muke, dok mu je umirio otca, da ga ne prokune zbog istupa iz sjemeništa, te mu predbacuje, da je svemu tomu kriv njegov ultra-radikalizam, koji još nikoga usrećio nije, da ga zbog toga nitko pohvalio nije nego hulja. Njegov ujak odgovara mu istom na opetovana pisma, ali je ipak mnogo blaži od njegova župnika. On se doduše ne ljuti na njega, već mu dapače od srca oprašta i šalje Božji blagoslov; nu ne može da zataji svoje boli nad njegovim korakom, jer ne ima ništa stalna za budući život, pak nije htio poći u Varaždin za suplenta, kad već nije htio biti popom.

Da su ovi prigovori boljeli našega Blaža, razumijeva se po sebi, on je ipak uza sve to upro svu svoju snagu, kako bi svladao sve te muke

Digitized by Google

i neprilike, te se dovinuo do samostalna položaja. U tu svrhu odluči posvetiti se naukom pravo- i državoslovnim. Da medjutim posvema ne izgubi vrieme sprovedeno u sjemeništu, te da uzmože uz nauku privrieditи si svagdanji kruh, molio je, da mu se dozvoli privatno učiti prava. Nu molba mu bude odbijena, jer da 7. i 8. gimnazijski razred nije svršio na javnom zavodu, i nije položio izpita zrelosti. Velika je to bila za njega nezgoda, u kojoj ga je slabo tješio zaključak glavne skupštine županije zagrebačke, držane 13. i sliedećih dana mjeseca ožujka 1862., u kojoj je do znanja primljeno i u čl. 12. zapisnika ubilježeno ovo: *„presvjetli g. veliki župan izvolio je naimenovati začastnim podbilježnikom gosp. Blaža Lorkovića"*. Nije preostalo drugo, nego žrtvovati vrieme sprovedeno u teologiji, te se spremati za izpit zrelosti.

Naš Blaž uza sve svoje književne radnje učini to, te položi izpit zrelosti mjeseca srpnja 1863., a u listopadu iste godine upiše se kao javni redoviti slušatelj u pravoslovnoj akademiji u Zagrebu, gdje je redovito svakoga polugodišta s odlikom polagao propisane semestralne izpite.

Za vrieme svojih nauka na pravoslovnoj akademiji Lorković je velik dio svoga rada posvetio hrvatskoj knjizi. Ne samo da je u to doba redovito radio kod „Pozora" i bio faktični urednik „Naše gore lista", već se je, imenito nakon položenoga izpita zrelosti, povrh običnih redakcijonalnih posala isticao nekimi posebnimi sastavci, koje je vriedno napose spomenuti. Tako je g. 1863. u arkivu (knjiga VII.) družtva za jugoslavensku povjestnicu priobćio nekoliko odgovora na pitanja, što ih je družtvo rasposlalo na sve prijatelje domaćih starina i jugoslavenske povjestnice. U tih odgovorih, koji se tiču okolice novigradske kraj Karlovca, opisuje on neke narodne običaje kod ženitbe, smrti, na Jurjevo, na Ivanje i na Božić; zatim pripovieda, što narod misli „o vilah coprnicah", opisuje narodnu nošnju, te priobćuje nekoliko narodnih pjesama iz okolice onoga kraja. — U „Naše gore listu" piše životopisne crte znamenitijih svjetskih muževa (Petar Josip Proudhon 1865., Abraham Lincoln 1865., Dante Alighieri 1865.) prevodi gdjekoji sastavak iz češkoga (Odgojivanje djevojaka u sjevernoj Americi 1865.; Novinstvo u starom Rimu 1866.) razpravlja prigodice kulturna, narodnostna i politička pitanja, kao što to čini n. pr. u sastavku *„Prošlost i sadašnjost"* (1865.), gdje je naslikao odnošaj Nijemaca napram Slavenom i uputio na pogibelj, koja prijeti Slavenom od germanizacije; zatim u sastavku *„Hrvati* i *Srbi"* (1866), u kojem brani Hrvatstvo proti Srbstvu; ne zaboravlja prema potrebi ni na našu historiju *(Tristogodišnjica sigetskoga junaka* 1866), te se nuzgredno osvrće i na pripovijedke *(Putne zgode i nezgode* 1865).

Uz „Naše gore list" nije Lorković zaboravio ni na „Glasonošu",

Digitized by Google

te je g. 1863. preveo za taj list s poljskoga „*Udova*“, pripoviest ugarska iz dogodjaja god. 1848—1849., a kad mu je prijatelj Gj. Deželić g. 1863. počeo izdavati kolendar „Dragoljub“, nije Lorković ni ovdje smio izostati svojim perom. Tako je napisao god. 1863. životopis Lamartinov, a g. 1864. „*Otac i kći*“, pripoviest iz života.

Tko pročita ove radnje Lorkovićeve, te uzme u obzir prilike, u kojih se je u ono doba nalazila naša knjiga u obće, a napose naša beletristika, morat će našega Blaža uvrstiti u kolo onih vrlih hrvatskih mladića, koji su uprli sve sile, da hrvatsku knjigu pridignu iz mlitavosti i mrtvila, u koje je bila spala. Da se to postigne, bilo je od potrebe obćinstvo oduševiti za narodni jezik i narodnu knjigu; prema toj potrebi uredjeno je bilo i djelovanje našega Blaža, tim duhom nadahnute su više manje sve njegove pripoviesti, i one, koje je dosada pisao, i one, koje je kasnije sastavljao. Nije moja zadaća upustiti se u kritiku toga njegovoga literarnoga rada: nu bude li tko danas sutra prosudjivao naše književne prilike onoga doba, taj će našemu Blažu morati svakako dosuditi odlično mjesto, već zato, jer je i on bio jedan od onih, koji su tek utirali put našoj knjizi, o kojoj je god. 1865. napisao u „Glasonoši“ pokojni Šenoa, „da čami u mlitavilu i mrtvilu“.

Mjeseca srpnja 1866. svršio je Lorković trogodište na pravoslovnoj akademiji u Zagrebu; nu kako je bio željan nauke, kako je htio dublje i temeljitije zaroniti u nauku pravnu i državoslovnu, odluči poći na sveučilište. Osnova je bila brzo gotova, al kako ju izvesti? Podpore od nikud, a vlastitih sredstava nikakovih. Tvrda volja i odlučnost svlada napokon sve zapreke; on otide na put božji na sveučilište gradačko. Ovaj njegov odlazak bio je posljedicom, da je prestao izlaziti „Naše gore list“, komu je Lorković posvećivao mnogo svoga truda i svoje muke. Izdavatelj lista spominje naročito u posljednjem broju, kako je izmedju ostalih uzroka, s kojih list prestaje, najglavniji taj, što glavni njegov pomoćnik odilazi.

U slovenskom Gradcu imao se je naš Blaž boriti s velikimi materijalnimi neprilikami, ali i to svlada njegova ustrpljivost, njegova ljubav za nauku i sladka nada, da će iz te borbe izaći kao pobjednik. Privatnim poučavanjem i nastojanjem svojih prijatelja proživio je jednu godinu na sveučilištu. Tu ga je mnogo sokolila ljubav njegovih rodoljubnih prijatelja, koji ga ne zaboraviše upravo u ono doba, kad ih je najviše trebao. Prijatelj mu Gj. Deželić šalje jednoć iz Zagreba nekoliko forinti, te mu izmedju ostaloga piše: „Novac sakupih oko dobrih tvojih i mojih prijatelja, nas nekolicine, koji bi te željeli doskora vidjeti na vlastitu, nezavisnu kruhu, radina težaka na polju domaće borbe za prosvjetu i slobodu biednoga naroda hrvatskoga.“

Kao što ga ove materijalne nezgode ni u čem ne mogoše smesti u

Digitized by Google

njegovoj nauci, tako ne mogoše u njem ohladniti njegove djetinjske ljubavi prema staromu i ubogomu otcu; što više, nije bilo jedan put, da je od srca žalio, što mu ne može pomoći onako, kako bi želio. Nu ako ga i nije mogao podupirati kao što je htio, to ga je podpomagao koliko je mogao. Od svojih ustiju odkidao je rado, i od svoje sirotinje pošiljao kadkada po koju forintu otcu svomu; župnik mu se zahvaljuje vazda u ime staroga roditelja, te mu piše: „takav sin vriedan je pohvale pred cielim svietom.“

Mjeseca srpnja 1867. svršio je četverogodište sveučilišnih nauka, te se počeo spremati, da položi rigoroza. Ali i u toj nakani zapriečiše ga neko vrieme materijalne nevolje. Trebalo se pobrinuti ne samo za svagdanji kruh, nego i za rigorozne takse, koje bijahu dosta velike. Neko vrieme (g. 1867.) našao je zaklonište u Vel. Bukovcu, u obitelji grofa Dragutina Draškovića, gdje je u hrvatskom jeziku imao poučavati njegova sina Juricu. Ne treba napose spominjati, da Lorković nije bio u toj svojoj novoj poziciji samo puki učitelj, nego da je svoj zadatak shvaćao i s drugoga višega gledišta; šteta samo, da nije dulje vremena ostao u krugu ove plemenite obitelji, kojoj je bio vrlo omilio. Mladi grof morade već u jesen g. 1868. u nautičku akademiju na Rieku, odkle mu u početku svoga boravka piše pisma na hrvatskom jeziku, puna ljubavi i odanosti napram bivšemu svomu učitelju, i oduševljenja za hrvatski jezik. „Bog Vam nagradio sve, što ste meni učinili“, piše u jednom pismu plemeniti mladić našemu Blažu, „ja ću u buduće zapamtiti Vaše rieči; prilično se dobro učim, osobito hrvatski, *te ne ću nikada zaboraviti, da sam Hrvat*“.

Kad je Lorković ostavio V. Bukovac, htjede poći u magistratsku službu grada Koprivnice, gdje se je imala obaviti do malo vremena restauracija magistrata, nu sreća mu ne posluži; novo izabrano zastupstvo bude razpušteno, te ne dodje do restauracije. Ujak Draganac obriče mu doduše pomoć svoju, on ga dapače potiče, da se svakako podvrgne strogim izpitom, ali ta podpora bila je nedostatna, a vrli njegov ujak nije kraj najbolje volje smagao dosta novca, da mu obećanu pripomoć redovito šalje. U listopadu g. 1868. bio je podpuno spreman, da položi prvi strogi ispit, ali od nikud novaca za takse; piše i moli na sve strane, ali badava; napokon se po nagovoru Mrazovića obrati na biskupa Strossmayera s molbom, da ga podupre kod polaganja rigoroza. Biskup uvaži njegovu molbu, te mu pošalje takse za prvi rigoroz, koji je u istinu na gradačkom sveučilištu položio mjeseca studenoga.

Iste neprilike nastadoše i kod drugoga i sliedećih izpita, a što je najgore, doskora ne stade i ujakove podpore. Već u siečnju 1869. piše mu on: „Ja valujem pred Bogom, da ne imam novaca, ali zato ne mogu Te ipak u zadnjem odlučnom času ostaviti“; a u pismu od mjeseca svibnja

Digitized by Google

iste godine ispričava se, zašto nije zadovoljio svomu obećanju. „U toj neprilici“ — piše čestiti župnik, „pomagao mi je Višnji. Jedan dužnik donio mi je danas stotinjaču, a ja Ti ju evo cielu šaljem.“ Još mu obećaje poslati 40 for. i time da je svoje obećanje izpunio, više da ne može. To je bilo našemu Blažu dosta za drugi rigoroz.

Kad je i ovaj sretno položio, obrati se na hrvatsku vladu, neka mu udieli podporu, da može dovršiti započete izpite i posvetiti se profesorskom zvanju na zagrebačkoj pravoslovnoj akademiji; ali javiše mu doskora, da mu molba nije uvažena. — Kad mu nije ova želja pošla za rukom, naumio je posvetiti se odvjetničtvu, te stupi u tu svrhu u praksu financijalne prokurature, gdje je počam od 1. rujna 1869. imenovan adjutiranim perovodnim vježbenikom, uz godišnju nagradu od 315 for. Sad je barem imao neku stalnu pripomoć, s kojom je mogao kako tako kuburiti. Kao što svagdje tako je i na ovom mjestu naš Blaž radio savjestno i marljivo.

Treći rigoroz položio je istom mjeseca siečnja 1871., jer je trebalo ne samo naučiti sve predmete, nego i skucati potrebite takse, što je kraj njegove neznatne pripomoći i silnoga posla u uredu išlo dosta sporo. U travnju g. 1871. nagovara ga pokojni Beruta, neka povodom nove restauracije koprivničkoga magistrata moli za koje mjesto; napose bi želio Beruta, da moli za mjesto gradskoga kapetana, te mu obećaje svoju podporu. Ne ima sumnje, da bi uz tadanje prilike Lorković bio mogao postati koprivničkim kapetanom, nu kao što bi prije više godina ovo mjesto rado bio primio, tako ga danas na domaku svojih nauka ne htjede. Njega je još uviek vukla želja za knjigom i literarnim radom, a svemu tomu u Koprivnici nisu ruže cvale. Bilo mu je medjutim već dodijalo rigoroziranje, te je upro sve svoje sile, da jedared bude promoviran.

God. 1871. pod konac mjeseca studenoga položi sretno četvrti rigoroz, te bude 9. prosinca iste godine promoviran za doktora prava. Tim je za našega Blaža, može se reći, svršeno razdoblje muka i patnja, koje ga pratijahu u cijelom njegovom naukovanju; za njega počima istom sada nov život.

Tako rekuć u isti čas, kad je dovršio svoje nauke, nastadoše u domovini nove prilike. Dosadanji ravnatelj pravoslovne akademije dr. Pavao *Muhić*, bude imenovan predstojnikom nastavnoga odjela zemaljske vlade, a ravnateljem akademije postade pokojni Matija *Mesić*. Njemu je bila povjerena dužnost, da se pobrine Muhiću za nasljednika, koji bi na akademiji imao predavati narodnu ekonomiju i financijalnu znanost. Mesićevo oko padne umah na našega Blaža. Čedan i savjestan, kako je vazda bio, ustručavao se je u prvi čas odazvati se Mesićevu pozivu, jer nije mogao ni shvatiti, kako bi na profesorsku stolicu tako važne struke,

Digitized by Google

bez osobite priprave zasjeo on, koji je istom prije malo dana dovršio svoje izpite, te se nije do sada mogao specijalno baviti tom strukom. Vrlo ga je radovao častni poziv Mesićev, od srca bi ga prigrlio, jer odgovara davnoj njegovoj želji, koju mu je prije dvie godine vlada odbila, ali bi htio imati godinu dana vremena, da dostojno i častno zasjedne na učiteljsku stolicu. No nije bilo vremena čekanju; ne bude li on htio, naći će se drugi, koji ne će tako savjestno shvaćati svoj zadatak, te koji u buduće svojim neumornim trudom ne će nadomjestiti ono, što je prije zanemario. Mesić je dobro poznavao našega Blaža, on je bio uvjeren, da će Blaž, ako postane profesorom, za koju godinu uz ljubav prema znanosti i uz svoju savjestnost biti ondje, gdje bi bio, da mu se dade vremena, da se za profesuru pripravi. Napokon se dade Lorković nagovoriti, te pristane uz ponudu. Na predlog Mesićev imenuje ga vlada 16. prosinca 1871. namjestnim učiteljem na pravoslovnoj zagrebačkoj akademiji, uz naročiti dodatak, „da kao takav predajete političku ekonomiju po pet ura na tjedan, a ljetnoga semestra financijalnu znanost po pet i financijalno zakonoslovlje opet po pet ura na tjedan."

Novo svoje zvanje, a da pravo reknem i nov život, započe Lorković novom godinom 1872., nu prije nego li prikažem ovaj drugi dio njegova života, odgovoriti mi je na pitanje: kakav je bio Lorkovićev književni rad u ovom razdoblju, odkada je pošao na sveučilište, pak do godine 1872.? Materijalne brige i nevolje, te nastojanje njegovo oko juridičkih studija ne odvratiše ga od onoga rada na polju hrvatske knjige, s kojom se je do sada toli rado bavio. Beletristici posvetio je u ovom razdoblju svoje sile, a može se reći, da su Lorkovićeve radnje u toj struci upravo u ovom razdoblju ponajbolje.

Prestankom „Glasonoše" i „Naše gore lista" nije mu nestalo prilike i zgode, da svoje literarne radnje na javu iznese, jer je već g. 1867. njegov prijatelj i pobratim Gj. Deželić pokrenuo „Dragoljub", zabavni i poučni tjednik. Suvišno bi i bilo spomenuti, da se je Deželić ponajprije obratio na našega Blaža i pozvao ga, neka ga u novom poslu podupre. Lorković se tomu rado odazvao, te napisao pripoviedku „*Hrvatski griesi*" iz hrvatskoga života (1867), a pored toga priobći iste godine više prevoda i poučnih članaka. Kao što vazda, tako je i u ovom novom listu svaki sastavak priredio tako, da u čitatelju što više probudi plam hrvatskoga rodoljublja. To i jest razlog, zašto Lorković piše članke o predmetih, za koje inače za stalno ne bi ni pera bio umočio; tako je priobćio preliep člančić „*Ples*", ako nije ni umio plesati; ali u njem ne opisuje plesa, nego zahtieva, „nek sviet znade, da je Hrvat svoj u svojem domu, svoj na svojoj zabavi." Oko ove misli vrti se ciela njegova razpravica. Najveća njegova beletristična radnja je „*Izpovjest*", roman u listovih, priobćen u „Dragoljubu" g. 1868., pun plemenitih i zanosnih misli, koji u

Digitized by Google

najljepšem svjetlu odavaju misli i čuvstva našega Blaža. Iste godine napisao je i poučnu razpravu „*Obitelj*“, u kojoj nam prikazuje porodicu kao najvažniji faktor narodnoga i obiteljskoga života.

Kad je g. 1869. mjesto „Dragoljuba“ pod uredničtvom Gj. Deželića počeo izlaziti „Vienac“, posvetio je Lorković svoje pero i tomu listu. Već za jedan od prvih brojeva „Vienca“ spremio je pripoviedku „*Veslači*“, koju je tadanji tajnik „Matice“ V. Jagić vrlo liepo ocienio, ali mu ujedno priobćio, da su redaktori „Vienca“ njegovu noveleticu vrlo nemilostivo primili zbog natucanja političkoga; samo uz zaštitu Perkovčevu i Jagićevu da je mogla biti u list uvrštena. Uza sve to moli ga Jagić, neka mu i nadalje ostane vjernim pomoćnikom, a on da će se zauzimati, da se ničije kaprice ne izpune, „nego da naša stvar i narodna misao bude slobodno izrečena“. Ova ponuka Jagićeva obodrila je Lorkovića na dalnji rad, te se je „Vienac“ i u buduće dičio njegovim perom, koje je posvetio pravoj plemenštini i narodnoj misli. Najboljim dokazom tomu su njegove pripoviesti: „*Pod kruškom*“ (1869), „*Iznimke*“ (1869), „*Posrednik*“ (1870), „*Mejdan na moru*“ (1872), „*Pisanice*“ (1872) crta iz života, „*Prekasno*“ (1872) pripoviedka iz života, i „*Kažnjena taština*“ (1872).

Da je Lorković ostao radnikom na polju liepe naše knjige, kako e bio uman, revan i neutrudiv, te kako je istom sada nakon podpuno dovršenih nauka dobio i vremena i sgode, da dublje zaroni u studija, bez kojih nema ozbiljna rada u ovoj grani knjige, on bi bio za stalno zauzeo jedno od prvih mjesta u našoj beletristici; ali novo zvanje, komu se je posvetio, ozbiljnost, kojom je shvaćao svoj učiteljski položaj, i usljed toga nužda, da sve svoje sile posveti onoj nauci, koju je imao naučati ponajprije na pravoslovnoj akademiji, a kasnije na hrvatskom sveučilištu, bijaše uzrokom, da je posve ostavio beletristiku, kojoj je od rane svoje mladosti bio posvetio svoje pero.

I poslje toga javlja se doduše Lorković kadkada u beletrističnih naših časopisih; ali on ne obradjuje više ni romana ni pripoviesti, već se bavi samo poukom. Tako je u „Viencu“ ocienio Pavlinovićevog „*Radišu Bog pomaže*“ (1873), napisao životopise: „*Friderik Karlo pl. Savigny*“ povodom stogodišnjice toga reformatora pravoslovne znanosti u 19. vijeku (1879), i „*dr. Matija Smodek*“ (1881), te napokon prekrasnu razpravicu „*Iz gospodarskoga svieta*“ (1891). Za volju svoga staroga prijatelja i pobratima Deželića piše napokon koji put i u kolendaru „Dragoljubu“ po koju gospodarsku razpravicu.

Ne marimo medjutim žaliti, da je Lorković ostavio beletristiku, on je i u drugoj grani naše knjige izpunio dostojno svoje mjesto, a bio bi bez sumnje i ovdje ostavio većih i znamenitijih djela, da je poput drugih sretnika imao utrtu stazu na onom polju narodne knjige, kojoj je bio

Digitized by Google

posvetio svoje sile. Ali njemu bijaše sudjeno, da bude jedan od onih, koji su morali postavljati prve brazde i žrtvovati sve svoje duševne i tjelesne sile, da priredi njivu, na kojoj će moći uspješnije poslovati radnici, koji iza njega dodju.

Prvih godina svoga učiteljevanja naš se je Blaž zavukao u prikrajak, ne mareći za drugo do li za svoju nauku. Kad mu već nije pošlo za rukom spremiti se podpuno za svoje novo zvanje prije nego li je nastupio svoje učiteljsko mjesto, učinio je to naknadno, te proučavao neumorno povjerene mu predmete. U tu svrhu bilo mu je prvo nastojanje, da si stvori stručnu knjižnicu, jer je u knjižnici pravoslovne akademije njegova struka bila vrlo slabo zastupana. To mu je tečajem vremena u istinu i pošlo za rukom; njegova privatna knjižnica, koju je ostavio poslije svoje smrti, najsjajnije je svjedočanstvo, kako je ozbiljno shvaćao svoje dužnosti Poput marljive pčele pribrao je uz velike žrtve sve, što je u njemačkoj, francuskoj, ruskoj i poljskoj literaturi novijega izašlo u struci narodno-gospodarskoj.

Godine 1873. 30. listopada imenovan je izvanrednim profesorom narodne ekonomije i financijalne znanosti, a već sliedeće godine postade redovitim profesorom te struke. U ovo kratko doba svoga učiteljevanja naš je Blaž posvema opravdao one nade, koje su u njega stavljali svi, koji ga poznavahu; pa kad se je radilo o ustrojstvu našega sveučilišta nije moglo biti sumnje, da će on biti jedan od prvih, koji će zasjesti na stolicu sveučilišnoga profesora. Medju prvom trojicom, koji bijahu imenovani za profesore na pravo- i državoslovnom fakultetu, te kojim bješe povjerena zadaća, da na novo hrvatsko sveučilište priberu prve radnike, bijaše i Lorković, komu je povjerena stolica narodne ekonomije, financijalne znanosti, te upravne i ustavne politike. Spisi pravo- i državoslovnoga fakulteta jasnim su dokazom, da je u radu one trojice našega Blaža zapala najmučnija i najteža zadaća; on je bio izvjestiteljem toga odbora, njegovo pero napisalo je sva pisma i izvješća, koja su bila podlogom imenovanju ostalih profesora pravo- i državoslovnoga fakulteta.

Od ovoga doba vidimo našega Blaža, kako svom snagom svoga duha, svom krepčinom svoga tiela, pun zanosa i oduševljenja stupa na javno poprište. Od rana jutra do kasne noći radi kao mrav, tražeć samo po koji časak zasluženoga i blagoga odmora u krilu svoje čestite družice, koju je 11. svibnja 1874. priveo k žrtveniku, i svoje vrle i dobre dječice.

Trovrstan je bio Lorkovićev rad od ovoga doba; svagdje jednako revan i jednako uspješan; on posluje kao profesor na sveučilištu, on se ističe kao rodoljub i vriedan radnik svoga naroda svagdje, gdje je trebalo unaprediti kulturne interese domovine, on napokon radi kao književnik na onom polju naše knjige, koje je trebalo istom oživiti i pridignuti. Da razgledamo njegovo djelovanje na sva tri područja.

Digitized by Google

Kao profesor spada Lorković medju najbolje, što ih je naše sveučilište imalo; njegovu revnost i točnost, njegovo pregnuće, da u mladež ulije ljubav prema znanosti i nauci, njegovo nastojanje, da od povjerene si mladeži odgoji ljude samostalne duhom i ponosne značajem, znade cieniti svatko nepristran, tko je obćio s našim Blažem ili kao drug ili kao djak. Strog u vršenju svojih dužnosti, tražio je i od svojih slušatelja što veći mar i što veću marljivost; nu tu svoju strogost znao je dovesti u pravi sklad s ljubavlju i odanošću prema sveučilišnoj mladosti. Odgojen sam u teških materijalnih prilikah, podupirao je sirotinju i više, nego li je prema svojim silam smio, a rado je prikrivao zablude mladosti, nastojeći ih popraviti očinskimi opomenami i prijateljskim savjetom, mjesto da ustane na njih autoritetom svoga položaja.

Plemeništinu njegove duše u tom pogledu odaje najljepše sliedeći dogodjaj. Bilo je u ono vrijeme, kad je Lorković bio po drugi put dekanom na pravo- i državoslovnom fakultetu; jednoga dana dodje on u sjednicu družtva za podporu ubogih pravnika, te pregledavajući knjige družtvene i blagajnu, pronadje na čudo cijeloga odbora, da u blagajni manjka 500 for. Ako mu je i bila prva briga spremiti blagajnu u sigurne ruke, dobro je osjećao, u kakovu bi nezgodu zbog nevaljaništine jednoga svoga druga, koji je bio blagajnik, možebiti za sav svoj život, došli članovi odbora, da je proti njim umah ustao svom strogosti, te koliku su štetu time pretrpjeli oni, koji su od tih novaca željno očekivali podporu i pripomoć za najnuždnije svoje potrebe. Da nedužne oslobodi, a ubogim da pomogne, domisli se u onaj čas, te napiše obveznicu, kojom sama sebe priznaje dužnikom družtva za podporu ubogih pravnika, u iznosu od 500 for. Ne imajuć sam toliko novaca, obrati se još iste večeri na jednoga od svojih prijatelja, da mu pozajmi tu svotu, a kad ju je dobio, izkupi već sliedećega dana rečenu obveznicu i oslobodi družtvo svakoga gubitka. Kad su njegovi drugovi za to doznali, ne mogoše dopustiti, da Lorković, koji nije imao suvišnog imutka, na štetu svoju i svoje obitelji tu svotu nadomjesti. Ali to nije bilo tako lako; trebalo je mnogo borbe, dok je naš Blaž privolio, da izplatu te svote preuzmu njegovi drugovi, koji osobitim priznanjem pohvališe plemenitost svoga druga.

Uz redovite svoje zadatke, što ih je vršio Lorković predavajuć svoje predmete, zapali su ga još i drugi poslovi, koji mu zadavahu dosta brige i muke. Da i ne spominjem, kako je često puta u sjednicah fakultetskih i senatskih morao preuzimati izvjestiteljstvo za najvažnije i najobsežnije predmete, kako je sdušno i savjestno obavljao funkcije predsjednika historičkoga državnoga ispita, spomenuti ću samo, da je od g. 1877. pak sve do svoje smrti bio izvjestiteljem odbora za sveučilišnu zakladu. Ne bi čovjek skoro ni pomislio, da su se takovi

Digitized by Google

poslovi mogli u obće svaliti na sveučilišnoga profesora. Tečajem punih petnajst godina sabirao je on kao takav sve novčane prinose, koji su uticali u tu zakladu, zahvaljivao se prinosnikom na njihovom daru, proglasivao prinose u javnih glasilih, vodio evidenciju, da li su svi obećani prinosi uplaćeni, nemarne dužnike opominjao, te o svih tih poslovih izvješćivao vladu. Ovi poslovi narasli su u još većoj mjeri, kad se počeše sabirati prinosi za medicinski fakultet. Ne ću pogriješiti, ako reknem, da nije bilo dana, kad Lorković za te poslove nije izgubio barem po koju uru vremena, što ga je mogao upotrebiti za književni rad, a često puta se je zbilo, da je on svoje praznike, dok su se drugi odmarali, posvetio radu oko te zaklade.

Upitan više puta po svojih prijateljih, zašto se ne otrese toga posla, koji ne pristoji njemu, nego računarskim činovnikom, odgovarao bi vazda, da je to patriotička njegova dužnost, koju će dotle vršiti, dok ga te dužnosti ne rieše. Sav taj mučan posao obavljao je naš Blaž bezplatno; a kako je bio čedan i požrtvovan, nije sam nikada ni pomislio, da bi ga za njegov trud punim pravom išla kakova nagrada. Istom g. 1884. dozvoli mu vlada na predlog akademičkoga senata za taj ogroman rad od osam godina svotu od 200 for., a poslije toga još mu je dva puta dana nagrada, svaki put od pune jedne stotine forinti. Istom nekoliko dana prije njegove smrti počeše ozbiljnije uvažavati trud Lorkovićev, te mu za god. 1891. doznačiše nagradu od 400 for., nu kad je došla ta doznaka, već je naš Blaž ležao mrtav na odru.

Sveučilištni njegovi drugovi vazda su znali cieniti požrtvovnost i revnost svoga druga, te ga ponovno odlikovaše najvišimi dostojanstvi, što ih sveučilište može udieliti. Tako je naukovne godine 1876/77. i 1885/86. izabran dekanom pravo- i državoslovnoga fakulteta, a naukovne godine 1883/84. sveučilišnim rektorom. U tom svom zvanju, ako i jest od svakoga strogo tražio vršenje dužnosti, svagda je isticao i pokazivao ljubav i odanost prema sveučilišnoj mladeži, a koliko je do njega bilo, pomno je bdio nad autonomijom sveučilišnom. Zbog ove potonje okolnosti imao je pokojni Blaž velikih neprilika. Sveučilišna mladež držala je jednoć bez znanja i privolje akademijskih vlasti sastanak, te u njem zaključila izdati izjavu proti nekim političkim ličnostim. Ova je izjava u istinu izašla u jednom političkom dnevniku. Lorković kao rektor, nazrievajuć disciplinarni prestupak ne samo u toj izjavi, nego i u tom, što su djaci bez privole akademijskih vlasti držali u sveučilišnoj zgradi skupštinu, upriličio je disciplinarnu iztragu proti djakom, te je akademijski senat neke od njih disciplinarno i kaznio. Na nadležnom mjestu smatrala se je ta kazan preblagom, te bude naloženo Lorkoviću, kao rektoru, da pronadje sve one slušatelje, koji su sudjelovali kod toga sastanka i prihvatili proglas sveučilišne mladeži. Nu naš Blaž, smatrajuć,

Digitized by Google

da je akademijski senat u tom poslu već učinio svoje, te da je po postojećih propisih jedino on vlastan izricati disciplinarne kazne, izjavio, da dobivenoga naloga ne može izpuniti. Uslijed toga bude 22. srpnja 1883. suspendiran ne samo od rektorske časti, nego i od službe i plaće profesorske uz izričnu motivaciju, da se u tom odklonu njegove dužnosti nazrieva „ne samo opornost proti kr. zem. vladi, nego i skrajna nebriga za uspostavu mira i reda medju sveučilišnimi slušatelji.“ Pozvan nakon toga da opravda svoj postupak, odgovorio je Lorković pismenim podneskom, u kojem se je pozivao na autonomiju sveučilišta. Na ovaj podnesak dobio je 24. rujna 1883 odgovor, da se njegovo opravdanje ne smatra dovoljnim; nu obzirom na to, što je u svojstvu profesora revno i uspješno djelovao, odustalo se od strožega postupka, te je uzpostavljen opet u službu i plaću uz opomenu, da u buduće ne da povoda disciplinarnim kakovim mjeram.

Nu ako i jest Lorković u svom djelovanju kao profesor pokazivao velik mar i neumornu radinost, ako i je predavao vazda više, nego li mu je bila dužnost, to je ipak s druge strane držao, da mu je dužnost patriotička, pak bilo i uz naprezanje sve svoje snage, razgraniti svoj rad i preko granica sveučilišnih. Nije ga na to poticala ni taština ni sebičnost. Skroman, kao što je bio već od mladih nogu, nije hlepio ni za čašću ni za slavom, a koristi osobne nije tražio nikada u svom javnom poslovanju. Sve, što god je radio, činio je iz pukoga uvjerenja, da će time koristiti domovini. Samo ta misao bodrila ga je u njegovom poslu, njoj za volju žrtvovao je bez materijalnih koristi svu svoju snagu, te je s voljom i s ljubavlju pripomogao, kadgod su ga zvali, da pripomogne svojim savjetom i svojim perom. A to se nije zbivalo riedko, jer je naš Blaž bio uman i pronicava duha, vješt u peru i u govoru.

Zato ga vidimo, kako sudjeluje često puta kod vlade u raznih enketnih povjerenstvih, kao što je ono za ustrojstvo trgovačkoga i za preuredbu gospodarskoga učilišta u Križevcih, za osnutak kulturnoga vieća, za promicanje svih grana gospodarstva u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji itd. Osobitu je djelatnost razvio naš Blaž u ovom potonjem povjerenstvu, koje je g. 1875. sazvala bila hrvatska vlada u nakani, da nakon provedene reforme u ustrojstvu političke uprave i sudstva, te nakon provedbe novoga zakona o pučkih školah, uredi upravu gospodarsku načinom, koji će biti kadar unaprediti gospodarske prilike naroda. U obće se je hrvatska vlada u svoje doba u pitanjih narodnogospodarskih, osobito ako su zasijecala u struku književnu, rado služila savjetom našega Blaža. Tako mu je god 1880. na ocjenu poslala djelo učitelja Prugovečkoga „Pregled historije i literature o poljskom gospodarstvu“, a god. 1882. pozva ga vlada, da prema svom iskusnijem sudu izpravi knjižicu, koju je ona dala sastaviti po jednom računarskom či-

Digitized by Google

novniku „o štednih i pripomoćnih zadrugah". Budući je vlada htjela tu knjižicu namieniti rataru, malomu obrtniku i seoskomu trgovcu: željela je, „da bude pisana popularno, nu ipak tako, da bude razumljiva za učitelja i poučna za svakoga". Ne treba ni spominjati, da Lorković ove knjige nije mogao izpraviti, on je volio napisati posve novo popularno djelce, u kojem je razvio svoje misli o načinu, kojim da se ustroje štedovna i pripomoćna družtva. Da se je naš Blaž ovoga posla latio samo iz ljubavi prema hrvatskomu seljaku, komu je želio pripomoći, da dodje što prije do organiziranoga kredita: najboljim je dokazom, što je već unapred odklonio svaku nagradu za svoj trud. Vlada je njegovu požrtvovnost priznala posebnim odpisom od 29. travnja 1882., u kojem mu se zahvaljuje „za sav trud i brigu, što ste ju s izpravljanjem rukopisa djela „ob ustroju štednih i pripomoćnih družtava" i s korekturom tiska imali, te za koju svaku novčanu odštetu odbiste, zadovoljni tim, što ste takodjer sa svoje strane nešto doprinieli k uspjehu poduzeća, koje bi moglo u svojih posljedicah biti od najkoristnijega upliva na niže slojeve pučanstva". Velika je u istinu šteta, što je provedba zapriječila, da se ova namisao nije provela kako treba.

Naš Blaž je nadalje bio članom zemaljskog statističkoga vieća, te je u prvo doba, dok se je to vieće sastajalo, njegova rieč mnogo vriedila. Zagrebačka trgovačko-obrtnička komora, koja ga je imenovala dopisujućim članom, zvala ga je ne jedanput u svoje sjednice, te ga često pitala za savjete i povjerila mu mnoge radnje na izradak.

Hrvatsko-slavonsko gospodarsko družtvo izabra ga u škupštini od 30. studenoga 1876. članom upravljajućega odbora, te je od toga vremena sve do svoje smrti bio jedan od najrevnijih njegovih članova. Kad je tajničko mjesto bilo izpražnjeno, obavljao je naš Blaž u gospodarskom družtvu dulje vremena tajničke poslove, a kad nije bilo blagajnika, povjeriše mu i to težko breme. Sve te poslove vršio je on bez ikakove plaće i nagrade zadovoljan s priznanjem i hvalom, što mu izreče odbor za njegove zasluge i njegov u istinu velik trud. Kad je godine 1891. hrv. slav. gospodarsko družtvo u Zagrebu priredilo gospodarsko-šumarsku jubilarnu izložbu, bio je i naš Blaž jedan od glavnih radnika kod priprema za tu izložbu. Izabran predsjednikom odsjeka za gospodarsku obuku, uložio je sav svoj trud, kako će i ovaj dio izložbe biti u podpunom skladu s krasnimi uspjesi, što ih je polučila ova jubilarna izložba; o njem se može punim pravom reći, da je bio jedan od najrevnijih i najpožrtvovnijih izložbenih suradnika. Pored ovih radnja koristilo se je gospodarsko družtvo često puta njegovim perom; kadgod je trebalo, bilo u kojem pogledu, napisati kakav važniji izradak, u prvom redu pozvan bude naš Blaž, da to učini. Iz njegova pera potječu mnoge važne pred-

Digitized by Google

stavke družtva na vladu; dosta je, ako navedem samo onu spomenicu, koju je za družtvo izradio glede osnutka hrvatske hipotekarne banke.

Ali nije samo gospodarsko družtvo moglo se podičiti uspješnim i revnim radom Lorkovićevim; i naša „Hrvatska Matica", poznavajuć neutrudivost i vrline njegove, izabra ga god. 1879. za odbornika književnoga odbora. Od to doba pak sve do smrti bio je naš Blaž revan radnik Matičin, njegove književne radnje jedine su te vrsti u velikom broju Matičinih izdanja; njegove savjete vazda je Matica rado uvažavala.

Izmedju svih naših literarnih družtava najvećim marom i najvećom pomnjom žrtvovao se je naš Blaž *pravničkomu družtvu* u Zagrebu; on je bio pravo rekuć njegovim začetnikom i utemeljiteljem. Čim je otvoreno hrvatsko sveučilište, pošao je naš Blaž u zajednici s nekimi svojimi drugovi smišljati, da se u Zagrebu ustroji posebno pravničko družtvo, komu bi bio zadatak nastojati oko razvoja pravo- i državoslovnih znanosti u Hrvatskoj u teoriji i praksi, i u svoje kolo pribrati radnike u ovoj grani naše knjige, koja je u nas bila posvema neobradjena. On je bio tajnik privremenoga odbora, te je s dr. Al. pl. Bresztyenszkijem, dr. Stjepanom Spevcem i dr. Napoleonom Špun-Strižićem izradio pravila za to družtvo, koje se je 28. veljače 1875. u istinu i konstituiralo. Od početka pak sve do svoje smrti bio je Lorković duša tomu družtvu, on je skrbio, da se družtvo što više razgrani, on je pozivao ponajprije svoje drugove, a zatim ostale pravnike, da priredjuju čitanja i sudjeluju kod govorničkih vježba družtva, on je smišljao predloge i način, kako će družtvo svomu zadatku zadovoljiti. Već u prvoj sjednici izabra ga upravni odbor svojim tajnikom, koju je čast osam godina revno i po žrtvovno bez ikakve nagrade vršio.

Najveću pomnju posvećivao je Lorković organu pravničkoga družtva *„Mjesečniku"* koji je počeo izlaziti mjeseca lipnja 1875. On je bio njegovim urednikom punih 16 godina, od g. 1875. sve do svoje smrti; u početku sam, a tečajem četirijuh godina od 1877. do konca 1880. u zajednici s profesorom dr. Haňelom. a kasnije opet sam. U prvom broju pozivajuć pravnički sviet, da se prikupi oko ovoga lista, označio je pravac „Mjesečniku" ovimi riječmi: „Radeć oko promicanja i razvoja prava u teoriji i praksi, ovaj će se list truditi, da bude vjernim tumačem pravnih nazora, ogledalom pravnih ideja, kako ih je znanost pravo- i državoslovna do sada razvila i utvrdila, prateć dalnji razvitak njezin onolikom pomnjom, kolika se od lista ove ruke tražiti može. S druge strane „Mjesečnik" će veliku pozornost svraćati domaćemu zakonarskomu radu; on će nadalje izticati prednosti, ali kazati i mane u životu i kreposti postojećih zakona, upozorivati, kako bi je trebalo u praktičnom životu uporavljivati; a kakova je uporava nedostatna ili pače protivna smislu i duhu zakona. U kratko: bit će mu zadaća,

Digitized by Google

da spoji teoriju s praksom u što moguće podpunijoj mjeri, ne bi li tako bio ne samo organom pravničkoga družtva, nego i pravoslovnim organom cijeloga naroda hrvatskoga".

Što je Lorković ovim načinom obećao u prvom broju „Mjesečnika", to je uz ogroman trud i veliku svoju uztrajnost i održao; on je svojim „Mjesečnikom" udario prvi temelj našoj pravo- i državoslovnoj literaturi, za koju se do tog doba tako rekuć nije ni znalo. Nije to bio lak posao u ono doba, kad se pravo- i državoslovnom knjigom u nas nije nitko bavio.

Našemu Blažu valjalo je izprvice ići od pisca do pisca, da dobije koju raspravu za „Mjesečnik" i obilaziti sudove i odvjetnike, da dodje do važnijih sudbenih odsuda i rješitaba. Istom malo po malo javljahu se mladji suradnici, s kojimi je imao trista muka, jer je malo koji, vičan na kurijalni stil naših sudova, znao pisati, kako treba. Koliko posla imao je uslijed toga Lorković, dok je ispravio priposlane rukopise, koliko nevolja dok je sam obavio korekturu. Samo onaj, tko ga je gledao u njegovom radu znade prosuditi teško breme, koje si je naprtio. Sve je to svladala ustrajnost našega Blaža, koji je i sam, ako i ne pod svojim imenom, napisao više razprava, a za svaki broj vjestnik i izvješće o važnijih radnjah na polju pravo- i državoslovne literature kulturnih naroda. On je znao oko „Mjesečnika" pribrati ne samo starije nego i mladje sile, on je hrvatskoj pravnoj knjizi priljubio mnoge, o kojih se može reći, da bi za nju bili izgubljeni, da ih nije on na pisanje obodrio. Koliko naših mladjih književnika u pravničkoj literaturi ima samo njemu da zahvali, da se mogu ubrojiti medju radnike pravničke naše knjige? Da Lorković nije ništa drugo učinio, da svojim radom nije postigao drugih uspjeha, do onih, što ih je dostigao s „Mjesečnikom", zaslužio bi već za to, da se njegovo ime spominje najvećom hvalom i najvećim poštovanjem, kadgod se govori o razvoju pravne naše knjige.

Pravničko družtvo u Zagrebu dobro je osjećalo sve ove vrline Lorkovićeve, ono je bilo uvjereno, da je u prvom redu njegova zasluga, što se je i ono samo razgranilo, i što se je poslovanje družtveno razvilo pravcem, koji je mogao zajamčiti družtvu blagoslovan utjecaj ne samo na razvoj pravo- i državoslovne literature u našoj domovini, nego i na razvitak zakonodavnoga rada te same sudbene prakse, ono je, jedino na podlozi Lorkovićeva rada, na usta svoga tadanjega predsjednika dr. M. Derenčina u glavnoj svojoj skupštini od 4. veljače 1885, u osvrtu za minulo desetgodište svoga obstanka moglo izjaviti, „da je svimi silami, *naročito izdavanjem družtvenoga organa „Mjesečnika"* nastojalo oko razvoja domaćega pravosudja prema onomu načelu, koje uči, da se pravosudje, lišeno podpore znanosti, lako može izroditi u empirizam, koji neda,

Digitized by Google

da luč pravde i pravice gori plamenom, koji je kadar rasvijetliti tamu nepravde."

Pravničko družtvo imalo je uslied svega toga dosta razloga, kad je na izmaku svoga desetgodišnjega obstanka našega Blaža zajedno s prvim predsjednikom društva F. Šmidtom imenovalo za prve počastne članove. Zadnjih godina svoga života, htio je ponovno ostaviti redakciju „Mjesečnika". Samo nagovoru njegovih intimnijih prijatelja pošlo je ponovno za rukom, odvratiti ga od te namisli. On je kod „Mjesečnika" uztrajao do svoje smrti.

Uza sav trud, što ga je Lorković imao oko redakcije „Mjesečnika," uz sav svoj mar, što ga je posvećivao svomu profesorskomu zvanju i uza svu revnost, kojom je sudjelovao kod „Hrvatske Matice" i „gospodarskoga družtva", nije se naš Blaž nikada kratio odazvati se svakomu pozivu, da svoje sile posveti nastojanju, koje je smjeralo za razvojem kulturnoga života naroda. Tako je on vazda bio spreman na poziv hrvatskoga družtva „Merkura" držati članovom njegovim predavanja o pitanjih narodno-gospodarskih, a slijedio i poziv hrvatskoga zemaljskoga družtva za obrt i industriju, da drži popularna predavanja iz narodnoga gospodarstva. Trgovačko društvo „Merkur" imenovalo ga je za njegove zasluge počastnim članom.

Kako je nauka narodnoga gospodarstva u ovom drugom razdoblju njegova života bila glavnim područjem njegovih studija, to je Lorković uz redakciju „Mjesečnika" ovoj struci posvetio malo ne izključivo sav svoj književni rad. U tom radu našega Blaža ne nalazimo doduše niti posebnoga znastvenoga sustava. niti nastojanja, da političku ekonomiju svede na novi pravac; on ne zalazi u borbu za nijedan od postojećih sustava, on ne će da uvede novih reforma niti u metodi niti u zadatcih ove nauke. Sve to prepustio je Lorković drugim, ne zato, jer mu možebiti sile tomu dorasle nisu, nego zato, jer je kao patriota, kao muž izkusan i bistra pogleda htio, da svojim književnim radom u prvom redu pripomogne gospodarskomu razvitku svoga naroda, jer je u dno duše bio uvjeren, da je gospodarstvo velik i jak faktor u životu pojedinca i naroda, da s materijalnimi probitci rastu i padaju probitci duševni. U tu je svrhu držao, da je upravo njemu, više nego li ikomu drugomu zadatak, poučiti sve slojeve naroda ob onoj nauci, koja predočuje pravila i zakone, kako se stvarna dobra stiču i upotrebljuju, te se ozbiljno pobrinuti za načine, kako da se narodno gospodarstvo pridigne i time svemu životu naroda i njegovoj budućnosti udari čvrst temelj. Medju sredstva, koja se mogu s uspjehom upotrebiti, da se ta svrha postigne, ubrajao je naš Blaž i obuku, koju daje škola, i čitanje knjiga i časopisa gospodarskoga sadržaja. Dobra knjiga, veli on, u narod unesena, donieti će jamačno i valjana ploda: zato treba jednostavnim i

Digitized by Google

razumljivim razlaganjem otvoriti vrata gospodarskim spisom u kuće obrtnika, zanatlije, trgovca, posjednika i seljaka. Ovo je bila ona uzvišena misao, koja je vodila našega Blaža, koja mu nije dopuštala, da se upušta u kojekakova spekulativna razmatranja i filozofska iztraživanja, već ga je nukala, da svojimi spisi sadje u narod, da ga uči, kako će si popraviti svoje materijalne prilike, kako će se i kod njega obistiniti ono, što se je obistinilo i kod drugih, da samo narod imućan može napredovati u svakoj struci.

Vodjen tom misli, napisao, je naprije „*Razgovore o narodnom gospodarstvu*“, što ih je g. 1880 izdala „Matica Hrvatska“, a nagradila iz zaklade grofa Draškovića. Ovo je popularna narodna ekonomija, koju je izradio Lorković prema glasovitom djelu Franceza J. J. Rapeta „Manuel de morale et d'économie politique“, koje je prevedeno odnosno preradjeno na jezik ruski, poljski, češki, engleski i njemački. Nu Lorkovićevi „Razgovori“ nisu puki prevod Rapetove knjige, on ju je posvema preuredio prema našim domaćim prilikam, te je gdjegod se je dalo i primjere povadio iz hrvatskoga života. Obzirom na to izostavio je koješta, što nije baš bitno, a nebi se kod nas moglo dobro razumjeti; naproti dodao je opet više toga, što mu se je činilo potrebnim i koristnim. „Razgovori“ Lorkovićevi pisani su, kao što u obće i svi njegovi spisi, liepim jezikom, a poglavito lakim i shvatljivim načinom, oni su prava popularno pisana knjiga, kojom se rado služe baš oni slojevi, kojim je namienjena.

Nije medjutim prošlo dugo vremena, te je Lorković svoje „Razgovore“ nadopunio drugom knjižicom isto tako liepom i poučnom i zadahnutom istom onom plemenitom misli, koja ga je vodila, kad je spremao svoje „Razgovore“. Nu dok je kod njih mislio u prvom redu na mužkarce, dok je njimi kanio poučiti gospodare o načelih gospodarske nauke, sjetio se je u ovoj drugoj knjižici hrvatskih žena. Nije ga na to potakla može biti udvornost prema ženskomu spolu, nego s jedne strane mnogi, kako sam veli, neveseli pojavi u životu naroda, a s druge, duboko njegovo uvjerenje, da dobrobit, napredak i sreća obitelji visi o složnom radu, o marljivosti i štedljivosti i muža i žene, da je to pravi i jedini put, na kojem se može osnovati materijalna i duševna sreća obitelji, a preko ove i cieloga naroda. Ovo svoje uvjerenje htio je Lorković raširiti u šire krugove, te hrvatske žene uputiti, kako su i one jedan od najznamenitijih faktora gospodarskoga, a preko njega i duševnoga razvoja svoga naroda.

U toj nakani napisao je knjižicu „*Žena u kući i u družtvu*“, koju je godine 1883. izdala „Hrvatska Matica“ i takodjer nagradila iz zaklade grofa Ivana Draškovića. I za ovu knjižicu imao je Lorković uzor, za kojim se je poveo, a to bijahu dva spisa glasovitoga umnika profe-

Digitized by Google

sora L. Steina „Die Frau auf dem Gebiete der Nationaloekonomie“ i drugi „die Frau auf dem socialen Gebiete“; ali je naš Blaž ova dva spisa tako vješto upotrebio i u svojoj knjižici nanizao vlastitih misli i nazora, nadahnuo ju rodoljubnim hrvatskim duhom, izkitio ju lakim i liepim jezikom, da će svatko morati priznati, da svaka, koja je u knjižici napisana, izvire iz patriotičkoga srca i bistre glave našega Blaža.

Treća knjiga, koju je napisao Lorković, a izdala ju takodjer „Hrvatska Matica“, nosi naslov *„Počela političke ekonomije“* Zagreb 1889. I ova knjiga našega Blaža, ako i jest napisana poticajem „Matice Hrvatske“, koja je zasnovala „Knjižnicu za hrvatske trgovce“, ipak je samo dalnji nastavak one namisli njegove, da pouči sve slojeve naroda ob onoj nauci, koja predočuje pravila i zakone, kako se stvarna dobra stiču i upotrebljuju; jer dok se je u svojih „Razgovorih“ pobrinuo za pouku nižih slojeva naroda, imenito obrtnika i seljaka; dok je „Žena u kući i družtvu“ imala uputiti hrvatske žene viših i srednjih slojeva o njihovih zadatcih na gospodarskom polju: nastojao je Lorković u „Počelih političke ekonomije“ nauku gospodarsku prikazati u znanstvenom obliku, te svoju knjigu tako udesiti, kako bi se mogla upotrebljavati i u onih školah, u kojih se politička ekonomija uči kao redovit predmet, a nije bilo za to prikladne knjige pisane na hrvatskom jeziku.

„Počela političke ekonomije“, kako ih je napisao Lorković, prava je učevna knjiga, koja se ipak razlikuje od sličnih knjiga tim, što je pisana popularnije nego li se obično pišu takove knjige, što je mnoga znanstvena oznaka protumačena načinom lagljim i shvatljivijim, te što su mnoga pravila objašnjena primjeri i utvrdjena potankostmi, kakovih se u običnih učevnih knjigah ne nalazi. Sve je to učinio Lorković zato, jer je htio, da njegova knjiga ne bude samo za školu, nego da ju budu mogli čitati i oni, koji ne imaju uza se učitelje, jer je kanio, da njegovo djelo bude takovo, da bude moglo služiti i njegovim slušateljem na sveučilištu i djakom na trgovačkoj akademiji.

Ova njegova nakana posve je opravdana obzirom na naše prilike, gdje je malo radnika za stanovitu struku znanosti, gdje ta struka nije još nikako obradjena, gdje su i škola i svagdanji život silno čekali učevnu knjigu, u kojoj će naći složena pravila gospodarske nauke. Naš je Blaž ovoj potrebi zadovoljio. Svojim književnim radom je nauci gospodarskoj otvorio put u sve slojeve naroda; on je u hrvatskoj knjizi u ovoj struci u kratko vrieme nadoknadio ono, što je do onda uslied raznih okolnostih zanemareno; on samac učinio je u nas ono, što je kod drugih kulturnih naroda uradilo više njih. Načelo o diobi radnje, o kojem je naš Blaž znao toliko puta pripovijedati, nije se kod nas moglo izpuniti na onom području književnoga rada, komu je on sve svoje sile posvetio; ta on je bio u Hrvatskoj jedini radnik te struke.

Digitized by Google

Kad je ovako književnim svojim radom na polju nauke gospodarske učinio ono, što mu se je činilo najprečim i najnuždnijim, kad je s pravili te nauke upoznao one slojeve svoga naroda, za koje je mislio, da tih pravila ili ne poznaju nikako, ili vrlo slabo, držao je, da je nadošlo vrieme kad mu se je upustiti u pravo znanstveno obradjivanje te nauke. On je doduše već prije jednom zgodom, prigodom svoje instalacije kao sveučilištni rektor, na javnost stupio znanstvenom jednom radnjom, ali to bijaše samo prigodna razprava, koja se nije kretala u okviru onoga sustava, kojim si je zasnovao svoj književni rad.

Tom prigodom čitao je razpravu „*Kakovo bijaše gospodarsko stanje Hrvatske u 18. stoljeću, kakove su narodno-gospodarske ideje tada vladale i kakovi bijahu zastupnici tih ideja*“. U toj svojoj razpravi opisuje Lorković na temelju spisa proučenih u našem zem. arkivu gospodarsko stanje Hrvatske na koncu 18. vieka, djelovanje državne uprave u našoj domovini na gospodarskom polju, te rad i spise najznamenitijega narodno-gospodarskoga pisca u Hrvatskoj i u Ugarskoj *Nikole Škrlca*. Ovom svojom razpravom zasvjedočio je naš Blaž, da je ne samo stručnjak u pisanju popularnih spisa za puk, nego da je isto tako vrstan radnik i u strogo znanstvenih spisih i u proučavanju izvora.

Kao što je po stanovitom sustavu obradjivao svoje popularne spise, tako je kanio i na strogo znanstvenom polju svoju struku obraditi načinom sustavnim, te hrvatskoj knjizi darovati čitav niz stručnih i kritično obradjenih razprava, u kojih bi malo po malo bio obradio čitavu političku ekonomiju. Ovaj svoj rad započe liepom svojom razpravom „*Sadanje stanje gospodarske nauke*“, koju je čitao u jugoslavenskoj akademiji 5. studenoga 1890. U ovoj je razpravi predočio pojedine sustave, škole i pravce ove nauke pogledom na njihova načela i njihov cilj, ne upuštajuć se u borbu ni za jedan od tih sustava, nego hoteć pokazati, kako su postali i u kojem se položaju danas nalaze. Tim si je hotio stvoriti podlogu za dalnji rad; ali jadan toga ne doživi; prije nego li je nastavio svoju osnovu, pozvao ga Višnji sudac preda se.

Jugoslavenska akademija, motreć uztrajan i neumoran književni rad našega Blaža, priznala je njegovo djelovanje tim, što ga je u glavnoj svojoj skupštini 27. studenoga 1889. izabrala dopisujućim, a u glavnoj skupštini od 4. prosinca 1890. pravim vsojim članom.

Prvi put stupio je javno na političko polje g. 1875., kad je izabran u ludbrežkom kotaru za zastupnika na hrvatskom saboru, komu je bio članom u razdoblju od 1875—1878. U državo-pravnih pitanjih nije se izticao, ali tim više u pitanjih narodno-gospodarskih; kadgod se je radilo o kulturnih i povjestnih naših zavodih, bio im je Lorković najžešći branitelj i zagovornik. Liberalnih mislih i osjećaja branio je svagda sve, što

Digitized by Google

je smjeralo, da u narodu učvrsti slobodni razvoj u svih granah javnoga života.

U saboru povjeravali su mu najvažnije poslove, koji su zasijecali u gospodarsku struku. Tako je bio ponovno izvjestiteljem proračunskoga odbora i odbora za prosudjivanje investicijonalne zaklade; nadalje je izvještivao o zakonskoj osnovi, prema kojoj se je imalo preustrojiti gospodarsko-šumarsko učilište u Križevcih, i o zakonskoj osnovi glede uredjenja arkeologičkoga te zoologičkoga i mineralno-geologičkoga muzeja.

Kad je g. 1877. u zajedničkom hrvatsko-ugarskom saboru predložena zakonska osnova o gradnji tako zvanih krajiških željeznica, Lorković je zamolio dozvolu za javnu pučku skupštinu, koja je imala izjaviti svoje misli i nazore o toj osnovi. U toj je skupštini, držanoj 20. kolovoza 1877., naš Blaž zagovarao željezničku politiku u prilog hrvatske trgovine i hrvatskoga gospodarskoga razvitka, on se je protivio mreži krajiških željeznica, kojoj bi izhodište bila Mitrovica, a zagovarao je prugu od Zemuna, kojom bi se spajalo crno s jadranskim morem, na koju se je mislilo već god. 1848. te za koju je već izradila bila osnovu banska konferencija g. 1862.

I občinskim poslovom glavnoga našega grada posvetio je Lorković svoje umne sile. Četiri godine bio je članom zastupstva grada Zagreba od g. 1881—1885., baš u ono doba, kad se je po novom zakonu radilo o preustrojstvu gradskoga poglavarstva. Veliki i zamašni poslovi čekali su u to doba našega Blaža. Prvi put bilo je u ono vrieme, da su se važnije referade povjeravale gradskim zastupnikom. Lorkovića zapala je ovom prilikom najteža i najogromnija zadaća. On je imao izraditi predlog o popunjenju svih činovničkih mjesta gradskoga poglavarstva. Nekoliko stotina molbenica predano mu je na izvješće. Njemu bje povjereno, da izradi posebno vještačko mnijenje o zapletenoj nekoj razmirici izmedju gradske občine i nekih graditelja glede zagrebačke vojnare, da sastavi statut grada Zagreba o uredjenju gradske uprave, i više drugih predmeta. Sve ove i druge zadatke riešio je naš Blaž uz veliki napor onom sdušnosti i revnosti, kojom se je u svom radu vazda odlikovao.

Kako se je vazda odlikovao prostranim i temeljitim znanjem, neodvisnim i jasnim sudom, razgovetnim razpravljanjem predmeta, lakim i popularnim slogom, bio je u Hrvatskoj jedan od prvih novinarskih pisaca. Na stotine ima članaka, što ih je napisao naš Blaž, izmedju kojih se osobito ističu oni o pitanjih političnо-ekonomskih. Bile bi čitave knjige, kad bi se sabralo i izdalo sve ono, što je Lorković napisao. Šteta velika, da se ti članci ne mogu sabrati u jednu cjelinu, oni su najrječitijim dokazom, da je naš Blaž bio publicista, kakovim bi se ponositi mogli i drugi veliki narodi, komu je značaj bio čist kao sunce, a osvjedočenje svetinja muža poštena, čestita i plemenita. Njegovo pero

Digitized by Google

bilo je izljev njegove plemenite duše i njegovih patriotičnih misli i osjećaja, ono je bilo vazda spremno služiti svetoj stvari otačbine i svemu, što je bilo liepo, dobro i uzvišeno. Umro je u najsnažnijoj dobi 17. veljače 1892.,kad se je upravo spremao, da perom svojim obogati rad jugoslavenske akademije.

Za njegov neumoran trud na polju prosvjete, za njegovo revno nastojanje u hrvatskoj knjizi, koju je pripomogao uskrisiti i oživiti, za njegovo patriotično pregnuće, za njegov učiteljski i učenjački rad neka mu bude nagrada ona, koju mu udijeliti mogu samo oni, koji se nasladjuju i koriste njegovim trudom i njegovom mukom, a ta je harnost naroda, komu je služio, prijateljska uspomena njegovih drugova, s kojimi je radio, poštovanje njegovih učenika, koje je uzgajao i priznanje svih, koji su u njem gledali umnika, kojega ime hrvatska knjiga zaboraviti ne će. Njemu, našemu Blažu Lorkoviću, komu posvećujem ove redke: Vječna slava!

Upliv zakonâ o novoj vriednoti na gradjansko-pravne ustanove, koje se tiču novčanih tražbina.

Dana 11. kolovoza 1892. stupili su u nas i Cislitavi u kriepost zakoni o novoj vriednoti — naročito zakon ob ustanovljenju krunske vriednote, zakon ob ugovoru, koj se ima sklopiti izmedju vlade u carevinskom vieću zastupanih kraljevinah i zemalja i vlade zemaljah krune ugarske u pogledu kovnoga i novčanoga sustava, napokon zakon ob izpunjenju obveza, koje glase na zlatnu forintu, u zlatnom novcu krunske vriednote. (Kod nas zakonski članak XVII: 1892. ob ugovoru, koj se ima sklopiti izmedju vlade zemalja krune ugarske i vlade u carevinskom vieću zastupanih kraljevina i zemalja u pogledu kovnoga i novčanoga sustava i zakonski članak XIX. g. 1892. ob izpunjenju obveza, koje glase na zlatnu forintu, u zlatnom novcu krunske vriednote.)[1] Zakoni ti biti će od velikoga zamašaja na narodno-gospodarstvenom polju, pošto se timi zakoni novčarstvu monarkije udara nov temelj, ustanovljuje se zlatna vriednota i pošto je timi zakoni

[1] Zakoni od 2. kolovoza 1892. d. z. l. br. 126., 127. i 128. (kod nas sbornik zakona i naredaba, valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju od godine 1892. komad XXIV. broj 94., 95. i 96.) Ostala tri zakona od istoga dana d. z. l. broj 129., 130. i 131. (kod nas zak. čl. XX: 1892. i XXI: 1892. sbornika od godine 1892. komad XXIV. broj 97. i 98.) netiču se gradjansko-pravnih ustanova, već se istimi stranom nadopunjuju osnovana pravila austro-ugarske banke, a stranom se tiču odkupa njekih državnih dugova i nabave za uvedenje krunske vriednote nuždnoga zlata.

Digitized by Google

doskočeno obćoj potrebi i ustanovljena manja novčana jedinica — „kruna“, — koja nije veća od sadanje polovice forinte, ter pošto se napokon uvadjaju novi novci od niklja, koji su u manjem prometu naročito s tehničkoga gledišta mnogo bolji i praktičniji od dosadanjih sitnih srebrnih novaca. Nu s druge strane nesmiju se s uma smetnuti gradjansko-pravni uplivi tih zakona, a naročito modifikacije postojćih ustanova u pogledu novčanih tražbina i plaćanjâ. Istina je, da su ti uplivi vrlo jednostavni i jasni, te se mora priznati, da je velika prednost novih zakona o vriednoti, što kod toga neće biti nikakovih zamršenih novotarija i novčani promet neće podnipošto zapeti, dapače i velika većina obćinstva lahko će razumjeti novi sustav. Novimi zakoni nije se ni pokušalo, (u ostalom to im ni nije zadaća) da se rieše razna protuslovja, koja su se s vremenom pojavila u literaturi i praksi austrijskoga gradjanskoga prava u poledu novčanih tražbina. Nu unatoč tomu neće biti s gorega, da se saberu i po mogućnosti pretresu najglavnije gradjansko-pravne ustanove novih zakona.

Najznamenitije su tri skupine gradjansko-pravnih normâ, koje se tiču novčanih tražbina i plaćanja, i na koje nam valja glavnu pozornost svratiti. Ponajprije radi se o tom, da razmotrimo promjene, koje moraju nastati u dosadanjih novčanih obvezah usljed uvedenja novih vrsti novaca, koje obveze glase na do sada postojeću austrisku vriednotu.

Zatim moramo razjasniti pravne posliedice, koje nastaju usljed okolnosti, da novčane tražbine u buduće mogu fakultativno glasiti i na krunsku vriednotu.

Napokon, treće, nesmijemo zaboraviti na gore navedeni zakon, kojim se posebno normira izpunjenje obveza, koje glase na zlatnu forintu.

I. Novac krunske vriednote kao zakonito platežno sredstvo za plaćanja, koja se imadu izpuniti u austrijskoj vriednoti.

Zakoni o novoj vriednoti ne tangiraju do duše predbježno[1] dalji obstanak austrijske vriednote; ali se ipak svim vrstim novca nove krunske

[1] Člankom XXIV. (al. 1.) zakona od 2. kolovoza 1892. d. z. l. broj 126. (§ 23. al. 1. zakonskog članka XVII : 1982., sbornika broj 94. godine 1892.) ob ustanovljenju krunske vriednote odredjuje se, da će posebni zakoni normirati uvedenje obće obvezatnoga računanja u krunskoj vriednoti i savezno s tim odnošaje obćenitoga novčanoga prometa i uporave nove vriednote na pravne odnošaje kao i odredbe, odnoseće se na srebrne stotinjake austr. vriednote, ostavljene u prometu, ter napokon odnošaje, odnoseće se na uvučenje državnih notâ, na uredjenje papirnoga novca i napokon na započetak plaćanja u gotovom novcu.

Digitized by Google

vriednote priznaje zakonito svojstvo platežnoga sredstva za izplatu svih obveza, koje glase na austrijsku vriednotu.[1]

Tečajni novci krunske vriednote jesu zlatni novci od 10 i 20 kruna; i ovi su ponajprije izjavljeni naročito zakonitim platežnim sredstvom. Zlatni novac nije bio do sada u Austriji vriednostni novac, već samo trgovački novac[2]; nu od sada će biti zlatni novac — ali samo u obliku od 10 i 20 kruna — ne doduše obligatorni zlatni vriednostni novac[3], nu svakako novac, koj će imati svojstva uvedene zlatne vriednote, a ta svojstva jasno su označena za navedene vrsti zlatnoga novca tim, što je za taj novac ustanovljena dužnost primati ga, čim mu je zakonom osjegurana zlatna vriednota za primanje.

Uz tečajni novac krunske vriednote propisan je za dugove, koji se imadu

---

[1] Prema ustanovi al. 2. i 3. članka XXIV. zakona ob ustanovljenju krunske vriednote (§ 23. al. 2. i 3. zakonskog članka XVII: 1892.) može se svako plaćanje, koje se ima obaviti u austrijskoj vriednoti bilo u kovanom ili u drugom novcu po izboru na platež obvezane stranke obaviti takodjer u zlatnom novcu krunske vriednote na taj način, da se zlatni novac od 20 kruna računa za deset forinti austrijske vriednote, zlatni novac po deset kruna za pet forinti austrijske vriednote. Ista ova odredba proteže se takodjer na komade po jednu krunu te na nikaljne i broncene novce krunske vriednote i to tako, da se komad po jednu krunu ima računati za pedeset, komad po 20 filira za deset, komad po 2 filira za jedan i komad po jedan filir za pol novčića austrijske vriednote.

[2] Vidi zakon od 9. ožujka 1870. (d. z. l. br. 22. [kod nas zakonski članak XII: 1869. broj 12. sbornika od god. 1870.]) koji ustanovljuje na koncu (kod nas § 8.): „Vriednost, u koju se primaju cekini od 10 franaka vriedni 4 forinta i cekini od 20 franaka vriedni 8 for, visit će od slobodne pogodbe sve dotle, dok se neuvede vriednota zlatna.“ Vidi u tom pogledu i Schey, Obligationsverhältnisse (Beč 1890.) svezak 1. str. 111. op. 14., Hasenöhrl, Oester. Obl.-Recht I. str. 236. Da je bio samo trgovački novac, dokazuje i ona okolnost, što se je dosadanji domaći zlatni novac uz mnoge druge vrsti inozemnoga zlatnoga novca upotrebljavao kao platežno sredstvo, a tim nije zadobio zlatnu vriednotu, kao što ni ostale inozemne vrsti zlatnoga novca. (Vidi naredbu od 27. prosinca 1878. broj 142. d. z. l.)

[3] Zlatni novac krunske vriednote biti će (neograničeno) platežno sredstvo, a u tom se zrcali ponajglavnija aktualna bitnost zakona o novoj vriednoti. Prema tomu moći će se plaćati tim novcem (dakako istom onda kad budu zlatni novci krunske vriednote skovani) i oni dugovi, koji su naročito ugovoreni u srebrnom novcu austrijanske vriednote. Prema ovoj zakonskoj ustanovi gube svaku podlogu prijašnja mnienja naročito Scheya. Obl. str. 118. i sl. čije su mnienje pobijali Landsberger, Währungssistem und Relation. Beč 1891. str. 160. i sl. i mnogi drugi), da se najme novčana tražbina ima platiti tako, da se vjerovniku dade isto toliko plemenite rude, koliko je ugovoreno bilo (dakle isto toliko srebra, koliko je bilo ugovoreno u srebrnom novcu austrijanske vriednote). S takovom teorijom nebi se podnipošto dala u sklad dovesti ustanova, da se može zlatnim novcem izplatiti dug, koj glasi na srebrni novac.

Digitized by Google

platiti u austr. vriednoti, kao platežno sredstvo i sitni novac krunske vriednote; nu dočim je zlatni novac krunske vriednote neograničeno platežno sredstvo, to je sitni novac krunske vriednote u tom pogledu ograničen, jer se može plaćati srebrnim sitnim novcem (komadi od jedne krune) samo do iznosa od 25 for., nikaljnim sitnim novcem (komadi po 20 i 10 filira) samo do iznosa od 5 forinti, a broncenim sitnim novcem (komadi od 2 i 1 filir) samo do iznosa od 50 novčića.[1]

Pitanje tarifiranja svih navedenih vrsti novaca krunske vriednote vrlo je jednostavno riešeno, pošto je zakonom propisano, da jedna kruna odgovara polovici forinte austrijanske vriednote a jedan filir polovici novčića austr. vriednote, a prema tomu izplaćivat će se i obveze, glaseće na austr. vriednotu.

Dužnost primanja novaca krunske vriednote ograničena je tim, što nije nitko dužan primati pod platež takove zlatne krunske komade, koji ma s kakova razloga izgube na prometnoj težini i takove zlatne, srebrne, nikaljne i broncene komade krunske vriednote, koji su oštećeni ili iztrošeni. Ove važne ustanove sasvim su nove u našem novčanom zakonodavstvu.[2] Nu te ustanove, kako se samo sobom razumieva, ne mogu se protezati na novac austrijske vriednote.

[1] U stavci 3. članka XIX. zakona o krunskoj vriednoti (stavka 3. §-a 19. zakon. čl. XVII. god. 1892. ob ustanovljenju krunske vriednote) naročito je navedeno, da u privatnom prometu nije nitko obvezan primati komade po jednu krunu u iznosu od preko pedeset kruna, a niti na krunsku virednotu glaseće nikaljne novce od preko deset kruna i broncene novce od preko jedne krune.

Drugčije se ima stvar sa državnimi blagajnami, kojim je propisana obsežnija dužnost primati taj novac. U prvoj i drugoj stavci navedenoga članka (u prvoj i drugoj stavci §-a 19. navedenoga zakon. članka) kaže se, da se komadi po jednu krunu i na krunsku vriednotu glaseći nikaljni i bronceni novci primaju kod svake državne i ine javne blagajne u nominalnoj njihovoj vriednosti pod platež i to komadi po jednu krunu neograničeno, a nikaljni i bronceni novci do iznosa od deset kruna. — Osim toga moći će se ovi novci kod blagajna za mienjanje na zahtjev izmieniti za vriednostni novac uz modalitete, koji će se potanje ustanoviti naredbenim putem.

[2] U članku VII. zakona o krunskoj vriednoti (§ 7. zak. čl. XVII: 1892. ob ustanovljenju krunske vriednote) ustanovljena je prometna težina komada po 20 kruna sa 6·74 grama, a komada po 10 kruna sa 3·37 grama. Zlatni novci, koji usljed redovitoga prometa neizgube izpod te prometne težine imadu se kod državnih i javnih blagajna kao i u privatnom prometu kod svakoga plateža primati kao dotežni.

Vrlo veliku javno-pravnu obvezu preuzela je država u posljednjih stavkah članka VII. (§ 7.), da će najme nositi troškove kolanja, jer će se takovi zlatni novci, koji su usljed dužega prometa i iztrošenja od težine svoje toliko izgubili, da više neimadu prometne težine, uvući na trošak državni u svrhu, da se pretope. U tu svrhu imadu se takovi iztrošeni zlatni novci kod svake državne i ine javne blagajne uvjek u podpunoj nominalnoj vriednosti primati

Digitized by Google

Znamenito je i to, da se u novih zakonih vriednostni kvalitet novaca ugarskoga kova po prvi put naročito ustanovljuje[1] i to ne samo za novac krunske vriednote, već i za novac austrijanske vriednote, kod kojega je novca dosadanji pravni položaj u tom pogledu dvojben bio.

Uslied toga razširen je znamenito obseg platežnih sredstava, medju kojimi može dužnik po svojoj volji birati[2], da izplati dug, koj bi se imao

---

i putem c. kr. državne blagajne (kr. ugarske središnje državne blagajne) c. kr. kovnici (kr. ugarskoj kovnici) odpraviti. Ako državnim i javnim blagajnam dolaze takovi novci, koji su od težine ne usljed redovitoga prometa, već inako izgubili: tada će ih državne i ine javne blagajne uz naknadu vriednosti, koja odgovara sadržini finoće, bez obzira na nominalnu vriednost njihovu uvući i prema gornjim odredbam prekovati dati.

Glede sitnoga novca krunske vriednote (srebrni, nikaljni i bronceni novci) nije propisano ni ograničeno primanje istih pod platež po članku XX. zakona o krunskoj vriednoti (§ 20. zak. čl. XVII: 1892. ob ustanovljenju krunske vriednote) u koliko je taj novac probušen, patvoren ili kojemu je težina inače umanjena, van usljed redovitoga prometa. Kada državnim ili inim javnim blagajnam dolaze patvoreni novci, imadu se isti odmah bez odštete uvući i kovnici priposlati. Ako državnim i inim javnim blagajnam prispjevaju takovi novci, koji su na težini usljed probušenja ili na inaki način izuzam porabu u redovitom prometu izgubili, imadu se isti providiti takovim znakom, koji ih čini neprikladnimi za zakoniti promet. Takovi srebrni, nikaljni i broceni novci, koji su usljed dužega prometa i iztrošenja u težini ili vidljivo u većoj mjeri trpili, imadu se po državnih i inih javnih blagajnah mjesto plateža ili na izmjenu primati i na trošak države prekovati dati. Iz ove posljednje ustanove sliedi a contrario, da ni privatne osobe nemoraju primati takove sitne novce, koji su vidljivo u većoj mjeri trpili. (Do sada je u tom pogledu valjala samo ustanova članka 12. patenta od 19. rujna 1857. d. z. l. br. 169 i članka X. (točka 2.) zakona od 1. srpnja 1868. d. z. l. broj 84., prema kojoj ustanovi nisu se primali mjesto plateža novci austrijske vriednote, koji su bili probušeni, patvoreni ili kojih je težina inače umanjena osim redovitoga prometa.)

[1] Vidi u pogledu zlatnih novaca krunske vriednote članak V. (stavka 1.) u pegledu sitnoga novca krunske vriednote članak XI. (stavka 3.), a u pogledu novaca austrijanske vriednote članak XII. (stavka 1.) i članak XIII. (stavka 1) zakona od 2. kolovoza 1892. d. z. l. broj 127. ob ugovoru sklopljenom s Ugarskom u pogledu kovnoga i novčanoga sustava. (Članak V. st. 1. XI. st. 3., XII. st. 1. i XIII. st. 1. zakonskoga članka XVIII: 1892. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora ob ugovoru, koj se ima sklopiti izmedju vlade zemalja krune ugarske i vlade u carevinskom vieću zastupanih kraljevina i zemalja u pogledu kovnoga i novčanoga sustava. Sbornika broj 95. godine 1892.)

[2] Sravni čl. XIV. (stavka 2.) zakona o krunskoj vriednoti (§ 23. zak. članak XVII: 1892. ob ustanovljenju krunske vriednote), gdje se naročito kaže „po izboru na platež obvezane stranke". I po dosadanjih zakonih mogao je dužnik po volji birati medju zakonom ustanovljenimi platežnimi sredstvi, kojim će izplatiti dug, glaseći na austrijansku vriednotu; a pošto statuiranje pojedine vrsti novca (ili papirnih vriednota) kao zakonito platežno sredstvo

Digitized by Google

izplatiti u austrijskoj vriednoti; ta su plateżna sredstva: tečajni srebrni novac austrijske vriednote[1] — bio kova austrijskoga ili ugarskoga, — banknote i državne note, srebrni sitni novac austrijske vriednote do 2 for. i bakreni sitni novac austrijske vriednote do 50 novč.;[2] nadalje prije spomenuti zlatni i sitni novac krunske vriednote — bio kova austrijskoga ili ugarskoga — i to sitni novac krunske vriednote do iznosa od 25 forinti odnosno do 5 forinti ili do 50 novč. kako je to gore spomenuto.

II. Kontrahiranje novčanih obveza u krunskoj vriednoti.

Premda će austrijska vriednota i nadalje u porabi biti[3], to je ipak iza krieposti novih zakona o krunskoj vriednoti strankam na volju stavljeno, da mogu novčane obveze u novoj krunskoj vriednoti sklapati. Tim će se stranke poslužiti noročito kod onih pravnih odnošaja, koji su na dulje vrieme zasnovani ili će istom iza duljega vremena u kriepost stupiti (n. p. uporabne pogodbe, sklopljene na dulje vrieme, rentovne pogodbe, zaklade, zapisi itd) — kod kojih se dakle može predmnievati, da će biti od

spada u jus publicum, dakle se ukazuje kao „prisilno pravo", to je i do sada bio svaki protivni dogovor izmedju stranaka nevaljan — osim gdje zakon naročito strankam na volju pušta, da si ustanove plateżno sredstvo; to je slučaj kod §-a 987. o. g. z., gdje se kaže, da ako je zajmodavac ugovorio, da mu se zajam vrati u onoj istoj vrsti novaca, u kojoj ih je on dao, tad ga valja namiriti u toj istoj vrsti novčanoj, a isto tako odredjeno je cesarskon naredbom od 7. veljače 1856. (broj 21. d. z. l., broj 30. z. v. l.), da dužnik od zajmova, danih u kovanom novcu, ako vjerovnik zahtjeva, ima u kovanom novcu kamate plaćati i dug povratiti. (Schey, O. st. 110. Hasenöhrl O. st. 225. itd.) Nu ovaj posljednji slučaj obuzimlje i novce krunske vriednote, jer po članku XXIV. zakona o krunskoj vriednoti (§ 23. zak. članak XVII.: 1892. ob ustanovljenju krunske vriednote) mogu se novci krunske vriednote izplatiti i one tražbine, koje bi se imale izplatiti u kovanom novcu austr vriednote.

[1] Amo spadaju prema propisom carskoga patenta od 19. rujna 1857. (d. z. l. broj 169. z. v. l. broj 167) i cesarskoga patenta od 27. travnja 1858. (d. z. l. i z. v. l. broj 63) srebrni novci austrijske vriednote po 2 f., po 1 for. i po $^1/_4$ forinte, te taliri duploni (Vereinsthaler), glede kojih potonjih već je učinjena putem zakonodavstva odredba, da se potegnu iz prometa. — Glede srebrnih novaca konvencionalne vriednote (kojim je austr. vriednota označena u §§ 11. i 12. ces. patenta od 27. travnja 1858) već je učinjena odredba, da se imadu potegnuti iz kolanja, ter su valjali samo do 31 prosinca 1892.

[2] Vidi ces. patent od 19 rujna 1857. (d. z. l. broj 169. z. v. l. broj 167.) cesarsku naredbu od 21. listopada 1860. (d. z. l. broj 230. sbornik godine 1863. I. broj 138.) i zakon od 1. srpnja 1868. d. z. l. br. 84. (zak. čl VII: 1868. sbornika od godine 1869 br. 6.)

[3] S toga se predmnieva, da će se novčane obveze i nadalje sklapati u austr. vriednoti i da će se javni računi i nadalje u toj vriednoti voditi (Sravni § 1—5. ces. patenta od 27 travnja 1858. d. z. l. i z. v. l. br. 63.)

Digitized by Google

praktične važnosti, ako glase na buduću vriednotu, jer će se tim zapriečiti bludnje, koje bi nastale usljed toga, što u buduće neće u običnoj porabi biti sadanja vriednota.

Pita se kakove će zakonske posljedice imati novčana obveznica, koja glasi na krunsku vriednotu. Dug se imade izplatiti u krunskoj vriednoti. Ali zakonito platežno sredstvo nije samo prije navedeni tečajni zlatni novac krunske vriednote i srebrni, nikaljni i bronceni sitni novac (do iznosa od 50 ili 10 kruna odnosno do 1 krune, kako je gore spomenuto), već i srebrni novac po 2, 1 i $^1/_4$ for. austrijske vriednote[1], zatim sitni srebrni i bakreni novac austr. vriednote[2] (do iznosa od 4 odnosno od jedne krune) kao što i papirni novac, koj glasi na austrijsku vriednotu (državna note i banknote)[3] Proračunavanje ovih vrstih novaca austr. vriednote za izplatu novčanih tražbina, koje bi glasile na krunsku vriednotu, sasvim je jednostavno, jer je 1 kruna jednaka $^1/_2$ for. aust. vriednote, 1 filir jednak $^1/_2$ novčića aust. vriednote. I tu je dužniku slobodno odabrati po volji koje hoće platežno sredstvo[4]; ni tu se neuzima nikakav obzir bilo na austrijski, bilo na ugarski kov.

III. Izplaćivanje tražbina, koje glase na zlatne forinte.

Zlatni novac austrijski i ugarski od 4 i 8 zlatnih forinta[5], koji su kovani na temelju zakona od 9. ožujka 1870. (d. z. l. broj 22. — zak.

[1] Članak X. zakona o krunskoj vriednoti (§ 10. zakonskoga članka XVII: 1892. ob ustanovljenju krunske vriednote.)

[2] Članak XXI. stavka 3. zakona o krunskoj vriednoti (§ 21. stavka 3. zakonskog članka XVII: 1892. ob ustanovljenju krunske vriednote.)

[3] Naredbenim putem ima se iz kolanja povući sitni novac austrijanske vriednote, dočim tečajni novac austr. vriednote može se samo zakonom povući iz prometa (sravni članak XVI., XVIII., XXI., XXIII. i XXIV. zakona o krunskoj vriednoti — §§ 16., 18., 21., 22. i 23. zakonskoga čl. XVII: 1892 ob ustanovljenju krunske vriednote)

[4] U pogledu banknotâ i državnih notâ kod izplaćivanja zajmova u kovanom novcu i u pogledu izplaćivanja zajmova u istoj vrsti novca, sravni opazku pod [2] na str. 126.)

[5] Tako zvana austr. zlatna forinta ravna je osmomu dielu komada od 20 franaka, dakle je po prilici 19% više vriedna, nego li forinta austrijske vriednote. — Tim se razjašnjuje obćenito upotrebljavani (ali netočni) izraz, da će dvie krune (ili 1 forint) vriediti 84 zlatna novčića. Pod „zlatnim novčićem“ razumjeva se ovdje stoti dio zlatne (fiktivne) forinte, prema čemu imadu 84 zlatna novčića istu vriednost sa 100 novčica austr. vriednote. (Sravni Ostersetzer, Währungswechsel I. str. 3. itd., strana 58. itd., Kreibig, Dorns Volkswirthsch. Wochenschrift br. 424. ex 1892.: „Oesterreichs viererlei Gulden“, pod kojimi se razumjevaju: srebrne forinte, papirnate forinte i dvie vrsti zlatnih fiktivnih forinta t. j. zlatna forinta u markah, koja je jednaka dvim markam njemačke državne vriednote i zlatna forinta u markah, koja je jednaka osmomu dielu komada od 20 franaka ili jednaka $2^1/_2$ frankom.)

Digitized by Google

čl. XII: 1869. sbornik od god. 1870. broj 12.) neće se više kovati.[1] Premda usljed te odredbe neće doduše odmah iz kolanja izčeznuti ta vrst novaca, nu biti će ih vrlo težko u buduće dobiti, pak s toga moralo se je ustanoviti, kojom će se vrsti novaca u buduće imati podmirivati plaćanja, koja se imadu izplatiti u efektivnih austrijskih ili ugarskih zlatnih forintah.[2] Zakon od 2. kolovoza 1892. (d. z. l. br. 128. zakonski članak XIX: 1892. sbornika broj 96.) ob izpunjenju obveza, koje glase na zlatnu forintu u zlatnom novcu krunske vriednote, ustanovljuje, da se kod takovih platežnih obveza, koje se faktično u ugarskih ili austrijskih zlatnih forintah imadu izpuniti, „računaju 42 ugarska ili austrijska zlatna forinta u zlatnih novcih krunske vriednote ravnim 100 krunam.“ To podpuno odgovara sadržini zlata obijuh vrsti zlatnih novaca t. j. zlatnih krunskih komada i zlatnih forinta.

Po dosadanjih zakonskih propisih nisu se smatrale obveze u zlatnih forintah novčanimi tražbinami, već se je samo gledalo na kvantum zlata, s toga se je moralo odrediti kod obračunavanja takovih obveza, da vjerovnik dobije u novom zlatnom novcu upravo toliko zlata, koliko mu pripada prema sadržini zlata u zlatnih forintah.[3]

Iz prenavedenoga razabiremo, da je novimi zakoni o vriednoti — i u pogledu privato pravnih pitanja — predbježno stvoren samo p r e l a z n i s t a d i j, iza kojega će istom slieditи konačne odredbe u pogledu uredjenja odnošaja, koji su nastali ili će nastati usljed uvedenja nove vriednote.[4] Ovdje se dakle za sada radi samo o prvom stadiju prelazne dobe, u kojoj je austrijanska vriednota jošte obligatorna zemaljska vriednota, ali tako da

[1] Članak VII. ugovora u pogledu kovnoga i novčanoga sustava (Čl. VII. zakonsk. članak XVIII : 1892.) Dukati će se i nadalje kovati (članak IX. zakona o krunskoj vriednoti, — § 9. zak. članak XVII : 1892. ob ustanovljenju krunske vriednote) i to kao i do sada kao trgovački novac; dakle u u pogledu obveza u dukatih nije trebalo posebne nikakove odredbe.

[2] To su mnoge privatne obveze, koje glase na zlatne forinte, zatim carina, koja se ima u zlatu platiti (sravni op. [2] na str. 126), a naročito državna plaćanja u zlatu.

[3] To je u podpunom skladu s propisi §§ 987. do 989. o. g. z., koji su izdani poglaviti za z a j m o v e, ali per analogiam može se to uporaviti i na ostale obveze.

[4] Tako je bilo u svoje vrieme i kod uvedenja austrijske vriednote, jer su cesarskim patentom od 19. rujna 1857. (d. z. l. br. 169. z. v. l. broj 167.) izdane ustanove za uredjenje novčarstva, ter je uvedena austrijska vriednota, a razpisom od 6. listopada 1857. (d. z. l. i z. v. l. broj 186.) naredjuje se, da se srebrni novci austrijske vriednote mogu za svako plaćanje u novcu konvencionalnom uporavljivat kod c. kr. pjeneznica i ureda pobirnih, — istom kašnje, cesarskim naime patentom od 27. travnja 1858. (d. z. l. i z v. l. broj 63.) proglašena je austrijska vriednota obligatornom zemaljskom vriednotom. Tako se je u svoje vrieme postupalo i u Njemačkoj prigodom uvedenja markovne vriednote.

*

Digitized by Google

su uz to i novci buduće krunske vriednote priznano platežno sredstvo i da je slobodno sklapati pogodbe, koje glase na krunsku vriednotu. Dalji prelazni stadij biti će, da će krunska vriednota biti proglašena obligatornom vriednotom, ali uz to će biti novci austrijske vriednote još uviek platežno sredstvo za izplaćivanje obveza, koje bi se imale u krunah izplatiti. Istom onda, kad se proglasi, da nije nitko više dužan primati novce austrijske vriednote i kad će novci krunske vriednote biti proglašeni jedinim platežnim sredstvom, istom tad će biti dovršen prelaz u novu krunsku vriednotu.

Allg. österr. Ger.-Ztg.

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Pravni sliednik razriešene zadruge po §-u 55. zadružnoga zakona od 9. svibnja 1889. odgovara za dugove zadružne (§ 847 o. g. z.)

Na temelju pravomoćne osude kr. kot. suda u G. od 21. listopada 1890. broj 9336. gr. dozvoljena je ovrha na pokretnine zadruge L. k. br. 22. iz D. radi dužnih J. A. 40 for. spp.

Kada je sudbeni izaslanik pokušao povesti ovrhu kod zadruge L. k. broj 22, izkaže se I. L., bivši prije član te zadruge i kuće gospodar iste, odlukom kr. kotarske oblasti u G. od 6. listopada 1890., da je zadruga L. k. broj 22 razriešena i da je posjed iste u gruntovnici upisan na predstavnika obitelji I. L. kao samovlastnika.

Usljed toga odustao je sudbeni izaslanik od ovrhe.

Ovrhovoditelj zatraži provedenje ovrhe proti I. L. kao pravnom sliedniku razriešene zadruge L. k. broj 22, jer je zadruga iza podnešene tužbe radi dužne svote od godine 1887. izhodila razriešenje zadruge i upis zadružne imovine na predstavnika obitelji I. L.

Kotarski sud u G. odlukom od 9. rujna 1891. broj 7337. gr. dozvoli protegnuće ovrhe proti I. L. kao pravnom sliedniku imovine razriešene zadruge na temelju §-a 847. o. g. z.

I. L. uložio je utok proti gornjoj odluci. U istom tvrdi, da on ne odgovara za dugove zadružne, koje nije preuzeo prigodom ukinuća zadružne sveze i prenosa nekretnina na svoje ime. Ovrhovoditelj bi morao svoju tražbinu najprije proti njemu utužiti a onda istom ovrhom utjerati.

Kralj. banski stol svojom riešitbom od 28. siečnja 1892. br. 1126 zabacio je utok i potvrdio odluku prvoga suda iz sliedećih razloga:

Vidiv, da na dostavnici ob uručenju tužbe občinsko poglavarstvo

Digitized by Google

potvrdjuje, da je utjecatelj kuće gospodar tužene zadruge, a da je za zadrugu intervenirao po glasu certificata odabrani zastupnik zadruge F. L., da je po tom utjecatelj morao znati za tužbu;

vidiv, da je zadružni odnošaj posebne vrsti, al da se i na isti, u koliko nedotiču posebni, uporabiti moraju analogni propisi općega gradjanskoga zakona, ovdje naročito § 847. o. gr. z. i to tim većma, što razriešenju zadruge ne služi temeljem posao privato-pravne naravi, već sam zakon, osnovom kojega dio ili ciela imovina prestaje biti zadružnom i prelazi na dionike, nu da nemože biti samo aktivno, već da mora biti i pasivno, pa da rad toga dosudjena jur tražbina nemože biti predmetom ponovne osude napram zakonitom sliedniku zadruge. *P. Petaj.*

B. Kazneno.

Protuzakonita je rješitba sudbenog stola kao prizivnog suda, ako je, mimoišav javnu razpravu po §-u 427. k. p. odredjenu, u nejavnoj sjednici svoju osudu izrekao.

(Žalba ništovna na obranu zakona. — Rješitba kr. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 5. studenoga 1892. br. 3863.)

Kr. kotarski sud u S. riešio je osudom od 26. siečnja 1892. broj 2318 kz. F. M. od obtužbe radi prekršaja suprot sigurnosti poštenja, označenog u§-u 496. k. z. Usljed priziva privatnog tužitelja I. Š. ukinuo je sudbeni stol u P. u nejavnoj sjednici osudom od 26. ožujka 1892. br. 1267 kz. gornju osudu po §-u 421. k. p. i F. M. osudio na kazan zatvora od 8 dana.

Povodom žalbe ništovne, pednešene po kr. drž nadodvjetničtvu na obranu zakona, sudio je kr. hrv.-slav.-dalm. stol sedmorice iza obavljene u punom vieću javne razprave, da je osudom kr. sudbenoga stola u P. od 26. ožujka 1892. br. 1267, izrečenom u nejavnoj sjednici, kojom bijaše F. M. radi prekršaja suprot sigurnosti poštenja u §-u 496. k. z. označenog na kazan zatvora od 8 dana osudjen, zakon u §-u 427. k. p. povriedjen, — pa se zato spomenuta osuda ukida i odredjuje, da kr. sudbeni stol u P. provede postupak po §-u 427. k. p.

Razlozi: Osudom kr. kotarskog suda u S. od 26. siečnja t. g. br. 2318. riešen je M. F. od obtužbe radi prekršaja suprot sigurnosti poštenja § 496. k. z. na štetu I. Š. — nu usljed priziva privatnog tužitelja I. Š. proglašen je F. M. osudom kr. sudbenog stola u P. kao suda prizivnoga od 26. ožujka 1892. broj 1267. u nejavnoj sjednici izrečenom, krivim prekršaja § 496. k. z. i osudjen je na kaznu zatvora od 8 dana.

Pošto je kr. sudbeni stol imao po §-u 427 k. p. ponajprije stvoriti zaključak, da se odredjuje ročište za javnu razpravu i tek na temelju raz-

Digitized by Google

prave izreći osudu po §-u 432. k. p., a toga učinio nije, povriedio je zakon pa se zato ta osuda ukida i odredjuje, da kr. sudbeni stol u P. provede postupak u smislu zakonskog propisa, sadržanog u §-u 427. k. p.

C. Mjenbeno i trgovačko.

Prinos k tumačenju §-â 1., 21. i 105. mjenbenog zakona. — I nepismena osoba može se kano i pismena mjenbeno-pravno obvezati, kada ju njezinom dozvolom treći na mjenicu podpiše; — mjenbeno-pravna obveza nastaje u takovom slučaju i tada, ako mandatar podpiše na mjenici samo ime mandanta bez posebnog dodatka o punovlastnom njegovom odnošaju.

Na tužbu z—ke štedionice po odvj. N. C. proti J. F-ću radi 250 f. spp. izdao je kr. sudbeni stol u Z. dne 30. lipnja 1892. broj 9352 gr. platežni nalog, kojim se tuženom J. F-ću kao prihvatniku mjenice, što ju je M. Š. u Z. dne 28. prosinca 1891 na odredbu vlastitu izdao i koja je 3 mjeseca a dato plativa, nalaže, da tužitelju izplati mjeničnu svotu od 250 for. zajedno sa 6% kamatami od dospjetka mjenice t. j. od 29. ožujka 1892. pak do izplate, zatim $^1/_8$% u ime providbe i sudbene na 14 for. i 80 novč. obredjene troškove za tri dana pod prietnjom mjenbene ovrhe.

Proti tom platežnom nalogu uložio je tuženi J. F-ć. u otvorenom roku prigovore po odvjetniku dru. G., ističuć, da podpis njegovog imena na mjenici A. na I. nije istinit, da nezna ni čitati ni pisati.

Nakon sa strankami provedene razprave i obavljene usklade spisa, uzdržao je kr. sudbeni stol u Z. osudom od 1. rujna 1892. broj 11.355 gr. platežni nalog u krieposti, nu samo uvjetno, ako tuženi ne položi po tužitelju navraćenu mu glavnu nječnu (u ovom slučaju neuzvrativu) prisegu sadržaja: „nije istina, da sam ja Josip F-ć. kao prihvatnik podpisao utuženu mjenicu na 250 for., koja mi se u izvoru predočuje.“

Proti toj osudi uložila je tužeća štedionica priziv i to s razloga, jer u obrazcu prisege prvoga suda nije sadržan dodatak, da tuženi nije podpisao upitnu mjenicu sam, niti „tko treći privoljenjem njegovim.“

Kr. banski stol rješenjem od 10. listopada 1892. broj 21.368 odputio je priziv tužiteljice i potvrdio prvosudnu osudu.

Razlozi: Tužitelj ulaže priziv proti prvosudnoj osudi samo s toga, što je tuženom dosudjena prisega, „da on upitnu mjenicu kao prihvatnik podpisao nije“, a ne uz dodatak, „ili da ga s njegovom privolom treći tko podpisao nije.“ U tom pogledu pako je prvosudna osuda zakonom osnovana.

Mjenbeni zakon najme u obće i u pravilu zahtjeva za valjanost svake mjenbeno-pravne izjave vlastoručni podpis dotične stranke (§ 3. točka 5. § 10., 21. i 104. mjenbenoga zakona), naročito § 21. mjenb. zakona izrično propisuje, da prihvatnik mjenicu podpisati imade.

§ 105. mjenb. zakona do duše ustanovljuje, da se tko i po puno-

Digitized by Google

vlastniku mjenbeno-pravno obvezati može, ali tada imade taj punovlastnik kao takav mjenicu podpisati, čega u predležećem slučaju neima, jerbo je jednostavno ime prihvatnika samoga podpisano.

Morala se je s toga osuda i u pogledu napadnute točke — najme stilizacije prisege — potvrditi.

Povodom izvanrednog previda tužiteljice štedione preinačio je kr. stol sedmorice vrhovnom osudom od 13. siečnja 1893 br. 4681 ex 1892. obje osude nižih sudova i sudio, da se platežni nalog od 30 lipnja 1892. broj 9352 gr. uzdržaje u krieposti, te da prema tomu tuženik J. F-ć. platiti ima tužiteljki z-koj štedionici kao prihvatnik mjenice, što ju je M. Š. u Z. dne 28. prosinca 1891. na odredbu vlastitu izdao, i koja je tri mjeseca a dato plativa, mjeničnu svotu od 250 for. sa 6% kamatami od 29. ožujka 1892. pak do izplate, zatim $^1/_3$% provizije, troškove platežnoga naloga u iznosu od 14 for. 80 nč. obredjene, kao i troškove ove parnice, koji se sa 10 for. obredjuju, ter napokon trošak previdni sa 15 for. — sve to za tri dana pod prietnjom mjenbene ovrhe; nu to sve samo pod uvjetom, ako tuženik I. F-ć. za 24 sata, iza kako mu bude dostavljena vrhovna osuda ne nastupi i na odredjenom ročištu nepoloži prisegu sliedećeg sadržaja:

„Nije istina, da sam ja Josip F-ć. kao prihvatnik podpisao utuženu mjenicu na 250 for., koja mi se u izvoru predočuje, i nije istina, da je na istoj mjenici moje ime tko drugi podpisao privoljenjem mojim."

Razlozi: Pitanje, da li je tuženik pismen ili nije, neima upliva na predležeću parnicu, jer se po §-u 1. mjenbenoga zakona može svatko mjenbeno-pravno obvezati, tko u obće može pogodbe sklapati, a po obćem gradjanskom zakonu nije za pravnu sposobnost odlučno svojstvo pismenosti; dakle se nepismena osoba može kano i pismena mjenbeno-pravno obvezati.

Prosudjujuć pitanje, dali je nuždno, da mjenbeni obvezanik vlastoručno ime svoje na mienici podpiše, uvažiti valja, da mjenbeni zakon ište podpis stranke, ali ne iztiče izrikom, da podpis mora biti vlastoručno na mjenicu stavljen, iz česa sliedi, da podpis, učinjen po trećoj osobi usljed privoljenja dotičnika, ima pravnu moć isto kano i vlastoručni podpis (§ 105. mjenb. zakona i § 1005. obć. gr. zak.)

Usljed toga valja uvažiti izvanredni previd tužiteljice, koja se proti osudam nižih sudova jedino žali s razloga, što nije u obrazac dosudjene tuženiku prisege uvršten dometak, „da nije tuženika ni treća osoba s privolom njegovom podpisala". —*a*—

Digitized by Google

SVAŠTICE.

(Uredjenje beriva državnih činovnika u Ugarskoj.) U tom pogledu podnešena je ugarskom saboru osnova zakona, ter se iz sliedeće skrižaljke razabiru beriva činovnika V. do XI. činovnoga razreda:

Činovni razred	Stupnjevi plaće	Plaće u forintah	Iznos stanarine u forintah			
			U Budimpešti i izvan granice zemalja krune ugarske	U mjestih, uvrštenih u I. i II. razr. vojničke stanarine	U mjestih, uvrštenih u III. do VI. razr. vojn. stanarine	U mjestih, uvrštenih u VII. do X. razr. vojn. stanarine
V.	1	5000	1000	700	600	500
	2	4000				
VI.	1	3000	800	560	480	400
	2	2500				
VII.	1	2400	600	420	360	300
	2	2200				
	3	2000				
VIII.	1	1800	500	350	300	250
	2	1600				
	3	1400				
IX.	1	1300	400	280	240	200
	2	1200				
	3	1100				
X.	1	1000	350	245	210	210
	2	900				
	3	800				
XI.	1	700	300	210	180	150
	2	600				
	3	500				

Digitized by Google

KNJIŽEVNE OBZNANE.

„Statističko izvješće trgovačko-obrtničke komore u Zagrebu, obuhvaćajuće sve gospodarske grane komorskog okružja od god. 1886—1890. — Zagreb 1892. Nakladom trgovačko-obrtničke komore. 1062 str. u osmini.

Ovo je naslov knjizi, koja je pod konac prošle godine ugledala svjetlo u velikom obsegu od preko 67 štampanih araka uz mnogobrojne skrižaljke. Hrvatsko je novinstvo punim pravom ovo ogromno djelo pozdravilo velikom hvalom, te su naše novine, jedne više, druge manje, doniele i izvadke o prilikah, o kojih razpravlja ovaj izvještaj. „Mjesečniku“ nemože biti zadatak slieditі u tom pogledu hrvatsko novinstvo, ali mu je ipak dužnost izreći svoju ob ovom djelu, koje ne samo po svom obsegu, nego i po svom zadatku i po svrsi, kojoj je namienjeno i po načinu, kojim je izradjeno u hrvatskoj državoslovnoj literaturi zaprema dostojno mjesto.

Izvješće zagrebačke trgovačko-obrtničke komore, kako je zasnovano ima u prvo redu, da zadovolji postojećoj dužnosti, na temelju koje je komora dužna svake pete godine ministarstvu trgovine podnieti podpunu sliku gospodarstvenoga razvoja svoga komorskoga okružja. U tom pogledu mora se priznati, da je sastavitelj izvješća vrli tajnik komore g. Milan Krešić svoju dužnost izpunio ne samo u podpunoj mjeri, nego je dapače učinio još mnogo više nego li se to od njega zahtijeva. Tko je imao prilike baviti se sličnimi statističkimi radnjami, taj će znati uvažiti veliki trud, što ga zahtjeva ovakov posao: on će se morati čudom čuditi revnosti i ustrajnosti, kojom je jedan čovjek uz druge svoje mnogobrojne poslove, odoljeti mogao ovakovomu naporu. Kr. hrvatsko-ugarsko ministarstvo trgovine, komu je u prvom redu namijenjen ovaj izvještaj, moći će njim biti podpuno zadovoljno, a naša zagrebačka komora može se punim pravom pohvaliti svojim izvješćem, koje je od svih dosadanjih najpodpunije i najbolje.

Sastavitelj ovoga izvješća vrstajuć ogromno gradivo držao se je reda, kojim sve znamenitije komore običavaju svoja izvješća sastavljati, a nije kod toga posla s vida pustio ni postojećih propisa, koji u tom pogledu vežu komoru. Vrlo je bila sretna misao sastavitelja, da je neke odsjeke svojega izvješća dao prirediti po stručnjacih, koji po svom zanimanju poglavito izpituju one gospodarske pojave, o kojih su napisali svoje sastavke. Tako je g. M. pl. Eisental obradio odsjek o gospodarkih melioracijah, g. Ivan Stožir o meteoroloških opažanjih, odbor hrvatsko-slavonskoga gospodarskoga družtva o karakteru žetve i berbe u pojedinih godinah, g. dr. V. Köröskeny o vinogradarstvu i ovčarstvu, gosp. Dudan o voćarstvu, ribarstvu i ribolovu, jedan uvaženi stručnjak o stočarstvu, a gosp. M. Radošević o lovstvu i šumarstvu. Ovimi radnjami, od kojih su neke pisane osobitim poznavanjem odnosnih gospodarskih prilika, dotjerano je izvješće do svoje podpunosti tako, da će svatko, tko se bavi našimi

Digitized by Google

javnimi prilikami, naći u njem podataka, na temelju kojih će si moći stvoriti sliku o razvoju gospodarskih odnošaja zagrebačke komore. Ovi podatci tim su važniji, jer ima medju njimi takovih, koji su ne samo za širu publiku nego i za iste službene krugove jedine vrelo, iz kojega mogu crpiti gradju za prosudjivanje naših gospodarskih prilika. Jedan dio tih podataka kao što su oni o žiteljstvu i ratarskoj produkciji sabran je po našem statističkom uredu, dok je drugi veći dio sakupljen nastojanjem same zagrebačke komore.

Ja moram otvereno priznati, da ne samo mene, nego i svakoga, koji se bavi našimi javnimi prilikami više zanimaju ovi po onji podadtci s toga, jer nam hrvatski statistički ured i onako svojimi publikacijami česće pruža zgodu, da se za cielu domovinu upoznamo onimi s pojavi našega narodnoga života, koji su predmetom njegovoga iztraživanja, te koje je izvješće komorsko preuzelo samo zato, da prema postojećim naredbam uzmože nadležnoj vlasti prikazati podpunu sliku gospodarskoga razvitka svoga okružja. Posve je drugačije s onimi podatci, što ih ne sabire naš tatistički ured, već koji su prepušteni trgovačkim komoram, kao što su napose podatci o trgovini, prometu, obrtu i industriji.

Glede tih pojava upućeni smo svi, na ovakova generalna izvješća trgovačkih komora; nu ova izvješća, kao što nam i ovaj put pokazuje izvješće zagrebačke komore, kreću se samo u okviru odnosnoga komorskoga područja, pak zato nikada ne dolazimo do knjige, koja bi nam u cjelosti prikazala razvoj industrije i obrta, te prometa i trgovine za cielu domovinu. Ovo je veliki nedostatak u našoj knjizi, komu bi trebalo što prije na put stati, a to bi bilo tim laglje, što ima statističke gradnje, koja se i onako dieliti neda prema obsegu pojedinoga komorskoga okružja. Tako je i u našem izvješću za obseg ciele domovine priobćena statistička gradnja o prometu carinskom, o rudarstvu, o poštah i brzojavih, o željeznicah, o parobrodarstvu, te o cestah i vodogradjevinah. Da se je to kojom srećom moglo učiniti i za obrt i industriju, promet i trgovinu, zagrebačka komora bila bi svojimi zvješćem izpunila prazninu, koju živo osjećaju svi, koji se u podpunoj mjeri kane upoznati s cijelokupnim gospodarskim razvitkom Hrvatske i Slavonije.

Ja znadem, da zagrebačka komora kraj postojećih prilika toga učiniti nije mogla, ali držim ipak, da mi je dužnost ovo spomenuti s toga, jer sudim, da bi se inicijativom komore u buduće ovo moglo izvesti. Treba samo, da se zagrebačka komora ili u tom pogledu u sporazumak stavi s komorom senjskom i osječkom, ili da ovu miso potakne kod ministarstva trgovine, koje bi bez dvojbe u sporazumku s njom pronašlo način, kako, da se ovaj posao provede. Zagrebačkoj komori bili bi doista na tom zahvalni svi, koji se bave prosudjivanjem naših gospodarskih prilika ili u svrhe znanosti ili sbog praktične potrebe, jer su koristi ovakove jedin-

Digitized by Google

stvene publikacije vrlo zamašne. Ne samo da bi se time hrvatskomu općinstvu otvorili izvori, na temelju kojih bi ono moglo upoznati za cijelu domovinu razvitak onih gospodarskih grana, o kojih do sada prave slike dobiti nemože, jer ili ne imamo vrela, iz kojih da si tu sliku stvorimo, ili su ta vrela tako razbacana i neuredna, da ih nije moguće sabrati, — već bi se tim načinom stvorila podloga, na kojoj bi se sabrana gradnja mogla lagje i bolje preraditi, te temeljitije upoznati svi oni uzroci, koji utiču na razvoj pojedinih gospodarstvenih grana. Učini li se to, tada će i ovakva izvješća dobiti posve drugi karakter, nego li ga danas mogu imati.

Danas se ovakova izvješća smatraju za ono, što im naslov pokazuje a kao takova nebi se mogla ni prosudjivati onako, kako se sude literarno znanstvene radnje, koje obradjuju slične predmete. Tko je voljan publikaciju komore razmotriti s toga stanovišta, jedva da će joj moći išta prigovoriti, jer ona u podpunoj mjeri odgovara onomu, što predpostavljena vlast od nje očekuje, i svatko mora biti komori zahvalan, da ona ovakova izvješća priobćuje javnosti. Nu tko prelista ogromnu gradju, sabranu u tom izvješću, tko razgleda, kako je jedan dio te gradje obradjen, tko je poput mene uvjeren ne samo o velikoj pomnji i brizi, nego i o velikoj ljubavi prema predmetu, kojim je sastavitelj ovo izvješće sastavio, on će morati priznati, kako komorsko izvješće zaslužuje mnogo više, nego li da bude pukim izvješćem, ono je zavrijedilo, da ga uvrstimo u red znanstvenih knjiga statističke struke.

Prosudjujuć komorsko izvješće s ovoga gledišta, neka mi bude slobodno iztaći dvie primjetbe. Prije svega mi se čini, da bi sustav i način, kojim je razvrstana sabrana gradja, morao biti i pregledniji i po naravi predmeta drugčiji. Tako je izvješće prije svega razdieljeno u dio općeniti i posebni, nu kako je u općenitom dielu ocrtan samo pregled čitavoga gospodarskoga razvoja prema gradji, koja se kasnije priobćuje u posebnom dielu, te kako se tu neradi o takovih pojavih, koji bi se jednako ticali onih pojava, koji se spominju u posebnom dielu, to bi se sadržaj općenitoga diela imao prikazati izvan sustava čitavoga izvješća, bilo kao uvod, bilo kao dodatak čitavomu izvješću. Gradja, koju izvješće spominje u posebnom dielu, imala bi se u istinu razrediti u dva velika skupa: u općeniti i posebni, ali bi u prvi spadali pojavi i odnošaji, koji su temeljem i podlogom za razvoj onih pojava, koji se navode u posebnom dielu; medju ovakove pojave, kojim bi imalo biti mjesto u općenitom dijelu spadaju: zemljištni obseg, žiteljstvo, rad zakonarstva i uprava u narodno ekonomskom pogledu, te asekuracija, kojoj je kao što je poznato, zadatak uzdržati produktivnu snagu od šteta, koje na staju uslied pogibeljih, koje priete gospodarskomu životu.

Komorsko izvješće razpravlja o svem tom u posebnom dielu, koji je razdieljen u četiri glavna odsjeka, označena s rimskimi brojevi. Odsjek

Digitized by Google

označen sa I. neima posebnoga naslova, u njem se razpravlja o zemljištnom obsegu, o žiteljstvu, poljodjelstvu, stočarstu, ribarstvu i lovu, životinjskih produktih i šumarstvu. U odsjeku II. razlaže se carinski promet, u III. obrt i industrija, u IV. promet, u kojem se izmedju ostaloga uz osiguratelina družtva spominje i pravosudje, te se navode zakoni naravi narodno-gospodarske.

Meni se čini, da nije sgodan ovaj način razporedbe, jer niti je pregledan, niti obuzima vazda pojave takove, koji bi spadali u jedan skup narodno-gospodarske privrede; uslied toga se sbiva, da n. pr. u čitavom izvješću ne ima posebnoga odsjeka posvećenoga trgovini uza sve, to što su upravo pojavi trgovački na najvećoj brizi i skrbi trgovačke komore, te što i u samom izvješću imade obilno gradje, koja se tiče trgovine, nu koja je razvrstana u razne odsjeke. Tako bi n. pr. gradja o carini spadala per eminentiam u taj odsjek, a isto tako bi se ovamo uvrstiti mogli mnogi podatci, koji se spominju u odsjeku I. točki e) pod naslovom životinjski proizvodi.

Ja dopuštam, da ni u samoj nauci nepostoji suglasje o sustavu, kojim da se razlažu statistički pojavi, nu to ipak nebi smjelo smetati, da se u jednu skupinu uvrštuju pojavi, koji po naravi svojoj zajedno spadaju; u tu svrhu bilo bi dovoljno, da se za podlogu uzme koji od sustava, koji se u upravnoj nauci rabi kod narodno-gospodarske prigledbe, te da se onda taj sustav naprosto izpuni s faktičnimi pojavi gospodarskoga života, kako su oni uglavljeni na temelju sakupljenih podataka. Kad bi se to učinilo, tada bi se i mnogi dielovi izvješća, koji su i dobro izradjeni i sami po sebi važni (kao što je n. p. poglavje u križevačkom učilištu, o uspjehu berbe i žetve, o obrtnoj nastavi, o kućnom obrtu, o soli i potrošku njezinu) bolje istakli, a nebi bili prikriveni, da se u izvješću jedva mogu naći. Uz to bila bi sama knjiga za porabu sgodnija, što je od velike važnosti, jer ne valja zaboraviti, da ovako ogromno djelo uz toliku statističku gradju ima biti priručnom knjigom, koja se ne čita poput kakve razprave, već uporabljuje kao bogati izvor za druge radnje.

Druga primjetba, koju spominjem i opet samo zato, jer komorsko izvješće u punoj mjeri zaslužuje daleko veće odlikovanje, nego li mu naslov pokazuje, jest, da bi u buduće trebalo strogo odieliti razpravni dio od skriżaljka, i čitavu knjigu razdieliti u dva skupa, ili obzirom na njezin veliki obseg u dva svezka. Jedan imao bi sadržavati puku statističku gradju, a drugi izradbu te gradje. Kako je knjiga sada uredjena, ona je za porabu dosta nezgodna, a imala bi biti upravo u tom pogledu što praktičnija, jer je zavriedila, da se njezinim sadržajem upoznadu i trgovci i obrtnici, te da i oni zavire u razvoj našega gospodarskoga života, koji se njihove kože u prvom redu tiče. Prema sadanjem razporedu bojim se, da će se tom pomno i velikom mukom sastavljenom knjigom jedva poslužiti samo

Digitized by Google

najinteligentniji trgovci i obrtnici. Druga velika korist, koja bi se postigla ovakovom diobom, bila bi ta, da bi se kod izradbe ovako omašnoga djela i sama radnja mogla razdijeliti. Statističku gradju moglo bi po naputku komorskoga tajnika sabrati i prirediti pisarničko osoblje komore, a njemu bio bi zadatak, da ili sam ili uz pripomoć drugih strukovnjaka tako sabranu gradju preradi, u brojeve ulije život, i čitav materijal popularizira. Tim bi izvješće postalo pristupnije i širemu občinstvu, a vrstne sile komorskoga tajnika, koje se sada troše na priredjivanje ogromnih tabela, mogle bi se sačuvati za izradbu statističke gradje. Napokon bi se ovakovom diobom mogao i laglje provesti gore istaknuti predlog, po kojem bi se ovakova izvješća sastavljala za obseg ciele domovine, jer bi svaki od tajnika naših trgovačkih komora mogao za izradbu preuzeti jedan dio statističke gradje.

Ove moje primjetbe, kojimi nijesam htio prikoriti publikaciju zagrebačke komore, nego ju uzdignuti od jednostavnoga izvješća, kojim se je okrstila, do knjige, koja je zavriedila stajati u kolu znanstvenih radnja slične vrsti, neka budu vrijednom njezinom sastavitelju komorskomu tajniku Milanu Krešiću ponukom, da istim marom i u buduće nastavi svoj težak ali blagotvoran rad. Kao što ni ovaj put, tako mu ni u buduće za njegov trud neće izostati zaslužena hvala svih hrvatskih rodoljuba.

Dr. Fran Vrbanić.

VIESTNIK.

(Redovita glavna skupština pravničkog družtva u Zagrebu obdržavana je dne 25. veljače 1893.) Družtveni predsjednik presvjetli gospodin podpredsjednik kr. stola sedmorice dr. Franjo pl. *Burgstaller*-Remetski pozdravi sakupljene članove kratkim govorom, pak konstatovavši, da se je u smislu družtvenih pravila sabrao dovoljan broj članova, otvori skupštinu. Skupština je bila ovaj put neobično dobro posjećena, a medju prisutnimi članovi bio je i vanjski član podpredsjednik saborski Vaso *Gjurgjević* odvjetnik iz Osieka. Zatim se je prešlo na razpravljanje točaka, koje su bile na dnevnom redu, ter je predsjednik pozvao družtvenoga tajnika, da pročita promienjena pravila „pravničkoga družtva“, nu na predlog perovodje zem. vlade Zvonimira *Žepića* odustala je skupština od čitanja pravila, budući su ista i onako tiskana i medju članove razdieljena s brojem drugim ove godine družtvenoga organa „Mjesečnika“. Isto tako odustala je skupština od čitanja izvješća upravnoga odbora o radu družtva tečajem godine 1892. i od čitanja izvješća o financijalnom stanju družtva tečajem godine 1892., koja su tiskana i medju prisutne članove razdieljena (Izvješća ta priložena su ovom broju „Mjesečnika“.) Nadalje prihvaćen je bez debate predlog izabranih u prošloj glavnoj skupštini revizorâ računâ Julija pl. *Halpera* i Ivana pl. *Kuglera*, da se odboru i družtvenu blagajniku dru. Josipu *Pliveriću* za godinu 1892. podieli absulotorij. Zatim je družtveni blagajnik pročitao osnovu proračuna za g. 1892., koja bude jednoglasno prihvaćena. Prihvaćeni proračun priobćujemo ovdje u cielosti:

Digitized by Google

Primitak.

Naslov	Stavka	Vrst dohodka	Predlog for.	Predlog nov.
I. Družtveni prinos	1	Članarina za godinu 1893.	2000	—
	2	Od zaostatka	1000	—
II. Predplata	3	Od vis. kr. zem. vlade	736	—
	4	Od privatnih	100	—
III. Prodaja knjiga	5	Za prodane knjige i časopise	50	—
IV. Gotovina	6	Gotovina u blagajni 31/12. 1892.	65	50
V. Glavnice	7	Kamati od ulož. glavn. 4566 f. 82 nč.	182	67
		Ukupno	4134	17

Izdatak.

Naslov	Stavka	Vrst izdatka	Predlog for.	Predlog nč.
I. Mjesečnik	1	Štampa za 12 brojeva u 700 kom.	1000	
	2	Vez, omot i ekspedicija	125	
	3	Poštarina	70	
	4	Nagrada uredničtvu	900	
	5	Paušal ured. za nagradu pisaca	600	
II. Uprava	6	Nagrada blagajniku	360	
	7	Paušal blagajniku	30	
	8	Paušal tajniku	60	
	9	Štampa izvješća za god. 1892.	55	
	10	Tiskanice	20	
	11	Štampanje novih pravila	30	
	12	Pomanje nagrade	50	
	13	Sabiranje članarine u Zagrebu	80	
III. Biblioteka	14	Časopisi, knjige i vezanje istih	200	
	15	Katalogiziranje knjižnice	30	
IV. Izvanredno	16	Nepredvidjeni troškovi	30	
		Ukupno	3640	

Za tim su izabrani za revizore za pregledanje družtvenih računa za g. 893 Julio pl. *Halper* i Ivan pl. *Kugler*, za zamjenika Svetoslav *Gaj* i

Digitized by Google

Zvonimir *Žepić*, a za ovjerovljenje zapisnika ove glavne skupštine Josip *Forschütz* i dr. Stjepan *Posilović*. Nakon toga zahvali se predsjednik u svoje ime i u ime cjelokupnoga upravnoga odbora na dojakošnjem povjerenju, ter predade dalje ravnanje skupštine Antunu pl. *Sladoviću*, uz kojega su kao skrutatori fungirali dr. Josip *Mudrovčić* i Čedomil *Cekić*. Prije nego se je prošlo na izbor predsjednika i upravnoga odbora, predloži državni nadodvjetnik Otto *Špitzer*, da se odstupajućemu predsjedniku i cjelokupnomu odboru izrazi zahvalnost na trudu, koj je predlog skupština jednoglasno usvojila. Kod preduzetoga zatim izbora budu izabrani sa 30 odnosno 29 glasova za predsjednika presvjetli gospodin podpredsjednik kr. stola sedmorice dr. Franjo pl. *Burgstaller*-Remetski a za odbornike dr. Mihovil *Bišćan* kotarski sudac dodieljen na službovanje kr. državnom nadodvjetničtvu, dr. Šandor *Egersdorfer* sveučilištni profesor, dr. Dragutin *Goldman* odvjetnik, Kajetan *Hrubi* viećnik kr. stola sedmorice, dr. Mikodem *Jokšić* zamjenik kr. državnog nadodvjetnika, Stjepan *Kralj* viećnik kr. stola sedmorice, Stjepan *Kranjčić* kr. nadzornik zemaljskih kazniona, dr. Ivo *Mallin* savjetnik zemaljske vlade, dr. Josip *Pliverić* sveučilištni rektor i profesor, dr. Franjo *Spevec* sveučilištni profesor, dr. Josip *Šilović* perovodja kr. zemaljske vlade i dr. Napoleon pl. *Špun-S'rižić* viećnik kr. stola sedmorice.

(Upravni odbor pravničkoga družtva) držao je odmah iza glavne skupštine dne 25. veljače 1893. sjednicu, u kojoj bude izabran podpredsjednikom dr. Franjo *Spevec*, tajnikom dr. Mihovil *Bišćan*, blagajnikom dr. Josip *Pliverić*, a urednici „Mjesečnika" Stjepan *Kranjčić* i dr. Josip *Šilović*. Za nove članove pravničkoga družtva primljeni su počam od 1. siečnja 1893. dr. Mato *Malančec* i dr. Slavko *Wolf* oba odvjetnika iz Koprivnice te dr. Hinko *Plachte* odvjetnik u Osieku. Napokon bude zaključeno, da se slušaocem prava i državoslovnih nauka daje družtveni organ „Mjesečnik" uz predbrojninu od 3 for.

(Predsjednik pravničkoga družtva i bivši viećnik kr. stola sedmorice dr. Franjo pl. Burgstaller-Remetski) imenovan je previšnjim riešenjem Nj. ces. kr. apoštolskoga Veličanstva od 22. veljače 1893. podpredsjednikom kr. stola sedmorice.

(Sbornika zakonah i naredabah valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) komad III. god 1893. izdan i razposlan je dne 25. veljače 1893., a sadržaje:

pod brojem 4. zakon od 31. siečnja 1893. kojim se nadopunjuju i preinačuju zakonske ustanove ob ustrojstvu sudova u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji,

pod brojem 5. naredbu kr. ugarskoga ministra trgovine od 22. prosinca 1892. broj 83140. VI., kojom se nadopunjuje naredba kr. ug. ministra za poljodjelstvo, obrt i trgovinu od 28. svibnja 1874. broj 9334 o mjerah težah i mjernih sprava, koje se pripustiti mogu na baždarenje, (sbornika br. 25. god. 1875.),

pod brojem 6. naredbu kr. hr.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za pravosudje, od 2. veljače 1893. br. 15900 glede biljegovnoga oprosta podnesaka, kojim sudbeni vještaci i kr. javni bilježnici kao sudbeni povjerenici mole utjeranje pripadajućih im pristojba,

pod brojem 7. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 12. veljače 1893. broj 1722, kojom se izjavljuje, da su se otoci

Digitized by Google

Sunda, te nizozemske pokrajine Surinam i Curaçao pridružili medjunarodnoj konvenciji glede zaštite podmorskih kabela i

pod br. 8. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za pravosudje, od 18. veljače 1893. br. 1942. o polaganju izpita za gruntovne činovnike.

Imenovanja. Viećnik kr. stola sedmorice Aleksander pl. *Rakodczay* imenovan je predsjednikom kr. sudbenog stola u Zagrebu, kot. pristav dr. Eduard *Križ* dodieljen na službovanje kr. županijskoj oblasti u Osieku imenovan je izvjestiteljen žup. komasacionog povjerenstva I. molbe za županiju virovitičku, a pravni vježbenik kod kr. sudbenog stola u Zagrebu Krunoslav *Bobinac* prislušnikom u obsegu banskoga stola.

(U Bosni i Hercegovini.) Pol. pristav I. razr. i kotarski upravitelj u Županjcu dr. Venzel *Radimski* imenovan je kot. predstojnikom II. razreda, a sudski pristav n. pr. kod kot. ureda u Visokom Miecislav vitez *Rozwadowsky* sudskim pristavom više pristojbe.

Premještenja. Viećnici: banskoga stola Ivan *Albrecht* i sudbenoga stola u Osieku Stjepan *Popović* dodieljeni su kao pomoćni izvjestitelji prvi kr. stolu sedmorice, potonji banskomu stolu.

(U Bosni i Hercegovini): Kotarski predstojnik II. raz. Gejza pl. *Csasad* premješten je iz Travnika u Priedor, pol. pristavu I. razr. kod okružne oblasti u Travniku Karlu Stuartu *Yullu* povjerena je uprava kotarskoga ureda u Travniku, vladin perovodja Ernest Feliks *Bardasch* premješten je iz Starog Majdana k okružnoj oblasti u Travniku, auskultant Franjo *Krejz* od okružnoga suda u Bihaću ka kot. uredu u Brčki, sudski pristav dr. Franjo *Hofstätter* od pravosudnoga odiela zemaljske vlade k okružnom sudu u Sarajevu.

Stečaji.

Travanj. Marija *Straščck* neprotokolirana trgovkinja u Zagrebu. — Kr. sudbeni stol u Zagrebu (odluka od 16. veljače 1893. broj 2237. gr.) — Zastupnik i medj. upravitelj dr. Dragutin Goldman, zamjenik dr. Antun Rojc oba odvjetnika u Zagrebu. — Rok prijavni do 18. travnja, ročište 19. travnja 1893.

Travanj. L. E. *Wittner* neprotokolirani trgovac u Požegi. — Kr. sudbeni stol u Požegi (odluka od 13. veljače 1893. br. 344 gr.). — Zast. i medj. upravitelj dr. Ladislav *Virag* zamjenik dr. Nikola *Šobat* oba odvjetnika u Požegi. — Rok prijavni do 26. travnja, ročište 28. travnja 1893.

Travanj. Marvo *Kaufer* protokolirani trgovac u Zagrebu. — Kr. sudbeni stol u Zagrebu (odl. od 18. veljače 1893. br. 2370 gr.) — Zastupnik i medj. upravitelj dr. Hinko Hinković, zamj. Ferdo Šaj oba odvjetnika u Zagrebu. — Rok prijavni do 24. travnja, ročište 27. travnja 1893.

Svibanj. Hugo *Schön* protokolirani trgovac u Osieku. — Kr. sudbeni stol u Osieku (odl. od 20. veljače 1893. br. 1034 gr.) — Zastupnik i medj. upravitelj Dragutin Riffer, zamjenik dr. Vilim Winter oba odvjetnika u Osieku. Rok prijavni do 15. svibnja, ročište 16. svibnja 1893.

Digitized by Google

Nješto o javnosti, neposrednosti i ustmenosti postupka

i o teoriji slobodnoga uvažavanja dokaza, — da li je shodno napustiti ili ograničiti pravni liek priziva, osobito proti izreci o krivnji u stvarih kaznenih.

Naš kazneni postupnik od 17. svibnja 1875. broj 30. sbornika od god. 1875. osniva se kao i onaj od 23. svibnja 1873., valjajući za kraljevine i zemlje, zastupane u carevinskom vieću, na načelih javnosti, ustmenosti i neposrednosti postupka i slobodnog uvažavanja dokaza.

Glavna načela, služeća za temelj kaznenom postupniku od 23. svibnja 1873., bijahu već državnim temeljnim zakonom od 21. prosinca 1867. br. 144. d. z. l. ustanovljena.

Članci X. i XI. prenavedenoga zakona odredjuju: Čl. X. Die Verhandlungen vor dem erkennenden Richter sind in Civil- und Strafrechts-Angelegenheiten mündlich und öffentlich. Die Ausnahmen bestimmt das Gesetz. Im Strafverfahren gilt der Anklageprocess.

Čl. XI. Bei der mit schweren Strafen bedrohten Verbrechen, welche das Gesetz zu bezeichnen hat, sowie bei allen politischen oder durch den Inhalt einer Druckschrift verübten Verbrechen oder Vergehen entscheiden Geschworene über die Schuld des Angeklagten.

Kazneni postupnik za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju od 17. svibnja 1875. oslanja se doduše u svojih ustanovah u obće na one austrijskoga kaznenoga postupnika od 23. svibnja 1873., ali se od ovoga ipak bitno razlikuje u tom, što je naš kazneni postupnik inštituciju porote prihvatio lih za zločinstva i prestupke, počinjene sadržajem kojega tiskopisa (§ 3. zakona

Digitized by Google

od 17. svibnja 1875. broj 34. sbornika o kaznenom postupku u poslovih tiskovnih), ter je za prekršaje normirao poseban postupak, utemeljen na sudjelovanje sudbenih prisežnika, koji je postupak čl. IV. zakona od 6. srpnja 1888. br. 42. sbornika dokinut i nadomješten drugimi ustanovami, preudešenimi prema propisom 26. poglavja austr. kaznenoga postupnika od 23. svibnja 1873.

Oba kaznena postupnika (od 23. svibnja 1873. i 17. svibnja 1875.) napustila su tako zvanu dokaznu teoriju, držeći se načela, da presudni sud (budi porotnici, budi sudci po zvanju) o krivnji obtuženoga odlučivati ima prema posljedku provedene ustmene razprave savjestno, pretresavši sva dokazna sredstva, lih po slobodnom svojem osvjedočenju, nebuduć vezan pri tom na nikakova zakonita pravila dokazna (§§ 258., 313. i 326. aust. kazn. post. i § 249. hrv. kz. post. i §§ 29. i 40. zakona od 17. svibnja 1875. broj 34. sbornika o kaznenom postupku u poslovih tiskovnih).

U savezu sa prenavedenimi načelnimi propisi izključuju kazneni postupnici od 23. svibnja 1873. i 17. svibnja 1875. pravni liek priziva proti izreci o krivnji (izuzam prekršajni postupak) pa dopuštaju proti izreci o krivnji lih pravni liek žalbe ništovne, no i to samo za slučaj onaj, kada predleži koji od razlogah ništovnih, u zakonu taksativno navedenih.

Medjutim su načela javnosti, ustmenosti i neposrednosti postupka i slobodnog uvažavanja dokaza provedena manje više konsekventno i u njekih drugih zakonih, spadajućih na postupak u stvarih gradjansko-pravnih i na disciplinarni postupak — a to napose u zakonu od 3. listopada 1876. br. 87. sbornika o mjestnih sudovih — u zakonu od 3. listopada 1876. br. 88. sbornika o postupku u pravnih poslovih manje vriednosti, — u zakonu od 8. svibnja 1890. broj 44. sbornika o postupku u slučajevih smetana posjeda, — u zakonu od 18. prosinca 1876. br. 94. sbornika ob izvlastbi nekretninah u gradu Zagrebu i u zakonu od 10. pros. 1890. br. 1. sbor. od g. 1891. ob osobnih odnošajih, uredovnih dužnostih i karnostnoj odgovornosti pravosudnih činovnika kraljevina Hrvatske i Slavonije. I novi

Digitized by Google

gradjansko-parbeni postupnik za kraljevine i zemlje, zastupane u carevinskom vieću, s kojim se već godine i godine bavi (da ne rečemo muči) c. kr. ministarstvo pravosudja u Beču i odbor sastavljen za proučenje i izpitivanje dotične osnove, ter koji još sveudilj dovršen nije — ima se temeljiti na načelih javnosti i ustmenosti, kako je to već u čl. X. državnog temeljnog zakona od 21. prosinca 1867. izrečeno — pa kao što se čuje i kako je nedavno napomenuto u novinah, pripravlja i kr. hr. slav. dalm. zem. vlada, odjel za pravosudje, sličnu osnovu gradjanskog parbenog postupnika, utemeljenu na istih načelih, koja će se na skoro predložiti saboru kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije na ustavno pretresivanje.

Iz svega toga vidi se, da zakonodavstvo u Cislajtaniji kao i u naših kraljevinah teži za tim, da provede u svih granah sudbenoga postupka načela javnosti, ustmenosti i neposrednosti, pa da se od reformacije postupka u prednaznačenom pravcu očekuje spas i liek proti manam i nepodobštinam dosadanjega postupka.

Nije mi namjera, da napišem učenu razpravu o vriednosti napomenutih načela, pa ću se kaniti toga radi svakih citata, kako se je ovaj ili onaj pravoznanac o njih možda jur izjavio — ja ću se ograničiti na to, da izrazim svoje osobno mnienje, što sam ga stekao izkustvom i mnogogodišnjom praksom.

Ja držim, da bi suvišno bilo upustiti se na tom mjestu u podulje razlaganje, kojim se je načinom institucija pravosudja osobito u stvarih kaznenih historički razvijala.

Ali iz naravi same stvari proizlazi, da postupak s prva nije bio pismen, već ustmen i „neposredan“: da prvobitno nisu obstojali nikakovi pozitivni propisi u pogledu dokaza, kojimi je sudac bio vezan pri riešitbi svojoj, pa da prvobitno nije bilo ni „priziva“ niti drugoga kojega pravnoga lieka proti izrečenoj osudi, niti prizivnoga suda, kod kojega je okrivljenik, tužitelj ili oštećenik mogao zatražiti lieka, ako je mislio, da mu je krivo učinjeno ili da je povriedjen u svojih pravih izrečenom osudom.

Tekar izkustvo vodilo je do toga, da je potrebno, da se

*

Digitized by Google

barem po bitnosti svojoj zabilježi, što je okrivljenik naveo u obranu svoju, ter na kojem je temelju, obzirom na izkaze preslušanih svjedoka itd., sudac izrekao svoju presudu, da osuda može samo onda odgovarati pravici, kad su istinite one faktične okolnosti, koje joj služe za podlogu, da je s toga od odlučne važnosti, pa da je neobhodno nuždno za pravnu sigurnost, da sudac utemelji riešitbu svoju samo na činjenicah takovih, koje su nedvojbeno ustanovljene ili „dokazane", pa s toga, da je shodno, ustanoviti stanovita pravila, po kojih sudac u konkretnom slučaju prosuditi ima, da li se koja okolnost ima smatrati dokazanom ili ne; a napokon da je nuždno postaviti višju koju molbu, koja je zvana, pa i dužna, usljed pritužbe interesentah, ili u važnih slučajevih možda i ureda radi izpitati stvar, ter presudu prvoga sudca ili ukimuti, ili preinačiti, ako je sudac prve molbe budi iz strasti ili pristranosti, budi zanemarenjem potrebite točnosti ili krivim shvaćanjem stvari ili pogriešnom uporabom zakona izrekao netemeljitu ili pogriešnu i nepravednu presudu.

Novije zakonodavstvo vraća se dakle njekim načinom na stanovište, glede kojega se je stečenim izkustvom izpostavilo, da ne pruža dovoljne garancije za pravnu sigurnost — pa već s toga razloga nameće se sumnja, da li je shodno i probitačno, dokinuti s jedne strane sve one propise zakona, kojimi je sudac do sele vezan bio pri prosudjivanju dokaza, a s druge strane napustiti i pravni liek priziva proti osudi prvoga suda, pa odstraniti tim načinom dvie od najvažnijih garancija, koje je zakonodavstvo kroz stoljeća smatralo, da su neobhodno nuždne, za da se postigne onaj visoki cilj, za kojim institucija pravosudja težiti ima.

No ne gledeć na to, čini mi se, da su promatranja, koja su vodila zakonodavstvo pri uvadjanju upitne reforme, odviše teoretičke naravi, pa da se usljed toga precienjuje ono, što se očekivati može od reforme postupka po načelih javnosti, neposrednosti i ustmenosti i slobodnog uvažavanja dokaza.

Razprava u stvarih kaznenih treba da bude javna, glede

Digitized by Google

toga su danas svi složni, pa sigurno neima nikoga, koji bi zagovarao, da se povratimo na stari, tajni, inkvizitorni postupak.

Glavna svrha, koja se postići želi javnošću postupka, sastoji se u tom, da se uredovanje sudbenih oblastih stavi pod javnu kontrolu, njekim načinom pod kontrolu samoga pučanstva.

Po intenciji zakona ima se svakomu, kojemu je do toga, pružiti prilika, da se osvjedočiti može o tom, da sud postupa nepristrano i strogo po propisu zakona. Javnost razprave je prikladna, povisiti povjerenje u uredovanje sudovah i u rješitbe sudbene, što više, javnost razprave može prepriečiti samovolju i proturednosti i tečajem iztrage i predizvida, u kojih postupak nije javan, pošto se ovakove povriede zakona mogu iznieti na javnost prigodom razprave. No da se postigne taj rezultat, nije dovoljno, dekretirati zakonom, da razprava ima biti javnom, već se podjedno predpostavlja, da se u konkretnom slučaju radi o predmetu, koji je prikladan pobuditi obćeniti interes — inače će se razprava, ma da je pro forma javna, odigrati pred praznimi klupami.

S toga se preporučuje javnost postupka osobito za razprave u stvarih kaznenih, pa će odgovarati svojoj svrhi tim više, čim važniji je predmet o kojem se radi.

Prema okolnostim zanimati će se obćinstvo i za razpravu u stvarih kaznenih, ako je predmet sam po sebi doduše manje važan, ali ako zadobije veću važnost obzirom na osobu, koja se pred kaznenim sudom opravdati ima, ili obzirom na osobite okolnosti i odnošaje, koji su kadri, obratiti pozornost na dotični slučaj.

U slučajevih pak koji su sasvim obični i neznatni, nemožemo računati na to, da će se obćinstvo mnogo zanimati za razpravu — a još manje dade se očekivati, da će se obćinstvo zanimati za razprave u stvarih gradjansko pravnih, to jest, u stvarih privatnih, za koje se osim onih, kojih se tiču, nitko ne interesira. Vrlo riedki su slučajevi, u kojih gradjanska koja parnica pobudjuje pozornost u širih krugovih, pa kad se zbilja radi o zanimivom kojem pravnom pitanju, koje još nije bilo predmetom sudačke rješitbe, onda se ograničuje interes

Digitized by Google

ponajviše samo na to, kako ta stvar bude riešena t. j. samo na riešitbu, a ne na razpravu.

S toga ja držim, da je uzalud odrediti, da razprave pred sudcem gradjanskim imadu biti javne, kako to na primjer odredjuje zakon o mjestnih sudovih, zakon o bagatelnom popostupku i zakon o postupku radi smetana posjeda.

Žaliti je, što nije podjedno odredjeno, da se u razpravnom zapisniku zabilježiti ima, da li je osim urednikah i samih stranaka još tko pristupio, da prisustvuje razpravi. Kad bi se to zabilježilo, moglo bi se ustanoviti i to, da izmedju sto slučajeva ima jedva jedan ili dva slučaja, u kojih tako zvana „javnost" nije ostala samo na papiru.

Tako izgleda u praksi ona javnost, od koje se nada teorija tako eklatantnomu uspjehu kod reformacije postupka.

Nu komu je poznato, kako su skromne one uredske prostorije, osobito na ladanju, u kojih se obično obdržavaju ove javne razprave — taj će biti još više uvjeren o tom, da tako zvana „javnost" razprave u pretežnijem broju slučajevah ostaje i mora ostati — puka fraza bez ikakve praktične vriednosti.

Uz to valja uvažiti, da javnost razprave sama po sebi nepruža nikakove garancije, da izrečena presuda sbilja odgovara stanju stvari i zakonu.

Sudac ima izvršivati svoje zvanje po svom najboljem znanju i osvjedočenju i po prisezi svojoj — a mi možemo i moramo očekivati, da će svaki sudac nastojati oko toga, da što bolje udovolji svojoj zadaći. S toga bi ja malo cienio sudca, koji bi se javnošću razprave skloniti dao, da sudi inače, nego li bi sudio bio, da razprava nije javna.

Osim toga se kod sbornih sudova niti nevidi, kako su pojedini sudci odvjetovali, jer se osuda stvara i proglašuje prema zaključku većine glasovatelja. No ako se ipak uzme, da javnost razprave djeluje, pa i ima djelovati, na sudce i na riešitbe njihove, to tim ipak zajamčeno nije, da će sud riešavajuć stvar iza obavljene javne razprave, pogoditi ono, što je pravo — pa nije izključeno, da je presuda, premda je razprava bila javna, ipak promašena i pogrješna.

Digitized by Google

O javnosti postupka o višjoj molbi govorit ću na drugom mjestu — pak prelazim s toga na to, da izrazim skromno svoje mnienje u pogledu ustmenosti i neposrednosti postupka.

Ustmenost postupka jako je omilila, osobito laikom — nu kad se stvar pobliže iztraži, možemo se lahko osjedočiti o tom, da možda na nijednom polju nevlada takova pometnja pojmova, kao što glede toga pitanja, pa da se pod ustmenosti postupka često nješto razumjeva, što se u istinu neda polučiti ni oživotvoriti.

Ustmenost postupka u strogom smislu, kao što si laici istu često predstavljaju, jednostavno nije provediva, ili se dade provesti samo unutar stanovitih, dosta uzkih i neprekoračivih granica. Ma da bi imali postupnik tako izvrstan i tako izvrstne sudce, da bi se moglo sa sigurnošću računati na to, da će sudac znati u svakom konkretnom slučaju izreći temeljitu, stanju stvari i zakonu posve odgovarajuću osudu — ipak će biti potrebno, da se barem po bitnosti pismeno zabilježi ono, što služi za podlogu izrečenoj presudi.

To će biti potrebno već s razloga toga, što se inače prosuditi neda, da li se ima ili neima udovoljiti prošnji stranke, koja ište obnovu postupka sbog pronašastih novih dokazala, da li su preslušani svjedoci možda krivo svjedočili ili da li je stranka položila krivu prisegu, da li ima povoda proti istim zametnuti kazneni postupak itd.

Nu pošto se gornja predpostava, da će prvi sudac u svakom slučaju pogoditi ono, što je pravo — nikada izpuniti neće, niti kod nas, niti igdje na svietu, pa pošto je usljed toga neobhodno nuždno, postarati se za pravni koji liek, kojim se stranke poslužiti mogu, ako drže, da im je krivo učinjeno prvosudnom osudom, valja i postupak udesiti tako, da bude višjoj molbi moguće, temeljito prosuditi dotični predmet, ma da je stvar „ustmeno“ razpravljana.

Tim načinom razvijao se je protokolarni postupak, po kojem se bitni sadržaj obavljene razprave zabilježiti ima u zapisnik. Dotični pak zapisnici odgovarati će svojoj svrsi tim bolje, čim su oni točnije i pomnije sastavljeni.

Ja bi u tom pogledu napomenuo samo tu okolnost, s ko-

Digitized by Google

jimi je potežkoćami skopčano riešenje žalbe ništovne proti osudi bagatelnoga suda, ako u razpravnom zapisniku (kao što se često sbiva) ništa navedeno nije, van, da ja razprava bila javna, da je započela u — sati, a koliko je bilo na dobnjaku, kada se je razprava zaglavila. Istina, da je u zakonu propisano, da u razlozih riešitbenih treba da u kratko i jezgrovito opisano bude stanje stvari (§ 69. zakona od 3. listopada 1876. o bagatelnom postupku), ali sa svim tim nisu riedki slučaji, u kojih se stranka žali u izvedenju žalbe svoje ništovne, da je ona tečajem razprave navela ove i one okolnosti, da se je pozvala na svjedoke . . ., koje sudac preslušati htio nije, ter da se od svega toga ništa ne spominje u razlozih riešitbenih.

Višji sudac može doduše u takovih slučajevih zaiskati razjašnjenje od suda prve molbe, — ali drugo je pitanje, da li će ga tim putem dobiti, osobito kad se uvaži, da se kod njekih kotarskih sudova svake godine imadu razpravljati i riešavati na hiljade ovakovih parnica, pa je s toga upravo nemoguće, da bi se sudac nakon duljega vremena mogao sjetiti na pojedinosti upitnog slučaja.

U novije vrieme pokušalo je zakonodavstvo izbjeći ovakovim potežkoćam tim načinom, da se riešavanje pritužbe itd. proti riešitbam prve molbe doznačuje drugom kojem sudu veće kategorije kao prizivnoj oblasti, koja u tu svrhu prema okolnostim ima odrediti i obdržavati iznovičnu razpravu.

Tako imadu kr. kotarski sudovi po zakonu od 3. listopada 1876. o bagatelnom postupku razpravljati i konačno riešavati pritužbe proti osudam i riešitbam mjestnih sudova (§§ 53. do 58. zakona od 3. listopada 1876. o mjestnih sudovih i §§ 84.—91. zakona od 3. listopa 1876. o postupku maličnom br. 87. i 88. sbornika od godine 1876), dočim je za riešenje žalbe ništovne proti osudam kotarskih sudova, izrečenim usljed neposredno podnešene im tužbe, nadležan kao druga i zadnja molba kr. banski stol (§§ 75.—80. zakona od 3. listopada 1876. o postupku maličnom).

Sličnim načinom je zakonom od 8. svibnja 1890. br. 44. sbornika od god. 1890. u postupku radi smetana posjeda

Digitized by Google

doznačena sudbenost u drugoj i zadnjoj molbi kr. sudbenim stolovom (§§ 62.—73. i § 76. prenavedenoga zakona) — a po austr. kao i po našem kaznenom postupniku (po noveli od 6. srpnja 1888. broj 42. sbornika) imadu sudbeni stolovi konačno riešavati priziv proti osudam kotarskih sudova, izrečenim u kaznenom postupku radi prekršaja.

Ali iz naravi same stvari proizlazi, da se takav postupak zagovarati i opravdati dade samo kod stvarih neznatnih, kod kojih se radi ponajviše samo o tom, da se rieše što jednostavnije, što brže i sa što manjim troškom, ter kod kojih bi se veća točnost i temeljitost pri razpravi i rješitbi dala polučiti samo na uštrb za važnije poslove, koji se po sudbenih oblastih a napose po višjih sudovih (kr. banskom stolu i kr. stolu sedmorice) riešavati imadu.

Uz to se opetovanjem razprave kod suda prizivnoga, kao što je dopušteno po gore navedenih zakonih, preinačuje i podloga, koja služi za temelj izrečenoj osudi, dočim bi prizivni sud imao odlučiti na temelju onoga istoga materijala, koji je predležao sudu prve molbe. Kotarski sudac, koji odredjuje razpravu povodom pritužbe proti osudi mjestnoga suda, niti nezna što su navele stranke prigodom razprave pred mjestnim sudom, jer se to u uredovnoj knjizi mjestnoga suda niti nezabilježi (§ 60. zakona o mjestnih sudovih), pak pošto je strankam dopušteno navesti pred kotarskim sudcem okolnosti i dokaze, koje nisu pred mjestnim sudom navele, ili kojih mjestni sud uvažio nije (§ 87. zakona od 3. listopada 1876. o postupku maličnom), gubi presuda kotarskoga suda, izrečena na sasvim drugom temelju, svojstvo osude prizivnoga suda, pa postaje u istinu novom osudom suda prve molbe, dočim pitanje, koja je osuda bila bolja i pravednija, da li osuda mjestnoga suda, ili ona kotarskoga suda, ostaje ne riešeno, jer proti osudi kotarskoga suda neima mjesta dalnjemu pravnomu lieku (§ 91. zakona o bagatelnom postupku).

Slično se ima stvar i kod osudah sudbenih stolova kao sudova prizivnih u kaznenom postupku radi prekršaja, izrečenih nakon obdržavane iznovične javne razprave, ili obnov-

Digitized by Google

ljenih doknadnih izvida (§§ 423., 427., 429., 431. i 433. našega kaznenoga postupka — po noveli od 6. srpnja 1888. — i §§ 470., 473., 474., 476. i 479. austr. kaz. post.).

Osim toga valja uvažiti još jednu okolnost, koja je vrlo važna — naime, da se zakonom doduše odrediti može, da o stanovitih stvarih koji sud podredjene vrsti, kao što su kotarski sudovi i sudbeni stolovi prve molbe, konačno, odlučivati ima kao prizivna molba — nu da presude ovakovih vrhovnih molba manje kategorije neće nikada uživati auktoritet presuda vrhovnoga sudišta, niti pružiti potrebitu garanciju za temeljitost riešitbe.

Ovakovo pomnožanje „vrhovnih molba“ dade se doduše njekim načinom opravdati ili izpričati, kad se radi o stvarih neznatnih — ali je očito opasno ne samo za jedinstvenost judikature, nego i za samu judikaturu i za pravnu sigurnost.

Tko će na pr. zajamčiti ili samo uztvrditi, da izmedju onih osuda, koje izriču kr. kotarski sudovi kao prizivne oblasti povodom pritužbe proti osudam mjestnih sudova — neima sijaset njih, koje su sasvim promašene i pogriešne, ter koje bi se, ako bi proti njim dopušten bio daljni koji pravni liek, imale preinačiti ili ukinuti?

S toga mislim, da smo s reformom postupka u prenaznačenom pravcu išli dosta daleko, možda i predaleko, ali svakako dalje, nego zakonodavstvo u Cislajtaniji.

U Austriji riešavaju se priepori radi smetana posjeda još sveudilj po ces. naredbi od 27. listopada 1849. d. z. l. br. 12., koja je služila za temelj 28. poglavju našega gradj. parb. postupnika, ukinutom zakonom od 8. svibnja 1890. o postupku u slučajevih smetana posjeda (br. 44. sbornika od god. 1890.)

U Austriji neima mjestnih sudova, kao što su kod nas ustrojeni zakonom od 3. listopada 1876. br. 87. sbornika, niti slične koje institucije, pa s toga odlučuju u stvarih bagatelnih, ma da se radi o posve minimalnoj tražbini, kotarski sudovi kao sudovi bagatelni u prvoj molbi — a u drugoj i zadnjoj molbi c. kr. višji zemaljski sudovi.

Napokon izvršivaju naši kotarski sudovi i sudbeni stolovi

Digitized by Google

(kao prizivne molbe) i mnogo veću kompetenciju u kaznenom postupku radi prekršajah, pošto je zakon od 29. prosinca 1886. br. 2. sbornika od 1887. (novela k općemu kaznenomu zakonu od 27. svibnja 1852,) znatno povisio one iznose, od kojih je odvisna kvalifikacija čina kao zločinstva kod kradje, pronevjerenja, prevare i zlobne oštete tudjega vlastničtva — ali podjedno razširio i stavku kaznenu, po kojoj se kazna radi prekršajah suprot sigurnosti vlastničtva, označenih u §§ 460., 461. i 468. k. z. odmjeriti ima.

S toga neće preostati ino, van sve važnije predmete priuzdržati i nadalje judikaturi kr. banskoga stola i kr. stola sedmorice kao druge, odnosno treće molbe — a po mojem mnienju neda se ni pomisliti na to, da bi se postupak u višjoj molbi mogao udesiti tako, da se usljed priziva, žalbe ništovne itd. proti osudi nižjega suda odrediti ima iznovična ustmena razprava kod kr. banskog stola, odnosno kr. stola sedmorice.

Ja držim, da to nije moguće, ma da se za Slavoniju ustroji drugi banski stol sa sjedištem u Osieku.

Koliko bi trebalo vremena, koliko sudačkog osoblja kod višjih sudova, kad bi se one „važnije stvari“ usljed priziva itd. na novo razpravljati imale pred sudom prizivnim t. j. pred senatom predsudnim, sastavljenim po propisih §-â 152. i 154. posl. reda od 3. svibnja 1853. odnosno po §-u 9. odpisa obstojavše kr. hrv.-slav.-dalm. dvorske kancelarije od 10. lipnja 1862. br. 261. sbornika?

Koliko bi bilo potežkoća, koliko troška za same stranke, koliko odgoda odredjenih razprava, kada bi stranke za da se rieši njihova parnica u drugój ili trećoj molbi, imale putovati iz ciele zemlje u Osiek ili u Zagreb na razpravu?

Po sadašnjem postupku može jedan senat kod višjega suda u jednoj sjednici riešiti do 20 parnica, a kad kad i više njih; ali koliko bi mogao riešiti, ako bi prije svega imao sam obavljati razpravu?

Kad bi stvar vrlo gladko išla, možda dvie ili tri parnice; ali često nebi mogao riešiti ni jedne, već bi morao odgoditi ročište i narediti nastavak razprave, a to možda i opetovano.

Digitized by Google

Ja bi u tom pogledu upozorio još napose samo na tu okolnost, da neposrednost postupka, na koju se polaže toliko važnosti, ima nekakvu vriednost samo u postupku inkvizitornom i kad se razprava ima obavljati sa strankami samimi.

No po svojoj prilici neće nitko zagovarati, da se inkvisitorni postupak, kao što je uveden kod mjestnih i bagatelnih sudova i u slučajevih smetana posjeda, protegne i na razpravu u drugih parbenih predmetih, već da će se postupnik u svih važnijih stvarih držati i nadalje tako zvane razpravne maksime, ter da će se strankam dopustiti, da se one mogu zastupati dati pri razpravi po kojem pravdopravniku — što je u postupku pred mjestnimi sudovi sasvim zabranjeno (§ 26. zakona od 3. listopada 1876. o mjestnih sudovih) — u bagatelnom pak postupku barem bitno otegoćeno ustanovami §-a 50. i 71. dotičnoga zakona.

Ali čim je strankam dozvoljeno, da mogu opunomoćiti kojega odvjetnika, da ih zastupa pri razpravi, čim je strankam slobodno, po razpravnoj maksimi predstavljati stvar tako, kao što im se za shodno uzvidi, navesti okolnosti čina, koje nisu istinite, zamučati okolnosti, koje im povoljne nisu i poreći činjenice, navedene po protustranci, koje su istinite, samo da se protivniku nametne teret dokaza — pa kada se stranka, koja je lažno hinila okolnosti čina, ili proti boljemu znanju svomu zaniekala činjenice, koje su istinite, neima bojati nikakovih drugih posljedica, van da će ona u najnepovoljnijem slučaju biti odsudjena na naknadu parbenih troškova, prouzročenih njezinom protivniku (§ 573. gr. pp.) — kakova se onda praktička korist dade očekivati od tako zvane neposrednosti postupka?

Ili tko bi mogao zagovariti, da se dokazno sredstvo „preslušanje stranaka poput svjedoka“ ovaj nesretni izum zakona o bagatelnom postupku, prihvati i za novi gradjanski parbeni postupnik?

Za važne i zamršene parbene predmete ostati će uvjek najprikladniji postupak pismeni, a s razlogah prenavedenih morati ćemo abstrahirati od ustmene razprave pred sudom pri-

Digitized by Google

zivnim i u slučajevih onih, u kojih je stvar bila razpravljana ustmeno kod suda prve molbe.

S toga će biti potrebno, da se razpravni zapisnici itd. i nadalje sastavljaju tako, da je višjemu sudu moguće, crpiti nuždnu informaciju o stanju stvari iz predloženih mu razpravnih spisa; za riešenje pak stvari kod prizivnoga sudišta nije od nikakove odlučne važnosti, da li se dotična riešitba donese u sjednici javnoj ili nejavnoj; važno i odlučno jest samo to, da izvjestitelj i odredjeni možda suizvjestitelj pomno prouče razpravne spise, da presudni sud (senat) točno obaviešten bude o svemu, što je važno za riešitbu, da se stvar pretrese zrelo i podpuno, ter da se ista temeljito i prema zakonu rieši.

Po austrijskom, kao i po našemu kaznenomu postupniku, riešavaju se prizivi proti osudam sudbenih stolova, izrečenim u kaznenom postupku radi zločina ili prestupaka kod višjega zemaljskoga sudišta, odnosno kod banskoga stola u sjednici nejavnoj — a žalbe ništovne (zajedno sa prizivom, kojim se možda poslužila jedna ili druga stranka) po vrhovnom sudištu kao sudu kasacijonalnom stranom u javnoj, stranom u nejavnoj sjednici (§§ 286., 287., 292., 294., 296. i 346. austr. k. p. i §§ 282., 283., 286., 289., 291. našega k. p. i § 60. zakona od 17. svibnja 1875. br. 34. sbornika o kaznenom postupku u poslovih tiskovnih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju.)

Da li su one javne razprave pred vrhovnim sudištem kao sudom kasacijonalnim zaista potrebne za da se stvar temeljito rieši, ili da li su od ikakova bitna upliva za samu riešitbu?

Ja mislim, da nisu, što više, ja držim, da su ovakove javne razprave suvišne, da se istimi samo otegoćuje i zavlači konačno riešenje stvari bez ikakve praktične koristi, pa da su uvedene kao nekakav igrokaz rad oka samo u tu svrhu, da i kod vrhovnog sudišta bude nešto, što je javno, pošto se kazneni postupak osniva na načelu javnosti.

Zakonom od 31. prosinca 1877. br. 3. d. z. l. od god. 1878. (§ 4.) jesu ustanove § 286. austr. kaz. post. onamo preinačene, da kasacijonalno sudište žalbu ništovnu u sjednici

Digitized by Google

nejavnoj odmah zabaciti može, ako ju je već sudište prve molbe po §-u 1. gore navedenoga zakona zabaciti imalo, ili, ako je uztvrdjeni razlog ništetnosti jur odklonjen riešitbom kasacijonalnoga sudišta, izrečenom u istoj stvari, ili ako se žalba ništovna osniva na razlozih ništetnosti, navedenih u §-u 281. br. 1—8 ili u §-u 344. br. 1—4 austr. kaz. post., pa ako kasacijonalno sudište jednoglasno obnadje, da se imade, budući očito netemeljita, zabaciti, a da netreba o tom daljega razpravljanja.

I zaključke napomenute u §§ 5—7 zakona od 31. prosinca 1877. br. 3. d. z. l. od god. 1878. može kasacionalno sudište stvoriti u sjednici nejavnoj.

Ove promjene u postupku kaznenom prihvatio je i zakon od 6. srpnja 1888. br. 42. sbornika (novela k našem kaznenom postupniku od 17. svibnja 1875.) — što više, prenavedeni zakon je išao u tom pogledu još dalje, nego li austr. zakon od 31. prosinca 1877., odredjujuć u novom tekstu §-a 282. stavka IV. sl. b) našega kazn. postupnika, da se žalba ništovna u sjednici nejavnoj može odmah zabaciti, ako se ista osniva na razlozih ništetnosti, navedenih u §-u 277. br. 1—11, pa ako stol sedmorice u slučajevih §-a 277. br. 1—8 većinom glasova, a u slučajevih br. 9. do 11. jednoglasno obnadje, da se ista imade, budući očito netemeljita, zabaciti, a da netreba o tom daljega razpravljanja. Ali nebi li se mogli i oni slučaji, u kojih se po sada u krieposti stojećih zakonskih propisih razpisati ima javna kasacionalna razprava — riešiti isto tako u nejavnoj sjednici?

Ciela razprava ograničuje se i onako samo na to, da odredjeni izvjestitelj prije svega razloži stanje stvari, dosadašnji tečaj kaznenoga postupka i razloge ništovne, koje je pritužnik naveo, kao i točke preporne, koje od tuda proizlaze (§ 287. austr. i § 283. našega k. p.); eventualno pročitaju se izvedenje žalbe ništovne i možebitno protuizvedenje. Ako je žalbenik ili njegov zastupnik došao na razpravu, ima mu se podieliti rieč, da razlozi uztvrdi svoju žalbu — a za njim ima pravo govora protivnik, da mu odgovori.

Digitized by Google

Po § 281. st. I. našega kaz. p. (§ 285. austr. k. p.) ima žalbenik ili u prijavi, ili u izvedenju žalbe ništovne navesti jasno i izraziti one razloge ništetnosti, kojimi se želi poslužiti, ili barem razgovjetno uputiti na njih, jer se kasacijonalno sudište ima držati samo razlogah ništovnih, kojimi se je poslužio žalbenik, osim ako kasacijonalni sud dodje do osvjedočenja povodom žalbe ništovne, kojom se je poslužio tko mu drago, da je zakon kazneni na štetu obtuženikovu krivo uporavljen bio, ili da oni isti razlozi, na kojih se njegova odredba na korist obtuženikovu osniva, idu u prilog i kojemu suobtuženiku, koji se nije poslužio žalbom ništovnom — u kojem slučaju kasacionalno sudište ima postupati ureda radi tako, kano da se je upitni razlog ništovni doista uporavio (§ 286. st. I. našega k. p. i § 290. austr. k. p.).

U pravilu dakle neće javna kasacionalna razprava iznieti na vidjelo ništa novoga, što nebi bilo sadržano već u prijavi ili u izvedenju žalbe ništovne ili što kasacionalni sud nebi imao uvažiti eventualno ureda radi i pri riešitbi u sjednici nejavnoj.

Novo može biti očitovanje generalnoga prokuratora (kod nas državnoga nadodvjetnika) ili zamjenika mu, koji se ima izjaviti o tom, da li on dieli nazore državnoga odvjetničtva, zastupane u izvedenju žalbe ništovne ili u podnešenom protuizvedenju — ali to mnienje generalnoga prokuratora (odnosno državnoga nadodvjetnika) može kasacijonalni sud čuti i prema okolnostim uvažiti i pri riešitbi u nejavnoj sjednici.

Pa ako već predleži koji slučaj, u kojem je zaista dvojbeno, kako da se tumačiti ili uporabiti ima stanovita ustanova zakona, ili da li je niži sud zakon krivo shvatio ili uporabio — nebi li shodnije bilo odrediti, da se stvar kod vrhovnoga sudišta rieši u jačem senatu, ili u punom vieću — ili zar se zaista misli, da kasacionalno sudište neće moći odlučiti o tom, što je prema zakonu, ako nebude prije svega razpravljeno o tom u javnoj razpravi.

U ostalom uslobodjujem se primjetiti, da je interes, koji se pojavlja sa strane občinstva za ovakove javne kasacijonalne razprave, barem kod nas veoma slab; ovakove razprave

Digitized by Google

se doduše razpisuju, ali nitko nedolazi, niti pravnici, od kojih bi se po zvanju njihovom očekivati moglo, da će se zanimati za razprave i riešitbe u takovih predmetih, niti tko drugi iz občinstva — što više u pravilu ne dolaze ni same stranke, kojih se tiče, niti se dadu zastupati po kojem punomoćniku — pa ako obtuženik sbilja dodje na razpravu, što biva samo u iznimnih slučajevih, izpostavlja se više puta, da je dotičnik samo došao, što je krivo shvatio pozivnicu, ter što je mislio, da on mora doći, ili da mu bude na štetu, ako izostane.

Za glavnu razpravu pred sudom presudnim jest ustmenost i neposrednost postupka, kao što je propisana u sada valjajućem kaznenom postupniku, veoma shodna, ter može mnogo doprinieti do toga, da se pronadje istina — što je glavna svrha cieloga kaznenoga postupka. Sudci imadu pred sobom obtuženika, svjedoke, vještake itd., pa mogu shodnim izpitivanjem istih pribaviti si točnu informaciju o stanju stvari, ter o svih kolikih okolnostih, koje su važne i odlučne za riešitbu, zaiskati razjašnjenje glede onoga, što je dvojbeno, tamno ili protuslovno, i stvoriti si temeljitu presudu o vjerodostojnosti pojedinih izkaza i dokaznoj moći njihovoj. Podjedno je tužitelju i obtuženiku odnosno branitelju njegovom pružena prilika, obratiti pozornost suda na sve ono, što oni sa svoga stanovišta smatraju, da je važno i odlučno, pa u obće svojim sudjelovanjem pri razpravi utjecati na to, da se stvar svestrano i podpuno razjasni i pretrese.

Neima dvojbe, da presudni sud zadobije na temelju pred njim provedene ustmene razprave neposredan utisak i živahnu sliku o stanju ciele stvari, koja su u tom stepenu proučavavanjem samih spisa zadobiti nemože — ali zar se dade radi toga uztvrditi, da je samo presudni sud u stanju, odlučiti o tom, što je dokazano, a što nije dokazano, pa da je ono, što je presudni sud „uglavio po slobodnom svojem osvjedočenju“ tako izvjestno i sigurno, da je moguće ili shodno, napustiti pravni liek priziva proti izreci o krivnji te proti rie-

Digitized by Google

šitbi o pitanju čina, u koliko je odvisna od dokaza, izključiti svaki pravni liek?

To su predpostave i fikcije, koje su same po sebi teoretičke naravi, te koje se sa teoretičkog stanovišta ipak nedadu ni obrazložiti niti dokazati.

Ob istinitosti i temeljitosti istih može odlučiti jedino te izključivo praktično izkustvo.

U ostalom vidi se iz njekih ustanova austr. kazn. post. od 23. svibnja 1873., a napose iz razprava i viećanja, vodjenih o tom zakonu u obih kućah carevinskoga vieća, da su se već pri stvaranju toga zakona pojavile temeljite sumnje ob istinitosti gore napomenutih načela, koja su u oprieci s prijašnjimi zakoni, osobito s kaznenim postupnikom od 29. srpnja 1853. d. z. l. br. 151. (koji je i kod nas bio u krieposti) — pa da njekim načinom i sam zakon dvoji ob istinitosti onoga, što se u istom načelno izriče. Unatoč tomu prihvatio je austr. kazn. postupnik od 23. svibnja 1873. gore navedena načela.

(Sliedi.)

Prisilne radionice i popravionice.

(Čitao u skupštini pravničkoga družtva dne 4. ožujka 1893. ***Stjepan Kranjčić,*** kr. nadzornik zemaljskih kazniona.)

Prisilne radionice i popravionice do sada su u nas nepoznati zavodi, pak sam si zato uzeo zadaćom, da u kratko ocrtam postanak i potrebu takovih zavoda, nebi li se i kod nas potaknulo pitanje o podignuću takovih humanitarnih zavodâ, koji postoje u svih naprednijih zemljah.

Čitanje svoje razdielio sam u dva diela, ter ću u prvom dielu govoriti o prisilnih radionicah za odrasle osobe ili o t. zv. vagabondaži i to samo u kratkih crtah, dočim ću u drugom dielu progovoriti obširnije o popravionicah, opredieljenih za mladjahne osobe ili o t. zv. prisilnom odgojivanju.

Digitized by Google

I.

Javna sigurnost i obće blagostanje neodoljivom silom nukaju, da se stane na put neradu, skitanju, objestnomu prosjačenju i prostituciji, a s druge strane i djelo je milosrdja, da se takove većinom duševno i tjelesno zanemarene i na putu propasti osobe izbave iz uličnoga taloga i biede, ter da im se pruži prilika, da se poprave i da se upute, kako će si moći vlastitim radom kruh služiti. S toga nije čudo, da se je već odavna počelo o tom raditi u mnogih naprednih državah, kako da se skitanju i prosjačenju uztuk nadje. Već u 16. vieku izdane su u Njemačkoj stroge policajne naredbe, da se zaprieči „objestno prosjačenje i skitanje." Početkom pako 17. vieka nalazimo već ustrojene prisilne radionice, u koje se smještaju skitalice, prosjaci, razpuštene žene i zanemarena djeca u svrhu, da se zabave radnjom i da se skrenu na put poboljšanja i rada. Uz redovitu kazan „poena ordinaria" nalazino i kazan smještenja u prisilne radionice kao „poena extriordinaria" tako, da su u mnogih prisilnih radionicah smješteni najveći zločinci uz prosjake i skitalice. Samo u većih zavodih razlučivali su se kaznenici od policajno kažnjenih osoba. Cesto pako nalazimo spojene prisilne radionice s drugimi zavodi, kojim je sasvim ina svrha, kao što su ubožišta, sirotišta, ludnice itd., dapače nalazimo spojenu prisilnu radionicu sa zalagaonicom, a kako su ti zavodi zajedno došli, upravo je neponjatno.

Nu početkom ovoga vieka započele su reforme kaznioničtva u obće, a tim reformam bila je naravna posljedica, da su se razlučili jedan od drugoga zavodi, kojim je sasvim različita svrha. Usljed toga i nastojala su zakonodavstva raznih država urediti zakonom smještenje stanovitih osoba u prisilne radionice. Prisilne su radionice najosjetljivije sredstvo proti skitalicam i bezposlicam, ter im je svrha, da osobe smještene u takav zavod sile i priučavaju na rad, da im pokažu od kolike je vriednosti rad i da u njih pobude veselje i ljubav za posao.

U Njemačkoj kazne se zatvorom skitalice, zatim oni,

Digitized by Google

koji prosjače ili djecu na prosjačenje zavadjaju, te koji nezaprieče prosjačenje osoba, koje spadaju pod njihovu vlast i nadzor, te u njihovo kućanstvo. Zatim se kazne zatvorom osobe koje se podadu igri, piću i neradu tako, da nemogu uzdržavati ni sebe ni onih, koje su dužni uzdržavati; nadalje ženskinje, koje obrtimice tjeraju bludnost ili stavljene pod policajnu pazku rade unatoč naredbam, izdanim radi obće sigurnosti zdravlja, javnoga reda i javne pristojnosti. Napokon kazne se zatvorom osobe, koje se krate raditi i obaviti posao, koj im bude po oblasti opredieljen, te osobe, koje su ostale bez svakih sredstava, ter si u opredieljenom roku nenadju zaslužbe i nedokažu, da si zaslužbe bez svoje krivnje nisu mogle naći. Takove osobe može sud nakon pretrpljene kazne predati policajnoj oblasti, koja ih može do na dvie godine smjestiti u prisilne radionice ili ih može upotrebiti, da obavljaju obće koristne radnje. Nu u slučaju prosjačenja može se ta odredba učiniti samo onda, ako je posljednjih trijuh godina radi takova prekršaja dotičnik više puta pravomoćno osudjen, ili ako je prosjačio uz prietnje ili oružjem u ruci. Proti inozemcu odredjuje se izgon mjesto smještenja u prisilnu radionicu.

Smještenje u prisilnu radionicu smatra se ovdje nuzkaznom, a svrha joj je, da se duševno ili tjelesno propale osobe kroz njeko vrieme priučaju na red i radinost, te tim svedu na put popravka, jer samom kazni zatvora neće se nikada zapriečiti prosjačenje, skitanje itd., u tu svrhu su mnogo spretnije prisilne radionice.

Iz prenavedenoga razabiremo, da sud izriče, da je nastupio slučaj, da se dotičnik ima smjestiti u prisilnu radionicu, a administrativna oblast opredieljuje trajanje toga smještenja.

Smještenje u prisilne radionice nerazlikuje se skoro ničim, od kaznâ slobode u obće; jer se i tu oduzimje dotičniku sloboda, ter se sili na rad.

U Cislitavi odredjeno je zakonom od 24. svibnja 1885., da se imadu strogim zatvorom kazniti osobe, koje se bezposleno skiću i nemogu dokazati, da imadu sredstava za svoje uzdržavanje ili da nastoje, da si na pošten način svakdanji

Digitized by Google

kruh zaslužuju, naročito imadu se radi prosjačenja kazniti osobe, koje na javnih mjestih ili od kuće do kuće ili napokon samo s razloga, da se uklone radu, prosjače, zatim oni, koji malodobnike na prosjačenje zavadjaju, izašiljaju ili drugim prepuštaju. Politička oblast može pozvati osobe, koje mogu raditi, a nemaju stalnoga zanimanja, ter su pogibeljne sigurnosti osobe i vlastničtva, da se u opredieljenom ruku izkažu, da si na pošten način kruh služe; ako tomu nalogu neudovolje, kazne se strogim zatvorom. Svaka občina, u kojoj se nadje osoba sposobna za rad, može takovoj osobi nametnuti posao uz plaću ili joj može dati obskrbu u naravi; ako se krati raditi, može se kazniti strogim zatvorom. Ženskinje, premda kažnjene po redarstvenoj oblasi, ipak tjeraju obrtimice bludnost, ili rade proti redarstvenim propisom, ili svoj sramotni posao dalje tjeraju, premda znadu, da imadu veneričku bolest, ili prouzrokuju svojim ponašanjem javnu sablazan ili napokon zavadjaju mladjahne osobe, — sve takove ženskinje kazne se strogim zatvorom, kao i osobe obojega spola, koje traže svoju korist iz obrtimice tjerane bludnosti drugih.

Sud vodi iztragu i odmjeruje kazan, ter podjedno u osudi izriče, da se dotična osoba ima smjestiti u prisilnu radionicu.

Proti odluci suda, da se tko ima smjestiti u prisilnu radionicu, dozvoljen je priziv, a isto tako može se uložiti priziv na štetu dotičnika, ako sud nije izrekao, da se ima smjestiti u prisilnu radionicu. Za podignuće i uzdržavanje prisilnih radionica imadu se brinuti pojedine kraljevine i zemlje, zastupane u carevinskom vieću, a država ih samo prema potrebi podupire. Zemaljsko zakonodavstvo odlučuje o tom, u koliko imadu pojedini kotari i občine naknadati obskrbne troškove, ako ih nebi mogli namirivati sami obskrbljenici ili osobe, koje su ih dužne uzdržavati. U prisilne radionice smještaju se dotičnici bez obzira na zavičajnost. Nemogu se pako smjestiti u prisilnu radionicu osobe, koje se nemogu ni za laglje poslove upotrebiti, ludjaci, osobe, koje imadu priljepčivu bolest, dok ne ozdrave i napokon noseće žene i one koje imaju diete kod prsiju. Politička oblast ovršuje smještenje u prisilne radionice,

Digitized by Google

a posebno povjerenstvo kod političke zemaljske oblasti opredieljuje trajanje smještenja u prisilnu radionicu, koje nemože dulje od tri godine trajati, a ako se dotičnik prije popravi, nego li mu opredieljeno vrieme izteče, ima se i prije na slobodu pustiti. Ako je dotičnik prije dvijuh godina pušten na slobodu, pak ako se iz njegova ponašanja opazi, da se nije popravio, može se opet smjestiti u prisilnu radionicu i ima u njoj ostati sve ono vrieme, koje je još manjkalo do tri godine u ono doba, kada je pušten na slobodu. Proti odredbam političke oblasti i povjerenstva nema mjesta pravnomu lieku. Štatute i kućni pravilnik potvrdjuje državna vlast, a u istih se odredjuje, kako se imadu dotičnici zabaviti radnjom, kako se imadu klasificirati itd.

U Ugarskoj odredjeno je §-om 66. zak. članka XL. od godine 1879., kojim je izdan ugarski kazneni zakon o prekršajih, da se imadu zatvorom kazniti osobe, koje bez dozvole oblasti na javnih mjestih ili od kuće do kuće prosjače ili tko djecu izpod 16 godina na prosjačenje zavadja ili šalje, ili ih u tu svrhu drugimi prepušta. Isto tako kazne se zatvorom radi prosjačenja osobe, koje su premašile 14. godinu života, ako prosjače na istom mjestu više njih od trojice, ili u zabranjeno doba, imale ili neimale te osobe dozvolu od oblasti, koje prosjače oružjem u ruci, koje idu bez dozvole u zatvorene stanove i koje simuliraju biedu, nesreću, osakaćenje, pomankanje sluha, govora itd. — Po §-u 62. istoga zak. članka kazne se takodjer skitalice, koji se u opredieljenom roku neizkažu, da imadu sredstava za život i da si na pošteni način kruh služe, a kazne se i roditelji, skrbnici itd., koji dopuštaju, da se njihova djeca, skrbljenici itd. skiću. Ali glede smještenja takovih osoba u prisilne radionice nije ništa odredjeno, jedino je odredjeno glede osobâ, osudjenih radi takovih prekršaja, koje nisu još 20. godinu života prekoračile, da se imadu smjestiti u popravionicu, o čem ću niže govoriti.

U Belgiji odredjuje zakon od 6. ožujka 1886., da se ima zatvorom kazniti svaka zdrava 14. godinu navršivša osoba, koja bude zatečena u prosjačenju ili skitanju, a iza

Digitized by Google

pretrpljene kazni, da se ima vladi na razpoloženje staviti radi dalje odredbe. Godine 1870. uredjena je poljsko-gospodarstvena kolonija, u koju se smještaju odrasli i za rad sposobni prosjaci i skitalice.

U Nizozemskoj odredjeno je zakonom od 3. ožujka 1881. smještenje u državnu prisilnu radionicu na najmanje 3 godine. O dopustivosti smještenja odlučuje neposredno sud i to radi prosjačenja, priupadničtva ili ako bude dotičnik zatečen tri ili više puta u pijanstvu, kojim je prouzrokovao javnu sablazan.

Prema zakonu od 1. listopada 1885. mogu se u Švedskoj osuditi prosjaci i skitalice iza bezuspješnih opomena na prisilni rad, koj nemože biti kraći od jednoga mjeseca, a u pravilu nemože biti dulji od jedne godine, samo u slučaju priupadničtva ili u osobito otegućujućih okolnostih, može se produljiti do tri godine. Prisilni rad nesmatra se kaznom, već kao najshodnije sredstvo policajno, da se zaprieči skitanje i prosjačenje.

U Švajcarskoj posagradjene su u mnogih kantonih (Basel, Bern, Graubünden, Thurgau, Zürich) prisilne radionice, od kojih mnoge po svom nutarnjem uredjenju više naliče kaznionam, a mnoge ubožnicam. Saveznim zakonom od 15. studenoga 1884. opredieljuje se nutarnje uredjenje prisilnih radionica po kantonih, a odredjuje, da se u iste mogu smjestiti punoljetne osobe, koje mogu, a neće da rade, ili koje su kaznenim putem osudjene.

U Danskoj postoje komunalne prisilne radionice, ter su njeke od njih na temelju zakona od 3. ožujka 1860. pretvorene u kaznione za prosjake i skitalice.

U sada navedenih državah uvedene su prisilne radionice kao posebni zavodi, nu u Francezkoj, Italiji i Rusiji postupaju u tom pogledu inače. Po zakonu od 25. svibnja 1885., kojim se odredjuje relegacija u kolonije priupadnika i zločinaca od navade, kazni se u Francezkoj kao i drugdje prosjačenje i skitanje zatvorom, nu u slučaju priupadničtva u kvalificiranom i pogibeljnom prosjačenju i skitanju ima se suditi na relegaciju t. j. dotičnik bude stalno interniran na kojoj fran-

Digitized by Google

cezkoj koloniji izvan Europe. Isto tako postupa se s osobami, koje maloljetnike potiču na razuzdani život i s osobami, koje se obrtimice uzdržavaju tim, da zabranjene igre ili prostituciju javno tjeraju ili pogoduju.

U Italiji može po zakonu od 6. srpnja 1871. ministarstvo, ako je u pogibelji red i sigurnosti, odrediti, da se osudjene osobe, koje se žacaju rada, te skitalice, odpreme na 6 mjeseci do 2 godine, a u slučaju priupadničtva i do 5 godina na koju koloniju na osamljenom kojem otoku ili na drugom kojem osamljenom mjestu. Isto tako može se prosjakom naložiti, da si izaberu boravište, koje nesmiju ostaviti bez dozvole redarstvene oblasti.

Po člancih 950. do 954. ruskoga kaznenoga zakona od god. 1845. uvršćuju se mužke skitalice u tako zvane kompanije zatvorenika, koji se imadu popraviti (Corections Arrestanten-Compagnien) i to do na 4 godine, a za tim se odpreme na Kavkaz ili u Sibiriju ili u koju udaljeniju guberniju, dočim se takove ženskinje smjeste do na 4 godine u prisilne radionice i zatim odpreme u Sibiriju. Kasnije, godine 1853., izdana je odredba, da se skitalice mogu smjestiti u prisilne radionice ili kaznione, ako nema mjesta u navedenih kompanijah ili ako u njih nebi mogli obavljati opredieljenu radnju, a zatim se odpreme u iztočnu Sibiriju; nu mogu se i odmah odpremiti u Sibiriju, ako nebi bilo prostora u prisilnih radionicah ili kaznionah. Pogibeljno prosjačenje (oružjem u ruci itd.) kazni se odpremom u odaljeniju koju guberniju izvan Sibirije ili zatvorom u prisilnih radionicah. Sud dosudjuje kao glavnu kazan smještenje u navedene sborove i u prisilne radionice. Skitalice obojega spola, koji su gluhi, sliepi ili niemi ili koji su nesposobni, da bi mogli putovati u Sibiriju, podpomažu obća blagotvorna družtva.

U Englezkoj ne rade u obće oblasti ništa, da zaprieče prosjačenje i skitanje. U njekih distriktih zatvaraju prosjake i skitalice, a u njekih mjestih zadovolje se tim, da dotičnik obeća, da će se udaljiti iz mjesta, gdje je zatečen. U Englezkoj postoje samo zavodi slični ubožnicam; dotičnik može doći u zavod

Digitized by Google

i može ga ostaviti, kad mu je volja, samo ako izadje iz zavoda, gubi svako pravo na podporu, pošto tamo vlada načelo, da svaki sposobni za rad prosjak mora raditi.

Postupak glede odluke, da se koja osoba odpremi u prisilnu radionicu, u svih je državah, kako vidismo, skoro istovjetan. Sud, koj je odlučio, da je nastao slučaj smještenja u prisilnu radionicu, obaviesti o tom dotičnu administrativnu oblast, ter joj pošalje dotične kaznene spise, a ova podnese sve spise sa svojim mnienjem i predlogom zemaljskoj redarstvenoj oblasti, koja izriče konačnu odluku i opredieli trajanje smještenja u prisilnu radionicu, podjedno pak izda naloge na upravu prisilne radionice i na redarstvenu oblast, da dotičnika odpremi u prisilnu radionicu. U mnogih državah može dotičnik proti odluci zemaljske redarstvene oblasti podnieti predstavku. U Cislitavi nije takova predstavka dopuštena po §-u 10. zakona od 24. svibnju 1885., kako sam gore spomenuo.

Prisilne radionice uredjene su u obće kao i kaznione, pak s toga neću o tom ovdje obširnije ni govoriti, držeć, da to ne spada u okvir ovoga moga čitanja.

Primanje, postupak i odpust uredjuje obično tako zvani kućni propisnik, kojemu je svrha, da dotičnike svom strogošću prisili na rad i uredan život, da ih ćudoredno poboljša, kako da u buduće i opet nepadnu u zlo. U tu svrhu služi kvalifikacija dotičnikâ i samotni zatvor, te u koliko se taj nemože provesti, dotičnici se prama pokazanoj pokvarenosti jedni od drugih razlučuju. Klasifikacija imade svrhu, da se dotičnici mogu promaknuti u viši razred, ako se dobro ponašaju i ako su marljivi kod rada, a usljed toga dobivaju veću zaslužbu, uživaju više slobode i mogu si nabaviti dopuštenih nuzužitaka. U prisilnih radionicah obavljaju se obrtne radnje i zabavljaju se dotičnici poljskim radom, pri čem se gleda na njihovo zdravlje, tjelesni ustroj, dosadanje zanimanje i na budućnost njihovu. Pokaže li se, da se je dotičnik popravio, može se i prije na slobodu pustiti, nu ako se pokaže nevriednim te blagodati, opet se smjesti u prisilnu radionicu i ima u njoj ostati sve vrieme, koje mu je oprošteno bilo.

Digitized by Google

U Cislitavi su prisilne radionice zemaljski a ne državni zavodi, ter je takav zavod za doljnju Austriju, spojen sa popravionicom u Koneuburgu za mužkarce i u Neudorfu, spojen s popravionicom za ženske, za Stajersku u Mesendorfu, spojen s popravionicom za mužkarce, u Lankovitzi za ženske, za Kranjsku u Ljubljani za mužkarce, za Česku u Pragu i Pardubicah, za Moravsku u Brnu, Znajmu i Moravskom Šumperku (Schönberg) itd.

Kako iz prenavedenog razabiremo, smještaju se u prisilne radionice objestni prosjaci, skitalice i prostituirane osobe, nu noviji iztraživaoci na tom polju, kao što su Liszt, Schwarze, Mittelstädt, Kräpelin, Sichart i Garofalo odlučno su toga mnienja, da se u prisilne radionice smjeste i opetovani priupadnici, osudjeni radi zločinstva, koji pretrpljenom kaznom nisu popravljeni. Mnogo privrženika ima i ustanova nizozenskoga kaznenoga zakona, da objestne prosjake i skitalice sud neposredno odsudi na smještenje u prisilnu radionicu, a da to neizriče samo kao nuzkazan i da dotičnika uputi na administrativnu oblast, koja mu opredieli zatim trajanje vremena u prisilnoj radionici. Prema tomu dolazi dotičnik odmah u prisilnu radionicu, gdje se može primjerenim radom zabaviti, dočim u uzah bilo sudbenih, bilo u administrativnih većinom ljenčari u družtvu još gorih zločinaca, nego li je sam. Na taj način odpalo bi mnogo kaznâ radi prosjačenja itd., kojih se i onako ne plaši nitko, a prištedilo bi se i na obskrbnih troškovih, jer bi u prisilnoj radionici dotičnik ipak nješto privriedio na obal tih troškova.

Shodna je i ustanova belgijskoga zakona, po kojoj se nekazne prosjaci, koji iz nužde prosjače, a radi starosti ili inače su sasvim ne sposobni za rad i zaslužbu. Takove osobe upute se jednostavno na vladu, da ih smjesti u asile.

Po samoj svrsi prisilnih radionica mora se odobravati načelo, da trajanje smještenja u prisilnu radionicu nemože i nesmije ni kraće ni dulje trajati, nego dok se postigne namjeravana svrha, t. j. poboljšanje dotičnika. U tu svrhu preporuča se predbježni odpust (naš uvjetni dopust),

Digitized by Google

kako je u Cislitavi uveden ili smještenje dotičnika u prisilnu radionicu na neizvjestno vrieme.

Da su prisilne radionice koristni i nuždni zavodi, mislim da mi netreba posebno dokazivati; navesti ću samo statistička data iz tiskanih izvješća gradskoga poglavarstva u Zagrebu, po glasu kojih je bilo redarstveno osudjenih osoba: godine 1887. 2935, god. 1888. 2773, god. 1889. 2120, god. 1890. 1834, god. 1891. 1686, od ovih radi bezposlena skitanja god. 1887. 446, god. 1888. 558, god. 1889. 305, god. 1890. 386, god. 1891. 519, a radi prosjačenja god. 1887. 52, god. 1888. 33, god. 1889. 106, god. 1890. 90 i god. 1891. 43. Već ovi podatci za sam grad Zagreb opravdavaju nuždu prisilnih radionica, a kad bi mi pri ruci bili statistički podatci iz ciele zemlje, još bi se jasnije moglo razabrati, od kolike nam je nužde i potrebe prisilna radionica. Grad Zagreb uvidjao je tu nuždu, ter je i bio pokrenuo to pitanje, nu o tom ću pobliže govoriti kod popravionica za mladjahne osobe.

Ovoliko sam za shodno držao, da u obće spomenem o prisilnih radionicah, ter bi me vrlo veselilo, da se tko vještiji od mene nadje, koj bi to pitanje svestranije i podpunije razložio na temelju točnijih statističkih podataka.

Prelazim sada na popravionice ili da se bolje izrazim na prisilno odgojivanje i na kažnjenje mladića.

II.

Prisilno odgojivanje jest odgojivanje mladjih još za odgojivanje sposobnih osoba, odredjeno i provedeno po oblasti bilo pravosudnoj, bilo admninistrativnoj. Takovo odgojivanje može se odrediti: 1. ako odgojivanje zanemare oni, koji su to dužni činiti, 2. ako se opazi zanemareni odgoj kod takove mladjahne osobe, koja je počinila kažnjivo kakovo djelo, 3. ako se ustanovi, da dotičnik usljed manjkavoga odgoja nije mogao razabrati posljedice počinjena kažnjiva čina, i 4. napokon, ako se pokaže obzirom na doba njihovo i ne dosadanje ponašanje, da bi se mladjahne osobe ipak mogle jošte svesti dobrim odgojem na put poboljšanja.

Digitized by Google

Nu ova načela nisu u pozitivnom pravu dosljedno provedena. U mnogih državah zadovoljavaju se tim, da je ustanovljen zanemaren odgoj, premda dotičnik nije počinio kažnjivo djelo, a zadovoljavaju se i tim, ako se pokaže, da kućni i školski odgoj nije dovoljan. S toga se može odrediti prisilni odgoj i na jednostavni predlog otca ili onoga, koj ga zastupa.

Prisilnim odgojem ne samo da država preuzimlje brigu i skrb za svoga štićenika, već ga lišava i otčinske vlasti i preuzimlje sva prava i dužnosti, koje iz te vlasti izticu. Već iz prenavedenoga razabire se jasno, da je sasvim nješto drugo prisilno odgojivanje, a drugo je kažnjenje mladjahnih osoba, jer se kod kažnjenja mora predmnievati krivnja, za koju mora dotičnik trpiti.

Prvi početak javne brige za zapuštene i zločinstvu odane mladjahne osobe nalazimo u Njemačkoj koncem 16. i početkom 17. vieka i to u gradovih Nürenbergu zavod za razuzdane žene i zapuštenu djecu, koja budu zatečena u prosjačenju, a u Hamburgu zatvor za odrasle osobe obojega spola, koji neće da rade i za djecu, koja prosjače. U isto vrieme ustrojavaju se sirotišta u Lübecku (1547.) Augsburgu (1572.) Hamburgu (1595.) itd., dok napokon početkom 19. vieka ne nikoše privatni zavodi i to u Weimaru i Hamburgu (Rauhes Haus), koji su bili opredieljeni, da poprave zapuštenu i zločinstvu sklonu djecu, koji su zavodi bili popravionice u današnjem smislu. Malo zatim uzsliedi i više takovih privatnih popravionica. Nu zakonodavstvo malo se je u tom pogledu brinulo, cieli postupak s mladjahnimi osobami prepušten je političkim oblastim; — šibanje kod kuće ili kod oblasti, kućni zatvor, oblastni zatvor, dapače i smještenje u prisilne radionice bila su jedina sredstva, koja su se upotrebljavala proti mladjahnim osobam. Istom u pruskom kaznenom zakonu od god. 1851. ustanovljuje se, da kažnjivost po kaznenom zakonu nastupa istom iza dovršene 16. godine, a oni, koji budu odriešeni radi neubrojivosti, ter se nemogu roditeljem u kuću povratiti, imadu se na temelju sudačke presude smjestiti u popravionicu. Kazneni zakon za Njemačku državu od god. 1870. ustanov-

Digitized by Google

ljuje relativnu ubrojivost od dovršene 12. do 18. godine, a godine 1876. ustanovljuje se zakonom, da se mogu prisilno odgojivati po oblasti i takova djeca izpod 12 godina, koja se nemogu kaznenim putem osuditi. Posljedicom toga zakona bili su u raznih njemačkih državah zakoni o smještenju zapuštene djece. U čitavoj Njemačkoj ima preko 400 popravionica, u koje še može smjestiti do 12.000 takovih mladjahnih osoba. Nu to su većinom privatni zavodi, dočim ima vrlo malo državnih ili zemaljskih zavoda. U državne zavode smještaju se radi neubrojivosti odriešeni mladići, a u privatne zavode zapuštena djeca.

U Cislitavi vriedi kazneni zakon od god. 1852., koj je i kod nas n Hrvatskoj u krieposti, a taj zakon ne pozna smještenja u popravionice. Djeca izpod 10 godina podpadaju kućnom zaptu, a tako isto i za prestupke i prekršaje, koje počine počam od 11. do 14. godine podpadaju istomu kućnomu zaptu. Nu za zločinstva, koja ima se po §-u 237. k. z. ubrajaju samo kao prekršaji, kazne se zatvorom do 6 mjeseci i to „zaključenjem u odruženu čuvalištu“, kako zakon kaže.

Nu u Cislitavi odredjuju zakoni od 10. svibnja 1873. o policajnih odredbah proti skitalicam i onim, koji se žacaju rada i od 24. svibnja 1885. (d. z. l. br. 89. i 90.) „o dopustivosti smještenja u prisilne radionice i popravionice“, da sud može odrediti smještenje u popravionice nedoraslih, koji su navršili desetu godinu, a nisu prekoračili četrnajstu godinu, ter su počinili zločinstvo, a ovo im se radi nedoraslosti neubraja kao zločinstvo, već samo kao prekršaj. Isto tako može se odrediti smještenje takovih nedoraslih u popravionicu, ako počine prestupak ili prekršaj, koj bi imala kazniti prema osobitim okolnostim oblast sigurnostna, nu i to samo u onom slučaju, ako su sasvim zapušteni i ako nije moguće na drugi način poskrbiti se za njih, da budu redovito odgojivani i nadzirani.

Nadalje odredjuju isti gore navedeni zakoni, da se osobe, koje nisu prekoračile 18. godinu, ako bi se imale smjestiti u prisilnu radionicu, imadu smjestiti u popravionicu za mladiće, u kojoj se mogu pridržati dotle, dok se ne poprave, nu ne

Digitized by Google

preko navršene 20. godine života. Zakon od 24. svibnja 1885. (d. z. l. br. 90). odredjuje, da se za mladjahne osobe imadu ustrojiti posebne popravionice, koje se imadu tako urediti, da budu dotičnici moralno i religijozno odgojivani, ter da budu zabavljeni radnjom, koja će biti prema njihovim sposobnostim i koja im bude u buduće od koristi. Nu dok se te popravionice ne urede, imadu se takovi mladići smještati u posebne odjele prisilnih radionica, ili uz dozvolu oblasti i u privatne zavode.

Gore spomenuti propisi glede prisilnih radionica valjaju u Cislitavi i glede popravionica tako, da se nitko nesmje smjestiti u prisilnu radionicu ili popravionicu, ako se ne steku zakonom propisani uvjeti. Nu ovom ustanovom nije izključen slučaj, da se u popravionice za mladiće mogu smjestiti i bez zakonitih uvjeta takove mladjahne osobe, za koje to predlože zakoniti njihovi zastupnici i ako na taj predlog privoli tutorstvena oblast.

U Cislitavi postoje popravionice: u Korneuburgu, spojena s prisilnom radionicom za mužkarce, u Neudorfu, spojena s prisilnom radionicom za ženske, u Egenburgu, u Messendorfu i Lankovitzi spojene s prisilnimi radionicami, u Kostomlatih (Kostenblattu), Novom Jičinu (Neutischeinu) itd.

U Ugarskoj po §-u 83. i 84. zak. čl. V. od god. 1878. t. j. po kaznenom zakonu o zločinstvih i prestupcih ne kazne se u obće mladjahne osobe, koje nisu navršile dvanajstu godinu života, a isto tako ne kazne se radi počinjena zločinstva ili presupka ni one mladjahne osobe, koje su doduše navršile dvanajstu, ali nisu još šestnajstu godinu života premašile, ako nisu dozrele do spoznanja kažnjivosti počinjena djela. Takav malodobnik može se smjestiti u popravionicu, u kojoj se nemože pridržati preko dvadesete godine života. Mladjahne osobe u dobi od dvanajste do šestnajste godine života, ako su dozriele do spoznanja kažnjivosti počinjena djela, kazne se po §-u 85. ugarskoga kaz. zakona blaže t. j. 1. ako su počinile zločinstvo, na koje je udarena smrtna kazan ili kazan doživotne robije, kazne se tamnicom od dvie do pet godina; 2. ako su počinile zločinstvo, na koje je udarena kazan robije ili državne

Digitized by Google

uze od pet do petnajst godina, kazne se tamnicom odnosno državnom uzom do dvie godine; 3. radi počinjenoga inoga zločinstva kazne se uzom do dvie godine i 4 radi počinjena prekršaja kazne se policajnom kaznom. Po §-u 86. istoga zakona moraju se takove osudjene mladjahne osobe za vrieme ciele kazne od ostalih kaznenika tako lučiti, da s ovimi ne dodju u doticaj. Nadalje odredjuje § 42., da osobe izpod 20 godina, osudjene na zatvor do 6 mjeseci, može sud osuditi, da imadu kazan u samotnom zatvoru pretrpiti, a ako su osudjene preko 6 mjeseci, da imadu jedan dio kazni, ali najviše šest mjeseci, u samotnom zatvoru pretrpiti. Nu sud može u osudi izreći, da takove mladjahne osobe neimaju trpiti kazan u samotnom zatvoru, već da se imadu smjestiti u popravionicu, nu ako to i nije u osudi izrečeno, može to ministar pravosudja odrediti, ako drži da bi to bilo u interesu dotičnika u svrhu, da se popravi. Novčane kazne imadu se po §-u 27. ugarskoga kaznenoga zakona upotrebiti za podporu siromašnih odpuštenih kaznenika i za podignuće i uzdržavanje popravionica za mladjahne kaznenike. U najnovije doba izradjena je novela, prema kojoj bi se mogle globe, dosudjene po sudu ili administrativnoj oblasti, upotriebiti i za prisilne radionice, kojih za sada u Ugarskoj nema.

Glede osoba, osudjenih radi prekršaja, odredjuje § 19. zak. članka XL. god. 1879., kojim je izdan ugarski kazneni zakon o prekršajih, da se na mjestih, gdje postoje popravionice, mogu osobe, koje nisu prekoračile 20. godinu života i osudjene su na više od 3. dana zatvora, smjestiti u popravionicu, gdje se imadu prema kućnomu redu zabaviti radnjom. Isto tako mogu se po §-u 65. istoga zakonskoga članka smjestiti u popravionice skitalice i prosjaci, koji nisu prekoračili 16. godinu života, u kojih se mogu radi odgoja pridržati do jedne godine dana.

U Ugarskoj postoje tri popravionice za mladjahne osobe i to dvie za mužkarce u Aszódu i Kološvaru i za ženske u Rákos-Paloti, a u najnovije doba gradi se nova popravionica za mužkarce u Stolnom Biogradu.

Digitized by Google

Kako sam malo više spomenuo u Englezkoj se vrlo malo brinu za prisilne radionice, ali tim više za prisilni odgoj zapuštene mladeži tako, da je u prvoj polovici ovoga vieka na stotine i stotine popravionica za zapuštenu djecu podignuto i to podporom bagatih privatnika i osnovanih družtava. Od godine 1854. počima se zakonodavstvo u Englezkoj živo zanimati za to pitanje, ter već u prvom početku točno razlikuje zapuštenu djecu, od djece, koja su počinila zločinstvo. Traže se za svaku tu vrst djece posebni zavodi, i pušta se privatnikom, da takove zavode osnivaju i upravljaju, ali zato dozvoljava se podignuće takova zavoda istom onda, pošto se točno izkaže, koliko će osoba zavod primati, kako će biti sagradjen, kakav će mu biti kućni red, kakovo osoblje, kojimi će se sredstvi uzdržavati itd. Za obe vrsti zavoda izdana su obća načela, koja se moraju strogo obdržavati, o svakom zavodu imadu se svake godine točna izvješća podnašati, a za nadzor postavljeni su kod ministarstva unutarnjih posala posebni inspektori. Za svako diete, bilo na temelju osude ili administrativne odredbe smješteno u zavod, plaća se po opredieljenoj tarifi, a inspektori imadu po mogućnosti dotični trošak utjerati od roditelja ili onih, koji su na to obvezani.

U zavode za mladiće, koji su počinili zločinstvo, smještaju se mladići izpod 16 godina na vrieme od 2 do 5 godina i to na temelju sudačke osude iza pretrpljene dosudjene kazni, koja nemože manja biti od 10 dana, a smještaju se i takovi mladići, koji su osudjeni na kazan slobode, ali su po kraljici pomilovani na smještenje u takav zavod.

U zavode za zapuštenu djecu smještaju se na temelju sudačke osude do 16. godine dobe svoje djeca izpod 14. god., koja prosjače, skiću se, osamljeno blude, koja su zatečena u u družtvu poznatih kradljivaca, kojih su roditelji na težku tamnicu osudjeni, — ako ravnatelji ubožnica i škola izjave, da bi shodno bilo smjestiti ih u zavod, ako roditelji dokažu, da nemogu diete sami dovoljno nadzirati, ako diete u istoj kući stanuje, u kojoj je i koja prostituirana osoba, ako dolaze u družtvo s prostituiranom osobom, ako je mati djeteta dva

Digitized by Google

put osudjena i napokon djeca izpod 12 godina, ako počine kažnjivo djelo, koje bi se imalo kazniti kao zločin.

Koncem godine 1882. bile su u Englezkoj 282 popravionice jedne i druge vrsti.

U Francezkoj propisan je prisilni odgoj u code pénalu za mladiće izpod 16. godina, koji su odriešeni radi neubrojivosti, a nemogu se roditeljem povratiti. Trajanje smještenja opredieljuje sud, nu nesmije trajati preko 20 godine dotičnika, a smještaju se u posebne odiele za mladiće u samih kaznionah. S toga je i bilo odredjeno, da se odriešeni mladići imadu ponajprije namjestiti kod poštenih i urednih seljaka i obrtnika, a istom onda, kad bi i to bezuspješno bilo, imadu se smjestiti u popravionicu. God. 1839. podignuta je prva privatna u pravom smislu popravionica u Mettrayu, a za tim su istom privatne osobe, družtva i vjerozakonske udruge stale podizati takove zavode. Zakonom od god. 1850. uvedeno je zavodsko odgojivanje, koje je i danas još temelj prisilnom odgojivanju u Francezkoj, gdje ima vrlo malo državnih zavoda, već samo privatnih. Takovih zavoda dvie su vrsti: 1. odgojilišta i popravilišta (colonies pénitentiares), u koje se smještaju: a) odrješeni radi neubrojivosti i b) mladići osudjeni na više od šest mjeseci, ali ne više od dvie godine, nu ovi tečajem prvih trijuh mjeseci ne dolaze u doticaj s odriešenimi radi neubrojivosti, zatim 2. kaznena odgojilišta (colonies correctionelles), u koje dolaze mladići, osudjeni preko dvie godine i pitomci drugih zavoda, koji su se u tih zavodih nepopravljivimi pokazali. Zakonom od god. 1850. ustanovljen je nadalje predbježni odpust iz zavoda, njeki propisi za sve zavode, ustanove o državnom nadzoru itd. Godine 1882. bilo je u Francezkoj 60 popravionica, a od ovih 47 privatnih zavoda.

U Švajcarskoj počeo je prvi raditi u smislu modernoga uzgoja Henrik Pestalozzi (1746—1827), koj je nazvan „spasiteljem siromaha, otcem sirota, i odgojiteljem čovječanstva“ radi svoje književne radnje i radi toga, što je podignuo dva zavoda za odgojivanje. Iza njega radili su pojedinci i družtva za podignuće takovih zavoda tako, da ih je god. 1878. bilo 40.

Digitized by Google

Po raznih kantonih razno je ustanovljena doba ubrojivosti, absolutna do navršene 10., 12. i 14. godine, a relativna do navršene 14., 16. i 18. godine.

U Italiji nalazimo tragova prisilnomu odgojivanju već sredinom 17. i početkom 18. vieka. Filippo Franci utemeljio je „casa di correzione" za mladjahne zločince i nepokornu djecu u Fiorenci, gdje su dotičnici bili sasvim izolirani, a i lica bila su im maskom sakrita, a takov zavod utemeljio je i papa Kliment XI. god. 1703. u Rimu pod imenom „Ospedale apostolico", gdje su na radionicah znameniti nadpisi.[1] Koncem 18 vieka dade jednu popravionicu podići Leopold I. toskanski, a god. 1826. papa Lav XII. drugu u Rimu. U napuljskih, sardinskih i toskanskih zakonih od god. 1819., 1839. i 1853. ustanovljuje se absolutna i relativna ubrojivost i prisilni odgoj za one, koji su radi neubrojivosti odriešeni, a u tu svrhu odredjuju se državni zavodi. Prva „casa di custodio" podignuta je početkom četrdesetih godina u Turinu, a god. 1882 bilo ih sedam. Nu pošto je broj mladića sve više rastao, bila je vlada prisiljena smještati ih i u privatne zavode, koji se zovu „riformatori" i u nje nedolaze samo osudjeni ili odriešeni radi neubrojivosti mladići, već i zapuštena djeca na molbu roditelja ili zakonitih zastupnika, ter su ti zavodi vrlo dobro uredjeni i občinstvo ima veliko pouzdanje u nje, čemu budi dokaz, da mi je očevidac pripovjedao, kako je u takovom zavodu našao ministrova sina[2] Tih privatnih zavoda bilo je koncem godine 1882. 40, 20 za mužkarce i 20 za ženske.

U Ruskoj nekazne se kaznenim putem djeca do 10. godine, već se predadu roditeljem ili pouzdanim rodjakom, da ih odgajaju i poprave. Isto tako se postupa i s onimi,

---

[1] Ti napisi glase:

I. Clemens XI. Pontifex Maximus Perditis adolescentibus corrigendis instituendisque ut, qui intertes oberant, instructi Reipublicae serviant An. Sal. MDCCIV. Pont. IV.

II. Parum est coercere improbos poena nisi probos efficas disciplina.

[2] Najnoviji talijanski listovi javljaju, da je talijanski državnik Crispi dao svoga sina Luigia, koj mu je velike brige zadavao, smjestiti u popravionicu u Pisi.

Digitized by Google

koji su u dobi od 10. do 14. godine, ako sud izreče, da im se zločinstvo nemože ubrojiti. Ako zločinstvo počini malodobnik, koj je navršio 14, ali ne još 17. godinu i sud izreče, da nije podpune ubrojivosti, to se ili kazni modificiranom kazni, udarenom na odnosno zločinstvo ili se po razsudi suda smjesti u popravionicu, a gdje takove nema, kazni se tamnicom do jedne godine, nu za vrieme kazni nesmije doći u doticaj s punoljetnimi. Državnih popravionica nema u Rusiji. Zakon od 4. prosinca 1865. prepušta privatnim osobam, kaznioničkim družtvom, mjestnim i gradskim općinam, da podignu takove zavode, nu država ih podpomaže tim, da daruje zemljište, da odpusti porez, da plaća za pitomce ili napokon da daje podpore, koja na pr. za poljsko-gospodarstvenu takovu koloniju kod Petrograda iznosi godišnji 10.000 rubalja.

Ti zavodi stoje pod kontrolom centralne kaznioničke uprave i diele se na poljsko-gospodarstvene i obrtne zavode. Takovih zavoda bilo je god. 1885. 14.

(Sliedi.)

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Sud nije ovlašten nakon obavljenih ovršnih čina odrediti ovršnim putem promjenâ u gruntovnom stanju u pogledu prava vlastničtva, sbivših se za vremena, dok je ovrha u tečaju bila, već stranka — u svojih pravih — povriedjena, mora svoje jače pravo putem pravde proti novom gruntovnom vlastniku dokazati.

Kr. kotarski sud u K. odlukom od 28. ožujka 1892. broj 1539 gr. odbio je molbu M. B., kojom je zahtjevao kao dostalac na javnoj dražbi prodanih nekretninah F. B-a., upisanih u gruntovnom uložku br. 327 općine Brezje,

1) da se brišu svi koliki upisi na teretovnici;

2) da se briše upis Josipa K-a. na vlastovnici u gruntovnom ul. br. 375. obć. Brezje, jer je obavljen iza zabilježene ovršne dražbe;

3) da se uručbenica nadopuni tako, da mu se uručuje i čestica kat.

Digitized by Google

broj 525²/₄ (upisana sada u gr. uložku br. 375 obć. Brezje) sa pravom uknjižbe prava vlastničtva.

Proti toj odluci izveo je odvjetnik dr. H. utok sliedećega sadržaja:

„Iz napadnute odluke saznajem, da je usljed odluke od 31. srpnja 1887. br. 3747 gr. zabilježena tužba Josipa K-a na priznanje vlastničtva čestice br. 525²/₄ (sada u grunt. uložku br. 375).

To ne mienja na stvari ništa.

Iz gruntovnog izvadka B. vidi se, da je sa prvenstvom 28. lipnja 1887. uknjiženo ovršno pravo zaloga za tražbinu Imbre K. od 290 for. spp. i da je ovršna dražba radi iste ove tražbine kasnije zabilježena (10. travnja 1888.).

Ova je ovršna dražba provedena 6. listopada 1888., te sam ja te nekretnine dostao.

Nema sumnje, da su radi tražbine Imbre K. od 290 for. spp., uknjižene ovršnim pravom zaloga na nekretninah u gr. ul. 327. općine Brezje, prodane ciele te nekretnine, dakle i čestica broj 525²/₄.

Dražba bo je zabilježena prije (10. travnja 1888.), nego li je ta čestica odpisana (11. travnja 1889.) u novi gruntovni uložak br. 375.

S toga je i odpis obavljen uz naročitu zabilježbu i u novom gruntovnom uložku, da je i na tu česticu dražba zabilježena.

U dražbenih uvjetih ne ima spomena o tom, da bi čestica br. 525²/₄ bila izuzeta.

Ova se je dakle čestica izvrgla javnoj dražbi, ja sam ju dostao, te je već s toga moj zahtjev opravdan.

Proti javnoj je vjeri, ako se sada naknadno hoće da izključi iz prodaje ta čestica, koja se po dražbenih uvjetih nije izuzela, koju sam dakle kupio i koja je moja.

Uvodno je već spomenuto, da je za tražbinu Imbre K. od 290 for. spp., radi koje je provedena dražba, provedena ovršna uknjižba prava zaloga 28. lipnja 1887., dakle prije, nego li je zabilježena vlastnička tužba Josipa K. (31. srpnja 1887.).

U doba dakle, kad je zabilježena tužba, moglo se je u gruntovnici vidjeti, da je već bila provedena na cielih nekretninah ovršna uknjižba prava zaloga.

Ovrha je jedinstven čin. Dražba je samo daljni stadij ovrhe, kako je — kod nekretnina — ovršna uknjižba prava zaloga prvi stadij.

U kratko: kad je zabilježena tužba Josipa K-a, mogao je iz gruntovnice vidjeti, da je ciela nekretnost jur bila uzeta pod ovrhu. Ako je ta prije uknjižena ovrha tek kasnije provedena, ne smeta u stvari ništa.

Zabilježba tužbe Josipa K-a. u ovom stadiju ne znači drugo van: ako uspije tužbom, t. j. ako mu se dosudi vlastničtvo čestice br. 525²/₄,

Digitized by Google

zapasti će ga vlastničtvo, obterećeno o v r š n o m uknjižbom prava zaloga, t. j. moći će se proti njemu nastaviti i provesti ovrha..

Ako je htjeo da izbjegne ovrhi (dražbi) morao je učiniti, što i sam dužnik: prije dražbe izplatiti tražbinu, radi koje se je vodila ovrha . . . ."

Kr. banski stol odbio je utok.

Na uloženi po molitelju izvanredni previdni utok izdao je kr. stol sedmorice vrhovnu riešitbu od 6. listopada 1892. br. 2637.:

. . . . „obnašao je kr. stol sedmorice izvanredni previdni utok M. B. po §-u 318. gr. p. p. odputiti s razloga, što je utjecatelju kao dostalcu ovršno prodanih nepokretnosti uložka br. 327 obćine Brezje uručbenom izpravom od 18. ožujka 1890. br. 985. ovo dobro u smislu §-a 518. gr. p. p. već predano; s razloga, što je čestica broj 525³/₄, sačinjavajuća na dan dražbe dio gruntovnoga dražbi izvženoga tiela uložka broj 327. obćine Brezje od 11. travnja 1889. broj 470 iz ovoga gruntovnoga uložka odpisana i prenešena u novi gruntovni uložak broj 375. obćine Brezje na ime Josipa K-a., proti kojemu molba za prisilnu prodaju prim. 10. travnja 1888. br. 1960 upravljena nije bila,

ter s razloga, što utjecatelju nadleži od novoga vlastnika Josipa K-a zahtjevati t u ž b o m ustup gruntovnoga i faktičnoga posjeda ove čestice i uzpostavu gruntovnoga stanja, kako je na dan dražbe obstojalo, — ako drži, da je kupom na ovršnoj dražbi postao vlastnikom čestice br. 525³/₄ i da je Josip K. nezakoniti gruntovni posjednik, kojemu ni fizički posjed iste čestice nepripada, a to tim više što nadležni — ovrhu provadjajući — sud nakon obavljenih ovršnih čina i izdane uručbenice nemože ovršnim putem odrediti brisanje promjena u gruntovnom stanju u pogledu prava vlastničta ovršnog objekta, sbivših se za vrieme, dok je ovrha u tečaju bila, sve da bi one bile po zakonu neosnovane, nego mora stranka, koja drži, da je timi promjenami u svojih pravih povriedjena, svoje jače pravo proti sadanjem gruntovnom vlastniku dokazati, što se pak samo putem pravde učiniti može." —*a*—

Dignuće stečaja prije izminuća roka, odredjenog za prijavu tražbina.

Odlukom od 3. srpnja 1892. broj 6210 gr. otvorio je kr. kot. sud u V. stečaj nad imovinom Sofije S, te za prijavu tražbina proti stečajnini odredio je rok do 6. listopada 1892.

Molbom de pr. 9. kolovoza 1892. br. 7674 gr. zatražila je Sofija S. dignuće stečaja, pošto se je sa svimi vjerovnici naravnala, te isti na dignuće stečaja privolili; ujedno je priložila toj molbi odnosna očitovanja svojih vjerovnika. Na tu molbu odredio je stečajni sud ročište za preslušanje zastupnika stečajnime, vjerovničkog odbora i svih steč. vjerovnika, navedenih u popisu passiva po prezaduženici. Na odredjeno ročište došao je samo

Digitized by Google

zastupnik brodskog i djakovačkog paromlina, na molbu kojih je stečaj otvoren, te očitovao, da privoljuje na dignuće stečaja, zatim zastupnik stečajnine, koji se je protivio dignuću stečaja, jer još nije minuo prijavni rok, pa jošte mogu drugi vjerovnici prijaviti svoje tražbine.

Riešenjem ročištnog zapisnika udovoljio je kr. kotarski sud u V. odlukom od 31. kolovoza 1892. br. 8227 gr. molbi Sofije S. i odredio dignuće stečaja, a to s razloga, što su stečajni vjerovnici prvi brodski paromlin T. i M. i djakovački paromlin F. i B., na molbu kojih je stečaj otvoren, po svojem zastupniku zapisnički očitovali, da privoljuju na dignuće stečaja, pošto su namireni; nadalje s razloga, što je prezaduženica na ročištu dne 26. kolovoza 1892. položila prisegu vrhu istinitosti podnešenog izkaza o svojoj dugovini, a od svih u tom izkazu naredenih vjerovnika predleže očitovanja, da su usljed vansudbene nagode namireni, a nisu do danas niti prijavili svojih tražbina proti stečajnini (izim brodskog i djakovačkog paromlina), niti pristupili na ročište, odredjeno za njihovo saslušanje, premda su na isto pozvani sa dodatkom, da će se uzeti, da privoljuju na dignuće stečaja, ako ne pristupe na ročište.

Na utok zastupnika stečajnine dra. P. K. obnašao je kr. banski stol riešenjem od 14. rujna 1892. broj 20547: vidiv, da je prvosudnom odlukom od 3. srpnja 1892. br. 6210 gr., te izrokom od istoga dana i broja, kojom je utvoren bio stečaj nad imovinom tvrdke Sofije S. ustanovljen rok za podnešenje prijava tražbina proti istoj stečajnini do 6. listopada 1892., te da se stoga stečaj prije toga roka dignuti nemože, jer se mogu do toga roka svi vjerovnici proti stečajnini prijaviti;

vidiv, da okolnost ona, što su privolili na dignuće stečaja vjerovnici oni, koje je prezaduženica navela u popisu pasiva svojih, dostatna nije, jer nije izključeno, da ima ipak još stečajninskih vjerovnika, koji u popisu navedeni nisu, te koje je mogla prezaduženica i samo iz bludnje ili iz neznanja iz popisa izpustiti, — odluku prvoga suda od 31. kolovoza 1892. br. 8227. gr. kao prerano izrečenu ukinuti, te odrediti, da prvi sud molbu Sofije S. de pr. 9. srpnja 1892. br. 7674 gr. uvaži i konačno rieši, kada mine prijavni rok, ustanovljen izrokom od 3. srpnja 1892 br. 6210 gr.

Dalnji pravni liek nije poprimljen, jer je medjutim rok za prijavu tražbina proti stečajnini iztekao.

D. St.

Otrorenje ulaza za pješake i kola u vlastitom vrtu sa izlazom na javni trg ne sačinjava smetanje posjeda.

Kr. sudbeni stol, kao sud prizivni u P. izrekao je sliedeću riešitbu od 26. studenoga 1892. broj 2646:

Na izvješće od 12. studenoga 1892. broj 7262 gr., kojim taj kr. kot.

Digitized by Google

sud podnosi žalbu ništovnu i utok občine grada P. proti tamosudnoj odluci od 26. listopada 1892. broj 6816 gr., kojom je taj kr. kot. sud u parnici žalbenice proti samostanu častnih oo. Franjevaca u P. radi smetanja posjeda izrekao:

Tužitelj občina grada P. sa zahtjevom tužbe de prs. 18. listopada 1892. broj 6638 gr. glasećim: „samostan č. oo. Franjevaca smetao je občinu grada P. u posjedu čestice kat. broj 3259 upisane u grunt. ul. 1 občine grada P. i to u onom dielu iste, koji graniči sa zidom danas stojećim izmedju samostanskoga vrta i trga „Franje Josipa", a vežući rečeni samostan sa kućom i svratištem „k zlatnom janjetu" i u faktičnom posjedu čestice kat. br. 186, upisane u grunt. ul. broj 581 občine grada P. time, što su častni oo. Franjevci početkom mjeseca listopada 1892., probiv svoj zid, stali preko gornjih parcela pješke hodati i voziti koli sa trga „Franje Josipa" neposredno u svoj vrt, koji je do nedavna rečenim zidom odieljen bio; tuženi samostan č. oo. Franjevaca dužan je rečeni zid uzpostaviti, te se svakoga prelaza i ulaza tim putem kao i svakoga dalnjega smetanja kaniti i to u roku od 24 sata pod prietnjom globe od 200 for. a. v., te da je dužan naknaditi parbeni prouzročeni trošak u roku od 8 dana pod prietnjom ovrhe; — odbija se, te je tužiteljka občina grada P. dužna u roku od 8 dana pod prietnjom ovrhe tuženomu samostanu č. oo. Franjevaca naknaditi ovom parbom prouzročene i sa 16 for. 60 nč. a. v. sudbeno obredjene troškove, — obnašao je kr. ovaj sudbeni stol kao prizivni sud: vidiv da tužeća gradska občina nenazire smetanje posjeda u rušenju zida, već u tom, da je tuženi samostan, otvoriv u tom zidu prolaz iz svoje bašće parc. br. 182, počeo mjeseca listopada 1892. pješke hodati i kolima voziti po kat. čest. broj 185, 186 i 187 i da si time prisvaja prolaz i novo kreirani put kroz te parcele, koji do sada nije postojao, jer da se je do sada samo uz upitni zid, kroz koji je prolaz načinjen, hodalo i vozilo, ali ne poprieko; vidiv da je vještačkim nalazom i mnienjem ustanovljeno, da su kat. čest. broj 185 i 187 stopljene u česticu broj 3259, te sačinjavaju sada isto tako kao i čest. br. 186 sastavni dio trga „Franje Josipa", koji je javno dobro, te da i sama tužeća gradska občina priznaje, da je nakon porušenja mesnicâ na tih česticah potonje g. 1883. upotrebila za proširenje trga, te ih prepustila javnoj porabi, pa je izkazi svjedoka Izidora L. i Janka Š. ustanovljeno, da se od onda uvjek timi česticami hoda i vozi, pri čem nije ni najmanje odlučno, što žalbenica u žalbi ništovnoj naglašuje, da je poraba tih čestica kao trga prepuštena, dok se neodluči, što će se s istimi česticami učiniti, jer faktično su danas te čestice sastavni dio javnoga trga, ter se prema toj faktičnoj naravi istih ima i ova parnica prosuditi; vidiv da se u nazočnom slučaju ne radi o privatnom posjedu tužeće gradske občine, već o česticah, koje su javno dobro, kojega je poraba već po §-u 287. o. g. z. svakomu slobodna, a ne možda samo pojedinim članovom

Digitized by Google

općine; vidiv da postupkom tuženoga samostana poraba toga javnoga i za svakoga otvorenoga trga nije time niti najmanje zapriečena ili otežčana, što si je samostan u svom zidu načinio prolaz te što istim izlazi iz svoje bašće na trg, a s trga u bašću; vidiv, da ne postoji nijedan ništovni razlog, iztaknut po žalbenici naročito ne onaj predvidjen u toč. 8. i 9. § 66. zakona od 8. svibnja 1890., jer prvi sudac punim pravom nije uvažio izpravu gradskoga poglavarstva od 25. listopada 1892. br. 5817 glede podieljene dozvole Juliusu B., da si na tih parcelah podigne paviljon za prodavanje južnoga voća, do kojega podignuća ni došlo nije, pošto ta izprava u ovom slučaju nije od nikakove važnosti, u ovom bo slučaju morao je B. zatražiti dozvolu, jer je hotio cieli jedan dio toga trga za svoju izključivu porabu steći, a kada tko tim trgom hoda i vozi kolima, za to netreba posebne dozvole gradskoga poglavarstva, pak je zato i neodlučno, što je tuženi samostan prije nego li je počeo rušiti svoj zid, tražio u poglavarstva dozvolu za to, a poslje ni ne čekajuć tu dozvolu ipak započeo rušenjem zida, pošto mu za to, najme za otvorenje prolaza iz svoje bašće na javni trg nije bilo ni potrebno tražiti dozvole; vidiv da iz samih navoda tužeće gradske općine proizlazi, da joj glede prepornih čestica ne pripada pravo, koje bi u obće moglo biti predmetom posjeda, pa da se s toga tužbeni zahtjev nemože smatrati opravdanim, a to tim manje, što tuženi samostan svojim postupkom u ničiju posjedovnu sferu nije zadirao; vidiv napokon, da se po prvom sudu tuženiku dopitani parbeni trošak, a isto tako i pristojba odmjerena mjerničkim vještakom s obzirom na uloženi trud i stručno znanje neukazuju pretjeranimi; uz podjedno zabačenje žalbe ništovne i utoka općine grada P. napadnutu odluku toga suda od 26. listopada 1892. br. 6816 gr. u cielosti potvrditi.

Dr. A. S.

Prinos k tumačenju §-a 1014 o. g. z. i §-a 104 g. p. p. — Pojam „naknade troška", učinjenog po mandataru za korist mandanta predpostavlja, da je punovlastnik učinio trošak na korist punovlastitelja iz vlastite imovine; s toga teret dokaza o toj okolnosti pada na punovlastnika.

U ustmenoj parnici Stjepana S. po odvj. dru. K. proti Tereziji K. po odvj. dru. N. radi 567 for. 50 nč. spp. sudio je kr. sudbeni stol u O. osudom od 12. ožujka 1892 br. 963 gr.:

„Tužitelj Stjepan S. odbija se s tužbovnim zahtjevom, da mu je tužena Tereza F. dužna platiti 567 for. a. vr. sa 6% kamatami od 23. lipnja 1876, kano polovinu za nju i Katarinu S. u iznosu od 1135 for. položene jamčevine za dražbu nepokretnosti, upisanih u gruntovnom napisniku br. 209 općine dolnji grad O., i koje je on nepokretnosti kano tuženičin punomoćnik na javnoj ovršnoj dražbi za tuženicu i Katarinu S.

Digitized by Google

dostao, i dužan je tuženici naknaditi parbeni trošak u obredjenom iznosu od 12 for. 75 nč. u roku od 14 dana pod prietnjom sudbene ovrhe."

Uslied priziva tužitelja proti toj osudi preinačio je kr. banski stol osudom od 24. studenoga 1892 br. 22.658 osudu prvoga suda i sudio po tužbenom zahtjevu, osudiv podjedno tuženicu na naknadu parbenih troškova sa 23 for. 95 nč.

Razlozi: Tužbeni zahtjev temelji se na ustanovi § 1014 o. g. z., prema kojoj punovlastnik ima dokazati, da je — obaviv primljeni posao — imao troška.

Priznanjem tužene Terezije K. i prilogom A.—I. dokazano je, da je tužitelj na ovršnoj dražbi, obavljenoj dne 23. lipnja 1876, dostao nekretnine, u dispozitivnom dielu ove osude navedene, za tuženu i Katarinu S.; dokazana je stoga opunovlastna pogodba.

Izpravom A.—I. dokazano je po § 113 g. p. p., da je tužitelj kao punomoćnik kod ove dražbe položio jamčevinu u iznosu od 1135 for. Ova jamčevina ima se smatrati kao trošak (Aufwand) potrebit za obavu dražbe.

Čijim je novcem trošak podmiren, nije odlučno za obvezu tuženice, izviruće iz propisa § 1014 o. g. z.; u koliko je pako za podmirenje troška dala punovlastniku predujam, dužnost jest njezina, da putem prigovora ovu činjenicu dokaže, pa da se rieši zahtjevane naknade.

Tužena stavila je taj prigovor veleć, da je ona tužitelju dala iznos od 1135 for. za jamčevinu, koju okolnost dokazuje po suprugu si dru. F. K. uz domirnu zakletvu.

Ovomu svjedoku prigovorena je zavržnost; osim toga ne može ovaj potvrditi, da li je tužena pomenutu svotu, koju je svjedok njoj predao, uručila tužitelju.

S razloga što domirnoj prisegi mjesta ne ima, što tužena ini dokaz — ma i glavnom nečnom prisegom — ponudila nije; što se potonjim dokazalom, glasom izjave u utoku, primljenom 8. srpnja 1892 br. 3948 gr., poslužiti neće, mora se suditi po zahtjevu tužbe.

Dužnost naknaditi parbene troškove osniva se na propisu § 573 g p. p.

Proti toj osudi uložila je tuženica previd, te je kr. stol sedmorice osudom od 23. veljače 1893 br. 532 preinačio osudu banskoga stola i potvrdio osudu prvoga suda.

Razlozi: Tužitelj ište naknadu troška od 567 for. 50 nč., jer da je za tuženicu u tom iznosu kao njezin punomoćnik položio vadij.

Tuženica priznaje, da je tužitelj položio vadij, no poriče, da je to učinio vlastitim novcem, tvrdeći, da je ona svoj novac njemu predala, da namiri vadij.

Po §-u 1014 o. g. z. ima punovlastnik pravo iskati od punovlasti-

Digitized by Google

telja naknadu troška, učinjenoga u poslu punovlastitelja, polag potrebe i koristi ovoga posliednjega.

Pojam „naknade“ troška predpostavlja, da je punovlastnik učinio trošak na teret svoje vlastite imovine, a na korist punovlastitelja: ovaj posliednji ima punovlastniku povratiti, što je on za njega uložio sebi na teret.

No ako je trošak učinjen iz imovine punovlastitelja samoga, tada ne može biti govora o naknadi, jer u tom slučaju niti je punovlastik išta uložio, niti ima šta iskati, da mu bude povraćeno; on (punovlastnik) u obće u tom slučaju nije ni imao troška (to jest: obterećenoga imovinskoga), već je samo razpolagao s novcem punovlastitelja.

Kada bi se u tom slučaju punovlastitelj pridržao na naknadu troška, nastao bi dvostruko protupravni odnošaj: s jedne bi se naime strane punovlastitelj silio, da namiri po drugi put trošak, koji je jur namirio, s druge pak strane nastupilo bi nepravedno obogaćenje punovlastnika na štetu punovlastitelja.

Prema tomu imao je u ovoj parnici tužitelj svakako pružiti dokaz o tom, da je on svojim novcem upitni vadij namirio.

I budući da on na dokaz ove odlučne okolnosti nikakva dokazala ponudio nije, valjalo ga je u očigled poreknuća tuženice odbiti s tužbovnim zahtjevom, kako je to učinjeno osudom prvoga suda.

S toga valja uz preinačenje osude banskoga stola potvrditi osudu prvoga suda. —*a*—

B. Kazneno.

Ako je sud prešao granice zakonite stavke kaznene, koja je podkriepljena obćenito navedenimi u zakonu otegoćujućimi razlozi, nema mjesta radi toga žalbi ništovnoj po §-u 277. točka 11., već je dopušten samo priziv.

(Žalba ništovna na obranu zakona. — Rješitba kr. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 8. listopada 1892. broj 2891.)

Kr. državno odvjetničtvo u G. uložilo je proti osudi kr. sudbenog stola u G. od 18. ožujka 1892. broj 1057, kojom je M. M. proglašena krivom zločinstva kradnje §-a 171. i 173. k. z., prekršaja prevare, § 461. k. z., i prekršaja suprot javnim ustanovam i naredbam, § 324. k. z., te po prvoj stavci §-a 178. k. z. osudjena na kazan težke tamnice od šest mjeseci, priziv s razloga, što obzirom na mnoge otegoćujuće okolnosti nije kazna odmjerena po drugoj stavci §-a 178. k. z. Osudom kr. banskoga stola od 19. svibnja 1892. broj 9836. odpućen je ovaj priziv s razloga, što se osuda glede izreke o kazni, u koliko su granice kazni zakonom ustanovljene, nemože napadati prizivom već ništovnom žalbom.

Digitized by Google

Povodom žalbe ništovne, podnešene po kr. državnom nadodvjetničtvu na obranu zakona, sudio je kr. hrv.-slav.-dalm. stol sedmorice iza obavljene u punom vieću javne razprave:

Kaznenom osudom kr. banskoga stola od 19. svibnja 1892. broj 9836, kojom je priziv kr. državnog odvjetničtva proti osudi kr. sudbenog stola u G. od 18. ožujka 1892. broj 1057. kz. u kaznenoj parnici proti M. M. radi zločinstva kradnje § 171 i 173. kz., prekršaja prevare § 461. kaz. z. i prekršaja suprot javnim ustanovam i naredbam § 324 kz. kao neumjestan odpućen, povriedjen je zakon u §-u 277. st. 11. i u §-u 289. i 290. k. p.

Razlozi: Proti osudi kr. sudbenog stola u G. od 18. ožujka 1892. broj 1057, kojom je M. M. zločinstva kraduje § 171., 173. kz., prekršaja prevare § 461. kz. i prekršaja suprot javnim ustanovam i naredbam § 324. kz. krivom proglašena, te po prvoj stavci §-a 178. kz. na kazan težke tamnice od 6 mjeseci osudjena, predalo je kr. državno odvjetničtvo priziv s razloga, što obzirom na mnoge otegućujuće okolnosti nije kazna odmjerena po drugoj stavki §-a 178. kz. Osudom kr. banskoga stola od 19 svibnja 1892. broj 9836. odpućen je priziv kr. državnog odvjetničtva s razloga „što je kazna odmjerena u granicah zakona u §-u 178. st. I. kz. ustanovljenih, i što se osuda glede izreke o kazni, u koliko su granice kazni zakonom ustonovljene prekoračene, nemože gledom na jasan propis §-a 277. toka 11. k. p. prizivom, već ništovnom žalbom napadati.“ Po §-u 277. točka 11. kp. dopušten je pravni liek žalbe ništovne ako je sud pri odmjerenju kazni prešao svoje pravo kažnjenja ili granice zakonite stavke kaznene, u koliko se ista podkriepljuje razlozi otegućujućimi ili olahkoćujućimi navedenimi poimence u zakonu.

Poimence u kaznenom zakonu navedeni razlozi otegoćujući ili olahkoćujući mogu se smatrati samo oni, koji su označeni stanovitimi faktičnimi okolnostmi, a ne i oni, koji su samo obćenitim pojmom označeni.

Tako su u zakonu poimence navedeni otegoćujući razlozi: začetničtvo kod zločinstva javnoga nasilja silovitim usrtom u tudje nepomično dobro § 84. kz., malodobnost kod zločinstva otmice § 97. k. z., osobita lukavština kod zločinstva potvore § 210. sl. a) k. z. itd., a obćenito su navedeni riečma „otegoćujući“ ili „osobito otegoćujući“ razlozi: u §-ih 77., 110., 138., 154., 178., 184., 202., 221. kz. Prema tomu nije kaznena stavka u §-u 178. al. II. kz. podkriepljena otegoćujućimi razlozi poimence navedenimi pa s toga, ako je sud prekoračio granice te stavke kaznene, neima radi toga mjesta žalbi ništovnoj po §-u 277. točka 11. k. p., nego je samo priziv dopušten.

Krivo je dakle kr. banski stol uporabio zakon, kada je u konkretnom slučaju priziv državnoga odvjetničtva kao neumjestan odputio.

Prema ovim okolnostim valja po §-u 286. II. kp. udovoljiti žalbi

Digitized by Google

ništovnoj kr. drž. nadodvjetničtva, kako je to učinjeno u dispositivnom dielu vrhovne ove riešitbe.

---

1. Kada je zahtjev na progon stavljen po neovlaštenoj osobi, valja po §-u 394. k. p. završi kaznenenu prijavu.

2. Ako privatni tužitelj nedodje na razpravu, nastaje zakonska predmjeva, da je odustao od obtužbe, koja se protudokazi oboriti nemože, pak zato ni nema mjesta povrati u prijašnje stanje ni obnovi postupka.

3. Kazneni sud ima ureda radi uvažiti zastaru.

(Žalba ništovna na obranu zakona. — Rješitba kr. stola sedmorica kao suda kasacionalnoga od 5. studenoga 1892. broj 3862.)

Šumarija u D. prijavila je kr. kotarskom sudu u K. dopisom od 7. srpnja 1891. br. 266. Gj. R. radi uvrede poštenja na štetu šumara M. B. i lugara J. G. počinjene u podnesku Gj. R. od 16. ožujka na kr. šumarsko ravnateljstvo u Zagrebu.

Na razpravu odredjenu na dan 5. studenoga 1891. nije nitko došao, pa je odlukom od 5. studenoga 1891 broj 4170 kz. postupak po §-u 34. i 394 k. p. obustavljen i odluka dostavljena M. B., koji je u podnesku od 9. prosinca 1891. naveo, da je bio službeno odsutan, pak da nije mogao stići na razpravu, te moli da se nova razprava odredi.

Odlukom od 15. prosinca 1891. br. 5260. kz. odredjena je nova raprava na dan 13. siečnja 1892., nu odgodjena, te je nova odredjena na 11. travnja 1892., nakon koje je osudom od 11. travnja 1892. br. 5260 kz. Gj. R. radi prekršaja § 487 k. z. osudjen na zatvor od 14 dana. Njegov priziv odbio je kotarski sud kao prekasno podnešen.

Povodom žalbe ništovne, podnešene po kr. državnom nadodvjetničtvu na obranu zakona, sudio je kr. hrv.-slav.-dalm. stol sedmorice iza obavljene u punom vieću javne razprave:

Kaznenom odlukom kr. kotarskog suda u K. od 13. srpnja 1891. br. 2701 kz., zatim odlukom istoga suda od 15. prosinca 1891. br. 5260 kz. i konačno osudom istoga suda od 11. travnja 1892. br. 5260. kz. ex 1891. izrečenom proti Gj. R. radi prekršaja suprot sigurnosti poštenja, povriedjen je zakon, i to prvonavedenom odlukom u §-u 495. kz., te §-u 390. sl. c. i §-u 394. k. p. zatim drugocitiranom odlukom u §-u 34. k. p. i konačno rečenom osudom u §-u 530., 531. i 532. kz., pa se toga radi ukida prije spomenuta osuda, te se obtuženi Gj. R. po §-u 250 toč. 3. k. p. od obtužbe riešava.

Razlozi: Dopisom od 7. srpnja 1891. br. 266. primlj. kod kr. kot. suda u K. 8. srpnja 1891. prijavila je kr. šumarija u D. Gj. R. radi uvrede poštenja na štetu kr. šumara M. B. i lugara J. G., počinjene u podnesku Gj. R. od 16. ožujka 1891. na kr. šumsko ravnateljstvo u Z.

Digitized by Google

Prvi poziv na ustmenu razpravu izdan je po kr. kotarskom sudu dne 13. srpnja 1891. za okrivljenoga Gj. R. i za M. B. i J. G.

Urečena razprava bila je opetovano na zamolbu kr. šumarije u D. odgodjena, a na onu odredjenu na dan 5. studenoga 1891., nije bio nitko došao, pa je odlukom kr. kotarskoga suda od 5. studenoga 1891. broj 4170 postupak po §-u 34 i 394 k. p. obustavljen i odluka ta dostavljena M. B.

U podnesku primlj. od 9. prosinca 1891. navodi M. B., da bivši službeno odsutan, nije mogao stići na razpravu, te s toga moli, da se nova razprava odredi.

Odlukom od 15. prosinca 1891. broj 5260 bje odredjena nova razprava na dan 13. siečnja 1892., nu odgodjena je, te je nakon ustmene razprave dne 11. travnja 1892., u odsutnosti okrivljenika obavljene, osudom od 11. travnja 1892. br. 5260. Gj. R. prekršaja suprot sigurnosti poštenja § 487. kz. krivim proglašen i na zatvor od 14 dana osudjen. Priziv Gj. R., jer kasno podnešen, odbio je kotarski sud po §-u 417. k. p. — Prijavu je učinila i zahtjev na progon stavila kr. šumarija u D. u službenom dopisu od 7. srpnja 1891. broj 266; nu po samoj prijavi nije uvreda nanešena bila kr. šumariji kao oblasti, nego šumaru M. B. i lugaru J. G., pa su s toga po §-u 495. kz. i 390 sl. c. k. p. samo ova dvojica bila ovlaštena progon Gj. R. tražiti. — Zahtjev na progon stavljen je dakle po neovlaštenoj osobi, te je kotarski sud imao kaznenu prijavu zavrći po §-u 394. k. p.

Ako privatni tužitelj nedodje na razpravu, onda je zakonska predmjeva, da je odustao od tužbe (§ 34. in fine kp.) — Zakon ne daje sredstva i nedopušta, da predmjeva ta protudokazima oborena bude; nepita se tu, da li je privatni tužitelj kriv, ili nije kriv, što na razpravu nije došao, pa zato ni nema mjesta u tom slučaju povrati u stanje prijašuje, (§. 305. k. p.) ni obnovi postupka (glava XIII. k. p. i § 436. k. p.)

Protuzakonita je dakle odluka kot. suda od 15. prosinca 1891. broj 5260, kojom je s nova ustmena razprava na 13. siečnja 1892. odredjena.

Nevidi se, kada je prijava Gj. R. proti šumaru M. B. i lugaru J. G. kr. šumarskom ravnateljstvu u Z stigla, nu uzeti se može, da je stigla najkašnje 24. ožujka 1891., jer je šumarsko ravnateljstvo dopisom od 24. ožujka 1891. tu prijavu dostavilo na izvješće kr. šumariji u D. Prijavu tu vidirao je M. B. dne 4. travnja 1891., pa se uzeti mora, da je toga dana saznao za kažnjiv čin, koji se Gj. R. imputira.

Kaznena prijava proti Gj. R. stigla je kr. kotarskomu sudu u K. dne 8. srpnja 1891., pa sve kad bi se i uzelo, da je prijavu učinio i kazneni progon zatražio sam M. B., nebi moglo mjesta biti kaznenom proganjanju po §-u 530 kz., jer je od 4. travnja 1891. t. j. dana, kada je M. B. za kažnjivo djelo saznao, pa do dana 8. srpnja 1891., kada je prijava učinjenja, proteklo više od 6 nedelja dana.

Digitized by Google

Nu sve da i nije subjektivna zagoda nastupila, utrnula je zagodom samo iztraga i kazna u smislu §-a 531. i 532. kz. — Kako je već navedeno, uzeti se može, da je prijava Gj. R. stigla kr. šumarskom ravnateljstvu u Z. najkašnje 24. ožujka 1891., a po tome da je i kažnjiv čin počinjen najkašnje toga dana.

Prvi poziv kotarskoga suda na Gj. R. kao okrivljenika na ustmenu razpravu izdan je 13. srpnja 1891., a od 24. ožujka 1891. do 13. srpnja 1891 proteklo je više od tri mjeseca, a za prekršaje suprot sigurnosti poštenja §-a 487. kz. jest po §-u 532. obzirom na § 493. kz. vrieme zagode tri mjeseca.

Prema ovim okolnostim valja po §-u 286. II. k. p. udovoljiti žalbi ništovnoj kr. drž. nadovjetničtva.

Odustaja privatnoga tužitelja od tužbe na javnoj razpravi pred prizivnim sudom nemože imati posljedicom, da okrivljenik bude riešen od obtužbe po §-u 250. toč. 2. k. p.

(Žalba ništovna na obranu zakona. — Rješitba kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice kao suda kasacijonalnoga od 17. prosinca 1892. br. 4215.)

Osudom kr. kotarskog suda u Gj. od 5. siečnja 1891. br. 38 kz. riešene su T. L. i M. T. po §-u 250. točka 3. k. p. od obtužbe radi prekršaja suprot sigurnosti poštenja, označena u §-u 496. k. z. Usljed priziva privatnog tuzitelja J. S. odredio je kr. sudbeni stol u B. kao prizivni sud javnu razpravu na dan 17. kolovoza 1892. na kojoj je privatni tužitelj od obtužbe odustao, radi česa je osudom od 17. kolovoza 1892. broj 4229 kz. zabačen priziv privatnoga tužitelja po §-u 420 k. p.

Povodom žalbe ništovne, podnešene po kr. državnom nadovjetničtvu na obranu zakona, sudio je kr. hrv.-slav.-dalm. stol sedmorice iza obavljene u punom vieću javne razprave,

da je osudom kr. sudbenog stola u B. kao suda prizivnoga od 17. kolovoza 1892. broj 4229. kojom je priziv privatnoga tužitelja I. S. proti odriešujućoj odsudi kr. kot. suda u Gj. od 5. siečnja 1891. broj 38 zabačen jedino s razloga, što je privatni tužitelj J. S. na javnoj razpravi očitovao, da od tužbe odustaje, zakon u §-u 420., 250. točka 2. i 249. al. 2. k. p. povriedjen.

Razlozi: Na javnoj razpravi držanoj dne 17. kolovoza 1892. kod kr. sudbenog stola kao suda prizivnoga u B. povodom priziva privatnoga tužitelja J. S. proti osudi kr. kotarskoga suda u Gj. od 5. siečnja 1891. br. 38., kojom su T. L. i M. T. po §-u 250. točka 3. k. p. riešene od obtužbe radi prekršaja suprot sigurnosti poštenja § 496 k. z., izjavio je privatni tužitelj na kraju razprave, da od svoje tužbe odustaje, pa je osudom od 17. kolovoza 1892 broj 4229 zabačen priziv privatnoga tužitelja po §-u 420. k. p. i to srazloga, „što je privatni tužitelj na razpravi

Digitized by Google

očitovao, da odustaje od svoje tužbe, a prekršaj suprot sigurnosti poštenja ima se progoniti samo na zahtjev privatnoga tužitelja."

U §-u 420. k. p. taksativno su navedeni slučajevi, kada ima sudbeni stol priziv odmah zabaciti, pa je očito, da se na konkretni slučaj nemože uporabiti propis §-a 420. k. p.

Nu odpravak osude kr. sudbenog stola kao suda prizivnoga u B. od 17. kolovoza 1892. broj 4229. kojom se priziv po §-u 420. k. p. zabacuje, u protuslovju je sa osudom, kako je nakon obavljene javne razprave proglašena, jer je u zapisniku o javnoj razpravi zabilježeno: „nakon kratkoga viećanja proglašena bi osuda, kojom se okrivljenica po §-u 250. toč. 2. k. p. od obtužbe rieŝava."

Od tud pako, te iz obrazloženja osude razabire se, da je sudbeni stol kod izricanja osude pošao sa toga stanovišta, da se nemože o samoj stvari suditi, nego da se ima okrivljenik po §-u 250. točka 2. k. p. od obtužbe riešiti, kad privatni tužitelj na javnoj razpravi (§ 427—432 k. p.) od tužbe odustane.

Obtuženik se ima po §-u 250 točka 2. k. p. riešiti od obtužbe, kada tužitelj odustane od nje, pošto je glavna razprava već odpočela, nu prije nego li sud otidje u viećnicu da stvori osudu. Ovaj potonji uvjet pokazuje, da ustanova §-a 250. toč. 2. k. p valja samo za postupak kod suda prve molbe, i da joj nemože više biti mjesta, kada je obtužba osudom prvoga suda već riešena. Po §-u 406. al. 1. k. p. vriedi to i za kotarske sudove.

Ako privatni tužitelj nedodje na ustmenu razpravu pred kotarski sud, onda se po §-u 34. al. 3. i §-u 391. k. p. ima smatrati, da je odustao od tužbe, izostanak pak privatnog tužitelja od prizivne razprave pred sudbenim stolom neima po §-u 429. al. 2. k. p. druge posljedice, nego da će se obzirom na ono, što je u prizivu i prizivnom izvedenju privatnoga tužitelja navedeno (§ 430. k. p.) izreći presuda o njegovu prizivu u smislu zakona.

Po §-u 431. k. p. ima se nakon saslušanja sviedoka, vještaka i okrivljenika pozvati prizivatelj, da priziv svoj obrazloži.

Iz tih zakonskih ustanova biva jasno, da je predmetom javne razprave po §-u 427—432 k. p. ne obtužba, nego izrečena po kotarskom sudu osuda i predani priziv, pa te ustanove u savezu sa §-om 250. toč. 2. i 406. al. 1 k. p. pokazuju, da odustaja privatnoga tužitelja od tužbe na javnoj razpravi pred prizivnim sudom nemože imati tu posljedicu, da okrivljenik bude riešen od obtužbe po §-u 250. točka 2. k. p. Ona može imati samo materijalno-pravnu posljedicu, navedenu u §-u 530. in fine, k. z., naime, da se može u pravilu kod prizivnoga suda smatrati razlogom za ublaženje kazni.

Digitized by Google

Prema tome predleži povrieda zakona u §-u 420, 250 točka 2. i 429 al. 2 kz. post., česa radi valja udovoljiti žaobi ništovnoj kr. državnoga nadodvjetničtva.

Kada vojnik bude po vojnom sudu nekrivim proglašen radi nevojničkog kažnjivog čina, ne može se pred gradjanskim sudom radi istog kažnjivog čina pod obtužbu staviti prije, nego sud na predlog državnog odvjetnika dozvoli obnovu kaznenog postupka u smislu §-a 296 k. p.

Osudom c. i kr. posadnog vojnog suda u Z. od 28. listopada 1890. sudjeno je, da c. i kr. vojnik Stjepan S. nije kriv, da si je u noći od 10. ožujka 1890. u Z. svoje koristi radi iz zatvorena kovčega c. i kr. nadporučnika Vilima S. kao posjednika uzeo gotova novca u iznosu od 1170 f.; nadalje da nije kriv, da si je u vremenu od početka godine 1890. do ožujka 1890. u Z. iz zatvorene pivnice Floriana K. svoje koristi radi, a bez privoljenja ovoga kao posjednika prisvojio vina u vriednosti od 10 for.

Iza izrečenja ove osude stavljen je vojnik Stjepan S. u pričuvu, jer je propisnu prezentnu službu od tri godine obavio.

Mjeseca veljače 1892 prijavilo je gradsko redarstvo u Z. bivšeg vojnika Stjepana S. radi gornjih kradja kr. državnom odvjetničtvu u Z., jer je tečajem g. 1891 saznalo više okolnostih, iz kojih je sumnjalo, da je Stjepan S. u družtvu ortaka gornje kradje počinio.

Nakon provedene iztrage, podignulo je državno odvjetničtvo 30. travnja 1892. proti bivšem vojniku Stjepanu S. i postolaru Jakobu H. obtužbu: da su u večer 10. ožujka 1890 u Z. u družtvu svoje koristi radi, a bez privoljenja Vilima S. gospodara prvoga kao posjednika iz njegova zatvorena kovčega prisvojili si novca u iznosu od 1170 for.; a Stjepana S., da si je tečajem godine 1890 u Z. svoje koristi radi, a bez privoljenja Florijana K. kao posjednika uzeo iz njegove zatvorene pivnice vina u vriednosti od 10 for., pa da su time počinili zločinstvo kradnje, označene u §§ 171, 173, 174 II. sl. a) i c), 179 k. z., a kod Stjepana S. i u §-u 176 sl. b) k. z., kažnjivo gledom na § 180 k. z. po §-u 179 k. z.

Dana 20. srpnja 1892 bijaše vrhu ove obtužbe glavna razprava pred kr. sudb. stolom u Z. Branitelj obtuženih rekao je u svom zaključnom govoru, da sudb. stol nije nadležan za sudjenje Stjepana S. u ovoj stvari, jer je on u grieh mu upisani čin počinio kao vojnik i vojnički sud osudu izrekao; a ako je opravdana nadležnost sudb. stola, da je imalo kr. drž. odvjetničtvo zatražiti obnovu kaz. postupka i pošto osuda c. i kr. posadnog suda u Zagrebu bude ukinuta i obnova dozvoljena — tekar onda obtužbu podignuti.

Zastupnik državnog odvjetničtva odvratio je na ove prigovore, da su obzirom na ustanove §-a 210 k. p. neumjestni.

Digitized by Google

Drugi dan proglašena je osuda, kojom su Stjepan S. i Jakob H. proglašeni krivimi zločinstva kradnje u smislu obtužbe na štetu c. i kr. nadporučnika Vilima S., dočim je Stjepan S. odriešen po §-u 250 toč. 3 k. p. od obtužbe radi kradnje na štetu Florijana K.

Nu prije proglašenja osude saobćio je predsjedatelj suda, da je presudni sud dozvolio obnovu postupka proti Stjepanu S. prema ustanovi §. 296 sl. b) k. p. i izrekao, da se odriešujuća osuda c. i kr. posadnog suda u Zagrebu od 28. listopada dokida.

Obtuženi uložili su proti osudi žaobu ništovnu temeljem §. 277 t. 5 i 9 sl. b) i c) k. p.

Dana 15. listopada 1892. bijaše pred kr. stolom sedmorice javna kasacionalna razprava, te je iza saslušanja razlaganja izvjestitelja, branitelja obtuženih i zastupnika kr. drž. nadodvjetničtva proglašena osuda, da se daje mjesta žaobi ništovnoj obtuženika Stjepana S. i Jakoba H. i osuda prvoga suda po §. 284 k. p. in fine ukida i prvomu sudu nalaže, da spise povrati kr. državnom odvjetničtvu u Z. na postupak po smislu §-a 296 k. p.

Riešitba kr. stola sedmorice obrazložena je sliedećimi razlozi:

Pošto je obtuženik Stjepan S. pravomoćnom osudom c. i kr. posadnog suda u Z. od 18. listopada 1890. odriešen od obtužbe radi zločinstva kradnje, počinjene 10. ožujka 1890. na štetu c. i kr. nadporučnika Vilima S. nije on radi istoga čina opet pod obtužbu stavljen biti mogao, dok nije kr. drž. odvjetničtvo po propisu §. 296 k. p. izhodilo obnovu kaznenog postupka proti rečenomu obtuženiku.

Prema tomu obtužnici kr. državnog odvjetničtva od 20. travnja 1892. br. 356 manjka zakonita predpostava, ter se na temelju iste nije mogla izreći osuda, kako je to po prvom sudu učinjeno.

Stoga predleži proti osudi prvoga suda razlog ništovni, predvidjen u §-u 277 toč. 9 sl. c) k. p., u koliko se odnosi na obtuženika Stjepana S.

Čin, kojim se Stjepan S. zajedno sa Jakobom H. obtužuje, sačinjava jednu cjelinu — družtvenu kradnju — čega radi ni Jakob H. nije mogao biti radi toga čina obtužen zajedno sa Stjepanom S. sve dotle, dokle predleži pravomoćna osuda, kojom se izriče, da Stjepan S. nije kriv.

Radi toga nerazriešivog koneksiteta ukazuje se obtužba i glede Jakoba H. nepravilnom, predleži dakle proti osudi prvoga suda i glede ovoga obtuženika razlog ništovni § 277 toč. 9 sl. c) k. p.

S tih razloga valja uslied žaobe ništovne obtuženikah osudu prvoga suda ukinuti po §-u 284 k. p. i odrediti, kako je učinjeno ovom vrhovnom osudom.

Kr. državno odvjetničtvo u Z. je iza stignuća ove riešitbe kr. sudb. stolu stavilo je predlog, da se dozvoli obnova kaz. postupka proti Stjepanu S. temeljem §-a 296 t. 2 k. p., te je takovu sudbeni stol zaključkom

Digitized by Google

od 24. listopada 1892 br. 8468 dozvolio, pa je kr. državno odvjetničtvo podignulo novu obtužbu, vrhu koje jošter glavna razprava ne bijaše.

Priobćio Eugen Gayer.

Iz upravne prakse.

Razdioba kamata od šumske glavnice.

Prigodom razdiobe kamata od šumske glavnice u urbarijalnoj obćini M. dodieljeni su po obćinskom poglavarstvu u S. i parohu u D. kamati na jedno selište, pošto je osudom kr. sudbenog stola kao urb. suda u O. od 12 kolovoza 1868. broj 32, potvrdjenom riešitbom kr. banskog stola od 23. prosinca 1868. broj 8246, dopitano šume u urbar. obćini M. na jedno selište za „župu", nadalje pošto je na temelju toga uvrštena u temeljnu knjigu urb. ovlaštenika „župa" kao urb. ovlaštenik na jedno selište, napokon što u urb. obćini M. nema parok. ureda, već M. spada pod parokiju u D. Usljed pritužbe urbarskog ovlaštenika ukinula je kr. kotarska oblast u S. odlukom od 13. ožujka 1889. broj 882. gornju odredbu obć. poglavarstva prama §-u 3. i 4. z. čl. VI. ex 1836. i naredbi c. kr. hrv.-slav. namj. vieća br. 5320 ex 1857. s razloga, jer parohijalnomu uredu u D. nepripada šumska kompetencija u urb. obćini M., pošto ista neima samostalnoga parohijalnoga ureda, te pošto paroh. ured u D. imade svoju šumsku kompetenciju u urbar. obćini D. Ovu odluku ukinuo je upravni odbor u O. riešitbom od 12. veljače 1890. broj 951 s razloga, što je glasom osudâ kr. sudbenoga stola i kr. banskog stola u urb. obćini M. zaista i na „župu" dopitana kompetencija za jedno selište, te s razloga što urb. obćina M. spada pod parohiju u D., a prama tom neima dvojbe, da paroh. uredu u D., pod čiju upravu spada urb. obćina M., pripada uživanje dosudjene kompetencije šume i paše na jedno selište. Usljed utoka urb. ovlaštenika ukinuta je ta riešitba po kr. zem. vladi pod 14. svibnjem 1891. broj 38897. te potvrdjena odluka kr. kotarske oblasti s razloga navedenih u istoj odluci, s tom primjetbom, da se okolnost, što je u urb. obćini M. dosudjena jedna sesija „župniku", neima tumačiti tako, da ista pripada paroh. uredu u D., koji obavlja zvanje paroha i u M., nego je ta sesija uzeta idealno i pridržana za onaj slučaj, ako i u M. bude ustrojena „župa". Pošto je time odlučeno, da isti kamati nepripadaju paroh. uredu u D., ali nije odlučeno, komu pripadaju, to se je kr. kotarska oblast obratila na upr. odbor s upitom, da li se imadu razdieliti medju urb. ovlaštenike ili će se po razmjerju konkurencije izmedju raznih vjeroizpovjesti imati priposlati dotičnim konsistorijem na kapitaliziranje. Isti je pod 7. rujnom 1891. broj 4272 odvratio: „pošto je kr. zemaljska vlada načelno riešila, da je urb. obćini M. samo idealni dio „župne nadarbine" unešen, to, dok tamo „župe" nema, pripada ova idealna pripadnost svojoj cielosti t. j. urb.

Digitized by Google

općini u M. te se s toga kamati medju ovlaštenike urbarialne općine u M. po njihovom ovlaštenju podieliti imadu."

Što se tiče pako kamata, odpadajućih u obće na „školu", to je riešitbom kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 25. siečnja 1881. broj 4221. ex 1880. odlučeno, da se imade s istimi postupati po ustanovi §-a 30. zak. od 14. listopada 1874. (sada § 31. zak. od 31. listopada 1888.) naime kao sa dohodkom od školskoga zemljišta, a to s razloga, jer je §. 133. gor. zakona (sada § 128 gor. zakona) učiteljem podavanje ogrievnih drva od strane općina napose osigurano, te na tom temelju prigodom klasifikacije škole zajamčeno i odmjereno, a obzirom na to nemože niti prama smjeru §-a 7. i 9. c. p. od 17. svibnja 1857. učjteljem pripadati još preko toga i pravo na dohodak ili kamate od onih tangenta, koje od kupovine za prodane dielove obć. šuma bivaju izlučene na ime učiteljevo ili na ime škole.

Dr. Križ.

Potajno razdieljena zadruga imade se prosudjivati po vremenu oblastne razdiobe.

Zadruga F. iz H. k. br. 18 razdielila se je prije 26 godina dakle prije krieposti z. čl. IV. ex 1870. samovoljno bez nasilja i bez povreda interesa malodobnika prame dviem lozama na dva diela tako, da je jedan dio pripao Janešu F., a drugi dio Josipu F. star. Prvi jest umro godine 1873., a drugi godine 1871., a iza njihove smrti uživao je prvi dio sin Janeša Josip mldj., a drugi dio sin Josipa star. Ištvan. Prije 6 godina vratio se Ištvan Josipu mldj, te tu s njim zajedno do svoje smrti živio, umro je pako 23. veljače 1892., neostaviv nikakova potomka iza sebe. Sprovedbu potajne diobe zatražiše poslje smrti Ištvanove nasljednici Eve F., koja je bila sestra Ištvanova te se bila izudala za F. B., podneskom od 21. ožujka god. 1892. Kr. kot. oblast u O. odredila je odlukom od 24. svibnja 1892. broj 4901, da se obzirom na § 56. zakona od 9. svibnja imade bivša potajna dioba sprovesti gruntovno prama ondašnjemu faktičnomu stanju tako, da se prvi dio upiše na Josipa F. mldj., a drugi dio na ostavinu Ištvana F. Ova odluka bila je usljed utoka Josipa F. mladjeg potvrdjena riešitbom upravnoga odbora u O. od 9. srpnja 1892. broj 513 sjed. zap. iz istih razloga. Medjutim je i proti toj riešitbi Josip F. ml. uložio utok, a na to uzsliedila je sliedeća riešitba kr. zemaljske vlade:

„U riešenju utoka Josipa F. ml. iz H. proti drugomolbenoj odluci upravnoga odbora u O. od 9. srpnja 1892. broj 513 odnosno 821, kojom u diobnom predmetu potajno razdieljene zadruge F. iz H. k. broj 18 suglasno s prvomolbenom odlukom kr. kot. oblasti u O. od 24. svibnja 1892. broj 4901 upitnu zadrugu na molbu O. B. i drug. razpisuje tako, da se jedna polovica pripisuje Josipu F. ml., a druga polovica ostavštini Ištvana

Digitized by Google

F. preminuloga dne 23. veljače 1892., protivno zahtjevu utjecatelja, da se sav posjed njemu kao jedinomu zadružnomu članu u samovlastničtvo preda, obnašla je kr. zemaljska vlada, odjel za unutarnje poslove, riešitbom od 1. prosinca 1892. broj 42633 utok uvažiti i oboje niže stepene odluke zajedno sa povedenim postupkom u cielosti ukinuti te odrediti, da se po propisu §-a 55. z. z. postupa.

Razlozi ovoj vrhovnoj riešitbi jesu, što iz spisa proizlazi, da su molbu za razpis podigle osobe, koje na to nikakvu legitimaciju nisu imale, jer niti su iste osobe članovi zadruge, niti mirni i pravni posjednici dapače nikakovi kojega diela nekretnina zadružnih, a niti vjerovnici; kao najbliži rod pako umrvšega zadrugara Ištvana F. nemaju toga prava, jer u seljačkom zadružnom pravu srodstvo izvan zadruge bez pravnih je posljedica, pošto u zadruzi, bez obzira je li je u zajednici ili potajno razdieljena, nema mjesta nasliedstvu, niti može u obće pitanje nasljedstva nastati.

Ištvan F. umro je dne 23. veljače 1892. bez da je oblastnim provedenjem diobe svoj dio sebi kao privatno pravni sobstveni imetak stekao odnosno osigurao, te je taj dio samo kao zadružni član držao, koji dio upravo radi toga nije mogao poslje smrti prenieti na eventualne svoje nasljednike, već je smrću njegovom u zadruzi nastao slučaj, da je Josip F. ml. postao jedini i zadnji član zadruge te se je imao njegov zahtjev za postupak po §-u 55. uvažiti, a molitelji odbiti.“ *Dr. Krtž.*

Ako koja stranka drži, da imade kakav privatno-pravni naslov na imetak koje zadruge, u kojoj su svi članovi izumrli, prosto joj stoji nastupiti put redovite parnice: a nemože temeljem zakonskih ustanova kao treća osoba moliti brisanje zadružnog svojstva i upis na ostavinu posliednjeg zadružnog člana, koji polag obstojećih zakona nije stekao samovlastničtva, niti su na takvu molbu vlastne upravne oblasti promjenu gruntovnog stanja odrediti.

U zemlj. br. 46 porez. obćine K. upisana je kao vlastnica zadruga Fr. H. kbr. 42 iz K. Zadnji član ove zadruge bio je Josip Fr. H., koji je dne 6. listopada 1862 umro; nu njekoliko godina prije svoje smrti, kad su ostali svi zadrugari pomrli, prodao je isti sve svoje zadružne nekretnine zadruzi Fr. kbr. 41 iz K., koja se od toga doba, pa sve do danas, dakle preko 30 godina u posjedu gori navedenih nekretnina, prem su sveudilj na zadrugu Fr. H. kbr. 42 iz K. upisane, nalazi ter jih i uživa.

Dne 5. siečnja 1891 zamolila je obzirom na to zadruga Fr. kbr. 41 iz K. po svojem kućegospodaru Nikoli F. kr. kot. oblast u P., da dozvoli brisanje zadružnog svojstva u zemlj. br. 46 por. obć. K. sa imena zadruge i upis ovih nekretnina na ostavinu zadnjega člana Josipa, da tako prenos zadružnih nekretnina na ime zadruge Fr. kbr. 41 izposlovati može.

*

Digitized by Google

Kr. kot. oblast u P. odbila je odlukom od 11. siečnja 1891 br. 81 molbu s razloga:

što je Josip Fr. umro prije 1. siečnja 1890, kojega je dana zakon od 9. svibnja 1889 o zadrugah u život stupio, te stoga nije niti mogao po rečenom zakonu steći pravo samovlastničtva na imovinu zadruge Fr. H. kbr. 42.

Povodom uloženoga utoka po kuće gospodaru žadruge F. kbr. 41 iz K., potvrdio je upravni odbor županije Z. riešitbom svojom od 3. ožujka 1891 br. 372 prvomolbenu odluku s razloga:

što je župničkom izvjestnicom dokazano, da je Josip Fr. H. dne 6. listopada 1862 umro, dakle da ga zakon od 9. svibnja 1889 nije zatekao kao posliednjeg živućeg člana na upitnom zadružnom zemljištu i

što je s druge strane koli izjavom članova zadruge Fr. kbr. 41 toli svjedočbom poglavarstva obćine P. od 5. veljače 1891 br. 323 dokazano, da nekretnine zadruge Fr. H. kbr. 42 upisane u zemlj. br. 46 por. obć. K. uživa i posjeduje već preko 30 godina zadruga Fr. kbr. 41.

Povodom daljnjeg utoka potvrdila je kr. zem. vlada, odjel za unutarnje poslove, odpisom svojim od 11. veljače 1892 br. 15.362 napadnutu riešitbu s razloga:

što zadnji član obstojale zadruge Fr. kbr. 42 Josip Fr. nije doživio zakon od 3. ožujka 1874 odnosno od 9. svibnja 1889, a tim nije stekao blagodat ustanova rečenih zakona, po kojih zadružno svojstvo prestaje, čim se na zadružnom seliŝtu nadje samo jedan član ili jedna obitelj, uslied toga nije niti stekao samovlastničtvo, da bi se na njegovu ostavinu prenieti mogao zadružni posjed;

što u savezu s netom navedenim razlogom nisu upravne oblasti ni vlastne ni nadležne promjenu grunt. stanja odrediti, jer kad se je faktična promjena u zadruzi sbila, onda nije obstajao zakoniti naslov, po komu bi to upravnim oblastim pripadalo, a kašnji zakoni, koji taj naslov upravnim vlastim davaju, ne samo da nisu samovlastnika Josipa Fr. zatekli, nego već je bio umro;

što promjenu gruntovnog stanja moli treća osoba, koja nije u nikakovom zadružnom odnošaju s obstojalom zadrugom stajala i koja samo putem civilnoga sudca do eventualnoga svoga prava doći može.

Iz svijuh ovih razloga morala se je gornja odluka potvrditi i utok odbiti, a držeći utjecatelji, da jim pripada kakovo pravo na nekretnine zadruge Fr. H. kbr. 42 iz K. s naslova privatno-pravnoga, prosto jim je nastupiti put redovite parnice.

Malvić.

Digitized by Google

SVAŠTICE.

(Medjunarodna kriminalistična udruga) držati će sliedeću glavnu skupštinu po zaključku upravljajućega odbora početkom kolovoza ili početkom listopada 1893 u Parizu, na kojoj će se razpravljati sliedeća pitanja:

1. Upliv kriminalno-sociologkih i kriminalno-antropologkih iztraživanja na pravna temeljna načela kaznenoga prava. Izvjestitelji: profesori Gauckler iz Caene, Alimena iz Napulja, Liszt iz Halle, predsjednik sudišta Garofalo iz Napulja i iztražni sudac Tarde iz Sorlate (Dordogne).

2. Neopredieljene kaznene osude. Izvjestitelji: profesori van Hamel iz Amsterdama, Prins iz Bruselja i ravnatelj Brockway iz Elmire (New-York).

3. Metoda znanstvene i jedinstvene statistike priupadničtva. Izvjestitelji: Profesor van Hamel iz Amsterdama, generalni statistički ravnatelj Bodio iz Rima i dr. Koebner iz Berlina.

4. Četvrto pitanje ustanovit će se sporazumno s francezkimi članovi udruge.

Nezavisno od ovih pitanja predavat će jedan član udruge, mediciner: „o moralnom ludilu".

Zatim predložit će upravljajući odbor, sastavljen od Prinsa, Liszta i van Hamela, da se promieni članak VIII. temeljnih pravila udruge onamo: 1. da se upravljajući odbor bira na dvie godine i da su u njem četiri člana, 2. da bira predsjednika skupština, da se isti iza minule periode nemože na novo birati i da se kod izbora predsjednika postepeno uzme obzir na razne države, u kojih ima članova udruge, 3. da odbor upravu podieli na ostala tri člana i da odbor može imenovati tajnike odbora kao zamjenike.

Ovimi promjenami smjera odbor, da dade udruzi jasam medjunarodni značaj, jer će članovi raznih država moći doći na čelo udruge.

Zemaljska grupa njemačka iste medjunarodne udruge, koja je prošle godine radi pogibelji od kolere odgodila svoju skupštinu, držat će ju 7. i 8. travnja 1893. u Berlinu, ter će tom sgodom članovi razgledati zavode za mladiće, a biti će i svečana sjednica berlinskoga pravničkoga družtva, u kojoj će predavati vladin savjetnik profesor dr. Karlo Hiller „o kažnjenju pijanstva."

Na samoj skupštini razpravljat će se sliedeća pitanja:

1. Postupak sa zapuštenimi i zločistvu odanimi mladići. Izvjestitelji: dr. Appelius državni odvjetnik u Elberfeldu, sudbeni viećnik Schmölder iz Kölna i ravnatelj Kessler iz Waberna.

Digitized by Google

2. Treba li reformirati ustanove njemačkoga držav. kaznenoga zakona, koji se tiču korekcionelnoga uztegnuća slobode nakon pretrpljene dosudjene kazni? Izvjestitelj profesor Hippel iz Strassburga.

(Pregled pravosudnoga zakonodavstva u Hrvatskoj i Slavoniji.) O tom predmetu držao je dne 8. ožujka 1893. predavanje odvjetnik dr. Karlo Ružička u plenarnoj skupštini bečkoga pravničkoga družtva. Do sada nam je pri ruci samo kratak izvadak iz toga predavanja, nu čim dobijemo predavanje u cielosti, mi ćemo se pobliže osvrnuti na isto i našim čitateljem priobćiti izcrpivi sadržaj.

(Glavna skupština družtva „Pravnika" u Ljubljani) bila je dne 26. siečnja 1893. pod predsjedničtvom dra. Papeža, koj je skupštinu otvorio govorom, ocrtav družtveno djelovanje u prošloj godini i naglasio, da je obstanak družtvenoga lista „Slovenskoga Pravnika" osiguran. Napomenuo je, da je družtvo svojski o tom radilo, da izda slovensku pravnu terminologiju, kod česa je mnogo radio Fran Malčinski, a uredjivanje pravne terminologije, da je preuzeo strukovnjak i družtveni odbornik dr. Babnik, koj je za tim kao drugu točku dnevnoga reda pročitao izvješće bivšega družtvenoga tajnika dra. D. Majarona, koje završuje s predlozi, da ne ministru pravosudja grofu Schönbornu izreče topla a zahvala, što je sudbenomu pristavu dru. Babniku podieljen dopust u svrhu uredjivanja terminologijskoga gradiva i da se isto tako izjavi zahvala zemaljskomu kranjskomu odboru za novčanu podporu, podieljenu za izdavanje slovenske pravne terminologije. Dr. Janko Babnik izviestio je za tim o napredku radnja oko pravne terminologije, a blagajnik Ivan Gogola pročitao je izvješće o financijalnom stanju. Kod preduzetoga zatim izbora predsjednika i odbornikâ izabran je predsjednikom dr. Andrej Ferjančić (pošto se je prije toga dr. Papež zahvalio, jer da radi drugih poslova nebi više mogao primiti predsjedničtvo), za odbornike dr. Janko Babnik c. kr. sudbeni pristav, Ivan Gogola c. kr. notar, dr. Wal. Krisper, Mat. Zamida pokrajinski savjetnik, Fran Milčinski c. i kr. prislušnik, dr. Makso Pirc odvjetnički kandidat i dr. V. Supan odvj. kandidat, svi kao ljubljanski odbornici, a kao vanjski odbornici dr. Julij Hrašovec odvjetnik u Celju, dr. Danilo Majaron, odvjetnički kandidat u Beču i Bogdan Trnovec c. kr. sudbeni savjetnik u Trstu. — U odborskoj sjednici držanoj 29. siečnja 1893. izabrani su zamjenikom predsjednika dr. Krisper, tajnikom dr. Pirc, blagajnikom Gogola, knjižničarom Milčinski, a u odsjek za družtveni list Zamida, dr Babnik i Milčinski.

Digitized by Google

KNJIŽEVNE OBZNANE.

Правник, лист за правне и државне науке (uredjuju ga Jovan Aćimović i Dr. Mil. R. Vesnić, a izdaje srbsko pravničko družtvo) svezka 1., januar 1893, sadržaje: Našim čitaocima, od urednika. — Novi zakonik o krivičnom postupku za Bosnu i Hercegovinu, od Ž. M. Milosavljevića. — O gradjanskom položaju stranaca u Italiji, od Dra. Vladimira Papafave. — O pensiji činovničkoj, od Jove Gjorgjevića. — Teorija odgovornosti, od Dra. Pavla Dibojsona, prevod od K. Petrovića. — Pravosudje. — Književni pregled. — Glasnik. — U književnom pregledu donosi obširnu ocjenu kaznenog prava, priudešenog po Dru. Šiloviću iz pera našeg suradnika Dra. Nikole Ogorelice, koju ocjenu ćemo u jednom od budućih brojeva u cielosti pretiskati, ako nam bude prostor lista dopustio. Na koncu javlja „Правник", da će se u diskusiju na ovogodišnjem zboru srbskog pravničkog društva uzeti sliedeća pitanja:

1. U kom pravcu i po kojim načelima da se preduzme reforma gradjanskoga zakonika za kraljevinu Srbiju?

2. Da li Srbija treba da usvoji u svome zakonodavstvu uslovnu osudu? Za izvjestioca prvog pitanja odredjen je g. Jovan Aćimović, a drugog g. Dr. Mil. R. Vesnić.

Svezka 2., februar 1893, sadržaje: Stara i nova škola u ekonomskoj nauci, pristupno predavanje iz narodne ekonomije Milića J. Radovanovića, profesora velike škole. — Novi zakonik o krivičnom postupku za Bosnu i i Hercegovinu, od Ž. M. Milosavljevića (nastavak). — Psihopatični slučajevi pred našim sudovima, od Dra. M. V. Vasića. — Teorija odgovornosti od Dra. Pavla Dibojsona, preveo K. Petrović (svršetak). — Pravosudje. — Književni pregled. — Glasnik.

Slovenski pravnik (uredjuju ga Dr. Makso Pirc i Dr. Viktor Supan, a izdaje družtvo „Pravnik") broj 2. za mjesec veljaču sadržaje: O troškovih za ustanovitev in vzdrževanje javnih ljudskih šol na Kranjskem. — K vporabi §. 263 k. pr. r., od Dra Stepančiča. — O razumljivosti, ki je zahtevamo od slovenskih pravnikov, od Dra. Fr. Oblaka. — Iz pravosudne prakse. — Iz upravne prakse. — VI. redna glavna skupščina društva „Pravnika". Razne vesti. — Pregled pravosudstva. — Broj 3. za mjesec ožujak sadržaje: O naravstvenoj obvezanosti, od Dra. Janka Pajka. O troških za ustanovitev in vzdrževanje javnih ljudskih šol na Kranjskem (konec). — K vporabi §-a 263 k. pr. r., od Dra. Fr. Tekavčića. — Iz pravosudne prakse. Iz upravne prakse. — Književna poročila. — Razne vesti. — Pregled pravosudstva.

Sur la condition des étrangers d' après la constitution et les lois de la république Mexicaine. Communication à la Société de législation com-

Digitized by Google

parée de France, par Dr. Vladimir Pappafava. Zara (Witaliani) 1893. 8°, 14. U ovoj razpravi razlaže poznati naš pisac položaj stranaca u meksikanskoj republici.

Џон Хауард — један апостол XVIII. столећа, од дра. Мил. Р. Веснића, напосе штампано из XIII. годишњице Чупића. Београд (Штампарија краљевине Србије) 1893. 8°, 30. U ovoj monografiji predočuje nam pisac život i djela velikog kaznioničkog reformatora Johna Howarda. Pored biografije Howardove prikazuje u kratko užasno stanje kazniona u svoj Europi u doba, kada je Howard živio, te navadja nekoliko primjera iz narodnih pjesama, u kojih se vidi, kako su po sudu naroda morale upravo grozno izgledati sredovječne kaznione. Na koncu napominje pisac, da je četvrti medjunarodni kaznionički kongres u Petrogradu g. 1890., o komu je „Mjesečnik“ u broju 2. i 3. od g. 1891. pobliže izvjestio, proslavio stogodišnjicu Howardovu, koji je umro 20. siečnja 1790. u Kerzonu u južnoj Rusiji, koji mu je podigao dostojan spomenik.

Mi na ovu monografiju našega biogradskoga kolege upozorujemo hrvatske pravnike, te im ju toplo preporučamo.

Centralblatt für Rechtswissenschaft, herausgegeben von Dr. von Kirchenheim, Professor der Rechte in Heidelberg, donosi u svezci 6. g. 1893. veoma povoljne ocjene prvih dvajuh svezaka znanstvene knjižnice, što ju izdaje kr. zem. vlada, odjel za bogoštovlje i nastavu, iz pera sveučilištnog profesora u Pragu Dra. Pražáka, u kojih učeni ocjenitelj napose pohvalno ističe, da je kr. zem. vlada uzela u svoje ruke izdavanje učevnih knjiga za sveučilištnu mladež.

Ljetopis jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za god. 1892. Zagreb 1893. Na prvom su mjestu priobćena pravila akademijska, zatim poslovnik, pravila knjižnice, pravila za akademijsku galeriju Strosmajerovu, pak osoblje.

Akademija ima sada 5 počastnih članova, 28 pravih i 41 člana dopisnika. U „poslovanju“ priobćeni su izvadci iz zapisnika o sjednicah. Akademija je u godini 1891. imala prihoda 20.848 for. 14 nč., a rashoda 20.094 for. 30 nč., po tom je ostao višak 753 for. 83 nč., koji je prešao u prihod godine 1892. Koncem godine 1891. iznosila je zaklada u papirih 397.763 for. 25 nč. Koncem godine 1890. iznosila je zaklada u paripih 413.008 for. 72 nč., od kojih je ove godine za dogradnju nove kuće na nadbiskupskom trgu prodano u nominalnoj vriednosti za 16.250 for., s kojimi bi zaklada iznosila koncem godine 414.013 for. 25 nč. Dohodak minule godine od 20 848 for. 14 nč. sastojao se od 15.774 for. kao $^4/_5$ kamata od glavnice; za razprodane knjige primila je akademija 2563 for., a 1000 for. darovao joj je i opet njezin pokrovitelj preuzv. g. biskup Strosmajer.

Osim papirne glavnice ima akademija u Zagrebu dvie kuće, osim

Digitized by Google

toga zapada ju polovina od kuće u Ilici pod br. 50, koju je zajedno s društvom sv. Jeronima baštinila. Tomu treba dodati skladište neprodanih knjiga. Ako se privali k ovoj imovini vriednost galerije slika i akademijske palače, može se reći, da akademija završuje prvu četvrt stoljeća svoga živovanja kao gospodarica imovine do blizu 1 milijuna forinti.

Tajnik se u izvještaju osvrće na rezultate znanstvenoga iztraživanja, koji su na vidjelo iznešeni u pojedinih razpravah. Svakolika znanstvena gradja izišla je već ponajviše na svjetlo, koje u pet knjiga „Rada", koje u „Starinah", a ostalo će se ove godine izdati. Od pet knjiga „Rada" (CVIII—CXII) tri sadržavaju razprave razreda filologičko-historičkoga i filozofičko-juridičkoga, a dvie donose razprave matematičko-prirodoslovnoga razreda. Djelo akademika Radoslava Lopašića o najstariji hrvatskih urbarih već se štampa i skoro će ugledati svjetlo. Akademija je izdala prošle godine „Acta Bosnae" i „Kolunićev zbornik". Doskora će ugledati svjetlo 13. svezak akademijskoga rječnika. Tim će se taj rječnik dopuniti do 200 araka, pa dospjeti do slova J. — Profesor I. Jelčić pripravio je za štampu treću knjigu dubrovačkih spomenika.

Pod nadzorom akademika Smičiklasa nastavilo se spremanje gradje za hrvatska „Acta diaetalia" XVI. vijeka. Prof. Julije Janković prepisuje izprave u arkivu začesanskog kaptola. Starinarsko društvo u Kninu poslalo je nacrte novih izkopina iz doba hrvatske narodne dinastije. Dr. L. Jelić izpisao je i poredio papinska regesta XIII. vieka u vatikanskom arkivu, pa je podnio akademiji I. svezak sredovječnih slavenskih starina, koje se u Rimu nalaze. Za folkloristiku prikupilo se nešto gradje iz Bosne i Hercegovine trudom Ivana Zovka; izradjuje se naputak za sabiranje takove gradje, pa će onda dolaziti obilniji prilozi sa svih strana naroda.

Knjižnica se je prošle godine prilično umnožila koje kupnjom, koje darovi, a napose zamjenom učevnih zavoda, svega skupa 700 djela. Galerija slika ove se godine povećala lijepom zbirkom od 27 slika i jednoga Medulićeva nacrta, što joj pokloni dr. I. Ružić. Sada ima galerija 324 slike.

Akademija je prošle godine izgubila smrću dva člana: Stjepana Schulzera i dra. Blaža Lorkovića. Akademija je prošle godine sa dvadeset tisuća forinti uzdržavala tri prosvjetna zavoda, izdala 11 znamenitih djela, poduprla hrvatske pisce i trošila znatnu svotu na sabiranje svakojake znanstvene gradje. U „ljetopisu" su priobćene svečane besjede predsjednika Josipa Torbara i dra. Fr. Račkoga, pak životopis dra. Blaža Lorkovića iz pera akademika dra. Frana Vrbanića, koji smo i mi u zadnjem broju na prvom mjestu našega lista donesli.

Digitized by Google

VIESTNIK.

(† Ljudevit pl. Vukotinović) umirovljeni veliki župan, hrvatski književnik, član hrvatskoga i zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora, umro je dne 17. ožujka 1893. u Zagrebu. Rodio se je 13. siečnja 1813. u Zagrebu. Radio je mnogo na književnom, prosvjetnom i gospodarstvenom polju, ter su mu u svakom pogledu velike zasluge. Nad otvorenim grobom govorio je akademik i sveučilištni profesor A. Pavić, koj je naglasio pokojnikove zasluge na književnom, znanstvenom, prosvjetnom i političkom polju.

(Sbornika zakona i naredaba valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) komad IV. god 1893. izdan i razposlan je dne 15. ožujka 1893., a sadržaje:

pod brojem 9. zakon od 22. veljače 1893. o proračunu za potrebštine nutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije za godinu 1893.

pod brojem 10. zakon od 18 veljače 1893., kojim se odredjuje, da se gruntovni napisnici mogu predati na rukovodjenje kotarskim sudovom i

pod brojem 11. zakon od 23. veljače 1893. o unutarnjem uredjenju kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga stola sedmorice.

(Uredovne sbirke naredaba pravosudne struke) svezka IV. brojevi 435 do 449 izdani i razposlani su dana 27. ožujka 1893. Sadržaj tih izašlih brojeva jest sliedeći:

Broj 435. Naredba kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade, odjela za pravosudje od 26. kolovoza 1892. broj 10885, kojom se djelomice preinačuju teritorijalni obsezi kr. kotarskih sudova, ustanovljeni naredbom od 1 srpnja 1886. broj 9255 (broj 27. sbornika od godine 1886.)

Broj 436. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm zem. vlade odjela za pravosudje od 29. kolovoza 1892. broj 10969, kojom se ustrojavaju kr. kotarski sudovi u Dolnjem Lapcu, Brinju i Kutini.

Broj 437. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 29. kolovoza 1892. broj 9928, kojom se odredjuje predaja gruntovnih knjiga porezne obćine Begovorazdolje kr. kotarskom sudu u Delnicah, obzirom na naredbu kr. zemaljske vlade, odjela za pravosudje od 26. kolovoza 1892. broj 10885.

Broj 438. Naredba kr hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unutarnje poslove i za pravosudje, od 26. kolovoza 1892. broj 10123, kojom se odredjuju neke promjene u broju i teritorijalnom obsegu mjestnih sudova.

Broj 439. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela pravosudje, od 31. kolovoza 1892 br. 11043., kojom se odredjuje predaja gruntovnih uložaka, odnosno gruntovnih knjiga kr. kotarskim sudovom u Doljnjem Lapcu i Brinju, obzirom na raredbu kr. zemaljske vlade odjela za pravosudje od 29. kolovoza 1892. broj 10949 (broj 62 sbornika).

Broj 440. Okružnica kr. banskoga stola od 7. rujna 1892. broj 20052, kojom se sudovi upućuju o postupku u slučaju provedbe ovrhe proti finančijalnim stražarom, koji stanuju u vojarni.

Broj 441. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravo sudje, od 10. rujna 1892. broj 7700, kojom se u sporazumku s kr. vladnim odjelom za nutarnje poslove odredjuje, da se o stanovitih stadijih kaznenoga postupka proti vojnim obvezanikom, koji još nisu unovačeni dotično uvršteni, obaviešćivat imadu nadležne oblasti.

Digitized by Google

Broj 442. Izkaz poreznih občina, za koje se imadu usljed naredbe kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje od 21. rujna 1892. broj 11926 predati novo sastavljeni gruntovni uložci nadležnim sudovom.

Broj 443. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjel za pravosudje od 26. rujna 1892. broj 11494, da se pravomoćna sudbena riešenja u slučajevih prekršaja i prestupaka proti obranbenomu zakonu imadu priobćivat nadležnim upravnim oblastim.

Broj 444. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjel za pravosudje, od 27. listopada 1892. broj 11796., izdana u sporazumku s kr zemaljskim vladnim odjelom za unutarnje poslove, kojom se izdaju neki propisi o vršenju karnostne vlasti podieljene odborom odvjetničkim nad kandidati odvjetničtva.

Broj 445. Naredba kr. hrv-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 29. studenoga 1892. broj 11480, kojom se nalaže svim kr. kot. sudovom, da uputiti imadu područne si mjestne sudove o dužnosti plateža poštarine za sve vlastite novčane pošiljke i doznake, predane pošti izim za takove, koje sadržavaju novce ili vriednote „pobrane ili sakupljene na račun države ili zemalja."

Broj 446. Naredba kr. hrv.-slav. dalmatinske zemaljske vlade, odjela za provosudje, od 27. prosinca 1892. broj 15607., kojom se sudovom saobćuje dopis kr. ug. ministarstva financija od 27. studenoga 1892. broj 73544 glede biljegovanja namira, izdanih po kr. javnih bilježnicih kao sudbenih povjerenicih vrhu pristojba doznačenih im na izplatu iz sudbenih pologa.

Broj 447. Naredba kr. hrv. slav.-dalm zem. vlade, odjela za pravosudje, od 2. veljače 1893. broj 15900, glede biljegovanja oprosta podnesaka, kojimi sudbeni vještaci i kr. javni bilježnici kao sudbeni povjerenici mole utjeranje pripadajućih im pristojba.

Broj 448. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 18. veljače 1893. broj 1942., o polaganju izpita za gruntovne činovnike.

Broj 449. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 12. veljače 1893. broj 1722, kojom se izjavljuje da su se otoci Sunda, te njemačko-nizozemske pokrajine Surinam Curaçao pridružili medjunarodnoj konvenciji glede zaštite podmorskih kabela.

Imenovanja. Njegovo cesarsko i kraljevsko apoštolsko Veličanstvo blagoizvolilo je previšnjim riešenjem od 17. ožujka 1893. premilostivo imenovati predsjednika sudbenoga stola Franju viteza *Schönhölza*, drugim podpredsjednikom hrvatsko-slavonskoga banskoga stola, te viećnike banskoga stola: Josipa *Urbania*, Davida *Milankovića*, Ivana *Albrechta*, Josipa *Florschütza* i dra. Mirka *Mikulčića*, viećnici hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga stola sedmorice, a previšnjim riešenjem od 20. ožujka 1893. sudbene viećnike Pavla *Birača*, Vilima *Crlenjaka*, Jovana *Bogdanova*, Gjuru *Kranjčića*, Josipa *Turellia* i Milana *Stojanovića* viećnici banskoga stola. Pravni vježbenici kod kr. sudbenog stola u Zagrebu Dimitrija *Guteša* i Rudolf pl. *Horvat* imenovani su prislušnici u obsegu banskoga stola, svršeni pravnik Vladimir pl. *Borota* perovodnim vježbenikom u obsegu zemaljske vlade, pristav statističkog ureda Adolfo pl. *Mihalić* perovodjom kr. zemaljske vlade i prislušnik kod kr. sudbenog stola u Varaždinu dr. Viktor *Aleksander* sudbenim pristavom II. razr. za kr. kot. sud u Vukovaru.

(U Bosni i Hercegovini.) Kotarski upravitelj u Stocu Valentin pl. *Adamovich* imenovan je vladinim perovodjom, privr. perovodni praktikant kod kotarskog ureda u D. Tuzli Metod *Krejći* privr. političkim pristavom

*

Digitized by Google

II. razreda, perovodni vježbenik u kr. ugarskom ministarstvu unutarnjih poslova dr. Aleksander pl. *Blaskovich* privr. perovodnim vježbenikom kod zemaljske vlade, bivši c. kr. perovodni praktikant Fridrik baron *Weiss* od Teufensteina u Beču privremenim perovodnim praktikantom kod okružne oblasti u Travniku.

Premještenja. *(U Bosni i Hercegovini)* Premješteni su: Šerijatski sudija Salih ef. *Mutapčić* od kot. ureda u Sarajevu k onom u Brčki, šerijatski sudija Abid ef. *Sadiković* od kot. ureda u Brčki k onom u Konjici i šerijatski sudija Mustaf ef. *Dubinović* od kotarskog ureda u Konjici k onomu u Travniku, upravitelj izpostave Josip *Benković* iz Korjenića u stari Majdan, političkomu pristavu II. razreda u Konjici Karlu *Baukovcu* povjerena je uprava izpostave u Korjeničih i premješten je perovodni praktikant Theobald pl. *Rabatić* od zemaljske vlade u Konjicu.

(Kr. javnim bilježnikom) za obseg kr. sudbenog stola u Mitrovici sa sjedištem u Iloku imenovan je dr. Antun *Benešić*.

(Pravo odvjetovanja) u obsegu banskoga stola podieljeno je dru. Nikoli *Gjurgjeviću* sa sjedištem u Brodu na Savi, dru. Vinku *Matijeviću* u Pakracu, dru. Franku *Potočnjaku* u Sv. Ivanu na Zelini, dru Platonu *Ćupoviću* u Novoj Gradiški, dru. Peri *Gavraniću* u Zagrebu, dru. Paji *Theodoroviću* u Zagrebu i Jakobu *Dežmi* u Zemunu.

Stečaji.

Svibanj. Mihael *Čavrak* neprotokolirani trgovac specerijske robe u gor. Osieku. — Kr. sudbeni stol u Osieku (odluka od 28. veljače 1893. br. 1233 gr.) — Zastupnik i medj. upravitelj dr. Hugo Spitzer, zamjenik Ignjo Wagner oba odvjetnika u Osieku. — Rok prijavni do 15. svibnja 1893., ročište 16. svibnja 1893.

— Milan *Šarić* trgovac u Lovincu — Kr. kotarski sud u Gračacu (odluka od 3. ožujka 1893. broj 507 gr.) Zastupnik i medj. upravitelj Gjuro Miščević trgovac u Lovincu. — Rok prijavni do 15. svibnja 1893., ročište 16. svibnja 1893.

— Hugo *Deutsch* neprotokolirani trgovac u Vinkovcih, — Kot. sud u Vinkovcih (odluka od 8. ožujka 1893. broj 2822 gr.) Zastupnik dr. I. Jančiković, zamj. dr. P. Kovačević oba odvjetnika u Vinkovcih. Rok prijavni do 19. svibnja 1893., ročište 24. svibnja 1893.

Digitized by Google

Nješto o javnosti, neposrednosti i ustmenosti postupka

i o teoriji slobodnoga uvažavanja dokaza, — da li je shodno napustiti ili ograničiti pravni liek priziva, osobito proti izreci o krivnji u stvarih kaznenih.

(Nastavak.)

Ja mislim, da bi suvišno bilo, na tom mjestu obširnije navesti one razloge, koji su zakonodavstvo na to sklonuli. Dotična motivacija nalazi se i onako malne u svakom komentaru toga zakona.

Glavni razlog bio je taj, što je već državnim temeljnim zakonom od 21. prosinca 1867. br. 144 izrečeno bilo, da se sva zločinstva, za koja zakon odredjuje težku kazan, osobito pak svi politički i sadržajem kojega tiskopisa počinjeni zločini i prestupci doznačiti imadu sudbenosti porotnih sudišta, ter što bi nedosljedno i neshodno bilo kod kažnjivih čina od manje važnosti vezati sud na stanovita dokazna pravila i dopustiti pravni liek priziva proti izreci o krivnji, kojemu proti presudi porotnoga suda mjesta neima.

Nadalje bio je mjerodavan i taj razlog, da se nebi dalo dovesti u sklad sa načelom ustmenosti i javnosti postupka, ako bi se dopustio pravni liek priziva proti riešitbi o pitanju krivnje i čina, dočim se ustmena glavna razprava pred višjim sudom ponovno provesti nemože — zatim da zapisnik o glavnoj razpravi pred sudom presudnim, ma da je sastavljen, kako treba, pruža doduše dovoljnu podlogu, na temelju koje se prosuditi može, da li je počinjena koja ništetnost i da li

Digitized by Google

je kazan primjereno i prema zakonu izrečena, ali da taj zapisnik ipak nemože nadomjestiti neposrednost glavne razprave, niti je prikladan, da bi višji sud na tom temelju sa sigurnošću prosuditi mogao, da li je obtuženiku krivo učinjeno izrekom presudnoga suda o pitanju krivnje.

Konačno ističe se i to, da iz sličnih razloga nebi bilo umjestno, proti izreci o krivnji dopustiti priziv niti s tim ograničenjem, da je prizivni sud vlastan, povodom priziva ukinuti prvosudnu osudu i odrediti iznovičnu glavnu razpravu pred istim ili eventualno pred drugim kojim sudom prve molbe; to se napose navadja u izvješću odbora kuće gospodske.

Ja znam, da spada njekim načinom k liberalizmu, ostentativno izjaviti se za porotu i predstavljati ju kao najivrstniju instituciju, koja pruža najveću garanciju za temeljitost i pravednost riešitbe u stvarih kaznenih.

Najdalje ide u tom pogledu englezko pravo, koje se drži dapače i te fikcije, da se porota, (jury) niti nemože varati.

No po englezkom pravu valja i taj propis, da pravoriek (verdict) porote mora biti jednoglasan, pa da porotnikom nije dopušteno udaljiti se iz viećnice svoje dok medju njima nije polučena potrebita jednoglasnost.

Povrh toga ima se porota držati stanovitih dokaznih pravila, koja su ustanovljena zakonom (na pr. kod veleizdaje je potreban dokaz po dvojici nesumnjivih svjedoka) ili običajem, ter koja smjeraju na to, da nemože ni porota nikoga proglasiti krivim, ako neima dovoljna dokaza (evidence) o krivnji njegovoj.

Po englezkom pravu nije doduše dopustiv dokaz, da ne odgovara istini ono, što je porota svojim verdictom uglavila, i što se dosljedno tomu ima smatrati, da je istina, ali pravoriek porote može se pobijati radi formalnih mana, a napose s razloga toga, što se porota nije držala propisanih dokaznih pravila, pa se tim načinom može polučiti, da se stvar iznovične razprave radi uputi na drugi koji porotni sud.

U drugih europejskih državah, u kojih postoji institucija porote, svakomu je pojedinomu porotniku dopušteno, da može

Digitized by Google

glasovati po vlastitom svojem uvjerenju, ali je zakonom ustanovljena njeka absolutna većina glasova (obično dvie trećine svih glasova), koja je potrebna, za da se proti obtuženiku može izreći kondemnatorna osuda.

Osim toga odredjuju pojedini zakoni razne posebne kautele, koje bi imale zajamčiti što veću nepristranost i temeljitost presude i zapriečiti ili sanirati svaku bludnju, koja bi se mogla podkrasti u pravorieku porote.

Ali mnienja o vriednosti porote bila su uvjek razdieljena, pa je imala ta institucija u svaki čas i odlučnih protivnika. Kod političkih deliktah može doduše nastati bojazan, da su sudci, stalno namješteni u državnoj službi, odviše odvisni od vlade, pa da bi ta okolnost mogla štetno djelovati na nepristranost izreći se se imajuće osude. Iz sličnih razlogah može se i zagovarati, da se presuda o kažnjivih činih, počinjenih kojim tiskopisom, doznačiti ima poroti, a tim načinom slobodu štampe staviti pod osobitu zaštitu. No kad sbilja zavladaju političke strasti, razmirice ili razdor izmedju narodnosti itd., tko će zajamčiti, da njihov upliv neće djelovati ni na same porotnike i presude njihove, pa da će oni zadovoljiti svojoj zadaći savjestno i nepristrano kad je to ponajviše potrebno?

Zaista dokazuje izkustvo, da u takovih odnošajih ni porotnici nisu u stanju odoljeti uviek, kao što bi trebalo, vanjskim uplivom pri izvršivanju svoga zvanja, s toga da nije više moguće u svakom slučaju računati i pouzdati se na podpunu objektivnost porote i pravorieka njezina, pa da često nepreostaje ino, van odustati od progona ovakovih kažnjivih čina ili obustaviti djelatnost porote i doznačiti predmete, koji bi inače priuzdržani bili njezinoj judikaturi, redovitim sudovom.[1]

No ako se i uzme, da je shodno prepustiti presudu glede svih političkih zločina i glede kažnjivih čina počinjenih sadr-

[1] U Austriji obstoji u tom pogledu poseban zakon od 25. svibnja 1883. broj 78 d. z. l., usljed kojega je sudbenost porotnih sudova u Dalmaciji obzirom na političke odnošaje, ter u okolišu c. i kr. zemaljskoga suda bečkoga povodom zločina počinjenih po anarkistih dulje vremena obustavljena bila.

Digitized by Google

žajem kojega tiskopisa porotnom sudu — to se ipak, barem po mojem mnienju, dade vrlo težko ili nikako obrazložiti, zašto bi presuda porote i u drugih slučajevih, u kojih se radi samo o prostih zločinstvih — imala pružati veću garanciju, nego li osuda stvorena po stalnih sudcih, kojim uz znanje zakona ide u prilog i praktička vještina te izkustvo, koje su stekli izvršivanjem svoga zvanja u takovih predmetih.

Okolnost ta, da se je institucija porote kod njekih naroda historički razvijala, da se je omilila narodu itd. — nemože doći u obzir, kad se prosuditi ima vriednost te institucije sama po sebi, a napose onda ne, kad se ta institucija ima istom uvesti kod naroda, kod kojega ona do sele postojala nije.

Ja dopuštam, da je u jednostavnih slučajevih kadar svaki pametan čovjek, ma da nije pravnik, niti od većega naobraženja — kada vidi i čuje, što se u grieh upisuje okrivljeniku, čim i kako se ovaj brani, što proti njemu predleži, a što izkazuju svjedoci, služeći na njegovo uglavljenje ili na obranu — crpiti iz svega toga samostalno i temeljito uvjerenje o tom, da li je obtuženik zaista počinio djelo, kojim se okrivljuje, ili da li je nevin, ili da neima barem dovoljna dokaza o krivnji njegovoj.

Usuprot u dvojbenih i zamršenih slučajevih, pa osobito onda, kad se sudi o prepornih pravnih pitanjih, kad nisu ni pravnici složni o tom, da li slučaj, koji je predmetom obtužbe, u obće spada pod udar kaznenoga zakona, ili pred gradjanski sud — u obsežnih i zapletenih parnicah, u kojih ima više obtuženika i više kažnjivih čina (imputata) — u obće u svih slučajevih, u kojih je dokazni postupak veoma kompliciran, tako, da je često i učen i izkusan sudac jedva u stanju uzdržati si shodnimi zabilježbami nuždan pregled o tom, što predleži proti jednomu ili drugomu okrivljeniku — neda se po mojem mnienju ni očekivati od laika, kao što su obično porotnici, da će si oni pri stvaranju svoga pravorieka pred očima držati bistro i podpuno sve ono, što je važno i odlučno za riešitbu.

Digitized by Google

Ovakovim potežkoćam neće moći doskočiti, barem u mnogih slučajevih, ni konačni predlozi, stavljeni po državnom odvjetničtvu i po branitelju obtuženikâ, niti obrazloženje istih, osobito onda ne, kad svaki od njih, kako to obično biva, zastupa protivno stunovište, pa nastoji, da što više moguće pobije ono, što je naveo i uztvrdio protivnik.

Često će imati i ta razlaganja samo tu posljedicu, da su porotnici iza njih još manje na čistom, nego li prije, često će odlučiti slučaj, da li jednom ili drugom zastupniku podje za rukom predobiti većom svojom vještinom ili rječitošću porotnike za zastupano po njemu mnienje, pa je barem dvojbeno, da li će moći predsjednik u svom resumé-u stvar razložiti tako, da budu porotnici u stanju stvoriti si temeljitu presudu. Tako se može dogoditi, da su porotnici pri stvaranju svoga pravorieka stavljeni pred zadaću, kojoj oni ni malo dorasli nisu, a to napose onda ne, kad se od porotnika niti ne ište veći stepen inteligencije i naobraženja, van „da umije čitati i pisati“ — kao što je kod nas (§ 1. st. 2. zakona od 23. svibnja 1873. valjajućega za kraljevine i zemlje zastupane u carevinskom vieću o sastavljanju porotničkih imenika — i zakona od 17. svibnja 1875. broj 33. sbornika o propisu, kako se imadu sastavljati porotnički imenici za sudove tiskovne u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji).

Ja pitam, što se dade pod takovimi okolnostmi očekivati od pravorieka porote i od temeljitosti njegove?

Po mojem mnienju ima se ponajviše samo dvim okolnostim pripisati, da si je institucija porote do selę mogla uzdržati onaj ugled i povjerenje, što no ona još sveudilj uživa, i to:

1. što je zakonom odredjeno, da se proti obtuženiku nemože izreći kondemnatorna osuda, ako se za to nije izjavila stanovita absolutna većina, ter što se toga radi u slučajevih, koji su dvojbeni, nemože tako lahko dogoditi, da se obtuženik proglasi krivim, premda on nije kriv — zatim

2. što porota neima obrazložiti svoj pravoriek, ter što usljed toga ostaje nepoznato, koji su razlozi sklonuli porotnike na izreku njihovu.

Digitized by Google

Ali već sada nisu riedki oni slučajevi, osobito u zamršenih parnicah, u kojih ima više obtuženika, da porotnici u odgovoru na jedno pitanje nješto potvrdjuju, što su u odgovoru na drugo koje pitanje zanijekali ili izključili, da je izreka porotnika nerazgovjetna, nepodpuna ili medju sobom u protuslovju, pa da je predsjednik porotnog sudišta prisiljen, upotrebiti tako zvani „monitorni postupak" i pozvati porotnike, da poprave svoju izreku (§ 331. austr. kaz. post. i § 45. kod nas u krieposti stojećega zakona od 17. svibnja 1875. o kaznenom postupku u poslovih tiskovnih, br. 34. sbornika od god. 1875.)

Što bi bilo, kad bi se porotnici imali pridržati na to, da svoju izreku obrazlože?

Ja ne dvojim nimalo, da bi se tim načinom često izpostavilo, da se izreka porote u istinu osniva na krivom shvaćanju zakonskih ustanova i pravnih pojmova, ili na pometnji ili na bludnji in facto, da su porotnici na pr. predpostavili, da su stanoviti svjedoci nješto izkazali, što oni u istinu ni izkazali nisu, ili da se dotični izkaz niti ne odnosi na onoga obtuženika, kod kojega su porotnici taj izkaz uvažili. Zaista su se nazori o vriednosti porote u zadnjih godina bitno preinačili, pa je broj njezinih protivnika, osobito u Njemačkoj ter izmedju pravnika znatno narasao. Prva (pruska) osnova jedinstvenog njemačkog kaznenog postupnika smjerala je onamo, da bi se sudbenost glede zločinstva, koja je do sele priuzdržana bila porotnim sudištem, doznačiti imala pojačanim ili razširenim tako zvanim „Schöffengerichten," koji su u njekih njemačkih zemljah za riešenje manjih kažnjivih slučajeva jur od prije obstojali.

Ovi „Schöffengerichte" su sastavljeni stranom iz učenih sudaca, stranom iz laika, koji zajedno i o pitanju krivnje odlučivati imadu, ter se od porotnih sudova medju ostalim razlikuje time, da proti njihovim osudam i u pogledu krivnje ima mjesta prizivu.

No gore napomenuta osnova naišla je na odpor, osobito sa strane nepravnika, tako da se je ista napustiti morala.

Digitized by Google

Po tako zvanom „Gerichtsverfassungs-Gesetz, koji je u kriepost stupio danom 1. listopada 1879., postoje u Njemačkoj koli porotni sudovi, toli „Schöffengerichte“ (vidi §§ 25—57. odnosno 79—99. prenavedenoga zakona), dočim je sudbenost glede najtežjih političkih zločina priuzdržana državnom sudištu (Reichsgericht). 18. njemački Juristentag (obdržavan u mjesecu rujnu 1886.) bavio se je medju ostalim i sa pitanjem, da li se je učestvovanje laika pri riešitbi o stvarih kaznenih u praksi shodnim pokazalo, pa se je treći odjel kao i plenum izjavio onamo: „Die Schöffengerichte haben sich im Allgemeinen in der Praxis bewährt“. Dočim dalnji odjelni zaključci: „Die Schwurgerichte verdienen das ihnen theilweise geschenkte Vertrauen nicht“ — zatim „Als die geeigneteste Form der Zuziehung des Laienelements in Strafsachen erscheint das Schöffengericht“ — odobrenja plenuma zadobili nisu, već se je Juristentag in pleno ograničio na izjavu: „Die dermalige Einrichtung des schwergerichtlichen Verfahrens ist der Reform dringend bedürftig“ — ali se nije očitovao pobliže o tom, u čemu bi se ova reformacija sastojati imala.

U obće postao je u Njemačkoj pretežnim taj nazor, da ona forma porote, u kojoj se je ista razvijala po englezkom pravu — ponajviše odgovara bitnosti njezinoj.

Austr. kazneni postupnik od 23. svibnja 1873. prihvatio je doduše instituciju porote, obzirom na čl. 11. državnog temelj. zakona od 21. prosinca 1867. kao njeki fait accompli, ali njekim nepouzdanjem, kao što se to jasno vidi iz njekojih ustanova toga zakona.

Ponajprije može već samo sudište t. j. oni stalni sudci, koji zajedno sa sborom porotničkim sačinjavaju porotni sud (§§ 300 i 301 austr. k. p.)[1] — ako je obtuženik krivim proglašen, pa ako je sudište jednodušno toga mnienja, da su se

[1] Sravni analogne ustanove §-a 15. kod nas u krieposti stojećega zakona od 17. svibnja 1875., broj 34. zbornika, o kaznenom postupku u slovih tiskovnih.

Digitized by Google

porotnici pri izreci svojoj prevarili u glavnoj stvari, ili možda glede pojedinoga kojega obtuženika, ili pojedine koje točke obtužbe — ako po obtužbi ima više obtuženika ili više imputata — odlučiti ureda radi, da se tvar ili u obće, ili u pogledu onih obtuženika ili onih točaka obtužbe, glede kojih se pravoriek smatra, da je pogrješan — doznačiti ima pred druge porotnike.

Ovo pak pravo ima samo suspensivnu moć, jer ako se pri ponovljenoj razpravi, kod koje nesmije sudjelovati ni jedan od onih stalnih sudaca i porotnika, koji su bili pri prvoj razpravi — izreka druge porote slaže sa izrekom prve, mora ju sudište uzeti za temelj svojoj osudi (§ 332 austr. k. p.)[1]

Po §-ih 343—346. austr. kaz. post. je proti osudam porotnih sudova dopušten pravni liek žalbe ništovne s razlogah ništetnosti, u §-u 344. taksativno navedenih, pa uz to i priziv proti izreci o kazni i proti riešitbi o privatno pravnih zahtjevih uz stege označene u §-u 283. k. p.[2]

Ali povrh toga pronašao je ustr. kazn. postupnik za nuždno u 20. poglavju ob obnovi kaznenoga postupka uvrstiti još napose tu ustanovu (§ 362), da je kasacionalno sudište ovlašteno, saslušav ponajprije generalnoga prokuratora, putem izvanrednim, a nebuduć vezano na uvjete, naznačene u §-u 353, odrediti obnovu kaznenoga postupka na korist osobe, osudjene poradi zločinstva ili prestupka, ako se

1) prigodom predježnoga viećanja o žalbi ništovnoj ili poslje javne razprave o istoj, ili

2) prigodom viećanja o izvješću, podnešenu po §-u 341. k. p. — ili napokon

3) prigodom izpitivanja spisa, preduzeta na osobiti predlog generalnoga prokuratora, porodi znatna sumnja ob istinitosti čina, uzetih za podlogu osude, i ako se ova sumnja neukloni pojedinimi izvidi, koje je možebiti naredilo kasacionalno sudište.

---

[1] Vidi analogne ustanove u §-u 46. našega zakona od 17. svibnja 1875. o kaznenom postupku u poslovih tiskovnih.

[2] Vidi analogne ustanove našega zakona od 17. svibnja 1875. o kaznenom postupku u poslovih tiskovnih, §§ 57—60.

Digitized by Google

U ovakovih slučajevih može ovo sudište dapače izreći odmah i novu osudu, kojom se okrivljenik riešava, ili uporavljuje nanj bližja stavka kaznena (§ 360. str. 3) — ali u tu svrhu potrebita je jednoglasnost i privola generalnoga prokuratora.

No podjedno se izrjekom dodaje u zakonu, da predloge privatnih ljudi, koji smjeraju na to, da se izhodi koji od zaključaka kasacionalnoga sudišta, navedenih malo prije — imadu odbiti sudovi, kojim isti prispiju, pa da ovakovi predlozi ne mogu biti nikad ni predmetom razpravljanja u razpravi ustmenoj.

Propisi po §-u 362. austr. kaz. post. (kojim odgovara i § 303 našega kazn. post.) imadu se uporavljati bez razlike, da li je dotična osuda izrečena bila po sudištu porotnom ili po sudbenom stolu u slučajevih takovih, koji nisu doznačeni sudbenosti porotnoga suda, ter u kojih presudni sud samostalno odlučuje i o pitanju krivnje.

U potonjem slučaju ima presudni sud podjedno obrazložiti podpuno, jasno i izrazito svoju izreku glede pitanja krivnje po propisih §-a 270. austr. kaz. post. (§ 264. t. 7. našega kaz. post.), pa se osuda sudbenoga stola može pobijati žalbom ništovnom napose s razloga toga, što je izreka suda ob odlučnih učinih (§ 270. broj 6. i 7. austr. — odnosno § 264. broj 6. i 7. naš. kazn. post.) nerazgovjetna, nepodpuna ili sama sa sobom u protuslovju, ako za tu izreku nije navedeno nikakovih razloga, ili ako medju onim, što riešitbeni razlozi vele o sadržaju izpravah nahodećih se kod spisa ili o sudbenih izjavah i medju izpravami ili samimi zapisnici o preslušanju i o sjednicah postoji znatno protuslovje (§ 281. t. 5. austr. k. p. i § 277. t. 5 hrv. kaz. post.)

Po prvobitnom tekstu našega kazn. postupnika od 17. svibnja 1875. bio je u §-u 277. t. 5. uvršten jošte i daljnji dometak „ili ako su navedeni razlozi očito neosnovani“ — dočim je taj dometak u novom tekstu (po noveli od 6. srpnja 1888. broj 42. sbornika) izpušten.

Prenavedenimi ustanovami priznaje zakon:

1) da nije izključeno, da se presudni sud (porota ili sudbeni stol) nebi mogao i prevariti ob odlučnih činih, ma da

Digitized by Google

je stvar razpravljena i riešena bila po načelih javnosti, ustmenosti i neposrednosti postupka i slobodnog uvaženja dokaza;

2) da se ovakova bludnja in facto može podkrasti i onda, kad nije počinjena ništetnost u smislu §-â gore navedenih, pa da su pravni liekovi žalbe ništovne i priziva, kao što su dopušteni u zakonu, za slučaje takove vrsti nedostatni;

3) da nije dovoljno, da se je presudni sud, pretresavši brižljivo i savjestno sva dokazna sredstva, osvjedočio ili uvjerio ob istinitosti stanovitih okolnosti čina odnosno o krivnji obtuženoga, već da je osim toga i potrebno, da nebude nikakove „znatne sumnje“ ob istinitosti čina, uzetih za podlogu osudi, a kod osuda, izrečenih po sudbenom stolu kao presudnom sudu — još i to, da je osuda prema stanju stvari i temeljito obrazložena;

4) da je kasacionalno sudište ne samo vlastno već i dužno u slučajevih, predvidjenih u §-u 362. austr. k. p. (odnosno § 303 našega k. p.) izpitati temeljitost osude i u prenaznačenom pravcu, pa da je kasacionalni sud — ako prem pred njim nije bila obavljena glavna razprava po načelih javnosti, ustmenosti i neposrednosti postupka — na temelju samih spisa vlastan odlučiti o tom, da li obstoji znatna koja sumnja ob istinitosti čina, služećih za podlogu osudi, ili — što je u bitnom jedno te isto, da li je zbilja dokazano ono, što je uglavio ili dokazanim smatrao presudni sud — što više, da je kasacionalni sud u stanju na temelju spisa odlučiti o tom i u onih slučajevih, u kojih je sudio porotni sud, premda se u takovih slučajevih niti neda razabrati iz samih spisa, nego se samo domisliti i predmnievati dade, koja su dokazna sredstva po svoj prilici mjerodavna bila za presudu porote, pošto ona svoga pravorieka niti neima obrazložiti

Iz prenavedenoga sliedi, barem po mojem mnienju, nepobitno, da zakon u §-u 362. austr. kaz. post. (§ 303. našega kazn. post.) njekim načinom sam odustaje od onoga, što se na drugih mjestih načelno izriče, pa da se zakon sam nemože odlučiti zato, da dosljedno provede ona načela, koja služe za temelj kaznenom postupniku, pošto sam nije uvjeren o teme-

Digitized by Google

ljivosti tih načela, pa se nemože ukloniti, bojazni, da bi moglo opasno biti za pravnu sigurnost, kad bi se kazneni postupak imao dosljedno držati upitnih načela.

Ja mislim, da u tom stanju stvari nemože ništa promieniti ni ta okolnost, da se kasacionalno sudište onim pravom, što no mu podieljuje § 362. austr. i § 303. našeg kaz. postupnika, poslužiti može samo izvanrednim putem i pod stanovitimi stegami, ustanovljenimi zakonom, a to napose samo onda, ako se porodi znatna sumnja ob istinitosti čina, uzetih za podlogu osudi.

Kad već nastaje sumnja o tom, da li je obtuženik zaista učinio onaj kažnjivi čin, kojega je krivcem proglašen, tko će će učiniti razliku, da li je ta sumnja više ili manje znatna, ili u čemu se sastoji u obće razlika izmedju sumnje, koja je znatna ili manje više znatna, ili koja je neznatna?

Ja mislim, da bi se kazneni sud, ako okrivljenik taji u grieh mu upisan čin, pa ako neima neposredna i direktna dokaza o krivnji njegovoj, imao držati još sveudilj onoga vrlo mudroga načela, koje je sadržano bilo u §-u 279. kaz. post. od 29. srpnja 1853., ali kojega neima u sadašnjem postupniku kaznenom naime: „da se iz stečaja razloga sumnje obtuženik može proglasiti krivcem samo onda, ako iz saveza iztragom (recimo sada glavnom razpravom) izvidjenih razloga sumnje, okolnostih i odnošaja izidje na vidjelo takav tiesan i bielodani odnošaj izmedju čina i osobe okrivljenika, da po naravskom i navadnom tečaju dogodjaja ne bude nikakova razloga s kojega bi se dvojiti moglo, da je on izveo u grieh mu mu upisani čin“ (law of evidence po pravu englezkom).

Veoma zanimive su diskusije i razprave, koje su pri stvaranju austr. kazn. post. od 23. svibnja 1873. vodjene bile u carevinskom vieću u pogledu pitanja, da li se osude, izrečene po sudbenom stolu, mogu pobijati žalbom ništovnom i radi neosnovanosti razloga riešitbenih, ili, da li se očita neosnovanost razloga ima ili neima priznati kao razlog ništetnosti.

Po vladinoj osnovi od god. 1872. imala je utemeljiti razlog ništetnosti medju ostalim i ta okolnost, ako su za izreku

Digitized by Google

ob odlučnih učinih navedeni samo razlozi posve netemeljiti (völlig unhaltbare Gründe).

Taj razlog ništovni imao je poglavito tu svrhu, da nadomjesti pravni liek izvanredne revizije, koji je u vladinoj osnovi od god. 1867. bio predložen, ali po odboru zastupničke kuće (Abgeordneten-Haus) odklonjen (izvješće zastupničke kuće od god. 1872. str. 3.).

(Sliedi.)

Prisilne radionice i popravionice.

(Čitao u skupštini pravničkoga družtva dne 4. ožujka 1893. ***Stjepan Kranjčić,*** kr. nadzornik zemaljskih kazniona.)

(Svršetak.)

Medjunarodni kaznionički kongres zaključio je god. 1878. u Stokholmu u pogledu podizanja i uredjenja odgojilištâ odnosno popravionica za kaznenim putem osudjene i zapuštene mladiće, da je najbolji odgoj u poštenoj obitelji, a gdje takove nema, imadu se upotrebiti javni ili privatni zavodi.

Nu po mnienju dra. Föringa[1] ima to mnienje i shvaćanje samo akademičku, dà samo idealnu vriednost, jer se u sbilji ta stvar ima sasvim drugačije. Bez obzira na to, da nebi probitačno bilo odgojivati djecu, koja su osudjena radi zločinstva i djecu zapuštena odgoja zajedno s djecom dobro odgojenom i bez obzira na to, da bi se pošteni otac obitelji žacao takovu djecu sa svojom djecom odgajati, pita se, gdje bi se našle takove obitelji, koje bi bile sposobne za odgojivanje takove djece. Otac obitelji obično nema vremena, da se tim bavi, a ako ima vremena, dolazi druga neprilika, da li imade potrebna svojstva za to. A prelazi zadatke zavoda i neizvediva je misao, za koju su mnogi oduševljeni bili, da se prikladne obitelji upriliče za takav odgoj, da se te obitelji grupiraju oko zavoda,

[1] Vidi „Handbuch des Gefängnisswesens von Dr. Franz Holtzendorff und Dr. Eugen v. Jagemann II. Band., Hamburg 1888“, strana 302.

Digitized by Google

iz kojega bi im se upute davale i od kuda bi činovnik nadzirao odgoj.

S toga je zavodsko odgojivanje jedino izvedivo i svrsi shodno, ter su ga i skoro sva zakonodavstva u odnosnih zakonih usvojila.

U pogledu pitanja, imadu li to biti državni ili privatni zavodi, i u tom su mnienja složna, jer u svih gore navedenih državah predavali su se mladići u privatne zavode samo s pomanjkanja državnih zavoda i to samo onda, kad se je država uvjerila, da su ti zavodi dobri i da ih može, kako treba, nadzirati.

Premda je broj državnih zavoda znatno zaostao za brojem privatnih zavoda i premda je naročito u Francezkoj i Englezkoj prevladalo mnienje, da se podižu privatni zavodi i da se tim veliki teret državi s vrata skine, to su ipak svremenom sve države priznale prednost državnih zavoda i uz postojeće privatne podizali su se i državni zavodi, ako ne za sve, a to barem za neku vrst mladića.

Držim, da mi ne treba pobliže razpravljati o tom, da odgojilišta i popravionice moraju biti državni zavodi, pošto se u istih ovršuju kazne, dosudjene po državnih sudovih i oblastih. Ali ne radi se samo ob osudjenih mladićih, već i ob onih, koji nisu osudjeni, a imadu doći u zavod, a s timi se mora inače postupati; kako to nije bilo, a niti neće biti moguće u privatnom zavodu. Treba naročito obzir uzeti na veću sigurnost državnih zavoda, da se zaprieče uskočenja, na sgodnije ovršivanje kazne samotnim zatvorom, na stroži kućni red i napokon na bolje disciplinarne propise i postupak, koj država može bolje nadzirati u svom zavodu.

S mnogih se strana zahtjeva, da se gojenci luče jedni od drugih po spolu, po vjerozakonu i po stupnju pokvarenosti odnosno po kriminalitetu. Glede razstavljanja po spolu nema dvojbe, da se to mora učiniti, ter u novije doba nema zavoda, gdje bi oba spola zajedno bila, a ako ima takav zavod, to su ipak jedni od drugih podpuno odieljeni

Digitized by Google

tako, da samo zajedno idu u školu i u crkvu, a na njekih mjestih samo u crkvu.

Po vjerozakonu dieliti gojence nije potrebno, a i neizvedivo je naročito u manjih državah, ter se tomu može doskočiti posebnim svećenikom dotične vjeroizpovjesti.

Podizati posebne zavode za stanovitu vrst mladića, razdieliv ih po predživotu kao skitalice, prosjake, osudjene itd., bilo bi vrlo skupocieno, premda to načelo ima mnogo pristaša, ter su u tom pogledu vodjene vrlo živahne razprave, a razpravljalo se je o tom i na medjunarodnih kongresih. Mnoge države pokušale su to izvesti, naročito Englezka, Belgija, Italija i Francezka, dočim je u Njemačkoj sasvim protivna struja zavladala. Takovo podizanje posebnih zavoda neizvedivo je u manjih zemljah, a najglavnija je tvar ta, da diete, koje je počinilo zločinstvo, može biti često manje pokvareno i može biti značajnije i sposobnije za popravak od djeteta, kod kojega je samo zapušteni odgoj dokazan, ter se s toga može uztvrditi, da imade slučajeva, da ono prve vrsti diete bude u većoj pogibelji, da se pokvari od djeteta druge vrsti, nego li obratno.

Koliki moraju biti takovi zavodi, t. j. za koliko glava opredieljeni, to zavisi od posebnih odnošaja, a i o načinu odgoja. Sasvim je opravdan zahtjev, da zavod mora imati samo toliko gojenaca, koliko ih može dotični ravnatelj zavoda dobro upoznati, da na svakoga može osobno djelovati i da mu točno prouči individualnost i da na temelju pedagogičkih načela gleda, da ga popravi i svede na uredan život. Da se to individualiziranje do skrajnosti provede, morao bi zavod samo 40 do 60 gojenaca obuhvaćati, pak sbilja imade mnogo zavoda u Njemačkoj, Francezkoj, Englezkoj i u švajcarsih kantonih i u obće mnogo privatnih zavoda, koji gornji broj neprekoračuju. Nu ipak imade mnogo državnih, a i privatnih zavoda, koji broje na stotine gojenaca, a ipak isto tako blagotvorno djeluju i isto tako postizavaju sjajne uspjehe, kao što i manji i najmanji zavodi.

Dva su glavna sistema, koji su u odgojilišta i popravionice uvedeni, a to su obiteljski i kolektivni sistem. Po ko-

Digitized by Google

lektivnom sistemu diele se gojenci u više odjela po 40 do 50 njih, koji zajedno stanuju, spavaju, jedu, igraju se, a u koliko je moguće zajedno rade i uče, a nadzire ih ili jedan od činovnika ili jedan od boljih gojenaca. Za ovaj sistem je karakteristično, da u njem vlada upravo vojnička disciplina i red, nalozi se podjeljuju u formi komande, a često samo znakom trublje. Bezuvjetna poslušnost i pokornost prva je dužnost svakoga pitomca. Obiteljski sistem počiva na načelu ljubavi kao izvoru svega rada u zavodu. Deset do dvanaest pitomaca smjesti se u posebnu kuću ili u polovicu dvostruko sagradjene kuće, koji se imadu smatrati kao braća, a kao nadzornik stavi im se „stariji brat". Ta malena sasvim odlučena skupina ima se u koliko je moguće osjećati posebnom obitelji, te im ima nadomjestiti sve ugodnosti i dražesti obitelji. Nu ta fikcija obitelji tako je manjkava, da obitelji napokon nema ni traga. Ponajprije nema otca, glave obitelji, a po tom manjka i auktoritet, nema zatim matere, koja za sve skrbi, koja sve ljubi; u mužkih zavodih nema sestara, u ženskih braće, nema medju braćom velike razlike u dobi, kako to vidimo u svakoj obitelji, a uz to ih je, ma bilo ih samo 10, toliko, koliko ih ima riedko u kojoj obitelji, pak je nemoguće, da jedan ostalih devet do tada ne poznatih obljubi kao rodjenu braću. U mnogih državah, da prištede na sgradah i činovnicih, povećaju obitelji do 20 pače i do 30 i 50 glava, a to nisu više obitelji, to su odjeli, čim prestaje obiteljski i postaje kolektivni sistem.

Postoji u nekih zavodih i treći sistem, po kojem se pitomci razdiele u tri odjela, a svaki odiel ima svoga učitelja i nadzornika, pitomci pojedinoga odjela ostaju zajedno, dok neizadju iz zavoda, a učitelj i nadzornik podučavaju i odgajaju kroz cielo vrieme iste pitomce, koje im je ravnatelj opredielio. Svrha je ovomu sistemu, da učitelj pridrži pitomce pod neprekidnim svojim nadzorom, da ih točno upozna, uči i odgojiva Sistem taj naziva se „školski sistem".

Od velike je važnosti pitanje, koje je i sa sistemom u savezu, kakovi da se činovnici izaberu za popravionice. U

Digitized by Google

Englezkoj i u većih kolektivnih zavodih namješteni su kao ravnatelji stariji vojnički častnici, u Njemačkoj svećenici, nu pedagogičko naobraženi učitelji najbolji su za to. Za vjerouku namještaju se svećenici, za školsku obuku učitelji, a za obrtne poslove izučeni poslovodje. Osim toga treba za nadzor u spavaonicah, radionicah itd. da se namjeste stražari, samo u veoma malih zavodih obavljaju taj posao učitelji i poslovodje. U Belgiji i Francezkoj uzimlju se kao stražari vojnički podčastnici, koji su uniformirani i oboružani, u Italiji imadu posebnu školu za takove stražare, u koju dolaze izsluženi vojnici. U novije doba pokušalo se je vrlo dobrim uspjehom, da se namjeste nadzornici iz gradjanskom stališa, kako to većinom skoro u Njemačkoj biva. Absolutno bi se moralo zahtjevati, da budu svi činovnici i službenici oženjeni, jer se neradi samo o vojničkoj stegi i strogosti, već i o blagom ljubežljivom postupku s pitomci, a koj sam djece ima i koj pozna i radost i žalost otčinskoga srca, taj će znati i s takovom djecom postupati, kako treba.

Kako dugo ima dotičnik ostati u zavodu, to zavisi o dobi, kada je u zavod predan i o tom, u koliko će se vremena moći postići odgojna svrha. Nu skoro svi zakoni opredielili su dobu života, preko koje dotičnik nesmije ostati u zavodu; u Francezkoj i Englezkoj 21. godinu, u Cislitavi 20., Italiji 18., u Njemačkoj 19., a u Švedskoj i Norvežkoj 16. U Ugarskom kaznenom zakonu, kako sam gore spomenuo, bila je samo ustanova, da kraće kazni slobode mogu osobe izpod 20 godina u popravionici provesti. Uvidivši, da se ne slaže sa svrhom zavoda, da se ustanovi, u kojem se vremenu ima dotičnik popraviti i odpustiti iz popravionice, to je najnovijom novelom ka kaznenom zakonu u osnovi predloženo, da se takove mladjahne osobe mogu i preko dosudjena vremena pridržati u popravionici, dok se ne pokaže, da su se popravile, nu nikako preko 20. godine života. Dapače predloženo je za takove mladjahne osobe i uvjetno osudjene, o kojoj istituciji neću ovdje duljiti, pošto vriedni član našega pravničkoga

Digitized by Google

družtva dr. Josip Šilović namjerava o tom posebno čitanje upriličiti.

U Englezkoj, Francezkoj, Holandiji, Belgiji i Italiji odredjuje sud trajanje smještenja u popravionicu, u Njemačkoj i Cislitavi izreče sud, da je nastupio slučaj smještenja, a administrativna oblast opredieljuje trajanje.

Trajanje smještenja u popravionice može se skratiti opozivnim odpustom, u kojem se slučaju pitomac vraća u svoju obitelj, ili ga oblast u koj zavod ili u službu dade, da dalje uči. U svih skoro državah poprimljen je opozivni odpust.

Uprava zavoda mora se brinuti, da tako definitivno, kao što i opozivno odpušteni budu shodno smješteni, ter ima u tu svrhu zapodjeti dopisivanja i saveze s prijašnjom okolinom pitomca, ter mu pripraviti mjesto, čim izadje iz zavoda. U Englezkoj pokušali su s dosta dobrim uspjehom izseljivanje odpuštenih pitomaca. U tom pogledu mnogo rade i družtva za podupiranje odpuštenih kaznenika, koja su svoj djelokrug protegnula i na odpuštenike iz popravionica.

Uredjenje zavoda i život u istom ima biti čim jenostavniji, a k najnuždnijim stvarim spadaju stan, odielo i hrana. Sve to mora biti tako uredjeno, da se pitomci u zavodu nerazprokše i da njihov život u zavodu bude primjeren njihovom vanjskom životu, u koj se vraćaju, a uz to da uče i i svojski rade. Medju nepotrebne i škodljive stvari po budućnost pitomca broje se posebne spavaonice, posebne sobe za stanovanje, posebne blagovaonice, škole i sobe za zabavu, zatim proveden u sve sobe vodovod, sjajna razsvieta po svih hodnicih i makine, kojimi se olakšava ručni rad. U tom su uzorne švajcarske popravionice, gdje se dječaci i ljeti i zimi umivaju kod zdenca u dvorištu, gdje djevojčice iz obližnjega potočića nose težkom mukom svu vodu, potrebnu za čitav zavod, gdje imade svaki odjel jednu veliku dvoranu s kreveti za slagati uz zid, a u sredini stolove, koji služe za blagovanje i za školsku obuku.

Kućni red za pojedini zavod sadržaje propise o primanju i razdieljenju pitomaca na odiele, te ob odpustu. U

Digitized by Google

mnogih državah propisano je izoliranje na početku i svršetku detencije, te izoliranje po noći. Kućni red propisuje nadalje točno doba za spavanje, za ustajanje, za čišćenje, jelo, službu božju, za jutarnju i večernju molitvu, za školu, za rad, za odmor itd. Isto tako propisuje kućni red kazni i nagrade.

Kako se mora točno propisati vršenje postojećih propisa, i kako se mora kazniti onaj, koj ih ne obdržaje, tako se mora s druge strane nagraditi onaj, koj svoje dužnosti točno izpunjava. Obične su kazni opomena u četiri oka ili javno, uzkrata zabave i odmora, zabrana pisati listove ili primati posjete od rodjaka, gubitak boljega ili s pouzdanjem skopčanoga mjesta; to su manje kazni, a veće su zatvor ili tamni zatvor. Nagrade su pako: jednostavna ili javna pohvala, dozvola, da može posjetiti rodjake, da se može baviti muzikom, da mu se daruju knjige ili nuždno orudje, maleni darovi, koji se čuvaju za ono vrieme, kad izadje iz zavoda, da mu se povjeri mjesto, s kojim je pouzdanje skopčano, napokon ima i zavoda, gdje se ime dotičnika upiše na t. zv. pohvalnu ploču. U mnogih zavodih uvedene su i pohvale za čitave odjele, ako nije kroz dulje vremena nijedan član odnosnoga odjela kažnjen bio. U obće se opaža, da nagrade i pohvale više djeluju na mladjahnu ćud nego li najstrože kazni.

Školska obuka mora se prilagoditi obuci u pučkoj školi i mora bezuvjetno trajati najmanje do navršene 15. godine, a zatim se nastavlja vježbanje u čitanju, pisanju i računanju i opetovanje jur proučenih predmeta. Vjerouka i moral uči se za vrieme satova, opredieljenih za vjeronauk i po nedeljah uz službu božju. U mnogih zavodih idu pitomci u obližnju mjestnu crkvu. U obće provodi se više vremena obukom, nego li radnjom; jer je glavna svrha tim zavodom odgoj.

Radnjom pripravljaju se pitomci za budući svoj život, da si uzmognu na pošten način zasluživati svakdanji svoj kruh. Radnjom moraju se priučati, da obljube radnju i da dodju do uvjerenja, da je radnja potrebna i koristna. Glavno načelo kod radnje ima biti, da se ne radi radi koristi zavoda, već radi pitomaca, nesmije dakle biti vrelo dohodaka za zavod,

Digitized by Google

niti smije radnja priečiti ostalu obuku, ali zato ipak se mora gledati, da se sgodnom radnjom i zavodu korist namakne. Tvorničke radnje i radnje izvan zavoda, naročito poljske radnje za privatnike imale bi se savim izključiti, jer tu neima dovoljnoga nadzora nad pitomci. Radnja ima biti kod ženskih zavoda kućni i ženski ručni rad, kod mužkih zavoda poljske radnje i obrtno zanimanje. Radnja se ima tako izabrati, da bude primjerena prošlom i budućem zanimanju pitomca, primjerena njegovoj sklonosti k pojedinoj vrsti radnje i njegovoj fizičnoj i intelektualnoj sposobnosti. S toga nebi uputno bilo djecu iz grada pridržavati na poljske radnje, a djecu sa sela siliti na obrtne radnje. Odluku o tom, kojom da se radnjom zabavi pojedini pitomac najshodnije je prepustiti dotičnomu ravnatelju zavoda. U Englezkoj imadu takove zavode uredjene na trgovačkih, dapače i na ratnih brodovih, nu to je samo u Englezkoj moguće.

Glede kažnjenja mladićah spomenuti je napose, da u njekih državah nije opredieljeno vrieme od kojega počima ubrojivost, u drugih opet opredieljeno je to vrieme razno sa 10, 12, dapače i 14 godina, a popriečno je primljena 16. i 18. godina dobe kao svršetak mladosti, i s tom godinom ima dotičnik podpuno odgovarati za počinjeno djelo. Načelo absolutne i relativne ubrojivosti dobiva sve više privrženika, dapače je u njekih zakonih provedeno, kao što i u najnovijem ugarskom kaznenom zakonu. U mnogih državah uvedena je modifikacija redovitih kazna za mladiće, ter su izključene kazni n. pr. smrtna kazan, teže vrsti kazni slobode, gubitak gradjanskih prava itd., a na mjesto težih vrsti kazni dosudjuju se ili kraće kazni ili pako blaža vrst. U Njemačkoj i Italiji ustanovljene su posebne vrsti kazni za mladjahne osobe, n. pr. ukor u slučajevih sasvim lahkih prestupaka ili prekršaja u Njemačkoj, a „custodia“ za djecu izpod 14 godina u Italiji. Nu s osudom i ovrhom kazni na osudjenoj mladjahnoj osobi nije jošte stvar dovršena. Mladić, koj je krivim proglašen, treba više puta isto tako odgoja, kao i onaj koj je radi neubrojivosti odriešen, a ovršenje kazni na onom, koj je krivim

Digitized by Google

proglašen, neće mu nadomjestiti odgoja. Kako je nepovoljniji položaj osudjenoga, od položaja onoga, koj je radi neubrojivosti odriešen, razabrat ćemo, ako si pomislimo dva mladića iste dobe, istih sposobnostih, istoga zanemarenoga odgoja, koji su isto kažnjivo djelo počinili, pak je za jednoga sud pronašao ubrojivost kažnjivoga djela, a drugi je odriešen radi neubrojivosti. Za onoga koji je odriešen, brine se država, daje mu odgoj u popravionici, a onaj drugi smjesti se u kaznionu, izadje iz nje, dodje u biedu i na najboljem je putu, da postane nepopravljivi priupadnik. Tomu se može samo tim poskočiti, da se dotičnik iza pretrpljene kazni smjesti u popravionicu, što može sud već prigodom osude izreći. Takovo smještenje u popravionice i odgojilišta dopušteno je po englezkom zakonu.

U njekih državah, gdje je porota, nemože se mladjahna osoba pred porotu staviti, nu zato skoro nigdje nema propisa glede ovršivanja iztražnoga zatvora. Mnogi zagovaraju načelo, da razprave proti mladjahnim osobam nebi smjele javne biti, jer da je od odlučnoga upliva na njegov značaj, da nebude pred velikim obćinstvom junakom drame, koja se u sudnici razpravlja, o kojoj zatim donose novine duga izvješća, kako smo to prošle godine u Zagrebu doživili.

Svi stariji i noviji zakoni priznavaju načelo, da ima kod ovršivanja kazni na mladićih biti glavno načelo odgoj, ter propisuju, da se ima kazan na mladićih ovršiti ili u posebnih zavodih ili barem u posebnih odieljenih prostorijah kaznione.

Iz svega prenavedenoga sliede sliedeća obća načela:

1. Imala bi se ustanoviti perioda za absolutnu i perioda za relativnu ubrojivost,

2. imala bi se ustanoviti modifikacija kaznâ za mladiće; ima se izključiti smrtna kazan, teže vrsti kazni slobode, policajnoga nadzora itd., a ostale blaže kazni slobode imadu se za mladiće reducirati,

3. mladići imali bi se izolirati za cielo vrieme iztražnoga zatvora,

4. glavne razprave proti mladićem imale bi biti tajne,

Digitized by Google

5. sud bi imao odrediti smještenje u popravionice mladića, koji su radi neubrojivosti odriešeni,

6. kraće kazni slobode imale bi se ovršiti na mladićih u popravionicah,

7. sud imao bi odrediti smještenje u popravionice osudjenih mladića nakon pretrpljene kazni,

8. dotičnom zavodu predpostavljena oblast imala bi opredieliti trajanje boravka u popravionici i

9. imalo bi se ustanoviti, da se boravak u popravionici može skratiti predbježnim odpustom i imalo bi se prihvatiti uvjetno osudjenje.

Od ovih načela mnoga su primljena u pojedinih državah, nu da bude i u tom pogledu zakonodavstvo podpunije, valjalo bi sva ta načela prihvatiti.

Kod nas valja kazneni zakon od 27. svibnja 1852., ter se po §-u 2. slovo d) ne ubraja kao zločinstvo čin ili propust, kad učinitelj nebude još navršio četrnajste godine vieka svoga. Po §-u pak 237. ostavljaju se kaznjivi čini djece do navršene desete godine jedino kažnjenju domaćem; ali čini od nastupljene jedanajste do navršene četrnajste godine, koji se samo radi nedoraslosti učinitelja ne ubrajaju za zločinstvo, kazne se kao prekršaj po §-u 270. „zaključenjem u odruženu čuvalištu“ od jednoga dana do šest mjeseci. Kakovo to ovršenje kazni može biti, mislim, da mi ne treba potanje tumačiti, kao što mi netreba ni to dokazivati, da li je moguće provesti ustanovu §-a 272. k. z., da se sa kaznom nedoraslih ima osim radnje, jakosti njihovoj primjerene, vazda skopčati i svrsi shodna obuka duhovnoga pastira ili katekete. Napokon ostavljaju se prestupci i prekršaji, učinjeni po nedoraslih obćenito kažnjenju domaćem, a u pomanjkanju istoga ili ako se pri tom pokažu osobite okolnosti, kažnjenju i naredbi vlasti sigurnostne, kako to zakon kaže.

Ovo su kod nas svi propisi, koji se tiču kažnjenja mladjahnih osoba, nu da se je kod nas već odavna mislilo na podignuće popravionica, dokaz je tomu, da je preobstojavše c. kr. namjestničtvo jur u pedesetih godina ugovaralo s nad-

Digitized by Google

stojničtvom milosrdnih sestara u Zagrebu, da se uz kaznionu lepoglavsku podigne popravionica, ali je to pitanje kašnje zaspalo; a da se je potreba takova zavoda osjećala još je bolji dokaz zapis vlaškouličkoga župika Ivana Budića, koj je u oporuci od godine 1849. ostavio za podignuće „delaonice u Zagrebu" zapis od 10.000 for. I grad Zagreb osjećao je silnu potrebu podignuća popravionice odnosno prisilne radionice, ter se je godine 1875. predstavkom obratio na kr. zemaljsku vladu, odjel za unutarnje poslove, u kojoj je stavio upit, namjerava li se i kada podići u Zagrebu popravionica i radionica kao zemaljski zavod za Hrvatsku i Slavoniju o zemaljskom trošku, i ako se ne namjerava, bili se mogao gore navedeni zapis Ivana Budića i pod kojimi uvjeti ustupiti občini grada Zagreba. Odgovor vladin glasio je, da se radi pomanjkanja potrebitih sredstava takav zamaljski zavod za onda nije mogao podići, ali navedena Budićeva zaklada, da bi se mogla izlučiti od ostalih zemaljskih zaklada, s kojimi je spojena, i predati občini grada Zagreba, ali istom onda, kad bi se pristupilo k podizanju zavoda i pod uvjetom, da bi se u tu popravionicu imale primati dotične osobe iz ciele zemlje.

Povodom tim obratilo se gradsko poglavarstvo u Zagrebu na sva gradska poglavarstva u zemlji ter kaže liepo u uvodu toga dopisa: „U području gradskih občina ima djece, koja nepokorna roditeljem i skrbnikom neće da polaze školu ili da ostanu u obrtnu nauku, nego se bez ikakova nadzora po gradu skiću i dangubeć upuštaju se u nedopuštena i zla djela, te se već od rana priučavaju kojekakvim sablaznim, s kojih će poslje biti na sramotu uzgojiteljem, na štetu pojedinim državljanom i na teret občini i zemlji; a veoma su riedki slučajevi, da bi se bud kažnjenjem njihovih roditelja, budi zatvaranjem same nevaljale djece, postigla željena svrha, da ne ostanu pokvarena". Nadalje tumači se u dopisu, da su se do sada takova djeca slala u popravionicu u Ljubljani, nu da se radi prenapunjenosti toga zavoda nemogu više onamo slati. S toga, da je grad Zagreb odlučio o svom trošku podići „radionicu i popravionicu", nu pošto su s tim veliki troškovi skopčani, pita pojedino gradsko

Digitized by Google

poglavarstvo, ima li pod svojom upravom kakovu zakladu za navedene zavode, da li bi tu zakladu gradu Zagrebu odstupilo, ako nema zaklade, bi li pojedina gradska občina bila volja doprinieti što k troškovom i napokon, koliko ima pitomaca, u svom području za takav zavod. Ovaj poziv bio je od slaba uspjeha; gradovi Bakar i Križevci odgovoriše na sva pitanja negativno, a Belovar, Požega, Senj i Sisak, da imadu pitomaca za takov zavod i pošto nemaju nikakove zaklade, da su voljni davati godišnji prinos, ostali gradovi neodgovoriše ništa. Nu grad Zagreb je unatoč tomu i dalje radio ter je u skupštini gradskoga zastupstva od 15. lipnja 1878. zaključeno, da se prisilna radionica i popravionica u Zagrebu podigne kao zavod gradski, da se umoli kr. zemaljska vlada, da Budićevu zakladu preda gradu i na koliko nije narasla na 30.000 for., da se ostatak doznači iz „zemaljske zaklade komasirane za dobrotvorne svrhe“, da se u buduće u tu svrhu opredieljene zaklade gradskoj občini predavaju. Gradska občina obvezuje se primati u zavod dotične osobe iz ciele zemlje. Grad Zagreb ozbiljno je radio i dalje o podignuću takova zavoda, ter je bilo izaslano i posebno povjerenstvo u Ljubljanu, da tamo pregleda prisilnu radionicu i popravionicu. Nu razabrav iz izvješća izaslanoga povjerenstva, s kolikim bi troškom bilo skopčano podignuće i uzdržavanje takova zavoda, ter pobojav se velikih troškova, izvješćeno je izvješćem od 1. studenoga 1881. kr. zemaljskoj vladi, da občina grada Zagreba iz vlastitih prihoda nemože podići ni prisilne radionice ni popravionice.

Medjutim počelo se je kod kr. zemaljske vlade i opet raditi o podignuću takovoga zemaljskoga zavoda, ter u koliko je meni poznato, ugovaralo se je u tom pogledu s redom milosrdnih sestara u Zagrebu i s redom trapista na Riečici.

Radi podpunosti navadjam ovdje, da po nazoru gradskoga poglavarstva u Zagrebu za podignuće prisilne radionice i popravionice postoje ove zaklade:

1. Budićeva, koju sam gore spomenuo od 10.000 for.,

2. zaklada pod upravom grada Zagreba pod imenom „gradska radionica i popravionica“, koja je nastala iz zapisa

Digitized by Google

biskupa Ivana Kralja od 300 for., opata i župnika Stjepana Pogledića od 100 for. i Vase Dizdara od 200 for.,

3. Antuna Jakića od 100 for. za „osnovanje popravilišta zapuštene djece u Zagrebu“,

4. kanonika Juraja Muzlera četvrtina ostavštine, što ostane iza oporučnih zapisa za popravilnicu, koja se ima osnovati u Zagrebu,

5. kanonika Mate Belobrka, koj je u tu svrhu zakladio $^1/_{12}$ svoga imetka.[1]

Po mom mnienju bio je sav napor i trud grada Zagreba uzaludan i biti će jalov sve dotle, dok se zakonom neodredi, koje se osobe mogu smjestiti u prisilnu radionicu odnosno popravionicu.

O potrebi podignuća popravionice mogao bi na dugo i široko razpravljati, ali ću se ovdje stegnuti samo na statistička data, koja jasnije govore, nego li ikakva teorija.

Po mom zvaničnom poslu dolazim svake godine u ovozemne samostalne kaznione, pak sam na žalost morao opaziti veliki broj mladića, kojim kazniona po svom ustroju, ma bio kako savršen sistem ovršivanja kazni, nemože onakva odgoja dati, koj bi bio prikladan za njihovo doba i za njihovu budućnost. Uz sve opreznosti vrlo je težko takove mladiće sasvim odieliti od ostalih kaznenika, naročito u manjih kaznionah, pak moram iskreno priznati, da nije onda čudo, da više puta takovi mladići iz kaznione pokvareniji izlaze, nego li su u kaznionu došli.

Sakupio sam njeke podatke, ter ću ih ovdje samo u kratko navesti.

Mjeseca veljače tekuće godine 1893. bilo je u samostalnih kaznionah u Lepoglavi, Mitrovici i Gospiću mladića, koji još nisu navršili dvadesetu godinu života, ukupno 109, a dočim je ukupni broj kaznenika iznosio po prilici 1273, to je bilo takovih mladića 8·5%. Po dobi dielili su se ti mladići: sa 15 godina bilo ih je 4, sa 16 god. 10, sa 17 god. 16, sa 18

[1] Vidi „Občinar“ god. 1885. broj 11. strana 83.

Digitized by Google

godina 33, sa 19 god. 46. Slučajno samo nije ovaj put u kaznioni nijednoga od 14 godina, al sam doživio slučaj, da je bio u kaznioni ne mladić, već diete, od 14 godina i nekoliko mjeseci, osudjen radi zločinstva ubojstva na dvie godine težke tamnice. Po zločinstvih dielili su se: radi zločinstva umorstva osudjeno jih je 30, ubojstva 26, kradnje 25, paleža 8, težke tjelesne ozlede 6, silovanja 6 (svih 6 odpada na kr. kaznionu u Mitrovici), razbojstva 2, a na ostala zločinstva po jedan kao što su: prevara, javno nasilje, krivotvorenje javnih vjerovnih papira i (u kr. kaznioni u Mitrovici) na otmicu i bludnost proti naravi, napokon jedan odpada (u kr. kaznioni u Gospiću, gdje su uze sudbenoga stola spojene s kaznionom) na prestupak po §-u 335. kz. Po vjeri odpadaju na rimo-katoličku vjeroizpovjest 62, na grčko-iztočnu 43, a na ostale vjeroizpovjesti po jedan.

Ovdje spominjem, da nisam uzco obzir na žensku kaznionu, jer je kaznenica neznatan broj, poprièčno samo jedna desetina od broja mužkaraca i jer držim, da za naše okolnosti nebi predbježno ni trebalo podizati posebne popravionice za ženske.

Za podkriepljenje potrebe, da se podigne popravionica, još ću navesti samo iz izvješća gradskoga poglavarstva u Zagrebu, pošto mi žalibože drugi podatci manjkaju, da je u gradu Zagrebu osudjeno redarstveno nedoraslih god. 1887. 20, godine 1888. 32, god 1889. 49, godine 1890. 20, god. 1891. 24, koji bi svi bili spadali u popravionicu.

Završujuć ovim nemogu na ino, nego da da se zahvalim gospodi na uztrpljivosti i da ne izjavim, da ovomu mojemu čitanju nije bila druga svrha, kako sam to već i na početku izjavio, nego da u interesu obćega dobra barem potaknem pitanje o tom, nebi li se i kod nas mogle započeti barem predranje za osnutak kojega od spomenutih humanitarnih i obće koristnih zavoda.

Digitized by Google

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Ovrha na nepokretnine radi zemljištno-odkupnog duga može se zatražiti i proti gruntovnom vlastniku, akoprem ovaj nije kao dužnik u dugovnom izkazu upisan.

Kr. državno nadodvjetničtvo u zastupanju hrv.-slavonske zemljištno-odkupne zaklade zaiskalo je kod kr. kotarskoga suda u D. ovršnu dražbu nekretnina Pavla B. iz D., upisanih u grunt. uložku broj 139 občine D. radi utjeranja dužnih obroka odkupne glavnice od 27 for. 89 nč. i to na temelju dugovnoga izkaza računarskoga ureda kr. zemaljske vlade, u kojem je kao dužnik označen Ivo G. iz D. i koji po ovom izkazu imade od nekretnina uložka broj 139 občine D. propisanu odkupnu glavnicu od 27 f. i 89 novč. amortizacijonalno odplaćivati.

Kr. kotarski sud u D. odlukom od 17. travnja 1891. broj 2560 gr. odbije tu molbu s razloga, što molitelj nije dokazao pravo na vodjenje ovrhe proti Pavlu B. izpravom (§ 5. zakona od 17. prosinca 1876 i §§ 438. i 441. gr. pp), jer molbi priloženi izkaz glasi proti Ivi G. iz D.

Na utok sa žalbom ništovnom kr. državnoga nadodvjetničtva ukinuo je kr. banski stol riešenjem od 19. kolovoza 1891. broj 18414 odluku kr. kotarskoga suda u D. s nalogom, da ovršnu molbu iznova u pretres uzme i rieši mimo neosnovana razloga i to:

s razloga, što odkupna glavnica sa kamatami i troškovi utjerivanja uživa po §-u 2. zakonskog članka LII.: 1875. (sbor. broj 29.: 1876.) prednosti poreza; —

s razloga, što u pogledu ovoga propisuje § 77. zak. čl. XLIV: 1883. da izkazi o zaostatcih, izdani pod uredskim pečatom po občinskih organih, kojim je povjerena uknjižba i očevidnost izravnih poreza, ter po kr. poreznih uredih, imaju moć onih izprava, na temelju kojih ima po parbenom postupniku mjesta ovrhi, pa se mora ta kriepost pripisati i izkazom računarskog ureda kr. zem. vlade, usljed česa isti (izkazi) dokazuju svakako, da obstoji ostatak naveden u izkazih; —

s razloga, što po §-u 12. zakona od 10. siečnja 1876. (broj 8. sbornika 1876). odkupnina sa kamatami i troškovi obterećuju ukupno zemljište napram svakomu posjedniku dotle, dok ne bude podpunoma namirena, iz česa opet sliedi, da odkupna zaklada zahtjevajuća namirenje odkupnine iz odkupnog zemljišta ima samo dokazati, da je onaj, proti komu jn upravljena ovršna molba, posjednik odkupnog zemljišta (pošto svaki posjednik takova zemljišta po citiranom §-u 12. mora dopustiti namirenje odkupnine iz istoga zemljišta); —

Digitized by Google

s razloga, što bi ta ustanova bila sasvim suvišna, kada bi se ovrha mogla voditi samo proti onomu, koji je u izkazu zaostatka upisan, odnosno s kojimi je dug likvidiran, te koji je ujedno gruntovni vlastnik odkupnog zemljišta, jer proti takovom dužniku morala bi se i bez te ustanove ovrha dozvoliti već po obćenitih propisih gr. pp. i propisih gore spomenutog zak. čl. XLIV: 1883. i

s razloga, što bi pri drugom shvaćanju te ustanove bilo moguće sasvim onemogućiti utjeranje odkupnih glavnicah spp., jer bi od vremena izdanja izkaza (o zaostatku) do predaje ovršne molbe ovršenik mogao svaki put ustupiti i na drugog gruntovno prenieti ovršne nekretnine, te tim polučiti odpućenje predane molbe, pošto neima propisa, kojim bi ovrhovoditelj bio u stanju braniti se proti takovom postupku, kako mu je to moguće n. pr. kod hipotekarne tužbe. —

Priobćio V. Janscó.

Prinos k tumačenju §-a 878. o. g. z.

Kr. kotarski sud u N. u ustmeno rapravljenoj parnici A. B. proti C. D. radi izplate svote od 1731 for. i 72 nč. a. vr. spp. sudio je osudom od 15. srpnja 1889. br. 7611 gr.:

„Tuženi C. D. dužan je A. B. za podmirenje načuna, narasla prigodom kortešacije kod saborskih izbora za kandidata E. F. u N., ostatak tražbine od 1731 for. i 72 nč. sa 6% zavlačnimi kamatami od dana tužbe izplatiti te naknaditi parbeni sudbeno na 92 for. 80 nč. obredjeni trošak sve to za 14 dana pod prietnjom ovrhe; nu samo onda, ako tužitelj A. B. tri dana iza pravomoćnosti ove osude nastupi . . . . sliedeću domirnu prisegu:

„Istina, da sam po naručbi . . . C. D. u ime kortešacije za kandidata E. F. izdao i potrošio ukupno 2881 for. 72 nč., i istina je, da je C. D. poslje izbora obećao u K. po novce ići i ostatak tražbine od 1731 f. 72 novč. obvezao se izplatiti“

Ne nastupi li i ne položi li pravodobno A. B. njemu dosudjene prisege, . . . odbija se tužitelj tužbenim zahtjevom i ima tuženiku C. D. za 14 dana pod prietnjom ovrhe naknaditi parbeni sudbeno na 28 f. 60 nč. obredjeni trošak.“ —

Kr. banski stol osudom od 20 svibnja 1891. broj 8609 odputio je priziv tuženika i potvrdio prvosudnu osudu.

Razlozi: „Osuda prvosudna dovoljno je obrazložena, te je i opravdana po stanju parbenih spisa i po zakonu, pa ju s toga i potvrditi valja iz razloga u njoj navedenih.

Iz izkaza S. F. i L. M. bo proizlazi, da je tuženik na zahtjev tužitelja, da mu izplati ostatak tražbine, pred njimi izjavio, da će otići u

Digitized by Google

K. po novce i tužitelju nenamireni ostatak tražbine u iznosu od 1731 for. i 72 novč. izplatiti.

Potvrdjene ove po svjedocih okolnosti pružaju dovoljan dokaz, da je naručba uzsliedila od strane tuženika prigodom kortešacije kod saborskih izbora za kandidata E. F. u N., tako, da se je dokaz taj popuniti mogao po §-u 270. gr. pp. domirnom prisegom tužitelja.

Glavni prigovor pak, s kojim se je tuženi kako tečajem parnice tako i sada u prizivu poslužio, naime da je izborna kortešacija išla na račun odbora stranke, pa da samo ovaj odbor tužitelju za njegovu tražbinu odgovoran biti može, nipošto pak tuženik, koj se nije nikada obvezao izplatiti ovu svotu iz vlastitoga imetka, a prema tomu, da se je tužitelj obratiti imao na ovaj odbor radi naplate svoje utužene tražbine, kao što i prigovor dalnji, da čitava ova stvar ne spada pred forum gradjanskoga suda, već na političku oblast, jer sve što je tuženi u tom predmetu radio, radio je u svojstvu političkoga oblastnoga organa, — nisu uvaživi.

Nije bo dužnost tužitelja izpitati, iz kojih sredstava tuženi njegove tražbine namiruje, koje mu je i u istinu do dana izbora iznosom od 1150 f. izplatio, a još manje dužnost obratiti se na odbor stranke radi namirenja zaostatka njegove utužene tražbine, čim mu tuženik prigodom naručbe izrekom kazao nije, da naručbu čini u ime odbora na temelju dobivene od odbora punomoći.

Pošto je dakle tuženi to učiniti propustio to on po §-u 1017 o. g. z. odgovara osobno za naručbu.

Obzirom na to valjalo je osudu prvosudnu kako u stvari glavnoj tako i u pogledu parbenih troskova iz ovih, kao i iz prvosudnih razloga uz odpućenje tuženikova priziva u cielosti potvrditi".

Povodom izvanrednoga previda C. D. obnašao je kr. stol sedmorice vrhovnom riešitbom od 9. travnja 1892. br. 3032 ex 1891. suglasne osude nižih sudova preinačiti i suditi:

„Tužitelj A. B. odbija se sa zahtjevom tužbe de praes. 19. travnja 1888. broj 1903 gr. na izplatu svote od 1731 for. 72 nč.

Parbeni troškovi izriču se za medjusobno prebiti."

Razlozi: „Tužitelj nije uzprkos poreki tuženika dokazao, da ga je ovaj u vlastito ime ovlastio, da radi povodom saborskih izbora u N. oko izbova kandidata E. F., a po naravi naručenoga posla morao bi to tužitelj svakako dokazati; jer nije u tu svrhu nipošto dovoljno, da je tuženik u obće tužitelju povjerio agitaciju izbornu.

Već s toga jedinoga razloga morao bi se tužitelj sa zahtjevom tužbenim odbiti.

No osim toga valja uvažiti i dalnji razlog, da pogodba, sklopljena izmedju tužitelja i tuženika, spada medju pogodbe, koje su po §-u 878. o. g. z. nevaljane.

Digitized by Google

Jer po navodih samoga tužitelja preuzeo je on zadaću, da svimi sredstvi, dakle i podmićivanjem birača radi oko izbora pomenutoga kandidata za sabor, a po predloženom računu tužiteljevom i po kazivanju preslušanih svjedoka podmitio je u istinu tužitelj birače, a to je nemoralno, dakle nedopustivo.

Pošto dakle pogodba, o kojoj se u ovoj parnici radi, po zakonu nije tvrda, to nije iz takove pogodbe mogla za tuženika nastati nikakova obveza.

S tih razloga valja po §-u 335. gr. pp. suglasne osude nižih sudova, koje su utemeljene na uporabi zakona očito pogriešnoj, preinačiti, ter tužitelja sa zahtjevom tužbe odbiti.

Parbene troškove valja medju strankami prebiti, jer tužitelj ima dvie povoljne osude za se.“

—a—

Zakon od 8. prosinca 1877., sbornika broj 70. preinačio je ustanove zak. čl. IX. od god. 1870. samo u toliko, što uzkraćuje vjerovniku pravo iskati putem sudbenim izplatu većih od 8% godišnjih kamata od pozajmljene glavnice, te što mu uzkraćuje i pravo na osiguranje tu kamatnu mjeru nadilazećih kamata.

U ustmeno razpravljenoj parnici F. Š. po odvjetniku B. proti T. S. i ostavini A. S, potonjoj po skrbniku na čin A. B. na izplatu zajma od 150 for. a vr. spp. odbio je kr. kotarski sud u P. osudom od 17. veljače 1892. broj 1170. gr. tužitelja bezuvjetno s tužbovnim zahtjevom u cielosti te ga osudio na platež tuženikom obredjenih parbenih troškova.

Kr. banski stol odputio je osudom od 15. lipnja 1892. broj 8816 priziv tužiteljev, te potvrdio napadnutu prvosudnu osudu u glavnoj stvari, nasuprot u točki parbenih troškova preinačio, i ove medju strankami prebio.

Razlozi: „Tužitelj napadajuć prvomolbenu osudu, napada ujedno i praksu ovozemnih sudova, po kojoj se zakon od 8. prosinca 1877. broj 70 sbornika tobože pogriešno uporavljuje, kad se unatoč jasnoj ustanovi §-a 1432 o. g. z. kod t. zv. antichretične pogodbe od glavnice, u zajam dane, odbija višak protuzakonito ubranih kamata; nazor tužitelja u tom pravcu medjutim nije na zakonu osnovan.

Parbene stranke sklopile su najme u §-u 1372. o. g. z. spomenutu pobočnu pogodbu, po kojoj je tužitelj u mjesto kamata uživao dvie oranice „u Ravnici“ i „u Bregu“ zvane; dakle pogodbu takovu, koja po zakonu pravne krieposti neima; prema tome nemože se tužitelj na stanovu §-a 1432 o. g. z. s uspjehom pozivati, jer se ta ustanova nemože uporabiti na uplate takove, koje su usljedile na temelju pogodbe, koju zakon izrično ništetnom i nedopuštenom proglasuje; a isto tako nemože reći, da je tuženi, plaćajuć prekomjerne kamate, htjeo tužitelju taj višak darovati;

Digitized by Google

jer kod činitbe, koja je usljedila na temelju ništetna pravna posla, nemože biti govora ni o darovanju.

Netom spomenuta ustanova §-a 1432. o. g. z. veli medju ostalim: „a nemože se iskati ni ono, što je tko platio, znajući, da nije dužan"; ob onom pako, koji u mjesto kamata daje nepokretnu stvar na uživanje, ne može se tvrditi, da je „znajući" pristao na to, da više daje, nego li je po zakonu dužan dati; jer se kod zemljišta tako dugo nezna, koliko isto na godinu faktično nosi, dok se godišnji prihod vještački ne ustanovi; tuženi nalazio se dakle u pravnoj bludnji (§ 1431 o. g. z.), koja ga ovlašćuje zahtjevati povratak onoga, što je u toj bludnji dao, odnosno u nazočnom slučaju, da se višak uračuna na obal u zajam primljene glavnice.

Osim toga nemože se tužitelj poslužiti s ustanovom §-a 1432. o. g. z. ni s razloga toga, jer se u ovom slučaju radi o prekršaju zakona od 8. prosinca 1877., broj 70. sbornika, dakle takovog zakona, koji je izdan u interesu javnoga reda.

Pošto su dakle tužiteljeve tražbine uživanjem jur spomenutih dvijuh oranica, odnosno viškom nadilazećim mjeru zakonom dopuštenih kamata, podpuno namirene, valjalo je uz odpućenje priziva napadnutu osudu u glavnoj stvari potvrditi, nasuprot pako u točki parbenih troškova, uslišav priziv tužitelja, preinačiti, ter takove prebiti, pošto se tužitelju nemože uztvrditi, da je objestno nazočnu parnicu podigao".

Na izvanredni previd tužitelja F. Š. obnašao je kr. stol sedmorice riešenjem od 2. prosinca 1892. br. 4319 suglasne osude nižih sudova preinačiti i suditi:

„Tužena T. Š. i ostavina A. Š. dužne su tužitelju F. Š. izplatiti utuženu svotu od 150 for., i to prvotužena T. Š. sa dvi trećine, dakle 100 for., a drugotužena ostavina A. Š. s jednom trećinom, dakle 50 for. s odpadajućimi 6% kamatami od 8. listopada 1889, kao dana dostavljene tužbe do izplate, sve u roku od 14 dana pod inakom ovrhom.

Parbeni troškovi sviju triju molba prebijaju se medjusobno."

Razlozi: „Niži sudovi uvažili su prigovor tužene stranke, da je utužena zajmovna glavnica od 150 for. podpuno izplaćena uživanjem oranica „u Ravnici i u Prilišću", koje su dužnici predali tužećemu vjerovniku na uživanje mjesto kamata, i prihod kojih oranica daleko nadmašuje godišnje 8% kamate pomenute glavnice.

Svoju osudu osnivaju niži sudovi na ustanovah zakona od 8. prosinca 1877, broj 70 sbornika, ter sciene, da po tom zakonu sud vjerovniku u dobitak od glavnice sve ono staviti mora, što je on preko 8% kamata od dužnika primao.

Nu tomu nije tako.

§ 1. zak. članka IX. od 29. kolovoza 1870. proti lihvi ovlašćuje stranke pismenom pogodbom ugovoriti kamate po svojoj volji. Po tom mogu stranke

Digitized by Google

takodjer ugovoriti, da će vjerovnik mjesto kamata uživati prirod od stanovite zemlje; i tako su kasnijim zakonom ukinute ustanove §-a 999 i 1000 obć. g. z.

Zakon od 8. prosinca 1877. broj 70. sbornika preinačio je ustanove zakonskoga članka IX. od godine 1870 samo u toliko, što uzkraćuje vjerovniku pravo iskati putem sudbenim izplatu većih od 8% godišnjih kamata od pozajmljene glavnice i što mu uzkraćuje i pravo na osiguranje tu kamatnu mjeru nadilazećih kamata.

Neima pako u zakonu od 8. prosinca 1877., broj 70 sbornika, ustanove, po kojoj bi se vjerovniku od pozajmljene glavnice ono odbiti moglo, što je on na temelju sklopljene s dužnikom pogodbe preko 8% kamata primao, već je u takovu slučaju mjerodavna ustanova § 1432. o. g. z., po kojoj se nemože iskati natrag ono, glede čega zakon uzkraćuje samo pravo, da se dug natrag uzište, dakako putem sudbenim.

Budući su dužnici glasom obveznice pod A. i B. na I. tužitelju mjesto godišnjih kamata od pozajmljene glavnice predali na uživanje oranice „u Ravnom i u Prišlinu", to mu moraju bez svakoga odbitka povratiti cielu glavnicu od 150 for., po razmjerju §-a 888 o. g. z. sa 6% zateznimi kamatami od dana dostavljene tužbe do izplate.

Prema tomu valjalo je osude nižih sudova preinačiti, ter suditi po zahtjevu tužbe.

Parbeni troškovi izriču se za medju se prebijeni; jer tuženici imadu dvie povoljne osude za sebe."

F. Haladi.

B. Kazneno.

K tumačenju §-a 488. k. z.

(Žalba ništovna na obranu zakona. — Rješitba kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice kao suda kasacijonalnoga od 25. veljače 1893. br. 99.)

Kr. kotarski sud u L. osudio je osudom od 9. rujna 1892. br. 1127 kz. F. S. radi prekršaja suprot sigurnosti poštenja, označena u §-u 488. k. z. počinjena time, što je dne 28. srpnja 1892. objedio Gj. U. javno u obć. uredu, da njegova ura, koju je on u K. na tornju sv. Nikole popravljao, zlo ide, po § u 493. k. z. uporabom §-a 266. k. z. na zatvor od jednoga dana, koji je po §-u 261. k. z. pretvoren u globu od 5 for.

Povodom žalbe ništovne, podnešene po kr. državnom nadovjetničtvu na obranu zakona, sudio je kr. hrv.-slav.-dalm. stol. sedmorice iza obavljene u punom vieću javne razprave:

Zakon je u § u 488. k. z. povriedjen osudom kr. kot suda u L. od 9. rujna 1892. broj 1127. kaz., kojom je F. S. proglašen krivim pre-

Digitized by Google

kršaja suprot sigurnosti poštenja § 488. k. z., počinjena tim, što je dana 28. srpnja 1892. obiedio Gj. U. javno u obćinskom uredu, da njegova ura, koju je on u K. na tornju sv. N. popravljao, zlo ide, osudjen po §-u 493. kaz. zak. uporabom §-a 266. k. z. na zatvor od jednoga dana, koji je po §-u 261. k. z. pretvoren u globu od 5 for., — s toga se rečena osuda ukida i F. S. po §-u 250. 3 kz. post. riešava od obtužbe radi rečenoga prekršaja suprot sigurnosti poštenja.

Razlozi: Pravomoćnom osudom kr. kotarskog suda u L. od 9. rujna 1892. broj 1127. proglašen je F. S. krivim prekršaja suprot sigurnosti poštenja, § 488 k. z. počinjena time, „što je dana 28. srpnja 1892. obiedio Gj. U. javno u obćinskom uredu, da njegova ura koju je on u K. na tornju sv. N. popravljao, zlo ide“ i osudjen je po §-u 493. k. z. uporabom §-a 266. k. z. na zatvor od jednoga dana, koji je po §-u 261. k. z pretvoren u globu od 5 for. Po §-u 488. k. z. čini se krivcem uvriedjena poštenja onaj, koji koga priobćujuć stvari izmišljene ili izopačene lažljivo okrivi kojim stanovitim nepoštenim ili takovim nećudorednim činom, koji ga može budi poniziti, budi omraziti u očijuh javnoga mnienja.

Jasno je, da F. S. riečma: „da ura koju je Gj. U. u K. na tornju sv. N. popravljao, zlo ide“, — nije Gj. U. okrivio nikakovim nepoštenim ni nećudorednim činom. Neima dakle u tih riečih kriterija prekršaja suprot sigurnosti poštenja, označenoga u §-u 488. k. z. a ni drugoga kojega po kaznenom zakonu kažnjivoga djela.

S toga valja usljed ništovne žalbe kr. državnog nadodovjetničtva u Zagrebu, poprimljene u obranu zakona, izreći, da je rečenom osudom zakon povriedjen, osudu tu ukinuti i obtuženoga od obtužbe riešiti, kako je to sve učinjeno u dispozitivnu djelu vrhovne ove riešitbe.

Za prosudjenje, da li u smislu §-a 2. sl. a) i b) k. z. postoje razlozi, s kojih zloj nakani neima mjesta, nije dovoljno uvjerenje suda, već je nuždno mnienje liečnika vještaka. — Razlika izmedju zločinstva paleža i zločinstva javnoga nasilja V. slučaja. Ako stol sedmorice doznači stvar prvom sudu iznovičnc razprave radi, ima se ovaj po §-u 288. al. II. k. p. držati onog pravnog mnienja, kojega se je stol sedmorice pri svojoj rješitbi držao.

Osudom kr. sudbenog stola u M. od 31. ožujka 1892. broj 2200 kz. proglašen je D. M. krivim zločinstva paleža u smislu §-a 166. i 167. sl. e) k. z., počinjenog time, što je dana 3. veljače 1892. u Š. u večer poslje 7 sati, šibicom zapalio N. N. pripadajući 60 for. vriedi plast siena, oko koga se je u neposrednoj blizini nalazilo mnogo siena, kukuruzovine i slame, a do ovih opet kuće i druge sgrade u vriednosti od 4000—5000 f., pa da je tako poduzeo čin, iz kojega se je po namišljaju njegovu imao

Digitized by Google

roditi u vlastničtvu N. N. požar, koji se je u istinu i porodio i prouzročio štetu od 60 for.

Medju razlozi osude kaže se izmedju ostalog sliedeće:

Obtuženi priznaje u teret mu stavljeno djelo. „Priznanje ovo podudara se sa svim izvidjenimi okolnostmi čina, a poduprto je time, što je obtuženik imao motiv za čin, buduć je kako veli, držao, da mu je oštećenik neopravdanim načinom sustegao zaslužbu, te je oštećenika izvedenim kažnjivim činom kazniti htio; poduprto je ovo priznanje nadalje tim, što je obtuženik izvansudno ženi oštećenikovoj M. izrazito zaprietio, tražeć naplatu tobožnje svoje zaslužbe, da će ih zapaliti.“

Obtuženi tvrdi doduše, da je kanio, „mislio“, kako veli, da samo sieno izgori, pa navodi kao dalju obranu, da ga je glava od djetinstva bolila, kao i kritične večeri tako, da je u nesvjestici padao.

Potonje ovo izpričavanje obtuženikovo podupire nekim načinom i svjedočba občinskog poglavarstva, koja ga suludastim označuje, te svjedoci D. I. i I. R., koji o njem vele, da nije bio baš kao drugi ljudi.“

„Nu ako se uvaži, da se je obtuženi istom danas glavoboljom braniti počeo, da je prvobitno osvadjivao S. B-a, a ponješto i Ž. R-a, dočim je danas posve razborito i skladno pripovjedao, kako je i čega radi čin izveo, naime da je podpalio onog, s kojim je imao parbu, te koga je kazniti htio, to se mora s razlogom uztvrditi, da ne postoji ni jedan od razloga §-a 2. a, b, c, k. z., koji bi ubrojivost obtuženikovu izključivali, dočim se dopustiti mora, da je obtuženik ponješto snižena intelekta ili slaba razuma, te da doduše poradi grieške u govornih svojih organih ponješto zapinjajući tišjim glasom govori tako, da slušatelj mora veću pozornost njegovu govoru obratiti, da ga razumije, što je i kvalifikaciji njegovoj sa strane občinskoga poglavarstva i spomenutih svjedoka povoda dati moralo.“

Pošto je obtuženi zlu nakanu priznao, a i to, da je mogao nastati požar, što se potonje i razvidom mjesta čina i kazivanjem oštećenog te izpovjedju samog obtuženika, koji veli, da se je moglo dogoditi, da sve izgori, dokazanim smatrati mora tim više, što se imade razmjerno povoljan uspjeh kažnjivog čina pripisati okolnosti, da je protivan vjetar, koji je u svakom momentu pravac okrenuti mogao, duvao i da su seljani u pomoć priskočili, kako to naročito iz kazivanja oštećenika D. J. i očitovanja samoga obtuženika proizlazi, to se dakle dokaznim smatrati mora, da je obtuženi zarad zle svrhe učinio čin, iz kojega je lasno moglo izaći ono zlo, kojim se okrivljuje.“

Kr. stol sedmorice kao sud kasacioni ukinuo je riešenjem svojim od 11. lipnja 1892. broj 1874 tu prvostepenu osudu po §-u 303. k. p. ureda radi i odredio obnovu kaznenog postupka na korist obtuženoga time, da se obtuženik prije svega staviti ima pod liečničko motrenje u svrhu, da se njegovo duševno stanje ustanovi (§ 125. k. p.) pa da se zatim iztražni

Digitized by Google

spisi dostaviti imadu kr. državnom odvjetničtvu na iznovični predlog, sve to s razloga sliedećih:

„Prigodom glavne razprave bila je potaknuta sumnja, da li je obtuženik pri zdravoj i čistoj pameti i da li mu se inkrimirani čin ubrojiti može kao zločinstvo (§ 2. sl. a i b kz.).

U svjedočbi občinskoga poglavarstva u Š. je izrikom navedeno „da je obtuženik suludast, inače da mu je vladanje dobro."

Oštećenik N. N. i D. I., kod kojih je obtuženi služio, izkazali su na glavnoj razpravi, da oni obtuženika ne drže za pametna čovjeka, da ga uvjek treba tjerati na posao i nadzirati ga kod radnje, inače da on ne radi, već odmah legne ili se igra sa djecom, da on nezna, što je novac itd.

Občinski načelnik I. R. naveo je na glavnoj razpravi, da je glas po selu, da je obtuženi bedak, da djeca iz njega komediju prave itd.

Iz samih iztražnih spisa proizlazi, da je obtuženik pred sudcem iztražiteljem naveo, da je radi zločinstva paleža, počinjenog na štetu sadanjeg oštećenika N. N. već jednom kažnjen bio sa 2 godine težke tamnice, što nije istina, — u obće čini se, da obtuženik (što se svakako pobliže izviditi ima) sudbenim putem još nikada kažnjen bio nije.

Obtuženik je naveo, da mu ima 19 ili 20 godina, dočim je krstnim listom ustanovljeno, da je rodjen dana 2. veljače 1863.

U obće upućuju njegovi govori na stavljena mu pitanja n. pr. da on nezna moliti otčenaš, da on nezna, kako izgleda crkva, da nezna kakav je dan ili koja je sada doba godine itd. na to, da je intelekt obtuženog veoma slab; uz to napominje se u razlozih riešitbenih, da obtuženik uslied njekakve grieške u govornih svojih organih govori samo tihim glasom i da zapinje u govoru.

Obzirom na preiztaknute okolnosti, pa pošto je obtuženik naveo na glavnoj razpravi, da on boluje od djetinstva od glavobolje, da on nezna što divani ili što radi, kad ga glava boli, da on pada u nesvjesticu itd., svakako je potrebno, da se obtuženik podvrgne motrenju po liečničkih vještacih, te da se tim načinom ustanovi (§ 125. k. p.), da li je obtuženik pri zdravoj i bistroj pameti ili da mu je možda duh poremećen.

S toga je valjalo udovoljiti dotičnom predlogu branitelja, stavljenom prigodom glavne razprave, što učinjeno nije.

Osim toga nije presudni sud uzeo dovoljno u pretres one okolnosti, koje su odlučne za kvalifikaciju čina.

Po §-u 166. kz. tvori zločinstvo paleža, koji poduzme čin kakav, iz kojega se po namišljaju njegovu rodit ima u vlastničtvu tudjem požar.

S toga je odlučno, da li je namjera obtuženoga upravljena bila na to, da izgori samo onaj plast siena, pod koji je obtuženik podmetnuo oganj, ili da li je obtuženik naumio, da se vatra od onog plasta siena razširi na

Digitized by Google

ostalo sieno, kukuruzovinu itd. i na sgrade, koje su se, kao što se vidi iz zapisnika o sudbenom očevidu doduše na blizu, ali ipak ne u neposrednoj blizini nalazile, — dočim ta okolnost, da su i-ti predmeti mogli biti izvrženi pogibelji vatre, ako bi na pr. vjetar svoj pravac okrenuo bio, — ne pruža dovoljne podloge za zaključak, da je obtuženik zaista nakanio, da se iz njegovog čina rodi požar t. j., da se vatrom uništi tudje vlastničtvo u većem obsegu ili u većoj vriednosti, kako to predpostavlja § 166. k. z.

Nakon tronedjeljnog motrenja obtuženika D. M. dadoše liečnici vještaci mnienje, — kakovoga je i prvosudni sud bio — da je on naime slaba uma i zapušten u odgoju, da je djelo dakle izvršeno u manje sviestnom stanju, iztičući, da je on učinio pokušaj, da se pretvori bolestnim od velike bolesti kao i zaboravnim, ali da je izvadjanje te pritvornosti vanredno nevješto, sasma djetinjasto, bez ikakve veće kombinacije tako, da se odmah moglo primjetiti, da su mu izvadjanja i razgovor osnovani na momentanih utiscih a ne plod dužeg razmišljanja.

Na temelju tog mnienja, te obziron na gori navedenu vrhovnu riešitbu, proglašen je D. M. osudom kr. sudbenog stola u M. od 7. rujna 1892. broj 7293 kz. krivim zločinstva javnoga nasilja V. slučaja u smislu §-a 85. sl. a) i b) k. z.

Dr. O.

Kod zločinstva bigamije za prosudjenje valjanosti ženitbe nadležan je jedino duhovni sud.

Kr. stol sedmorice kao sud kasacionalni pod 7. studenoga 1891. broj 1688 povodom žalbe ništovne S. O. udate P. i druga proti osudi kr. sudbenog stola u P. od 11. ožujka 1891. broj 156 kz. kojom je rečeni kr. sudbeni stol sudio:

Sofija rodjena O. sada udata P. i Savo K. krivi su zločinstva dvoženstva (bigamije), označena u §-u 206. k z., počinjena tim, što su se, premda zakonitim načinom u jeseni godine 1878. u B.-St. medjusobno vjenčani, po drugiput kasnije sa drugimi osobami vjenčali, pa se S. rodjena O. za sada udata K. dne 4. svibnja 1880. udala za I. P., nadničara u St., a S. K. opet se dne 18. travnja 1882. oženio sa djevojkom S. P. iz D., pa se radi toga osudjuju po §-u 208. k. z. i to: S. P. uporabom §-a 55. k. z. na kazan težke tamnice od 6 (šest) mjeseci, a S. K. uporabom §-a 55. k. z. na kazan težke tamnice od 4 (četiri) mjeseca, pooštrene kod svakoga jednim postom u mjesecu, po §-u 330. k. p. na nošenje troškova kaznenoga postupka i ovrhe kazni, koji pako troškovi se po §-u 332. k. p. proglasuju neutjerivimi, — obnašao je nakon saslušanja kr. državnog nad-

*

Digitized by Google

odvjetničtva po §-u 303. k. p. ukinuti napadnutu osudu suda presudnoga, ter po istom §-u odrediti na korist obtuženika obnovu postupka, u kojem se po §-u 3. k. p. imade stvar ustupiti na poprednu iztragu i riešitbu nadležnomu duhovnomu sudu, poslje koje se imade opet dostaviti kr. drž. odvjetničtvu dalnjega predloga radi, čim i prizivi obtuženika i državnoga odvjetničtva bezpredmetnimi postaju i to iz sliedećih razloga:

Krivnja obtuženika radi kažnjivoga djela, koje im se u grieh upisuje odvisi od valjanosti ženitbe, koju su obtuženici godine 1878 navodno u B.-St. sklopili.

Za prosudjenje valjanosti ženitbe nije nadležan kazneni sud nego duhovni sud i to u ovom slučaju tim više, što se nemože na temelju kazivanja profanih svjedoka pred kaznenim sudom valjanost ženitbe po crkvenom zakonu ustanoviti.

Usljed toga imade prije presude kaznenoga suda ovo predpitanje po nadležnom duhovnom sudu iztraženo i presudjeno biti, nakon čega će po §-u 3. k. p. istom nastavak ili obustava progona moguća biti, pa se s toga ureda radi po §-u 303. k. p. napadnuta osuda suda presudnoga, kojom su obtuženici bez dovoljnoga temelja krivimi proglašeni radi zločinstva dvoženstva, ima ukinuti, i na korist istih obnova kaznenoga postupka odrediti, u kojem se imade pitanje o valjanosti prve ženitbe obtuženika predhodno riešiti, a za tim dalje po zakonu postupati.

Uslied ove vrhovne riešitbe odstupljeni su svi kazneni spisi eparhijskoj konsistoriji u P., koja je u sjednici od 28. lipnja 1892. presudila:

Nepriznati, da je brak izmedju S. O. i S. K. ikada postojao, jer mankaju dokazi, da je brak izmedju istih lica ikada pravovaljano sklopljen.

Razlozi: Po navodu svjedoka Gj. J. iz B. i Gj. R. iz B.-Gr. vjenčao je bosanski sveštenik iz M. sada pokojni S. T. u B.-Gr. jeseni 1878. godine S. O. i S. K. u kući drugoimenovanog svjedoka Gj. R., no navodno vjenčani tečajem ciele iztrage poriču složno i odlučno, da je s njimi preduzet obred bilo vjenčanje, nego da je bilo samo prstenovanje, radi čega su oni mogli poslje da stupe u drugi brak kao što su stupilli, i to: S. O. sa J. P. u crkvi N. dne 16. svibnja 1880. a S. K. sa S. P. u crkvi O. dne 18. travnja 1882.

Spomenuti svjedoci kao laici nisu mogli uztvrditi ničim, da je obavljeni u prisutnosti njihovoj S. O. i S. K. obred bilo u istinu vjenčanje po propisanom u pravoslavnoj crkvi činu, to se nije uztvrdilo ni zapisom kakovim sveštenika, koji je tobože vjenčanje to obavio, šta više, ako se uzporedi izjava svjedoka tih, da je vjenčanje bilo jeseni godine 1878. sa zvaničnim aktom A. E. M. konsistorije B. ovdje pod 22. maja (3. lipnja) ove godine broj 439 k. 97. primljeni, po kom je isti sveštenik S. T umro u B. 1876. godine više sela R. kod „T“, onda tim manje može imati vjerodostojnosti izkaz spomenutih svjedoka, jer bi se upitno vjenčanje

Digitized by Google

imalo dogoditi dvie godine poslje smrti sveštenika, koji ga je tobože blagoslovio.

Dakle upitnom izjavom svjedoka nije dokazano, da su spomenuta lica bila vjenčana, a ne predleži o tome ni drugi kakovi, bilo ustmeni, bilo pismeni dokaz od ikoga, a najmanje od sveštenika, koji bi imao to zasvjedočiti uvodom u protokol vjenčani ili barem izdanom o tom svjedočbom, što bi po svoj prilici i učinio bio, da je zaista obavio pravilno vjenčanje, a ne prstenovanje.

K tomu za pravovaljano vjenčanje iziskuje se trokratno u crkvi oglašivanje t. j. obnarodovanje vjenčanja, dalje dozvola vlasti političke i privola roditelja pred sveštenikom, — no svega toga nije bilo, — dakle nije moglo biti ni pravovaljana vjenčanja, sve ako je u obće i bilo kakova vjenčanja, što medjutim nije dokazano i zato je eparhijska konsistorija ova sudila, nepriznati, da je postojao brak izmedju S. O. i S. K.

Usljed toga je kr. državno odvjetničtvo prijavu u pomanjkanju objektivnog učina zločinstva bigamije zavrglo.

Dr. *A. S.*

C. Mjenbeno-trgovačko.

Prinos k tumačenju §-a 1. i 311. trgovačkoga zakona i §-a 42. sudovnika. — Forum contractus ne utemeljuje na fakturi nalazeća se stavka: „plativo u S.“

Kakovo je pravilno shvaćanje — gledom na trgovački običaj — izraza: „Bahnfrei X“?

Trgovac F. W. u S. prodao je trgovcu F. D. u P. kukuruz i to temeljem zaključnoga lista, koji medju ostalim imade sliedeći sadržaj: „Ich (F. D.) kaufe von Ihnen hiemit zahlbar pr. netto Cassa ohne Sconto 100 Mtrc. Mais . . . bahnfrei S., . . . Bei etwaigen Streitfällen entscheidet ein S-er. Schiedsgericht auf Basis der Usancen der Budapester Waaren- und Effectenbörse endgiltig.“

Trgovac F. W. predao je naručeni, kupljeni kukuruz na željeznicu u S. i poslao kupcu fakturu, kojom mu to javlja, a u samoj fakturi jest tiskana klausula: „Zahlbar in S. pr. netto Cassa ohne Sconto“, a uz to se tu nalazi i pisana klausula: „bahnfrei hier.“

Pošto kupac kupovninu izplatio nije, podiže prodavaoc kod kr. kot. suda u S. proti njemu tužbu na izplatu iznosa od 579 for. sp. p., utemeljujuć nadležnost toga suda na §-u 42. sudovnika, kao suda ugovora.

Tuženik je u povedenom ustmenom parbenom postupku prigovorio nadležnosti suda, koji prigovor je kotarski sud uvažio, ter se odlukom od 15. prosinca 1891. broj 9437. gr. nenadležnim izjavio. Obrazlažuć I. sud svoju odluku navadja izmedju ostalog i sliedeće:

. . .„tužitelj temelji nadležnost ovoga suda kao suda ugovora, to ako

Digitized by Google

i stoji, kako je to po vještacih ustanovljeno i kako to tužitelj tvrdi, da se izraz „Bahnfrei S.“ tako razumjeti ima, da tužitelj robu u S. predati odnosno tuženi u S. robu primiti ima, dakle da se pogodba u S. izpuniti ima, to se ne smije zaboraviti, da je ta pogodba dvostrano obvezna, te da je u smislu te pogodbe naročito ugovoreno, da tužitelj svoju obvezu, preuzetu gornjom pogodbom, u S. izpuniti ima, odnosno da imade tuženomu kupljeni kukuruz u S. predati, nikako pako ne sliedi iz toga, da je naročito ugovoreno, da i tuženi svoju obvezu, preuzetu gornjom pogodbom, te sastojeću u izplati kupovine, u S. izpuniti ima; jer ako bi se i dalo iz trgovačkoga zakona (§ 324.) izvoditi, da je po tom, što je S. za tužitelja ugovoreno mjesto izpunjenja obveze, — i tuženi dužan svoju obvezu u S. izpuniti t. j. kupovninu izplatiti, — to ono zakonsko opredieljenje mjesta izpunjenja pogodbe sa strane tuženoga nije mjerodavno za utemeljenje nadležnosti ovoga suda kao suda ugovora, jer trgovački zakon sadržaje ustanove materijalno- a donekle i formalno-pravne naravi, dočim je nadležnost sudova u obće, a napose u trgovačkih stvarih, normirana posebnimi zakoni: gradjanskim sudovnikom od 16. veljače 1853. i zakonom od 3. listopada 1876., — a po §-u 42. prvospomenutoga zakona zahtjeva se za sud ugovora naročito ugovor medju strankami glede izpunjenja pogodbe.

Pošto takova ugovora neima, niti je tužitelj dokazao, da se je tuženi obvezao u S. kupovninu izplatiti, odnosno ugovor sa svoje strane u S. izpuniti, to ni s ovoga gledišta nemože biti govora o nadležnosti ovoga suda kao suda ugovora.“

Primjećuje se, da je tužitelj nadležnost kotarskog suda u S. utemeljio na §-u 42. sudovnika i gledom na stavku zaključnoga pisma: „Zahlbar in S.“; nu ni taj razlog nije sud uvažio; jer se ta stavka neukazuje rezultatom izričnoga obostranoga privoljenja ugovarajućih stranaka. — Na stavku zaključnoga pisma u pogledu obraničkoga suda s-og nije se ni sam tužitelj pozvao, jer ta pristatna pogodba ne odgovara propisom §-a 376. i 377. gr. p. p.

Povodom utoka tužitelja F. W. preinačio je kr. banski stol riešenjem od 5. siečnja 1892. broj 28.684 napadnutu prvosudnu odluku, te odlučio, da je kr. kotarski sud u S. nadležan suditi u gore navedenom preporu, pak je usljed toga tomu sudu naložio, da taj prepor u meritorni pretres uzme i u stvari samoj svoju riešitbu izreče; „jer ako i stoji, da nadležnost toga suda nije utemeljena tim, što je zaključnim listom A ad I. uslovljeno bilo, da u prepornih slučajevih ima odlučiti obranički sud u S., niti time, što je tobož na fakturi, kojom je tuženiku poslana bila roba, bilo napisano: „plativo u S.“, kao što je to prvi sud temeljito i zakonito već dostatno obrazložio, to je ipak nadležnost kr. kotarskog suda u S. utemeljena s utanačenjem, navedenim u zaključnom pismu A I. riečmi: „Bahnfrei S. lieferbar“; jer trgovački vještaci izjaviše suglasno glasom

Digitized by Google

zapisnika od 1. prosinca 1891. broj 9437 gr., da prenavedene rieči po trgovačkom običaju ne znače ništa drugo, nego da je tužitelj imao robu na kolodvor odnosno na željeznicu u S. predati, a tuženik, da ju je imao tamo primiti. Bilo je dakle ugovoreno kao mjesto izpunjenja pogodbe: S. kolodvor, koji leži u području kr. kotarskog suda u S., pa je prema tomu sliediti imao tamo i platež.

Zato je kr. kotarski sud S. u ovoj parnici nadležan po §-u 42. sudovnika.

Ne stoji po tom navod prvoga suda, da tuj nema posebnog ugovora glede mjesta izpunjenja pogodbe, jer je isti sadržan u zaključnom pismu A I., koji je priznat u cielosti po obih strankah, jer je zaključno pismo obični način, kojim se konačno sklapaju trgovački ugovori, koji je po trgovačkom zakonu dozvoljen, pošto trgovački ugovori nisu vezani na nikakovu formu (§ 311. trg. zak.), dovoljno je, da je jasna volja obih ugovarajućih stranaka".

Kr. stol sedmorice riešenjem od 8. travnja 1892. broj 1295 odputio je previdni utok tuženika i potvrdio riešitbu banskoga stola, jer je opravdana s razloga u njoj navedenih. —*a*—

Iz upravne prakse.

Utok, podnešen u odredjenomu roku neposredno višjoj oblasti, nemože se smatrati kasno podnešenim.

P. u Gr. osudjen je radi prekršaja gradjevnoga reda, počinjena na štetu B-a po obć. poglavarstvu u Gr. Usljed utoka P-a ukinuta je ta presuda riešitbom c. i kr. satničtva u K. od 16. studena 1891. broj 964 te je odredjeno, da je slobodno nezadovoljnoj stranci putem iste oblasti priziv na c. i kr. namjestničtvo podnieti. Proti tomu podnio je u pravo vrieme B. priziv kod c. i kr. satničtva. Taj priziv odbilo je c. i kr. namjestničtvo riešitbom od 7. lipnja 1892. broj 34750 s razloga, jer nije taj priziv bio prema §-u 123. gradj. reda podnešen kod prve istancije naime kod obć. poglavarsva. Usljed daljnjega priziva B-a ukinulo je c. i kr. ministarstvo za unutarnje poslove riešitbom od 21. prosinca 1892. broj 17691 onu c. i kr. namjestničtva te ujedno odredilo, da imade isto namjestničtvo priziv meritorno riešiti, a to s razloga, što je priziv na vrieme podnešen, dočim se neobdržavanje propisane formalnosti, da se naime priziv prama §. 123 gradjev. reda imade podnieti kod prve instancije, a ne kod više oblasti, nemože se prama duhu zakona smatrati takovim razlogom, koji imade za posljedicu ništetnost podnešena utoka. (Za nas moglo bi to vrieditи analogno u slučaju §-a 54. zakona od 5. veljače 1886. ob ustr. žup. i kot. itd.)

(Iz „Oesterreichische Zeitschrift für Verwaltung" broj 2. god. 1893.

Dr. *Križ.*

Digitized by Google

1. Brisanje zadružnoga svojstva nemože se dozvoliti, ako postoji potajna dioba medju raznimi strankami, nalazećimi se na zadružnom selištu, već valja potajnu diobu u cielosti prema faktičnom posjedu provesti.

2. Pravo ovlaštenja stiče se i priselenjem.

Na zadružnom selištu zadruge L. P. iz O. k. br. 12. živio je svojedobno jedini ovlaštenik Mijo, koji je god. 1848. umro, ostaviv iza sebe dvie kćeri i to Elizabetu i Katu.

Elizabeta priženila si Martina L. a Kata Pavla P., a budući je ovaj godine 1868. umro, Juru S. star., koji je u gori navedenu zadrugu sa svojim od prve njegove žene potičućim sinom Jurom S. mladj. god. 1869. došao.

Kada se je Kata prvi put udavala, dobila je od pokojnog si otca jednu četvrtinu zadružnog imetka kao miraz, dočim je u posjedu ostalih trijuh četvrtina ostao Mijo sa kćerju Elizabetom i njenim mužem Martinom L.

Po smrti Mije ostaše u posjedu ovih trijuh četvrtina kći Elizabeta, koja je umrla godine 1860. sa svojim mužem, koji umre godine 1858., a po smrti ovih preuzela je njihov dio, sada još živuća kćer jim Ana, koja si je medjutim priženila Miju R.; nasuprot pako jednu četvrtinu uživala je Kata S. sa svojim mužem Jurom S. star. i pastorkom Jurom S. mladj., a po smrti prije navedene dvojice, koja obojica pomrieše g. 1882. ostao je u posjedu ove četvrtine sam Juro S. mladji, a to tim većma, što je i maćuha ovoga Kata oporučno taj dio istomu ostavila.

Prema gori izpostavljenom uživa i danas Ana udata R. sa svojim mužem Mijom tri, a Juro S. mladji sa svojom obitelju jednu četvrtinu cielog zadružnog imetka.

Po smrti Kate i Jure star. S. zatražio je Juro S. mladji god. 1884. provedenje potajne diobe, kako de facto ista postoji, pa je u tom pogledu i provedena razprava; nu Ana udata R., opirala se provedenju diobe, zahtjevajući, da se na nju sav zadružni imetak upiše, jer da je pokojna Kata prigodom svoje udaje dobila od svoga otca jednu četvrtinu samo na uživanje, a ne u vlastnost; osim toga, da nije ostavila potomstva, koje bi ju imalo naslieditи, oporuka pako po njoj ostavljena, da je ništetna.

Kr. kotarska oblast u S. izdala je dne 22. siečnja 1889. broj 436. odluku, kojom odredjuje, da se svojstvo zadruge L. briše i u zemlj. br. 74. por. obć. K. Ana R., kao jedina vlastnica upiše, te upućuje Juru S. sa njegovim eventualnim odštetnim zahtjevom na redoviti sud.

Razlozi ovoj riešitbi jesu:

U zadruzi ovoj bio je u svoje vrieme jedini Mijo P., koji je imao dvie kćeri, imenom Lizu i Katu. K Lizi se je priženio Martin L., te je po tom ista ostala ovlaštenicom zadruge. — Kata se je takodjer udala za Pavla P., no ista je dobila kako je to dokazano sa svjedoci jednu četvrtinu

Digitized by Google

zadružnog imetka od otca Mije samo na uživanje pod uvjetom, da ima ta četvrtina poslje njezine smrti pripasti djeci Lize udate za Martina L., što se mora uzeti tim više dokazanim, što se Juro S. nije pozvao na nikakovo svjedočanstvo, da to nije istina. Kata P. a kasnje udata za Juru S. nije dakle bila pravom ovlaštenicom zadruge L., već samo uživateljicom jedne četvrtine zadružnog imetka, koji je nakon njezine smrti imao pripasti natrag zadruzi, pošto je umrla, neostaviv djece.

Oporuka, kojom Kata S. ostavlja tu četvrtinu zadružnog imetka svomu pastorku Juri S., neima vriednosti, jer Kata nije mogla oporučno razpolagati s onim, čega sama nije imala, jer je po njenoj smrti ona čevrtina, koju je ona do smrti uživala, pripala natrag zadrugi, a pošto je u zadrugi L. sada samo Jana R., to se je moralo odrediti, da se zadruga L. briše, a Jana R. kao vlastnica upisati ima; dočim se Juro S. sa svojim zahtjevom za dio odpućuje na redoviti sud, ako misli, da imade proti zadruzi L. kakovo pravo na odštetu za boravak svoj i svojega otca u zadruzi.

Proti ovoj odluci uložio je Juro S. utok, povodom kojega je upravni odbor županije Z. riešitbom svojom od 3. siečnja 1891. broj 2391 napadnutu odluku ukinuo, te odredio, da se gledom na § 56. zadr. zak. od 9. svibnja 1889. faktično postojeća potajna dioba u ovoj zadruzi provesti ima i to iz razloga:

U diobnih spisih je opetovano ustanovljeno, da se na zadružnom selištu zadruge L. P. iz O. k. br. 12. nalaze dvie obitelji i to Jane R. i Jure S., od kojih svaka svoju posebnu kuću imade i svaka stanoviti dio zemlje, uslied potajno provedene diobe posjeduje i uživa, gledom na to i gledom na ustanovu § a 56. zadr. zak. od 9. svibnja 1889. predleži nedvojbeno, da je izdana odluka na uštrb Jure S., a to tim većma, pošto Jana R. nije dokazala, a niti je u stanju dokazati svoje jače pravo, a dosliedno tomu niti nemože iz posjeda iztisnuti Juru S., koji se sada jur više godina kao baštinik i nasliednik Kate udove rodj. P. svoje maćuhe, u nebantovanom i mirnom posjedu i uživanju njoj potajnom diobom pripalog diela nalazi, pa se i obzirom na sve to odluka ukinuti, a provedenje faktično postojeće potajne diobe odrediti morala.

Proti ovoj riešitbi uložila je utok Jana R.; nu kr. zemaljska vlada, odjel za unutarnje poslove, odbila je odpisom svojim od 3. ožujka 1892. broj 21617 ex 1891. utok, te potvrdila prvomolbenu riešitbu uz sliedeće razloge:

Iz razpravnih spisa nedvojbeno proizlazi, da je ova zadruga još od godine 1848. razdieljena na dvoje, te da dotične djelove razlučeno uživaju i to jedan dio Ana R. rodjena L. sa svojim suprugom Mijom R., dočim drugi posebno izlučeni dio uživa Juro S., koj se je ujedno sa svojim otcem Jurom S. priženjenikom u tu zadrugu priselio, te je od onda pomenuti

Digitized by Google

dio uživao zajedno sa otcem si i maćuhom Katom, a poslje smrti ovih nalazi se u mirnom i neprigovorenom užitku toga diela, te se prema tomu ukazuje opravdanom odredba napadnute tamošnje odluke, da se u toj zadruzi potajna dioba provesti ima.

Malvić.

Rješitba kr. zem. vlade, odjela za bogoštovje i nastavu.

Preljub, ako nije sudbeno dokazan, nije ženitbena zabrana.

Župnik indjijski, S. Č. upravio je 3. kolovoza 1891. na previšnje mjesto preponiznu molbenicu, kojom je zamolio za svoje župljane Josipa H. i Evu B. oprost od ženitbene zapreke preljuba.

Povodom ovoga podneska izdala je kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, na biskupski stol u Djakovu 26. travnja 1892. br. 2132 ovo riešenje:

Ustanovom §-a 13. ženitbenoga zakona za katolike odredjeno je, da: „dvie osobe, o kojih je s u d b e n o dokazano, da su učinile medju sobom preljubočinstvo, nesmiju se medjusobno uzeti“, a po §-u 37. istoga zakona pridržan je oprost od ove zabrane vladaocu.

Pošto se pak iz razpravnih spisa nevidi, da bi preljub izmedju Josipa H. i Eve B bio sudbeno dokazan, te po što po tom nema kvalifikacije spomenutoga §-a 13. ženitbenoga zakona, to nemože ni nastupiti slučaj §-a 37. istoga zakona, da bi se oprost od ove zabrane (Eheverbot) imao izhoditi od Njegovoga c. i kr. apoštolskoga Veličanstva.

Prema tomu nema zaprieke proti namjeravanoj ženitbi Josipa H. sa Evom B.

Priobćio ***Zv. Žeptić.***

SVAŠTICE.

Osnova novog gradjanskog parbenog postupka za kraljevine i zemlje zastupane u carevinskom vieću. Nedavno predložio je austrijski ministar pravosudja carevinskom vieću osnovu gradjanskoga parb. post. zatim osnovu ob ustrojstvu sudova i ob ovršnom postupku sa obsežnimi motivi. Kako su iste osnove od osobite važnosti, zanimati će naše pravničke krugove, koji i onako uvjek budnim okom prate austrijsko pravosudno zakonodavstvo, koje je za nas od tim veće zanimivosti, što je jedan dio naših zakona identičan sa austrijskimi pravosudnimi zakoni, ako se i u našem pravničkom listu u nekoliko sa istimi osnovami pozabavimo. Ovaj put ću nacrtati načela osnove gradjadskog parb. postupka, ter tečaj po-

Digitized by Google

stupka u najglavnijih štadijih. Ista je osnova razdjelena u 6 djelova sa 639 § a. Prvi dio sadržaje obće ustanove sa 3 odsjeka: o strankah, o postupku, ob ustmenoj razpravi. Drugi dio razpravlja postupak pred sudišti prve molbe u 2 odsjeka i o postupku do osude, ob osudah i zaključcih. U trećem je dielu normiran postupak pred kot. sudovi. Četvrti dio bavi se u 3 odsjeka sa pravnimi liekovi i prizivom, revisijom i utokom. Peti dio spominje ništovne i obnovne tužbe. Napokon su nacrtane u 6. dielu posebne vrsti postupka u 6 odsjeka: mandatni postupak, postupak u mjenbenih parnicah, pustupak u parnicah iz uporabne pogodbe, postupak u ženitbenih poslovih, obranički postupak i sindikatni postupak.

Novi postupak imao bi biti javni i ustmeni sa neposrednšću uz slobodno uvaženje dokaza po sudu. Osnova uzima za cilj, da bude postupak po mogućnosti jednostavan, što se procesualnih formah tiče, i brz. U postupku se uzima primjeren obzir na načela relativiteta najme razmjerja izmedju pojedinih sastojbina i uredba postupka prama glavnoj zadaći najme ustanovljenju merituma prepora. Prema tomu neima se sa nuzgrednimi tečajem parnice nastajućimi pitanji (incidencionalnimi) jednako postupati kao sa glavnom stvarju, jer treba da takova pred i nuzgredna pitanja budu podredjena meritornim pitanjem. S toga se i ta manje važna pitanja i u obliku inače riešavaju, a ne postoje glede njih isti pravni liekovi, kao glede odlučnih pitanja parbe. Nastoji se osnovom pružiti mogućnost, da se razpravno gradivo i dokazala mogu već i prije odredjenja razprave pribaviti. Odgode rokova i ročišta stavljena su na najmanji minimum, ter ne mora sud niti sporazumkom i ni na zahtjev obijuh parbenih stranaka takove odgode dozvoljivati. U obće se daju osnovom sudu sredstva, da može kao što i treba da bude, u istinu ravnati parnicom i odredjivati po svojoj uvidjavnosti o načinu, kako da se parnica svrsi shodno i što prije provede, što je po dosadanjoj razpravnoj maximi znatno stegnuto bio.

Parnicu zapriečujući prigovori normirani su u osnovi onamo, da se nastoji što većma i u roku, u kojem se staviti imadu, i u načinu kako da se razpravljaju polučiti, da se i njimi parnica uzaludno nezavuče. Osnova se trudi, da se osigura kraj ustmenosti postupka, kako da se pravni učin i sve odlučne činjenice u parbi i pismeno ustanove, i time dobije nepomična i što moguće podpunija podloga za presudu i nižih i viših sudova, radi čega postoje propisi o protokolovanju razpravnog sadržaja. Dokazi se imadu pravilno pred presudnim sudom provesti, a gdje to nije moguće ili svrsi shodno, tad ili kroz izaslanog sudca ili putem zamolbe na dotični kotarski sud, u području kojeg se stanoviti dokaz provesti ima. Kao dokazala uzimaju se u osnovi: izprave, svjedoci, očevid i vještaci, preslušanje stranaka poput svjedoka, pri čemu je medjutim preslušanje lih jedne stranke pod zakletvom dopustivo. Neima dakle prisege kao dokazala u osnovi, što je doista posve umjestno.

Digitized by Google

Što se same razprave tiče, to stranke razpravljaju ustmeno pred presudnim sudom i javno, koja se javnost u izvjestnih slučajevih i uvjek s porazumkom stranaka i izključiti može. U parnicah, u kojih se stranke moraju služiti odvjetnici, a to je pred sudbenimi stolovi i višimi sudišti, predilazi razpravi saobćivanje propisanih parničnih spisaka. Stranke stave najprije svoje predloge, a zatim predavaju prepis pred presudnim sudom, i mogu redovito sve do svršetka razprave i nove činjenice i dokazala navesti. Mora li se razpravno ročište odgoditi, imade predsjedatelj i sve odredbe učiniti, da se parnica na sljedećem ročištu svršiti uzmogne. U svakom štadiju parnice ima se nagoda medju strankami pokušati, koja se može ovisnom učiniti i o položenju ustanovljene prisege.

U zapisnik se ima osim toka same razprave sadržaj cjekupnog stvarnog razlaganja u kratkom ali izcrpivom obliku uvrstiti, koji se zapisnik strankam ima pročitati i po njih podpisati.

Napose u postupku pred sudbenimi stolovi uvadja osnova sljedeće. Parnica se započima tužbom, koja mora da ima propisane formalnosti. Vrhu tužbe se odredjuje ročište za ustmenu razpravu, tako zvano prvo ročište unutar 14 dana od dostave računajuć. Isto se ročište odredjuje za pokušaj nagode, radi eventualnih prigovora nenadležnosti suda, pravomoćne presude, nedopustivosti parbenog puta, radi osude temeljem priznanja i eventualno oglušne osude.

Sudac ima, vodeći prvo ročište, ako se ukaže odredjenje razprave parbene nuždnim, naložiti obtuženiku odmah kod ročišta zaključkom, da ima na tužbu u roku od 4 tjedna pismeni ugovor podnieti, našto se tekar ročište za ustmenu parničnu razpravu odredi. Prije takove razprave ima se medjutim ako obje stranke to predlažu, a inače može se po sudu ureda radi ili i na predlog jedne stranke, u stanovitih slučajevih, gdjeno to obsežnost parbe ili ini obziri zahtjevaju, odrediti pripravni postupak, koji se obavlja po odredjenom zato sudcu. Po dovršetku takovog pripravnog postupka odredi predsjedatelj senata ročište za parničnu razpravu, u kojem slučaju ima se uspjeh pripravnog postupka po jednom članu senata referirati.

Dr. *Stj. Posilović.*

(Sliedi.)

KNJIŽEVNE OBZNANE.

Slavenski pravnik (uredjuju ga dr. Mavro Pirc i dr. Viktor Supan, a izdaje družtvo „Pravnik“), broj 4. za mjesec travanj sadržaje: O naravstvenoj obvezanosti, od dra. Janka Pajka. O popravkih po tiskovnem zakonu. — Iz pravosudne prakse. — Književna poročila. — Razne vesti. — Pregled pravosodstva.

Digitized by Google

Правник, лист за правне и државне науке (uredjuju ga Jovan Ačimović i dr. Mil. R. Vesnić, a izdaje srbsko pravničko družtvo), svezka 3, mart 1893, sadržaje: Naučna iztraživanja o uredjenju porodice u Francuzkoj i u Srba i Hrvata, od V. Bogošića. — Stara i nova škola u ekonomskoj nauci, pristupno predavanje iz narodne ekonomije Milića J. Radovanovića, profesora velike škole. — Novi zakonik o krivičnom postupku za Bosnu i Hercegovinu, od Živka M. Milosavljevića. — Da li je za sudjenje krivicâ po zakonu o šumama nadležan i apelacioni sud? od Svetozara Janjića — Pregled rada kasacionog suda za god. 1892. od dra. Z. Ugričića. — Pravosudje. — Književni pregled.

Strafrechtsflege und Socialpolitik. Ein Beitrag zur Reform der Strafgesetzgebung auf Grund rechtsvergleichender und statistischen Erhebungen über di Polizeiaufsicht. Von dr. Karl Fuhr, Rechtsanwalt in Giessen Berlin 1892. 8. 342.

U ovomu djelu razpravlja pisac, koji je jedan od najvatrenijih učenika i pristaša profesora dra. Liszta, poglavito o policajnom nadzoru, koji promatra sa povjestnog i komparativnog stanovišta u Nemačkoj, Francuskoj, Engleskoj, Austriji, Ruskoj, Svedskoj, Norveškoj i Švicarskoj. On gleda, da sadanja nastojanja oko reforme ovoga instituta svede na teoretičku podlogu, te konačno predlaže, kako bi valjalo policajni nadzor normirati, da bude svojoj svrsi odgovarao.

Pošto je ovo u juridičkoj literaturi, što je nama poznato, prvo djelo, koje ovo pitanje ovako obširno i temeljito razpravlja, zaslužuje u podpunoj mjeri pažnju svakoga pravnika, koji se ovim pitanjem bavi.

VIESTNIK.

(Upravni odbor „pravničkoga družtva“) držao je dne 10. travnja t. g. sjednicu, u kojoj su primljeni za članove pravničkoga družtva počam od 1. siečnja 1893.: dr. Levin pl. *Plemić*, odvjetnički perovodja u Karlovcu, dr. Lavoslav *Velić*, odvjetnik u Vukovaru, Makso *Löwy*, odvjetnički perovodja u Vukovaru, Ernest *Ferenc*, sudbeni pristav u bos. Kostajnici i Antun *Goglia*, sudbeni pristav kod kotarskog suda u Zagrebu.

Nadalje je uzeto sa izrazom sažaljenja na znanje, da je revni družtveni član, koji je družtvu od njegovog početka pripadao barun Aleksander *Sulyok*, umro.

Zatim je zaključeno, da se na skupštini pravničkoga družtva povede razprava o pitanju „treba li za t. zv. tabularnu dosjelost faktični posjed?“ Oglas skupštine i poziv na nju nalazi se na zadnjoj strani ovoga broja „Mjesečnika“.

Konačno je izvjestio blagajnik o stanju blagajne.

(† Barun Aleksander Šulyok) podpredsjednik kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice u miru umro je dne 1. travnja t. g. — Rodio se je 30. prosinca 1808. u Lepoglavi, gdje mu je bio otac gospoštinski sudac sbornoga

Digitized by Google

kaptola čazmanskoga. Nakon svršenih nauka stupio je u javnu službu godine 1832. kao podfiskal županije zagrebačke, a kašnje bio je prisjednik sudbenoga stola iste županije. Pod banom barunom Vlašićem bude imenovan baskim tajnikom, a godine 1841. aktuarom kod novoustrojenoga trgovačkoga i mjenbenoga suda u Karlovcu. Kao prisjednik zemaljskoga suda u Karlovcu bude dodieljen na službovanje zemaljskom sudu u Pešti, od kuda je premješten k zemaljskomu sudu u Zagrebu. Godine 1862. imenovan prisjednikom banskoga stola, godine 1867. septemvirom, a godine 1870. podpredsjednikom stola sedmorice. Godine 1881. stavljen je u trajno stanje mira, ter mu je tim povodom previšnjim riešenjem od 19. listopada 1881. podieljen red željezne krune II. razreda, usljed čega je dvie godine kašnje dobio barunstvo. Kako iz prenavedenoga razabiremo radio je ponajvećma kao praktični pravnik. Vodio je čitavoga svoga života od dana do dana dnevnik, u kojem bi se bilo našlo interesantnih podataka, da ga nije prije smrti spalio. Bio je revan član pravničkoga družtva počam od prvoga dana obstanka toga družtva. Lahka mu zemlja!

(† Franjo Schmidt), umirovljeni predsjednik kr. sudbenog stola zagrebačkog, kraljevinski sudac i bivši prvi predsjednik i počastni član pravničkoga družtva umro je dne 18. travnja t. g. u 85. godini života.

Rodio se je godine 1808. u Otočcu, gdje mu je otac bio krajiški častnik. Svršivši sve nauke u Zagrebu, postao je odjetnikom u Karlovcu, gdje je g. 1841. kod obnove magistrata izabran gradskim viećnikom, koju službu obnašao je kroz devet godina na obće zadovoljstvo, te si je stekao obće simpatije. God. 1848. i 1849. obavljao je čast banskoga povjerenika u razne upravne svrhe. 31. kolovoza 1850. bio je imenovan prisjednikom kod privremenog sudbenog stola u Karlovcu, a 25. listopada 1854. viećnikom zemaljskog suda u Zagrebu. Dne 6. lipnja 1862 bude imenovan prisjednikom kr. banskoga stola, a 26. lipnja 1874. privremenim, te 17. svibnja 1675. definitivnim predsjednikom kr. sudbenoga stola u Zagrebu. U ovom svojstvu službovao je pokojnik sve do svog umirovljenja, do 31. srpnja 1880., te si je stekao obće štovanje kao uzoran sudac i predsjednik. Godine 1868. fungirao je kao banski povjerenik za obnovu zastupstva i poglavarstva grada Karlovca.

U konstituirajućoj skupštini „pravničkoga družtva“, držanoj dne 28. veljače 1875., kojoj je prisustvovalo 38 najboljih hrvatskih pravnika, izabran bijaše pokojnik predsjednikom pravničkoga družtva, iz čega se vidi, koliko je bio cienjen i uvažavan u hrvatskom pravničkom svietu.

Da se konstituirajuća skupština nije u izboru prevarila, postaviv pokojnika prvoga na ovo odlično i častno mjesto, najbolji je dokaz govor, što ga je prozborio u istoj skupštini nakon proglašenoga konstituiranja, iz kojega navodimo samo ovu izreku, koja valja da uviek pred očima lebdi svakomu hrvatskomu pravniku: „Gojimo dakle pravosudnu znanost i domaće pravosudje, pa podupirajmo složnimi silami zavod, bez kojega se ni kod nas neće izpuniti ona sveta poslovica: „Justitia regnorum fundamentum“.

U znak počasti prema prvomu svomu predsjedniku prisustvovao je odbor pravničkoga družtva sa svojim predsjednikom presvj. gosp. drom Franjom pl. Burgstallerom na čelu dne 20. travnja t. g. sprovodu pokojnikovom. Pokoj njegovoj plemenitoj duši, a trajan spomen medju hrvatskimi pravnici!

Imenovanja. Imenovani su: kotarski pristav I. razreda i upravitelj kotarske oblasti u Gračacu Ivan *Gomerčić* kotarskim predstojnikom u Gračacu,

Digitized by Google

kotarski pristavi II. razreda: dr. Eduard *Križ*, u službovanju kod kr. županijske oblasti u Osieku, i Dragutin *Vukovac*, u službovanju kod kr. županijske oblasti u Ogulinu, županijskimi perovodjami, ostavljeni prvi na dosadašnjem službenom mjestu, a potonjemu povjerena je uprava kr. kotarske oblasti u Slunju; kotarskimi pristavi II. razreda sadašnji perevodni vježbenici Luka *Lesić*, kod kr. kotarske oblasti u Vukovaru, Bugumil *Ivošević* kod kr. županijske oblasti u Vukovaru, Slavko *Smrekar* kod kr. kotarske oblasti u Požegi, Jakov *Linić* kod kr. kotarske oblasti u Križevcih, Ivan *Kadić* kod kr. kot. oblasti u Županji, Matija *Vuksan* kod kr. kotarske oblasti u Koprivnici, Dušan grof *Rittberg* kod kr. kotarske oblasti u Vukovaru, Milan *Kramarić* kod kr. kotarske oblasti u Slatini Matija *Cordašić* kod kr. kot. oblasti u Delnicah, Ladislav *Rafaelis* kod kr županijske oblasti u Vukovaru, dr. Tomislav *Matanić* kod kr. kotarske oblasti u Garešnici i dr. Vjekoslav *Mundorfer* kod kr. kotarske oblasti u Zagrebu, i to potonja desetorica extra statum, ter su svi ostavljeni na dosadašnjem službenom mjestu; Mirko *Hondl* kotarski pristav II. razreda u službovanju kod kr. županijske oblasti u Zagrebu, županijskim perovodjom kod rečene županijske oblasti.

Perovodnimi vježbenici u obsegu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade imenovani su: sudbeni prislušnik kotarske oblasti u Livnu Ferdinand *Juzbašić* i svršeni pravnici Dragutin *Kovačić* i Stjepan *Tomašević*; prislušnici u obsegu banskoga stola imenovani su Josip *Brusić* pravni vježbenik kod kr. sudbenoga stola u Varaždinu i Dmitar *Šobat* pravni vježbenik kod kr. sudb. stola u Gospiću.

(U Bosni i Hercegovini) imenovani su: politički pristav II. razr. kod seoskog kotarskog ureda u Mostaru Nuredim beg *Azabagić* političkim pristavom I. razreda; sudski pristav kod okružnoga suda u D. Tuzli Eugen *Matić* advokatom za Bosnu i Herzegovinu s uredovnim sjedištem u Bihaću; šerijatski sudija IX. dnevnoga razreda kod kotarskog ureda u Tešnju Nazif ef. *Štet* šerijatskim sudijom u VIII. dnevnom razredu; šerijatski sudija niže pr. u IX. dnevnom razredu kod kotarskog ureda u Zvorniku H. Osman ef. *Hadžić* šerijatskim sudijom više pristojbe i šerijatski sudija kod kotarskog ureda u Drventi Omer H. *Alieffendić* šerijatskim sudijom niže pr. u IX. dnevnom razredu; svršeni pravnik u Beču Simon *Elbling* privr. auskultantom kod okružnoga suda u Travniku; pravni vježbenik kod c. kr zemaljskog suda u Beču dr. Aleksander *Saxl* privremenim auskultantom kod okružnoga suda u Travniku; svršeni pravnik u Innsbrucku Luigi *Dalla Rosa* privr. auskultantom kod okružnog suda u Banjaluci; bos. zemaljskoj vladi dodieljeni okružni predstojnik Emil *Mraović* vladinim savjetnikom; vladin tajnik Jaroslav barun *Sedlnitzky*, kojemu je povjerena uprava okružnom oblašću u Travniku, okružnim predstojnikom

Premještenja. Premješteni su: kotarski predstojnici: Vilim *Ansion* iz Sušaka kr. kotarskoj oblasti u Zagrebu; Jukund *Šparhakl* iz Zagreba u Varaždin, pridieliv ga na službovanje kr. županijskoj oblasti u Varaždinu; Josip *Kopun* iz Klanjca kr. kotarskoj oblasti u Zlataru; Koloman pl. *Mattachich* iz Koprivnice kr. kotarskoj oblasti na Sušaku, kotarski pristav I. razreda i upravitelj Milan *Radančević* iz Zlatara kr. kotarskoj oblasti u Klanjcu ter mu je povjerena uprava potonje kot. oblasti; kotarski pristavi Dragutin *Spoja* iz Pisarovine kr. kotarskoj oblasti u Vrbovsko, Dragutin *Vilfan* iz Vrbovskog kr. kotarskoj oblasti u Gračacu.

(U Bosni i Hercegovini.) Premješteni su politički pristavi I. razreda

Digitized by Google

Josip *Kellner* iz Jajca u Ključ, perovodni praktikant Andrija *Jazica* iz Sanskoga Mosta u Jajce, perovodni vježbenik Eduard *Graff* iz Cazina u Sanski Most; razriešen je privremeni auskultant kod okružnoga suda u Sarajevu Karlo Viktor *Škorpil* i perovodni vježbenik kod I. odielenja zemaljske vlade Fehim *Čurčić* od daljeg službovanja u Bosni i Hercegovini; premješteni su kotarski predstojnici II. razreda Ivan *Szavits* iz Petrovca k zemaljskoj vladi, kotarski predstojnik II. razreda Stefan *Matasić* iz Gradačca u Zvornik, kot. predstojnik II. razreda. Ladislav vit. *Chrzanowsky* iz Gradiške u Gradačac, povjerena je vladinom perovodji Augustu pl. *Kvassayu* uprava kotarskim uredom Petrovcu; politički pristav I. razreda Franjo *Brodnik* premješten je iz Zvornika k okružnoj oblasti u D. Tuzli.

Stečaji.

Kolovoz. Trhomir *Gruičić* neprotokolirani trgovac u Jasenovcu. — Kr. kot. sud u Novskoj (odluka od 4. travnja 1893. br. 1619. gr.). — Zastupnik i privremeni upravitelj J. Strišković odvjetnik u Novojgradiški, zamjenik Rudolf Riedl trgovac u Jasenovcu. — Rok prijavni do 1. kolovoza 1893, ročište 2. kolovoza 1893.

Skupština pravničkoga družtva u Zagrebu.

Povodom upita, upravljenog na uredničtvo „Mjesečnika“ sa strane jednog praktičnog pravnika, zaključio je odbor na predlog urednikâ „Mjesečnika“ u svojoj sjednici, držanoj dne 10. travnja 1893., obdržavati dana 31. svibnja t. g. u 5 sati poslje podne u sveučilištnoj sgradi (dvorana za državne izpite) skupštinu pravničkoga družtva, na kojoj će se razpravljati pitanje:

Treba li za t. zv. tabularnu dosjelost faktični posjed?

Zamjenik predsjednika pravničkog družtva, sveuč. profesor g. dr. Franjo Spevec referirati će u skupštini o tom pitanju sa stanovišta teorije.

Bilo bi veoma zanimivo, da se ovo pitanje razpravi svestrano, koli sa stanovišta teoretičkog, toli sa stanovišta naše i cislitavske prakse, pak se gg. članovi pravničkoga družtva umoljavaju, da izvole na skupštinu u što većem broju doći i u razpravi što življe učestvovati.

Ako bi koji član, budući zapriečen doći na skupštinu, hotio pismeno svoje mnienje saobćiti, neka ga izvoli prije skupštine poslati uredničtvu ovoga lista, te će biti u skupštini pročitano.

Kratki tečaj razprave u skupštini donieti ćemo u jednom od budućih brojeva „Mjesečnika“.

Digitized by Google

Nješto o javnosti, neposrednosti i ustmenosti postupka

i o teoriji slobodnoga uvažavanja dokaza, — da li je shodno napustiti ili ograničiti pravni liek priziva, osobito proti izreci o krivnji u stvarih kaznenih.

(Nastavak.)

Ali usljed predloga, stavljenog po odboru gospodske kuće bude taj razlog ništovni opet odstranjen, a to, kao što je navedeno u izvješću odbora gosp. kuće str. 14. — iz sliedećih razloga:

Die Commission hat die Nichtigkeit aus dem Grunde, dass für den Ausspruch des Gerichtshofes nur völlig unhaltbare Gründe angeführt sind, beseitigt. Nach dem Gesetzentwurfe des Abgeordneten-Hauses hat nämlich das Urtheil sich bestimmt über die Thatsachen, welche als erwiesen angenommen verden, auszusprechen. Die Entscheidungsgründe, welche in dieser Beziehung als ein Bestandtheil des Urtheilsspruches anzusehen sind, haben die eizelnen incriminirten Thatsachen mit Beisetzung der Gründe, aus welchen sie als erwiesen oder als nichterwiesen angenommen worden sind, zu enthalten.

Sind solche Gründe überhaupt nicht angegeben, oder sind die angegebenen Gründe derart, dass der Zusammenhang mit der zu erweisenden Thatsache nicht erkannt werden kann, so sind in Wahrheit gar keine Gründe vorhanden und tritt in diesem Falle die Nichtigkeit nach dem unberührt gebliebenen Theile der Zahl 5 ein.

Wollte jedoch noch weiter gegangen werden, und dem Cassationshofe auch die Würdigung des Gewichtes der ange-

Digitized by Google

gebenen Gründe für die Beweisesfrage zugewiesen verden, so wäre damit eine Berufungs-Instanz quoad factum geschaffen. Unter allen Umständen würde dieser Beisatz, welche Bedeitung ihm auch vom Cassationshofe in der Anwendung gegeben würde, Veranlassung bieten, jeden Straffall nach Belieben an den obersten Gerichtshof zu bringen, ohne dass derselbe auch nur mit Muthwillensstrafen entgegentreten könnte, dieses würde eine gar nicht zu bewältigende Arbeitslast für den obersten Gerichtshof zur Folge haben; jede ungenügende oder von Beschwerdeführer als solche erachtete Abfassung einer Urtheils-Begründung wäre ein stets bereiter Nichtigkeitsgrund.

Usljed toga bila je osnova povraćena zastupničkoj kući, da ju obzirom na promjenu, zaključenu po gospodskoj kući, iznovice uzme u razpravu, pa je sada na predlog odbora i zastupnička kuća pristala na ovaj predlog gospodske kuće, po kojem se u §-u 281. t. 5. kaz post. (odgovarajućem našem §-u 277. k. p.) neosnovanost razloga riešitbe neima uvrstiti kao razlog ništetnosti — a to s razloga, što se je i zastupnička kuća pridružila onoj motivaciji, da se za slučaj onaj, ako su razlozi osude takove vrsti, da se savez sa činjenicom, dokazati se imajućom, priznati nemože — stvar imade smatra tako, kao da nisu navedeni „nikakovi razlozi“[1]

Kašto je jur gori napomenuto, slaže se sada i novi tekst §-a 277. t. 5. našega kazn. postupnika posve sa onim §-a 281. t. 5. austr. kaz. postupnika. Ja mislim, da neće biti malne od nikakova upliva za judikaturu i praksu, da li se neosnovanost razloga riešitbenih u zakonu izrekom navede kao razlog ništetnosti ili ne.

Ako slobodno uvjerenje suda presudnoga ima biti isključivo mjerodavnim za riešenje u točki krivnje i u onih slučajevih, koji su doznačeni judikaturi sudbenih stolova, onda je suvišno odrediti, da se izreka o krivnji ima posebno obrazložiti — ali ako zakon već pronadje za shodno i nuždno, odrediti

---

* Vidi „Die Strafprocess-Ordnung von 23. Mai 1873 und deren Einführungsgesetz mit Materialien, herausgegeben von Dr. Josef Kaserer. Wien 1873 II. dio str. 326. i 456.

Digitized by Google

ovakovo obrazloženje, to se time implicite izriče, da razlozi riešitbeni moraju biti i valjani i temeljiti.

Veoma slab čini mi se onaj argumenat u izvješću odbora austr. gospodske kuće, da se neosnovanost neriešitbenih razloga nesmije izrekom priznati kao razlog ništetnosti, jer da bi žalba ništovna zadobila tim načinom značaj priziva, što se nebi dalo dovesti u sklad sa cielim sustavom zakona i sa načeli ustmenosti i neposrednosti postupka.

To je sve liepo — ali ovi razlozi mogli bi eventualno govoriti samo zato, da se presudni sud (sudbeni stol) odrieši isto tako od obrazloženja svoje izreke o krivnji obtuženikovoj, kako je to učinjeno kod porote — dočim ovakovoj argumentaciji očevidno neima više mjesta, čim je izrečeno zakonom, da presudni sud svoju izreku o krivnji obtuženoga ima podkriepiti razlozi riešitbenimi.

U tom slučaju neda se više ni zapriečiti, da se izreka o o krivnji eventualno pobijati može i radi neosnovanosti razloga navedenih za izreku o krivnji — pa uzmimo, da su ti razlozi zaista neosnovani — onda se žalbenik sa žalbom svojom očevidno nemože odbiti po sudu kasacionalnomu s razloga toga, što se izreka suda ob odlučnih učinih radi neosnovanosti razloga riešitbenih neda pobijati žalbom ništovnom, premda se priznati mora, da razlozi, koji bi imali služiti za obrazloženje napadnute osude, u istinu ništa nevaljaju, da im manjka potrebita logička dosljednost itd.

Ciela kontroverza, koja je nastala u zakonodavnih tjelih o preiztaknutom pitanju, dade se po mojem mnienju svesti na to, da su doduše svi faktori bili složni u tom, da je nuždno odrediti obrazloženje osuda i glede izreke o krivnji, premda i ta odredba opet dolazi u sukob sa „sustavom“ i sa glavnimi načeli novoga kaznenoga postupnika, ali da je težko bilo polučiti sporazumljenje glede dalnjega pitanja, da li je shodno neosnovanost razloga riešitbenih izriekom priznati kao razlog ništetnosti, ili da li je shodnije, da se taj razlog ništetnosti barem mučke mimoide u zakonu.

Ja moram iskreno priznati, da ciela stvar, kao što je sada

Digitized by Google

udešena, čini na me taj utisak, kao da bi se htjelo igrati skrivača, što nebi imalo biti u stvarih tako važnih i ozbiljnih. To se pojavljuje njekim načinom i u samoj judikaturi.

Kasacionalno sudište, kojemu predleži žalba ništovna, u kojoj se pobija napose i izreka o krivnji — ima u svakom slučaju, a to već obzirom na § 362. austr. odnosno § 303. našega kazn. postupnika, ureda radi izpitati, da li možda obstoji znatna koja sumnja ob istinitosti čina, uzetih za podlogu osude. Ako kasacionalni sud izpitivanjem spisa dodje do toga uvjerenja, da neima nikakove znatne dvojbe o krivnji obtuženoga — ili drugimi riečmi, da je nedvojbeno ustanovljeno ili dokazano ono, što je uglavio presudni sud, ter da je napadnuta osuda glede izreke o krivnji barem dovoljno obrazložena — onda će kasacionalni sud u razlozih svoje riešitbe iztaknuti, da žalbenik posve neumjestnim načinom napada izreku suda o pitanju krivnje, pošto je u tom pogledu mjerodavno slobodno uvjerenje suda presudnoga itd. (§ 258 austr. i § 249 našega k. p.) — da nepredleži nijedan od razloga ništovnih, taksativno navedenih u zakonu itd. itd.

U protivnom pak slučaju — ako kasacionalni sud obnadje, da je stvar dvojbena, da su razlozi riešitbeni u bitnih točkah zaista neosnovani — držati će se kasacionalno sudište ili ma kojega od iztaknutih razloga ništovnih, koji mu se čini prikladnim, pa će ukinuti prvosudnu osudu usljed žalbe ništovne — ili će prema okolnostim temeljem §-a 362. austr. — odnosno §-a 303. našega kaz. post. odrediti obnovu postupka kaznenoga ili izreći osudu, povoljniju za obtuženika u stvari samoj. No pored svih tih opreza te izvanrednih povlasti podieljenih kasacionalnom sudištu, kojimi se je zakon, kao što smo vidili, sam stavio u oprieku sa sustavom i sa glavnimi načeli kaznenga postupnika, dogodilo se je u Austriji i opetovano, da se je naknadno izpostavila podpuna nevinost ljudi, koji su radi tobože počinjenih zločinstva osudjeni bili te dosudjenu im kazan sasvim ili dielomice pretrpili — što više, ovakove žalostne i kobne pogrieške u judikaturi pojavile su se u tolikoj mjeri, da se je austrijska legislativa odlučila stvoriti

Digitized by Google

poseban zakon, po kojem se ovakovim nevino osudjenim osobam dopitati te izplatiti ima primjerena odšteta po državi.

Istina, da se slične pogrieške i pometnje u judikaturi kadkad podkrasti mogu, pa da im se neda izbjeći, ma da kazneni sud pri stvaranju svoje osude postupa sa najvećim oprezom.

Sudac kazneni — da li je vezan na stanovita dokazna pravila ili, da li mu je dopušteno suditi po slobodnom svojem uvjerenju — nemože stvar prosuditi inače van kao što mu ona u istinu predleži ili se izpostavlja po provedenih dokazih.

Pririečje „errare humanum est" valja isto tako za sudca kako i za svakoga drugoga čovjeka — nije izključena ni ta mogućnost, da su se svjedoci, služeći za uglavljenje obtuženoga, ili sami prevarili, ili sudca hotice zaveli u bludnju, pa da kazneni sud na tom temelju ili usljed stečaja nesretnih okolnosti okrivljenika proglasi krivim te ga po faktičnom stanju stvari mora držati za krivca i osuditi ga, akoprem ovaj u istinu nije učinio djelo, kojim se okrivljuje.

Ali već ta okolnost, da se mogućnost ovakovih pogriešaka u judikaturi neda zapriečiti, budi kazneni postupak udešen po sustavu kojem mu drago, mora uputiti na to, da je neobhodno nuždno postupati najvećim oprezom pri riešitbi o pitanju krivnje, osobito onda, kad se kondemnatorna osuda ima izreći na temelju takozvanoga sastavljenoga dokaza ili dokaza iz stečaja pravnih razloga sumnje, koji je po izkustvu nesiguran — ter da je potrebno prema tomu udesiti i pravne liekove, koji su dopušteni proti izreci o krivnji.

Pa kad se ovakove pogrieške pojavljuju više puta, biti će opravdano, da se potakne pitanje, nebi li se uzrok tako žalostnih pojava imao potražiti u sustavu samoga kaznenoga postupnika.

Kazneni postupak od 23. svibnja 1873. stoji sada 19 godina u krieposti — pa nije tajna, da je ono oduševljenje, kojim je taj po načelih ustmenosti i neposrednosti provedeni postupnik u svoje vrieme pozdravljen bio — obzirom na ste-

Digitized by Google

čena izkustva, osobito kod praktičkih pravnika medjutim znatno popustilo.

Ja ću se pozvati u tom pogledu samo na jednu ali veoma važnu i znamenitu enunciaciju, koja je istom nedavno usljedila i to sa najmjerodavnijega mjesta.

Povodom njekih senzacijonalnih kaznenih parnica, koje su pobudile obćenitu pozornost u najširih krugovih, vidio se austr. ministar pravosudja ponukanim, izdati predsjedničtvom podredjenih mu c. kr. viših zemaljskih sudova okružnicu s uputom, da valja strogo paziti na to, da se glavne razprave u stvarih kaznenih vode i ravnaju uviek podpunom objektivnošću i po duhu zakona, pa da se ravnanje ovakovih razprava povjeri samo osobam takovim, koje su podpuno dorasle toj vrlo važnoj zadaći.

Taj odpis bio je i predmetom interpelacije u zastupničkoj kući, kojim je povodom ministar pravosudja tu okružnicu pročitao.

U toj okružnici, koju je zastupnička kuća na znanje primila uz svestrano odobrenje, ter koga će štovanim čitaocem ovoga sastavka većom stranom biti poznata iz novinah, veli se medju ostalim sliedeće:

Mit Befriedigung darf gesagt werden, dass, wenn auch die Erwartungen, welche an die Wirksamkeit der Strafprocess-Ordnung von Jahre 1873 geknüpft wurden, nicht in vollen Masse ihre Erfüllung fanden, doch die Besorgnisse, welche gegen manche Bestimmungen der Process-Ordnung ausgesprochen wurden, sich durchwegs oder doch in dem ihnen gegebenen Umfange als ungerechtfertigt erwiesen.

Die Jury, eine Einrichtung, welche von einer Seite lebhaft angefeindet wird, während sie von anderer Seite als eine unentbehrliche Garantie für den Schutz freiheitlicher Institutionen angesehen und hochgehalten wird, hat den weitgehenden Anforderungen nicht im vollen Masse genügt, welche in ihr eine sittliche Kraft des Rechtsbewustseins voraussetzten, das von den Kämpfen des politischen Lebens anberührt bleibt; ebenso wurden die Erwartungen nicht vollerfüllt, welche von dem

Digitized by Google

Bestande Jury eine wirksame Abhaltung von Beleidigungen einzelner Staatsbürger erhofften. Die Erfahrung hat aber auch gezeigt, dass der Staatsrichter der Mitwirkung der Laien nicht gänzlich entbehren kann und dass die Loslösung von diesen Elementen das Vertrauen in die Unabhängigkeit der Richtersprüche in bedenklicher Weise erschüttern könnte.

In der hohen Einsicht, mit welcher der Cassationshof die Bestimmungen der Process-Ordnung handhabt, lässt sich ein Ersatz gegen den Ausfall der Berufung in der Schuldfrage erkennen: so willkommen die Erhöhung des Schutzes für den Angeklagten durch die Gewährung dieses Rechtsmittels auch wäre, so lässt sich gleichwohl bei einem Processrechte, welches seinen Schwerpunkt in die Unmittelbarkeit der Verhandlung legt, ein Raum hiefür nicht finden (vidi Wiener Abendpost br. 259. od 11. studenoga 1892.).

Ja mislim, da je c. kr. austr. ministar pravosudja tom okružnicom — premda mu je narav i svrha toga odpisa naložila njeku rezervu, ipak jasno i otvoreno priznao, pa da nije ni mogao priznati jasnije, nego što jest, da institucija porote niti u Austriji nije zadovoljila onom, što se je od nje nadalo i očekivalo, pa da se i u Austriji osjeća kao bitna mana sada u krieposti stojećega kaznenoga postupnika, da po istom neima mjesta prizivu proti izreci o pitanju krivnje.

U napomenutom odpisu izriče se doduše i to, da se upitnim manam u postupku donjekle dade doskočiti time, ako se kasacionalno sudište prema potrebi u što izdašnijoj mjeri poslužilo bude onimi izvanrednimi povlastmi, koje mu podieljuje zakon. No ja mislim, da to nije dovoljno i dostatno, već da bi se priznatim manam sadašnjega kaznenoga postupnika doskočiti moglo samo reformacijom zakona samoga, ter odstanjenjem onoga, što se je po stečenom izkustvu izpostavilo, da je neshodno ili pogriešno.

Ono načelo, da se ima dokazanim smatrati, što je presudni sud, držeći se propisa §-a 258. austr. odnosno §-a 249.

Digitized by Google

našega kazn. post. uglavio po slobodnom svojem osvjedočenju — ide očevidno predaleko.

Po tom načelu[1] je presudni sud (porota ili sudbeni stol) barem formalno ovlašten, uzeti za podlogu osudi i takove čine u pogledu kojim nema nikakova direktna dokaza, pa koji se po načelih logike sa dovoljnom sigurnosću niti nedadu izvoditi iz čina nedvojbeno ustanovljenih — već koji se, kad se stvar pobliže izpita izpita, izpostavljaju samo kao više ili manje vjerojatne fikcije i hipoteze. Istina, da će u praksi kriminalnoj uviek igrati veliku ulogu takozvani sastavljeni dokaz ili dokaz iz stečaja razloga sumnje, pa da bi slabo stalo za pravnu sigurnost, ako bi se samo onaj osuditi mogao po kaznenom zakonu, koji je tako uljudan, da sam prizna u grieh mu upisani čin, ili koji je podpuno uglavljen kazivanjem klasičnih svjedoka.

Ali pošto je taj sastavljeni dokaz, kao što uči izkustvo, nesiguran, a često i varave naravi, to bi barem trebalo, da se nješto izreče u zakonu, što bi odgovaralo onom načelu „of evidence“ po pravu englezkom, ili gore navedenoj ustanovi §-a 279. t. 3. od 29. travnja 1853.

Ovakove pak ustanove neima u sadašnjem kaznenom postupniku.

Valjda će priznati i skrajni privrženici one teorije o tako zvanom slobodnom uvjerenju suda presudnoga i slobodnom uvaženju dokaza, da uvjerenje suda nemože nadomjestiti dokaza o krivnji, već da presudni sud po slobodnom osvjedočenju ima samo odlučiti o tom, da li su doprinešena dokazna sredstva dovoljna za uglavljenje obtuženoga.

Po svoj prilici priznati će privrženici one teorije i to, da je onaj, koji je okrivljen radi ma kakova kažnjivoga čina, u svakom slučaju vlastan zahtjevati, neka mu se prije svega dokaže, da je kriv, pa da je vrlo slaba utjeha za okrivljenika, koji je krivim proglašen, pa ipak tvrdi, da nije kriv, ako mu

[1] U bitnosti valja isto načelo i za porotnike. Sravni obrazac prisege za porotnike u §-u 313. austr. kazn. post. i § 40. našega zakona od 17. svibnja 1875., broj 34. sbornika, o kaznenom postupku o poslovih tiskovnih.

Digitized by Google

se na to nemože odgovoriti ništa više, van, da se je presudni sud uvjerio o krivnji njegovoj, pa da se osuda u tom pravcu pobijati nemože, jer da ne predleži nijedan od razloga ništovnih, taksativno navedenih u zakonu.

Uvjerenje suda i pojedinih sudaca, koji su učestvovali pri riešitbi kod suda prve molbe, posve je subjektivna stvar, jedan sudac može biti podpuno uvjeren o krivnji obtuženoga, dočim drugi sudac nije mogao zadobiti to uvjerenje, pa još sveudilj dvoji o krivnji obtuženikovoj. U tom stanju stvari se ništa ne mienja, ma da je osuda izrečena absolutnom većinom glasova, ili može biti i jednoglasno. Jer tim nipošto izključeno nije, da viši sud, točno izpitavši cielo stanje stvari, nebi mogao doći do sasvim drugih zaključaka, pa da ono, što je prvi sud uzeo kao dokazano, ipak ne odgovara istini.

Da je tomu tako, priznao je i sam zakon u ustanovah §-a 362. austr. i §-a 303. našega kazn. post., gore pobliže navedenih.[1]

Glavno težište svake osude u stvarih kaznenih leži u izreci o pitanju krivnje. Za obtuženika nije doduše sve jedno, da li bude osudjen na pet godina, ili možda samo na dvie godine tamnice ili, da li kazneni sud dopita oštećeniku zahtjevanu odštetu u većem ili manjem iznosu, ili ga sa privatnopravnimi zahtjevi odputi na put redovite gradjanske parnice. Ali mnogo važnije je za obtuženika, da li ga kazneni sud u obće proglasi krivim, ili ga možda pronadje krivim samo manjega kojega kažnjivoga čina, ili ga sasvim odrieši od obtužbe.

Izreka suda kaznenoga o krivnji obtuženoga odlučuje često o časti i cieloj sudbini obtuženoga, o njegovom obstanku i ob onom njegove obitelji obzirom na posljedice, skopčane sa nje-

[1] Izvanredna revizija u smislu §-a 362. austr. kazn. postupnika bila je tekar iza živahnih diskusija i svakojakih promjena prihvaćena i uvrštena u zakon. Slična ustanova nalazila se je već u osnovi II. od g. 1861, ali bijaše prigodom povjerenstvenih viećanja odklonjena, pa je s toga izostala u osnovi III. i IV. U osnovi V. primljen, prešao je taj izvanredni previdni liek i u osnovu VI., VII. i VIII., dočim ga je osnova IX. i X. opet odstranila. Napokon prihvatile su ga obje kuće carevinskoga vieća u sadašnjoj formi (vidi Mitterbacher: Die Strafprocess-Ordnung von 23. Mai 1873. Wien 1882. str. 620.)

Digitized by Google

govim osudjenjem, ma da je kazan, na koju se osudjuje okrivljenik sama po sebi razmjerno sasvim neznatna.

Ja mislim, da se već s toga stanovišta nemože smatrati opravdanim, da se obsudjeniku dopusti pravni liek priziva proti riešitbi o kazni i o privatno pravnih zahtjevih, a da mu se uzkrati pravni liek proti izreci o krivnji, t. j. proti riešitbi o pitanju čina i dokaza o subjektivnoj krivnji obtuženikovoj.

Uz to je glavno načelo sadašnjega kaznenoga postupnika, da je tobože samo presudni sud u stanju uglaviti odlučne okolnosti čina, pa da je ono, što je presudni sud „uglavio" po slobodnom svojem osvjedočenju, tako sigurno i nepobitno, da suprot toj izreci nemože biti mjesta prizivu — po pravoj naravi svojoj lih teoretička fikcija ili supozicija, koja se u praksi ne samo obistinila nije, već se, a to ne samo u osamljenih slučajevih, već prilično često izpostavlja kao pogriešna. Ja tvrdim, pa držim, da tom nitko prigovoriti neće — da je svaki, tko god je imao priliku baviti se ovakovimi poslovi, naišao, a to ne riedko, na slučajeve takove, u kojih je ono, što je presudni sud uzeo kano dokazano, po cielom stanju stvari bilo tako nesigurno i dvojbeno, da je kadkad upravo za čudo, kako je presudni sud mogao na tako nesigurnom temelju izreći presudu o krivnji obtuženikovoj, a ne obaziruć se na druge razne okolnosti, odnošaje i dokazna sredstva, kojimi se uz točnije izpitivanje stvari ili obara ili barem uzdrma ono, što je presudni sud uzeo za podlogu svojoj osudi.

Usuprot ima i slučajeva takovih, u kojih je krivnja obtuženoga evidentna, pa ga je presudni sud ipak odriešio od obtužbe jer „da se nije mogao uvjeriti okrivnji njegovoj."

Može biti, da će koji tim primjetbam prigovoriti, da onaj, koji u dvojbu stavlja temeljitost izrečene osude, nije prisustvovao glavnoj razpravi, provedenoj po načelih javnosti, ustmenosti i neposrednosti, pa s toga, da on nije u stanju, da prosudi stvar tako točno i temeljito, kako je to učinio presudni sud.

Ja mislim, da taj prigovor nezaslužuje mnogo uvaženja,

Digitized by Google

jer kod ovakove argumentacije krećemo se zaista samo in circulo vitioso.

Od pamtivieka bilo je priznato u teoriji i praksi, da je neobhodno nuždno proti osudam prve molbe osobito u stvarih kaznenih dopustiti pravni liek priziva, a to napose proti izreci krivnji, kao što su svi bili složni i u tom da je taj pravni liek kao i izpitivanje spisa u višjoj molbi prikladno sredstvo, kojim se mogu popraviti i sanirati možebitne pogrieške u judikaturi kod suda prvoga

Mi smo imali u Austriji javnih i ustmenih glavnih ili konačnih razprava već po kaznenom postupniku od 17. siečnja 1850. kao i po onomu od 29. srpnja 1853., pa ipak nije nikomu palo na um, da se riešenje o pitanju čina mora prepustiti sudu prve molbe, da se ono, što je prvi sud u tom pravcu odlučio, nemože pobijati prizivom, pa da ni viši sud nebi bio u stanju izpitati temeljitost napadnute osude i glede pitanja čina i dokaza o krivnji, a prema okolnostim preinačiti ju, ako se to pokaže nuždnim.

Istina, da se pred višjim sudom sudom nemože obdržavati iznovična glavna razprava; no uvaži li se, da kod višjega suda, osobito pak kod vrhovnog sudišta sudjeluju pri riešitbi stari te izkusni sudci, koji nebi bili pozvani na tako odlično mjesto, kad nebi bili objelodanili već u sferi nižjoj osobitu vještinu i sposobnost — to se od njih i očekivati dade, da će oni pomnjivo i točno izpitavši i protresavši cielo stanje stvari temeljem predležećih spisa, opaziti i uvažiti ono, što je važno i odlučno ter što je presudni sud ipak previdio ili krivo shvatio, ili nije uzeo u pretres, kao što bi trebalo, pa da će višji sud prema tomu udesiti i svoju riešitbu.

Nedostatnost sustava, koji služi za temelj sadašnjemu kaznenomu postupniku, pokazuje se napose u onih slučajevih, u kojih je osuda po sudu presudnom izrečena bila samo većinom glasova — a to osobito kod nas, pošto je zakon od 6. srpnja 1888., broj 42. sbornika, medju ostalim i propise §-a 13. kaznenoga postupnika od 17. svibnja 1875., tićuće se presudnih senata, bitno preinačio.

Digitized by Google

Po prvobitnom tekstu §-a 13. našega kaznenoga postupnika imali su prisustvovati kod glavne razprave osim predsjedatelja i voditelja zapisnika,

a) kad se je radilo o prestupku ili zločinstvu kažnjivu najviše do pet godina težke tamnice — tri sudca; — a u slučajevih,

b) kada se radilo o zločinstvu, kažnjivom smrću ili najmanje kaznom od 5 godina — pet sudaca. —

Taj propis stoji u savezu sa onimi §§ 19. i 20. k. p. pa je smjerao onamo, da se u svakom konkretnom slučaju, prema načelom izraženim u §§ 13., 20., 21., 22., 300. i 329. austr. kazn. post. poluči absolutna većina t. j. više od polovine svih glasova — dočim se je za slučaj onaj, ako su glasovi na jednako razpolovljeni, ili ako se glasovi razdiele na više od dva mnienja, osuda imala izreći po mnienju za obtuženika povoljnijem, pribrojiv eventualno glasove okrivljeniku najnepovoljnije onim glasovom, koji su mu do tih glasova manje nepovoljni, dotle, dok neizadje većina glasova absolutna.

Po noveli od 6. srpnja 1888. odnosno po novom tekstu §-a 13. našega kazn. postupnika imadu prisustvovati kod glavne razprave u slučajevih predvidjenih u §-u 13. sl. a) osim predsjedatelja i voditelja zapisnika samo dva sudca, a u slučajevih §-a 13. sl. b) k. p. samo četiri sudca, tako da presudni senat sastoji sada samo iz tri odnosno pet glasovatelja.

Istina, da se je kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljska vlada za ovakovu promjenu zakona s razloga shodnosti odlučila istom onda, kada je statističkimi izkazi, zaiskanimi od podredjenih sudbenih stolova ustanovljeno bilo, da su relativno riedki oni slučajevi, u kojih je (u senatu od 4 odnosno 6 sudaca) jedna polovina svih glasovatelja glasovala za odriešenje obtuženika, a druga polovica za kondemnatornu osudu.

No tim nije izcrpljeno niti riešeno pitanje, da li je shodnije, da presudni senat sastavljen bude iz taka ili liha broja sudaca, već je neobhodno nuždno, da se pri tom uzme obzir i na one slučajeve, u kojih se svi glasovatelji, ili absolutna većina istih slažu u tom, da se proti obtuženiku ima izreći

Digitized by Google

kondemnatorna osuda, ali u kojih se glasovi razdiele na dva ili na više mnienja u pogledu kvalifikacije čina, kao što se to sbiva vrlo često u praksi. Ako se na pr. u senatu od petero sudaca trojica izjavljuju za kvalifikaciju „umorstvo“ — a ostala dvojica za kvalifikaciju „ubojstvo“ — ili trojica za ubojstvo, a dvojica za prestupak suprot sigurnosti života prekoračenjem nuždne obrane (§ 335. k. z.) — ili za prekršaj suprot javnoj ćudorednosti pijanstvom (§ 523. k. z.) — ili, ako u senatu od tri sudca dvojica odlučuju za kvalifikaciju „zločinstva kradje“ a treći sudac odvjetuje za „prekršaj suprot sigunosti vlastničtva po §-u 460. k. z.“ — tko će znati ili zajamčiti, nebi li se onaj šesti odnosno četvrti votant, kojega sada nema u senatu obzirom na ovu promjenu prvobitnih ustanova §-a 13. k. p. — pridružio bio kvalifikaciji, povoljnijoj za obtuženika, ili tko će uztvrditi, da je izreka suda o krivnji obtuženikovoj ili o kvalifikaciji u grieh mu upisanoga kažnjivoga čina, stvorena većinom glasova, i u slučajevih ovakove vrsti tako sigurna i nepobitna, da bi si mirnom dušom mogao zaključiti pravni liek priziva proti izreci o krivnji.

Ja ću napokon napomenuti, barem mimogred, još jednu okolnost, koja je veoma nježna, ali ipak od velike važnosti — naime da li je u svakom slučaju i dovoljno proskrbljeno za to, da izvršivanje sudstva u kaznenih stvarih povjereno bude samo osobam takovim, koje su podpuno dorasle svojoj zadaći?

Kod kotarskih sudova leži judikatura u prekršajnom postupku — recimo djelomice u rukuh mladih sudaca, koji si tekar pribavljati imadu potrebitu vještinu pri uporabi zakona.

A kod sudbenih stolova? — kako su kadkad sastavljeni senati, koji odlučivati imadu, a to bezprizivno, o najvažnijih kaznenih predmetih?

Ali ostavimo to, pa sravnimo sada načela sadašnjega kaznenoga postupnika o dokazu itd. s onimi prijašnjega kaznenoga postupnika od 29. srpnja 1853. neglededći na to, da je u tom zakonu pobliže ustanovljeno, kojimi potrebštinami imadu biti providjena pojedina dokazna sredstva na pr. priznanje okrivljenoga, izkazi svjedoka itd., da uzmognu služiti kao

Digitized by Google

dokaz, pa da su i ti propisi crpljeni samo iz praktičkog izkustva, stečenoga na polju sudstva u kaznenih stvarih, ter da će oni već sa toga stanovišta uvjek ostati od praktične vriednosti — jest u kaznenom postupniku od god. 1853. načelno izrečeno, da se u obće nitko nemože proglasiti krivim ter osuditi na koju kaznu po zakonu kaznenom, ako proti njemu ne predleži barem stanovit minimum dokaza; a s druge strane bilo je u zakonu načelno izrečeno (§ 260. kaz. post. od g. 1853.), da sudac ako baš i postoje dokazni uvjeti, u tom zakonu kod pojedinih vrsti dokaznih navedeni — ipak nije držan osuditi obtuženika kao krivca, ako se, promotrivši pozorno sve okolnosti, nije osvjedočiti mogao o krivnji njegovoj, nego ako mu je glede krivnje ostala još kakova sumnja s protivnih razloga.

Ono načelo o slobodnom uvaženju dokaza, koja se obično smatra posebnom prednošću sadašnjega kaznenoga postupnika pogledom na prijašnje zakone — nalazi se dakle — istina samo uz stanovite stege, već u kaznenom postupniku od godine 1853. — a s druge strane nije taj zakon sudu presudnom niti odviše vezao ruke, već mu je ostavio dovoljnu slobodu pri prosudjivanju dokaza — jer, premda su u zakonu točno precizirani i propisani bili dokazni uvjeti, pod kojimi se je okrivljenik mogao smatrati uglavljenim na pr. vlastitim svojim priznanjem, po svjedocih itd. — to je sudac ipak vlastan bio osuditi okrivljenika — predpostaviv da je crpio uvjerenje o krivnji njegovoj — na temelju tako zvanoga sastavljenoga dokaza, ma da je proti obtuženiku predležao samo jedan jedini razlog sumnje (§§ 135., 138. i 139. k. p.), ako su se proti obtuženiku uz to stekle obje u §-u 281. t. 1. i 2. navedene okolnosti, naime ako se je okrivljenik očevidno lažno branio, pa ako je obtuženik, obzirom na njegov predživot itd. bio čovjek takov, da se je od njega lasno moglo očekivati ono kažnjivo djelo, kojim je okrivljen bio, ili ako su proti okrivljeniku predležala dva razloga sumnje ili jedan od nepodpunih dokaza napomenutih u §-u 140. k. p. i jedna od okolnostih, navedenih u §-u 281. t. 1. i 2. k. p. itd.

Digitized by Google

No da se zaprieči, a eventualno sanirati uzmogne svaka pogrieška a judikaturi, koja bi se mogla podkrasti budi na uštrb obtužbe, budi na štetu obtuženoga, bijaše po §-ih 295. do 301. k. p. koli državnom odvjetniku i privatnom tužitelju, toli obtuženiku, njegovu drugu ženitbenom i ostalim osobam, naznačenim u §-u 300 sl. c. k. p., dopušten pravni liek priziva proti prvosudnoj osudi — pa ako je prizivni sud prvosudnu osudu preinačio, pod stanovitimi stegami i pravni liek priziva proti riešitbi prizivnoga suda na sudište najviše — a to napose i proti izreci o krivnji — što više, previšnjim riešenjem od 28. veljače 1860. bijaše naknadno uvedena i tako zvana izvanredna revisija proti suglasnim osudam prve i druge molbe u korist obtuženoga, pa taj izvanredni pravni liek, uz stanovite stege uzdržan je u krieposti još zakonom od 23. srpnja 1871. d. z. l. broj 82.

Ja mislim, da nemože biti nikakove dvojbe o tom, da je prijašnji kazneni postupnik od god. 1853. pružao mnogo veću garanciju za točno i svestrano izpitivanje stvari i za temeljitu i pravednu riesitbu i to napose glede izreke o krivnji — nego li sadašnji kazneni postupnik.

Svakako je veoma znamenito, da je još onom sgodom, kada je u zastupničkoj i gospodskoj kući razpravljano bilo o prenavedenom zakonu od 23. srpnja 1871., d. z. l. broj 82., priznato bilo, pa da su odlični i izvrstni pravnici, kao na pr. Giskra, Blitzfeld, Glaser, Brandstetter i dr. prigodom razprava, tičućih se toga pitanja, iztaknuli i zastupali nazor, da je pravni liek izvanrednog previda proti suglasnim osudam u kaznenom postupku radi zločina i prestupaka baš u Austriji neobhodno nuždan — dočim se u kaznenom postupniku od godine 1873. načelno izriče, da se riešenje o pitanju čina i dokaza o krivnji prepustiti mora presudi suda prvoga, pa da proti dotičnoj riešitbi nemože biti mjesta prizivu.

Hoće li zaista tko uztvrditi, da su osude izrečene u drugoj molbi i po vrhovnom sudištu povodom priziva odnosno izvanrednog previda proti dolnjosudnim osudam sve bile loše i nevaljane poradi toga, što sud prve molbe odlučne učine nije

Digitized by Google

bio ustanovio za glavne razprave, provedene po načelih ustmenosti i neposrednosti, po slobodnom svojem osvjedočenju?

Ja priznajem pa neću poreći, da ova načela do stanovite granice imadu svoju vriednost, pa da je sadašnji kazneni postupak u više obzira mnogo bolji od prijašnjega; ali što se tiče načela, koja bi imala biti odlučna za riešenje o pitanju čina i dokaza o krivnji obtuženoga, ter što se tiče pravnih liekova, dopuštenih proti riešitbi suda presudnoga — to ne tajim nimalo, da sadašnji kazneni postupnik po mojem mnienju i osvjedočenju stoji duboko izpod niveau-a kazn. postupnika od god. 1853.

Izvanredna vlast, podieljena kasacionalnomu sudištu po §-u 362. austr. odnosno §-u 303. našega kaz. post. nemože sanirati onaj nedostatak sadašnjega postupnika, da proti izreci presudnoga sada o pitanju čina i dokaza o krivnji, ako ne predleži slučaj ništetnosti — neima nikakova pravnoga lieka.

Velika je razlika, da li se ono, što je neosnovano ili barem dvojbeno, pobijati može redovitim pravnim liekom, ili da li je vrhovni sud samo ovlašten pod stanovitimi stegami učiniti ureda radi koju odredbu na korist obtuženoga. Uz to su kasacionalnom sudištu pokraj svih onih izvanrednih povlasti koje mu podieljuje § 362. austr. odnosno § 303. našega kaz. postupka, odviše vezane ruke.

U pravilu ima se ona izvanredna odreba kasacionalnoga suda ograničiti na obnovu kaznenoga postupka u korist obtuženoga — jer po gore navedenih §-ih može kasacionalni sud izreći osudu u samoj stvari samo onda, ako se poluči za to potrebita jednoglasnost i privola generalnoga prokuratora odnosno državnoga nadodvjetnika.

Ja mislim, da se ovakovo ograničenje vrhovnoga sudišta u riešitbi njegovoj nikako opravdati neda — jer ako je većina, recimo absolutna većina, toga mnienja, da je stvar glede svih odlučnih okolnostih čina dovoljno izvidjena, te izcrpljena, da je prvosudna osuda netemeljita, da se obtuženik ima ili sasvim odriešiti ili osuditi samo radi manjega kojega kažnjivoga čina po blažjoj stavci kaznenoj — za što bi se imalo konačno rie-

Digitized by Google

šenje stvari zavlačiti odredjenom obnovom postupka, koja u istinu ni potrebna nije — zašto bi se imao umnožiti trošak iznovičnom glavnom razpravom?

(Sliedi.)

Nova vrst trgovačkoga družtva.

Piše dr. Fran Vrbanić.

Pozitivno trgovačko pravo uzelo je, kako je poznato, u okvir svojih ustanova i odredbe o gospodarskom udruživanju. Ja sam drugom sgodom razložio svoje misli o tih zakonskih uredbah,[1] koje, nerazlikujuć napose družtva od udruge u užem smislu, razpravljaju o jednoj i o drugoj vrsti pod naslovom „o družtvih trgovačkih". Nisam voljan ovaj put opetovati, što sam onom prilikom spomenuo o raznih vrstih gospodarskih udruga, o njihovoj naravi i o njihovom sustavu, naglasiti ću samo kako se pozitivno trgovačko pravo ne slaže u nabrajanju pojedinih vrsti trgovačkih družtava; jer dok malo ne u svih zakonicih imade ustanova o javnom i o komanditnom trgovačkom družtvu i o udruzi akcijonarnoj; ima ih, koji ne spominju ni tajnoga družtva ni komanditne udruge na akcije, ali zato, kao što je napose naš zakon, stavljaju u okvir svojih propisa tako zvane udruge.

Duljim razvojem gospodarskoga života pokazalo se je medjutim jasno, da sve ove vrsti trgovačkih družtava nisu dostatne, te da je od potrebe njihov broj razširiti. Da se je ovaj nedostatak morao osjeti kraj današnjega razvoja prometa i trgovine i kraj neprekidnog nastojanja, da se razgrani obrt i industrija, uvjeriti će se svatko, tko pobliže promotri gospodarsku podlogu, na kojoj počivaju sva dosadanja trgovačka družtva.

Uzmimo ponajprije javno trgovačko družtvo; ako se razvoj njegov donekle i osniva na osobnoj vrstnoći pojedinih članova, to ipak počiva njegova kreditna sposobnost u prvom redu na solidarnu i neograničenu jamstvu svijuh članova za obveze družtvene; svaki od njih jamči za te obveze s cjelokupnom svojom imovinom, a ne samo s onim dielom, što ga je doprinjeo u imovinu družtva. Ova imovina pojedinih članova, a ne samo poslovna družtvena glavnica, uzima se u obzir, kad god se radi o obvezah družtva napram trećim osobam. Položaj, u koji usljed toga jamstva dolazi član javnoga trgovačkoga družtva, može kadšto biti vrlo nepovoljan; njegov poseban imutak, koji postoji pokraj onoga diela, što ga je uložio u družtvo, prepušten je posvema na volju družtvenih vjerovnika, a njegovo privatno vlastničtvo skoro se nemogućim čini pokraj družtvenoga vlastničtva, jer sve, što pojedinac stiče, služi u svrhe družtva

[1] Vidi Dr. Fran Vrbanić „Udrugarstvo".

Digitized by Google

t. j. za podmirbu družtvenih vjerovnika. Nije s toga čudo, ako se pojedinci samo u osobitih prilikah odvažuju, da sklapaju trgovačku zajednicu ovakove vrsti.

Kod komanditnoga družtva, kako je ovo uredjeno po današnjem pozitivnom trgovačkom pravu, opažaju se barem za jedan dio članova isti oni nedostatci, koje spomenusmo kod javnoga trgovačkoga družtva. Ono je, kako je poznato, kombinacija javnoga i tajnoga družtva, te jedan dio članova jamči za obveze družtvene solidarno i neograničeno s cielom svojom imovinom. Pokraj ovoga gospodarskoga momenta, još je i osobni momenat, koji daje povod ozbiljnim prigovorom ovoj vrsti družtva. Usljed toga, što jedni od članova jamče neograničeno s cielim svojim imutkom, a drugi samo sa stanovitim uložkom, dogadja se, da članovi unutarnji, t. j. oni, koji jamče neograničeno, imadu odlučan upliv u svih poslovih družtva, dok članovi vanjski, t. j. komanditisti, u obće niti ne utiču u poslove družtvene, šta više, oni su redovito posvema izključeni od sudjelovanja kod tih posala.

Komanditnomu družtvu, imenito onakovomu, kako ga shvaća pozitivno trgovačko pravo, koje glavni njegov kriterij postavlja u ograničeno i neograničeno jamstvo, slično je u stvari, ako i ne u formi, tajno družtvo, o kojem u našem zakonu neima spomena, da li pravom ili ne, to je drugo pitanje, koje ne spada ovamo isto tako kao što ni razprava, da li je tajno družtvo u istinu družtvo. Faktum je medjutim, da o tom družtvu potanje razpravlja njemački trgovački zakon; ali i u njem izčezava osobni momenat u još većoj mjeri nego li kod družtva komanditnoga; vlastnik trgovine upravlja poslom i zastupa družtvo, a tajni član daje samo svoj uložak, koji se po njemačkom zakonu sasvim spaja s imovinom vlastnika trgovine. Nu ako uz sav ovaj nedostakak i tajnoga i komaditnoga družtva, koji u ostalom ne leži u naravi njegovoj nego u odredbah pozitivnoga prava, jedno i drugo družtvo dobiva osobitu važnost tim, što su oba najprikladniji oblik gospodarskih družtava, pod kojim se spajaju kapital i radnja, to ipak nevalja zaboraviti, da ni ova vrst trgovačkih družtava ne zadovoljava obćoj potrebi s razloga toga, jer je sudjelovanje kod ovih družtava stegnuta na razmjerno malen broj članova.

Posve druge okolnosti nastaju kod udruge akcijonarne. Gospodarska i u obće kreditna sposobnost ovih udruga počiva na njihovoj temeljnoj glavnici, koja je razdieljena na stanoviti stalno opredieljeni broj dielova od jednake vriednosti. Ova temeljna glavnica jamči za obveze akcijonarne udruge, a pojedini akcijonar ne preuzima nikakove daljne dužnosti ni napram udruzi ni napram njezinim vjerovnikom, nego da u blagajnu udruge uplati onu svotu, koja odgovara onomu dielu temeljne glavnice, što ga je dotični akcijonar preuzeo. Sveukupno jamstvo akcionara neprelazi dakle nikada iznos temeljne glavnice, a pojedini okcijonar može bez osobnoga rada, a da se neizvrgne pogibelji izgubiti više nego li je unapred opre-

Digitized by Google

dielio, biti dionikom poduzeća, koje pruža razmjerno velik dobitak. Pokraj toga, kako je poznato, još su i drugi veliki probitci, što ih pruža udruga akcijonarna; oni su povodom, da se je svagdje, gdje se razvija život gospodarski, razgranila ova vrst gospodarske zajednice, koja je kadra izpuniti mnoge gospodarske zadatke, za koje nisu dorasle druge gospodarske udruge, kod kojih članovi ograničeno jamče; ali kraj svega toga neima sumnje, da akcijonarne udruge imadu i mnogu zlu gospodarsku stranu i po pojedinca i po obći narodno gospodarski razvoj. Dosta je ako spomenemo mnoge često puta velike zloporabe kod utemeljivanja i kod poslovodstva, te da naglasim kako usljed velikoga broja članova i usljed česte njihove promjene neima nikakove tjesnije sveze izmedju članova i samoga poduzeća. Usljed tih zlih gospodarskih strana dokazano je, da udruge akcijonarne nisu spretne za svaku vrst gospodarskih poduzeća, a napose da nisu zgodne ondje, gdje se ne radi o velikoj glavnici, te gdje u većoj mjeri odlučuje radnja nego kapital. Nastojalo se doduše u novije doba zakonskimi propisi zapriečiti mnogo od tih zlih strana udruga akcijonarnih, ali to nije posvema pošlo za rukom, jer se mnogi zli pojavi ove vrsti gospodarskih udruga mogu ukloniti samo zdravim razvojem obćih gospodarskih odnošaja.

Uz ovu vrst udruga gospodarskih, kod kojih članovi jamče samo načinom ograničenim, razvila se je u najnovije doba još jedna, a to su tako zvane gospodarske i privredne zadruge, ili kako ih naš zakon zove, naprosto zadruge; kod kojih medjutim po nekih zakonih može postojati i neograničeno jamstvo članova.

O njihovoj gospodarstvenoj vriednosti ne može biti sumnje, ali im je već po njihovoj naravi ograničen djelokrug. One su zvane, da nadopunjuju gospodarstvo svojih članova, jer im je zadatak pridignuti gospodarstvo pojedinca člana; broj njihovih članova i njihova poslovna glavnica podvrgnuti su neprestanoj promjeni, jer je slobodno članovom iz zadruge izstupiti i opet novim pristupiti.

Još je jedna vrst gospodarskih udruga, koje spominju mnogi trgovački zakonici, a to su komanditna družtva na akcije. Ove su udruge spoj kamanditnoga družtva i udruge akcijonarne, dakle ograničenoga i neograničenoga jamstva; kao takove imadu sve nedostatke komanditnoga družtva, a nikakove prednosti udruge akcijonarne. Neki zakonici, kao što imenito naš trgovački zakon, niti ne govore o toj vrsti trgovačkoga družtva, jer ga smatraju suvišnim.

Uzev u obzir sve ove pojedine vrsti trgovačkih družtava, morat ćemo kod dubljega razmatranja odobriti nazor onih, koji drže, da broj trgovačkih družtava, kako ih ustanovljuje pozitivno pravo, ne dotječe za gospodarske potrebe. Uzmimo jednostavan primjer iz svakdanjega života. Sastane se njih petorica, koji žele u Zagrebu sagraditi svratište; svaki od njih voljan je u tu svrhu doprinieti svotu od šestdeset hiljada for., jer je za ukupno

Digitized by Google

poduzeće dovoljno glavnica od tri stotine hiljada forini. Po našem i po njemačkom trgovačkom zakonu nemože se ova zajednica uvrstiti u nijedno od trgovačkih družtava, o kojih je spomena u zakonu, ona će se ili morati organizirati prema propisom običega gradjanskoga prava (§§ 1175. do 1216 o. gr. z.), ili će morati poprimiti oblik jednoga od onih trgovačkih družtava, o kojih je govor u zakonu trgovačkom. Nu od svih tih vrsti jedina je akcijonarna udruga, u okvir koje bi se mogla postaviti ovakova zajednica, ali i onda bilo bi od potrebe broj članova povisiti barem do sedam, pak makar i prividno, jer se bez toga broja nemože držati ni konštituirajuća glavna skupština, niti se nemože nastupiti čitav onaj dosta kompliciran postupak, koji vodi do ustrojstva udruge akcijonarne. Ovakovih slučajeva imade i više osobito ondje, gdje se narodni život u gospodarskom i u socijalnom pogledu sve više razvija.

S bog pomanjkanja zgodnoga trgovačkoga družtva za ovakove zajednice sbiva se, da se odabere oblik udruge akcijonarne za takova poduzeća, koja već po svom bivstvu nisu prikladna za udrugu akcijonarnu, jer se žele ograničiti samo na malen broj dionika i na razmjerno dosta malenu glavnicu; ili ako se to ne čini, tada se samovoljno bez obzira na ustanove trgovačkoga zakona pod oblikom trgovačkoga družtva stvaraju i u trgovački registar upisuju zajednice, kojim sa stanovišta pozitivnoga trgovačkoga prava manjka svaki uvjet eksistencije. Tako se je na pr. prije dvie godine u Zagrebu sastalo nekoliko osoba, od kojih je svaka doprinesla stanovitu opredieljenu svotu u svrhu, da prekupe tramwaysko poduzeće, te da ga u buduće tjeraju na svoj račun. Ova zajednica protokolirana je pod firmom „Zagrebačko tramway-družtvo“ kao javno trgovačko družtvo, akoprem ne samo po svojoj formi, nego i po svom unutarnjem bivstvu nije imala upravo ništa od te vrsti trgovačkoga družtva; ali se ona nebi bila mogla protokolirati ni pod imenom ijednoga drugoga trgovačkoga družtva, o kojem je govora u našem zakonu, jer nije imala kriterija za nijedno od njih. Nu ako ovaj postupak spomenute zajednice i ne podnosi kritike s gledišta pozitivnih odredaba našega trgovačkoga zakona, to je on ipak odsjev one nužde, koja već s praktičnih razloga zahtjeva, da se uz akcijonarnu udrugu i zadrugu osnuje novi oblik trgovačkoga družtva kod kojega će članovi moći sudjelovati samo stanovitim uložkom, te usljed toga preuzeti jamstvo za obveze družtvene samo do iznosa toga uložka, a da ne budu upućeni na stege i na zle strane akcijonarne udruge i zadruge.

Kad se je već u nas, gdje ni gospodarstveni ni družtveni život nije razvijen u tolikoj mjeri, pokazao nedostatak u postojećih formah trgovačkih družtava, kolika se istom mora osjećati potreba nove vrsti takovoga družtva kod onih naroda, gdje su industrija, promet i socijalni život razvijeni u mnogo većoj mjeri? Ovoj potrebi zadovoljilo je u novije doba za obseg njemačke carevine njemačko zakonodavstvo zakonom od 20. travnja 1892.

Digitized by Google

„o družtvih s ograničenim jamstvom". Kako je ova vrst trgovačkoga družtva posve nešto nova, te kako joj ne nalazimo traga u nijednom drugom zakonu kulturnih naroda, a neina sumnje, da će se za Njemačkom u tom pogledu prije ili kašnje povesti i druge države, a napose i naše zajedničko hrvatsko-ugarsko zakonodavstvo, to sam držao, da mi je dužnost hrvatske pravničke krugove upoznati s ovom novom vrsti trgovačkoga družtva, odnosno s gore navedenim njemačkim zakonom, koji obsiže u svemu 82 paragrafa.

U prvom odsjeku razpravlja zakon ob osnutku družtva; on medjutim ne podaje definicije ove vrsti družtva, kao što to čini zakon trgovački u pogledu družtava, o kojih je u njem spomena. Neima sumnje da je definicija ove vrsti družtva tegotna, jer se u družtvu s ograničenim jamstvom stiču mnoge oznake, kojih nalazimo kod ostalih vrsti trgovačkih družtava; znanost će si ju svakako stvoriti, ali ni onda neće se u konkretnom slučaju po ovoj definiciji prosudjivati, da li je stanovita zajednica družtvo s ograničenim jamstvom, te da li se imadu na nju uporaviti odnosni zakonski propisi. U tom pogledu odlučivati će prema zakonu jedino i izključivo volja zajednice, da se kani smatrati takovim družtvom, te da na sebe proteže odredbe dotičnoga zakona. Ova volja mora naročito i izrekom označena biti u samoj firmi družtva.

Firma družtva može biti ili stvarna ili osobna; u ovom potonjem slučaju tveba, da je u njoj navedeno ime barem jednoga člana uz dodatak koji pokazuje, da postoji družtveni odnošaj. Nu bila firma stvarna ili osobna, svakako je nuždno, da joj bude primetnut dodatak „s ograničenim jamstvom. Ovaj dodatak je ona oznaka, koja zajednici daje karakter družtva s ograničenim jamstvom.

Ova vrst družtva može se zasnovati u svaku zakonom dozvoljenu svrhu, te nije usljed toga od potrebe, da ono ide za privredom, ili da se bavi trgovačkimi poslovi. Svaka dakle zajednica, koja ide budi za kojom političkom, socijalnom, religijoznom, družtvenom ili budi kakovom obće koristnom svrhom, u koliko se ta svrha ne protivi postojećim zakonom, može se urediti kao „družtvo s ograničenim jamstvom". Uz sav ovaj obćeniti zadatak, za kojim mogu ići družtva s ograničenim jamstvom, daje im zakon ipak karakter družtva trgovačkoga tim, što u zadnjoj točki §-a 13. odredjuje: „Die Gesellschaft gilt als Handelsgesellschaft im Sinne des Handelsgesetzbuches". Ako se dakle družtvo i ne bavi poslom trgovačkim, ako ono neide za privredom, već nastoji na pr. lih za socijalnom kakovom svrhom, ipak se ono ima smatrati trgovcem u smislu zakona, njega se tiču prava i dužnosti trgovca, ono je jednom rieči podvrgnuto ustanovam zakona trgovačkoga.

Družtvo ograničenim jamstvom jest po zakonu juristična osoba, a kao takova ono je nosioc prava i obveza, može steći vlastničtvo i druga

Digitized by Google

stvarna prava, može tužiti i tuženo biti. Dosljedno ovomu položaju jamči za obveze družtva samo družtvena imovina.

Pravna podloga obstanka družtva s ograničenim jamstvom jest družtveni ugovor. Družtvena pogodba, na kojoj se osniva družtvo, treba da je sastavljena pred sudom ili javnim bilježnikom, te da ju podpišu svi članovi. Usljed toga nije pristup novih članova u družtvo tako jednostavan i lagan, kao što na pr. kod udruge akcijonarne ili kod zadruge; da se omogući pristup novim članovom u družtvo, morati će se ili povisiti temeljna glavnica ili po kojem članu otudjiti njegov dio na družtvenoj imovini; ali jedno i drugo može se učiniti samo tako, da se izpune propisi zakona, koje niže spominjemo. Da bude družtvena pogodba valjana, mora svakako i u njoj biti ustanova o firmi i o sjedištu družtva, o predmetu poduzeća, i o najbitnijih financijalnih temeljih, na kojih se družtvo osniva, kao što su: iznos temeljne glavnice i temeljni prinos, što ga doprinieti ima svaki pojedini član, da se ta temeljna glavnica sastavi. Pokraj ovih odredaba, koje su za valjanost družtvene pogodbe absolutno potrebite, moći će u njoj biti i drugih ustanova. Napose imati će se u družtvenoj pogodbi odrediti, u koliko je družtvo voljno odstupiti od dispozitivnih zakonskih propisa, ili za svoje članove ustanoviti osobita prava i dužnosti.

Da se zaprieči osnutak takovih družtava s ograničenim jamstvom, koja nebi imala dostatne temeljne glavnice za svoj razvitak, te da se s druge strane i pojedini članovi priljube družtvu i kod njih osigura zanimanje za udes družtva, odredjuje zakon, da temeljna glavnica družtva imati mora najmanje 20.000 maraka, a temeljni uložak svakoga člana, da ne smije biti manji od 500 maraka. Kolik će biti uložak pojedinoga člana, to zavisi od dogovora, ter se iznos pojedinoga uložka može za svakoga člana razno opredieliti, ali nijedan član nemože imati više nego jedan uložak; sbroj svih tih uložaka mora se sudarati s ustanovljenom temeljnom glavnicom.

Kao što kod ostalih trgovačkih družtava, tako se ni kod družtva s ograničenim jamstvom temeljna glavnica ne mora absolutno uplatiti u gotovom novcu, već se ona može mjesto toga sasvim ili djelomice pribrati iz prinosa, koji sastoje iz pojedinih imovinskih predmeta. Da se medjutim u tom slučaju sačuva interes vjerovnika družtvenih, te da im se pruži sgoda, prosuditi sastavine, iz kojih sastoji temeljna glavnica, odredjuje zakon, da se za onaj slučaj, kad bi koji od članova kod temeljne glavnice sudjelovao s uložkom, koji ne sastoji u gotovom novcu, ili kad bi se u temeljnu glavnicu uračunala naknada, koju bi družtvo imalo izplatiti za preuzete imovinske predmete — u družtvenoj pogodbi označiti ima predmet uložka, novčana vriednost, za koju je uložak preuzet odnosno iznos naknade, koja je u račun uzeta za preuzete predmete te ime dotičnoga člana. Sve ove okolnosti imati će se s družtvenom pogodbom, uz potanki izkaz

Digitized by Google

imena svih članova, te uz oznaku, koliko je svaki od njih uplatio u ime temeljnoga uložka, prijaviti u trgovački registar i javno proglasiti. Pravila za tu uknjižku i ovo proglašenje u glavnom su ona ista, koja vriede i za ostala trgovačka družtva. Ovu prijavu imati će obaviti oni, kojim je povjereno zastupstvo, oni jamče družtvu solidarno za istinitost navoda učinjenih kod prijave, u koliko se tiču uplate temeljnih uložaka. Družtvo nije vlastno na štetu vjerovnika svojih vjerovnika odreći se ovoga svoga prava na jamstvo, koje zastaruje za pet godina od dana, kad je družtvena pogodba uknjižena u trgovački registar.

Da se ne dogodi, da se ustroji družtvo bez ikakve glavnice, te da se zajamči ozbiljna volja članova, da će oni sudjelovati kod družtva ne samo na oko nego i u istinu, zahtjeva zakon, da još prije uknjižbe u registar trgovački bude uplaćen barem jedan dio temeljne glavnice. Usljed toga je dužan svaki član od svoga uložka prije uknjižbe u registar uplatiti najmanje 250 maraka, nu ako je njegov temeljni uložak tolik, da četvrtina toga uložka iznaša više od 250 maraka, tada je svaki član dužan uplatiti barem jednu četvrtinu. Ako medjutim uložci ne sastoje u gotovom novcu nego u inih imovinskih predmetih, tada dakako nemože biti govora o djelomičnoj izplati, dotični predmeti moraju se u cielosti staviti družtvu na razpolaganje još prije uknjižbe u registar. Uknjižba u trgovački registar nuždan je uvjet za eksistenciju samoga družtva, jer ono ne postoji dotle, dok nebude uknjiženo, a oni koji bi prije uknjižbe poslovali u ime družtva jamče osobno i solidarno.

Drugi odsjek govori o pravnih odnošajih družtva i njegovih članova. — Nakon što je zakon ponajprije izrekao već gore iztaknuto načelo, po kojem se družtvo s ograničenim jamstvom smatrati ima juristićkom osobom, osvrće se on na odnošaj, o kojem se nalazi pojedini član napram cjelokupnoj imovini družtva. Ovaj odnošaj prikazuje se vidljivo u poslovnom dielu pojedinoga člana; ovaj poslovni dio nastaje prinosom k temeljnoj glavnici družtva, te se opredieljuje prema onom iznosu, što ga je pojedini član preuzeo od temeljne glavnice. Ovi poslovni dielovi mogu biti samostalnim predmetom prometa, te se usljed toga mogu otudjiti ili nasljedstvom na drugoga prenieti. U tom pogledu je pojedni član sasvim slobodan ako ne bude u družtvenom ugovoru ništa posebnoga ustanovljeno, slobodno je naime članovom u družtvenom ugovoru otudjenje poslovnih dielova zavisnim učiniti od stanovitih preduvjeta, napose pako od dozvole družtva; ovakovo ograničenje ne može se ipak protegnuti na sudbenu ovrhu poslovnoga diela. Oblik, pod kojim se poslovni dio medju živimi prenosi na drugoga može biti samo pogodba pismena, sklopljena pred sudom ili javnim bilježnikom. U toj pogodbi nije ipak od potrebe, da se navede pravni razlog prenosu. Ovoga posebnoga oblika ne

Digitized by Google

treba onda, kada družtvo samo na temelju vlastitoga prava otudjuje koji poslovni dio.

Da otudjenje poslovnoga diela ipak bude kriepostno napram družtvu, od potrebe je kod družtva ne samo taj prenos prijaviti nego ga i dokazati. Onaj koji na temelju ovakovoga prenosa dolazi do poslovnoga diela, stiče sva prava i sve dužnosti prenositelja od časa navedene prijave. Poslovni dielovi nisu medjutim nedielivi poput akcija, oni se mogu razdieliti u svrhu, da se mogu otudjiti i čestimice prenieti na drugoga. Ali da usljed ovakove diobe društvo ne dodje u položaj, koji bi mu mogao biti nepoćudan s razloga, što bi se time broj članova mogao umnožiti, od potrebe je, da družtvo na takovu diobu pismeno pristane, te da u takovoj privoli bude navedena i osoba, na koju se prenosi jedna čest poslovnoga diela i iznos temeljne glavnice, koji od razdieljenoga poslovnoga diela dolazi na svaki poslovni dio, koji je usljed ove razdiobe nastao. Ovako razdieljeni poslovni dielovi vriede u buduće kao sasvim samostalni, te s toga nesmije niti jedan od njih glasiti na manju svotu od 500 maraka; usljed toga ne mogu se ni dieliti poslovni dielovi izpod 1000 maraka. Nije dozvoljeno više česti jednoga poslovnoga diela prieti na jednu te istu osobu, da se time u jednoj ruci ne stječe više poslovnih dielova. U družtvenoj pogodbi može se u ostalom odrediti, da za ovu diobu poslovnih dielova neće trebati osobite dozvole družtva, a može se ustanoviti i protivno, da se dioba u obće ne dopušta. — Ako se dogodi, da više njih zajedno bude imalo nerazdieljeno vlastničtvo jednog poslovnoga diela, moći će oni svoja prava naprama družtvu zajednički vršiti.

Sve uplate u temeljnu glavnicu imadu se obavljati u razmjeru temeljnih uložaka, te nije slobodno pojedinomu članu dospjelu uplatu oprostiti, osim kad bi se temeljna glavnica snizila. Pravne posljedice, koje nastaju za slučaj, kad bi koji od članova zaostao s uplatom temeljnoga uložka u glavnom su iste, koje za taj slučaj nastaju kod udruge akcijonarne; napose morati će nemarni član platiti zatezne kamate i ugovorenu kazan, ako je ona odredjena u družtvenoj pogodbi. Isto tako moći će družtvo nemarnoga člana, nakon što ga je bez uspjeha pozvalo na izplatu, uz obdržavanje stanovitih formalnosti izključiti i njegove uplaćene iznose u korist družtva propalimi proglasiti; ali i u tom slučaju jamči on družtvu za neizplaćeni ostatak poslovnoga diela. Ako je izključeni član odnosni poslovni poslovni dio preuzeo od prijašnjega kojega člana, tada jamče za izplatu neizplaćenoga diela i on i svaki njegov prednik, koji je bio kod družtva prijavljen. Nu ovo jamstvo njegovih prednika samo je subsidijarno i sukcesivno, t. j. prijašnji prednik može biti pozvan na izplatu samo onda, ako se dokaže, da njegov sljednik nije platio. Ovo jamstvo prednika za izplatu temeljnoga uložka traje pet godina od dana, kad je pravovaljano prijavljen prenos poslovnoga diela na njegovoga sliednika.

Digitized by Google

Prednik izključenoga člana, koji bi izplatio zaostali iznos, stječe time njegov poslovni dio. Ne podje li družtvu za rukom niti od prednika zadobiti izplatu zaostaloga diela, tada je ono vlastno prodati poslovni dio izključenoga člana javno po mešetaru ili po činovniku, koji je ovlašten obavljati dražbe. Drugim putem može se odnosno poslovni dio samo onda prodati, ako izključeni član na to privoli.

Budući da se temeljna glavnica svakako uplatiti ima u iznosu ustanovljenom u družtvenih pravilih, to će u onom slučaju, ako sva gore navedena sredstva ne budu dostatna, da se pokrije neuplaćeni temeljni uložak, ostali članovi biti dužni, da namaknu manjkajući iznos u razmjeru njihovih poslovnih dielova. Ako pojedini član nebi mogao uplatiti ovaj naknadni prinos, koji na njega odpada, tada će ovaj njegov dio u razmjeru svojih poslovnih dielova morati na sebe preuzeti oni članovi, koji su sposobni za izplatu.

Obveza pojedinoga člana, na temelju koje on jamči ne samo za izplatu svoga temeljnoga uložka, nego i ciele temeljne glavnice, može se pogledom na prinos protegnuti još i dalje. U družtvenoj pogodbi može se naime odrediti, da je družtvo vlastno zaključiti, da je pojedini član i preko svoga temeljnoga uložka dužan doprinieti još i naknadni prinos, i to ili neograničeno, ili samo do stanovitoga opredieljenoga iznosa; nu u jednom i u drugom slučaju biti će članovi dužni ove naknadne prinose uplaćivati samo u razmjeru svoga poslovnoga diela.

Ako naknadni prinos nije ograničen na stalnu opredieljenu svotu, ako je dakle družtvo vlastno iznos toga naknadnoga prinosa ustanoviti po volji, tada je pojedinomu članu slobodno riešiti se uplate naknadnoga prinosa tim, da družtvu svoj poslovni dio na dispoziciju stavi. Posljedicom ove izjave neima se smatrati kao da se je dotični član naprosto odrekao svoga poslovnoga diela, nego da će u buduće samo taj poslovni dio družtvu služiti jamstvom za izplatu naknadnoga prinosa, te da je družtvu slobodno taj poslovni dio prodati javno po mešetaru ili po činovniku ovlaštenom na obavljanje javne dražbe. Dok se ta prodaja ne obavi, dotle se dotični član uviek pravno smatra kao vlastnik toga poslovnoga diela, njemu pripada stoga i višak, koji bi se možebit postignuo kod prodaje. Samo onda, kad nebi za rukom pošlo prodati poslovni dio, prelazi on neposredno na družtvo. Pojedini član moći će se medjutim poslužiti ovim pravom samo pod dva uvjeta: a) da je podpuno uplatio svoj temeljni uložak; i b) da je izjavu, kojom na dispoziciju stavlja svoj poslovni dio, stavio najkasnije unutar mjesec dana, iza kako je bio pozvan na naknadni prinos. Ako u ovom roku pojedini član nebi ni izplatio ustanovljenoga naknadnoga prinosa, niti se poslužio danom mu ovlasti, da svoj poslovni dio družtvu na dispoziciju stavi, tada pristoji družtvu pravo, i ne pitav dotičnoga člana, izjaviti, da smatra, da mu dotični dio na dispoziciju stoji. Tim dolazi

Digitized by Google

družtvo u sgodu, da se i bez privole nemarnoga člana najkraćim putem iz poslovnoga diela podmiri. Ako je poslovni dio pojedinoga člana družtvu na dizpoziciju stavljen ili po njemu samom ili na temelju izjave samoga družtva, tada je ono nesamo ovlašteno nego i dužno prodati ga putem javne dražbe najkasnije u roku od mjesec dana nakon izjave, da je dotični poslovni dio na dispoziciju stavljen.

Iz kupovnine ima se u prvom redu družtvu izplatiti naknadni prinos pak makar odnosni poslovni dio i bio po družtvenom članu komu založen, jer družtvu pripada u tom pogledu prednost pred založnim vjerovnikom. Ako se družtvo nebi moglo prodajom podmiriti, tada prelazi odnosni poslovni dio u njegovo vlastničtvo.

Ovo do sada razvijeno pravo pojedinoga člana, na temelju kojega mu je slobodno osloboditi se od svake uplate naknadnoga prinosa, takove je naravi, da se ono nemože dokinuti niti družtvenom pogodbom; slobodno je ipak u družtvenoj pogodbi to pravo ograničiti tako, da će se ono moći vršiti istom onda, kada naknadni prinos premaši stanoviti iznos. Ako nastane ovaj potonji slučaj, ili ako je u družtvenoj pogodbi dužnost naknadnoga prinosa ograničena na stanovitu opredieljenu svotu, tada se, ne bude li u družtvenoj pogodbi ništa osobita odredjeno, a bude li pojedini član otezao s uplatom toga prinosa, postupa onako, kako što to ustanovljuju gornja pravila obzirom na zanemarenu uplatu temeljnoga uložka, samo što se na neuplaćeni naknadni prinos neimadu protegnuti ona pravila o temeljnom uložku, na temelju kojih su svi članovi subsidijarno obvezani pokriti neuplaćeni temeljni uložak pojedinoga člana, a to s toga, jer naknadnim prinosom nije svrha kao što temeljnim uložkom, da u prvom redu služe za sigurnost družtvenim vjerovnikom.

U pravilu nije družtvo vlastno zahtjevati uplatu naknadnoga prinosa dok nebude uplaćen temeljni uložak ni onda, ako je naknadni prinos ograničen na stanovitu svotu, nu slobodno je u družtvenoj pogodbi odrediti, da se to može učiniti i prije nego li bude uplaćen temeljni uložak.

Članovom družtva s ograničenim jamstvom pripada pravo na posvemašnji čisti dobitak, koji je s računan na podlozi godišnje bilance, u koliko nije možebiti u pravilih družtva što drugo odredjeno. Razmjer, u kojem se čisti dobitak dieliti ima na članove, opredieljuju pravila, a nije li u njih ništa ustanovljeno, tada se dieli dobitak u razmjeru poslovnih dielova. Budući da je kod družtva s ograničenim jamstvom isto tako kao i kod udruge akcijonarne gospodarstvena podloga obstanku družtva temeljna glavnica, to se ona ni pod kakovom izlikom nemože razdieliti medju članove. Drugačije je s naknadnimi prinosi, u koliko oni ne služe u svrhu, da nadoknade gubitke na temeljnoj glavnici. Ako naime članovi zaključe, imati će se uplaćeni naknadni prinosi povratiti, ali ni to se neće moći učiniti prije nego li proteku tri mjeseca iza kako je javno poput drugih

Digitized by Google

unesaka u trgovački registar ovaj zaključak proglašen u novinah. Povraćeni naknadni prinosi imadu se smatrati kao da nisu ni bili uplaćeni.

Bude li kojemu članu iz imovine, koja sačinjava temeljnu glavnicu družtva, izplaćeno novaca bilo pod kojim naslovom, tada je dotični član dužan primljeni novac družtvu povratiti. U tom pogledu je zakon kod družtava s ograničenim jamstvom stroži nego li je zakon trgovački obzirom na trgovačka družtva druge vrsti, jer nalaže pojedinomu članu, da je dužan novac, koji je primio a ne pripada mu, povratiti i onda, ako je bio u dobroj vjeri. Samo ne postoji u ovom potonjem slučaju dužnost povratiti primljeni novac bezuvjetno nego u onoj mjeri, u koliko je to potrebno za podmirenje družtvenih vjerovnika. Da ovi medjutim budu još više zaštićeni od svake štete, to jamče svi družtveni članovi u razmjeru svoga poslovnoga diela za novac, što ga je pojedini član nepripadno primio i ne povratio, u koliko je to potrebno za podmirbu družtvenih vjerovnika. Svote, koje se u ime ovoga jamstva nebi mogle utjerati od pojedinoga člana, morati će se razdieliti na ostale članove u razmjeru njihovoga poslovnoga diela. Da pako članovi družtva ne budu u neprekidnoj neizvjestnosti, neće li jedanput primljeno novce morati družtvu povratiti, odredjuje zakon, da zahtjev družtva na povratak primljenih novaca proti pojedinomu članu članu zastaruje za pet godina od dana, kad je dotični član primio novac, koji se od njega natrag traži. Razumjeva se po sebi, da ovoj zastari nema mjesta, bude li koji od članova mala fide primio novac, koji mu ne pripada. Da se družtvo u tom pogledu još više sačuva od štete obvezuje zakon solidarno na naknadu sve poslovodje, koji su krivi, da su pojedinim članovom iz temeljne glavnice izplaćeni novci, koji im ne pripadaju. Izplate takove, koje su učinjene, a da njimi nije umanjena temeljna glavnica, nisu pojedini članovi dužni povratiti, ako su odnosni iznos primili u dobroj vjeri, držeć, da im je on izplaćen iz dobitka družtvenoga.

Da se temeljna glavnica sačuva neokrnjena, nesmije družtvo pod nikakav način prekupiti vlastitih poslovnih dielova, koji još nisu podpuno uplaćeni. Takav pravni posao bio bi sam od sebe nevaljan. Naproti je družtvu slobodno prekupiti vlastite poslovne dielove, na koje je temeljni uložak posvema uplaćen, ako se troškovi za nabavu tih poslovnih dielova ne budu namaknuli iz temeljne nego iz druge koje zaklade. Od ove nabave poslovnih dielova razlikuje se ona, koja biva u svrhu redukcije temeljne glavnice, ili u svrhu, da se umanji broj družtvenih članova, dakle jednom rieči nabava u svrhu, da se koji poslovni dio amortizira. Ovakova nabava može se medjutim provesti samo onda, ako je ona u obće dozvoljena družtvenom pogodbom, te ako pristane na to vlastnik odnosnoga poslovnoga diela; samo onda nije potrebita ova privola, ako su uvjeti, pod kojimi se amortizacija ima provesti, uglavljeni u družtvenoj pogodbi, i to prije nego li je ovlaštenik svoj poslovni dio stekao.

Digitized by Google

U odsjeku trećem nalaze se ustanove o b organizaciji ili kako zakon veli o poslovodstvu i zastupstu družtva. Svako družtvo s ograničenim jamstvom mora imati dva stalna organa: jedan zaključujući, to je skup svih članova, i drugi izvršujući, a to su poslovodje družtva; napokon je družtvu slobodno, ako ga je volja, te ako je to u družtvenoj pogodbi ustanovljeno, postaviti posebni kontrolni organ, a to je nadzorni odbor.

Družtvene poslove vode poslovodje (Geschäftsführer) družtva, kojima je već po zakonu povjereno ne samo poslovodstvo nego i zastupstvo družtva. Svako družtvo mora imati jednoga ili više poslovodja, koji se postavljaju ili odredbom u družtvenoj pogodbi ili kasnijim zaključkom članova. Za poslovodje mogu se postaviti ne samo članovi družtva, nego i druge osobe, a može se u družtvenoj pogodbi odrediti, da poslovodstvo imadu preuzeti svi članovi, nu u tom slučaju smatraju se za ovlaštene poslovodje samo oni članovi, koji su bili u družtvu, kad je odnosna ustanova uvrštena u družtveni ugovor.

Položaj ovih poslovodja ne razlikuje se u glavnom od položaja, u kojem se nalazi ravnateljstvo kod udruge akcijonarne; ustanove zakonske o tom su prilično suglasne s dotičnimi propisi trgovačkoga zakona. Medju osobito dužnosti poslovodja spada odreba, po kojoj su dužni svake godine mjeseca siečnja u trgovački registar predati točan i po njih samih podpisani izkaz, u kojem se imadu navesti poimence svi članovi družtva, njihovo zanimanje i boravište, te iznos njihovih temeljnih uložaka.

Zaključujući organ družtva sačinjava skup svih članova, koji zaključke svoje redovito stvaraju u sastancih, nu mogu ih stvoriti i na temelju pismene izjave, ako se svi članovi bez razlike sa stanovitom odredbom sporazumni izjave. O pravih i dužnostih ovoga skupa članova odlučuje u prvom redu pogodba družtvena, a ne bude li u njoj nikakve odredbe, tada istom valja uporaviti propise zakona. U ovih propisih točno je opredieljen djelokrug ovoga skupa, način kako se saziva i u njem glasuje. U tom pogledu se napose ustanovljuje, da svakih stotinu maraka jednoga poslovnoga diela daje po jedan glas, dočim su ostale odredbe prilično analogne ustanovam trgovačkoga zakona o udrugah akcijonarnih.

Što se napokon tiče nadzornoga odbora, to zavisi od volje družtva hoće li ga postaviti ili ne. Bude li u družtvenoj pogodbi odredjeno, da takov organ postojati ima, tada se po naročitoj naredbi zakona imadu uporaviti propisi trgovačkoga zakona, koji se tiču nadzornoga odbora kod udruga akcijonarnih.

Odsjek četvrti govori o promjeni družtvene pogodbe. Promjena ova može se provesti samo zaključkom članova; ovaj zaključak treba da je ovjerovljen po sudu ili po javnom bilježniku, a biti će valjan, u koliko družtvena pogodba ne bude što drugo zahtievala, ako na nj pri-

Digitized by Google

stane većina od trijuh četvrtina predanih glasova. Nu bude li se radilo o tom, da se povise podavanja, na koja su obvezani članovi po družtvenoj pogodbi, tada treba da na takav zaključak pristanu svi članovi. Svaka promjena družtvene pogodbe mora se uknjižiti u trgovački registar i poput inih unesaka javno proglasiti. Promjenom družtvene pogodbe može se i temeljna glavnica povisiti ili sniziti.

Povisiti se može temeljna glavnica samo tim, da se stvore novi temeljni uložci, a ne tako, da se povise postojeći poslovni dielovi članova; ovi novi temeljni uložci nesmiju isto tako kao što ni prijašnji glasiti na manji svotu od pet stotina maraka. Ove nove temeljne uložke mogu preuzeti dosadanji članovi, a može ih družtvo prepustiti i drugim osobam, koje žele pristupiti družtvu. U jednom i u drugom slučaju je od potrebe, da onaj, koji preuzima te nove uložke, o tom izda pismeno očitovanje, koje ima biti ovjerovljeno po sudu ili po javnom bilježniku. Ako te nove uložke preuzimaju osobe, koje istom pristupljuju družtvu, tada su one dužne u ovoj izjavi spomenuti, da osim temeljnoga uložka preuzimaju i sve obveze, što ih članovom nalaže družtvena pogodba, dakle imenito i obvezu uplatiti naknadni prinos, ako je takva uplata odredjena. Ako novi temeljni uložak preuzima netko, tko već jest članom toga družtva, tada se samo proširuje njegov poslovni dio na imovini družtvenoj, a ne umnožaje se nipošto broj njegovih temeljnih uložaka. I kod poručenja temeljne glavnice mogu prinosi, mjesto u novcu, sastojati u inih imovinskih predmetih, nastane li to, tada se družtvo imade držati svih opreza, koji su za taj slučaj propisani kod sabiranja prvobitne glavnice.

Povišenje temeljne glavnice ima se uknjižiti u trgovački registar ali istom onda, kad bude preuzet cieli iznos, za koji je temeljna glavnica povišena, te kad za svaki novi uložak bude uplaćena barem jedna četvrtina, a najmanje svota od dvie stotine i pedeset maraka. U tom pogledu valjaju jednaka pravila kao i kod uknjižbe prvobitne temeljne glavnice.

Sniziti se može temeljna glavnica samo onda, ako se u dovoljnoj mjeri zaštite interesi družtvenih vjerovnika, ako iznos temeljne glavnice ne padne izpod 20.000 maraka, te ako svaki temeljni uložak i u buduće iznosio bude najmanje 500 maraka.

Što se tiče osjeguranja družtvenih vjerovnika, to su propisi zakona osnovani na istih načelih, na kojih počivaju odnosne ustanove o reduciji kapitala kod udrugah akcijonarnih i kod zadruga.

Odsjek peti razpravlja o razvrgnuću i o likvidaciji družtva s ograničenim jamstvom. Družtvo prestaje u slučajevih, označenih u družtvenoj pogodbi, a ne bude li ovdje ništa osobitoga odredjeno, tada ono prestaje prema odredbi zakona: izmakom vremena, koje je u pogodbi družtvenoj opredieljeno za trajanje družtva, zaključkom družtva, ako je taj zaključak stvoren većinom od trijuh četvrtina predanih glasova, sudbenom

Digitized by Google

odlukom ili odredbom upravne vlasti, te napokon otvorenjem stečaja. Sudbenom odlukom moći će se razvrgnuti družtvo samo onda, ako jedan ili više članova zajedno, kojih poslovni dielovi predstavljaju barem jednu desetinu temeljne glavnice, podignu pred nadležnim sudom tužbu na razvrgnuće družtva, te ako nastanu važni razlozi za razvrgnuće, a napose ako se družtvena svrha nebi mogla postići.

Kadgod se budi s kojega razloga, izuzev slučaj stečaja, razvrgne družtvo, tada nastaje likvidacija, koju imadu obaviti poslovodje družtveni, ako družtvenim ugovorom ili zaključkom članova nebude likvidacija povjerena drugim osobam. Napokon može s važnih razloga likvidatore postaviti i sud, ako to zahtjevaju jedan ili više članova, kojih poslovni dio odgovara barem desetom dielu temeljne glavnice. Pravila o likvidaciji družtva s ograničenim jamstvom prilično su suglasna s pravili, što ih u tom pogledu odredjuje trgovački zakon za ostala trgovačka družtva, a napose za udrugu akcijonarnu; napose postavlja zakon i ovdje fikciju, da družtvo, ako i jest razvrgnuto, i nadalje postoji sve dotle dok ne bude likvidacija dovršena.

U odsjeku šestom nalazi se napokon nekoliko zaključnih ustanova, koje su trovrstne; jedne od njih nastoje osigurati sve zakonom odredjene uknjižbe u trgovački registar, i to ne samo one, koje se tiču glavnoga nastana nego i podružnice, druge olahkoćuju prelaz od udruge akcijonarne na družtvo s ograničenim jamstvom, a treće napokon uredjuju kaznenopravnu odgovornost poslovodja, likvidatora i članova družtvenih, te im se prieti za stanovite u zakonu točnije označene propuste i protuprave čine novčanimi kaznami do pet hiljada maraka, koje mogu biti pooštrene gubitkom nekih gradjanskih časti i u stanovitih slučajevih, tamnicom do tri mjeseca.

Prva i treća vrst ovih ustanova neimaju ništa osobita, one su više manje preuzete iz akcijonarnoga prava. Posve nešto nova su propisi o prelazu akcijonarne udruge na družtvo s ograničenim jamstvom. Taj prelaz nemože se drugačije provesti nego da se postojeća akcijonarna udruga razvrgne i družtvo s ograničenim jamstvom iznova osnuje, samo se može razvrgnuće akcionarne udruge skratiti time, da se izostavi likvidacija, te da se naprosto imovina razvrgnute akcijonarne udruge prenese na novo družtvo. Ovo će se medjutim moći učiniti samo onda ako novo družtvo u bitnosti svojoj i obzirom na gospodarsku svoju podlogu i obzirom na članove svoje bude identično s prijašnjom udrugom akcijonarnom, te ako se nebude radilo o drugom, nego da staro poduzeće promieni svoj dosadanji pravni oblik. Da ova predpostava nastane, zahtieva zakon: a) de temeljna glavnica novoga družtva ne bude manja od temeljne glavnice razvrgnute udruge akcijonarne, b) da akcijonari, koji sa svojim dielom na imovini razvrgnute akcijonarne udruge sudjelovati kane kod novoga družtva,

Digitized by Google

imadu barem tri četvrtine temeljne glavnice razvrgnute akcijonarne udruge. Ovaj dio imovine razvrgnute akcijonarne udruge, koji dolazi na svaku akciju, ima se proračunati na temelju bilance, koja se ima predložiti glavnoj skupštini akcijonara. Za ovu dozvolu treba da glasuje većina, koja predstavlja tri četvrtine temeljne glavnice zastupane u glavnoj skupštini.

Ako nastanu ovi preduvjeti, tada prelazi ipso jure već pukom uknjižbom novoga družtva u trgovački registar na njega sva imovina ujedno s drugovi razvrgnute akcijonarne udruge. Svaki akcijonar, koji neće da sudjeluje kod novoga družtva, može od njega tražiti, da mu se izplati njegov dio na imovini razvrgnute akcijonarne udruge. Čim bude novo družtvo uknjiženo u trgovački registar, imadu njegovi poslovodje pozvati sve vjerovnike razvrgnute akcijonarne udruge, da se prijave. Vjerovnici, koji ne pristanu na ovu promjenu, imadu se podmiriti, ili im se tražbina mora osigurati.

Ovo su u glavnom ustanove najnovijega zakona o družtvih s ograničenim jamstvom, koji se je, kako se iz gornjeg razlaganja razabire, u glavnom doduše držao takozvanoga kolektivističkoga sustava, po kojem se bez obzira na broj članova i na njihovo sudjelovanje kod posala družtvenih poput udruga akcijonarnih stavlja glavna važnost na temeljnu glavnicu, ali s druge strane nije zakon s vida pustio ni zahtjeva sustava individualističkoga, kod kojega se u prvom redu uvažava individualitet pojedinih članova; dokazuje to izmedju ostaloga i ustanova, da družtvo može imati osobnu firmu, da se svi članovi mogu postaviti za poslovodje družtva itd. Je li zakon u tom pogledu pošao pravim putem, te da li njegove ustanove u obće odgovaraju potrebam života, to je pitanje, na koje se za sada ne usudjujem odgovoriti; u tom pogledu trebat će izkustva od više godina. Jedno je samo već danas nepobitno, a to jest, da je bilo od potrebe stvoriti novu vrst trgovačkoga družtva; hoće li se to družtvo uzdržati uz ovakove ustanove, kako ih je zasnovao najnoviji njemački zakon, o tom će odlučiti skora budućnost, a onda će se bez sumnje to novo družtvo uvesti i kod nas i urediti prema potrebam, kako se one budu pokazale u praktičnom životu.

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

K tumačenju §-a 27. stečajnog reda.

Odlukom od 30. kolovoza 1892, broj 3913, odbi kr. kotarski sud u S. molbu firme Josipa P. u K., da se proti dužniku J. B. postupa u smislu

Digitized by Google

§-a 27. steč. r. pošto nije izkazano, da više vjerovnika na istoga bezuspješnimi ovrhami navaljuje.

Kr. banski stol riešitbom od 28. listopada 1892. broj 22560 potvrdi gornju odluku prve molbe, jer „da odredjenju ročišta odnosno postupku po §-u 27. st. r. imade mjesta samo proti dužniku, progonjenu s više ovrha, a o tom svaki dokaz manjka".

Kr. stol sedmorice riešitbom od 3. veljače 1893. broj 280 ukine obje niže odluke: „uvaživ da je utjecatelj Josip P. u svojoj molbi prim. 19. kolovoza 1892. broj 3913 gr. dokazao, da mu je pravomoćnom osudom kr. kotarskoga suda u K. od 23. prosinca 1891. br. 13113 proti J. B. dosudjena tražbina u iznosu od 298 for. 73 nč. a. vr. spp., ter da je ovrha vodjena na pokretni imetak J. B. ostala bezuspješnom; uvaživ da se pogledom na to uztvrditi neda, da je molba utjecatelja tvrdke Josip P., da se proti J. B. postupa po §-u 27. steč. reda, ter da se eventualno otvori stečaj nad imovinom njegovom, očevidno netemeljita; uvaživ uz to, da se postupak normiran u §-u 27. steč. reda po naročitom propisu toga §-a povesti ima i za slučaj onaj, ako jedan samo vjerovnik zaište otvorenje stečaja" ter odredi, da se postupa u smislu §-a 27. st. r.

Priobćio Dr. *V. R.*

K tumačenju §-a 163. o. g. z. — Dokažu li se takove okolnosti (indicija), iz kojih se priličnom izviestnošću zaključivati može, da je njetko u vrieme, u koje pada vrieme zakonske predmnjeve, puteno obćio sa materom nezakonitoga djeteta, — tada će ovo zaključivanje postati odlučnim podpunim dokazom, ako te okolnosti mati nezakonitoga djeteta domirnom prisegom potvrdi.

U ustmeno razpravljenoj parnici K. M. kao tutora mldb. S. R., ne zakonite kćeri K. R., zastupanoga po odvjetniku dru. G., proti ostavini M. M., zastupanoga po očitovanoj nasljednici Milici M., ovoj po odvj. P. na priznanje otčinstva i izpunjenje otčinskih dužnosti spp., sudio je kr. kotarski sud u K. osudom od 26. listopada 1892. broj 5444 gr. u glavnoj stvari po tužbenom zahtjevu.

Povodom priziva tužene ostavine preinačio je kr. banski stol osudom od 23. prosinca 1892. broj 27577 prizvanu osudu i tužitelja sa zahtjevom tužbe uz preboj parbenih troškova odputio.

Razlozi: U smislu §-a 163. o. g. z. drži se, da je otac djeteta onaj, proti komu je dokazano po propisu zakona, da je s materom djeteta puteno obćio za vrieme, od kojega do porodjenja njegovog nije prošto ni manje od šest ni više od deset mjeseci, ili tko ovo i samo izvan suda prizna.

Glasom krstnoga lista D—IV. ustanovljeno je, da je malodobna S. R. nezakonito diete K. R., no otca nepoznatog, rodjena 19. kolovoza 1890.

Digitized by Google

Prema tomu pada kritično doba u razdobje od 19. listopada 1889. do 19. veljače 1890.

Od tužene ostavine ne traži se doduše tužbom pr. 15. rujna 1891. broj 6703 gr. priznanje očinstva spomenute mldb. S. R., nego se od nje traži uzdržavanje mldb S. R. s razloga, što da je medjutim dne 16. travnja 1891. preminuli M. M. sa rečenom materom mldb. S. R. u gore spomenuto kritično doba puteno obćio, pak da se s toga M. M. držati ima otcem mldb. djeteta, a usljed toga da bi tužena ostavina imala po §-u 166. o. g. z. spomenutom nezakonitom djetetu prema imovini ostavnika M. M. davati hranu, odgojenje i obskrbljenje.

Prema predležećim spisom razpravljeno je i to pitanje, je li M. M. nezakoniti otac mldb. S. R.

U tom pogledu predleži suglasni izkaz supruga Jovana i Marije D., da je sada pokojni M. M. u gore spomenuto kritično doba dolazio Katici R. u stan, — i dalje svjedočanstvo istoga Jovana D., da je Katica R. išla k M. M-u u stan, da ju je svjedok ovaj vidjevao u zoru iz njegova stana izlaziti, da je M. M. danju i noću u sobu Katičinu zalazio, da je vrata kuhinje njezine on odključavao, pak je M. M-a. kroz kuhinju u sobu Katičinu puštao; da je M. M. platio troškove porodjaja i krštenja mldb. S. R, da je potonju ljuljao uzimao i ljubio, — ali su ti svjedoci Jovan i Marija D. suglasno izjavili i to, da M. M. nije pred njima nikada izrično priznao, da je on otac mldb. S. R. —

Bez obzira na ine suvišne dokaze (§ 107. gr. pp.) nisu indicija potvrdjena po svjedocih Jovanu i Mariji D. u pomanjkanju inih za stvarno riešenje ove parnice važnih i odlučnih dokaza kadra pružiti dokaz o tome, da je M. M. u gore spomenuto kritično doba sa materom malodobne tužiteljke puteno obćio, te pošto osim toga niti izvansudbeno priznanje M. M. makar i bez zahtjeva §-a 109. gr. p. p. — ne predleži dokazano, valjalo je na temelju gore navedenoga povodom priziva tužene ostavine gornju prvomolbenu osudu preinačiti, pak tužitelja u stvari glavnoj sa zahtjevom tužbe bezuvjetno odbiti.

Troškovi parbeni prebijeni su medju strankami po §-u 573. i 577. gr. pp. pošto se nemože tužitelju u grieh upisati, da se je objestno parbio, te što tužena ostavina već ima za sebe jednu sudbenu osudu.

Uslied previda tužitelja preinačio je kr. stol sedmorice vrhovnom osudom od 20. travnja 1893. broj 1003 napadnutu riešitbu banskoga stola i sudio:

„Tužena ostavina M. M-a., zastupana po nasljednici Milici M., dužna je priznati, da je pokojni M. M. otac malodobne dne 19. kolovoza po starom ili 31. kolovoza po novomu kolendaru rodjene nezakonite kćeri Katice R. imenom S. R., ter je dužna usljed toga u ime uzdržavanja njezinoga počam od dana dostavljene joj tužbe de pr. 15. rujna 1891. broj

Digitized by Google

6703. gr., svaki mjesec platiti na ruke tutora joj iznos od 5 for. sve dok se ne bude mogla sama uzdržavati, ter namiriti tužitelju parbene troškove od 40 for. u roku od 14 dana sve pod prietnjom ovrhe, nu samo onda, ako mati malodobne S. R. Katica R. položi domirnu prisegu sadržaja: da je pokojni M. M. s njom u vrieme od uključivo 5. studenoga 1889. do uključivo 4. ožujka 1890. po novom kolendaru spolno obćio."

Usljed toga ima Katica R. uz 14 dana . . ., jer se u protivnom slučaju ima smatrati dokaz njezin za neuspio, ter se za taj slučaj tužitelj sa tužbom i tamo stavljenim zahtjevom odpućuje, a troškovi parbe se u sve tri molbe medju strankami prebijaju" —

Razlozi: Tužitelj je doduše u zahtjevu tužbe pogriešno propustio zatražiti, da je tužena ostavina dužna priznati, da je pokojni ostavitelj M. M. otac malodobne S. R., koji zahtjev je predpostava daljnjega zahtjeva, da je ostavina dužna vršiti otčinske dužnosti.

No pošto iz samoga napisa tužbe, kao i iz njezinoga sadržaja, kao i iz sadržaja razprave proizlazi, da je zametnuće parnice i tužba imala taj smjer, to se to izpuštenje izričnoga zahtjeva, kako to propisuje § 4. toč. 4. gr. p. p. koje je samo posljedicom površnog sastavka tužbe, ne može uzeti zapriekom riešenja razpravljene pravnice, iz koje se jasno vidi njezin predmet.

Kako su u razlozih prvosudne osude, na temelju razprave navedene odlučne okolnosti, iz kojih po §-u 163. o g. z. proizlazi, da je pokojni M. M. otcem nezakonite dne 19. (31.) kolovoza 1890 rodjene S. R., za koje okolnosti su doprinešena vrlo važna sredstva dokaza, koja se u razlozih prvosudne osude takodjer pravilno i po spisih navedena i koja su u smislu §-a 270. gr. pp. popuniti mogu sa domirnom prisegom matere toga nezakonitoga djeteta, Katice R., — valja napadnutu osudu banskoga stola usljed previda tužitelja preinačiti i suditi, kako je to ovom vrhovnom riešitbom učinjeno tim više, što se iz potvrdjenih po svjedocih okolnosti, da je pokojni M. M. mater ovoga nezakonitoga djeteta snubio na spolno obćenje, istu sebi privesti dao, š njom intimno poznanstvo kroz duže vremena imao, nju po noći pohadjao, a i ona k njemu dolazila, ter na samo u sobi obćili, da je iza poroda materi za troškove babina i za uzdržavanje novaca slao; poznanstvo nastavljao i diete milovao, — zaključivati mora sa priličnom izviestnošću, da je on sa materom djeteta u to vrieme, u koje pada i vrieme zakonske predmjeve, spolno obćio

Ovo zaključivanje će postati podpunim dokazom, ako te okolnosti mati nezakonitoga djeteta domirnom prisegom potvrdi

Prinos za uzdržavanje odmjeren je počam od kada je tužbom zahtievan sa 5 for. na mjesec obzirom na ostavinu, koja sastoji u glavnom iz kuće, procienjene na 2000 for. i na okolnost, da je ostavio iza sebe

Digitized by Google

staru i nemoćnu mater, koja radi nesposobnosti, da se sama uzdržava, ima pravo to tražiti iz ostavine.

Parbeni troškovi se tužitelju dosudjuju u primjerenom iznosu, ako položenjem domirne prisege uspije po §-u 573. gr. pp., jer su ti troškovi nuždni bili, čim ostavina svojoj dužnosti nije zadovoljiti hotjela, dočim se za protivni slučaj troškovi prebijaju; jer je tutorstvo nezakonitoga djeteta, koje obskrbe neima, vršilo naloženu mu dužnost, kada je parnicu zapodjenulo.

—*a*—

B. Kazneno.

Zločinstvo prevare počinjeno krivotvorenom mjenicom.

Kr. državno odvjetničtvo u Z. tužilo je Boltu I. i Kazimira G., da su mjeseca siečnja 1891. mjenicu izdanu u Z. 18. siečnja 1891. po Bartolu A. vrhu 350 for., plativu 4 mjeseca a dato krivotvorili, i to Bolto J. spotvorio podpis Bartola A. kao izdatnika i naledjnika, te Josipa J. kao prihvatnika, a Kazimir G. podpis J. B-a. kao naledjnika, te himbenim predstavljanjem, da je mjenica istinita I. hrv. štedionu u Z. zaveli u bludnju i ova izplatila na istu, svotu od 350 for., koju je svotu Bolto J. u svoju korist upotrebio, pa bi I. hrv. štediona za iznos te svote imala podnieti štetu; nadalje istu dvojicu: što su mjeseca travnja 1891. mjenicu izdanu u Z. od 1. travnja 1891 po Bartolu A. vrhu 300 for., i plativu tri mjeseca od izdanja krivotvorili i to spotvoriv Bolto I. na istoj podpis Bartola A. kao izdatnika i naledjnika, a Kazimir G. podpis J. B. kao naledjnika, te himbenim predstavljanjem, da je mjenica istinita, predložili z-koj štedioni na eskomptiranje u nakani, da si tako protupravno pribave svotu od 300 for., a z-ku štedionu za tu svotu odštete, i time poduzeli čin na djelotvorno izvršenje zločinstva prevare vodeći, a izvršenje ne uspje samo s toga, što je Josip B. prije učinjene izplate z-ku štedionu obaviestio, da njegov podpis na mjenici nije istinit, pa da su time počinili zločinstvo izvedene i pokušane prevare označ. u §-ih 8., 197., 200., 201. sl. a) kz., kažnjivo po §-u 203. k. z.

Dana 9. prosinca 1891. bijaše proti Bolti J. i Kazimiru G. glavna razprava pred kr. sudbenim stolom u Z. vrhu gornje obtužbe. Nakon provedene razprave odriešio je sud obtužene po §-u 250. toč 3. k. p. od obtužbe.

Kr. drž. odvjetničtvo u Z. prijavilo je iza proglašenja osude žalbu ništovnu temeljem §-a 277. toč. 5. i 9. sl. a) k. p.

Kr. stol sedmorice riešitbom od 22 listopada 1892. broj 622 ukinuo je po §-u 284. k. p. osudu sudbenoga stola u Z., ter po istom §-u točki 3. k. p. sudio:

Bolto I. i Kazimir G. krivi su, da su jednoga dana mjeseca siečnja 1591. mjenicu vrhu 350 for. krivotvorili tako, da je Bolto I. na istoj

Digitized by Google

podpisao Bartola A. kao izdatnika, a svoga otca Josipa J. kao prihvatnika, a Kazimir G., da je po nagovoru Bolta I. (prvotuženog) na istu mjenicu napisao ime J. B-a kao naledjnika znajući za nakanu prvotuženoga, da si na tu krivotvorenu mjenicu nabavi u njoj izpostavljenu valutu, koju je prvotuženi upotrebiv bludnju I. hrv. štedione u Z, da je mjenica istinita, od ove podigao; ter nadalje da su isto tako jednog dana mjeseca travnja 1891. mjenicu vrhu 300 for. krivotvorili i to Bolto J. podpisao Bartola A. kao izdatnika i naledjnika, a Kazimir G. ime J. B-a. kao naledjnika, koju je prvotuženi predao z koj štedioni na eskomptiranje, što ipak nije polučio samo s toga, što se je z-ka štediona prije eskomptiranja obaviestila bila, da je podpis J. B-a krivotvoren, koje krivotvore su obtuženici načinili u nakani, da s njih pretrpe štetu nadilazeću svotu od 300 for. budi pomenuti novčani zavodi, budi koji od mjenbenih obvezanika, kojih su podpise krivotvorili, pa da su time počinili zločinstvo izvršene i pokušane prevare označene u § ih 197., 200., 201. sl. a) i 8. k. z. i to Bolto I. kao neposredni počinitelj, a Kazimir G. kao pomagač i sukrivac po smislu § a 5. k. z., te se po §-u 203. k. z. osudjuju Bolto I. uporabom §-u 296. k. p. na 18 mjeseci težke tamnice, a Kazimir G. uporabom §-a 292. k. p. na kazan težke tamnice u trajanju od 6 mjeseci.

Razlozi riešitbe kr. stola sedmorice jesu sliedeći:

Presudni sud uzima dokazanim, da su obtuženici krivotvorili podpise na mjenicah u dispozitivnom dielu ove vrhovne osude napomenutih i načinom tamo naznačenim, dočim iz priznanja prvotuženog Bolte I proizlazi, da je suobtuženi Kazimir G. ime J. B-a na obadvie mjenice na njegov zahtjev napisao, pa da mu je zato dao 1 for. i platio vina.

Nadalje se uzima dokazanim, da je obtuženi Bolto J. na prvu krivotvorenu mjenicu vrhu 350 for. kao na istinitu digao valutu kod I. hrv. štedione u Z., a da je drugu vrhu 300 for. predložio z-koj štedioni na eskomptiranje, koja toga nije učinila, jer se je prije izplate valute upitala kod J. B-a., je li njegov podpis kao naledjnika istinit, pa dobila od ovoga negativan odgovor.

Presudni sud na temelju ovoga stanja stvari riešava obtužene ipak obtužbe, podignute proti njima radi zločinstva izvedene odnosno pokušane prevare — s toga razloga, što u inkriminiranom činu ne nalazi nakane na oštećenje, kako ju § 197. k. z za učin zločinstva prevare predpostavlja, budući se je obtuženi Bolto I. mogao nadati, da će njegov otac o dospjetku krivotvorene mjenice istu izplatiti, kao što je to i učinio kod I. hrv. štedione.

Nu ovo shvaćanje učina predležećeg kažnjivog djela nije pravilno, kada iz dokazanog čina proizlazi, da je obtuženi Bolto I. ne samo imao nakanu na oštećenje, nego ju dapače već i izveo kod I. hrv. štedione, a a kod z-ke štedione djelotvorno pokušao izvesti.

Digitized by Google

Obtuženom Bolti I. je I. hrv. štediona eskomptirala lažnu mjenicu vrhu 350 for. držeći, da joj za valutu jamče kao mjenbeni obvezanici Josip V. kao prihvatnik, Bartol A. kao izdatnik i J. B. kao naledjnik, a nije mu to učinila, što je držala, da će otac njegov Josip V. mjenbenu valutu, ako i nije obvezan, ipak izplatiti, da si sina od kaznenog progona spasi, što pomenuti novčani zavod ni učiniti nije mogao, niti bi bio učinio, da nije bio u bludnju zaveden, da svoj novac na sigurnu mjenicu izdaje.

Što je rečenom novčanom zavodu za rukom pošlo od sebe štetu odvratiti time, što mu je valuta iste mjenice dne 31. srpnja 1891. izplaćena zajmom dozvoljenim Jani J. V. uz uknjižbu prava zaloga na njezine nepokretnosti nečini izvršeni kažnjivi čin nekažnjivim

K tomu dolazi još okolnost ona, da su krivotvorenjem podpisah Josipa V., Bartola A. i J. B-a. ovi po mjenbenomu zakonu bili na izplatu svote od 350 for. obvezani, daklen za taj iznos oštećeni, od koje štete bi se istom obraniti imali, a uspjeh te obrane ne može se nedvojbenim smatrati

Isto tako stoji stvar sa mjenicom vrhu 300 for., koju je obtuženi Bolto I. pokušao eskomptirati kod z-ke štedione i koji mu pokus za rukom nije pošao, budući je isti zavod najprije izvidio, da li je J. B. prezentiranu mjenicu kao naledjnik zbilja podpisao.

Ovakovim postupanjem je daklen stvoren takav odnošaj, da je morao netko štetu trpiti, izuzam obtuženih, koji nikakova imetka neimaju.

Gledom na to stanje stvari nemože se u ovom slučaju govoriti o pomanjkanju nakane u smislu §-a 197. kaz. zakona obzirom nato, što u prometu biva, da se mjenice eskomptiraju, na kojih svi podpisi nisu istiniti, nego stavljeni samo, da se zahtjevu eskomptnog družtva formalno udovolji, a to tim manje što obtuženi Bolto I. mjenbene obveze na se ni preuzeo nije, niti ima imetka da ju izpuni, te nitko takove mjenice eskomptirao nebi, koji bi njezinu pravu narav znao, na nesigurnoj nadi, da će ju tko izkupiti, da krivotvoritelja od zlih posljedica spasi.

Obtuženi pako Kazimir G., koji je po nagovoru prvotuženog na upitnih mjenicah podpis J. B-a krivotvorio i to bez dvojbe znajući već po naravi stvari, u koju svrhu se to čini, pomagao je Bolti J. time u izvepenju inkriminiranoga kažnjivoga djela, ter se je time počinio sukrivcem istoga po smislu §-a 5. kaznenoga zakona.

Pošto je obzirom na prenavedena napadnutom osudom suda presudnoga u pitanju, da li djelo, kojim se obtuženici okrivljuju, sačinjava zločinstvo prevare, zakon povriedjen, ter iztaknuta u žalbi niština toč. 9. sl. a) §-a 277 k. p počinjena, valja osudu u napadnutom dielu ukinuti i po §-u 284. toč. 3. k. p. osudu izreći, kako je to u dispozitivnom dielu ove vrhovne osude učinjeno.

Priobćio ***Eugen Gayer.***

Digitized by Google

Kaznena odredba smije se izdati samo onda, kada je u prijavi potvrdjeno, da je prijavitelj zaprisežen i kada se sudcu uzvidi narediti zatvor najviše od 8 dana ili globu najviše od 40 forinti.

(Žalba ništovna na obranu zakona. — Rješitba kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice kao suda kasacijonalnoga od 15. travnja 1893. br. 969.)

Kr. kotarski sud u B. odredio je kaznenom odredbom od 9. prosinca 1892. broj 6222 na prijavu lugarskoga zamjenika M. R. proti J. B. radi prekršaja suprot sigurnosti vlastničtva, § 460. k. z., zatvor od 14 dana.

Povodom žalbe ništovne, podnešene po kr. državnom nadodvjetničtvu na obranu zakona, sudio je kr. hrv.-slav.-dalm. stol sedmorice iza obavljene u punom vieću javne razprave, da je gore navedenom kaznenom odredbom kod kr. kotarskog suda u B. od 9. prosinca 1892. broj 6222 kz. izdanom proti J. B. radi prekršaja suprot sigurnosti vlastničtva označenoga u §-u 460. k. z., — povriedjen zakon u §-u 409. k. p., pa s toga tu kaznenu odredbu po §-u 286. st. II. k. p. obzirom na § 434. k. p. kao protuzakonitu ukinuti, ter kr. kotarskom sudu u B. naložiti, da proti okrivljenom J. B. povede redoviti kazneni postupak.

Razlozi: Na prijavu lugarskoga zamjenika M. R. proti J. B. radi kradnje drva učinjenu kr. šumariji u D., a po ovoj predanu kr. kotarkom sudu u B. odredio je taj kotarski sud kaznenom odredbom od 9. prosinca 1892. broj 6222 proti J. B. radi prekršaja suprot sigurnosti vlastničtva § 460. k. z. zatvor od 14 dana.

Po §-u 409. k. p. može sudac izdati proti okrivljeniku kaznenu odredbu, ako je od osobah spomenutih u §-u 68. k. z učinila prijavu na temelju vlastitoga svoga uredovnoga opažanja i ako je ta osoba po oblasti zaprisežena. Ni u prijavnici podnešenoj kr. kotarskom sudu, a ni inače u spisih nema potvrde, da je lugarski zamjenik M. R. po oblasti zaprisegnut.

Po §-u 409. k. p. može se proti okrivljeniku odrediti zatvor najviše od 8 dana, a kaznenom odredbom od 19. prosinca 1892. broj 6222 odredjen je zatvor od 14. dana.

Iz prenavedenoga sliedi, da je kaznenom odrebom kr. kotarskog suda u B. od 9. prosinca 1892. broj 6222 k. z. povriedjen zakon u §-u 409 k. p., pa s toga valja povodom žalbe ništovne kr. državnoga nadodvjetničtva, uložene na obranu zakona po §-u 286. st. II. k. post. obzirom na § 434. k. p. ukinuti tu riešitbu i suditi, kao što je učinjeno u disciplinarnom djelu vrhovne ove presude.

Digitized by Google

C. Mjenbeno-trgovačko.

Prinos k tumačenju §-â 88. mjenbenoga zakona i 83., 87., 88. slovo b) i 127. grunt. reda. — Na pravnu valjanost izprava u pogledu zahtjeva za uknjižbu i predbilježbu prava zaloga mora gruntovni sudac ureda radi gledati, s toga se neima dozvoliti predbilježba prava zaloga temeljem očito jur zastarjelih mjenica.

M. T. kao posjednik mjenice, izdane 17. rujna 1868. na 500 for. a plative za 6 mjeseci od dana izdatbe, zatražio je gledom na propis §-a 87. grunt. reda i §-a 83. mjenbenoga zakona predbilježbu prava nadzaloga na tražbinu prihvatnikovu, osiguranu pravom zaloga na nekretninah z. z. br. 74. obćine Cernik i broj 348 obć. Podrvanj.

Kr. kotarski sud u B. odbio je odlukom od 16. listopada 1892. broj 1627 zemlj. tu molbu, jer uvjeti §-â 87. i 88. gruntovnoga reda ne predleže.

Proti toj odluci uložio je molitelj utok, te je kr. banski stol na isti izdao riešenje od 24. studenoga 1892. broj 26121:

Vidiv, da se mjenice proti prihvatniku mogu u zadužnice napomenute u §-u 88. slovo b) grunt. reda, a zastara istih, da se po §-u 88. mjenbenoga zakona ureda radi ne uzimlje u obzir; i po tom

vidiv, da nije opravdan razlog, s kojega je taj kotarski sud predbilježbenu molbu utočnikovu odbio, —

obnašao je povodom gore navedenoga utoka napadnutu tamos. odluku od 16. listopada 1892. broj 1627 zemlj. preinačiti i odlučiti ... zamoljena predbilježba prava nadzaloga na korist molitelja M. T. kao posjednika mjenice za osjeguranje mjenične glavnice od 500 for. sa 6% kamati od 18. ožujka 1869. kao prvoga dana dospjelosti i eventualnih troškova utjerivanja u najvišem iznosu .... dozvoljuje se .... ali bez povriede prava stečenih trećih osoba ...

M. T. imati će za 14. dana... pod inakom prietnjom zakonskih posljedica opravdati predbilježbu ....

Proti toj riešitbi uložio je dužnik J. M. previdni utok, te je kr. stol sedmorice izdao vrhovnu riešitbu od 6. travnja 1893. broj 679., koja glasi:

... „kr. stol sedmorice povodom previdnoga utoka dužnika J. M. obnašao je preinačiti napadnutu odluku kr. banskoga stola, te potvrditi odluku prvoga suda, i to s razloga, što molitelj M. T. u svojoj molbi de pr. 8 kolovoza 1892. broj 1627 z. stavljeni zahtjev osniva na mjenicah, izdanih na R. 17. rujna 1868. na 500 for., te plativih za 6 mjeseci, a prihvaćenih po utjecatelju, koje su mjenice očito jur zastarjele u vrieme podnešene gornje molbe, te tako nisu prikladne služiti podlogom za dozvolu predbilježbe prava nadzaloga, što po propisih gradjanskoga postupnika nisu vrstne služiti za dokaz, i što se na pravnu valjanost izprava u po-

Digitized by Google

gledu zahtjeva za uknjižbu i predbilježbu prava zaloga ureda radi gledati mora (§ 127. grunt. reda), napokom što utjecatelj u svom previdnom utoku naročito ističe prigovor zastare.“ —*a*—

Iz financijalne upravne prakse.

Za bezprigovorno priznanje likvidnosti tražbina stečajnih od strane skrbnika stečajnine nemože se pristojba biljegovna zahtjevati.

Kod kr. sudbenog stola u V. otvoren je god. 1888. stečaj nad imovinom trgovca D. u P.

Odvjetnik dr. G. prijavio je u stečajninu tražbine tražbine vrhu čega bješe zapisnici o likvidnosti tražbina sastavljeni. Ti zapisnici bili su obnadjeni (manisani) toga radi, jer da se je za priznanje likvidnosti tražbine imala osim biljegovine za zapisnik jošte pridonieti biljegovina koju propisuje tar. čl. 37. slovo A e) sbirke pristojbenih propisa sa 50 novč. odnosno 1 for. 25 nč.

Kr. porezni ured u Z. odmjerio je u istinu biljegovinu dr. G. u peterostrukom iznosu, proti kojoj odmjeri uložio je dr. G. priziv na kr. fin. ravn. u Z., koje je odlukom svojom od 26. svibnja 1889. broj 9518. priziv odputilo na temelju opazke 2. ka tar. čl. 37. sbirke pristojbenih propisa, po kojoj se pristojbe odmjerene za sudbene riešitbe imadu platiti bez razlike, da li su po propisu sudbenoga postupnika izrečene u obliku osude ili u obliku odluke. A pošto se po smislu §-a 89. stečanoga reda imade od strane suda odluka izreći i u onom slučaju, kada kurator mase obstojnost tražbine priznaje, to se pristojba propisana na temelju tar. čl. 37. slovo A. e) sbirke pristojbenih propisa imade platiti kod svakog slučaja prijavljene tražbine kod stečaja, riešilo se pitanje glede obstojnosti njezine odlukom ili osudom.

Proti toj odpućujućoj odluci uložila je stranka priziv na kr. ugarsko fin. upravno sudište, koje riešitbom svojom od 19 lipnja 1890. broj 4133 promienilo odluku od 26. svibnja 1889. broj 9518. te odredilo, da se biljegovine u ukupnom iznosu od 31 for. 25 nč. brišu iz sliedećih razloga:

Glasom §-a 89. i 90. u Hrvatskoj kriepostnog stečajnog reda uvršćuju se ne prigovorene prijavljene tražbine, kojim naime skrbnik stečajnine nije prigovovio, u likvidacionalni zapisnik kano likvidirane, te se o tom vjerovnik jednostavno obaviesti; naprotiv, ako bi u pogledu likvidnosti tražbine dvojbe nastale, tada se vrhu likvidnosti izrekne na temelju ustmene ili pismene razprave osuda likvidnosti.

Bezprigovorno priznanje prijavljene tražbine od strane skrbnika stečajnine jest uspjeh razprave izmedju vjerovnika i skrbnika stečajnine u koju uredujući sudac neutiče, ter samo u slučaju, kad nastaju dvojbe i prepor, postaje nuždnim da sudac odluči.

Digitized by Google

Očito je iz prenavedenoga, da jednostavno i bezprigovorno priznanje u stečajnim prijavljene tražbine od strane stečajnine može tim manje sačinjavati predmet na sudačku odluku odmjerene pristojbe, što kako je već rečeno, biva bez sudčevoga miešanja; točka dakle A, e) stavke 37. pristojbene tarife, koja u ostalom odmjeruje pristojbu za faktično izrečenje osude likvidnosti, neodnosi se na ovaj slučaj, već na sudačke odluke izrečene u slučajevih kontempliranih u §-u 90. pozvanoga stečajnoga reda.

Da u točki A e) stavke 37. pristojbene tarife ustanovljenih 50 nč. dotično 1 for 25 nč. biljegovne pristojbe na osudu, pripada jedino u potonjem slučaju, naime u slučajevih, kada se faktično izreče osuda glede likvidnosti, proiztiče i iz druge alineje točke 1. opazke spadajuće ka spomenutoj stavci pristojbene tarife, u kojoj se način podmirenja ote pristojbe naredjuje.

Pošto se naime u toj alineji govori o posebnih stečajnih tužbah, izrečenju osude, o posebnoj sudbenoj, osudu sadržavajućoj izviestnici i o prisustvovanju kod oglašenja osude: jasno je, da u slučaju bezprigovornoga priznanja prijavljenih stečajnih tražbina, pošto se niti stečajna tužba ne podnaša, a niti se posebna sudbena izviestnica ne sastavlja, osuda ne izriče a usljed toga nit proglasiti nemože, nemože se niti pristojba zahtievati.

Priobćio ***Franjo Horvat*** *kr. fin. perovodja.*

Ovršne molbe kod mjestnih sudova, makar i predmet parnice nadmašuje iznos od 50 for., imadu se biljegovati samo sa 50 novč. a ne sa 1 for.

Kr. financijalno sudište u Budimpešti svojom osudom od 15. listopada 1891. broj 13731 izreklo je, da se ovršne molbe kod mjestnih sudova, makar i predmet parnice nadmašuje iznos od 50 for., imadu biljegovati samo sa 50 nč., a ne sa 1 for.

Razlozi ove osude glase: Opazka k točki IV. g. stavke 48:13 pristojbene tarife odredjuje: „Molbenice za ovrhu do namirenja podpadaju pod ustanove gornje točke 1“ Pošto netom naznačena točka IV. g. neima brojevi razdieljenih podtočaka, a točka 1. alineje IV. odredjuje o biljegovnoj pristojbi na prijavu samostalnog posla slobodnog obrta kod oblasti, odnosno o biljegovnoj pristojbi na podneske uručene za podieljenje obrtne dozvole, koji se podnesci po njihovoj bitnosti nemogu u savez dovesti sa molbami za ovrhu do namirenja — nedvojbeno je dakle, da se pozvana opazka nemože odnositi niti na 1. točku alineje IV. stavke 48:13 niti na nepostojeću podtočku 1. točke g), već se odnosi na alineju označenu rimskim brojem I. stavke 48:13, koja ustanovljuje biljegovnu pristojbu u parbenom postupku uručenih podnesaka.

U ostalom, da se je u opazku k točki IV. g. stavke 48:13 prvi arabski broj uvukao pogreškom pera mjesto I. rimskog broja, to dokazuje

Digitized by Google

i izvorni tekst na temelju §-a 29. zak. čl. XXVI: 1881. po kr. ugarskom ministarstvu financija izdane „sbirke zakona i propisa o biljegah i pristojbah.“

Pošto se dakle u smislu u tom pravcu i izpravljene češće pozvane opazke te u smislu alineje I. stavke 48 : 13 molbe za ovrhu do namirenja, u koliko predmet parnice nadmašuje 50 for. u smislu točke I. iste stavke imadu providiti biljegom od 50 nč., a molitelj je toliko podmirio, s toga je valjalo na temelju, neosnovano sastavljenog obnašašća propisanu pristojbu brisati dati. *Priobćio S. P.*

SVAŠTICE.

(Medjunarodna kriminalistička udruga) držati će četvrtu obću glavnu skupštinu od 26. do 28. lipnja t. g. (ponedeljak, utorak i sriedu) u Parizu u (novoj) Sorbonni. Société Générale de Prisons (14. Place Daufine) i Société de législation comparée (44. Rue de Rennes) preuzela su pripravu skupštine. Obaviesti daju gg. A. Rivière, Secrétaire général de la Société Générale des Prisons, 52 rue d' Amsterdam i F. Daguin, Avocat à la Cour d'appel, Secrétaire général de la Société de législation comparée, 29 rue de l' Université (Paris)

Osnova novog gradjanskog parbenog postupka za kraljevine i zemlje, zastupane u carevinskom vieću.

(Svršetak.)

Svi predlozi stranaka tečajem razprave, koji su od važnosti, i sve odlučne izjave stranaka imadu se po strankah napisati i pismeno predsjedatelju predati. Pred kotarskimi sudovi neima pripravnog postupka, a niti pismenog odgovora na tužbu, koja se može i u zapisnik staviti, a mogu stranke na izvjestne dane i bez poziva k sudu doći i razpravljati. Tuženi se poziva na ročište za ustmenu razpravu, koja može odmah biti i parnična razprava. dakle ne biti samo prvo ročište, kao pred sudbenimi stolovi, da izprave sobom ponese i da u pogledu poziva eventualnih svjedoka još prije ročišta predlog stavi.

U njekoliko §-â postoje lih neke posebne ustanove za bagatelne parnice (ne preko 50 for.) i za parnice smetanog posjeda.

Sudovi izriču u parnicah osude kod meritornog riešavanja predmeta, koje mogu biti samo i dione ili tako zvane medjuosude, ili zaključke prigodom razprava glede uzgrednih predloga, a u predmetih izvan ročišta odluke. Izrečena osuda ima se za osam dana iza izrečenja strankam u odpravku sa razlozi dostaviti ureda radi.

Proti osudam prvomolbenih sudova obstoji priziv u roku 14 dana od dostave, koji se ima pravilno pismeno predati kod prvomolbenog suda. U prizivu se imadu navesti osim naznake suda i osude, očitovanje, da li

Digitized by Google

se traži ukinuće ili preinaka osude ter u kojem smjeru (prizivni predlog sa razlozi) i činjenice i dokazala, kojima se prizivatelj poslužiti kani na prizivnoj razpravi. Prizivno sudište izpituje osudu prve molbe unutar prizivnih predloga. Na prizivnoj razpravi nemože se ići preko učina ustanovljenog prvomolbenim zapisnikom i osudom, te se nove činjenice i dokazi smiju na prizivnoj razpravi navadjati samo u svrhu ustanovljenja odnosno oprovrgnuća navedenih u prizivu razloga, iz kojih se onda pobija, ali i to samo onda, ako je protivnik prizivateljev u roku 8 dana od prijetka osude posebnim spisom te nove činjenice i dokaze presudnom sudu priobćio, kojeg se spisa primjerak ima i prizivatelju dostaviti.

Čim prispiju prizivni spisi kod prizivnog suda, imaju se isti po jednom članu sudišta izpitati. Na temelju toga izpita može se priziv u stanovitih slučajevih, bud iz formalnih nedostataka, bud što je kasno podnešen, ako je osuda ili cieli postupak ništetan, ako je prizivno sudište nenadležno itd. i bez odredjenja prizivne razprave zabaciti zaključkom u najavnoj sjednici.

U §-u 495. točki 1—8 osnove navedeni su slučajevi, u kojih se imade osuda kao ništetna ukinuti, a napose se po točki 8. istog §-a može osuda sbog ništetnosti ukinuti, ako je sastavak osude tako manjkav, da se izpitanje iste izvjestnošću preduzeti nemože, ako je osuda sama sobom u protuslovju ili ako za riešitbu nisu nikakovi razlozi navedeni. Pronadje li se po prizivnom senatu priziv prikladnim za ustmenu prizivnu razpravu, tad se ista ima za 14 dana od dostave računajuć razpisati.

Stranke mogu medjutim i odreći se odredjenja ustmene razprave. Pokaže li se već kod odredjenja ročišta potreba, da bi valjalo stanovite činjenice priziva ustanoviti, dokaze obnoviti ili popuniti, to predsjedatelj senata i bez predloga stranaka pozove imenovane svjedoke odnosno vještake i odredi pribavljenje ostalih dokazala. Prizivni se predlozi nemogu mienjati bez privole protustranke, a preinaka tužbenog zahtjeva je posve nedopustiva. Ustmena prizivna razprava počima sa predavanjem predmeta po jednom članu prizivnog senata, ter se čita i nuždno iz spisa. Zatim dolaze predavanja stranaka.

Prizivno sudište može dakako dokaze iznova provesti ili popuniti dati, ter i stranke poput svjedoka u zakonom propisanih slučajevih bud ponovno, bud tekar prvi put preslušati. Izostane li jedna od stranaka, to se razprava obavlja sa pridošlom strankom, ne dodju li obje, i onda se razprava obdržaje, te odnosni predlozi stranaka pročitaju.

Prizivno sudište, u koliko nemože u predmetu meritorno suditi, ukine zaključkom prvomolbenu osudu i odredi nuždna, ili sudi samo u predmetu, pri čem ima podlogom ustanovljene po prvom sudu činjenice, u koliko nisu kroz samu prizivnu razpravu izpravljene i može se prvomolbena osuda samo u toliko preinačiti, u koliko je preinačenje predloženo.

Proti osudam prizivnih sudišta pristoji pravo revizije, izuzev u ba-

Digitized by Google

gatelnih parnicah. Revizija može se zahtjevati 1. sbog ništetnosti osude prizivnog sudišta; 2. jer je u osudi prizivnoga sudišta uzeta podlogom koja stvarna predpostava, stojeća u oprieci sa parbenimi spisi; 3. ako je postupak prizivni tako manjkav, da nedaje mogućnosti izcrpivom prosudjenju predmeta; 4. jer osuda prizivnog sudišta počiva na krivom pravnom prosudjenju predmeta. Može se dakle i revizijom zahtjevati izpitanje osude u stvarnom i pravnom smjeru. Reviziono sudište izpituje napadnutu osudu unutar granica revizijonalnih podloga. Nove činjenice ili dokazala mogu se samo u podkriepu navoda predloziti, da je osuda ništetna ili skroz manjkava.

Revizija ima se predati pismeno u roku 14 dana od dostave kod prvomolbenog suda i mora da sadržaje: oznaku osude, revizioni predlog sa razlozi, činjenice i dokaze, kojimi se utvrdjuju razlozi, iz kojih se pobija napadnuta osuda, i podpis odvjetnika. Revizija se dostavlja protustranci time, da joj prosto stoji za 14 dana revisioni odgovor podnieti i ako takav bude podnešen, dostavlja se jedan primjerak toga protivniku.

Reviziono sudište odlučuje vrhu revizije u nejavnoj sjednici bez poprednje razprave, koju se ali ureda radi ili na predlog može odrediti, ako to revizioni sud radi riešitbe vrhu uložene revizije nuždnim pronadje; u koliko su nuždni radi ustanovljenja revizionih razloga izvidi ili provedenje dokaza, obavlja se to uvjek po odredjenom sudu prve molbe. Revizioni sud odlučuje u pravilu sam u stvari, osim ako se osuda sbog ništetnosti ukinuti mora. Utok se može podnieti proti zaključkom i odlukam, u koliko nije u stanovitih slučajevih izrično izključen, ter iznaša rok u postupku pred sudbenimi stolovi 14 dana, pred kotarskimi sudovi 8 dana.

Tužbom ništetnosti može se pravomoćna riešitba parbe pobijati: 1) ako je presudni sudac bio po zakonu izključen od sudjenja; 2) ako koja stranka nije u obće u postupku bila zastupana ili ne kroz zakonitog zastupnika, u koliko takova potrebuje, u koliko nije naknadno propisnim načinom vodjenje parnice odobreno bilo.

Obnovna tužba se može podnieti proti osudi, ako je izprava, na kojoj se temelji osuda, krivotvorena, ako je svjedok ili vještak krivično izkazao, a osuda se na tom izkazu osniva, ako se je sudac kod izricanja osude učinio na štetu stranke krivim u postupku zloporabe uredovne vlasti, ako je osuda izhodjena kakovim kaznenim činom stranke ili zastupnika joj, ako je kaznena osuda, na kojoj se osniva gradjanska osuda, ukinuta drugom kaznenom osudom i ako stranka pronadje koje dokazalo, koje prije nije mogla upotrebiti, a koje bi kadro bilo za nju povoljniju osudu izhoditi. Tužba ništetnosti i obnova imadu se predati za mjesec dana, a po izminuću 10 godina od pravomoćnosti osude — izuzev slučaj ako je osuda izhodjena na temelju krivog svedočanstva, nemože se više podići.

Digitized by Google

Sa posebnimi u 6. dielu normiranimi postupci nemogu se prema stavljenom si uvodno zadatku pobliže baviti.

Po ovoj osnovi gradj. pp. imali bi svi dosadašnji glede postupka gradjanskog u Austriji valjajući zakoni prestati osim opomenbenog postupka i zakona o postupku radi odštetnog zahtjeva proti sudačkim činovnikom (zakon od 12. srpnja 1872. opomenbenog drž. z. list br. 112).

Dr. *Stj. Posilović.*

KNJIŽEVNE OBZNANE.

Zakonska naredjenja o pomorskome pravu, sadržana u državnom oglasu o plovitbi 25. travnja 1774. i u trgovačkom zakoniku od 17. srpnja 1808., po nalogu c. kr. ministarstva za pravosudje iz talijanskog preveo Marko Petranović, c. kr. umirovljeni prizivni savjetnik i odvjetnik u Šibeniku. Ovaj je prevod izašao zajedno sa općim gradjanskim parbenim postupnikom za Dalmaciju u dvorskoj i državnoj tiskari u Beču, te mu je ciena 2 for. Svraćamo pažnju hrvatskih pravnika na ove zakone, koji su izašli u vrlo liepom hrvatskom prevodu.

Zakon o vodnom pravu od 31. prosinca 1891. s gradjom i s provedbenom naredbom od 8. listopada 1892. i s jednim nacrtom, uredio Stjepan Kranjčić, Zagreb 1893. Knjižara L. Hartmana (Kugli i Deutsch), 16°. 256, ciena 1 for. 20 nč.

Kroatisches Wasserrecht nebst der zur Durchführung desselben erlassenen Verordnungen, Agram 1893. Hartmanns Buchhandlung (Kugli Deutsch) 8°, 108, ciena 1 for.

Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, knjiga CXIV., Zagreb 1893., sadržaje: Rad hrvatskoga zakonarstva na polju uprave od god. 1861. do najnovijega vremena. 2. Uprava gospodarskoga života, od dra. Fr. Vrbanića. — O latinskoj poeziji Junija Restia I., od dra. M. Šrepela. — Sudbeno ustrojstvo republike dubrovačke. Druga perioda od god. 1460—1667. od dra. K. Vojnovića. — Paletkovanje (nastavak) od Luke Zore.

Izvješće gradskoga poglavarstva o sveobćoj upravi slobodnog i kr. glavnog grada Zagreba godine 1891. Zagreb, 1893. 8°. 179.

Katoličko crkveno pravo, napisao dr. Ferd. Belaj, kr. sveučilištni profesor, svez. I., Zagreb. 1893. 8°. 391., ciena 2 for. 50 nč. Mi ćemo u jednom od budućih brojeva donieti o ovom djelu ocjenu kr. sveučilištnoga profesora dra. Luke Marijanovića.

Slovenski pravnik (uredjuju ga dr. Makso Pirc i dr. Viktor Supan, a izdaje družtvo „Pravnik") broj 5. za mjesec svibanj sadržaje: O naravstvenoj obvezanosti, od dra Janka Pajka. — O popravkih po tiskovnem zakonu. — O igri, od XXX. — Iz pravosudne prakse. — Književna poročila. — Razne vesti. — Pregled pravosodstva. —

Digitized by Google

Правник, лист за правне и државне науке (uredjuju ga Jovan Aćimović i dr. Mil. R. Vesnić, a izdaje srbsko pravničko družtvo), svezka IV., april 1893., sadržaje: Srpskom narodu proklam. kralja Aleksandra. — Veliki dogodjaj. — O položaju porodice i nasljedstva u pravnoj sistemi od V. Bogišića — Državna služba i državne sluge, od Jov. Miličevića. — O gradjanskom položaju stranaca u Italiji, od dra. Vl. Papafave. — Stara i nova škola u ekonomskoj nauci. Pristupno predavanje iz narodne ekonomije Milića J. Radovanovića prof. velike škole. — Pravosudje. — Glasnik.

U ovoj svezci poziva urednik „Pravnika" g. dr. Mil. R. Vesnić na predplatu djela dra. Schnellera „Državno-pravni položaj Bosne i Hercegovine", koje je on preveo i priredio za tisak. Djelo iznosi u originalu 207 strana velike osmine. Srbski prevod stoji za predplatnike 1 dinar, a knjižarska ciena biti će 1·50 dinara. Ovaj je prevod nagradio književni fond Ilije M. Kolarca. Čim knjigu dobijemo, objavit ćemo ju našim čitateljem.

VIESTNIK.

(Upravni odbor „pravničkoga družtva") držao je dne 2. svibnja t. g. sjednicu u kojoj je ponajprije javio predsjednik dr. *Franjo pl. Burgstaller Remetski*, da je s družtvenim tajnikom preuzvišenomu gospodinu banu Dragutinu grofu Khuen-Héderváryu predao „Mjesečnik" od god. 1892., opredieljen za knjižnicu Njegovoga Veličanstva, ter da je tom sgodom preporučio družtvo blagonaklonosti Njegove Preuzvišenosti. Zatim je javio predsjednik smrt zaslužnoga prvoga predsjednika i začastnoga člana pravničkoga družtva Franje Schmidta, kojemu prisutni odborski članovi uzkliknuše „slava mu." Zatim je zaključeno, da se za svotu od 4600—4700 for. družtvene gotovine, koja je do sada pohranjena bila u štedionici, kupi ugarska krunska renta. Povodom tim, što je g. odvjetnik dr. *Dragutin Goldman* pristupio družtvu kao utemeljitelj, zaključeno je da se za utemeljitelje izdadu posebne diplome, za koje će imati dotičnik naknaditi samo faktični trošak. Pošto je napokon blagajnik izviestio u stanju blagajne, bude sjednica zaključena.

(† Milan Hadžić) viećnik kod kr. sudbenog stola u Mitrovici, član pravničkoga družtva, umro je dne 23. travnja t. g.

(† Franjo Solariček) odvjetnik u Virovitici, član pravničkoga družtva umro je u svibnju t. g.

(Družtvo za podupiranje odpuštenih kaznenika) konstituiralo se je dana 30. travnja t. g. Mala saborska dvorana bila je dubkom puna učestnikah iz svih krugova. Skupštinom je ravnao presvj. g. dr. Franjo pl. Burgstaller, podpredsjednik stola sedmorice, koji je s izkrenom radošću pozdravio tako obilno sakupljene članove. Prema dnevnom redu bilo se je najprije predsjednik družtvu, te je aklamacijom izabran presvj. g. kr. drž. nadodvjetnik Otto Spitzer, koji se je, srdačno pozdravljen, toplo zahvalio na izkazanom povjerenju obećavajući, da će nastojati družtvu dati takav pravac i smjer, kako bi što najbolje izpunilo svoju svrhu. Po tom su jednoglasno u ravnateljstvo izabrana gg.: Aranicki Slavko, dr. Boroša Stjepan, Crnković pl. Nikola, Frank Vincenc, Gaj Svetozar, Grahor Janko ml., Herman Daniel, Ibler Janko, dr. Jakšić Nikodem, dr Jakobi Hosea, Karas Mirko, Kranjčić Stjepan, Kraljević pl. Tomo, Krešić Milan, Kontak Antun, Kolmar Edmund,

Digitized by Google

dr. Kolatschek Julijo, Kumičić Eugen, dr. Mallin Ivo, Mlinarić Peregrin, Paulić Mile, Pavlović Ambrozije, Perok Filip, dr. Pliverić Josip, dr. Posilović Stjepan, Politeo Dinko, dr. Rakodczay pl. Aleksander, Smrekar Milan, Smodić Miloust, Souvan Ivan, dr. Spevec Franjo, Stiasni Antun, dr. Struppi Viktor, dr. Šilović Iosip, dr. Švarc Ljudevit, dr. Vidrić Lovro, Vrevc Julijo, Vuchetich Šandor, Winkler Ferdo, Zorac Franjo. Odmah iza glavne skupštine držalo je ravnateljstvo družtva sjednicu, u kojoj su izabrani za podpredsjednika kanonik Julijo *Vrevc*, za tajnika kr. nadzornik zem. kaznionah Sjepan *Kranjčić*, za blagajnika pristav pomoćnih ureda Mile *Paulić*, koji sačinjavaju eksekutivni odbor zajedno sa izabranimi odbornici Jankom *Grahorom* ml., Edmundom *Kolmarom*, Milanom *Krešićem* i drom. Viktorom *Struppiem*.

Po §-u 1. družtvenih pravila svrha je družtvu, da podupire bez razlike spola definitivno ili uvjetno iz kaznionâ i uzâ odpuštene osobe, da na njihovu molbu nastoji, da im se nadje posla i zaslužbe, ter da se tim nmanji broj obćoj dobrobiti pogibeljnih osoba. Mi to družtvo toplo preporučamo članovom pravničkoga družtva i čitateljem „Mjesečnika“, ter spominjemo, da su članovi družtva: 1. zakladatelji, koji polože najmanje 100 for. na jedan put ili u 10 jednakih mjesečnih obroka 2. utemeljitelji, koji polože najmanje 50 for. na jedan put ili u 10 jednakih mjesečnih obroka. 3. redoviti članovi, koji se diele a) na izvršujuće, koji se obvežu osobnim svojim djelovanjem podupirati svrhu družtva, i b) podupirajuće, koji se obvežu, da će godišnji prinos od 2 for. najmanje kroz 6 godina u družtvenu blagajnu uplaćivati i 4. začastni članovi, koji budu takovimi imenovani radi njihovih zasluga za družtvo.

(Sbornika zakona i naredaba valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) komad V. god 1893. izdan i razposlan je dne 20. travnja 1893., a sadržaje:

pod brojem 12. zakonski članak XXV : 1892. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora o uzakonenju medjunarodne konvencije, skopljene u Berni dne 14. listopada 1890. glede odpreme robe po željeznicah i odredabah, koje su s tim u savezu;

pod brojem 13. zakon od 6. ožujka 1893., kojim se §§ 4, 5, 6, 13. i 14. zakona od 14. rujna 1878. o uredjenju narodnoga muzeja u Zagrebu preinačuju, a §§ 7., 8., i 9. istoga zakona izvan krieposti stavljaju i

pod brojem 14. zakon od 25. ožujka 1893. ob utemeljenju zemaljske vinogradarske i voćarske škole u Petrinji.

Imenovanja. Njegovo Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 5. svibnja t. g. premilostivo imenovati perovodje zem. vlade I. razreda Adolfa *Benčića* i dra. Josipa *Šilovića* te podžupanijskoga liečnika Dragutina *Reichweina* tajnici zemaljske vlade; imenovani su nadalje sudbenimi pristavi II. razreda prislušnici: Ljudevit *Gjurašin* kod kotarskoga suda u Garešnici, za isti kotarski sud; Andrija *Smokvina*, kod sudbenoga stola u Ogulinu, za isti sudbeni stol; dr. Oskar *Lypoldt*, kod sudbenoga stola u Varaždinu, za kotarski sud u Zlataru, Franjo *Magdić*, kod kotarskog suda u Dolnjem Miholjcu, za kotarski sud u Delnicah; Nikola *Marković*, kod sudbenog stola u Zagrebu, za kotarski sud u Osieku; Adalbert *Švarc*, kod kot. suda u Zagrebu za kotarski sud u Novommarofu, pravni vježbenik kod kot. suda u Karlovcu Zvonimir *Lopašić* imenovan prislušnikom u obsegu banskoga stalo.

(U Bosni i Hercegovini). Auskultant kod okružnoga suda u Sarajevu Karlo *Češka* imonovan je sudskim pristavom n. prist., svršeni pravnik Nikola *Čović* privr. auskultantom kod okružnoga suda u Sarajevu, auskultant kod

Digitized by Google

c. i kr. okružnoga suda u Jičinu J· ip *Kótyk* privremenim auskultantom kod okružnoga sda u Banjaluci, notarij ski kandidat u Kraljevom Gracu Alojs *Dolkos* privr. auskultantom kod c· užnoga suda u Banjaluci, praktikant kod šerijatskoga suda u Mostaru Ali z ef. *Prohić* privr. šerijatskim sudijom kod seoskoga kot. ureda u Mostaru.

Premještenja. Milan *Bledšnajder*, viećnik kod kr. sudbenog stola u Zagrebu, premješten je u Gospić, kot. predstojnici: Dragutin *Jagić* iz Velike Gorice u Varaždin i pridieljen je na službovanje tamošnjoj kr. županijskoj oblasti, Julijo *Höcker* iz pisarovine kr. kot. oblasti u Vel. Gorici: nadalje perovodja kr. zem. vlade i upravitelj kr. kotarske oblasti u Stubici Julijo pl. *Junkovich* kr. kot. oblasti u Pisarovini, i povjerena mu je uprava potonje kotarske oblasti, kotarski pristav I. razr. Eduard *Šmit*, u službovanju kod kr. županijske oblasti u Zagrebu, kr. kotarskoj oblasti u Stubici, i povjerena mu je uprava potonje kr. kot. oblasti, sudbeni pristav Stjepan *Sedeli* od kr. kot. suda u Belovaru kr. kot. sudu u Doljnjem Miholjcu, viećnik sudbenog stola u Gospiću Luka *Matasović* k sudbenom stolu u Ogulinu, sudbeni pristavi: Mijo *Lenček* od kot. suda u Slatini k onomu u Koprivnic', Josip *Pobor* od kot. suda u Novommarofu k onomu u Slatini.

(U Bosni i Hercegovini.) Auskultant kod okružnoga suda u D. Tuzli Desider *Czehula* riešen je službovanja u Bosni Hercegovini, premješteni su: sudski pristavi dr. Julio pl. *Biltó* od okružnog suda u Sarajevu ka kotar. uredu u Drventi, sudski pristavi dr. Franjo *Hofstätter* od okružnog suda u Sarajevu ka kotarskom uredu u Zenici, auskultant Jovan *Kotzmuth* od kot. ureda u Drventi k onom u Gradačcu, auskultant Emil *Navratil* od okružnog suda u Travniku k onom u Sarajevu, auskultant Karlo *Sturm* od okružnog suda u Sarajevu k onom u Travniku i auskultant Franjo *Svara* od okružnog suda u Mostaru k onom u Travniku.

Stečaji.

Svibanj. Ludvig *Šavari* neprotokolirani trgovac u Novoj Bukovici. — Kr. kot. sud u Slatini (odluka od 27. travnja 1893. broj 2119 gr.) — Zast. i medj. upr. Bernhard Glück, zamj. Emanuel Engelman, oba trgovca u Novoj Buhovici. — Rok prijavni do 25. svibnja 1893. ročište 25. svibnja 1893.

Lipanj. Pajo *Stančić* vlastnik trg. tvrdke „Nikola Stančić i sin" u Novoj Gradiški — Kot sud u Novoj Gradiški. (odluka od 8. ožujka 1893. broj 2334 gr.) — Zast. i medj. upravitelj J. Striškoviċ, odvjetnik, zamj. Ivan Belčak trgovac iz Stare Gradiške. — Rok prijavni do 30. svibnja 1893, ročište 5. lipnja 1893.

— Ignjat *Weiss* neprotokoliran trgovac u Osieku. — Kr. sudbeni stol u Osieku. (odluka od 4. svibnja 1893. broj 2554 gr.) — Zastupnik i medj. upravitelj Ignjat Werner, zamj. Franjo Verovski, oba odvjetnika u Osieku. Rok prijavni do 30. lipnja, ročište 6. srpnja 1893.

— C. M. *Hirschl* bivši gostioničar u Dugojresi. — Kr. kot. sud u Karlovcu (odluka od 22. ožujka 1892. broj 3310 gr.) Zast. i medj. upravitelj dr. Kornitzer, zamjenik dr. Novotni, oba odvjetnika u Karlovcu. — Rok prijavni do 14. lipnja, ročište 17. lipnja 1893.

— Vinko *Nušinic* sitničar u Vuražd. Toplicah. — Kr. kot sud u Novommarofu (odl. od 13. svibnja 1893. broj 2702 gr.) — Zast. i medj. upravitelj dr. B. Dürrigl, zamj. August Lukinac, oba odvjetnika u Varaždinu. Rok prijavni do 29. lipnja, ročište 30. lipnja 1893.

Digitized by Google

Treba li za t. zv. tabularnu dosjelost fizični posjed?

Raspravljao u skupštini pravničkoga društva dne 31. maja 1893. dr. F. J. Spevec.

Ovo je pitanje upravio jedan praktični sudac na uredničtvo „Mjesečnika", a uredničtvo je predložilo u sjednici upravnoga odbora pravničkoga društva, da odbor sazove u tu svrhu skupštinu društva, u kojoj bi se imalo raspraviti to pitanje. Upravni je odbor pristao na to i povjerio meni, da o tom izvijestim u današnjoj skupštini, imenito, kako sudi danas o tom pitanju znanost.

I.

Izvještaj o stanovištu današnje znanosti može biti veoma kratak. Danas se naime pretežito drži, da za t. zv. tabularnu dosjelost nije nuždan fizični, naturalni posjed, već da dostaje t. zv. tabularni posjed, koji u ostalom mora imati sve rekvisite usukapijonog posjeda, t. j. mora biti zakonit, pošten i istinit. Na temelju takovoga tabularnoga posjeda onaj, na čije je ime upisano u gruntovnici pravo, stječe to pravo dosjelošću za tri odnosno za šest godina, ako je upisan na temelju valjanog pravnog naslova, ako je u dobroj vjeri, i ako upis potraje mirno, nikim nenapadan 3 odnosno 6 godina, makar upisanik faktično neizvršuje sadržaja onoga prava, koje je upisano na njegovo ime, makar dakle nije u fizičnom posjedu.

Tako Randa: „Aby knihovní držitel byl zároveň faktickym držitelem, toho potřebi neni".[1]

Unger[2] ... „zur Ersitzung im Fall des § 1467 a. b. G. B.

[1] Právo vlastnické 4. izdanje str. 119.
[2] System II. str. 285.

Digitized by Google

der s. g. Tabularbesitz genüge und nicht erforderlich sei, dass der Eingetragene zugleich den s. g. Naturalbesitz habe". No baš zato, što po mišljenju Ungerovu za tabularnu dosjelost ne treba fizični posjed, a t. zv. tabularni posjed nije mu posjed u pravom smislu, on t. zv. tabularne dosjelosti ne smatra dosjelošću, već mu je to germansko-pravna prešutnja (Verschweigung). Isto tako drži Burckhard,[1] da je kod t. zv. tabularne dosjelosti glavno to, što je onaj, koji bi mogao pobijati upis i tražiti brisanje, to propustio pa tako „prešutio" svoje pravo, a tek posljedica je toga, što upisanik stječe pravo. „Die rechtserzeugende Wirkung des bücherlichen Besitzes wird daher nicht unter den Begriff der Ersitzung, sondern unter den der Verschweigung subsumirt". No redaktori našega zakonika da su ipak subsumovali taj institut pod dosjelost, pak „an die Stelle des Erfordernisses des physischen Besitzes trat das Requisit des Eingetragenseins, des Tabularbesitzes. Diese Unterschiebung des Tabularbesitzes für den Sachbesitz musste um so weniger Anstand erregen, als das Wort Besitz sich eben einer mehrfachen Bedeutung resp. eines mehrfachen Gebrauches erfreute, und in den §§ 321, 322 a. b. G. selbst die Position des Eingetragenen (der Tabularbesitz) rechtmässiger Besitz, Besitzrecht genannt wird".[2]

Istoga je u ostalom nazora sada i Randa radi novoga gruntovnoga zakona od god. 1871., koji da je dokinuo odnosno preinačio ustanove o. g. z. o tabularnoj dosjelosti, tako da „vydržení knihovní proměnilo se zase na promlčeni knihovní".[3]

Stubenrauch[4]: „Dass der Tabularbesitzer zugleich im physischen Besitze der Sache sei, um zu ersitzen, war nicht erforderlich".

Tako i svi drugi, kojima je tabularni posjed pravi posjed.

---

[1] System des österr. Privatr. III. 1. str. 472.
[2] Ibid, str. 478.
[3] Cit. str. 119.
[4] Commentar 5. izdanje ad § 1467.

Digitized by Google

Njima je i tabularna dosjelost prava dosjelost, ne tek tabularna prešutnja (osim Burckharda).

Schauer u „Allgemeine österreichische Gerichts-Zeitung" 1888. broj 47., priobćio u „Mjesečniku" pravničkoga društva u broju 10. i 11. 1889. P. Petaj, osobito op. 13., gdje se čudnim zove onaj nazor, po kojem je „za djelatnost tabularne dosjelosti potreban juristički (!) posjed stvari ili prava".

Nippel[1]: „Das Gesetz nimmt hier bloss auf den Tabularbesitz Rücksicht, und es ist nicht nothwendig, dass der Tabularbesitzer zugleich physischer Besitzer der Sache sey".

Winiwarter[2]: „Dass der in den öffentlichen Büchern als Besitzer der Sache Eingetragene dieselbe zugleich in dem physischen oder Naturalbesitze habe, wird nicht erfordert, denn das Besitzrecht (unter welchem auch das Recht zu ersitzen begriffen ist) steht demjenigen zu, welcher als Besitzer der Sache eingeschrieben ist".

Ellinger[3]: „Die Ersitzung wird nach Massgabe des § 1467 innerhalb drei Jahren vollendet, ungeachtet vielleicht der Besitzer den physischen Besitz der Sache nicht ergriffen hätte."

Rušnov[4]: „I za ovaj (tabularni) posjed zahtijeva se .... da je zakonit i pošten i istinit; jedino ne zahtijeva se, da se upitni tabularni posjednik podjedno nalazi i u faktičnom (naturalnom) posjedu odnosne nekretnine."

Tako dakle po nauci, što preteže, ne treba za t. zv. tabularnu dosjelost fizični posjed, smatralo se inače tu dosjelost dosjelošću u pravom smislu ili pak samo tabularnom prešutnjom. S tom naukom slaže se u bitnosti i praksa[5].

II.

Nauka, što je navedosmo, jest nauka priznavanih autoriteta. Pored svega toga čini mi se, da ona nije osnovana i ne mogu se s njom složiti. Prije svega naglasiti mi je, da po

[1] Erläuterung ad § 1467.
[2] V. str. 178.
[3] Handbuch, ad § 1467.
[4] Tumač k §-u 1467.
[5] V. Randa cit. op. 4.

*

Digitized by Google

mojem mišljenju §§ 1467. i 1469. rade o pravoj dosjelosti, a ne o t. zv. prešutnji. Odatle pak slijedi, da ti §§ iziskuju fizični posjed, jer samo taj je, a ne t. zv. tabularni posjed, u istinu posjed; bez posjeda pak nemože biti dosjelosti.

1) Tabularnim posjedom zove se, kako je poznato, činjenica, da je u gruntovnici upisano njeko pravo u nječiji prilog. Onaj na čije je ime upisano pravo u gruntovnici, naziva se tabularnim posjednikom. U taj tabularni posjed, koji je Arndts-u „ein Gespenst“,[1] njeki su se bili tako zaljubili, da su pače tvrdili, da naš zakonik priznaje glede nekretnina samo tabularni posjed, a ne priznaje fizičnoga posjeda, već ako kogodj fizički posjeduje nekretninu, a nije upisan u gruntovnici, taj da nije juristični posjednik, već puki detentor.[2]

To shvaćanje ostalo je medjutim, kako drugačije ni nemože biti, osamljeno. Danas drže jedni, da je tabularni posjed isporedjen s fizičnim posjedom, oba ta posjeda da su samo dvije vrste istoga zajedničkoga pojma.

Drugi uče, i to je pravo, da je samo fizični posjed pravi posjed, a t. zv. tabularni posjed da nije u istinu nikaki posjed.[3]

Niti pojam posjeda, niti načela, po kojima se stječe i gubi posjed, niti pravni učinci posjeda, ne prilikuju t. zv. tabularnom posjedu. Bitni elemenat posjeda: odnošaj faktične vlasti prema posjedovanomu objektu, manjka tabularnomu posjedu. T. zv. tabularni posjednik imao bi biti posjednik, premda sadržaj prava, što je upisano na njegovo ime, faktično izvršuje drugi, i u njega je volja, da ga izvršuje kao svoje pravo! T. zv. tabularni posjed stječe se i gubi posve drugačije, nego posjed u pravom smislu. Tabularni posjed ne štiti se,

[1] Kritische Vierteljahrschrift VIII. str. 392.

[2] Vidi o tom Stubenrauch cit. ad §§ 221, 322.

[3] Unger cit., osobito Randa, der Besitz, § 5. Naprotiv Burckhardt cit. str. 466. drži ga pravim posjedom, premda priznaje, da je tabularni posjed „ganz unabhängig von jeder sachlichen Herrschaft“, „kein auf ein äusseres Verhältniss zur Sache gegründetes Rechtsinstitut“.

Digitized by Google

kao pravi posjed, posesornim sredstvima, a nemože se ni vrijedjati poput fizičnoga posjeda.[1]

Isto tako ne radja t. zv. tabularni posjed ni ostalih učinaka posjeda[2]

2) No pita se, ne poznaje li ipak naš zakonik tabularni posjed, i ne smatra li ga pravim posjedom pored svega toga, što on nema bitnih zahtjeva za posjed? I na to nam je odgovoriti sa: ne! Pojam tabularnoga posjeda stvorila je teorija i praksa, dočim je on samomu zakoniku nepoznat. Zakonik činjenice upisa u gruntovnici ni ne zove posjedom, niti ne smatra posjedom, jer mu je za pojam posjeda mjerodavan § 309.: „Ako držalac koje stvari ima volju zadržati ju kao svoju, tad je njezin posjednik".

Istina, da § 321. o. g. z. veli: „Gdje su uvedene t. zv. zemske table (gospoštinske knjige), mjestne ili zemljištne knjige (zemljištnice), ili ini takovi javni registri, zadobiva se posjed zakoniti stvarnoga prava na nepokretne stvari samo urednim upisom u ove javne knjige". No odatle ne slijedi, da upis sam po sebi podaje posjed, već slijedi samo to, da upis posjedu, što jur postoji, podaje posebnu kvalifikaciju, na ime zakonitost, čini ga zakonitim posjedom. I § 321. pretpostavlja posjed u smislu §-a 309., jer inače u opće nema posjeda; pak ako onaj, koji faktično izvršuje sadržaj prava, što no je predmet gruntovnice, dade to pravo upisati na svoje ime, biva zakoniti posjednik bez obzira na to, da li je u istinu stekao to pravo ili ne; izvršuje li ga bez upisa, on nije zakoniti, već samo obični posjednik.

Spomenuti § 321. govori dakle o jednom od zahtjeva za zakoniti posjed. Pošto su predjašnji §§ 316—319. progovorili o glavnom uvjetu za zakoniti posjed, naime o naslovu, i ustanovili, što je naslov i na čemu se on osniva, odredjuje § 320., što je učinak samoga naslova („krepost samoga naslova", veli marg. rubrika), pak veli: naslov, koji u smislu predjašnjih

[1] Vidi § 620. gr. p. p. § 16. zakona od 8. maja 1890. o postupku u slučajevih smetana posjeda.

[2] Randa cit. str. 62—68.

Digitized by Google

§§ treba za zakoniti posjed, daje samo pravo na posjed, a ne posjed sám; tko imade samo naslov, t. j. pravo na posjed, taj si ima još pribaviti posjed, i to da bude zakoniti posjednik, ima si ga pribaviti na način, kako to odredjuje isti § 320., ne samovlastno, već pomoću suda, ako nema dobrovoljne predaje.

Slijedeći onda §§ 321. i 322. nastavljaju nauku o zahtjevima za zakoniti posjed, pak § 321. veli, da za zakoniti posjed nekretnine, koja je predmet gruntovnice, treba pored prije navedenih zahtjeva i upis u javne knjige; a § 322. konačno odgovara na pitanje, tko se ima smatrati zakonitim posjednikom, komu pripada „pravo posjeda". Odgovara pak na to pitanje napose za pokretne stvari, napose za nepokretne, koje su predmet javnih knjiga.

Zakoniti posjednik pokretne stvari jest onaj, kome je stvar na temelju pravnoga naslova predana i on je ima u svojoj vlasti; zakoniti posjednik nepokretne stvari, koja je predmet gruntovnice, jest onaj, koji posjeduje tu stvar na temelju pravnoga naslova upisanoga na njegovo ime u gruntovnici.

Tko dakle na temelju pravnoga naslova i predaje faktično posjeduje pokretnu stvar, taj je zakoniti posjednik; tko na temelju pravnoga naslova i predaje posjeduje nepokretnu svar, što je predmet gruntovnice, taj nije eo ipso zakoniti posjednik, već istom onda, ako je stvar, što je posjeduje, upisana na njegovo ime u gruntovnici.[1] Dosljedne s tim načelom jesu i usta-

[1] Uz ovo shvaćanje pristat će bezdvojbe oni, koji drže, da je zakoniti posjed samo onda, ako je stečen na način, koj bi sam po sebi bio dostatan za stečenje vlasničtva (ili drugoga prava). Tako i Randa cit. str. 202. ... rechtmässig ist der Besitz nur, wenn der Akt, durch welchen der (letzte) Besitz erworben wird, an sich als ein hinlänglicher Erwerbsgrund des Eigenthums erscheint.... Das Dasein eines Titels, auf Grund dessen die Besitzabtretung verlangt werden kann, macht also den Besitz erst dann zum rechtmässigen, wenn der correlate Rechtserwerbsakt (Tradition) hinzutrat". Po tom je zakoniti posjed vazda i istinit. To svjedoče osim §-a 354. takodjer §§ 320. i 1461. o. g. z. § 320. nalazi se medju ustanovama, koje rade o zakonitom posjedu i upućuje, kako se taj, t. j. zakoniti posjed stječe: ne samovlastno, već predajom. Isto tako § 1461. ruzumijeva pod zakonitim onaki posjed, koji se osniva na naslovu i predaji. Danas medjutim preteže mišljenje, da i neistiniti posjed može biti zakonit.

Digitized by Google

nove §-â 1468. i 1470., po kojima se pravo na stvari, koje su predmet gruntovnice, bez upisa u gruntovnici može steći dosjelošću tek za 30 odnosno 40 godina, dakle tekar dosjelošću, za koju ne treba titulirana posjeda (1477.).

Da su tako shvaćali i redaktori našega zakonika, svjedoči prvobitna osnova, III. §. 609., koji veli: „Solang der Berechtigte nicht vorgemerkt ist, steht ihm nur der körperliche, aber kein rechtlicher (rechtmässiger) Besitz zu".[1]

Svjedoče to nadalje izjave pojedinih redaktora prigodom vijećanja o prvobitnoj osnovi. Tako kod §-a 43., koji odgovara §-u 321. o. g. z. naglasi izvjestitelj, da za zakoniti posjed nekretnina treba vazda upis u javne knjige, ne samo u slučaju predaje, „sondern auch in anderen Fällen, wie z. B. wenn man einen rechtmässigen Besitz einer herrenlosen oder auch einer verjährten Sache erlangen soll".[2]

Kod §-a 44., koji odgovara današnjemu §-u 322., reče Zeiller, „dass man, wo öffentliche Bücher eingeführet sind, strenge darauf halten müsse, dass um den rechtmässigen Besitz zu erlangen, alle unbewegliche Güter in dieselben eingetragen werden".[3]

To priznaje i Ofner, veleći: „An Grundbuchskörpern wollten die Redactoren des a. b. G. B. einen rechtmässigen Naturalbesitz nicht zugestehen. Der rechtmässige Besitz sollte nur durch Eintragung erworben verden können".[4] No naglasuje Ofner i to, da toga shvaćanja ne sliedi ni teorija ni praksa.[5]

[1] Ofner, der Urentwurf I. str. CXLV.
[2] Ofner cit. str. 229.
[3] Ibid str. 230.
[4] Das Sachenrecht (1893.) str. 31.
[5] Sa stanovištem, što ga zastupamo ovdje, slaže se Till: Prawo prywatne austryackie II. § 178. op. 2. Drugi shvaćaju i tumače §§ 321. i 322. o. g. z. drugačije. Randa misli, da ti §§ odredjuju samo to, kako postaje i kako prestaje t. zv. tabularni posjed, t. j. die Thatsache der bücherlichen Vorschreibung, des bücherlichen Eintrags eines Rechtes für Jemanden". Po tom dakle odredjuju ti §§ ono, što se razumjeva samo od sebe, naime da činjenica upisa nastaje upisom, a prestaje izpisom! Randu slijedi posve i Derenčin u svojem tumaču. Randa cit. str. 71. Ostale nazore vidi u Rande.

Digitized by Google

3) Ako prema onomu, što navedosmo, tabularni posjed nije u istinu nikakav posjed, a ni sám zakonik upisa u gruntovnici niti ne zove niti ne smatra posjedom, onda u opće nije opravdano, da se govori o tabularnom posjedu, već valja jednostavno govoriti o upisu u gruntovnici; osim ako hoćemo, da označimo onim imenom kvalificirani posjed stvari, koja je predmet gruntovnice, t. j. zakoniti posjed takove stvari.

Istina je, da upis u gruntovnici povodi za sobom važne pravne posljedice, ali ako taj upis, koji se zove tabularni posjed, nije posjed, onda ni učinci, što ih uzrokuje, nisu učinci posjeda, već su to učinci gruntovnoga upisa i instituta gruntovnice.[1]

Jednim od najvažnijih takovih učinaka smatra se tabularna dosjelost, za koju se, kako je navedeno, drži, da se osniva na samoj činjenici upisa, na tabularnom posjedu. Kad bi u slučajevima §-â 1467. i 1469. za dosjelost u istinu dostajao

[1] Tako se na pr. veli, da upis u gruntovnicu znači kod nekretnina isto, što kod pokretnih stvari predaja. Kad bi to stajalo tako općenito, onda bi se upisom u gruntovnicu predavao i posjed upisane nekretnine, upis dakle bio bi neka vrsta predaje. To pak upis sam po sebi nije. A. proda B-u livadu, ali mu je nepreda; B. se dade uknjižiti. Hoće li na temelju samoga upisa moći B tužiti A-a radi smetanja posjeda, što on dalje kosi livadu? Još manje onda, ako kupljenu livadu posjeduje C.

No kad se veli, da upis djeluje kod nekretnina onako, kako predaja kod pokretnina, onda se misli poglavito na prijenos vlasničtva: kao što se vlasničtvo pokretnih stvari prenosi predajom, tako vlasničtvo nekretnina upisom u gruntovnicu. Tako se danas drži općenito, premda se mora priznati, da po samom upisu a bez faktične predaje ne stječe upisanik mogućnosti, da potpuno razpolaže stvarju. Stoga i drže njeki, da za prijenos vlasničtva na nekretninama treba ne samo upis u gruntovnici nego i predaja. Tako i starije pravo. Kod. terez. II. c. VI. 6. i još galic. zak. II. § 172. (koji odgovara §-u 431 o. g. z.): Unbewegliche Sachen können weder durch den blossen Willen des Eigenthümers, noch durch die darauf erfolgte Uebergabe und Uebernahme *allein* eigenthümlich erworben werden: solche Erwerbungsgeschäfte müssen noch *überdies* in die öffentlichen Bücher oder Register eingetragen werden". Tako je ostalo i kod prvih revizija prvobitne osnove, tekar kod t. zv. superrevizije učinjena je promjena, ter navedeno mjesto stilizovano onako, kako danas glasi § 431. Till cit. misli, da se držalo nepotrebitim samo svečani uvod u posjed po oblasti, t. zv. intromisiju, no da njeka predaja treba, ... „uznając oddanie i objęcije jako zbyteczne mieli autorowie ustawy cywilnéj na oku uroczyste przez władzę dokonane wprowadzenie w posiadanie czyli t. z. intromisyą"

Digitized by Google

sam upis u gruntovnici, on dakle nadomješćivao fizični posjed, bio bi to svakako važni učinak upisa, sličan učinku usukapijonog posjeda. No, kako jur rekosmo, nije osnovana nauka, po kojoj se pravo na nekretnine stječe dosjelošću na temelju samoga upisa u gruntovnici, a bez fizičnoga posjeda.

Posjed je upravo temelj svake dosjelosti. Sve ostalo, što se još traži za dosjelost, odnosi se na posjed, na to, kakov ima da bude posjed i koliko vremena mora da traje neprekidno.

Tako je po svim pravima, drugačije nemože biti ni po našem. To veli posve jasno § 1460. o. g. z., koji glasi: „Da se steče kroz dosjelost, nije dosta, da je osoba sposobna steći; a stvar da se može steći, nego je još potrebno, da onaj, koji ovim načinom ima steći, doista posjeduje rečenu stvar ili pravo; uz to valja, da mu je posjed zakonit, pošten i istinit, i da je trajao kroz cijelo vrijeme zakonom odredjeno (§§ 309., 316., 326. i 345)".

Ta ustanova zahtijeva dakle posjed posve općenito i bez izuzetka, a ne možda samo redovno, i to posjed u smislu §-a 309., koji i citira, dake interdiktni posjed, koji povrh toga mora još biti i zakonit, pošten te istinit i potrajati odredjeno vrijeme. Sve, što sliedi dalje iza te ustanove, vrti se oko temelja dosjelosti, t. j. posjeda, pa ustanovljuje kvalifikaciju toga posjeda i vrieme njegovoga trajanja. Pošto je naime § 1460. naveo u opće uvjete dosjelosti, bave se slijedeći §§ potanje pojedinima od tih uvjeta, i to §§ 1461—1464. ustanovljuju, kad je posjed, potrebit za dosjelost, zakonit, kad pošten, kad istinit. Naprotiv slijedeći §§, medju kojima se nalaze i §§ 1467. i 1469. normiraju dalji zahtjev za posjed, koji ima biti osnov dosjelosti, naime trajanje, i to prema tomu, radi li se o pokretnim stvarima ili nekretninama. Pošto je § 1466. ustanovio to vrijeme za pokretne stvari, ustanovljuju ga slijedeći §§ za nekretnine, i to opet različito prema tomu, da li je posjedovana nekretnina upisana u gruntovnici na ime posjednika ili ne.

Vlasničtvo nekretnine, upisane u gruntovnici na ime posjednika, stječe se dosjelošću za 3 godine isto onako, kao što

Digitized by Google

i vlastničtvo pokretne stvari. U tom naime slučaju, ako je posjedovana nekretnina upisana na ime posjednika, njegov je posjed zakonit, ne manjka mu dakle, pretpostavljajući, da je i pošten, ništa, da bude osnov redovne dosjelosti; i ta dosjelost svršava se u isto vrijeme, u koje i dosjelost pokretnih stvari, što se osniva na isto takovom, t. j. zakonitom, tituliranom posjedu.

Nije li pak posjednik nekretnine, koja je predmet gruntovnice, upisan u gruntovnici kao vlasnik, njegov se posjed ne smatra zakonitim, i on može pretpostavljajući, da postoje ostali uvjeti za dosjelost, steći pravo na tu nekretninu tekar 30 resp. 40-godišnjom dosjelošću, dakle dosjelošću, za koju ne treba titulirani posjed (§ 1468. u savezu s §-om 1477.).

Po tom dakle § 1467. pretpostavlja posjed u smislu §-a 1460. (odnosno 309.), a ustanovljuje samo vrijeme, kroz koje mora da traje posjed u onom slučaju, ako je pravo, što ga izvršuje posjednik, upisano u gruntovnici na njegovo ime. Za taj slučaj dostaje vrijeme od tri godine, dočim onda, ako posjedovano pravo nije uknjiženo na ime posjednika, treba u smislu slijedećega §-a 30 godina. Tamo je kraći rok, jer pored fizičnoga posjeda ima i upis u gruntovnici, naslov fizičnoga posjeda upisan je u gruntovnici; ovdje treba dulji rok, jer postoji samo fizični posjed, naslov mu nije uknjižen, pa se uzima kao da nema naslova, a kao takav on može biti osnov samo onoj dosjelosti, za koju dostaje netitulovani posjed.

No i u prvom slučaju mora usukapijenat fizički posjedovati, jer inače u obće nije posjednik, pak nemože ni „dosjesti“. To § 1467. veli implicite, kad ustanovljuje trajanje posjedu za taj slučaj. § 606. prvobitne osnove, koji odgovara današnjemu §-u 1467. o. g. z., govori izrijekom o posjedniku „Unbewegliche, auf den Namen des Besitzers in die öffentlichen Bücher ordentlich eingetragene Sachen werden binnen drei Jahren und sechs Wochen ersessen“. Kod vijećanja razpravljalo se samo o vremenu, koje se činilo prekratkim. Kasnije promienjena je stilizacija onako, kako danas glasi § 1467. na ime:

Digitized by Google

„Von unbeweglichen Sachen ersitzt derjenige, auf dessen Namen" itd.... razumijeva se: derjenige Besitzer, auf dessen Namen ..

Isto tako § 1469., koji normira dosjelost služnosti u slučaju, ako je služnost upisana na ime posjednika, ustanovljuje za tu dosjelost 3 godine, jer je i ovdje pored fizičnoga posjeda i upis; a da treba pored upisa i fizični posjed, to se ne samo razumjeva samo od sebe, nego to § 1469. izrijekom i veli, kad govori, „služnosti i ina osobita prava, izvršivana na tudjem zemljištu..." puki pak upis u gruntovnici nije nikakovo izvršivanje prava.

Nadalje § 1472. govori: Glede posjeda stvari pokretnih i posjeda stvari nepokretnih, ili služnosti i inih prava na pomenutih stvarih izvršavanih i na ime posjednika upisanih u javne knjige, posjed se ima produžiti kroz šest godina".

I ovaj § isporedjuje dosjelost pokretnih stvari s dosjelošću nekretnina, ako su ove upisane u gruntovnici na ime posjednika; za jednu i drugu dosjelost treba 6 godina protiv privilegiranih osoba, kao što se protiv neprivilegovanih svršava jedna i druga za tri godine. Za tu pak dosjelost nekretnina, o kojoj govori § 1472., traži on izrijekom i fizični posjed i upis u gruntovnici, jer govori o dosjelosti „prava na pomenutih stvarih izvršivanih i na ime posjednika upisanih u javne knjige"; nadalje veli općenito, i za pokretne i nepokretne stvari „posjed se ima produžiti kroz šest godina". I ovaj § jasno pokazuje, da se za dosjelost nekretnina upisanih u gruntovnici na ime posjednika, traže povrh upisa isti uvjeti, koji i za redovnu dosjelost pokretnih stvari; pa kao što za ovu dosjelost treba fizični posjed, tako ga treba i za prvu, samo što ovdje treba još i to, da je fizički posjedovana nekretnina upisana u gruntovnici na ime posjednika.

Sabravši sve u jedno, odgovaramo na stavljeno pitanje ovako:

Za dosjelost prava na nepokretnu stvar treba fizični posjed i onda, kad je to pravo upisano u gruntovnici na ime usukapijenta, dakle i u slučajevima §-â 1467. i 1469., koje da-

Digitized by Google

našnja nauka i praksa smatra tabularnom dosjelošću odnosno tabularnom prešutnjom. Da i ovdje treba posjed, to slijedi već iz pojma i bića dosjelosti, koja upravo posjed pretvara definitivno u ono pravo, što se stječe dosjelošću; pravi pak posjed samo je fizični posjed, a ne t. zv. tabularni posjed.

To slijedi nadalje iz §-a 1460. o. g. z., koji u opće i bez izuzetka, zahtijeva za dosjelost posjed, a §§ 1467. i 1469. i pretpostavljaju posjed i govore implicite o njem, kad ustanovljuju, kako dugo ima da traje. Nisu po tom §§ 1467. i 1469. izuzetak od pravila § 1460., već oni samo dalje razvijaju i potanje normiraju jedan od uvjeta dosjelosti, što ih traži § 1460. Kad bi naš zakonik bio htio ono, što uči protivnička nauka, bio bi to sigurno izrijekom normirao kao nješto, česa ne pozna ni opće pravo niti druga prava onoga doba. Takodjer sigurnost pravnoga prometa nekretninama zahtijeva, da se za dosjelost prava na nepokretne stvari traži nješto više, nego za dosjelost pokretnih stvari; da je ono stanje, koje se ima po dosjelosti pretvoriti u definitivno pravo ne samo faktično stanje, vidljivo svakomu, u svagdanjem životu, nego da je ono takodjer upisano u javne knjige, odredjene, da se u njima evidentiraju pravni odnošaji takovih stvari. S druge opet strane nemože sam upis biti dostatan za dosjelost, on nije tako očevidan, tako javan, imenito za onoga, protiv koga je naperena dosjelost, kao što faktično izvršivanje prava, za koje se redovno i brinu stranke više nego za upis.

Po našem stanovištu ne mogu nadalje nastati konflikti izmedju fizičnoga i tabularnoga posjeda, izmedju tabularne i obične dosjelosti, dočim su po protivnoj nauci takovi konflikti neizbježivi. Neka je B. upisan u gruntovnici kao vlasnik, no on nije stekao vlasničtva s nedostataka, koje ima da nadoknadi dosjelost. Istu stvar, koja je upisana na ime B-ovo, posjeduje C. Posjed C-ov potraje mirno 30 godina, on dakle dovrši 30-godišnju dosjelost. No i B. će po nauci, što danas preteže, postati po dosjelosti za tri godine vlasnik, makar neposjeduje. Neka sad B. uztraži od C-a, da mu preda posjedovanu nekretninu, branit će se C. prigovorom, da je pravo

Digitized by Google

na tu nekretninu stekao dosjelošću. Obratno, ako uztraži C. po §-u 1498. da se nekretnina upiše na njegovo ime, prigovorit će B., da je on budući pravovaljano upisan u gruntovnici jur 3 godine, postao vlasnik te nekretnine. Porodit će se dakle parnica izmedju dva vlasnika, od kojih svaki ima jednako pravo na stvar. Komu će dati sudac prednost?

Napokon spominjemo, da u prilog stanovištu, što ga ovdje zastupamo, imade njekoliko rješidba praktičnih slučajeva. Tako rješidba vrhovnoga sudišta u Beču od 2. novembra 1887. broj 11.823. otpućuje tužitelja, koji na temelju tabularne dosjelosti traži parcele, što su doduše upisane na njegovo ime, ali ih posjeduje tuženik. Medj ostalim veli se tamo: „Die Eintragung vermochte insbesondere nicht den rechtmässigen Besitz, in welchem sich der Geklagte .... befand, auf den Kläger zu übertragen. Dem Kläger fehlt es daher an der wesentlichsten Voraussetzung der von ihm angerufenen Ersitzung, nämlich am Besitze".[1]

Rješidba prizivnoga sudišta u Gradcu od 18. maja 1887. broj 5747. veli: „Der Kläger übersieht jedoch, dass gemäss § 1460 ff. a. b. G. B. auch zur Tabularersitzung der physische Besitz des Objectes, welches in den öffentlichen Büchern einverleibt ist, erfordert wird; daher vorliegend mangels eines physischen Besitzes des Klägers von einer Tabular-Ersitzung keine Rede sein kann".[2]

(Slijedi.)

[1] Gerichts-Zeitung 1888. br. 2.

[2] Ibid. 1887. broj 49. Isto stanovište odlučno brani Till cit. § 181. op. 2. Isto tako ne slaže se Till s nazorom onih, koji, kao Randa, Krainz, Stubenrauch, Schauer i dr. drže, da su ustanove o. g. z. o t. zv. tabularnoj dosjelosti dokinute odnosno preinačene novim gruntovnim zakonom od 21. jula 1871. G. Petaj tvrdi cit to isto i za naše pravo, da je i naš gruntovni red „kao kasniji i specijalni zakon" dokinuo § 1467. sl. o. g. z. No nema sumnje, da toga naš gruntovni red nije ni htio; naprotiv bila mu je namjera, da bude u skladu s o. g. z., kako to § 149. i naglasuje. Valja nadalje uvažiti, da §§ 148 – 150. gr. reda rade o brisanju „nevaljane uknjižbe", na temelju koje ne može biti dosjelosti, dočim §§ 1467 sl. pretpostavljaju valjani upis Hoće li kogodj da pobija i taki upis, moći će to samo dotle, dok nije protivnik dovršio dosjelosti. Sr. Rušnov, Tumač ad § 1467. op. 4.

Digitized by Google

Nješto o javnosti, neposrednosti i ustmenosti postupka

i o teoriji slobodnoga uvažavanja dokaza, — da li je shodno napustiti ili ograničiti pravni liek priziva, osobito proti izreci o krivnji u stvarih kaznenih.

(Svršetak.)

Da li sve to samo zato, da se uzdrži načelo, da je samo presudni sud zvan, da uglavi odlučne učine po slobodnom svojem osvjedočenju, pa da presudni sud prema uputi, koju mu podieljuje kasacionalno sudište u razlozih ukidajuće svoje riešitbe — izreče ono, što je kasacionalni sud, riešavajuć stvar in merito, mogao odmah i sam izreći? Uz to nije presudni sud ni vezan na to, što je kasacionalno sudište iztaknulo u riešitbi svojoj, jer je presudni sud samo dužan u pogledu pravnoga mnienja držati se onoga, što je izrekao kasacionalni sud (§ 293. austr. i § 288. naš. kazn. post.)

Prema tomu mora se udesiti i riešitba kasacionalnoga sudišta, da ne bude odviše prejudicialna, pak stoga se može u razlozih riešitbenih često samo nagovjestiti i natuknuti ono, što bi se u meritornoj riešitbi imalo izrekom naglasiti te iztaknuti kao važno i odlučno.

Usljed toga može presudni sud i nakon iznovične glavne razprave, premda se faktično stanje stvari u ničem promienilo nije — opetovano izreći osudu, istovjetnu sa prijašnjom, koja je riešitbom kasacionalnoga sudišta ukinuta bila — pa onda smo opet na onom istom mjestu, na kom smo bili i prije.

Kasacionalno sudište može povodom iznovične žalbe ništovne — ako se neda polučiti jednoglasnost i privola generalnoga prokuratora odnosno državnoga nadodvjetnika — opetovano razpisati javnu kasacionalnu razpravu; ono može prvosudnu osudu, koja je isto tako pogriešna i netemeljita, kao i prijašnja, po §-u 362. austr. odnosno §-u 303. naš. kazn. post. opet ukinuti i opet odrediti obnovu kaznenoga postupka na korist obtuženoga (koji se može biti uz to još nalazi u iz-

Digitized by Google

tražnom zatvoru) — a eventualno može kasacionalni sud, ako to nije učinjeno već prvi put radi prištednje troškova — uputiti stvar na drugi koj sudbeni stol, da o njoj iznovično razpravlja i odluči.

To nisu možda same supozicije, to su slučaji, koji se u praksi zaista dogadjaju, te kojimi se najeklantnije ilustrira neshodnost cieloga toga postupka.

Ja mislim, da bi se ovim iztaknutim manam sadašnjega postupka barem kod nas, gdje je sudbenost porotnog sudišta ograničena na zločine i prestupke počinjene sadržajem kojega tiskopisa — doskočiti dalo — i to bez znatne promjene u sustavu, sliedećim načinom:

1. Imalo bi se pridržati načelo, da je presudni sud zvan, nebuduć vezan pri tom na stanovita dokazna pravila, odlučiti o krivnji obtuženoga po slobodnom svojem osvjedočenju, kako je to u §-u 258. austr. odnosno u §-u 249. naš. kazn. post. ustanovljeno — ali podjedno bi trebalo načelno izreći i prenavedenu zakonsku ustanovu popuniti time, da se obtuženik može uglavljenim smatrati i krivim proglasiti samo onda, ako iz saveza svih dokaznih sredstava, okolnostih i odnošaja, obzirom na posljedak glavne razprave izidje na vidjelo tako tiesan i bielodani odnošaj izmedju čina i osobe obtuženoga, da po naravskom i redovitom tečaju dogodjaja neima nikakova razloga, s kojega bi se dvojiti moglo, da je obtuženik zaista učinio u grieh mu upisani čin.

2. Proti izreci o krivnji imala bi se dopustiti žalba ništovna napose s razloga toga, ako je presudni sud pri stvaranju osude povriedio prenavedeno načelo.

3. Očita neosnovanost razloga riešitbenih, ako se tiče bitne koje okolnosti, imala bi se priznati izriekom kao razlog ništetnosti.

4. Od onoga načela, da je samo presudni sud zvan uglaviti odlučne učine — valjalo bi odustati barem u toliko, da je vlastno i kasacionalno sudište stanovite okolnosti čina uzeti kao uglavljene, kada je stvar u svakom pravcu izvidjena te izcrpljena tako, da nije potrebno odrediti popu-

Digitized by Google

njenja postupka, pa ako se radi samo o tom, da se prvosudna osuda u pogledu kvalifikacije čina preinači na korist obtuženoga ili tako, da promjena kvalifikacije nebude nepovoljnija za obtuženika (na pr. prvi sud sudio je obtuženika kao neposrednog počinitelja, a okrivljenik imao bi se po kasacionalnom sudištu proglasiti krivim samo kao sukrivac ili kao dionik (§ 5. k. z.) ili, ako bi se obtuženik imao osuditi po drugoj kojoj ustanovi kaznenoga zakona, nego li onoj, koju je uporabio prvi sud (slučaj ništetnosti po §-u 281. broj 10 austr. i § 277. našega kazn. post.) ali ako to nečini nikakove razlike u pogledu kazni i pravnih posljedica, skopčanih sa osudjenjem).

5. Javne razprave pred sudom kasacionalnim imale bi se kao suvišne sasvim napustiti.

6. Obzirom na to, da presudni sud odlučuje o krivnji obtuženoga po svojem slobodnom osvjedočenju, crpljenom za glavne razprave, provedene po načelih ustmenosti i neposrednosti postupka, koja se pred sudom kasacijonalnim ponovno provesti nemože — imalo bi se odrediti u zakonu, da se žalba ništovna, utemeljena na razlogu ništetnosti gore pod broj 2. navedenom, uvažiti može samo onda, ako se kod suda kasacionalnoga za to odluči absolutna većina glasova, ili da se ovakova reformatorna osuda kod suda kasacionalnoga može stvoriti samo u pojačanom senatu, osobito onda, ako je prvosudna osuda jednoglasno izrečena.

Žalbi ništovnoj radi povriede načela, gore pod 1. navedenoga, bilo bi dakle mjesta jedino na korist obtuženoga. Meni se čini, da bi shodnije bilo obtuženiku dopustiti pravni liek proti izreci o krivnji, u koliko je ista odvisna o dokazu, u obliku žalbe ništovne, pošto je riešenje žalbah ništovnih u kaznenom postupku radi zločina i prestupaka priuzdržano vrhovnom sudištu, dočim o prizivu, u koliko je sada dopušten, odlučuje u pravilu višji zemaljski sud, odnosno banski stol (§§ 280. i 296. austr. i §§ 276. i 291. našega kazn. post.) — pa pošto je presudom vrhovnog sudišta stvar konačno riešena, dočim bi se proti riešitbi suda druge molbe „o prizivu“

Digitized by Google

prema okolnostim morao ipak dopustiti daljni pravni liek (žalba ništovna u obranu zakona i izvanredna revisija itd.)

A što se tiče ostalih promiena u postupku, koje sam gore napomenuo, čini mi se, da će biti dovoljno, uputiti za obrazloženje istih na ono, što sam na drugih mjestih ovoga sastavka naveo. U stvarih gradjansko-pravnih je reforma postupka po načelih gore navedenih skopčana sa još većimi potežkoćami.

U kaznenom postupniku može se izreći, da se u slučajevih dvojbenih odlučiti ima za ono, što je povoljnije za obtuženika, da se kondemnatorna osuda proti obtuženiku može izreći samo onda, ako se postigne za to barem absolutna većina glasova itd.

U stvarih gradjansko-pravnih neima mjesta ovakovoj ustanovi, jer pravednost iziskuje, da se nijedna stranka nesmije pogodovati na štetu protivne stranke, već da se sa strankami bez obzira, da li se radi o tužitelju ili tuženiku, sasvim jednako postupati mora.

Nadalje dade se jedva pomisliti postupnik, bio mu sustav kakav mu drago, — koji, uredjujuć dokazni postupak i način dokazivanja, nebi podjedno ustanovio stanovitih pravila ili načela, koja imadu biti mjerodavna za prosudjivanje dokaza.

Svaki postupnik mora na pr. pod stanovitimi uvjeti priznati dokaznu moć javnih i privatnih izprava, jer izprave i njihova dokazna moć sačinjavaju jedan od najvažnijih stožera, na kojih počiva sigurnost pravnoga prometa u obće.

Iz naravi same stvari proizlazi, da se kazivanju svjedoka može pripisati dokazna moć samo onda, ako je providjena sa stanovitimi potrebštinami, na pr. ako je izvjestno i razgovjetno, ako je utemeljeno na vlastitoj, u stanju potrebite sviesti učinjenoj opažnji dotičnoga svjedoka itd. — pa ako nema razloga dvojiti o podpunoj vjerodostojnosti upitnoga svjedoka obzirom na osobne odnošaje njegove, na možebitna protuslovja u izkazu njegovu itd.

Slično se ima stvar i kod ostalih vrsti dokaza na pr. kod

Digitized by Google

dokaza sudbenim ili izvansudbenim priznanjem, kod dokaza po vještacih i kod dokaza prisegom.

Napose iziskuje opreznost, da dokaz vlastitom prisegom stranke dopušten bude samo subsidijarno i pod stanovitimi stegami. No čim zakon pronadje za nuždno, u tom pravcu učiniti posebne odredbe, mora ih se sudac i držati pri riešitbi svojoj, a prema tomu valja udesiti i pravne liekove, koji su dopušteni proti izrečenoj osudi, pa nesmije se pri tom nikada pustiti s uma, da temeljitost riešitbe nije nimalo zajamčena time, ako se sudac ovlašćuje, da može o pitanju čina odlučiti po slobodnom svojem osvjedočenju. Osim toga dolazi u pretres još i ta okolnost, da se u stvarih gradjansko-pravnih, kad se radi o važnijih predmetih, nemože napustiti treća instancija — jer, ako je sud druge molbe preinačio riešitbu prvoga suda, osjećat će se uvjek kao znatan manjak, dapače kao očit nazadak, ako nebi bilo treće instancije, kod koje stranka, nadvladana u drugoj molbi, zatražiti može daljnji liek — a ni neglededć na to, da nisu riedki slučajevi, u kojih se po sadanjem postupniku povodom izvanrednog previdnog previda, utoka ili žalbe ništovne i suglasne riešitbe nižih sudova u trećoj molbi ili preinačuju ili ukidaju.

Ja znam u napred, da će ih biti mnogo, koji će preko svega onoga, što sam iztaknuo u nazočnoj razpravi, preći jednostavnom primjetbom: „To piše opet jedan od onih starih pravnika, koji su se naviknuli staromu, pa koji neće shvatiti, niti sprijateljiti se s onim što iziskuje napredak u znanosti“.

Dobro, neka im bude — ja neočekujem ni malo, da bi mogao svojimi primjetbami one privrženike novoga sustava predobiti za svoje mnienje, ali ja držim, da je onaj, koji se je kroz više decenija kao praktičan pravnik bavio sa riešavanjem ovakovih poslova, i to po raznih sustavih — ne samo vlastan, stvoriti si u stvarih takovih samostalno svoje mnienje, već da on barem može dati izraza svojim nazorom, ma da se isti neslažu sa vladajućim sustavom. Moderni natučci: „javnost, ustmenost i neposrednost postupka, slobodno uvjerenje suda presudnoga“ — preoteli su u javnom mnienju u

Digitized by Google

toliko mah, da njihovu uplivu nije moglo odoljeti ni zakonodavstvo, premda su se već pri stvaranju sadašnjega kaznenoga postupka pojavile temeljite dvojbe o tom, da li je shodno, da se reforma postupka po tih načelih provede sve do skrajnih konsekvencija njihovih, što u istinu ni učinjeno nije.

Cieli sustav, na kojem je utemeljen sadašnji naš kazneni postupnik, izpostavlja se samo kao njeki kompromis izmedju starih i novih načela, koja su medju sobom u oprieci, i kao zadnja faza kaznenoga postupnika, — koja u ostalom neće ostati posliednja.

Ja sam uvjeren, da nisam osamljen sa svojim nazorom, već da sam dao samo izraza osvjedočenju mnogobrojnih, osobito praktičkih pravnika, da su one koncesije, koje je sadašnji sustav učinio prijašnjim izkušanim načelom, nedostatne i premalene, da sadašnji naš kazneni postupak, oslanjajuć se odviše na puke teoretičke supozicije, ne odgovara praktičkoj svojoj svrsi, pa da ne preostaje ino, van iztaknutim bitnim manam u postupku doskočiti iznovičnom reformom dotičnog zakona.

Što više, meni se čini, da nismo više daleko od onoga stadija, u kojem će se i zakonodavstvo ozbiljno baviti s tim pitanjem, a to može biti još prije, nego li provedena bude reforma postupka u stvarih gradjansko pravnih po onom modernom sustavu.

Da li imam pravo? — nećemo se o tom prepirati — ali — vederemo!

X.

Prilog nauci o patronatskom pravu, kada se župa, osobito patronatska razdieli.

Napisao prof. dr. L. M

Kod župa, kao najobičnijih i najgušćih štacija za provadjanje zadaće crkve, za religijozno i moralmo odgojivanje roda čovječjega, može se najprije i najčešće dogoditi, da se njihov broj poveća, da se može u svako vrieme i svagdje religioznim potrebam pučanstva doskočiti i udovoljiti. Po crkvenih zakonih

Digitized by Google

i po nauci crkv. prava pozvano je nadležno crkveno poglavarstvo, kad postoji valjan razlog, od jedne župe načiniti dvie i više njih. Kad ovom promjenom nebi žrtve i tereti spojeni bili, koje za novu crkvenu službu mora netko nositi, nebi se trebalo pri njoj crkv. poglavarstvu na nikoga obazirati. Oni, koji su pozvani žrtve prinieti ili terete preuzeti, po tome koji su interesirani jesu ili mogu biti: župnik matične župe, koja se dijeli, patron ove župe, ako je patronatska, i narod sam, odnosno u ime naroda državna upravna vlast. O samoj potrebi i koristi diobe postojeće župne crkve odlučuje svakako i u prvom redu crkveno poglavarstvo, kao i o tome, kakav će odnošaj nastati poslje razdiobe izmedju matične i od nje odciepljene te na novo podignute crkve, kakova će prava steći i kakove će dužnosti preuzeti do sada interesirani.

Sa postankom župa razvilo se je glede njih i patronatsko pravo i priznano je na temelju razloga stečenja crkvenim zakonodavstvom priznanih. O promjeni postojećih župa crkveno zakonodavstvo nije dalo potanjih propisa, već je samo obćenitu ustanovu postavilo. Koliko je poznato, ono je već u 12. vieku ovo pitanje riešilo, i to prvotno samo za konkretan slučaj; ali dotični papin odpis primljen je u službenu sbirku crkvenih zakona, pak je tako postao izvorom juris communis. Da se je razdioba župnih crkava od tada nebrojeno puta dogadjala i izvadjala, to je sigurno. Izvadjala se je u konkretnom slučaju u smislu i duhu obćega crkvenoga prava, koje prepušta životu i praksi široko polje. Nastane li u provadjanju diobe i što se posljedica ove tiče kakova dvojba ili prijepor kakav, pak se prva nemože tumačenjem zakona ukloniti, a prijepor nemože se sporazumkom riešiti: tada nije bilo i neima druge, nego se obratiti na nadležno crkveno poglavarstvo. Nu i nauka je na temelju crkvenoga zakona svoju rekla. Spomenuta papina konstitucija glasi (izdanje c. j. c. Friedbergovo) ovako:

Alexander III. Eboracensi Archiepiscopo.

Ad audientiam nostram noveris pervenisse, quod villa, quae dicitur H., tantum perhibetur ab ecclesia parochiali distare, ut in tempore hiemali,

Digitized by Google

quum pluviae inundant, non possint parochiani sine magna difficultate ipsam adire, unde non valent congruo tempore ecclesiasticis officiis interesse. Quia igitur dicta ecclesia ita dicitur in reditibus abundare, quod praeter illius villae proventus minister illius convenienter valeat sustentationem habere, fraternitati tuae per apostolica scripta mandamus, quatenus, si res ita se habet, ecclesiam ibi aedifices, et in ea sacerdotem, sublato appellationis obstaculo, ad praesentationem rectoris ecclesiae majoris cum canonico fundatoris assensu instituas, ad sustentationem suam ejusdem villae obventiones ecclesiasticas percepturum, providens tamen, ut competens in ea honor pro facultate loci matrici ecclesiae servetur, quod quidem fieri posse videtur, quum ejusdem villae dominus viginti acras terrae frugiferae velit ad usus sacerdotis conferre. Si vero persona matricis ecclesiae virum idoneum praesentare distulerit, vel opus illud voluerit impedire, tu nihilominus facias idem opus ad perfectionem deduci, et virum bonum appellationis cessante diffugio instituere non omittas". (cap. III. X. de ecclesiis aedificandis vel reparandis III. 48).

Mjesto doslovnoga prevoda navesti ću smisao ove konstitucije. Kad postoji valjan razlog (što je dobro ili selo H. od župne crkve daleko te župljanima težko dolaziti k službi božjoj u zimnje vrieme, kada je kišovito i povodnje nastanu) i kad ima dovoljne dotacije (veli se, da župna crkva obiluje dohodci, da njezin župnik može i bez prihoda onoga sela živjeti), neka biskup na onom selu ili dobru novu crkvu podigne, odciepivši ju od matične crkve, i neka pri njoj namjesti svećenika, ali na prijedlog župnika starije crkve, (rectoris majoris ecclesiae) i uz kanonično priznanu privolu utemeljitelja crkve; a svećenik nove crkve primati će dohodke od onoga sela. Samo biskup neka gleda, da se po mogućnosti i po naravi mjesta matičnoj crkvi dužna čast pridrži i osigura. Sve to da se može tim laglje izvesti, pošto je vlastnik onoga dobra ili sela voljan dati novomu župniku 20 akra plodonosne zemlje na uživanje. Prigovor župnika stare crkve proti odredbi biskupa, da se župa razdieli i nova osnuje, ne pomaže; a ako župnik (persona) matične crkve bude otezao sposobna muža predložiti, neka ga sam biskup postavi, pak niti proti tomu neće župniku apelacija pomoći.

Iz ovoga crkv. zakona izvodi se: 1) Da je biskup nadležan novu župu uvesti odciepljenjem jednoga diela teritoria i

Digitized by Google

naroda od stare župe. Prihod od otrgnutoga diela pripada novomu beneficiatu. 2) Budući se tim odcienljenjem svakako umanjuje prihod staroga župnika, pak mu protivljenje neće ništa pomoći, ako je odcienljenje u interesu crkve, priznaje mu zakon patronatsko pravo na novu prebendu (jus patronatus clericale). 3) Budući se je u ovom konkretnom slučaju — kako to uvod kaže — nova crkva sagradila na imanju, koje je imalo svoga gospodara, to je dominus villae kao jedini vlastnik zemlje mogao dati i dao je bezplatno gradilište i tim je titulo fundationis ecclesiae novae i on stekao patronatsko pravo za novu crkvu, koje mu se u ovom zakonu naročito priznaje (canonicus fundatoris assensus). Čini se, da je fundatoru samomu stalo bilo do stečenja patronatskoga prava, jer se je pokazao pripravnim, kada se sve uredi, i dotirati novu crkvu sa 20 akra plodonosne zemlje. 4) Ako župnik stare crkve bude odgadjao sposobna svećenika predložiti ili bude u obće htio zapriečiti izvedenje odluke biskupove (uvedenje nove župe), ovlašten je biskup i proti njegovoj volji djelo dovršiti i župnika postaviti i to sada na predlog novoga fundatora-patrona, što doduše nije po drugi put spomento, ali se iz prijašnjega razumije. 5) Matičnoj crkvi i njezinu župniku treba po mogućnosti i obstojnosti mjesta prdržati veću čast i prednost napram novoj župi i njezinu župniku.

Kanonisti-glosatori protumačili su neka mjesta citirane konstitucije tako, da i današnja znanost to tumačenje kao valjano smatra. Bernardus Parmensis de Botone (Casus longi) veli: „Dominus illius villae petiit, ut ibi posset ecclesiam construere, quam dotare volebat“ i glossa ad verbum rectoris in fine: „vel dic, quod ambo sint patroni et ambo debent similiter eligere: quia de bonis utriusque dotatur ecclesia“. Papa Innocentij IV. (kao kanonista pod obiteljskim imenom Sinibaldus Fliscus) piše ad h. l.: „Et ambo sunt patroni, matrix ecclesia propter dotem, quia de reditibus ejus debitis dotatur ecclesia, fundator propter fundationem et quia pro parte dotat“.

Ovima zadnjima riečima mislio je onih 20 akra zemlje. — Po tome dakle na temelju ove konstitucije i drugih crkvenih zakona (conc. trid. Sess. XIV. c. 12. de reform., Sess. XXV.

Digitized by Google

c. IX. de reform.), kojimi se točno i taksativno ističu izvorni načini za stečenje patronatskoga prava (fundatio, aedificatio, dotatio) i na temelju nauke (privilegij, praescriptio quadraginta annorum cum titulo, a sine titulo praescriptio ab immemoriali) utvrdjeno je, da glede nove župne crkve stiče patronat samo župnik matične crkve, ako je njegova crkva sve dala i učinila, što je novoj crkvi potrebito; ako nije ništa dala, stiče patronat samo onaj, koji je toliko dao i učinio, koliko je dovoljno, da se nova župna crkva može uvesti.[1] Ako li jedan dio dade matična crkva, a jedan tko drugi, koji je po crkvenom pravu sposoban steći patronatsko pravo, tada nastaje ili supatronat ili jus patronatus mixtum (laicale et clericale).[2]

Sada se pita, što biva onda, ako je matična crkva sama patronatska, pak se od nje nova župna crkva odieli: da li patron matične crkve dobiva ili bolje prenosi svoje patronatsko pravo i na novu župnu crkvu. Za riešenje ovoga pitanja ne ima crkvenoga zakona ni starijega ni novijega, kako je to od svih meni poznatih kanonista dobro iztaknuo prof. Isidor Silbernagl. S toga noviji i najnoviji kanonisti o tome različito uče, pozivljuć se za čudo i oni na razglobljenu konstituciju pape Aleksandra III. iz 12. vieka.

Jedni uče, da patron matične crkve stiče patronat i glede nove crkve bezuvjetno ili uvjetno; drugi uče, da ne stiče; treći uče, da patron matične crkve ima pravo odobriti praesentaciju župnika nove crkve, koja pripada župniku matične crkve kao patronu. (Mejer u Dowe's Zeitschrift für Kr. Bd. XIV str. 245), a napokon četvrti (Schulte, System des Kath. Kr. 1856. II. sv. str. 313 i 314), da župnik matičnoga beneficija predlaže beneficiata nove crkve patronu, a patron biskupu.

I ja pristajem uz one, koji uče, da se postojeći patronat

[1] Veća čast i prednost ima se i u ovom slučaju matičnoj crkvi osigurati na pr. time, da se njezin župnik zove glavni ili pražupnik.

[2] U izpravi, koja se o tom spisati imade, normira se i to, kako će se patronatsko pravo vršiti na pr. per turnum ili svaki put zajedno župnika predlagati.

Digitized by Google

ne prenosi na novu crkvu, ali dopuštam, da ga može steći patron i župnik stare crkve.

Čini se na prvi mah, da je dosljedno i pravično patronu matične župe priznati patronat i za novu crkvu, jerbo ono što je on učinio ili njegov predj za crkvu, za koju je patronat stekao, dolazi u prilog i novoj crkvi. Proti ovomu dade se dvoje navesti. Sve, što je patron crkvi dao ili za nju učinio, postalo je od dana, kada je to biskup primio i odobrio, crkvena svojina, kojom patron razpolagati ne može. Svaka je župna crkva samostalna, treba svoju dotaciju. Dotacija dana jednoj crkvi, mora se ovoj usčuvati. Ako je tako obilna ili joj je vriednost tečajem vremena porasla, moći će crkv. poglavarstvo, kad postoji valjan razlog za odciepljenje jednoga diela teritorija župnoga za podignuće nove župne crkve, i dio dotacije odciepiti i novomu beneficijatu dati. Niti patron niti župnik matične crkve neće imati razloga protiviti se, ako patron ne preuzimlje novih tereta, a župniku ostane dovoljno prihoda (congrua portio). Može pako dotacija stare crkve u vriednosti pasti ili nikakva biti. Crkveno je pravo imalo pred očima i dužnosti patronatske. Zar će patron, koji nemože niti staru patronatsku crkvu dotirati ili župnik, koji jedva može živjeti od postojeće dotacije, željeti steći patronat na novu crkvu, s kojim su i dužnosti spojene? Drugo je: crkva, imajuć pred očima ne samo to, da se popunjivanje crkvenih služaba s obzirom na prava patrona otegoćuje, već da i dužnosti patronatske mogu u svako vrieme biti težke, teži za tim, da se što više župa uvede, koje nisu pod patronatom, koje su liberae collationis. Mnogi i mnogi patroni rado bi se odrekli svoga prava, kada bi se samo mogao naći expediens za prenos patronatskih dužnosti. S toga crkva priznaje doduše sada postojeće patronate; ali nije niti u njezinu interesu, niti u interesu patrona, da ona priznade i pomnoženje patronata usljed same razdiobe župe. Samo uvjetno može, dapače mora ona to priznati; jer kada se ne može niti župniku matične crkve priznati bezuvjetno patronatsko pravo na novu crkvu, ne može se ni patronu, jer treba da jedan ili drugi, ili da obadva dopri-

Digitized by Google

nesu za uvedenje nove župne crkve toliko, koliko je za izvorno stečenje prava patronata potrebito.

Treba pri prosudjivanju ovoga pitanja imati dva glavna načela o patronatskom pravu pred očima. Prvo: da je patronatsko pravo nedjelivo (jus individuum), po tome za postojeću župu jedno patronatsko pravo, za novu novo patronatsko pravo, jer se prvo prenositi, t. j. razkomadati nemože i ne smije, a drugo, da je za izvorno stečenje istoga nuždan titulus ili način postanka. Crkveno pravo ne pozna načina stečenja patronata usljed razdieljenja postojećega beneficija, pak nemože drugo dopustiti, nego ili da ostane postojeći patronat za matičnu prebendu, ili da beneficijat matičnoga beneficija ili patron istoga na temelju valjana razloga steku nov patronat glede novoga beneficija.

Od pisaca meni poznatih nekoji samo razpravljaju ovo pitanje ili u tekstu ili u opazkama. Na razpravu Mejerovu u Dove-ovu archivu, u kojoj se bezuvjetno priznaje patronatsko pravo na novu crkvu patronu matične crkve, nadovezuje Richter u svom Lehrbuch des Kr. 1886. str. 620. u opazci 24. (pošto je uztvrdio, da patron matične crkve ne stiče spomenutoga prava) sljedeće primjetbe: U citiranoj konstituciji Pape Aleksandra III. ne radi se o prenosu postojećega patron. prava na novu crkvu, nego o stečenju patronata za novu samostalnu crkvu kao samostalan zavod, na koju se prvobitna zaklada patrona matične crkve nije prenijela. Odlučujuće riječi cit. pap. konstitucije, po kojih se svećenik filijalne crkve imade postavljati „ad praesentationem rectoris ecclesiae majoris cum canonico fundatoris assensu", znače po Mejerovu tumačenju to, da župnik matične crkve (kao sada novi patron poslje odcieplјenja) mora u buduće prigodom svakoga izpražnjenja filijalne crkve, vršeć svoje pravo praesentacije, iskati privoljenje (Zustimmung) patrona matična crkve; nu iste rieči po Hinschius-u (System des Kath. Kr. svezak II. str. 408., koji u tekstu uči, da patron matične crkve ne stiče samom diobom nikada patronat glede nove crkve, pa da ne ima pri predlaganju novoga župnika sa starim župnikom konkurirati), znače

Digitized by Google

to samo, da patron matične župe imade dati svoju privolu za odcieplјenje nove crkve. Richter poslje ovoga dodaje svoje mnienje, koje glasi: „Jednostavnije je i bolje odgovara savezu ove rieči protegnuti na zajedničku praesentaciju vlastnika odcieplјenoga imanja (villa), na čijem se zemljištu filijalna crkva gradi (odatle fundator) i koji takodjer za dotaciju svećenika iste crkve prilaže (20 akra zemlje). Ovaj protestantski kanonist, koji je u razlaganju prava katoličke crkve priznan kao objektivan, slaže se sa Silbernaglom posve u tome, da usljed diobe nastaje supatronat izmedju župnika staroga i fundatora novoga beneficija, samo što Silbernagl u svom djelu (Lehrbuch des Kath. Kr. 1880. str. 175. i 176.), brani donekle mnijenje Mejera i Permanedera proti Oberkampu (Archiv für Kr. Bd. XXXVI. § 307. Bd. XXXVIII. S. 472.) te veli doslovno: „O diobi patronatske župe ne govore izvori. Jasno je, da se pri diobi ima saslušati patron svjetovnjak; ali se nebi smjelo obazirati na njegov prigovor, kad je odcieplјenje nove župe nuždno. Drugčije se ima, kad se dijeli imetak patronatske crkve, osobito, kad je patronat osnovan na dotaciji. Budući je ovdje i samo patronatsko pravo u pogibelji, nesmije se patronatski beneficij bez privole svjetovnoga patrona razdieliti, a patron će si moći pridržati patronat na novo osnovani beneficij onom prigodom, kada svoju privolu dade". Na to se može primjetiti ovo. Veliko je pitanje, hoće li patron, koji za novu crkvu ništa ne prinosi, moći sebi pridržati patronat i na novu crkvu, jer toga prdržaja ili prenosa ne pozna crkveno pravo. Drugo je pitanje, hoće li patron i htjeti primiti patronat i s njim nove patronatske dužnosti preuzeti. Ako njegov patronat glede stare župe ostane i nadalje, kao što će i ostati, neima zanj nikakove pogibelji. Dakle svakako samo uvjetno može steći novi patronat.

Hinschius u svom velikom djelu „System des Kath. Kr. (do sada 5 svezaka) II. sv. str. 408. u tekstu i u opazci 4., III. sv. str. 22. i op. 2. pristaje uz one (Oberkamp i dr.), koji uče, da ne prelazi patronat od stare crkve i na novu, jer da treba glede ove ne samo patronat na novo steći, nego

Digitized by Google

se pita još i to: što bi bilo onda, kada nebi ni župnik matične crkve, ni njezin patron za utemeljenje nove crkve ništa dao ili učinio, već netko treći sve dade ili učini? Zar će i u ovom slučaju ona prva dva bezuvjetno steći patronatsko pravo na novu crkvu?

Po opazkama nekih do sada spomenutih pisaca pročitao sam i razprave ob ovom pitanja u Archivu. Spomenuti ću odmah razpravu prof. Silbernagla u Archivu sv. XLIV. str. 91. i slj., koji zabacuju tri gore spomenuta mnienja, osnovana tobože na konstituciji pape Aleksandra III. On veli proti Mejeru, učećemu, da se ono mjesto konstitucije odnosi na patrona matične crkve, da tu neima ni spomena o takovu patronu, već se misli fundator, koji želi na svom imanju crkvu sagraditi i dotirati, koji dakle istom poslje svih izvedenih čina postaje patronom. I proti Hinschiusu — koji veli, da se one rieči „cum canonico fundatoris assensu“ odnose na patrona matične crkve, koji imade dati svoju privolu za odciepljenje — veli Silbernagl, da se tu iztrgavaju rieči one iz naravnoga saveza, jer da se o kakovom protivljenju patrona matične crkve u konstituciji ništa ne spominje, jer ga i neima, pak izvodi dalje, da se privola vlastnika odciepit se imajućega diela župe, kao fundatora nove župne crkve, na praesentaciju župnika može sasvim dobro kao „kanonička“ nazvati, jer mu po kanonih takovo sudjelovanje pripada, pošto oni, koji ona tri čina za podpuno utemeljenje crkve propisana (fundatio, exstructio, dotatio) izvrše, stiču in solidum podpuni patronat, te istom kod izvršivanja patronatskoga prava mogu razlikosti sudjelovanja na površinu izaći. I Silbernagl slaže se s Mejerom u tome, da se kod nejednakoga sudjelovanja imade supatronat lege fundationis potanje urediti; ali u ovom slučaju, što ga citirana konstitucija spominje, ne izmedju župnika i patrona razdieljene župe, već izmedju utemeljitelja nove crkve i župnika matične crkve, jer samo doznačenjem crkvenih dohodaka onoga mjesta, koje se je imalo odciepiti, mogla se je nova crkva osnovati. U konstituciji na kraju nije papa trebao opetovano spomenuti canonicum fundatoris assensum, jerbo je imao pred očima

Digitized by Google

samo protivljenje župnika matične crkve i odredio, kada se izvede sve, što je za novu crkvu potrebito, pa ipak župnik matične crkve ne bude htio praesentirati, biskup će sam na predlog fundatora instituirati i prvi put i svaki put, kada supatron župnik ne bude se htio svojim pravom poslužiti. Silbernagl zaključuje svoju razpravu ovim riečima: c. 3. X. de eccles. aedif. III. 48. ne radi o diobi patronatske župe, ne imamo dakle u corp. j. c. o tome nikakove odredbe, pak se može samo to uztvrditi, da je za diobu patronatskoga beneficija privola patrona potrebita. Ovo zadnje je medju kanonistima ne preporno; ali kako sam gore spomenuo, dioba je župe upravni akt crkv. poglavarstva, pak će ga moći i proti patronu provesti, ako se njegovo postojeće patronatsko pravo ne dira.

Ne ima dvojbe, da se je do sada mnogo patronatskih župa razdielilo. Uprav ta obstojnost, što crkveno zakonodavstvo nije glede diobe ovakih župa nikakva posebna zakona izdalo, dokazuje, da je ovo pitanje posve jasno: da na ime ni župnik ni patron stare župe ne stiču usljed same diobe župe patronatsko pravo na novu župu, ali ga mogu steći ili zajedno ili svaki napose, kako ga može steći i mimo njih netko treći. Ako ono prvo bude, ima se regulirati lege fundationis izvršivanje prava patronata zajedničkoga ili mješovitoga. Patronatsko je prave eminentno crkveno pravo. Sva pitanja nanj spadajuća: kako postaje i kako prestaje, komu u konkretnom slučaju pripada, kako se izvršuje, idu pred forum ecclesiasticum. I bez propisa partikularnoga prava patronat ide pred spomenuti forum. Ako crkveno pravo i dopušta, da o nasljedstvu u realni laikalni patronat odlučuju zakoni pojedine države, koji nasljedno pravo normiraju, tim ono nije svoje pravo posvjetovnjačilo. Ako i jesu novija zakonodavstva patronatsko pravo pod svjetovnu jurisdikciju potegnula, nisu mu tim karakter crkv. prava oduzela, jer će se i državne upravne vlasti glede pitanja: kako patronat postaje, da li postoji ili ne, morati obazirati na crkv. pravo, dapače i na mnienje crkvenoga poglavarstva.[1]

[1] Zakon od 7. svibnja 1874. za zemlje zastupane u carev. vieću §§ 32. i 33.

Digitized by Google

Prepiranje ob ovom po mom mnienju je suvišno i bezkoristno. S toga sam ja ovu razpravu napisao bez obzira na polemiku, koja se je prvih mjeseci ove godine razmahala izmedju dva inače ozbiljna muža i bez obzira na konkretno pitanje, koje se je počelo riešavati uvedenjem nove župne crkve u Zagrebu. Biti će mi drago, ako čitaoci „Mjesečnika“ iz moga razlaganja sami budu mogli naći riješenje ovoga pitanja.[1]

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Kr. ugarski financijalni erar može samo tada tražiti prenos prava vlastničtva na svoju korist na nekretnine, ležeće u bivšem krajiškom području, ter uknjižene na ime „hrvatsko-slavonski krajiški zemaljski erar“, — ako prema propisom gruntovnoga reda dokaže, da upitne nekretnine u smislu §-a 14. zakona od 27. studenoga 1882. (sborn. broj 1. ex 1883.) imadu podpasti pod upravu kr. ug. ministarstva financija, dotično da pripadaju kr. ugarskom financijalnom eraru.

Na molbu kr. ugarskoga financijalnoga erara, zastupanoga po kr. ravnateljstvu erarskih pravnih posala u Zagrebu, proti kr. hrvatsko-slavonskom zemaljskom eraru, zastupanom po kr. državnom nadodvjetničtvu u Zagrebu, radi izpravka oznake vlastnika nekretnina u gruntovnom uložku broj 382. občine Novi Karlovci od imena „hrvatsko-slavonski krajiški zemaljski erar“, na ime „kr. ugarski financijalni erar“, — dozvolio je kr. kotarski sud u St. P. zamoljeni gruntovni izpravak odlukom od 11. kolovoza 1892. broj 1219 zemlj.

Uslied utoka kr. državnoga nadodvjetničtva u zastupanju hrvatsko-slavonskog zemaljskog erara preinačio je kr. banski stol riešenjem svojim od 9. siečnja 1893. broj 24.825 ex 1892. prvosudnu odluku i odbio molbu kr. ugarskog financijalnog erara, i to s razloga:

.... „jerbo po §-u 15. zakonom od 27. studenoga 1892. uzakonjene ces. i kr. naredbe od 15. srpnja 1881. glede sjedinjenja hrv.-slavonskog krajiškoga područja s kraljevinami Hrvatskom i Slavonijom, na koji se je i spomenuto ravnateljstvo za utvrdu svoga molbenoga zahtjeva pozvalo, — samo su one u bivšem krajiškom području nalazeće se erarske nekretnine, koje nisu namienjene svrham autonomne zemaljske uprave, prešle na ug. ministarstvo, pak je s toga imao molitelj dokazati, da livada upisana u

[1] Kad je ova rasprava već složena bila, našao sam u „Deutsche Zeitschrift für Kirchenrecht“ od Friedberga III. Bd. erst. Heft raspravu od A. i F. Allmanna ob ovom pitanju, u kojoj dolazi do istog rezultata.

Digitized by Google

gruntovnom uložku broj 382. Novi Karlovci, nije po utanačenom – u smislu §-a 14. iste ces. kr. naredbe — izmedju ugarskoga ministarstva financija i hrvat.-slav.-dalm. bana, ter previšnjom odlukom odobrenom uglavljenju — pridržana posebnim svrham autonomne zemaljske uprave, — bez kojega dokaza nemože se traženi izpravak vlastnika u gruntovnici dozvoliti". —

Proti toj riešitbi kr. banskoga stola uložio je molitelj previdni utok, koji je kr. stol sedmorice vrhovnom riešitbom od 27. travnja 1893. broj 1102 odputio i potvrdio napadnutu rješitbu banskoga stola, — „pošto nije izkazano, da upitna nepokretnost u smislu zakona od 27. studenoga 1882. (sbor. broj 1. ex 1883.) ima podpasti pod upravu kr. ugarskoga ministarstva, dotično da pripada kr. ugarskom financijalnom eraru, kako to propisuje gruntovni red". —*a*—

Ustanova §-a 2. zakona od 6. travnja 1881. (sbor. broj 16.) neima se u savez dovoditi sa uknjižbami pogodbenoga prava zaloga, jer se ovo dozvoliti imade ne gledeć na iznos uknjižbom prava zaloga osjegurati se imajuće tražbine. Ta ustanova odnosi se samo na ovršnu uknjižbu prava zaloga radi osjeguranja tražbinâ, za koje je nadležan mjestni sud.

Kr. kot. sud kao gruntovna oblast u K. dozvolio je proti J. B. odlukom od 12. siečnja 1892. broj 59 z. predbilježbu prava zaloga na njegov dio nekretnina, upisanih u grunt. uložku broj 261 porezne občine P., za osjeguranje dužnih M. M. 30 for. spp.

Povodom utoka J. B-a. proti toj odluci izdao je kr. banski stol riešenje od 15. lipnja 1892. broj 13.198, koje glasi:

... priobćuje se kr. kot sudu tomu ... za dalnju odredbu:

Da je kr. banski stol obnašao navedeni utok J. B-a. uvažiti, te usljed istoga napadnutu odluku toga kot. suda kao gruntovne oblasti preinačiti, i M. M-a. sa zahtjevom molbe njegove .... odbiti uz odredbu, da se ova uzkratna odluka zabilježi u gruntovnom uložku broj 261. občine P. na dielu J. B-a, a to s razloga, jerbo je tom molbom zaiskano zalogopravno osjeguranje tražbine od 30. for. spp. neposredno na nekretninah dužnikovih, za koju tražbinu bi u slučaju parnice nadležan bio po § 21. t. 2. zakona od 3. listopada 1876 o mjestnih sudovih i postupku pred njimi suditi mjestni sud občine G., a po §-u 2. zakona od 6. travnja 1881., kojim se preinačuju odnosno nadopunjuju ustanove §-a 6. i 61. zakona od 3. listopada 1876. o mjestnih sudovih i postupku pred njimi ne može se ovrha za takove tražbine dozvoliti na nekretnine dužnikove, dok nije dokazano, da je ovrha na pokretnine njegove bez uspjeha ostala; predmeti pako, na koje se nemože voditi ovrha, nego samo pod uvjetom, nisu prikladni ni za izvanovršno bezujetno osjeguranje tražbine.

Nu odpućuje se utočnik sa zahtjevom naknade utočnih troškova, jer takova u neparbenom postupku ne ide " —

Digitized by Google

Povodom previdnoga utoka M. M-a. izdao je kr. stol sedmorice svoju vrhovnu riešitbu od 29. rujna 1892. broj 2843, koja glasi:

„Uvaživ, da se po ustanovi §-a 2. zak. od 6. travnja 1881. (sbor. broj. 16.) izključuje prisilno utjeranje novčane tražbine, za koju je mjestni sud nadležan voditi ovrhu po gr. p. postupniku od 16. rujna 1852. i zakona od 17. prosinca 1876. prisilnom prodajom dužnikovih nepokretnosti, ako vjerovnik nije izkazao, da je ovrha na pokretne stvari dužnika, preduzeta po §-u 61. i slied zak. o mjestnih sudovih od 3. listopada 1876. ostala bezuspješna, —

uvaživ, da se ovim propisom glede prisilnoga utjeranja tražbine nisu promienile ustanove III. diela 1. pogl. gr. z. glede utvrdjenja pravâ i obvezâ, naročito § 1368. i sl. o. g. z., dočim su ustanove 6. poglavja II. diela gr. z. o pravu zaloga, naročito § 447., 449., 450., 451., 453., 454., 461. do 466. gr. z. u toliko taknute, da se sudačko pravo zaloga (§ 449. i 450. gr. z.) po propisu gradj. parb. postupnika nemože prije dozvoliti, dok nije dokazan bezuspješni pokušaj ovrhe na pokretnosti,

vidiv, da je ugovorom od 31. prosinca 1881. I. B. dozvolio Miji M. pravo zaloga na svoje nepokretnosti za osiguranje zajamne glavnice od 20 for., sa 8% kamatami i troškovi utjerivanja u neizvjestnom iznosu, koja je izprava, prama propisom § a 63, 87., 88., grunt. z. i §-a 119. gr. p. p. prikladna služiti temeljem za predbilježbu prava zaloga za glavnicu od 20 for., nije pako prikladna glede dalnjega iznosa od 10 for. na temelju dodatka od 8. ožujka 1887.

vidiv dakle, da se tu ne radi o ovršnom pravu zaloga, nego o predbilježbi pogobenoga založnoga prava, —

obnašao je usljed previdbenog utoka M. M. preinačiti napadnutu riešitbu banskoga stola, ter potvrditi odluku prvoga suda tom ipak promjenom, da se predbilježba dozvoljuje za glavnicu od 20 for., dočim se molitelj sa viškom od 10 for. odpućuje" —*a*—

Jedan te isti vjerovnik ne može radi druge svoje tražbine izhoditi pridruženje k ovrhi, koju je jur radi ine svoje tražbine izhodio; jer pridruženje k dražbi po smislu §-a 14. ovršne novele može izposlovati samo „drugi vjerovnik", a ne jedan te isti za svoju „drugu tražbinu".

U ovršnom predmetu K. U. po odvjetniku dru N. proti ostavini A. Sch-a po nasliednici M. Z. po odvj. dru. A. radi 1615 for. 35 nč. spp. dozvolio je kr. kot. sud u Z. u riešenju ročištnoga zapisnika od 4. srpnja 1892., sastavljenoga o saslušanju učestnika o vriednosti nekretnina ovršenice, te u konačnom riešenju dražbene molbe od 14. siečnja 1892. broj 622 gr., odlukom od 6. srpnja 1892. broj 9371. gr. ovrhovoditelju K. U. ovršnu dražbu nekretnina gruntovnog uložka br. 594, 832. i 843, obćine Z, upisanih na ovršenicu ostavinu A. Sch-a, dotično

Digitized by Google

pridruženje k dražbi ovih istih nekretnina, dozvoljenoj odlukom od 6. srpnja 1892. broj 9375 gr. *istomu ovrhovoditelju* radi 1544 for. 18 nč. spp.

Povodom utoka ovršenice izdao je kr. banski stol dne 10 kolovoza 1892. pod brojem 17483 sliedeće riešenje:

S razloga, što utjecateljica u svojem utoku naročito ističe, da se u ovom slučaju nije ovrhovoditelju moglo dozvoliti zamoljeno pridruženje, jer ovo predpolaže, da se molitelj može pridružiti k onoj prodaji, koju je drugi — od njega različiti — vjerovnik izhodio, što svakako ustanovi §-a 14. i sliedećih ovršne novele odgovara; —

s razloga, što je ovrhovoditelj mogao svoje dvie tražbine jednom molbom potjerati, te mu to spojenje nebi mogao zapriečiti § 4. točka 5. gr. p. p.;

s razloga što su prema ovomu izloženju navodi utjecateljice uvaživi, —

obnašao je kr. banski stol gore navedenu odluku preinačiti i ovrhovoditelja K. U-a. s njegovom povodnom molbom za prodaju gore navedenih nepokretnina odputiti. —

Na previdni utok ovrhovoditelja K. U. potvrdio je kr. stol sedmorice riešenjem od 21. listopada 1892. broj 3872. napadnutu riešitbu kr. banskoga stola s razloga u istoj navedenih.

—a—

K tumačenju §-a 454. o. g. z. i §-a 65. gruntovnoga reda. — Pravo nadzaloga na uknjiženu jamčevnu tražbinu stiče se samo u onoj mjeri, u kojoj jamčevna tražbina u vrieme, kad nadzalogovni vjerovnik vrši svoje pravo nadzaloga, u istinu postoji.

U parnici Ž. i A. H-a. po odvjetniku dru. Kr. proti s. štednom i eskomptom dioničkom družtvu u V. po odvj. dru. P. radi zahtjevanog izdanja brisovne namire glede tražbina od 150 for., 100 for. i 300 for., naduknjiženih s pravom nadzaloga na tražbinu H. S. S. od 350 for., uknjiženu na nekretninah upisanih u z. nap. broj 495 obć. B. spp., odbijeni su u I. i II. molbi tužitelji sa njihovim tužbenim zahtjevom. Druga molba obrazložila je svoju odbijajuću osudu ovako:

Već sama tužba pokazuje, da je zahtjev iste naprama tuženom družtvu neumjestan, jer zahtjeva od istoga, da prizna, da pravo založno, stečeno za korist H. S. S-a. na njihove nepokretnine pravno ne postoji, kad se tomu protive upravo ona dokazala, koja tužitelji u tom pogledu doprinose i kad s druge strane nisu ni tuženici zvani, da o pravih treće osobe dadu obvezivo očitovanje; nu sve da se i tuženici ovomu zahtjevu odazovu, nebi se moglo ni zahtjevu tužiteljevu shodno donieti osuda, kad ne predleži, da je H. S. S. privolio na brisanje prava založnoga na njegovu korist i da se tim očitovanjem ne krnje prava trećih osoba.

Digitized by Google

Kao što je i prvi dio tužbenoga zahtjeva neumjestan, ukazuje se i drugi dio neumjestnim, čim se od tuženoga družtva zahtjeva brisovna namira vhu naduknjiženih tražbina, a taj zahtjev neima nikakvog opravdanog razloga. Jedina bo okolnost, da tražbina H. S. S-a. više ne postoji i da je on to dne 20. listopada 1890. očitovao, ne može opravdati zahtjeva, da se brišu tražbine, za koje je pravo nadzaloga 10 lipnja i 14 lipnja 1890. stečeno, a i ne može već za to, jer se ni ne tvrdi, a kamo li dokazuje, da je tuženo družtvo, stičuć pravo nadzaloga, postupalo mala fide, niti se ga ni najmanje ne tiče ona okolnost, da li i u kojem obsegu uknjižena tražbina, na koju ono nadzalog steći namjerava, postoji ili ne, jer je za to dovoljno, da je ta tražbina nadjena uknjiženom i da su oni mogli na istu steći pravo nadzaloga.

Osim toga morali bi tužitelji dokazati, da je tuženo družtvo iz kojega drugoga razloga dužno odazvati se njihovomu zahtjevu na izdanje brisovne namire, nu oni to ne učiniše; za to je pogledom na ove i one po prvom sudu navedene razloge opravdana prizvana osuda, te se ona radi toga mora potvrditi.

Kr. stol sedmorice vrhovnom osudom od 19. kolovoza 1892. broj 1962 preinačio je usljed izvanrednog previda tužitelja suglasne osude nižih sudova i sudio:

Tuženo s. družtvo u V. dužno je u roku od 14 dana priznati, da u korist tvrdke H. S. S. uknjiženo na nepokretnostih tužitelja zemlj. broj 495 obć. B., usljed odluke od 16. lipnja 1888. br. 3066 pravo zaloga za glavnicu od 350 for. ne obstoji, ter je usljed toga dužno tužiteljem izdati brisovnu izpravu glede svojih pravom nadzaloga na tražbinu od 350 for. osiguranih tražbina od 150 for., 100 for. i 300 for., jer će inače ova vrhovna riešitba imati moć te tabularne brisovne izprave, na temelju koje će tužitelj moći rečeno pravo nadzaloga tuženika brisati dati. Parbeni troškovi u sve tri molbe se medju strankami medjusobno prebijaju.

Razlozi: Na nepokretnostih tužitelja, unešenih u zemlj. broj 495 općine B, uknjiženo je temeljem jamčevne izprave od 13. svibnja 1888. pravo zaloga za glavnicu od 350 for. za korist H. S. S-a., na koju glavnicu je pod red. brojem 10., 11. i 12. naduknjiženo ovršno pravo nadzaloga za glavnice od 150 for., 100 for., 300 for. spp. na korist tuženoga družtva.

Glasom napomenute jamčevne izprave tužitelja od 13. svibnja 1888. imalo je uknjiženo pravo zaloga za korist H. S. S-a. služiti za sigurnost za mjenbene i zajmovne tražbine, kojimi će se tužitelji kod H. S. S-a. tekar zadužiti (§ 65. grunt. reda).

Glasom sudbene nagode od 20. listopada 1890. broj 16234, sklopljene usljed tužbe tužitelja Ž. i A. H-a. na izdanje brisovne namire glede

Digitized by Google

glavnice od 350 for., privolio je H. S. S. na uknjižbu brisanja prava zaloga radi 350 for. u zemlj. broj 495. općine B.

Na temelju toga stanja stvari traže tužitelji od tuženoga družtva, kao nadzalogovnoga vjerovnika, dozvolu za brisanje njegovoga prava nadzaloga, uknjiženoga na tražbinu H. S. S-a od 350 for. za njegove tražbine od 150 for., 100 for., i 300 for. spp., kojemu zahtjevu tuženo družtvo uzkraćuje privolu, upiruć se na svoje, u vjeri na javne knjige stečeno, pravo nadzaloga prije, nego je tražbina H. S. S-a u javnih knjigah brisana bila.

Kada se pak uvaži, da je tuženo družtvo steklo svoje pravo nadzaloga na jamčevnu glavnicu H. S. S-a., uknjiženu po §-u 65. grunt. reda za sigurnost mjenbene i zajmovne tražbine, za koje će se tužitelji tekar H. S. S-u. zadužiti, a ne na tražbinu u stalnom iznosu postojeću, kako to predpostavlja § 449. o. g. z.;

kada se uvaži, da je tuženo družtvo u dobroj vjeri na javne knjige moglo steći pravo nadzaloga na uknjiženu jamčevnu glavnicu svoga dužnika H. S. S. samo u onoj mjeri, kako jamčevna tražbina ovoga napram tužiteljem u istinu postojala bude u vrieme, kada ono kao nadzalogovni vjerovnik svoje pravo nadzaloga vršilo bude, pošto je pravo stečeno, kada još tražbine H. S. S-a. nisu postojale, što je iz javnih knjiga vidljivo bilo;

kada se uvaži, da tuženo družtvo tečajem parnice ni uztvrdilo nije, da H. S. S-r proti tužiteljem imade kakovu efektivnu tražbinu, za koju bi uvjetno s pravom zaloga uknjižena glavnica od 350 for. sigurnost pružati imala;

to se tuženo družtvo nemože pozivati na vjeru u javne knjige, ni na ustanove §-a 469. o. gr. z. to tim manje, što njegovo pravo nadzaloga odvisi od uvjetno uknjiženoga prava zaloga H. S. S-a., koje on prema §§ 449., 454. i 455. o. g. z. nije mogao inače dalje u podzalog ustupiti, nego opet uvjetno prama faktično postojećoj tražbini napram tužiteljem.

S toga valja uz preinačenje suglasnih nižih osuda, koje u zakonu opravdane nisu, suditi po zahtjevu tužbe uz preboj ipak parbenih troškova, pošto je tuženo družtvo tim, što je kod doljnih sudova uspjelo, dovoljno izkazalo, da se nije iz objesti u parnicu upustilo. —*a*—

Mora li se posebnom molbom iskati gruntovno zabilježenje parnice? — K tumačenju §-a 104., 148. i 155. grunt. reda.

M. Š. predala je sudu tužbu proti ostavini J. F. na priznanje prava vlastnosti nekretnina, upisanih u grunt. uložku broj 2. općine Č-P. i podjedno zatražila zabilježbu iste tužbe u sada navedenom gruntovnom uložku.

Ovomu zahtjevu udovoljilo je kr. kotarski sud u K. odlukom od 25. studenoga 1892. broj 7449 gr.

Usljed utoka skrbnika tužene ostavine J. F. odvjetnika B. ukinuo je

Digitized by Google

kr. banski stol riešenjem od 17. veljače 1893 broj 3307. prenavedenu odluku u napadnutom dielu, ter tužiteljicu sa zahtjevom njezinim glede zabilježbe tužbe odputio na nadležnu gruntovnu oblast, i to s razloga, jer da se zabilježba prepornosti ili tužbe imade tražiti kod gruntovne oblasti posebnom grutovnom molbom, kako se to jasno izpostavlja iz ustanova §-â 148. i 155. grunt. reda.

Povodom previdnoga utoka tužiteljice proti ovoj riešitbi banskoga stola, izdao je kr. stol sedmorice dne 4. svibnja 1893. pod brojem 1266 sliedeću vrhovnu riešitbu:

Kr. stol sedmorice: „uvaživ, da se u predležećem slučaju ne radi o tužbi, predvidjenoj u §-ih 148. i 155. gruntovnoga reda, pa da je kr. kotarski sud u K. podjedno i gruntovna oblast glede nekretnina, naznačenih u tužbi primlj. dana 21. studenoga 1892. broj 7449 gr.;

vidiv po tom, da je kr. banski stol utok tužene ostavine proti prvosudnoj odluci meritorno riešiti imao,

obnašao je povodom previdnoga utoka tužiteljice M. Š. bansko-stolnu riešitbu po §-u 345. gr. p. p. ukinuti i kr. banskomu stolu naložiti, da utok tužene ostavine proti prvosudnoj odluci, gore navedenoj, iznovice u pretres uzme, te ga mimo iztaknutog neosnovanog ukidnog razloga rieši po propisu zakona".

(Dodaje se, da je u smislu ove vrhovne riešitbe kr. banski stol prenavedeni utočni predmet uzeo u ponovni meritorni pretres, ter gore navedenu prvosudnu odluku preinačio i tužitelja sa zahtjevom zabilježbe predane tužbe odbio, jer neima slučaja, u kojem je po zakonu dozvoljena zabilježba tužbe.) —*a*—

Gruntovna zabilježba o zametnutoj parnici imade se dozvoliti samo tada, ako se izpostavi prepornost koje uknjižene stavke, odnosno uknjiženoga prava, dotično samo u slučajevih, u kojih je takova zabilježba dopuštena po izričnih ustanovah gradj. p. p., po posebnih propisih gruntovnoga reda (§ 148., 152. i 155.) ili po specijalnom kojem zakonu. — Prinos k tumačenju §-a 104. grunt. reda.

Na tužbu D. M. po odvj. dru. B. proti L. C. po odvj. N. C. na priznanje te izpunjenje pogodbe glede nekretnina k. broj 59 na B., upisane u grunt. ul. broj 71 občine B. spp. odredio je kr. kotarski sud u K. za ustmenu razpravu ročište, ter podjedno na molbu, stavljenu u tužbi de praes. 29. studenoga 1892. broj 12487. gr. odredio zabilježbu prepornosti prava vlastničtva gore naznačenih nekretnina temeljem napomenute tužbe.

Kr. banski stol povodom utoka tuženice L. C., uloženoga proti potonjoj točki prvosudne odluke, potvrdio je riešenjem od 15. veljače 1893. broj 2401 napadnuti dio te odluke s tim ipak ograničenjem, da se zabilježba prepornosti odnositi ima lih na kuću broj 59 na B.

*

Digitized by Google

Razlozi: „Vidiv, da se u § 104. grunt. reda izrikom navodi kao predmet zabilježbe zametnuta parnica, vidiv, da se u pomanjkanju daljnih ustanova o vrsti parnice, prikladne za zabilježbu, uzeti može samo parnica, koja smjera na stečenje stvarnoga prava na nepokretnost i to u toliko, u koliko bi se uspjeh parnice, uzsliedivšimi promjenami u gruntovnici osujetiti mogao;

vidiv, da je premetom tužbe istina obligatorni odnošaj, ali da isti smjera na stečenje prava vlastnosti kuće, dakle stvarnoga prava; jer se ište izdanje izprave, prikladne za prenos prava vlastnosti na ime tužitelja sa imena tužene;

vidiv, da i u pogledu načina, kojim se takova zabilježba o zametnutoj parnici udjelotvoriti ima, osim u §-u 148. gruntovnoga reda, te naredbe ministra pravosudja od 19. rujna 1860., drugih propisa neima, a u potonjoj naredbi da se izrikom dozvoljuje, da se takav zahtjev staviti može i kod gruntovne oblasti i kod gradjanskoga, u stvari postupajućega, suda;

vidiv, da je u prvoj molbi postupajući sud: gruntovna oblast i gradjanski sud, dakle je u stanju prosuditi narav tužbe, koju podjedno izravno rieśava, te ne treba gruntovnoj oblasti, koja lih zamolbu ovršiti ima, nikakovih dalnjih podataka priobćivati;

vidiv, da se ne napada, što je zabilježba zamoljena u tužbi u mjesto posebnim podneskom,

obnašao je uz odpućenje utoka potvrditi napadnutu odluku prvoga suda tim ipak ograničenjem, da se zabilježba odnositi ima lih na kuću broj 59, jer se tužbeno obrazloženje lih iste tiče.

Trošak utočni ima po §-u 573. gr. p. p. sama utjecateljica nositi.“

Povodom izvanrednoga previdnoga utoka L. C. izdao je kr. stol sedmorice dne 4. svibnja 1893. pod brojem 1364 sliedeću vrhovnu riešitbu:

Kr. stol sedmorice uvaživ, da § 104. grunt. reda doduše napominje medju ostalimi gruntovničkimi bilježkami i zabilježbu o zametnutoj parnici, no da ovakovoj zabilježbi ima mjesta samo u onih slučajevih, u kojih je ona dopuštena po ustanovah gradjanskoga postupnika po posebnih propisih gruntovnoga reda (§§ 148., 152. i 155.) ili po specijalnom kojem zakonu (kao na pr. po §-u 3. naredbe ministarstva pravosudja od 19. rujna 1860., broj 120. sbornika od godine 1864.; u slučaju predvidjenom u §-u 15. zakona od 16. rujna 1876. broj 80. sbornika o sastavljanju gruntovničkih uložaka itd.), pa da ovakova zabilježba ima samo tu svrhu, da se postigne pravna posljedica, koja je po različitosti slučaja skopčana s njom po zakonu (§ 104. sl. b. grunt. reda);

uvaživ, da u predležećem slučaju ne ima mjesta zabilježbi o zametnutoj parnici niti po propisih gruntovnoga reda, niti po drugoj kojoj ustanovi zakona;

obnašao je povodom izvanrednoga previdnoga utoka L. C. dolnjo-

Digitized by Google

sudne odluke u onom dielu, kojim se tužitelju dozvoljuje zamoljena zabilježba priepornosti prava vlastničtva gore naznačenih nekretnina po §-u 318. gr. p. p. preinačiti, a tužitelja s njegovim zahtjevom, tičućim se zabilježbe tužbe de praes. 29. studenoga 1892. broj 12487 gr. kao neosnovanim odputiti.

Trošak utoka ima utjecateljka sama nositi. —

—*a*—

B. Kazneno.

K tumačenju §-a 199. sl. c) k. z.

Osudom kr. sudbenog stola u M. od 13. travnja 1892. broj 2456 k. z. proglašeni su H. P. i M. K. krivimi zločinstva prevare u smislu §-a 197. i 199. sl. c) k. z., počinjenog time, što su dana 27. rujna 1891. na vanjskom kraku vage, opredieljene za mjerenje žita, u njihovom javnom obrtu sa hranom izvadili jedan klinčić tako, da se je na utez od 1 klgr. mjesto 10 klgr. moralo staviti 12 klgr., a osim toga na dolnjoj strani zdjelice za uteze komadić gvoždja metnuli, pa da su se tako hoteći si steći nepravičnu dobit u M. u svom javnom obrtu poslužili kod kupovanja žita od A. G. iz K., krivom vagom, te tako A. G. himbenim predstavljanjem, da je vaga prava, zaveli u bludnju, usljed koje je on imao pretrpiti štetu u svom imetku, te je u istinu štetu od 2 for. 8 nč. i pretrpio.

Ništovnu žalbu obtuženika, — u kojoj se ističe, da § 199 sl. c) k. z. u njemačkom, kao jedino autentičnom tekstu, upotrebljuje rieč „Mass u. Gewicht", te normira, da je onaj počinio zločinstvo prevare, koji se služi timi lažnimi predmeti, a ne vagom, jer „Gewicht" ne znači vaga, već samo utez, a prema tomu da kazneni zakon nije pružio osobitu zaštitu i proti upotrebi krive vage, držeći, da se publika vrlo lahko može uvjeriti o valjanosti ili nevaljanosti vage na prvi pogled, — zabacio je kr. stol sedmorice kao kasacionalno sudište riešitbom svojom od 17. rujna 1892. broj 2352 sa sliedećih razloga:

Obtuženi H P. i M. K. pobijaju prvosudnu osudu s pozivom na t. 5. i 10. §-a 277. kp., te obzirom na točku 10. navadjaju, da oni nisu u svom javnom obrtu rabili krivi i manji utez (Gewicht), a prema tomu da se već iz rečenoga razloga njihovo djelo ne može smatrati po naravi čina kao zločinstvo prevare u smislu §-a 199. sl. c) k. z

Nu ako se i mora dopustiti, da obtuženici nisu rabili bud manji bud krivi utez u svom javnom obrtu, to neima dvojbe, da se ustanova §-a 199. sl. c) k. z. uporabiti ima i u onom slučaju, ako vaga ma skojega razloga, a napose radi na njoj hotimično učinjenih preinaka pravu mjeru nepokazuje i ako je to obrtniku poznato, presudni sud je pako ustanovio, da je na vagi obtuženika bio izvadjen jedan klinčić, a na dolnjoj strani zdjelice za uteze, da je metnut

Digitized by Google

bio komadić gvoždja, i da je ta preinaka prouzročila, da se je na utez od 1 klg. moralo u mjesto 10 staviti 12 klg. težine, s toga se ništovna žalba u tom pravcu zabaciti mora". *Dr. O.*

Aktivni vojnik, koji je na privremenom dopustu, spada pod vojničku sudbenost.

(Žalba ništovna na obranu zakona. — Riešitba kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice kao suda kasacijonalnoga od 29. travnja 1893. br. 1406.)

Kr. kot. sud u K. osudio je osudom svojom od 28. studenoga 1892. broj 290 St. M. radi prekršaja proti sigurnosti vlastničtva, označenog u §-u 460. kz., po §-u 460. kz. na kazan zatvora od mjesec dana.

Usljed žalbe ništovne, podnešene po kr. državnom nadodvjetničtvu, na obranu zakona, sudio je kr. hrv.-slav.-dalm. stol sedmorice iza obavljene u punom vieću javne razprave:

Osudom kr. kot. suda u K. od 28. studenoga 1892. broj 290. kojom je S. M. radi prekršaja suprot sigunosti vlastničtva, označenog u §-u 460. k. z. krivim proglašen i na zatvor od jednoga mjeseca osudjen, zakon je u §-u 62. alin. 1. i 2. zakonsk čl. VI: 1889. i u §-ih 1., 57. i 60 k. p. povriedjen, ter se osuda ta ukida i odredjuje, da spisi budu ustupljeni nadležnomu vojničkomu sudu na postupanje.

Razlozi: Pravomoćnom osudom kr. kot. suda u K. od 28. studenoga 1892. broj 290 proglašen je St. M. krivim prekršaja suprot sigurnosti vlastničtva § 460. k. z., počinjena dne 7. studenoga 1892. na štetu M. C. i odsudjen je na kazan zatvora od mjesec dana, koju je i pretrpio.

Po izvješćih zapovjedničtva c. i kr. 5. kopljaničke pukovnije u V. od 25. studenoga 1892. i zapovjedničtva 2. eskadrone iste pukovnije u B. od 5. ožujka 1893. broj 61, podnešenih predpostavljenim zapovjedničtvom, dozvoljen je bio kopljaniku St. M. bolesti radi tromjesečni dopust, koji je dne 28. srpnja 1892. nastupio. Kako se nadalje iz spisa vidi, nije St. M. nakon izmaka toga dopustnoga vremena svoju vojnu službu nastupio, nego se zadržao oko mjesta K.

Prema tomu se je St. M. dne 7. studenoga 1892., kada je počinio kradju, radi koje je osudom kr. kot. suda u K. od 28. studenoga 1892. broj 290 osudjen, nalazio kao aktivni vojnik na privremenom dopustu, a po alin. 1. i 3. §-a 62. zak. čl. VI: 1889. (sbor. broj 23.) spadaju osobe vojničke, koje stoje u djelatnoj službi, a nisu trajni dopustnici, pod vojničke kaznene i zaptne propise.

Po tom je po §-u 57. k. p. kazneni postupak proti St. M. pripadao ne gradjanskomu, nego vojničkomu kaznenomu sudu, pa je s toga osuda kr. kotarskoga suda u K. od 28. studenoga 1892. broj 290. radi absolutne nenadležnosti sama po sebi ništetna i bez svake pravne krieposti i njom

Digitized by Google

je povriedjen zakon u §-u 62. al. 1. i 2. zakonsk. članka IV: 1889. i u §-u 1., 57. i 60. k. p.

S toga valja spomenutu osudu po §-u 286 II. k. p. ukinuti, ter odrediti, da se spisi ustupe nadležnomu vojnomu sudu.

Vojni bjegunac spada pod sudbenost vojničku.

(Žalba ništovna na obranu zakona. — Riešitba kr. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 6. svibnja 1893. broj 1274).

Kr. kotarski sud u N. G. osudio je osudom od 27. studenoga 1892. broj 3941 kz. Gj. K. radi prekršaja prevare, označenog u §-u 461. k. z. te pokušaja prevare po §-u 461. k. z. obzirom na § 8. k. z. na kazan zatvora od mjesec dana i po §-u 249. k. z. nakon pretrpljene kazni na odpravljenje iz kotara N. G.

Povodom žalbe ništovne, podnešene po kr. drž. nadodvjetničtvu na obranu zakona, sudio je kr. hrv.-slav.-dalm. stol sedmorice iza obavljene u punom vieću javne razprave, da je gore navedenom osudom kr. kot. suda u N. G. od 27. studenoga 1892. broj 3941 kz., kojom je Gj. K., premda kao vojnički bjegunac spada pod vojničku sudbenost radi izvedenoga i pokušanoga prekršaja suprot sigurnosti vlastničtva, označenoga u §-u 461. k. z. osudjen bio na kazan zatvora od jednoga mjeseca, povriedjen zakon u §-u 62. alin. 3. zak. čl VI. od god. 1889. ob obranbenoj sili i u §-ih 1., 57. i 60. k. p. — pa s toga je obnaša otu osudu po §-u 286. II. k. p. obzirom na § 434. k. p. kao ništetnu ukinuti, ter kr. kot. sudu u N. G. naložiti, da ustupi dotične spise po §-u 57. k. p. nadležnom c. i kr. vojničkom sudu na uredovanje.

Razlozi: Pravomoćnom osudom kr. kot suda u N. G. od 27. studenoga 1892. broj 3941 proglašen je Gj. K. krivim prekršaja prevare §-a 461. k. z., počinjenoga dne 17. studenoga 1892. u N. G. na štetu N. O. i prekršaja prevare na štetu V. O. i odsudjen je na kazan zatvora od mjesec dana, koju je i pretrpio.

Glasom prijave zapovjedničtva 9. satnije c. i kr. pješačke pukovnije baruna S. br. 78 u O. od 31. listopada 1892. broj 24. i dopisa zapovjedničtva iste pukovnije od 15 siečnja 1893. broj 137 jest Gj. K. dne 29. listopada 1892. od svoje čete c. i kr. pješačke pukovnije broj 78 iz O. pobjegao, a dne 1. siečnja 1893. po gradskom redarstvu u Š. uhićen i vojničkoj oblasti predan. Po §-u 57. k. p. ostaje i nadalje vojničkim sudovom priuzdržan kazneni postupak proti osobam, koje po osobitih propisih stoje u slučajevih kaznenih pod sudbenosti vojničkom.

Po §-u 62. alin. 3. zak. čl. VI. od god. 1889. ob obranbenoj sili (sbor. broj 23. god. 1889.) stoje pod vojničkimi kaznenimi i zaptnimi propisi osobe, koje stoje u trajnoj ili u privremenoj djelatnoj službi zajedničke vojske, bojnoga pomorstva ili domobranstva.

Digitized by Google

Pošto je Gj. K., stojeći u djelatnoj službi kod c. i kr. pješačke pukovnije baruna S. br. 78. u O., od čete svoje pobjegao i u tom bjegstvu počinio delikt, radi kojega je osudom kr. kotarskoga suda u N. G. od 27. studenoga 1892. broj 3941 osudjen, nije po §-u 62. zak. čl. VI. od god. 1889. za kazneni progon nadležan bio gradjanski, nego vojnički kazneni sud, pa je po tom osudom tom povriedjen zakon u §-u 62. zak. čl. VI. od god. 1889. i § 1., 57. i 60. k. p., a osuda je ta već sama po sebi ništetna i bez svake pravne krieposti.

U tom stanju stvari valja povodom žalbe ništovne kr. državnog nadodvjetničtva, uložene na obranu zakona po §-u 286. st. II. k. p. obzirom na § 434. k. p. izreći, da je napomenutom osudom povriedjen zakon u prenavedenih ustanovah, pa podjedno ukinuti tu osudu i odrediti, da se dotični spisi ustupe nadležnom vojničkom sudu na uredovanje (§ 57. k. p.).

Iz upravne prakse.

Ovlašteno-odsutnim smatra se onaj, koji je nakon potajne diobe, bila ta i nevaljana, bio prisiljen zlim postupkom zadrugara otići sa posjeda.

Zadruga T. iz L. k. br. 58. podielila se prije 19 godina potajno na 2 diela tako, da je polovicu zadružnoga imutka dobio Antun i Pavao, a drugu polovicu Marijan, Tadija i mld. Karlo, dočim su faktično bile u toj zadruzi 3 loze naime pok. Blaž, otac Marijana i Tadije, pak Gjuro djed mld. Karla, i pok. Fabijan, otac Antuna i Pavla. Pošto je tom potajnom diobom prikraćen bio mld. Karlo i pošto ista nije prama §-u 26. zak. od 3. ožujka 1874. bila prijavljena oblasti, to je kr. kotarska oblast u D. M. odlukom od 14. srpnja 1889. broj 3193 odlučila, da se potajna dioba ukida, a zadruga da se imade dieliti na 3. diela prama gornjim lozam. Usljed utoka Antuna i Pavla, koji zahtievahu, da se potajna dioba potvrdi, te usljed utoka Stjepana, sina Marijana, koji ne priznaje ovlaštenje oca si, jer je isti otišao sa posjeda prije 16 godina, te prama tomu traži, da se on smatra predstavnikom loze, potvrdio je upravni odbor u O. riešitbom od 18. rujna 1890. broj 536. napadnutu odluku s razloga, što je dioba izvedena potajno bez obzira na onda bivšega jošte mld. Karla i na očitu prikratu njegovu, te s razloga, što nije dokazano, da je Marijan bez dozvole kuće gospodara iz zadruge izbivao. Usljed ponovnog utoka Stjepanova potvrdila je kr. zem. vlada riešitbom od 30. siečnja 1893. broj 12605 ex 1892. obe odluke i to s razloga, jer odsuće Marijanovo nije bilo neovlašteno, nego je upravo zlim postupkom utjecatelja bilo prisiljeno nakon potajne diobe.

Dr. Krid.

Digitized by Google

Prepor u pogledu ovlaštenja prava na šumu spada pred sudbenu oblast. Ovrhu za utjerivanje daća dozvoljava upravni odbor.

Urbarskoj obćini K. podielila je kr. zem. vlada pod 25. siečnja 1890. broj 48636 ex 1889. svotu od 4000 for. iz njihove šumske glavnice u svrhu namirenja poreza i drugih javnih daća. Tom prigodom stavilo je vlastelinstvo u V. zahtjev, da se i njemu dopita dio odpadajući na prikupljeni urbarski posjed te da se prigodom razdjelbe izplaćuju i vlastelinske urb. arendalne daće, likvidirane po bivšoj kr. podžupaniji u V. — Kr. kotarska oblast u S. odbila je odlukom od 16. tvavnja 1891. br. 3108. prvi zahtjev s razloga, jer vlastelinstvo nije dokazalo, da je dotični posjed urbarijalne naravi, a po tom mu obzirom na § 41. naredbe od 4. ožujka 1871. br. 2144 nepripada niti pravo na šumsku glavnicu, dočim u pogledu drugoga zahtjeva odlučila je, da se od ostatka, koji ostane nakon podmirenja javnih daća, imade za vlastelinstvo uztegnuti od pojedinih dotične dužne svote, a to s razloga, jer je kr. zem. vlada podielila dotičnu svotu za namirenje poreza i drugih javnih daća, a urb. daće nisu prama §-u 3. naredbe od 24. travnja 1854. u pravom smislu javne daće, već su samo privatne tražbine, koje uživaju blagodat poput javnih daća.

Proti toj odluci uložiše urb. obćina i vlastelinstvo utok, a upravni odbor u O. odlučio je riešitbom od 9. studenoga 1891. broj 994, da se odluka kr. kot. oblasti u pogledu prvoga zahtjeva iz navedenih razloga potvrdjuje, dočim se u pogledu drugoga zahtjeva ukida s razloga: „što je kotarska oblast, uztegnuv svote od pojedinih urb. ovlaštenika u svrhu podmirenja urb. arendalnih daća, ovršno proti strankam postupala, na što nije ona, niti vlastelinska uprava ovlaštena bila, pošto se ovrha za ove daće može voditi samo na temelju dozvole upravnoga odbora, izhodjene po vlastelinstvu, kako to čl. 2. §-a 20. c. n. od 26. rujna 1857. dokazuje". — I proti tomu uložiže gornji utok, a na to je uzsliedilo po kr. zem. vladi pod 22. veljače 1893. br. 49514 ex 1892. sliedeće riešenje:

„Prvi dio gornje drugomolbene odluke preinačuje se s razloga, što se ovdje radi o privatopravnom pitanju, kojega riešavanje spada u nadležnost sudbenih oblastih, ako nebi nagoda, pokušana po političkoj oblasti medju strankami, uspjela.

Prepori naime o samom pravu na suuživanje za korist pojedinih urb. obćinah segregiranih urbar. pašnjaka i šuma spadaju na nadležnost sudbenih oblasti. Ali političke oblasti imadu, kada se radi u ovakovih preporih, po analogiji §-a 61. patenta od 2. ožujka 1853. prije svega izmedju parbećih se stranaka pokušati nagodu, držeć se pri tom načela, zastupanog u naredbi kr. zem. vlade, odjela za unutarnje poslove, od 17. srpnja 1886. broj 35978, po kojem je upitno pravo vezano nerazlučivo o posjed urb. selišta, i tek, ako nebi nagoda za rukom pošla, imadu političke

Digitized by Google

oblasti, štiteć posjed privremeno, parbeće stranke odputiti na redoviti put pravde.

Prema gore navedenom ima upravna oblast prve molbe u nazočnom slučaju medju strankami pokušati nagodu, koja ako neuspije, imati će postupajuća oblast uputiti stranke pred sudove.

Glede drugoga diela iztaknute drugomolbene odluke opaža se, da nije upravni odbor odputio zahtjev vlastelinstva V. u pogledu ovršnog namirenja zaostalih urb. daća iz tangenta, pripadajućih pojedinim dužnikom iz šumske glavnice urbar. obćine K. nego je samo ukinuo tomu zahtjevu djelomice udovoljujuću odluku kot. oblasti u S. kao sa formalno — pravnoga gledišta nezakonitu, jer nenadležno izrečenu, pa s toga nastaje pitanje, da li je kasatorna odredba upravnoga odbora osnovana? — Tičuć se toga pitanja smatra kr. zem. vlada, odjel za unutarnje poslove, napadnutu riešitbu upravnoga odbora po zakonu opravdanom gledom na ustanove §-a 20. ces. naredbe od 26. rujna 1857., §. 41. i 42. zakona od 5. veljače 1886. ob ustroju županijah itd., te § 25. točku 1. zakona od 5. veljače 1886. ob upravnih odborih u županijah, iz kojih posve jasno proizlazi, da podieljivanje dozvole ovrhe radi ućeranja zaostalih urb. daća spada na nadležnost župan. upravnih odbora. Primjećuje se pako i to, da se upravni odbor nije imao samo ograničiti na to, da ukine prvomolbenu odluku u odnosnom dielu, nego je obzirom na propis §-a 20. ces. naredbe od 26. ruja 1857., po kojem se molbe za dozvolu ovakovih odredaba mogu predati prvomolbenoj političkoj oblasti, kako je to vlastelinstvo u V. učinilo, imao ujedno u vlastitom djelokrugu riešiti spisom prileżeću odnosnu ovršnu molbu vlastelinstva V. Po čem kr. zem. vlada, odjel za unutarnje poslove, upitni dio napadnute riešitbe tog upravnog odbora potvrdjuje, ali uz nalog da upravni odbor pomenutu ovršnu molbu u pretres uzme i na istu riešenje izda". *Dr. Križ.*

SVAŠTICE.

(Medjunarodna kriminalistična udruga.) Zemaljska grupa *hrvatska* konstituirala se je i u Zagrebu, izabrav predsjednikom presvietloga gospodina Vjekoslava *Klcina* predstojnika kr. vladnoga odjela za pravosudje, podpredsjednikom presvjetloga gospodina Ottona *Spitzera* kr. državnoga nadodvjetnika, a tajnikom dra. Josipa *Šilovića* tajnika kr. zemaljske vlade, odjela za pravosudje.

U br. 6. „Mjesečnika" priobćismo, da će medjunarodna kriminalistična udruga držati četvrtu obću glavnu skupštinu od 26. do 28. lipnja 1893. u Parizu, a dnevni red glavne te skupštine i pitanja, koja će se na istoj razpravljati, priobćismo u br. 4. „Mjesečnika", ter je k tamo navedenim razpravam dodano jošte kao četvrta točka dnevnoga reda pitanje: „Kako da se zaprieči prosjačenje i skitanje?".

Digitized by Google

Na tu glavnu skupštinu odputovali su kao zastupnici hrvatske grupe u Pariz dana 13. lipnja 1893. presvjetli gospodin državni nadodvjetnik Otto Spitzer i tajnik pravosudnoga odjela zemaljske vlade i suurednik „Mjesečnika“ dr. Josip Šilović, koj će napisati za „Mjesečnik“ razpravu ob uspjehu viećanja na spomenutoj općoj glavnoj skupštini.

Našim pravnikom preporučamo opetovano, da se upišu kao članovi medjunarodne kriminalističke udruge, o kojoj je pobliže čitao u skupštini pravničkoga družtva dana 26 studenoga 1892. dr. Josip Šilović. Članarina iznosi godišnjih 6 maraka, a prijave prima tajnik hrvatske grupe dr. Josip Šilović.

KNJIŽEVNE OBZNANE.

(Katoličko crkveno pravo. Napisao dr. Ferdinando Belaj, profesor crkvenog prava u bogoslovnom fakultetu kr. sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu. Svezak I. Osm. Str. 391.) S veseljem pozdravljam prvo djelo o crkvenom pravu, napisano na čistom hrvatskom jeziku. Dobro će doći svakomu, tko se ikoliko crkvenim pravom zanima. Osim ženitbenoga prava, koje će na pose drugi svezak sačinjavati, razložio je g. pisac pregledno sve postojeće crkveno pravo. Gosp. pisac odabrao je sustav različit od onoga, što ga najnoviji njemački kanonisti slijede, što će se iz sljedećega sadržaja razabrati. Poslje kratka uvoda slijedi općeniti dio, koji se dijeli na dvije knjige. U prvoj glavi prve knjige govori se o pisanih izvorih općenitog i djelomičnog prava i o običajnom pravu, u drugoj glavi o zbirkah staroga i novoga prava. U drugoj knjizi raspravlja se u glavi 1. o crkvi kao društvu za sebe, u 2. glavi, 1. poglavlju, o crkvi napram državi, u 2. poglavju o crkvi napram državi u razno doba. Posebni dio dijeli se na dvije knjige. U 1. knjigi ob ustrojstvu crkve, u glavi 1. o staležu svjetovnom, u 2. o staležu duhovničkom: i to u poglavju 1. o sakramentu reda ili o primanju u hierarhiju, u 2. o dužnostih i pravih duhovnika. U glavi 3. o crkvenim službama i nadarbinama, u poglavju 3. o podjeljivanju crkvenih nadarbina; u poglavju 4. kako postaju crkvene nadarbine nepopunjene. Glava 4. radi o staležu redovničkom; glava 5. o nosiocih crkvene vlasti, poglavje 1. Papa i njegovi pomoćnici, poglavje 2. patriarhe, primasi i metropolite; poglavje 3. I. biskup, II. biskupovi pomoćnici; poglavje 4. niži dostojanstvenici; poglavje 5. crkveni sabori i dodatak (§. 113.) sastanci dušobrižnika pojedinih kotara. — U II. knjizi glavi 1. raspravlja se ob upravi crkve i to u poglavju 1. o zakonodavnoj vlasti crkve, u poglavju 2. o crkvenoj sudskoj vlasti u prijepornim stvarima; u poglavju 3. o crkvenim kaznamama i cenzurama napose. u 4. pogl. o crkvenim prestupcima i o crkvenom kaznenom postupku; napokon u glavi II. poglavju 1. O pravu crkve na posjed.

Digitized by Google

Gosp. pisac je prema odredjenom opsegu djela nekoje partije kraće, nekoje opširnije razložio. Osobitu pažnju posvetio je crkveno-političnim pitanjima i partikularnom pravu. Pozivlje se za svako pitanje obilno na izvore, od kojih manje pristupne ili u tekstu ili u opaskama doslovno u cijelosti ili u odlomcih navadja, samo bi bolje bio učinio da je njemačke citate preveo. Kratkoći za volju ispustio je g. pisac historijski uvod i razvitak mnogih crkvenih uredaba. Dakako usljed historijske metode bi ovo djelo znatno povećano bilo. Gosp. piscu je bila glavna svrha postojeće pravo što više izcrpsti, pak doista malo imade djela u crkvenom pravu ovako kratkih, a ujedno potpunih.

Dobro bi bio učinio, da je svugdje istaknuo najprije nauku po općem pravu, za tim po partikularnom. Tako bi n. pr. §§. 22. i 23. bolje mjesto imali u §. 27., poslje kako je razložen sadanji odnošaj izmedju crkve i austro-ugarske monarkije. Tako bi i po piščevu razporedu §§. 114.—117. prije imali mjesta u općenitom dijelu, a §. 40. u 2. glavi II. knjige posebnoga dijela, gdje se radi o pravu crkve na posjed (bolje rečeno ob imovinskom crkvenom pravu).

Ako i jest jezik čist, lagan, nije g. pisac dobro prošao s terminologijom. Kako je (po predgovoru) rabio latinske izraze, gdje nije zgodnih hrvatskih imao, mogao je i riječ „jurisdictio“ ne prevoditi „sa sudska vlast,“ već ju ostaviti kako jest, jer ona puno više sadržaje, nego prevedene riječi. Isto tako „svenarodni“ ugovor, mjesto „medjunarodni“, koji se je izraz kod nas već uobičajio, po nješto smeta Napokon citiranje mnogih mjestâ corporis juris canonici nije potpuno, jer se navadja samo broj capitis i inscriptio tituli, a često se ispušta i oznaka zbirke, broj knjige i titula.

Ovo su medjutim samo tehnički nedostatci, koji vrijednost djela ne umanjuju. Ostale nedostatke, koje će g. pisac i sam naći, želim od srca da ispravi u drugom izdanju. Dotle možemo ovo svakomu što toplije preporučiti. *Prof. dr. L. Marjanović.*

(Zakon o lovu od 27. travnja 1893. i zakonski članak XXIII. od godine 1883. o porezu na puške i o porezu na lov.) Izdao Fran Žav. Kesterčanek, kr. županijski nadšumar, tajnik družtva za gojenje lova i ribarstva. Varaždin. (I. B. Stifler) 16°, 62. Ciena 40 nč. Ova je knjižica vrlo ukusno opremljena u žepnom formatu tako, da se može lako sobom nositi. Mi ju preporučujemo svim onim, koje zanima, samo je šteta, da g. izdavač nije počekao sa izdanjem zakona, dok nije izašla i provedbena naredba k njemu, pak da nije onda oboje zajedno izdao.

(Slovenski pravnik.) Uredjuje ga dr. Makso Pirc i dr. Viktor Supan, a izdaje družtvo „Pravnik“ u Ljubljani, br. 6. za mjesec lipanj sadržaje: O naravstvenoj obvezanosti od dra. Janka Pajka (nastavak). — O popravkih po tiskovnem zakonu (nastavak.) — Kedaj i kako naj se upo-

Digitized by Google

rablja določilo §-a 1236. obč. drž. zak.? od dra. Ruperta Bežeka. — Iz pravosudne prakse. — Iz upravne prakse. — Književna poročila — Razne vesti. — Pregled pravosodstva.

VIESTNIK.

(Skupština pravničkoga družtva.) Kako je oglašeno bilo u 5. broju „Mjesečnika", obdržavana je skupština pravničkoga družtva dne 31. svibnja t. g. u sveučilištnoj sgradi, na kojoj se razpravljalo pitanje: treba li za t. zv. tabularnu dosjelost faktični posjed? Skupštinu, koja je bila veoma dobro posjećena, počastio je svojim posjetom i predsjenik kr. stola sedmorice presvj. g. Stjepan Spevec. U razpravi, koja bijaše veoma živahna, učestvovali su osim referenta sveuč. profesora g. dra. Fr. J. Spevca, gg. dr. Ivan Ružić, branitelj u kaznenih stvarih; dr. Mihovil Bišćan, kr. kotarski sudac i dr. Mirko Mikulčić. viećnik kr. stola sedmorice. Referat gosp. dra. Fr. J. Spevca donosimo u ovom broju „Mjesečnika" na prvom mjestu, a ostali dio razprave donieti ćemo u budućem broju.

(Upravni odbor „pravničkoga družtva") držao je dne 5. lipnja t. g. sjednicu, u kojoj bi ponajprije pročitan odpis predsjedničtva kr. zem. vlade, kojim se upravni odbor obavješćuje, da je primjerak družtvenoga strukovnoga lista „Mjesečnika" od g. 1892. uvršten u previšnju knjižnicu. Zaključeno bi zatim, da družtvo sudjeluje kod prenosa kosti pok. Janka Draškovića. Ujedno bje odredjeno, da se u ime družtva položi vienac na odar rečenog pokojnika. Primljeni su novi članovi i to: Milan Gašparić, prislušnik kod sudb. stola u Zagrebu; Mihalj Bogdanović, prislusnik kod istog sudb. stola; dr. Rudolf Signjar, prislušnik kod istog sudb. stola; Franjo Radan, prislušnik kod kr. kotarskog suda u Požegi; Krunoslav Bobinac, prislušnik, dodieljen statist. u uredu Zagrebu; Plato Čupović, odvjetnik u Novoj Gradiški. Primljeno bje izvješće blagajnikovo, da je za digautu iz štedionice gotovinu od 4689 for. 44 nč. nabavio krunsku rentu na 9700 kruna, po čem je ostalo razpoloživo još 39 nč., koj će se iznos staviti u blagajnu. Primljeno je napokon na znanje izvješće blagajnikovo o stanju blagajne.

(† Antun vitez Schmerling) umirovljeni predsjednik najvišega sudišta u Beču i bivši ministar umro je dne 23. svibnja 1893. — Rodio se 25. kolovoza 1805. u Beču i stupio je u državnu službu kao auskultant g. 1829., savjetnikom imenovan je god. 1842, a članom prizivnoga sudišta g. 1846. Dana 28. srpnja 1849. imenovan je ministrom pravosudja, god. 1851. senatskim predsjednikom, a god. 1858. predsjednikom najvišega sudišta. 13. prosinca 1860. bio je opet imenovan državnim ministrom, a god. 1865. prvim predsjednikom najvišega sudišta, koju je službu obavljao sve do svoga umirovljenja, koje je uzsliedilo dne 19. studenoga 1891.

(Sbornika zakona i naredaba, valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) komad VI. 1893. izdan i razposlan je dne 10. svibnja 1893., a sadržaje:

pod brojem 15. naredbu kr. ugarskoga ministra trgovine od 10. prosinca 1892. br. 83.249, kojom se stavlja u kriepost poslovni propisnik, valjan za željeznice u području ugarske krune i

pod brojem 16. naredbu hrvatsko-slavonske-dalmatinske zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove, od 13. ožujka 1893. br. 10.476, kojom se

Digitized by Google

izdaje provedbeni propis k zakonu od 6. srpnja 1891. o cieplienju boginja u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji (sbor. zakona i naredaba br. 70. g.1891.).

Komad VII. izdan i raposlan je dne 15. svibnja 1893., a sadržaje:

pod br 17. dozvolnu izpravu za parostrojnu vicinalnu željeznicu Križevac-Belovar.

Komad VIII. izdan i razposlan je dne 20. svibnja 1893. a sadržaje:

pod br. 18 zakon od 25. ožujka 1893. o tamanjenju pošasti „plućne zaraze" kod goveda;

pod br. 19 naredbu kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove, od 17. travnja 1893. br. 16.135, kojom se odredjuje dan, kojim stupa u kriepost zakon od 25. ožujka 1893. o tamanjenju pošasti plućne zaraze kod goveda, te izdaje naputak za provedbu toga zakona;

pod br. 20. zakonski članak XXVIII. : 1892. zajedničko-ugarskoga-hrvatskoga državnoga sabora o javnih teretih i državnih izdatcih, koji će se u prvom četvrtu god. 1893. imati nositi i pokriti;

pod br. 21 zakonski članak XXXI : 1892. zajedničkoga ugarskoga-hrvatskoga državnoga sabora glede privremenoga uredjenja naših trgovačkih odnošaja sa Španjolskom;

pod br. 22 zakonski članak XXXII. : 1892. zajedničkoga ugarskoga-hrvatskoga državnoga sabora glede dalnjega dubljenja kanala, koj se gradi preko katarakta kod zeljeznih vrata na dolnjem Dunavu i glede dubljenja diela rieke od ovoga kanala do Oršove;

pod br. 23 zakonski članak XXXIII. : 1892. zajedničkoga ugarskoga-hrvatskoga državnoga sabora o pokriću dugovine, koja odpada na Ugarsku polag konačnoga obračuna, temeljeć se na zajedničkom zaključnom računu za god. 1889. ter o svoti, koju na zajedničke izdatke za god. 1891. ima Ugarska naknadno platiti;

pod br. 24 naredbu kr. ugarskoga ministra trgovine od 31. listopada 1892. br. 54.047 ex 1892. zemaljske vlade br. 69.957 ex 1892. min. u pogledu ovjerovljenja Abelove sprave za izpitivanje petroleja;

pod br. 25 okružnicu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove od 17. ožujka 1893. br. 11.627. glede nostrifikacije mjerničkih diploma u Hrvatskoj i Slavoniji nadležnih tehničara na kr. ugarskoj Josipovoj tehnici u Budimpešti;

pod br. 26 naredbu kr. hrv. slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za pravosudje od 19. ožujka 1893. br. 3644, kojom se odredjuje dan za predaju novo sastavljenih gruntovnih uložaka kr. sudbenom stolu u Varaždinu, ter kr. kotarskim sudovom u Sisku, Našicah, Bakru, Novom, Križevcih, Vinkovcih, Slatini i Vukovaru, kao i za plemička dobra Brod kr. sudbenom stolu u Ogulinu i Voćin, kr. sudbenom stolu u Osieku, ter ujedno ustanovljuje rok za provedenje izpravnoga postupka:

pod br. 27 naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za pravosudje i unutarnje poslove, od 27. ožujka 1893. br. 4030, kojom se odredjuju neke promjene u broju i teritorijalnom obsegu mjestnih sudova i

pod br. 28 naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za pravosudje, od 29. trarnja 1893. br. 5257, kojom se odredjuje predaja gruntovnik napisnika kr. kotarskomu sudu u Sisku.

Komad IX. izdan i razposlan je dne 31. svibnja 1893. a sadržaje:

pod br. 29 zakonski članak I. : 1893. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora o preinaci alineje treće §. 14. zakonskog članka VI. od

Digitized by Google

godine 1889. ob obranbenoj sili i o dozvoli novaka, koji se imadu staviti godine 1893.;

pod br. 30 zakonski članak IV. : 1893. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora ob uredjenju beriva državnih činovnika, podčinovnika i podvornika i o povišenju državne dotacije županijskih jurisdikcija;

pod br. 31 zakonski članak V. : 1893. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnog sabora o produljenju krieposti zakonskoga članka XXVIII. : 1892. o javnih teretih i državnih izdatcih, koji će se u prvom četvrtu godine 1893. imati nositi i pokriti do konca mjeseca svibnja 1893.;

pod br. 32 zakonski članak VI. : 1893. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora ob ustanovljenju honorara zastupnikom državnoga sabora u paušalnom iznosu;

pod br. 33 naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade odjela za pravosudje, od 16. svibnja 1893. br. 4658, kojom se djelomice preinačuju teritorijalni obsezi kr. kotarskih sudova, ustanovljeni naredbom od 1. srpnja 1886. br. 9255 (br. 27. sbornika od g. 1886.);

pod br. 34 naredbu bana kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 17. svibnja 1893. br, 6043, uporavljenu na sve kr. sudove I. molbe i sva kr. državna odvjetničtva u predmetu uzajamne pravne pomoći, koja se ima pružiti izmedju kraljevskih sudova i odvjetničtva ugarskih i hrvatsko-slavonskih u gradjanskih (parbenih i izvan parbenih) i kaznenih predmetih;

pod br. 35 naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjelâ za unutarnje poslove i pravosudje, od 16. svibnja 1893. br. 6151, kojom se odredjuju promjene u broju i teritorijalnom obsegu mjestnih sudova i

pod br. 36 zakon od 27. travnja 1893 o lovu za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju.

Imenovanja. Odvjetnički perovodja Gjoko *Rakić* imenovan je kot. pristavom kod kr. kot. oblasti u Iloku, svršeni pravnik Milovan *Vinković* perovodnim vježbenikom u obsegu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, Tomo *Mugler* pravni vježbenik kod kr. kot. suda u Karlovcih prislušnikom u obsegu banskoga stola. Pristavi II. razreda imenovani su pristavi I. razreda: Stjepan *Katarlija* kod kr sudb. stola u Mitrovici, ter je ostavljen na sadanjem službenom mjestu, Adam *Balenović* kod kr. kot. suda u Otočcu za kr. kot. sud u Bakru, Vilim *Janda* kod kr. kot suda u Rumi, Dragutin *Stulhofer* kod kr. kot suda u Novojgradiški, Dmitar *Konjević* kod kr. kot. sudb. stola u Požegi, Antun *Marjanović* kod kr kot. suda u Krapini, dr. Sigmund *Fink* kod kr. kot. suda u Krapini, ter su potonja sva petorica ostavljeni na dosadanjih službenih mjestih; svršeni pravnik Antun pl. *Mihalović* imenovan je perovodnim vježbenikom u obsegu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, pravni vježbenik dr. August *Harambašić* prislušnikom u obsegu banskoga stola, prislušnik kod kr. sudb. stola u Mitrovici Zvonimir *Vinković* sudb. pristavom II. razreda za kr. kot. sud u Novommarofu, pravni vježbenik kod kr. kot. suda u Šidu dr Radivoj *Tešić* prislušnikom u obsegu banskoga stola.

(U Bosni i Hercegovini) Imenovani su: Jusuf ef *Midžić* privremenim šerijatskim sudijom kod kot. ureda u Sarajevu, svršeni pravnik Gjorgje R. *Vasiljević* privr. auskultantom kod okružnoga suda u Sarajevu, svršeni pravnik Rudolf vit. *Mayra* privr. perovodnim vježbenikom kod zem. vlade u Sarajevu, svršeni pravnik Dimitrija *Nikolić* privr. auskultantom kod okružnoga suda u Travniku, pomoćni referent vrhovnoga suda Kosim *Nicoletti* i erarijalni fiskal Bela *Pöltzel* nadsavjetnici vrhovnoga suda n. pr., pravni vježbenik dr. Emil

Digitized by Google

Klein i svršeni pravnik Simon *Kajapić* perovodnimi vježbenici kod zemaljske vlade.

Premještenja. Kot. sudac Ivan *Semitekola* premješten je iz Zlatara i dodieljen kr. sudb. stolu u Mitrovici, sudb. pristavi: Nikola *Došen*, od kr. kot. suda u Rumi kr. sudb. stolu u Gospiću, a Josip *Draženović* od kr. kot. suda u Bakru k onomu u Gospiću, županijski perovodja Dragan vitez *Trnski* od kr. kot. oblasti u Brodu kr. kot. oblasti u Novoj Gradiški, kot. pristav Stjepan pl. *Pejčić* od kr. kot. oblasti u Novoj Gradiški kr. žup. oblasti u Požegi, kot. pristav Franjo *Strgar* od kr. kot. oblasti u Novskoj k onoj u Brodu, kot. pristav dr. Vjekoslav *Mundofer* od kr. kot. oblasti u Zagrebu k onoj u Novoj Gradiški; sudbeni pristavi Slavoljub *Sova* iz Garešnice u Zlatar i Franjo *Posavec* iz Belovara u Garešnicu, ter je obojici povjerena uprava rečenih kot. sudova, sudbeni pristav Petar *Starčević* iz Pregrade kr. kot. sudu u Belovar; županijski perovodja Stjepan *Vallo* od kr. kot. oblasti u Križevcih kr. kot. oblasti u Vojniću, kot. pristavi Ljudevit *Vukelić* iz Brinja kr. kot. oblasti u Senju, a Petar *Sabolić* iz Novoga u Brinj, ter je obojici povjerena uprava navedenih kot. oblastih, kot. pristav Milan *Bosanac* od kr. kot. oblasti u Ogulinu dodieljen je na službovanje kr. žup. oblasti u Ogulinu i sudbeni pristav Angjel *Glavan* iz Broda u Rumu.

(U Bosni i Hercegovini.) Premješteni su: šerijatski sudija Sejd ef. *Smajlbegović* od kot. ureda u Sarajevu k onomu u Jajcu a Mehmed ef. *Ugljen* od kot. ureda u Jajcu k onomu u Gackom, pol. pristav Metod *Krejči* iz Doljne Tuzle u Brčku, pol. pristav Gjulog *Bagdadija* od zemaljske vlade u Sarajevu kot. uredu u Dolj. Tuzli, pol. pristav Karlo barun *Radwitz* iz Bjeline u Vareš, ter mu je povjerena uprava kot. izpostave, pol. pristav Spiridion *Janković* od izpostave u Trnovu kot. uredu u Ljubuškom, pol. pristav Mihajlo *Murk* iz Ljubuškog u Bjelinu, auskulanti kod kr. kot. ureda u Livnu Ferdinand *Juzbašić* i kod okružnoga suda u Dolj. Tuzli Karlo *Gutmann* te sudb. pristavi Miloš *Stratimirović* de Kulpin kod okružnoga suda u Sarajevu i Martin *Esih* kod okružnoga suda u Travniku riešeni su službovanja u Bosni i Hercegovini.

Stečaji.

Srpanj. Ignjat *Wiess* neprotokolirani trgovac u Osieku. Kr. sudbeni stol u Osieku (odl. od 4. svibnja 1893. br. 2554 gr.). — Zastupnik i medj. upr. Ignjat Wagner, zamjenik Franjo Verovski oba odvjetnika u Osieku. — R. p. do 30 lipnja, ročište 6. srpnja 1893.

— Ernstina *Rausnitz* iz Gradine. Kr. kot. sud u Virovitici (odl. od 29. svibnja 1893. br. 4192 gr.) — Zastupnik i medj. upravitelj odvjetnik dr. Hugo Schubert, zamjenik August Teiszl ravnatelj virovitičke štedionice. — Rok prijavni do 29. srpnja 1893., ročiste 31. srpnja 1893.

Kolovoz. Protokolirana tvrdka *J. Kovacs* u Zagrebu. Kr. sudbeni stol u Zagrebu (odl. od 2. lipnja 1893. br. 7883 gr.). Zastupnik i medj. upravitelj dr. Bernhardl Hönigsberg, zamjenik dr. Bogdan Medaković oba odvjetnika u Zagrebu. — Rok prijave do 5. kolovoza, ročište 10 kolovoza 1893.

— Danilo *Dimić* protokolirani trgovac u Gospiću. Kr. sudbeni stol u Gospiću, (odluka od 9. svibnja 1893. br. 541 gr.) — Zastupnik i medj. upravitelj Vladoj Nevečerel odvjetnik u Gospiću, zamjenik Ivan Trtanj umirovljeni poreznik u Gospiću. — Rok prijavni do 20. kolovoza 1893., ročište 25. kolovoza 1893.

Digitized by Google

Treba li za t. zv. tabularnu dosjelost fizični posjed?

Raspravljano u skupštini pravničkoga društva dne 31. maja 1893.

(Svršetak.)

Iza dra. F. J. Spevca uze rieč dr. **Ivan Ružić**:

Slavna skupštino! Ja sam se samo u kratko tim pitanjem baviti mogao, pa u koliko zapamtih, znadem, da su — rekao bih — svi spisatelji toga nazora, da nije potreban fizični posjed za tabularnu dosjelost. Tako brane taj nazor: Winiwarter i Nippel pozivno na § 322. obć. gradj. zak., koji dosudjuje pravo posjeda izključivo onomu, koji je kao posjednik uknjižen. Pod pravom posjeda razumjeva se takodjer pravo dosjelosti na stvar, pa ako je uknjiženi posjednik stekao vlastničtvo dosjelošću, tad može on to vlastničtvo zahtjevati takodjer proti fizičnom posjedniku. Unger, Stubenrauch, Randa i Burckhard podkriepljuju ovaj nazor jošter time, da je za dosjelost u slučaju §-a 1467. o. g. z. dovoljan t. zv. tabularni posjed, a da zakon nigdje ne zahtjeva, da bi morao tabularni posjednik biti takodjer u fizičnom posjedu stvari, ako ju hoće dosjesti. Na kraju §-a 1467. o. g. z. veli se: „Dokle se pruža dosjelost, prosudjuje se polag posjeda uknjiženog“, te se time podjedno izriče načelo, da je dosjelost tabularna uvjetovana samo od tabularnoga stanja, a ne od fizičnog posjeda.

Doduše shvaćanje pojma o posjedu po našem zakoniku krije neka tamna koprena, jer ono nije niti onda jasnim bilo, kad se je stvarao naš gradjanski zakonik; ali se iz razpravljanja i viećanja ob osnovi gradjanskoga zakona toliko razabrati

Digitized by Google

može, da sastavitelji njegovi ne htjedoše niti priznati naturalnoga posjeda na nekretnine, koje su upisane u javnih knjigah.

Kad bi se za tabularni posjed zahtjevao nuz upis u javne knjige takodjer i fizični posjed, to bi morao tabularni posjed prestati, čim bi prestao i fizični posjed. Nu iz §-a 350. o. g. z. protivno tomu razabire se, jer po ovoj ustanovi prestane tabularni posjed, čim je on u javnih knjigah izbrisan, ili na drugoga koga prepisan.

U §-u 1460. o. g. z. citiran je u zaporci i § 309. o. g. z., ali svaki mora biti osvjedočen, da se ova ustanova ne mora nuždno uporabiti na dosjelost, i da na pitanje, kojim posjedom se mogu sticati prava, ne može se odgovoriti iz obćenitih ustanova §-a 309. o. g. z., već iz posebnih ustanova o dosjelosti. U ostalom u §-u 309. o. g. z. nije sadržana obćenita definicija o posjedu. Takodjer i u §-u 312. o. g. z. sadržana je posebna vrst posjeda, najme posjed pravâ, koji se ipak ne može subsumirati pod oznaku posjeda po §-u 309. o. g. z.

Ako dakle po §-u 1460. samo posjednik dosjesti može, to je nedvojbeno, da zakon po §-u 1467. smatra posjednikom samo onoga — bez razlike da li je u fizičnom posjedu ili ne, — koji je u javnih knjigah upisan. Samo u onom slučaju, kad bi fizični posjednik kroz punih 30 godina svoj posjed vršio, tabularni bi posjednik pozivno na § 1468. svoje dosjelo pravo vlastničtva opet izgubio.

Ustanove §-â 1467. i 1468. sadržaju dva slučaja redovite dosjelosti. Prema tim ustanovam može netko biti u tabularnom posjedu nepokretne stvari, a drugi vršiti pravo posjeda nad timi stvarmi. U §-u 1468. morala se je iztaknuti osoba posjednika kao ona, koja dosjeduje, a u §-u 1467. (i 1469) označena je dosjedujuća osoba kao ona, koja je u javnih knjigah upisana bez da je njoj za to potreban fizični posjed.

Tim većma bude ovaj nazor vriedio, ako budemo t. zv. tabularnu dosjelost promatrali sa gledišta t. zv. „promučanja"

Ja se usudjujem jošter naglasiti, da bi po g. izvjestitelju

Digitized by Google

zastupani nazor bio pogibeljan za javno pouzdanje u gruntovne knjige — njihova publica fides bila bi veoma uzdrmana.[1]

Nakon toga progovori dr. **Mihovil Bišćan**:

Akoprem sam se pripravio, to ipak nisam htio govoriti sada, pošto je g. izvjestitelj temeljito stvar izcrpio; nu pošto su se pojavile dvojbe glede temeljitosti mnienja g. izvjestitelja, to si uzimljem slobodu samo još nešto pripomenuti.

Kako je već g. izvjestitelj naglasio, u pojmu dosjelosti leži, da se fizički posjeduje, i po našem zakonu mora da je fizički posjed podlogom dosielosti. Tomu zakonodavac nije ustanovio iznimke. § 1460. o. g. z. odredjuje, da je potrebno za dosjelost, da netko stvar ili pravo, koje se imade steći, u istinu posjeduje, — wirklich besitzt. — Ustanova §-a 1467. o. g. z., koja se po protivnicih toliko ističe, nemože se smatrati iznimkom od pravila, postavljenoga u §-u 1460. o. g. z. glede potrebe za dosjelost fizičnog posjeda, jer § 1467. o. g. z. postavljen je u odsjeku, koj govori o vremenu dosjelosti. Očito dakle po mom skromnom mnienju hotio je zakonodavac u §-u 1467 o. g. z. onoga, koj dolazi u javne knjige kao posjednik, samo na toliko u pogledu stečenja dosjelošću privilegirati, da je za trajanje fizičkog posjeda odredio vrieme od tri godine, dočim je inače za stečenje nepokretnih stvari dosjelošću potrebno trajanje fizičnoga posjeda u vremenu od 30 godina. Ustanovom §-a 1467. o. g. z. htio je zakonodavac reći, ako posjeduješ fizički kakovu nepokretnu stvar i ako je tvoj posjed upisan u javne knjige, steći ćeš ju dosjelošću, čim minu tri godine tvoga neprekidnog fizičnog posjeda. Protivno tumačenje toga paragrafa moglo bi voditi do kolizijah. Primjer naveo bi isti, koj i g. izvjestitelj, samo kažem, da se ova kolizija nebi dala po protivničkom mnienju nikako riešiti i ostala bi neriešena, što se nemože u pravnoj državi dopustiti. Ovako stvar stoji: jedan bi bio upisan u gruntovnici, a drugi dotičnu nekreninu fizički posjeduje i uživa, pak po protivničkom mnienju nebi mogao raz-

[1] G. dr. I. Ružić obećao nam je, da će u posebnoj studiji pobliže opravdati po njemu zastupani nazor. Ur.

Digitized by Google

polagati š njom, što svakako spada u momente vlastničtva. Dočim po našem mnienju, kako smo čuli, dade se stvar riešiti.

Stubenrauch se za svoje protivno mnienje pozivlje na to, da zakon nigdje ne traži za tabularnog posjednika fizični posjed i da § 322. o. g. z izrično dopituje pravo na posjed onomu, koj je kao posjednik upisan u javne knjige. Da je prvi razlog dosta mlohav, svatko će priznati, a poziv na § 322. o. g. z. je neumjestan, jer se dotična ustanova proteže na slučaj, ako tko nepokretnu stvar preda jednomu u fizični posjed, a drugomu podieli dozvolu za uknjižbu prava vlastničtva, usljed koje je potonji došao u javne knjige kao posjednik; to jest § 322. o. g. z. sadržaje samo normu o tom, što ima biti pravo, ako je netko jednu te istu nepokretnu stvar jednomu u naravi, a drugomu tabularno odstupio, naime odredjuje, da prvi mora stvar potonjemu ustupiti.

Dr. **Mirko Mikulčić**: Slavna skupštino! Ja ću biti sasvim kratak. Ja držim, da je ovaj današnji predmet stvar tumačenja. Kod tumačenja pako pojedinih paragrafa glavno je pravilo, da nije smjeti jedan paragraf iztrgnuti i uzeti za sebe, jer kad bi hotjeli tim putem poći, to bi našli kod svakog paragrafa milijun dvojba. Kod ovakovih zakona, koji su kodificirani, mora se uzeti svaki paragraf u savezu s drugimi i tako tumačiti. Takovo tumačenje roditi će tim plodom, da ćemo naći misao zakonodavca i prije pogoditi što je pravo. Ako iztrgnemo samo § 1467. o. g. z., doći ćemo do velikih dvojbah. On glasi: „Glede stvarî nepokretnih, dosielošću pribavlja onaj, na čije ime su te stvari upisane u javnih knjigah, nakon tri godine puno pravo proti svakomu prigovoru. Dokle se pruža dosielost, prosudjuje se polag posjeda uknjiženoga". U prvoj alineji dakle nema govora o posjedu i ako taj § iztrgnemo iz saveza s ostalimi, doći bi mogli do toga, da kažemo, da za tabularnu dosjelost nije potreban posjed. Ali ako taj paragraf dovedemo u savez sa §-om 1466. i 1468. o. g. z., viditi ćemo, da imade drugi smjer. Ova tri paragrafa najme u organičkom su savezu. U §-u 1466. o. g. z. odredjuje se dosjelost glede stvarî pokretnih. U §-u 1467.

Digitized by Google

o. g. z. i §-u 1468. o. g. z glede nepokretnih. To su dvie glavne razdielbe. Ali glede nepokretnih stvari imademo dvie još podrazlike: jedna je kad je nekretnina u gruntovnici uknjižena na dotičnog, a druga kad nije. Sva tri ova paragrata mogla bi stojati u jednom paragrafu i ove razlike podielile bi se u a, b, c. — U tom slučaju, jer u §-u 1466. o. g. z. dolazi rieč posjed, a u drugih nedolazi, moramo reći, da se posjed proteže i na ostala dva slučaja na b i c. —

A kakav je to posjed? Fizički.

Kad nebi tako tumačili i da prvi paragraf (1466) izpustimo, onda iz §-a 1468. o. g. z. dodjemo do istog rezultata, jer su tu veli: „ako stvar nije uknjižena na ime onoga, koj nju doista posjeduje, dosielost se svršuje tek poslje trideset godina.“ I tu nema rieči „posjed“, ali mi si ne možemo tumačiti ono „trideset godina“ drugčije, nego ako kažemo: „trideset godina posjeduje“. Ako moramo razumjevati posjed u §-u 1468. o. g. z., onda ga moramo razumjevati i u §-u 1467. o. g. z., a to je posjed fizički. Moramo pako razumjevati posjed i u jednom i u drugom paragrafu, jer su u organičkom savezu tako, da je zakonodavac tu rieč „posjed“ izpustio, upotrebiv ju samo jedanput. Dakle ako u savezu tumačimo te paragrafe, to dolazimo do rezultata, da se u §-u 1467. o. g. z. ima takodjer razumjeti posjed i to fizički posjed.

Ja do drugog rezultata nemogu doći. Toliko sam imao navesti.

Izvjestitelj dr. F. J. Spevec odgovara g. dru. I. Ružiću:

G. dr. I. Ružić pridružuje se nauci, što danas gospoduje. Kad sam malo prije pobijao tu nauku, odgovarao sam time u naprijed i g. dru. Ružiću. Neka mi bude ipak dopušteno, da ovdje napose odgovorim na njeke njegove primjetbe.

1) G. dr. Ružić dotaknuo se je donjekle i pojma posjeda, kad veli: „U ostalom u §-u 309. o. g. z. nije sadržana općenita definicija o posjedu. Takodjer i u §-u 312. o. g. z. sadržana je posebna vrst posjeda, na ime posjed prava, koji se ipak nemože subsumirati pod oznaku posjeda po §-u 309. o. g. z.“ Je li u istinu tako? Ne upotrebljava li naprotiv § 309. riječ „stvar“ u smislu §-a 285. o. g. z. razumijevajući

Digitized by Google

pod tim i stvari tjelesne i netjelesne ili prava, u opće sve predmete imovinskoga prava? Ako se § 309. ne odnosi na posjed prava, već taj posjed označuje tekar § 312., kako je onda moguće, da već §. 311. govori o predmetima posjeda prava? Veli pak taj § izrijekom, da predmet posjeda mogu biti ne samo tjelesne nego i netjelesne stvari, po tom obje te vrste razumijeva § 309. pod riječju „stvar". U ostalom § 312. ne sadržaje definicije o kojoj posebnoj vrsti posjeda, već govori o načinu, kako se stječe posjed, i to opet ne samo posjed prava, već i posjed tjelesne stvari.

Ono, što govori g. dr. Ružić o citiranju §-a 309. u §-u 1460., nije dosta jasno. Kao da za pojam posjeda nije mjerodavan § 309. o. g. z., nego „posebne ustanove o dosjelosti" da postavljaju i poseban pojam o posjedu! U ostalom § 1460. ne citira samo §-a 309. već i §§-e 316., 326. i 345., dakle §§, koji normiraju pojam posjeda i one kvalifikacije, što ih treba posjed, da bude osnov dosjelosti; ali i taj usukapijoni posjed jest prije svega posjed, a što je posjed, za to je mjerodavna nauka o posjedu, a ne o dosjelosti. Citiranje §-a 309. u § 1460. takodjer svjedoči, da naš zakonik — drugačije nego to drži g. Ružić — misli u §-u 309. na posjed stvari tjelesne i posjed prava, jer § 1460. zahtijeva posjed kao osnov dosjelosti u opće: i one dosjelosti, koja se osniva na posjedu tjelesne stvari te po kojoj se stječe pravo vlasničtva, kao što i one dosjelosti, koja se osniva na posjedu prava te po kojoj se stječu „služnosti i ina osobita prava, izvršivana na tudjem zemljištu."

2) Spomenuo sam, da § 322. o. g. z. različito shvaćaju i tumače. Ja sam svoje shvaćanje nastojao obrazložiti. Gosp. Ružić nije, čini se s tim zadovoljan. No kako ga on shvaća o tom se nije posve jasno izjavio. Ali tvrdnja g. dra. Ružića, da sastavitelji našega zakonika „ne htjedoše niti priznati naturalnoga posjeda na nekretnine, koje su upisane u javnih knjigah", ta tvrdnja koje u ostalom g. dr. Ružić ničim ne dokazuje, naprosto ne stoji. Naprotiv stoji to, da sastavitelji našega zakonika ne htjedoše priznati zakonitoga natural-

Digitized by Google

noga posjeda na predmetima javnih knjiga, već im je posjed tih predmeta zakonit samo onda, ako je naslov posjeda upisan u javnim knjigama.

G. dr. Ružić poziva se na § 350. o. g. z., da bi dokazao, kako za tabularni posjed ne treba „nuz upis u javne knjige takodjer i fizični posjed". Prije svega bismo morali znati, što g. dr. Ružić razumjeva pod tabularnim posjedom. Ako mu tabularni posjed nije ništa drugo, nego činjenica upisa u gruntovnici, onda naravno ta činjenica prestaje ispisom. Ako pak, kao što mi tvrdimo, tabularni posjed ne znači drugo, nego kvalificirani fizični posjed stvari, koja je predmet gruntovnice, onda ta kvalifikacija t. j. zakonitost, kao što nastaje upisom u gruntovnicu, tako po §-u 350. prestaje ispisom.

3) S obzirom na odnošaj izmedju §-a 1460. i §-a 1467. veli g. dr. Ružić: „Ako dakle po §-u 1460. samo posjednik dosjesti može, to je nedvojbeno, da zakon po §-u 1467. smatra posjednikom samo o n o g a — bez razlike, da li je u fizičnom posjedu ili ne, — koji je u javnih knjigah upisan". Ovaj zaključak nije logičan. Jer ako § 1460. navodi općenite uvjete za dosjelost, bez kojih u opće nema dosjelosti, pak ako — veli dobro g. dr. Ružić — po §-u 1460. može dosjesti samo posjednik, onda je — morao bi reći dalje g. dr. Ružić — nedvojbeno, da ni po §-u 1467. ne može dosjesti nitko drugi, nego posjednik.

Nastavlja zatim g. dr. Ružić: „Samo u onom slučaju, kad bi fizični posjednik kroz punih 30 godina svoj posjed vršio, bi tabularni posjednik pozivno na § 1468. svoje dosjelo prava vlasničtva opet izgubio". Ovako hoće da riješi konflikt, što sam ga gore spomenuo, na ime konflikt izmedju t. zv. tabularne dosjelosti i dosjelosti na osnovu fizičnoga posjeda. No kako će g. dr. Ružić to opravdati, da onaj, koji je stekao pravo t. zv. tabularnom dosjelošću, to pravo opet gubi? Stavimo, da je g. dr. Ružić upisan u gruntovnici kao vlasnik nekretnine X. Istu nekretninu posjedujem ja recimo već 10 godina. Nakon trogodišnjeg mirnog upisa steći će g. dr. Ružić pravo vlasničtva. No ja nastavim svoj posjed i dovršim 30-

Digitized by Google

godišnju dosjelost. Sad ću ja po nazoru gosp. dra. Ružića imati prednost pred njim, i on će „svoje dosjelo pravo vlasničtva opet izgubiti“. Ali na kojem osnovu? Kako je moguće da g. dr. Ružić, koji je nakon trogodišnjega upisa postao vlasnik, sad ujedanput prestaje biti vlasnik, premda je dulje — sada već 20 godina — upisan!

G. dr. Ružić, da bi dokazao, kako za tabularnu dosjelost nije nuždan fizični posjed, poziva se i na posljednju stavku §-a 1467. koja veli: „Dokle se pruža dosjelost, prosudjuje se polag posjeda uknjiženog“. No ta stavka nipošto ne veli, da za dosjelost u slučaju §-a 1467. ne treba fizičnoga posjeda, već ona kao uvjet za tu dosjelost traži (pored fizičnoga posjeda) i to, da bude naslov posjeda uknjižen. Ta na ime stavka ne veli ništa drugo, nego to, da dosjelost §-a 1467., t. j. trogodišnja dosjelost nepokretne stvari, ima mjesta samo u toliko, u koliko se ne osniva ona jedino na fizičnom, već i na „uknjiženom posjedu“, dočim za dosjelost, kojoj je osnov samo fizični neuknjiženi posjed, vrijede druge ustanove.

4) Napokon veli g. dr. Ružić, da bi po meni zastupani nazor „bio pogibeljan za javno pouzdanje u gruntovne knjige — njihova publica fides bila bi veoma uzdrmana“. Niti ta tvrdnja ne stoji. Naprotiv stoji to, da bi veoma uzdrman bio cijeli institut dosjelosti, kad bismo dopustili dosjelost bez posjeda. Zahtjev fizičnoga posjeda u našem slučaju nema ništa posla s pouzdanjem u gruntovne knjige. Jer princip pouzdanja u javne knjige znači, da je onaj, koji stječe kakovo pravo opravdano se pouzdavajući u javne knjige, siguran; da mu ne može škoditi to, što gruntovno stanje, za koje on drži bona fide, da je istina, nije u skladu s faktičnim, vangruntovnim stanjem. U našem dakle slučaju ne može škoditi usukapijentu, što njegov prednik, upisan u gruntovnici kao vlasnik, nije u istinu vlasnik. I baš za to, jer mu to radi njegova pouzdanja u gruntovnicu ne škodi, priznaje mu se osnov za dosjelost.

Ali kako bi njegovo pouzdanje u javne knjige vrijedjalo, ako se traži za njegovu dosjelost fizični posjed?

Digitized by Google

Ograničenje osobne slobode po kaznenom postupniku od 17. svibnja 1875. osobitim obzirom na predizvide i iztragu.[1]

Piše Franjo Haladi.

Kazneni zakon nas uči, koji su čini zabranjeni i po tom kažnjivi (nulum crimen sine lege poenali), a kazneni postupnik sadržaje norme, kojimi se opredieljuje vršenje kaznene vlasti državne (ordo judicorum criminalium).

Svaki slučaj neka se u zakonom propisanoj formi rieši i i tako, da nebude — ako je ikako moguće — nedužna osoba osudjena, a opet da krivac neuteče kazni.

Jamstvo za postignuće ove svrhe ima pružiti dobro uredjeno kazneno procesualno pravo, uporabom kojega će biti omogućena osuda, predstavljajuća ne samo formalnu već i materijalnu istinu.

Obzirom na navedeno imade država dvostruku zadaću:

a) brinuti se, da budu zločinstva izsliedjena, zločinac progonjen, i da se,

b) ako je stanovita osoba okrivljena, o toj okrivi po istini, pravu i zakonu odluči.

[1] Kod ovoga sastavka upotriebljena su stranom dielomice, stranom sasvim sliedeća diela:

Rulf: Die oesterr. Strafprocessordnung. Wien 1874. Rulf: Praxis, Wien 1878. — Mitterbacher und Dr. Neumayer: Erläuterungen zur Strafprocessordnung vom 23. Mai 1873. Graz 1874. — Ulmann: Oesterr. Strafprocessrecht 1882. — Glaser: Handbuch des Strafprocesses, Liepzig 1883. — Glaser: Kleine Schriften über Strafrecht und Strafprocess. Wien 1883. — Mayer S.: Handbuch des oesterr. Strafprocessrechtes. Wien 1876. (i to sva četiri svezka osim prvog strogo historičkog). — Dalcke: Deutsche Strafprocessordnung und das Gerichtsverfassungs-Gesetz: Berlin 1881. — Dochow: Der Reichs-Strafprocess: Berlin und Leipzig 1880. — Geyer: Kleinere Schriften strafrechtlichen Inhalts, München 1889, — Geyer: Lerbuch des gem. deutschen Strafprocessrechtes. Leipzig 1880, — Heinze: Strafprocessuälle Erörterungen. Stuttgart 1875. — Holtzendorf E.: Handbuch des deutschen Strafprocessrechtes, in Einzelbeiträgen. Berlin 1879, — Löwe: Die Strafprocessordnung für das deutsche Reich. Leipzig 1882.— Schwartze: Commentar zu der deutschen Strafprocessordnung. Leipzig 1878.

Da u samom članku ne opetujemo naslova pojedinih diela, navesti ćemo samo imena pisaca i dodati broj strane ili §-a.

Digitized by Google

Da uzmogne država ovim zadaćam udovoljiti, potrebni su joj organi; prvu vrst zadaće ima u ime države vršiti javni tužitelj, a potonju kazneni sudovi.

Ovi organi treba da su zakonom valjano organizovani, ter im točno opredieljen djelokrug i pristojeća im prava.[1]

Netom spomenuta obće priznata načela prihvaćena su i u našem kaznenom postupniku (§ 1).

Da državni odvjetnik kao javni tužilac uzmogne svojoj zadaći udovoljiti, trebalo je opredieliti način i sredstva, kojimi će se za iztragu nuždno gradivo sakupiti.

Državni odvjetnik ne može uviek sam neposredno saznavati sva kažnjiva djela, s toga je §-om 77. k. p. ustanovljena dužnost svih javnih organâ i uredâ, da ista odmah državnom odvjetniku doglasiti imadu.

Državni odvjetnik poslužiti će se, izsliedjujuć zlodjela, pomoćju:

a) organa javne sigurnosti;

b) kot. sudova i

c) sudca iztražitelja.

Gledom na ove organe i njihovo djelovanje razpada se iztraga (u širem smislu) na:

1) predizvide: a) redarstvene i b) sudbene;

2) iztragu u užem smislu.

Naš kazneni postupnik počiva na obtužbenom načelu, koje je malne podpunoma u istom provedeno. S toga se:

1) iztraga bez predloga povesti ne može;

2) taj predlog imade staviti oblast, zastupajuća državu, povriedjenu u njezinom pravnom redu zločinstvom: državno odvjetničtvo;

3) takav predlog stavlja se, čim je kažnjivo djelo dovoljno izvidjeno i stanovit osumnjičenik pronadjen.

Temeljem toga priznata su za odnošaj suda prema obtužbenoj vlasti sliedeća načela:

---

[1] Sravni: Glaser: Handbuch des Stfps. § 3., Rulf: Stfps. na raznih mjestih, Geyer: § 113., Geyer; § 1. i sl.

Digitized by Google

1) Sud se bavi sa stvarju samo na toliko, na koliko predleži izvjestan predlog za progon i odluku sudačku (§ 1. i 85. k. p.);

2) djelovanje sudca jest unutar toga predloga neograničeno i samostalno (§ 87. k. p.).[1]

Državno odvjetničtvo proganja zločinstva u ime i u zastupanju državne vlasti, naproti njemu stoji okrivljenik, a sudi im sud. Time je za obojicu izražen stranački položaj, što podpunoma odgovara akuzatornom načelu.

Nu neima dvojbe, da isto u našem kaz. post. nije do kraja jednako dotjerano; ali to je jedva moguće; jer državno odvjetničtvo proganja čine po uredovnoj svojoj dužnosti, a ne poradi privatnih svojih motiva, — ono je javna, sudu uzporedjena, daleko od svakog osobnog interesa stojeća oblast, braneća obćenite interese državne zajednice, na proti kojoj stoji pojedinac — okrivljeni, — kojega je djelovanje napereno proti uzakonjenom pravnom redu. Već s toga razloga njihove pozicije jednakimi biti nemogu.[2]

Spomenuv u kratko jezgru obtužbenoga načela našega kazn. postupnika, iztaknuti ćemo bitne crte uredovanja i predizvidih i iztragi. To je tim nuždnije, jer leži u uzkom savezu sa pitanji, koja ćemo kašnje razmatrati.

I.

Predizvidi.

A. Uredovanje sigurnostnih vlasti.

Policija imade kazneno pravosudje u izpunjavanju njegove zadaće podupirati i tako djelovati, da budu osigurana sredstva za postignuće svrhe kaznene parnice.

Djelovanje policije jest ili spontano kao posljedica njezine službene dužnosti, ili pako postupa na individualni zahtjev na progon ovlaštene osobe odnosno suda.

S toga je policija dužna:

1) izsliedjivati ureda radi tragove zločinstva;

[1] Schwartze: § 151.

[2] Geyer: § 3., Meyer: 2. dio 103.

Digitized by Google

2) bditi nad tim, da budu isti sačuvani (delicta facti permanentis);

3) kad bude pogibelj skopčana s odgodom, preduzeti premetačine, pritvoriti osumnjičene osobe, te o tom odmah obaviestiti državnog odvjetnika ili sudca iztražitelja.[1]

Temeljno načelo za djelovanje policije može biti samo to, da odmah — iza što sazna za zločinstvo — sve preduzme, što se neda odgoditi dotle, kad bi to iztražni sudac učiniti mogao, ili što on u obće učiniti mogao nebi, — naprotiv sve ono, što isti sam pravodobno učiniti mogao bude, propustiti.[2]

Radeć dakle policajne vlasti bez poziva, ograničiti će se samo na neodgodive nuždne mjere, a tada će čekati dalnje odredbe državnog odvjetnika, odnosno iztražnoga sudca.

Upravitelj postupka — dominus litis — u predizvidih jest državni odvjetnik, u njegovih rukuh usredotočen je čitav postupak. On imade, dobiv prijavu, istu razsuditi, da li je prikladna za povedenje iztrage. Prijave su često krive, sumnje netemeljite, pak će s toga stvar izviditi dati morati. U mnogo slučajeva, a i u takovih, gdje neima dvojbe, da je kažnjivo djelo počinjeno, te gdje nije ni počinitelj nepoznat, mora se s mjesta uredovanje započeti i to prije, nego je moguće staviti predlog i formulirati okrivu.

Tu, kao i tamo, gdje okrivljeni poznat nije, morat će drž. odvjetnik odrediti prve izvide u svrhu, da se dodje do potrebitih dokazala, da se odredi kazn. postupak proti kojoj stanovitoj osobi ili da se prijava zabaci.

I tada, kada policajne vlasti ili sudovi bez predloga drž. odvjetnika postupaju, predpostavlja se isti.[3]

Pošto se policajne vlasti smatraju organi drž. odvjetnika (osobito tamo, gdje je kriminalna policija uvedena), to neima sumnje o tom, da je ista obvezana udovoljavati odredbam njegovim.

---

[1] Ullmann: § 52.
[2] Mayer: str. 85.
[3] Löwe: str. 339. i sl.

Digitized by Google

Policija nije povlaštena izpitivati shodnost te svrhu po držav. odvjetniku predloženih predizvidnih djela; naproti ima prosuditi, da li su ista zakonom dopustiva. Provadjajuć policija nezakonita djela, postala bi sukriva istih ili barem zabranjenih djela, niti bi se mogla izpričati time, da je ista drž. odvjetnik predložio.

Državni odvjetnik može tamo, gdje nije nuždno formalno povedenje iztrage, već i na osnovu same prijave — ako ista sadržaje dovoljnih podataka — ili pako na temelju policajnih izvida podignuti obtužbu.

Zakonodavstvo pobrinulo se je, da nebi prevelika — možda zlo shvaćena — službena revnost držav. odvjetnika i policije prigodom izvidjenja štetno i jednostrano djelovala na samo ustanovljenje materijalne istine time, što policiju nije ovlastilo svjedoke pod prisegom preslušavati, što joj je dozvoljeno tek iznimno tamo, gdje je pogibelj u odvlaci, premetačinu i očevid uz obdržavanje svih formalnosti obaviti, te što se zakon nije ni time još zadovoljio, već odredio, da to uredovanje imade sudac iztražitelj i u pogledu forme i podpunosti izpitati, jer se inače pod kazan ništetnosti upotrebiti ne mogu (§ 81. k. p.).

Iz navedenog sliedi, da je policija ovlaštena osobe, nalazeće se u njezinom okolišu pred sebe pozvati, do potrebe predvesti i pritvoriti, koje pravo je i prije nego je u kriepost novi naš kp. stupio, imala po §-u 9. ces. patenta od 20. travnja 1854. d. z. l. br. 96.

Državni odvjetnik daje direktivu sigurnostnim vlastim, označuje pojedine čine, koje valja preduzeti, može opredieljivati pitanja, koja će se staviti imati na svjedoke i okrivljenoga, dapače može i samom saslušavanju prisustvovati.

Nu državni odvjetnik sam to, što je sada navedeno, obavljati ovlašten nije, jer se to protivi načelom akuzatornoga principa u postupku.

S tim, što je do sada navedeno, slažu se na popriek skoro jednodušno svi pisci procesualnoga prava, pak pošto su njihova mnienja u tom u jezgri sasvim istovjetna, ne marimo ih

Digitized by Google

ovdje pojedince izticati, već upućujemo na gore spomenuta diela.

B. Predizvidi, koje obavlja kotarski sudac ili sudac iztražitelj.

Državnom odvjetniku slobodan je izbor u tom, da li će predizvide dati obaviti po sigurnostnih ili pako po sudbenih vlastih; i jedne i druge vezane su na njegove predloge, na koliko su zakoniti, te im imadu udovoljavati, ne upuštajuć se u razmatranje te izpitivanje shodnosti istih, te prosudjivanje, da li se u prijavljenom djelu sadržaje učin kažnjivoga djela.

Medju pisci nastala su razna mnienja o sada navedenom, ter oni razlikuju policiju i sudbene organe, kada isti čine predizvide. Za prvu složno netom naveden postupak odobravaju, dočim potonjim priznavaju pravo i dužnost izpitati dopustivost i umjestnost obave predloženih predizvida, te im dozvoljavaju iste djelomice ili sasvim odkloniti, dakle ne obaviti, ovo potonje naročito, ako nadju, da ne predleži učin kažnjivoga djela.[1]

Mi se s tim mnienjem ne možemo složiti.

Branitelji potonjega mnienja osnivaju isto naročito na ustanovi §-a 81. 2. stav. k. p., po kojoj sudcu iztražitelju u predizvidih i kot. sudcu pripadaju i u predizvidih sva ona prava i one dužnosti, koje ima sudac iztražitelj u iztrazi.

Nu taj razlog ne opravdava navedeno mnienje.

§§ 81. 1. al., i 83. k. p. rabe rieč: „odrediti," „odredba"; tko odrediti može, taj ne predlaže; u predlogu bo po naravi istoga sadržana je dozvola i pravo onoga, komu se predlaže, o istom prema vlastitoj razsudi odlučivati. Ako držav. odvjetnik može odrediti stanovite predizvide, tada tomu njegovomu pravu mora s druge strane odgovavati i dužnost toj odredbi udovoljiti.

Narav predizvida obilježena je kratkoćom i brzinom po-

[1] Mitterb. i Neumayer str. 242. i sl.

Digitized by Google

stupka, ter o neodvlačnom udovoljenju odredaba javnoga tužitelja prečesto ovisi čitava dalnja sudbina iztrage.

Državni odvjetnik je — kako je već iztaknuto — dominus litis u predizvidih, pak bi se s toga naravi predizvida podpunoma protivilo, da sudac iztražitelj — kot. sudac — imade pravo odlučivati o shodnosti pojedinih predloga, ter se time nad javnog tužitelja staviti, i stva rzatežuć zamrsivati, pa i obezuspješiti, i to tim posljedkom, da držav. odvjetnik proti tomu u zakonu lieka naći mogao ne bude, jer sud po §-u 12. k. p. nije vlastan rješavati takve prepore. Kad bi isti to mogao, tada nebi držav. odjetnik, već sud bio gospodar u predizvidih, niti bi državni odvjetnik mogao doći u položaj, da obavi uredovanje, na koje je po §-u 83. k. p. ovlašten; on si nebi najme mogao pribaviti podloge za riešenje pitanja, da li predleži učin kažnjivoga djela ili ne.

Prema rečenom nemože se iz §-a 81. 2. st. k. p. izvesti, da sve ustanove o postupku u iztrazi vriede i u predizvidih. Ta ustanova ima se tako shvatiti, da kot. sudac odnosno sudac iztražitelj u predizvidih mora, dobiv predlog držav. odvjetnika:

a) samostalno razsuditi, da li su izpunjeni svi zakonski uvjeti za preduzeće zamoljenog iztražnog djela (n. pr. premetačine, zaustave ili otvaranje pisama);

b) da nadalje neima čekati dalnju zamolbu, kada opazi, da je nuždno i preko obsega iste uredovati (n. pr. dalnje nove svjedoke preslušati);

c) da je dužan izviditi ne samo krivnju već i obranu okrivljenoga.[1]

Da je ovaj nazor izpravan potvrdjuje i rješitba kr. banskoga stola od 22. ožujka 1883. broj 5852[2], kojom je izrečeno: „iztražni sudac imao je po smislu §-a 83. i 88. k. p. bezuvjetno preduzeti zatražene po drž. odvjetniku predizvide u pravcu zločina potvore, te da nije imao o tom tražiti ni sudbenoga zaključka, hoće li se predlog drž. odvjetnika primiti,

[1] Rulf-Stfps.: § 858. Mayer str. 365. i sl.
[2] Mjesečnik godina 1884. str. 383. i 627.

Digitized by Google

niti je sud imao o tom zaključak donašati, taj bo u §-u 88. k. p. predvidjeni postupak ima tek tada mjesta, kada stvar stupi u stadij §-a 87. k. p. t. j. kada je iztraga".

Isto načelo izraženo je i riešitbom istoga višjega sudišta od 22. kolovoza 1884. br. 19385, pak je isto osnovano i na §-u 55. provedb. naputka ka kazn. postupniku.

Iz ustanove §-a 81. st. 2. i §-a 88. k. p. sliedi, da kod preslušavanja svjedoka ili osumnjičenika u predizvidih držav. odvjetnik ne ima prava prisustvovati, koje mu je pravo za policajnih izvida izrično priznato.

Da se predizvidi što brže obave, ter da se prečesto izbjegne sasvim suvišnom piskaranju, ovlastio je kaz. postupnik u §-u 82. kot. sudca, da i ne čekajuć predloga državnog odvjetnika, čini predizvide; nu iztražna djela, kojih iz nova nebi bilo moguće poprimiti, obavit će samo onda, kada bude pogibelj skopčana s odgodom; inače pako svratiti će u prijavi na drž. odvjetnika pozornost istoga na to, da je od potrebe preduzeće iztražnog djela i skrbiti se, da se tragovi učina sačuvaju dotle, dok ne stigne ili sudac iztražitelj ili zahtjev, neka iztražna djela sam preduzme.

Državni odvjetnik ima u evidenciji držati prijave kot. sudova o predizvidih po §-u 82. k. p. povedenih radi zločina ili prestupaka, a kod zatvorenika brinuti se, da spisi za dobe budu predloženi. (§ 66. provedb. nap., § 440. k. p.).

O pritvoru, koji se u predizvidih odrediti može, biti će niže spomen.

Svrhu predizvida označio je najmarkantnije § 81. st. 1. k. p., ista je posredovanje policajne vlasti ili kot. sudca, te sudca iztražitelja u tu svrhu, da se ustanovi čvrsto uporište za odluku, da li se stanovita osoba progoniti ima kao okrivljenik u užem smislu (§ 39. st. 1. k. p.)[1]

Predizvidi našega kaz. postupnika odgovaraju staroj generalnoj inkviziciji, samo što se danas na istu ne stavlja tolika

[1] Rulf-Stfps. str. 107.

Digitized by Google

važnost, kao tamo, gdje je ista bila sve, a specijalna iztraga tek formalnost.

Istina, granicu medju predizvidi i iztragom težko je staviti; nu tu nam pomaže pronaći § 85. k. p., koji ustanovljuje, kada se iztraga povesti može, a to je onaj stadij predizvida, kada se progon upravlja proti stanovitoj osobi radi stanovita čina.[1]

II.

Iztraga u užem smislu.

Tužbovni princip izražen je u §-u 85. k. p. Po tom načelu organizovana kaznena parnica kreće se u formi pravnoga prepora izmedju tužitelja i tuženika, o kojem odlučuje sud.[2]

Ovaj stadij iztrage odgovara inkviziciji specijalnoj starih kaznenih postupnika, u kojoj se je artikulirano preslušavanje okrivljenoga obavljalo.

Pod tužbom u širem smislu razumievamo ne samo obtužnicu, već i predlog za povedenje iztrage.

Usljed toga nuždno je, da bude u predlogu za povedenje iztrage isto tako kao i u obtužnici točno ožnačeno:

a) osoba okrivljenika,

b) kažnjivi čin, uz naznaku vremena, mjesta i inih pobližih okolnosti dogodjaja i to tako točno, da ne bude nikakve sumnje ob istovjetnosti okrivljene osobe te progonjenog zlodjela.

Neima s toga dvojbe, da se predlog za povedenje iztrage ne može staviti proti nepoznatom krivcu.

U literaturi razilaze se mnienja, da li državni odvjetnik predlog za provedenje iztrage mora podkriepiti sumnje razlozi i poduprieti sa dokazali lične krivnje okrivljenoga.

Jedni tvrde, da to nije nuždno, ter navadjaju, da je tek zadaćom iztrage dokazala iznieti i sumnje izpitati.[3]

Usljed toga dopuštaju, da se takav predlog stavi i bez da su prije preduzeti bud kakvi predizvidi.

---

[1] Mitterbacher i Neumayer: str. 214. i 245.
[2] Löwe: § 151.
[3] Löwe: § 177. i 178.

Digitized by Google

Posljedicom tih nazora bilo bi, da iztražni sudac nebi nigda mogao iz faktičnih, već samo temeljem pravnih razloga predlog za provedenje iztrage odkloniti.[1]

Protivno ovomu nazoru mnienje traži od drž. odvjetnika, da za podkriepljenje svoga predloga predloži iztražnomu sudcu dokazna sredstva, da je okrivljeni zločinstvo ili prestupak doista počinio, ili da se to razložno barem vjerojatnim ukazuje.

Tu se svakako predpostavljaju neki predizvidi — predočeni makar jednostavnom policajnom prijavom — kojimi su skupljena dokazala i stvar na toliko na čistac izvedena, da se uzmogne stvoriti zaključak, po kojem je moguće proti stanovitoj osobi kao okrivljenoj postupati.

Pošto je ovaj stadij „iztrage" inquisitio specialis, a ne generalis, koja potonja prviju pripravlja, to prema potonjem mnienju predlogu za povedenje iztrage imadu neki predizvidi predhoditi.[2]

Kraj obćenite stilizacije §-a 85. al. 2. k. p. mora se uzeti, da državni odvjetnik imade sabrana dokazala sudcu iztražitelju priobćiti, nu s kakovimi će se dokazali sudac iztražitelj zadovoljiti i iztragu povesti, ovisit će o pojedinom konkretnom slučaju.

Nemože li državni odvjetnik sudu predložit inih dokazala, van ona, koja su mu prijavom priobćena, morat će sudac ista, službeno po državnom odvjetničtvu priobćena mu, kao stavna uzeti i tada prema istim zaključak svoj stvoriti.

Tu će iztražni sudac iztragom stvar prijavljenu ustanoviti i tada promieni li svoj prvobitni nazor, zatražiti riešenje suda.

Ovakav postupak jest neredovit, izazvan prešnošću slučaja i redovito izazvan okolnošću odredit se imajućeg nuždnog ograničenja osobne slobode.

Redovito pako odgovara naravi „iztrage", da se dokazala imadu predložiti, bez kojih se iztraga povesti neće.

Kao što predizvide može činiti kot. sudac i sudac iztražitelj, tako je iztragu ovlašten povest samo potonji.

[1] Dalcke: § 177., Geyer: § 176.
[2] Mitterb. i Neumayer str. 254., Rulf. § 91.

Digitized by Google

Ta odredba procesualnoga prava imade duboki svoj razlog. Valjano uredovanje iztražnoga sudca jest pretežko, puno odgovornosti; za taj posao treba osobite sklonosti, volje i spretnosti; poznavanja lopovskih manira, ćudi, jezika te inih njihovih finta. Takove posebne vrsti preduvjeta za valjano iztražno uredovanje može istina urednik već po svojoj naobrazbi imati; ali će si to prisvojiti moći redovito tek mnogogodišnjim radom na tom polju, i ovdje stečenim izkustvom uz motrenje svjetskih kriminalnih dogodjaja.

I ovdje važi načelo o diobi radnje; pak je s toga od ne male vriednosti po iztragu ustanova §-a 86. st. 1. k. p., da istu imade u pravilu voditi „iztražni sudac" osobno i neposredno, a tek iznimno u interesu pospješenja iztrage putem zamolbe.

Iztražno poslovanje usredotočeno je u rukuh samostalnoga iztražnoga sudca kod sudbenoga stola.

Ovo potonje jest važno s toga, jer se samo tu može naći organ, koji djelovanje iztražnoga sudca nadgleda i rieša prepore izmedju njega i (javnog) tužitelja, te pritužbe stranaka tečajem iztrage. Taj organ je sud po §-u 12. k. p. (Rathskammer).[1]

Kada kot. sudac putem zamolbe radi u iztragi, obavlja on tek pojedina iztražna djela ili skup istih; provedenje iztrage kao cjeline ne može se na kot. sudca prenesti § 86. k. p. Potonje je moguće po austrijskom kazn. postupniku, koji je takav slučaj naročito predvidio u §§ 12., 94., 95. k. p.; nu te ustanove nije naš kaz. post. poprimio, jer su ti §§ jednostavno izpušteni.

Obzirom na to moglo bi se po austrijskom, a nipošto po hrvatskom kazn. postupniku tvrditi, da komora (§ 12. k. p.) imade pravo nadzora i uredovanja po §-u 10. k. p. i kod predizvida, bili oni vodjeni kod kot. suda ili po sudcu iztražitelju kod sudbenog stola, ako prem se to teoretički opravdati nikako neda.

Glavna zadaća iztražnoga sudca jest vodjenje iztrage,

[1] Rulf-Stfps. str. 254.

Digitized by Google

dočim on i predizvide obavljati imade tek usljed pomanjkanja inih dovoljnih sila, naročito onih kod kot. suda.

Kazneni postupnik njemačkoga carstva od 1. veljače 1877. udario je u tom pogledu sasvim dosliednim putem te odredio, da iztražni sudac predizvide voditi ne ima, niti državni odvjetnik predložiti može, da on takve obavi.[1]

Ovo neka bude iztaknuto radi pitanja, koja ćemo niže promotriti.

Nastaje pitanje, može li državni odvjetnik i poslje stavljenog i po sudu prihvaćenog predloga za povedenje iztrage, dakle tečajem iste, dati po policajnih organih izvide obavljati?

Ima sasvim nedvoumno zastupano mnienje u literaturi, koje držav. odvjetniku to pravo priznaje.[2]

Akoprem se je s teoretskih razloga težko tomu mnienju bez prigovora priključiti, valja priznati, da se isto s praktičnih razloga može zastupati tim bolje, kada se pomisli na javnoga tužitelja, koj imade zastupati javni interes, te sve preduzeti, da bude krivac pronadjen i uglavljen.

Nu s druge strane smeta tomu nazoru to, što državni odvjetnik imade izključivu dispoziciju u kaznenoj parnici samo dotle, dok nije povedena iztraga; od toga pako časa postaje on i prema sudu i prema okrivljenomu stranka, ter sud ima odlučiti o dalnjem tečaju kaznene parnice.[3]

Po namisli zakonodavčevoj neima državni odvjetnik iza toga djelovati inače, nego čineć predloge sudcu iztražitelju, a potonji jest ne samo ovlašten, već i obvezan na samostalnu djelatnost, jer on unutar granice tužbe (predloga) ravna iztragom, te ima preduzeti sve, što vodi do saznanja materijalne istine. Iztraga pridržala je §-om 87. svoj stari inkvizitorni značaj. Iztražni sudac treba samo predlog, da počme iztraživati, a dalje radi i bez predloga.[4]

---

[1] Löwe: str. 399. i 67., opazka 5. k. § 60. zakona ob ustrojstvu sudova.

[2] Dalcke: § 189. op. 2.

[3] Dochow: § 30.

[4] Schwartze: str. 322. i sl.

Digitized by Google

Držimo, da javni tužilac iz obzira taktike i dobro promišljene kriminalne politike, neće obilaziti iztražnoga sudca, već š njim sjedinjenimi silami nastojati postići zajedničku svrhu: ustanovljenje materijalne istine i to tim više, jer radeć protivno, ne postupa prema duhu zakona.

Stojeć na istom stanovištu ističe Schwartze, da iztražni sudac prije povedenja iztrage ne može preduzeti pojedine izvidne čine.[1]

Iznimku od toga pravila odredio je § 170. k. p. odredbom saslušanja osumnjičenoga.

Tu se dakako okrivljenik ne ima „preslušavati" već „saslušati". Ovo potonje sastoji tek u sumarnom očitovanju osumnjičenog o prijavi, a nipošto se isto ne ima smatrati formalnim preslušanjem okrivljenoga o pojedinih momentih okrivljenja.

Da se „saslušanje" od „preslušanja" kao iztražnog čina razlikuje, dokazom je, da se ono spominje u VI. odsjeku, § 164. i 170. k. p., a potonje tek u VII. odsjeku, naročito u §-u 189. k. p.

Iztraga je povedena, kada

a) iztražni sudac u tom pravcu stvorenu svoju odredbu saobći okrivljenomu, a on se istom zadovolji, ili u slučaju prepora, kada

b) sud po §-u 12. k. p. takovu odluku izreče.

Razna su mnienja imade li se takav zaključak iztražnoga sudca u spisih konstatovati.

Njemački kazneni postupnik ima za to naročitu ustanovu, jer naredjuje, da se iztraga povadja odredbom sudca iztražitelja. Naš kao i austrijski kazneni postupnik takove ustanove ne ima, ter u §-u 85. tek veli: sudac iztražitelj „može" („darf") povesti iztragu.

Od tuda izvadja Glaser[2], da postojeći naš kazn postupnik ne pozna ustanovu, po kojoj bi se iztraga povadjala tek izričnom odrebom sudca iztražitelja, kako je to kazn. postupnik od god. 1853. propisivao, odredjujuć, da specijalnu iztragu valja odrediti posebnim zakjučkom.

[1] Schwartze: § 158.
[2] Glaser: Kleine Schriften str. 866. i sl.

Digitized by Google

Jasno je, veli, da je sudac iztražitelj iztragu poveo, ako — neoprv se u tom pravcu stavljenom predlogu — ureduje po §-u 87. k. p. Iztraga može biti već stanovito vrieme u tečaju, a okrivljeni nije jošte ni saslušan. To je dakle interna stvar suda bez procesualne vriednosti po okrivljenoga; tek kada ovo potonje nastaje, na pr. gledom na odrediti se imajući iztražni zatvor, valja mu taj fakat priobćiti, da se uzmogne braniti, tražeć proti odredbi sudca iztražitelja riešenje suda.

Da je iztraga povedena, valja svakako izrično zapisnički ustanoviti[1], što propisuje i naš provedbeni naputak kazn. post. u §-u 22. Ovo nije protivno smislu zakona, a napokon i Glaserovo mnienje ide za tim, da se ta činjenica ustanovi, kada je po obranu okrivljenika postala važnom, dočim se prije preslušanja okrivljenika ni neima komu priobćiti, niti to može po nj odlučnim biti.

Iztraga mora se obaviti:

a) kada se radi o zločinstvu kažnjivu smrću;

b) kada se ima povesti kazn. postupak proti odsutniku;

c) kada se radi o zloč., kažnjivom tamnicom od preko 5 godina, a osumnjičeni ne privoli na to, da se iztraga mimoidje;

d) kada se ima staviti pod obtužbu radi zločina ili prestupka počinjena tiskopisom (§ 13. zak. o kazn. post. u poslovih tiskovnih);

e) kada radi privatni učestnik kao tužitelj (§ 37. 1. st. k. p.); napokon se iztraga

f) može povesti prama razsudi državnog odvjetnika odnosno privatnoga tužitelja u svih kolikih drugih slučajevih.

Predlog za povedenje iztrage vlastan je staviti — ne misleć ovdje na subsidijarne tužbe — državni odvjetnik, dočim se to pravo po nikojoj ustanovi kazn. post. okrivljeniku dati ne može. On može tražiti obavu pojedinih iztražnih djela, nu ista može iztražni sudac sam odkloniti, ter proti tomu okrivljeniku pristoji samo pritužba na sud po §-u 104. k. p.;

[1] Mayer: II. str. 365.

Digitized by Google

dočim takove predloge državnoga odvjetnika sudac sam odbiti ne može, već mora tražiti riešenje suda.

Povedenje iztrage jest eminentno iztražni čin, ter zakon izrično nalaže, da takvo iztražni sudac obavlja ili sam ili putem zamolbe po inom — naročito kot. sudcu.

Priobćujuć okrivljenomu, da se proti njemu povadja iztraga, valja ga uputiti o pristojećih mu pravih proti toj odluci.

Obzirom na to predpostavlja se, da je onaj, koji iztragu povadja, sudački urednik, te je opravdan zaključak, da se taj posao zamolbenim putem, recimo posredovanjem političke oblasti, obaviti ne može. Taj nazor podkriepljuje i § 3. provedb. nap. kazn. postupniku.

Najmarkantnija posljedica, da je proti njekomu iztraga povedena jest, da se s njim postupa kao s okrivljenikom, § 171 k. p.

Preslušanje okrivljenika imade dvojaku svrhu: priobćuju mu se obiede i pruža prilika, da se opravda navodom činjenica svoje obrane. Neka ne bude sudjen — ne saslušan: audiatur et altera pars!

Pošto će okrivljeni najpodpunije i najjasnije te najsigurnije podatke pružiti moći o progonjenom zlodjelu, to imade i državna vlast osobiti interes, da presluša okrivljenog. S toga i nalaže § 189. iztražnom sudcu, da okrivljenika saslušati mora (austr. k. p.: „ist zu vernehmem"), ma da je u predizvidih možda jur i saslušan bio.

Po obtužbenom načelu ukazuje se preslušanje okrivljenoga ponajprije kao njegovo pravo, kojeg se on i odreći može, § 149., dočim je po inkvisitornom načelu dužan bio na stavljena mu pitanja odgovarati, čim je postao sredstvom iztrage, što se sasvim protivi jednakosti izmedju napadaja i obrane.

Inkvisitorni proces vidio je u preslušanju okrivljenoga neobhodno sredstvo za postignuće „reginae probationum": — priznanja, te se nije dvojilo ni o pravu države uporabiti i prisilna sredstva za postignuće te svrhe.

Prije svega tražila se je od okrivljenika kao tortura spiritualis prije započetog saslušanja prisega, da će istinu govoriti, a poslje se je pristupalo i k pravim mučilom, pa kad su ta

Digitized by Google

dokinuta, rabile su kazne radi neposlušnosti i laži kao sredstva za pronadjenja istine. Ovo navedosmo točno po Geyerovom razlaganju § 141.

Naš kazneni postupnik, kao i svi moderni postupnici zabaciše netom spomenuta načela, te stoje na tom stanovištu, da tužitelj imade okrivljenomu krivinu dokazati, a potonji pri tom nije — ako sam neće — dužan baš nikako sudjelovati.

Gledom na to imade u literaturi mnienje, da je sudac iztražitelj dužan okrivljenika prigodom preslušavanja poučiti o tom pravu — kao i o svakom inom, — da mu naime pristoji pravo i neodgovoriti na stavljena mu pitanja.

Kolikogod se to mnienje ukazuje posljedicom dosljedno provedenog obtužbenog načela i ustanove §-a 2. al. 2. k. p., ipak držim, da se jedva može u praksi preporučivati, već unapried okrivljenika upozorivati na to njegovo pravo, i to tim manje, jer zakon s propustom takovog upozorenja nije spojio po okrivljenika nikakovu štetnu posljedicu. § 194. k. p. in fine daje sudcu iztražitelju tek naputak za preslušavanje, pak se tu netom spomenuto mnienje kao izrično zakonom recipirano ne ukazuje.

Pregleda radi navadjano po Geyeru u kratko razliku izmedju predizvida i iztrage.

Predizvidi ravna državni odvjetnik, on je dominus litis; — iztragom ravna iztražni sudac, na istu djeluje držav. odvjetnik tek stavljajuć predloge.

Predizvide može obaviti i policajna vlast, — iztragu samo sudac iztražitelj.

Predizvidi poznaju samo osumnjičenika, — iztraga samo okrivljenika, te u prvih za podignuće obtužbe „saslušanje“ (§ 164. k. p.) okrivljenika nije, a u potonjoj jest „preslušanje“ neobhodno nuždno.

Iztraga vodi se samo radi stanovitog čina proti stanovitoj osobi, — u predizvidih pako to nije tako točno označeno.

U predizvidih nema sud po §-u 12. k. p. (komora) ingerencije, dočim u iztragi imade; s toga će se drž. odvjetnik

Digitized by Google

proti neizvršivanju njegovih predloga u predizvidih pritužiti jedino na predpostavljenu (disciplinarnu) vlast, a ne komoru.

U policajnih predizvidih može državni odvjetnik „prisustvovati" kod saslušavanja osumnjičenika i svjedoka, u predizvidih sudbenih i iztragi to mu pravo ne pristoji; nu ni tamo državni odvjetnik ne može „sudjelovati" (ne pripada mu pravo direktnog pitanja).

Predizvidi jesu priprema javne „obtužbe" (u širem smislu), te imadu pružiti državnom odvjetniku podlogu za odluku, da li će povesti ili ne javnu tužbu (§ 81. al. 1. i § 83.); svrha iztrage pako jest izpitati predbježno osvadu proti stanovitoj osobi radi stanovitog kažnjivog djela i stvar izvesti na čistac na toliko, da se uzmogne zaključiti, da se okrivljeni pod „obtužbu" (u užem smislu) stavi i proti njemu odredi glavna razprava, ili pako da se kazneni postupak obustavi (§ 84. 3. st. 102.).[1]

III.

U ovom odsjeku razmotrit ćemo razna ograničenja osobne slobode državljana po kaznenom postupniku i s tim suvisla pitanja.

Tamo gdje ustavnimi zakoni nije osigurana osobna sloboda gradjana, zajamčena je ista posebnimi zakoni.

To je učinjeno u Cislitaviji „zakonom" od 27. listopada 1862. d. z. l. broj 87. „na obranu osobne slobode", koje su ustanove prešle poslje i u državni ustav te kazneni postupnik.

Pošto je naš kazn. postupnik skroz recipiran austrijski, to se i u istom nalaze suglasne ustanove.

Iz točke 2. §-a 168. k. p. proizlazi osobito važno načelo, da zatvor samo sudac odrediti može, a iznimno tek na kratak rok od 48 ura razne od istoga vlasti.

Samo iz važnih u kazn. postupniku točno označenih razloga može se osobna sloboda ograničiti. Time je oduzeta mogućnost samovolji, a uzpostupa li organ države protivno propisom, počinja kaznenim zakonom ili barem disciplinarnim redom zabranjeno i kažnjivo djelo.

[1] Geyer: § 115., 171. i 175. Dr. Holtzendorf: l. c.

Digitized by Google

Kako je jur gore iztaknuto svrha iztrage jest pronadjenje materijalne istine i kazna krivca. Da se ta svrha postigne, treba saslušati okrivljenoga, koj će moći stvar najbolje razjasniti, a uz to trebat će ga i na razpravi, a ponajpače za ovrhu kazni. Od tuda dolazi neko neslobodno stanje okrivljenoga i dužnost istoga pokorit se sudbenim pozivom, dogodno dozvoliti, da mu se podpuna sloboda uzme, da bude zatvoren i prije pravomoćne osude.

A. Sudbeni poziv.

Iz propisa §-a 141. k. p. proizlazi svakomu dužnost pokorit se sudbenomu pozivu.

Da ta obveza u pravnom smislu nastane, zahtjeva se, da poziv odgovara koli s formalne toli s materijalne strane zakonskim propisom.

Potrebštine sudbenoga poziva za okrivljenoga (§ 164.) jesu:

a) formalne: poziv ima biti pismen (zatvoren), vlastoručno podpisan po sudcu, te upravljen na stanovitu osobu;

b) materijalne: poziv ima sadržavati ime suda, običenitu oznaku predmeta iztrage, mjesto, dan i uru kamo i kada se okrivljeni zove, — treba da bude naročito iztaknuto, da bude pozvani preslušan kao okrivljeni i konačno, da će biti glavom pred sud doveden, ako izostane.

Prema tomu ne smije poziv neopredieljeno, na netočno označenu osobu glasiti, — svaki okrivljeni imade se posebno pozvati; poziv ima sudac podpisati, dakle nije dozvoljen podpis reproduciran mekaničkim putem.

Ne ima li poziv navedene formalne i materijalne potrebštine, on je nezakonit, niti mu se je pozvanik dužan odazvati.

Zakonit poziv prekida zastaru (§ 531. k. z.), ter se s toga dan izdanoga poziva ima u spisih zabilježiti (§ 17. provedb. naputka.)[1]

(Sliedi.)

---

[1] Mayer: II. str. 637. i sl. Löwe: § 133.

Digitized by Google

U koliko spadaju vode iz rudnikâ pod rudarski zakon?

Napisao ***Hektor Catinelli-Obradich.***

Po §-u 22. zakona od 31. prosinca 1891. o vodnom pravu „odlučuje o vodah iz rudnika rudarski zakon".

Po strogom smislu riečî ovog §-a čovjek bi mislio, da vode iz rudnika (abfliessende Wässer, zu Tage tretende Grubenwässer) izključivo pod rudarski zakon spadaju, da se ustanove vodnoga prava na ove vode uporaviti ne mogu, ter da političke oblasti glede tih voda nikakve ingerencije ne imadu.

Ipak nije tomu tako.

Prije svega valja nam se osvrnuti na § 2. obćeg rudarskog zakona od 23. svibnja 1854., po kojem se i na rudarske poslove uporavljivat imadu obći zakoni gradjanski, kazneni, politički, a i zakoni obrtnički i trgovački, u koliko zakon rudarski nesadržaje osobitih propisa.

Iz toga §-a rudarskog zakona — koji prema §-u 9. nagodbenog zakona medju poslove zajedničke svim kraljevinam krune ugarske spada — sliedi, da se ustanove vodnog prava i na one poslove rudarstva uporaviti imadu, koji se u obće iz gledišta vodnog prava prosudjivati mogu, ako rudarski zakon sam u predmetu posebnih ustanova ne sadržaje.[1]

U ostalom ustanovljuje isti rudarski zakon glede voda iz rudnika znamenite stege. Po §-u 128. i 129. toga zakona „ostaje poduzetniku rudokopstva, koji kopajući nadje voda dolovnih, baš ako i učini, da napolje odtiču, preimućtvo priuzdržano, da se njimi, doklegod nebudu sjedinjene s drugimi stalnimi vodami izvanjskimi, koristiti može za unapredjivanje rudokopnje i radnje u hutah, a tako i pristojstva od istih. — Ako drugi traže koristit se takovimi vodami, ima vlast rudarska pozvat posjednika od majdana, neka se u primjereni rok očituje, da li kani u tečaju sliedećih pet godina služit se timi vodami pri rudokopnji. — Ako uz ovaj rok očitovanje to nebude učinjeno, ili ako posjednik od majdana za sliedećih pet podina neposluži se tim priuzdržanim pravom: tad se vode takove mogu podieliti i drugim u svrhe makar kakove".

Uvodno citirali smo § 22 zakona od 31. prosinca 1891. o vodnom pravu, koj govori o vodah iz rudnika.

Taj § ne slaže se podpunoma niti sa §-om 29. austrijskih pokrajinskih vodnopravnih zakona (za Česku § 30., za Kranjsku § 15. dotičnoga zakona) niti sa §-om 23. zakonskog članka XXIII : 1885. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora, tičućeg se prava na vodu.

[1] Vidi: Peyrer „Oesterreichisches Wasserrecht", II. izd. str. 353.

Digitized by Google

Po zemaljskih vodnopravnih zakonih u Austriji odlučuje rudarski zakon, d o k l e se protežu prava rudarskoga poduzetnika na dotične rudarske vode, te koja on ima posebna vodna prava

Navedenimi pako ustanovami rudarskoga zakona udarena je medja uporavljivosti obijuh zakona, te granica medju kompetencijom rudarskog satničtva i političkih oblasti.

Za Hrvatsku i Slavoniju konstatovat ćemo ovu granicu, uzev u obzir ustanove § 23. zakonskoga članka XXIII: 1885. zatim citirane ustanove rudarskog zakona, te izjave komentatora ugarskoga zakona o vodnom pravu.

§ 23. zak. čl. XXIII: 1885. glasi: „Glede vodah rudničkih služe mjerilom rudarski zakoni".

Ugarski zakon dakle govori sasvim jasno „o vodah rudničkih" u obće, a ne samo o vodah iz rudnika.

Ministarstvo pako u motivaciji upitne ustanove zajedničke zakonske osnove izjavilo je sliedeće:

„Rudarski zakon ima glede porabe i odvodnje vode samo u toliko valjanost, u koliko se poraba ili odvodnja vode faktično rudničkih voda tiče, t. j. onih voda, koje u rudnicih nastanu i u rudnike teku. Vode, koje neizviru u rudnicih, akoprem u rudarstvene svrhe služe, spadaju u okvir nazočne osnove isto tako kao vode, služeće na druge obrtne ili gospodarske svrhe".

Komentatori ugarskoga vodnoga prava K o v á c s y i K v a s s a y naročito navadjaju: Primjetiti valja, da i rudničke vode, čim su izašle iz rudnika i čim se u druge vanjske vode uvadjaju, ne spadaju više u okvir rudarskoga zakona, već u onaj vodnoga prava; imenito valja glede tih voda uporaviti ustanovu sliedećeg §-a 24. vodnog zakona (t. j. ustanovu ugarskoga zakona glede nečistih voda), kao što i cieli dozvolbeni postupak, pravo glede odvodnje itd.

Ono, što ugarski komentatori glede granice uporabljivosti rudarskog i vodnog zakona u predmetu rudničkih voda vele, valja i za Hrvatsku i Slavoniju.

Upozorit ćemo još na treću alineju §-a 14. zakona od 31. prosinca 1891. o vodnom pravu, po kojoj odlučuje oblast, „kojih li odredaba treba, da se odpadci ili nečiste vode iz ... rudnika ... mogu uvoditi u druge vode"; nadležna je pako u ovom slučaju prema propisu §-a 100. sl. b) obćenite provedbene naredbe od 8. listopada 1892. broj 48602 kr. kot. oblast, odnosno gradsko poglavarstvo.

U ostalom političke oblasti fungiraju kao vodno-pravne oblasti i u drugih slučajevih, koji se tiču rudarskih stvari. Tako se na pr. po glasu § a 17. rudarskoga zakona „za rovljenje na javnih cestah, na željeznicah, na gradnjah, podignutih za obranu proti vodi .... iziskuje dozvola nad-

Digitized by Google

ležne upravne oblasti", a po §-u 18. istog zakona „ima rudarska oblast samo u suglasju s dotičnimi upravnimi oblastmi odlučivat, ako se i na drugih mjestih, nego koja su navedena u §-u 17., proti dopustljivosti rovljenja pojave iz javnih obzira razlozi kakovi".

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Kupom zemljišta krčevinskoga neprelazi na kupca obveza namirenja zaostalih daća, koje su dospjele prije, nego što je kupac stupio u posjed ovakovog zemljišta.

Na javnoj ovršnoj dražbi dne 7. lipnja 1884. kupila je trgovačka firma A. N. sinovi u Z. nekretnine J. P-a., upisane u grunt. uložku br. 85, 122, 125, 128 občine B., te je na temelju uručbenice kr. kotarskog suda u D. od 23. studenoga 1885. br. 3480 upisana vlastnicom nekretnina J. P-a.

To je dokazano odlukom kr. kotarskoga suda u D. od 30. srpnja 1885. broj 4767 i gruntovnim izvadkom.

Odlukom kr. kotarskog suda u D. od 22. veljače 1885. broj 886 odobrena je osnova o diobi kupovnine od 316 for. 75 nč., iz koje je gospoštiji k. T. T. u ime zaostataka na krčevinskom činžu dopitano svega 1 for. 79 nč.

Molbom od 5. siečnja 1888. broj 115 zatraži kod kr. kot. oblasti u D. gospoštija k. T. T. proti navedenoj firmi likvidaciju zaostalog krčevinskog činža, da je firma A. N. sinovi u Z. kao dostalac i posjednik, prije J. P-u. pripadajućih nekretnina u grunt. uložku broj 85, 122, 125, 128 občine B., dužna izplatiti gospoštiji k. T. T. u ime zaostalog krčevinskog činža do god. 1876. 44 for. 29 nč. sa 5% kamati do 1. siečnja 1888. u iznosu od 18 for. 34 nč., tekuću godišnju dužnost počam od godine 1877. do uključivo 1887. svake godine 1 for. 71½ nč., dakle 18 for. 86½ nč. ili sveukupno 79 for. 49½ nč.

Ovomu zahtjevu protivila se je navedena firma koli glede zaostataka prije godine 1876. i poslje te godine sve do 1884. toli i glede kamata, jer da ista firma odgovara samo za one godišnje podatke na činžu, koji dospiju od kada je ona kao dostalac stupila u posjed kupljenih nekretnina.

Kr. kotarska oblast u D. odlukom od 22. ožujka 1888. broj 1310 naloži firmi A. N. sinovi: da ima platiti gospoštiji k. T. T. prema zahtjevu molbe svotu od 79 for. 49½ nč. a. vr. u ime zaostalog krčevinskog činža i kamata za 14 dana pod prietnjom ovrhe.

Ovu odluku potvrdila je kr. županijska oblast u O. odpisom od 17.

Digitized by Google

svibnja 1888. broj 205, a napokon i kr. zemaljska vlada riešitbom od 11. siečnja 1889. broj 27955, koja je navedenoj firmi dostavljena odlukom kr. kot. oblasti u D. od 29. siečnja 1889. broj 540.

Političke oblasti obrazlažu svoje riešitbe time: „što navedeni zaostaci činženi sačinjavaju realni teret, te su upravne oblasti po ces. naredbi od 26. rujna 1857. nadležne likvidirati, ponovčiti i utjerivati nepodmirene daće, proizviruće iz sveze urbarske proti svakomu posjedniku podavanju podvrženoga zemljišta, došao on u posjed zemljišta kojim mu drago naslovom".

Ovo je obrazloženje po mnienju navedene firme krivo; jer neima zakona starijeg, a niti novijeg, koji bi proglasio pojedina godišnja podavanja budi od urbarskih, budi od krčevinskih gornih ili činženih zemalja realnim teretom.

Po čl. IV. god. 1836. mogaše podložnik prodati poboljšice, uložene u selište sa uživanjem, a mogla se je provesti i prisilna sudbena dražba proti nemarnom dužniku. U jednom i drugom slučaju imadu se iz kupovnine namiriti javne i vlastelinske daće i drugi dugovi kmeta, ali da neima ustanove, da zaostatci duga prelaze na kupca.

Po istom zak. članku da nije slobodno podložniku seliti se, dok ne namiri javne i vlastelinske daće i druge dugove.

Za godišnja podavanja odgovarali su podložnici osobno, a ne zemljište, jer ovo bijaše i onako gospoštije.

Godišnje daće nisu dakle realni teret.

Ovo nije izrečeno niti u članku VI. i VII. od god. 1836. Ces. patentom od 2. ožujka 1853. nisu odkupljena zaostala godišnja podavanja pojedinih obvezanika, već su ovlaštenici u §-u 50. istog patenta glede zaostataka upućeni na obvezanike, neka zaostale godišnje daće od njih utjeraju.

Da je zakonodavac smatrao nenamirena pojedina godišnja podavanja realnim teretom, koji prelaze sa zemljištem na svakog posjednika, morao bi izreći, da se i takova nenamirena godišnja podavanja imadu razteretiti.

Ni zakon od 10. siečnja 1876. o konačnom razterećenju izvanselištnih, krčevinskih, gornjih i činženih zemalja nesmatra zaostala godišnja podavanja realnim teretom, inače morao bi i nenamirena godišnja podavanja uvrstiti u samu odkupnu glavnicu.

Po §-u 5. istog zakona čini pronadjena jedna godišnja dužnost po odbitku jedne šestine za upravne troškove u 20-stručnom iznosu odkupnu glavnicu i jest ova odkupna glavnica po §-u 12. zakona toga realni teret; jer obterećuje odkupno zemljište napram svakomu posjedniku dotle, dok ne bude podpunoma namirena.

Po sada navedenih zakonih vriedi i kod nas za realne terete ovo pravno načelo:

Teret sam prelazi kao absolutno pravo odnosno dužnost na svakog sljednika; nasuprot pojedini dospjeli obroci godišnjeg podavanja postali su

Digitized by Google

osobna dužnost za ondašnjeg posjednika, pa neprelaze na sljednika singularnog.

Navedena firma da nije dužna platiti prijašnje zaostatke na činžu do njezinog zaposjednuća niti po naredbi od 26. rujna 1857., a niti po starijih urbarskih zakonih.

Naredba od 26. rujna 1857. neproglašuje godišnja podavanja urbarska realnim teretom.

§. 1. ove naredbe kaže samo: da godišnja nenamirena podavanja u koliko nisu zastarila po urbarskih propisih ima politička oblast likvidirati, ponovčiti i utjerati od obvezanika. — Iz same stilizacije ove ustanove jasno je, da se razumieva samo osobni dugovni odnošaj, a ne realna kakova dužnost.

Navedena firma prigovorila je zahtjevu protivne gospoštije glede zaostalog činža, a i glede kamata kod političke oblasti zastaru.

Ovaj prigovor nije politička oblast uvažila.

I u tom da je riešitba političke oblasti protuzakonita.

Ovo dokazuje spomenuta firma ovako:

Po §-u 1. carske naredbe od 26. rujna 1857. imadu političke oblasti samo one daće ponovčiti i utjerati, — koje po prijašnjih urbarskih propisih zastarjele nisu.

Po ovoj naredbi dopušten je dakle prigovor zastare na temelju starih urbarskih zakona.

Zak. članak 95. god. 1647. ugarskog sabora glasi ovako: „§ 7. Decimae vero ex vinis provenientes per eos quorum interest, exigantur usque ad festum epiphaniarum Domini infalibilliter sub ammissione restantis decimae illius anni".

Po ovoj ustanovi bijaše utjerati vinsku desetinu do sv. tri kralja svake godine, jer je inače nastupila zastara.

Ovu zakonsku ustanovu razširio je zakonodavac na sva podavanja zak. čl. 7. god. 1802. ugarskoga sabora i to §. 2., koji glasi ovako: Constitutum est: „ut concernens dominus aut ejusdem repraesentans nonam aut qualecunque competens in natura jus montanum aut decimam intra tempes per jurisdictionen comitatuum pro ratione localium circumstantiarum auditis etiam dominis terrestribus, designandum inomisse sub poena in articulo 95:1647. expressa sub vindemiis juxta modum aeque per jurisdictiones determinandum in musto vel racemis exigant".

Ovim zakonskim člankom protegnuta je zastara na sve podanke, a naročito na desetinu.

Time je tražbina gospoštije B. zastarila odavna i napram samom G. P.

Prigovor zastare glede kamata vriedi sigurno absolutno.

Na početku navedeno je, da je kupovnina, polučena za grunt. J. P., iznosila 316 fr. 75 novč.

Digitized by Google

Ako je dakle gospoštija B. odnosne vlastnik njezin ili uprava gospoštije smatrala zaostale daće činža krčevinskog u iznosu od 79 for. 49½ nč. a. vr. realnim teretom, — imala je na kupovninu prijaviti cieli zaostatak i tražiti izplatu iz same kupovnine.

Toga gospoštija učinila nije, pa zato nemože sada od kupca tražiti namirenje tražbine, koju je propustila prijaviti prigodom razdiobe kupovnine.

Ovo vriedi tim više, što ovi zaostatci krčevinskog činža nebijahu nikada uknjiženi na kupljenih nekretninah (§ 443. o. g. z.).

Navedenimi riešitbami upravne oblasti da je povriedjena trgovačka firma A. N. sinovi u svojih privatnih pravih tim više, što je na temelju istih riešitaba od iste firme utjerana svota od 81 for. 88 novč.

Zato da je ovlaštena ta firma na temelju čl. 11. zakona od 28. veljače 1874. o sudačkoj vlasti i ces. patenta od 2. ožujka 1853. § 61. i § 39. patenta od 17. svibnja 1857. tražiti zaštitu redovitim putem pravde.

Na temelju svega toga digla je spomenuta firma tužbu proti k. T. T. vlastniku gospoštije B. zastupanom po generalnom punomoćniku za austro-ugarsku monarkiju I. B. ravnatelju dobarâ k. T. T. na B.

U tužbi zahtjeva, neka kr. sudbeni stol u Z. kao sud urbarski za razpravu tužbe ureče ročište i nakon zaglavljene razprave ili za slučaj ogluhe makar po §-u 40. g. p. p. osudom za pravo izreče:

„Odluka kr. kot. oblasti u D. od 22. ožujka 1888. broj 1310 odnosno odpis kr. županijske oblasti u O. od 17. svibnja 1888. broj 205. odnosno riešitba kr. zem. vlade, odjela za unutarnje poslove, od 2. siečnja 1889. br. 27955. nije osnovana na zakonu, te vriedja privatna prava tužiteljice firme trgovačke A. N. sinovi u Z. u onom dielu, u kojem se nalaže istoj trgovačkoj firmi: da plati gospoštiji k. T. T. uslovom krčevinskoga činža od zemalja unešenih u grunt. uložku broj 85, 122, 124, 128 občine B. u ime zaostalih daća godišnjih do godine 1876. 42 for. 29 nč. sa 5% kamati od onih obroka do konca godine 1887. u iznosu od 18 for. 34 nč. i sa dalnjimi 5% kamati od 1. siečnja 1888., zatim u ime tekućih godišnjih dužnostih od godine 1877—1884. svake godine 1 for. 17½ nč. dakle 13 for. 15 nč. za 14 dana pod prietnjom političke ovrhe, pa je zato tuženik k. T. T. vlastnik gospoštije B. dužan iste riešitbe upravne oblasti u toliko priznati bez krieposti i ništetnimi tako, da firma A. N. sinovi u Z. nije dužna platiti tuženiku svote gore navedene, nasuprot dužan je tuženik tužiteljici uslovom toga jur utjeranu svotu od 81 for. 88 nč. sa 6% kamatami od 27. ožujka 1889. do izplate povratiti i naknaditi parbeni trošak.

Razjasnenja radi dodala je navedena firma, da je ovu tužbu podigla pred kr. kot. sudom u K., nu da je riešitbom kr. stola sedmorice od 6. travnja 1890. broj 4022 rieseno: da ova stvar spada pred sudbeni stol

Digitized by Google

kao redoviti i nadležan po ces. patentu od 2. ožujka 1853. § 61. i § 39. patenta od 17. svibnja 1857.

Kr. sudbeni stol kao urbarski sud u Z. odlukom od 21. ožujka 1891. izrekao je:

da se tužbom de praes 18. veljače 1891. broj 381 urb. povedeni postupak po §-u 47. gradj. sudovnika dokida, a tužiteljica svojim zahtjevom upućuje na nadležnu oblast i da se troškovi medjusobno prebijaju, a to sve s razloga:

što ovdje nije prieporno pitanje, da li su u tužbi navedene zemlje krčevinske naravi ili ne (§ 61. ces pat. od 2. ožujka 1853. II. stavka), već pitanje o naknadi štete, koje se prosudjuje po tridesetom poglavju obć. gradj. zakonika,

što urbarski sud prema doznačenom mu djelokrugu nije oblast takova, koja bi bila nadležna suditi o tražbinah privatnopravne naravi, već mu nadleži uredjenje odnošaja iz bivšeg podaničkog saveza vlastelinstva i podložnika, a glede troškova izreče, da se za tužitelja nemože reći, da je objestno ovu tužbu digao.

Usljed utoka obih stranaka, tužiteljice u glavnoj stvari, a tuženika radi troškova, kr. stol sedmorice riešitbom od 24. rujna 1891. br. 1746:

obnašao je utok tuženog k T. T., uložen radi preboja troška, odbiti, a povodom utoka tužiteljice tvrdke A. N. sinovi napadnutu odluku obzirom na svoju vrhovnu riešitbu od 6. studenoga 1890. broj 4022 ex 1889., na koju se je tužiteljica u tužbi pozvala, i kojom je vrhovnom riešitbom izrečena nadležnost urbarskog, suda za riešenje nazočne parnice po §-u 175. urbarskog naputka kao očito neosnovanu ukinuti, i sudbenomu stolu kao urbarskom sudu naložiti, da u ovoj stvari nastavi po zakonu postupak.

Trošak utoka nedopituje se, jer neima uvjeta § 316. gr. p. p.

Po dokončanoj razpravi, koja se od strane tuženika vrtila o nenadležnosti suda urbarskog a u glavnoj stvari, da je svaki držaoc dužan i obvezan na platež tereta odnosnog zemljišta, kr. sudbeni stol kao urbarski sud u Z. izrekao je dana 4. veljače 1893. pod brojem 1728 sljedeću osudu:

Tuženi dužan je tužiteljici u ime zaostalih daća godišnjih od krčevinah, unešenih u zemlj. ulož. broj 85, 122, 125 i 128., obćine B. po kr. kot. oblasti u D. utjeranu svotu od 81 for. 88 nč. a. vr. sa 6% kamati od 27. ožujka 1889. do plateža tekućimi povratiti i izplatiti u roku od 14 dana pod prietnjom ovrhe.

Troškove parnice imade svaka stranka sama nositi. —

Razlozi: U parnici ovoj radi se jedino o tom, da li je tuženik bio vlastan tražiti od tužitelja likvidaciju i platež zaostalog krčevinskog činža od u dispozitivnom dielu ove osude navedenih krčevina „pro praeterito", naime za ono vrieme, dok je iste njihov pravni prednik uživao i sa kojimi je u platežu zaostao.

Digitized by Google

Svojstvo krčevinsko tih čestica nije preporno, a nije preporno ni pravo dalnjeg pobiranja tog činža.

Tužitelji dostali su te nekretnine na ovršnoj javnoj dražbi; uručene i predane su im u vlastničtvo, posjed i uživanje po sudu, — dakle oblastno bje sankcionirana kupoprodajna pogodba — ovršna javna dražba tih nekretnina.

Po propisih §-a 443. i 928. obć. gradj. zakona obvezan je svaki, koji kakov pravni posao sklapa o predmetu javnih knjigah samo na ono, što je iz tih knjiga vidljivo, a u nazočnom slučaju još, što je u dražbenih uvjetih ustanovljeno.

Tuženi priznao je, da u gruntovnici nije vidljiv bio nikakav teret na rečenih krčevinah, a nebi ni mogao biti, jer za takav unos neobstoji nikakov zakonski propis, buduć tekuća podavanja od krčevina nepodpadaju pod udar naredbe minist. pravosudja od 19. svibnja 1856., br. 83 drž. zakonskog lista, a ni onoj § 12. zakona od 10. siečnja 1876., br. 8 sbornika, za kojih namirenje mora sud sám ureda radi paziti.

Da nije kupac — dostalac, ovdje tužitelj, svim uvjetom udovoljio, nebi mu uručbenica izdana bila i nebi sudbeno u posjed uveden bio.

Kupom zemljišta krčevinskog prelazi na kupca samo dužnost nošenja daća, proizvirućih iz pravnog svojstva takovih zemljišta u njezinoj cjelini kao realni teret, a ne prelazi i obveza namirenja zaostalih daća, koje su dospjele poslje, nego što je kupac stupio u fizični posjed ovakovih zemljišta, jer pojedine činitbe, koje izviru iz realnog tereta imadu pravnu narav osobne obveze.

Premda su sve tri upravne oblasti odlučile, a prva i utjerala zaostale daće iz vremena onih, u kojih je ovršenik J. P. te krčevine uživao, to ipak obzirom na ustanove čl. 11. zakona o vlasti sudačkoj, iste riešitbe sud ne vežu u stvarih onih, u kojih je stranka u svojih privatnih pravih povriedjena i koje spadaju lih pod nadležnost suda, — osobito ovog, glede kojeg je kr. stol sedmorice riešitbom svojom od 6. studenog 1890. broj 4022 ex 1889. izrekao, da je po §-u 61. ces. patenta od 2. ožujka 1853 nadležan.

Gledom na ove razloge kao i na ustanovu §-a 1413. obć. gradj. zakona ukazuje se dispozitivni dio ove osude opravdanim, a glede izreke o troškovih parbenih § 177. minist. naredbe od 28. prosinca 1857.

Kr. stol sedmorice riešitbom svojom od 5 travnja 1893. broj 764 urb. zabacio je žalbu ništovnu tuženika k. T. T., a njegov priziv uložen radi glavne stvari, kao i priziv tužitelja tvrdke A. N. sinova uložen u glavnoj stvari radi preboja parbenih troškova odbio i potvrdio napadnutu osudu kr. sudbenog stola u Z. sa sliedećih razloga:

Nadležnost urbarskog suda za riešenje nazočne parnice o povratku utjeranog činža od krčevina izrečena je jur vrhovnom riešitbom od 6. studenoga 1890. broj 4022, pa se s toga više nemože napadati.

Digitized by Google

Tuženik prigovara nadalje, da su krčevinske daće naravi javnoga podavanja i da se s toga nemogu prosudjivati na temelju članka 11. zakona od 28. veljače 1874. (broj 15. sbornika) o sudačkoj vlasti, koji ima pred očima prepore čisto privato-pravne naravi.

No taj nazor nije opravdan, jer ako i nije odnošaj izmedju krčevinara i bivše gospoštije strogo privato-pravne naravi, nije ni javno-pravne, nego osobite, — urbarsko srodne privato-pravne naravi, uslied čega je bivšoj vlasteli na volju ostavljeno sa svojim odnosnim pravom slobodno razpolagati.

S toga nema razloga izuzeti prepore radi urbarskih tražbina od onih, koje napominje čl. II. cit. zakona o sudačkoj vlasti, pa je stoga tužitelj, koji se drži povriedjenim riešitbom upravne vlasti u svojih privatnih pravih, mogao na temelju istog zakona iznieti svoju stvar pred sud.

U toj stvari ima se riešiti pitanje, da li nakon ovršne dražbe krčevine, zaostali do dražbe činž od iste krčevine prelazi na kupca krčevine, ili tereti kupovinu, dobivenu za prodanu krčevinu?

Ovo se pitanje ima prosuditi po propisih ovršnog postupka, dotično stečajnog reda. U tom pogledu odredjuje § 564. gr. p. p. i § 11. točka 4. stečajnoga reda, da se zaostale gospoštinske daće imaju namiriti iz kupovnine za prodano dobro, odkud logično sliedi, da z a o s t a l e do dana dražbe daće ne prelaze kao realni teret sa kupljenim dobrom na kupca, nego samo poslje kupa u buduće dospjevajuće; isto tako kao i kod poreza, koji je takodjer realni teret, ali osnovan na javnom pravu.

Iz ovog sliedi, da su riešitbe političkih vlastih, kojimi je tužitelj kao kupac krčevine J. P., prodane dne 7. lipnja 1884. na ovršnoj dražbi, odsudjen, da plati zaostatke krčevinskog činža, utemeljene na krivoj uporabi zakona, i da je tim tužitelj povriedjen u svom pravu.

Pa pošto je na temelju istih riešitba i utjerana od tužitelja svota od 81 for. 88 nč. to mu se povratak iste kao indebite solutum (§ 1431. obć. gr. z.) dosuditi mora.

Stih se razloga odbija priviv tuženika.

Tužitelj se žali, što riešitbe političkih vlasti nisu osudom izvan krieposti stavljene, te što bi opet, mogla proti njemu gospoštija povesti ovrhu

Nu pošto je tuženik osudjen, da povrati utjeranu svotu, to su time riešitbe političkih vlasti implicite obezkriepljene, i pošto je članak 11. zakona o sudačkoj vlasti obvezatan i za političke vlasti, to se nema tužitelj bojati obnove ovrhe.

Što se napokon tiče preboja parbenog troška, to je isti opravdan i po §-u 573 gr. p. p., jer je tuženik imao razloga upustiti se u parnicu.

S toga se odbija i priziv tužitelja.

— *A.* —

Digitized by Google

Pristojbe bilježničke za obavu ostavinske razprave imadu se svagda u smislu propisa §-a 27. i 28. tarife o pristojbah bilježničkih obrediti, niti imade obredjenje izostati, jer se je bilježnik sa strankom nagodio glede pristojbe, pošto javni bilježnik tu radi u svojstvu sudbenoga povjerenika, koji je usporedjen sudbenomu uredniku, komu se pristojbe odmjeruju putem sudbenim, a ne nagodom.

Prinos k tumačenju §-a 109. i 186. bilježničkog reda.

U ostavinskom predmetu iza pokojnoga B. Z. iz Z. obredio je kr. sudbeni stol u Z. ureda radi odlukom od 14. siečnja 1893. broj 515 gr. troškovnik kr. javnoga bilježnika dra. C. kao sudbenoga povjerenika za obavu ostavinske razprave na 65 for. 95 nč. a. vr. bez obzira na tu okolnost, da se je dotični javni bilježnik glede pripadajućih mu pristojba sa nasljednici B. Z. na 100 for. nagodio, koji su mu tu svotu jur i izplatili.

Usljed utoka dra. C. povisio je kr. banski stol rješenjem od 16. ožujka 1893. broj 5357 pripadajuće mu pristojbe na 79 for. 10 nč., ali je podjedno kr. sud stolu u Z. naložio, da iza pravomoćnosti te rješitbe dra. C. pozove, da u zapornom roku nasljednikom povrati onaj višak od 20 for. 90 nč., što ga je od njih primio bez sudbenoga obredjenja, i da je tom pozivu udovoljeno, da se pri sudu izkaže.

Proti tom riešenju ulozio je dr. C. previdni utok, na koji je dne 26. svibnja 1893. pod brojem 1557 izdao kr. stol sedmorice sljedeću vrhovnu riešitbu:

Kr. stol sedmorice, „uvaživ, da u predležećem slučaju ne ima mjesta uporabi §-a 109. bilj. reda, na koji se pozivlje utjecatelj, već da su mjerodavni propisi § 27. i 28. tarife o pristojbah bilježničkih, a to tim više, pošto su kr. javni bilježnici u poslovih, koje oni obavljaju u svojstvu sudbenih povjerenika po §-u 186. bilj. reda uzporedjeni urednikom sudbenim, koji u svih slučajevih, u kojih im pripada posebna koja pristojba ili nagrada za uredovanje njihovo, obredjenje tih pristojba izhoditi imadu putem sudbenim po dotičnih propisih, —

obnašao je izvanredni previdni utok dra. C. po §-u 16. izv. p. p. kao neumjestan odputiti".

—a—

B. Kazneno.

Kradju počini, a ne pronevjerenje vozar, koj silom razbije zapor na zatvorenoj spremi, ter si prisvoji preuzete stvari.

(Riešitba kasacionalnoga sudišta u Beču od 9. srpnja 1892. broj 7231.)

Povodom žalbe ništovne drž. odvjetničtva proti osudi okružnoga suda u H. od 7. svibnja 1892. broj 3142, kojom je obtuženik Ignac H. proglašen po §-u 183. k. z. krivim zločinstva pronevjerenja, a ne zločinstva

Digitized by Google

kradnje, radi kojega je bila proti njemu obtužnica podignuta, sudilo je kasacijonalno sudište po smislu obtužnice, da je Ignac H. kriv zločinstva kradnje.

Razlozi: Sudište prve molbe ne smatra dokazanim u §§. 173., 174. II. d), 176. II. a) i 176. II. c) k. z. navedeno kvalificirano zločinstvo kradnje, kako je to u obtužnici navedeno i to s razloga, jer je Ignacu H. bila povjerena čavli zabijena sprema, da ju preveze iz H. u P., iz koje si je spreme isti, razbiv zapor, prisvojio bez privole vlastnika raznih stvari u vriednosti od 113. for., a pošto mu je ta sprema povjerena bila, to u tom činu nema obilježja, da si je te stvari uzeo iz posjeda drugoga koga. Svakako je karakteristična razlika izmedju pronevjerenja i kradje, da kod ove nemože stvar biti u pohrani počinitelja, već u posjedu treće osobe. Pohrana u kazneno-pravnom smislu znači mogućnost i volju sa stvarju neograničeno razpolagati. Ako tko tu pohranu sam nenapusti, utrne ista ili ako stvari nestane ili razpolaganje sa stvarju na drugoga prodje. Nu to razpolaganje sa stvarmi nije prešlo na obtuženika tim, što mu je vlastnik predao čavli zatvorenu (dakle po smislu samoga zakona zatvorenu) spremu, da u njoj od jednoga mjesta stvari preveze na drugo, i da ih na ovom potonjem mjestu preda. Vozar, da uzmogne s timi stvarmi razpolagati, morao je odstraniti zapor, što ga je vlastnik stavio u svrhu, da zaštiti stvari, kako da ne uzmogne nitko drugi zasegnuti u njegovo pravo razpolagnja. Tim činom istom stekao je obtuženik mogućnost razpolaganja sa stvarmi, ter je pravo razpolaganja podjedno samovlastno oduzeo vlastniku. Pošto su dakle stvari u zatvorenoj spremi vozaru predane, nisu mu predane u pohranu, ter bi se samo onda moglo uzeti, da su mu predane u pohranu, kad bi mu dotične stvari bile otvorene predane.

„Gerichtshalle".

Iz upravne prakse.

Nemože se potvrditi potajna dioba po faktičnom posjedu, ako je potajna dioba provedena nasiljem i ako su takovom prikraćeni malodobnici ili skrbljenici. (§ 56. sl. a, i b, zad. zak. od 9. svibnja 1889.)

U zadruzi B. iz K. k. broj 20 živio je njegda Juraj, kojemu se nezna dan ni godina smrti. Isti ostavio je iza sebe sinove Stjepana, Ivana, Josipa, Petra i Matu, te udovu Jelu. Ova potonja udala se po smrti Jurja za Andriju P., te ga uzela k sebi na zadružni imetak zadruge B. Kad je Jela god. 1869. umrla, oženio se na istom gruntu Andrija P. po drugi put sa Dorom K. — Andrija P. umro je godine 1883., a ostavio je iza sebe sina Janka, koga je imao sa prvom ženom pok. Jelom, zatim malodobnu djecu Marka, Katu, Jalžu, Pepu i Jurja, koje je imao sa drugom ženom Dorom, kao i udovu Doru.

Digitized by Google

Od prilike prije 20 i više godina dok je još Andrija P. na životu bio, podielila se ova zadruga potajno na šest dielova, te je i jedna šestina cielog zadružnog imetka zapala Andriju P.; nu kada je ovaj umro, podielio se je opet potajno sin ovoga od prve žene Janko sa svojom malodobnom braćom i udovicom Dorom u ovoj šestini tako, da je uzeo sebi polovicu, a svojoj malodobnoj braći sa majkom im Dorom ostavio polovicu i od to doba uživa svaki ovih polovicu diela zapalog pokojnom Andriji P. odnosno jednu dvanaestinu cielog zadružnog imetka.

Primjećuje se, da je Janko P. po smrti otca postavljen suštitnikom svojoj malodobnoj braći; nu uslied odredbe upravnoga odbora od 5 svibnja 1890. broj 833. postavljen istim drugi suštitnik.

Kr. kotarska oblast u S. izdala je dne 14. studenoga 1889. br. 3805 ex 1889. diobnu odluku sa diobnim listom, te je tom zgodom dopitala dio, koj je zapao pok. Andriju P. njegovoj djeci Janku, Marku, Kati, Jalži, Pepi i Jurju na jednake dielove uz pravo dosmrtnog uživanja jedne sedmine u korist udove Dore P.

Proti ovoj odluci uložio je Janko P.-B. utok zahtjevajući, da se u šestoj lozi provede potajna dioba, pa da se njemu polovica, a braći njegovoj polovica dopita, kako oni uživaju.

Upravni odbor županije z. odbio je riešitbom svojom od 3. travnja 1891. broj 471 utok i potvrdio napadnutu odluku sa diobnim listom iz razloga:

Po izjavi svih stanaka, danoj u zapisnik dne 8. listopada 1890. razdielila se svojedobno zadruga B. iz K. k. broj 20 potajno na šest dielova, od kojih je jedan zapao samog Andriju P., priženjena na selište B. za Jelu rodj. H., prije udatu za Jurja B., prasjedioca na ovoj kućnoj zadruzi i otca predstavnika od ostalih pet lozâ. S istom Jelom imao je Andrija P. sina Janka, a pošto je Jela god. 1869. umrla, oženi se na svojem dielu za drugom ženom Dorom, sada udovom istoga, s kojom je imao petero djece i to sada još živuće mldb. Marka, Katu, Jalžu, Josipa i Jurja.

Po smrti Andrije P., koji je umro god. 1883., stupili su u posjed njegova diela njegovi potomci i to Janko sa svojom mldb. braćom i njihovom majkom ud. Dorom, nu utjecatelj Janko videć se jačim pred svojom mldb. braćom, kojoj je on i kao suštitnik dodan, podielio je potajno i bez znanja i privole tutorstva i nadtutorstvene oblasti dio pok. Andrije P. na dvoje te uzeo na svoju korist, a na štetu malodobnika sebi jednu, a njim i udovi Dori dao drugu polovicu.

Ova potajna dioba u dielu šeste loze, mora se gledom na ustanovu §-a 56. sl. a) i b) zadružnoga zakona od 9. svibnja 1889. smatrati ništetnom, jer je provedena nasiljem u vrieme, kad su malodobnici bili pod štitničtvom samog utjecatelja i kad se sami braniti nemogahu, a provedena je i na uštrb samih malodobnika, pa se gledom na to, obzirom na

Digitized by Google

netom citiranu ustanovu odobriti nemože, a prema tome ne može se niti udovoljiti zahtjevu utjecatelja, da se dio šeste loze dopita u jednoj polovici njemu, a u drugoj polovici malodobnoj njegovoj braći Marku, Kati, Jalži, Josipu i Jurju sa majkom jim udovom Dorom.

Nemože se zahtjevu utjecatelja udovoljiti niti gledom na ustanovu §-a 730. i 732. obć. gr. zak., po kojih ustanovah nasliedjuju u prvom redu pokojnoga Andriju R. njegova djeca bez razlike spola po broju svojem t. j. na jednake dielove, naravno uz dosmrtno pravo uživanja propisanog u §-u 737. obć. gradj. zak. diela za preostavšu mu udovu Doru.

I proti ovoj riešitbi uložio je Janko P.-B. utok, nu kr. zem. vlada, odjel za unutarnje poslove, odpisom svojim od 11. ožujka 1892. br. 43161. odbila je utok a napadnutu riešitbu iz razloga u istoj navedenih, kao i s daljnjeg razloga potvrdila:

što je zahtjev Janka P., da mu se prizna pravo na jednu dvanaestinu zadružnih zemljišta posve neosnovan, kako na temelju ustanova §-a 26. zakona od 3. ožujka 1874. o zadrugah, tako i na temelju §-a 56. zakona od 9. svibnja 1889. o zadrugah, jer je Janko P. zaposjeo jednu dvanaestinu zadružnih nekretnina iza smrti svoga otca Andrije P. povriedom prava svoje malodobne braće i sestara.

Malvić.

SVAŠTICE.

(Medjunarodna kriminalistična udruga.) Kako smo u zadnjem broju „Mjesečnika“ javili, obdržavana je četvrta obća glavna skupština medjunarodne kriminalističke udruge u Parizu od 26. do 28. lipnja t. g., te su kod iste prisustvovali kao zastupnici hrvatske zemaljske grupe presvj. g. kr. drž. nadodvjetnik Otto Spitzer i tajnik zem. vlade dr. Josip Šilović. Mi ćemo danas saobćiti našim čitateljem kratak tečaj skupštine, dočim ćemo obširnije o njoj progovoriti u jednom od budućih brojeva „Mjesečnika“, kada nam stigne izvješće udruge o samoj skupštini.

Na skupštinu došao je liep broj pravnika iz svijuh europejskih zemalja, a francezki pravnički sviet bijaše upravo krasno zastupan.

Francezki ministar pravosudja Guérin otvorio je skupštinu liepim govorom, u kojem pozdravi skupštinare i razloži svrhu udruge i skupštine, a njemu se biranimi riečmi zahvali predsjednik udruge Prins.

Najprije se prešlo na prvi predmet dnevnoga reda, na promjenu članka VIII. temeljnih pravila, predloženu po upravljajućem odboru, koja bje po skupštini prihvaćena.

Digitized by Google

Predsjednikom udruge biran je za sliedeće dvie godine profesor kaznenoga prava u Parizu M. M. F. Léveillé. Zatim su birani podpredsjednici skupštine te je medju ostalimi izabran i podpredsjednik hrvatske zem. grupe presvj. g. Otto Spitzer.

Nakon konstituiranja skupštine započe razprava o pitanju: „Neopredieljenje kaznene osude“, o kome su izviestili van Hamel iz Amsterdama i Prins iz Bruselja. Razprava ob ovom pitanju bijaše veoma živahna, te su u njoj učestvovali osobito francezki pravnici, koji su se jednodušno izjavili proti neopredieljenim kaznenim osudam.

Do glasovanja ob ovom pitanju nije došlo, već je zaključeno, da se riešenje ovoga vanredno zamašnoga pitanja odgodi do jedne od budućih skupština.

Zatim se je prešlo na razpravu drugoga pitanja: „Kako da se zaprieči prosjačenje i skitanje“, glede kojega je referirao Petit mjesto pastora Robina, koji bijaše zapriečen. Kod razprave ob ovom pitanju izviestili su skupštinari iz raznih zemalja skupštinu o zakonskih propisih i institutih, koji u njihovoj domovini postoje proti prosjačenju i skitanju. Glede Hrvatske referirao je podpredsjednik hrv. zem. grupe presvj. gosp. Otto Spitzer. Na koncu svog govora pročitao je sliedeći brzojav, koji mu je stigao od predsjednika hrv. zem. grupe presvj. gosp. odjel. predstojnika Vj. Kleina: „Najsrdačnije čestitke Počašćeni izborom podpredsjednika naše zemaljske hrvatske grupe udruge, izgledamo najživahnijim interesom posljedke zasjedanja udruge, toliko zaslužne toli s gledišta socijalnoga koli s gledišta pravnoga“.

Govor podpredsjednikov bude živahnim povladjivanjem od skupštine popraćen. Napose nam valja iztaknuti kod razprave ob ovom pitanju u svakom pogledu znamenit govor belgijskog ministra pravosudja Lejeune-a, koji je upravo oduševljeno od skupštine primljen. Sveobće priznanje stekao je u skupštini belgijski sustav écoles de bienfaisance za mladjahne prosjake i strogo držanje odraslih skitnica i prosjaka, koji neće da rade u prisilnih radionicah.

O trećem pitanju: „Metoda znanstvene i jedinstvene statistike priupadničtva“, izvjestio je Köbner. O tehničkoj organizaciji statistike priupadničtva nije se mogla složiti skupština, pak je zato predloženo, da se izabere povjerenstvo za proučavanje ovoga pitanja. U povjerenstvo budu izabrani Bodio, v. Mayr, Köbner, Yvernès i Garçon. Razprava o ostalih pitanjih odgodjena je za buduću skupštinu.

Digitized by Google

KNJIŽEVNE OBZNANE.

Allgemeines Gesetzbuch über Vermögen für das Fürstenthum Montenegro. In die deutsche Sprache übertragen und mit einer Einleitung versehen von Adalbert Shek, Obergerichtsrath bei dem Obergerichte für Bosnien und die Herzegovina in Sarajevo. Berlin. Carl Heymanns Verlag. 1893. LXXIV. i 192.

Poznati crnogorski imovinski zakonik od 25. marta 1888., koji je, kad je izašao na svijet, toli simpatično pozdravila i slavenska i neslavenska pravna znanost, preveden je sada i na njemački jezik, a preveo ga naš zemljak gosp. A. Šek, nadsavjetnik vrhovnog suda u Sarajevu. Pred samim prijevodom zakonika ima opširni uvod — LXXIV strane, — koji sadržaje kratki nacrt crnogorske pravne historije, zatim razlaže osnovna načela i njeke osobine zakonika. Najprije općeniti prijegled (str. IV—XII), onda potanje o zakoniku vladike Petra I. Svetoga (str. XIII—XVII), i zakoniku Daniela I. od god. 1855. (str. XVII—XXV).

Iza ovoga slijedi historija današnjega crnogorskoga zakonika od 25. marta 1888. Ovdje najprije riše g. pisac u kratko, kako je postao današnji zakonik (str. XXVI—XXX.) Zatim prikazuje osnovna načela, po kojima je sastavljen zakonik, zadaću, što je ima da riješi kodifikacija (str. XXX—XXXII); onda razlaže zašto se ograničuje zakonik samo na imovinska prava u strogom smislu, ne uvršćujući ovamo ni nasljednoga prava; koji je povod i koja svrha onomu dijelu zakonika, što sadržaje objašnjenja i popune (str. XXXII—XXXV). Napose govori o odnošaju zakonika prema običajnomu pravu, koje priznaje zakonik kao subsidijarno vrelo. Pisac upućuje ovdje na stanovište, kakovo u tom pogledu zauzimlje austrijsko, francusko, prusko i saksonsko pravo te osnova zakonika za njemačko carstvo (str. XXXV—XXXVIII). Pisac daje prvenstvo crnogorskomu zakoniku, čiji je sastavitelj poznati veliki prijatelj običajnoga prava, a to je za crnogorske odnošaje i opravdano.

Poslije ovoga razlaže pisac sistem zakonika, koji mu se mnogo svidja, osobito šesti dio, koji sadržaje objašnjenja i popune, jer je zakoniku zadaća ne samo da naredjuje nego i da poučava (str. XXXVIII—XLI).

Jedna od osobitih odlika crnogorskoga zakonika jest bez sumnje njegov narodni i lako razumljivi jezik. O tom predmetu govori prevodilac u svojem uvodu dosta opširno (str. XLI—LII), ističe s punim pravom važnost juristično ga jezika i terminologije, pa navodi, kako je Bogišić uspio u tom pogledu u samom zakoniku, i što je on osim toga pisao o tom predmetu.

Napokon razlaže pisac napose njeke pravne institute, što ih normira zakonik, tako: bratstvo, pleme, pravo preče kupnje (prijekupa), koje isporedjuje s njekim drugim pravima (str. LII—LVI), nadalje kesim, izor,

Digitized by Google

sprega i supona (str. LVI—LVII), imenito kuća (domaća zajednica). Govoreći o crnogorskoj kući pisac razlaže institut zadruge u opće, pak navodi sve zakone i važnije naredbe, što su izdani o zadrugama u njekadašnjoj vojnoj krajini, u Hrvatskoj i Slavoniji, kao što i u kraljevini Srbiji. (str. LVII—LXXI).

Nakraj uvoda priobćuje literaturu o crnogorskom zakoniku, i to njemačku, francusku, češku, bugarsku, hrvatsku, poljsku, rusku, srpsku i slovensku.

Nakon toga uvoda slijedi sam prijevod zakonika

Rado priznajemo, da je g. prevodilac vješto i savjesno riješio postavljeni si zadatak i što se tiče jezika i samoga sadržaja. To može dakako samo vješt pravnik, kaki je provodilac, kojemu su poznati i ostali najvažniji moderni zakonici, pa se on i služi njima kod svojega prijevoda. Prevodilac radio je s očitom ljubavlju prema zakoniku, što ga prevodi; veli o njem zgodimice, da podpuno odgovara zahtjevima pravne znanosti i potrebama praktičnoga života; da je važan za kodifikaciju u opće (str. LXXII). Nema sumnje, da je zakonik crnogorski dobar primjer tomu, kako treba stvarajući zakone, da se točno prouče i savjesno uvažavaju odnošaji, za koje se zakoni stvaraju. Prevodiocu bit će za njegov trud zahvalna imenito njemačka pravna znanost, napose komparativna, kojoj se u novije doba posvećuje sve veća pažnja.

Vrlo zgodno uradio je g. prevodilac, što je popratio svoj prijevod opširnim uvodom, koji na laki i razumljivi način ne samo razlaže, kako je postao zakonik i po kojim načelima je sastavljen, već u kratko prikazuje općenito pravno stanje Crnogore u starije doba i danas.

F. J. S.

Dr. E. von Schrutka — Rechtenstamm, ordentlicher Professor des Rechtes an der Universität Wien: zur Dogmengeschichte und Dogmatik der Freigebung fremder Sachen im Zwangsvollstreckungsverfahren. Berlin. Carl Heymanns Verlag. („Dogmengeschichtlicher Theil" izašao god. 1889., a dogmatički dio 1893.)

Ovrhom su prečesto povriedjeni treći u svojih pravih, pak s toga prigovori i tužbe ovih proti ovrhi spadaju tako rekuć u svagdanji kruh praktičkoga pravnika. Neima dvojbe, da je valjano razumjevanje odnosnih pravnih ustanova od najveće važnosti po pravni život; s toga je bilo doista vriedno, da su iste u profesoru Schrutki našle toli izcrpivog koli umnog tumača.

Obzirom na praktičnu važnost dotičnih pitanja, upozorit ćemo čitatelje „Mjesečnika" na sadržaj toga djela.

Pisac razdielio je svoju radnju na dva diela. U prvom razpravlja o povjestnom razvoju, a drugom — ove godine izašavšem dielu — tumači dotične pravne ustanove prema postojećim pozitivnim zakonom.

Digitized by Google

Čitajuć to djelo opažamo ponajprije iztaknuto, kako do sada niti praksa niti znanost nije usvojila jedinstveni naziv za pojam „protuslovja trećega suprot ovrhi". Kod nas i u Cislajtaniji udomio se je izraz „izlučna tužba", „Excindirungs-Klage", u njemačkom carstvu „Aussonderung", a Ullmann rabi naziv: „Entpfändungs-Klage, — makar da ti svi nazivi u samom zakonu uporišta neimadu.

Izpitujuć pisac prikladnost pojedinog tog naziva, konstatuje, da gotovo nijedan ne obsiže pojam, koji bi imao označivati; ali ga još ponajbolje zadovoljava izraz „izlučna tužba", ako prem bi, da je po njegovu, predložio točniji naziv „ovršno izlučenje" : Executions-Excindirung". — Ovom kratkom terminologkom studijom uvadja nas pisac u samo djelo, kojim je navedeno pitanje historički izcrpio gotovo do najsitnijih tančina.

Sasvim je prirodno, da pisac započima historijsku studiju rimskim pravom. Ovdje ustanovljuje, da je l. 15. § 4. D. jedino mjesto u „corpus juris", koje radi o „controversia pignoris capti". Po tom mjestu predočuje nam pisac način, kojim je ovrhom povriedjeni treći imao svoja prava pred praetorom braniti i kako je ovaj postupao.

Orisav sudbeni postupak, ter iztaknuv bitna obilježja rimsko-pravne „controversia pignoris capti", sliedi pisac razvoj tog pravnog instituta u dobi glossatora i postglossatora.

U toj partiji djela zrcali se najsjajnije put, kojim je ta pravna uredba morala proći, kakve je promjene tečajem vremena poprimila, dok se nije razvila do onoga stanja, u kakvom nam se u novih zakonicih prikazuje, na poseb u dvorskom dekretu od 29. svibnja 1845. (s. p. z. broj 889.), odnosno u §-u 447. gr. p. p.

Ovdje upotrebljuje pisac sgodu, da opiše čitavu genezu toga dvorskoga dekreta, kojega izdanje je potaknuo lombardsko-venecijanski senat vrhovne „Justizstelle". Predlog toga senata sa viećanjem najbolje je ubilježen u zapisniku dotičnoga senata od 1. svibnja 1843., koji je tu preštampan. Ovim predlogom izazvana je osnova „dvorske komisije u pravosudnih poslovih", te je ova konačno, zadobiv carsku sankciju dvorskim dekretom od 29. svibnja 1845., postala zakonom, koji sve do danas vriedi.

Ne treba tek izticati, da je ovdje skupljeni materijal po razumjevanje samoga zakona poučan i za valjano tumačenje njegovo odlučan, — jer se u istom odrazuje namisao zakonodavca, koja ga je kod stvaranja vodila.

Pisac sliedi razvoj toga instituta i dalje od god. 1845. ove do najnovijega doba, pak time svršava prvi — povjestni — dio te monografije.

Netom izadje i II. dio toga djela, kojim pisac s teoretske i praktičke strane tumači obstojeći zakon: dvorski dekret od 29. svibnja 1845. (sb. prav. zak. br. 889), koji je u glavnom istovjetan s našim §-om 447. gr. p. p., pak ćemo se na njegova razlaganja u jednom od budućih brojeva obazrieti.

F. Haladi.

Digitized by Google

Правник, лист за правне и државне науке (uredjuju ga Jovan Aćimović i dr. Milenko R. Vesnić, organ srpskog pravničkog družtva), knjiga III. svezka 5. i 6. — maj i juni 1893. sadržaje: O financijskoj politici, pristupno predavanje iz nauke o financijama A. Borisavljevića profesora velike škole. — Spenser o sociologiji, od R. Stojakovića — O gradjanskom položaju stranaca u Italiji, od dra. Vladimira Papafave (nastavak). — Državna služba i državne sluge ili državni činovnici i naš zakon o činovnicima gradjanskoga reda, od Jovana Milićevića (svršetak). — Teorija odgovornosti, od dra. P. Dibojsona, preveo K. Petrović (svršetak). — Značenje §-a 228. kriv. postupka, od L. Gojnića. — Jedno zakonodavno riešenje, od V. Damnjanovića. — Pravosudje. — Književni pregled. — Glasnik. —

Zakon od 31. prosinca 1891. o vodnom pravu preveo je na magjarski jezik ministerijalni savjetnik Hektor Catinelli-Obradich, ter je izašao u ugarskom tjedniku za vodno pravo i brodarstvo „vizügyi és hojózási Közlöny". Isti list obećaje, da će se u jednom od budućih brojeva pobliže osvrnuti na naš zakon o vodnom pravu.

Slovenski pravnik, (uredjuju ga dr. Makso Pirc i dr. Viktor Supan, a izdaje družtvo „Pravnik") broj 7. za mjesec srpanj sadržaje: O naravstvenoj obvezanosti, od dra. Janka Pajka. — O popravkih po tiskovnem zakonu. — Kedaj in kako naj se uporablja določilo §-a 1236. obć. drž. zak.? — Iz pravosudne prakse. — Književna poročila. — Razne vesti. — Pregled pravosudstva. —

VIESTNIK.

(Upravni odbor „pravničkoga družtva") držao je dne 3. srpnja t. g. sjednicu, u kojoj su primljeni na znanje izstupi iz družtva koncem godine 1893. dosadanjih članova družtva Nikole *Sigovića*, viećnika kod kr. sudbenog stola u Ogulinu, Dragutina pl. *Novaka* kot. pristava u Pregradi i Ladislava pl. *Labaša* kot. predstojnika u Pregradi. Primljeno je na znanje izvješće blagajnikovo o stanju blagajne te sjednice upravnoga odbora odgodjene do mjeseca listopada 1893.

(Previšnje priznanje i odlikovanje). Njegovo cesarsko i kraljevsko apoštolsko Veličanstvo blagoizvoljelo previšnjim riešenjem od 23. lipnja 1893. premilostivo dozvoliti, da se izrazi previšnje priznanje na mnogogodišnjem vjernom i revnom službovanju odsječnom savjetniku zem. vlade Mirku *Halperu* Sigetskomu povodom njegova na vlastitu molbu uzsliedivšeg umirovljenja, a previšnjim riešenjem od 6. srpnja 1893. podieliti ugarsko plemstvo uz oprost od pristojba odsječnom savjetniku zem. vlade Ignjatu *Sieberu* i zakonitim mu potomkom u priznanje njegovoga mnogogodišnjega vjernoga i odličnoga službovanja.

Digitized by Google

(Sbornika zakona i naredaba, valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) komad X. god. 1893. izdan i razposlan je dne 4. lipnja 1893., a sadržaje:

pod brojem 37. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove, od 3. ožujka 1893. broj 57.481 ex 1892. u pogledu omjerah za gradjevno gradivo,

pod brojem 38. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za pravosudje, od 6. lipnja 1893. broj 7.016 glede provedbe zakonskoga članka XXV: 1892. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora o uzakonjenju medjunarodne konvencije Bernske od 14. listopada 1890. u predmetu odpreme robe po željeznicah ter glede oživotvorenja novoga poslovnoga propisnika za sve željeznice u području ugarske krune,

pod brojem 39. naredbu bana kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 10. lipnja 1893. broj 28.625 o provedbi zakona od 27. travnja 1893. o lovu za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju (sbornika broj 36. g. 1893.) i

pod brojem 40. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove, od 16. lipnja 1893. broj 29.430 glede ženitbe vježbenika.

Komad. XI. god. 1893 izdan i razposlan je dne 10. srpnja 1893., a sadržaje:

pod brojem 41. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. vlade, odjela za unutarnje poslove, od 16. lipnja 1893. broj 56.260 ex 1892., kojom se nadopunjuje naredba od 14. kolovoza 1875. broj 13.854 glede polaganja občinsko-bilježničkih izpita tamo, da su občinski bilježnici dužni polagati i blagajnički izpit prema naredbi od 28. veljače 1878. broj 14.516,

pod brojem 42. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unutarnje poslove, od 18. lipnja 1893. broj 15663, glede porabe boca i čaša u gostionah i krčmah,

pod brojem 43. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove, od 18. lipnja 1893. broj 31.490. ex 1891. kojom se odredjuje, da se občinski redarstveni organi radi podnašanja prijava u svrhu izdanja „kaznene odredbe" u smislu §-â 409.—411. zakona od 6. srpnja 1888. zapriseći imadu,

pod brojem 44. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove, od 21. lipnja 1893. broj 24 741, kojom se obnaroduju promjene, nastale od 1. siečnja do konca svibnja 1893. u političkom i sudbenom razdieljenju kraljevinah Hrvatske i Slavonije, razaslanom svim oblastim mjeseca srpnja 1892 i

pod brojem 45. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za pravosudje, od 30. lipja 1893. broj 8019, kojom se odredjuje predaja gruntovnih knjiga porezne občine Mateško selo kr. sudbenom stolu u Ogulinu obzirom na naredbu kr. zemaljske vlade, odjela za pravosudje, od 16. svibnja 1893. broj 4658.

(Uredovne sbirke naredaba pravosudne struke IV. brojevi 450 do 461) izdani su i razposlani dana 20. lipnja 1893, a sadržaj im je sliedeći:

broj 450. Okružnica kr. banskoga stola od 17. ožujka 1893. br. 5553, glede prijavah proti voditeljem matica umrvših, kada nedaju propisanih ubaviestih o slučajevih smrti;

broj 351. Okružnica kr. banskoga stola od 12. travnja 1893. br. 7856, glede obave ročištah;

Digitized by Google

broj 452. Okružnica kr. banskoga stola od 19. travnja 1893. br. 8500, u pogledu naredjivanja ročišta za saslušanje financijalnoga ravnateljstva u zastupanju financijalnoga erara kao hipotekarnog vjerovnika u svrhu bezteretnih odpisa;

broj 453. Naredba kr. hrv.-slav.-dalmatinske zemaljske vlade, odjela za pravosudje, od 9. svibnja 1893. broj 5228, da se znakovi odlikovanja maltežkoga reda neimadu povraćati po smrti odlikovanoga;

broj 454. Naredba kr. hrv.-slav.dalm. zem. vlade odjela, za pravosudje, od 29. travnja 1893. broj 5257, kojom se odredjuje predaja gruntovnih zapisnika kr. kot. sudu u Sisku;

broj 455. Izkaz poreznih občina i plemićkih dobara, za koje se imadu usljed naredbe kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za pravosudje, od 19. ožujka 1893. broj 3644, predati novo sastavljeni gruntovni ulošci nadležnim sudovom;

broj 456. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje i unutarnje poslove, od 27. ožujka 1893. broj 4030, kojom se odredjuju njeke promjene u broju i teritorijalnom obsegu mjestnih sudova;

broj 457. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm zem. vlade, odjela za pravosudje od 16. svibnja 1893. broj 4658, kojom se dielomice preinačuju teritorijalni obsezi kr. kotarskih sudova, ustanovljeni naredbom od 1 srpnja. 1886. broj 9255 (broj 27. sbornika od god. 1886.);

broj. 458. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unutarnje poslove i za pravosudje, od 16. svibnja 1893. broj 6158, kojom se odredjuju promjene u broju i teritorijalnom obsegu mjestnih sudova;

broj 459. Naredba bana kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, od 17. svibnja 1893. broj 6043, upravljene na sve k. sudove I. molbe i sva kr. državna odjetničtva u predmetu uzajamne pravne pomoći, koja se se ima pružiti izmedju kraljevskih sudova i odvjetničtva ugarskih i hrvatsko-slavonskih u gradjanskih (parbenih i izvanparbenih) i kaznenih predmetih (broj 34 sbornika od god. 1893.);

broj 460. Naredba bana kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, od 30. svibnja 1893. broj 1738. pr., kojom se odredjuje, kod kojih vojnih oblastih imadu zamoliti vojničku asistenciju ovozemne oblasti, ovlaštene tražiti ju u smislu naredbe kraljevske zemaljske vlade, odela za unutarnje poslove, od 25. veljače 1887. br. 3499 (br. 21. sbornika od god. 1887.); i

broj 461. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove i za pravosudje, od 6. lipnja 1893. broj 6529, glede naknade troškova naraslih usljed toga, što su osobe, sudjene presudami političkih oblasti pretrpjele kazan u uzah sudbenih oblastih.

Imenovanja. Njegovo Veličanstvo imenovalo je viećnika banskoga stola Stjepana *Posilovića* te drž. odvjetnika Aleksandra *Davilu* predsjednici sudbenoga stola u Mitrovici, odnosno u Požegi, a tajničkog pristava stola sedmorice Stevana *Dimića* državnim odvjetnikom u Požegi. Nadalje imenovani su: Vladislav *Vežić* prislušnik kod kr. sudb. stola u Varaždinu sudbenim pristavom kod kr. kot. suda u Stubici, izvanredni profesor za uvodne znanosti u sveto pismo staroga zavjeta iz vulgate i iz izvornoga teksta i za jezik hebrejski na bogoslovnom fakultetu sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu dr. Gjuro *Dočkal* redovitim profesorom nauka; paroh u Paki Velimir *Lukić* privremenim grčko-iztočnim kućnim duhovnikom kod kr. kaznione u Lepoglavi; Panto *Popović* pravni vježbenik kod kr. kot. suda u Vinkovcih i Martin

Digitized by Google

Curić pravni vježbenik kod kr. kotarskog suda u Novoj Gradiški prislušnici u obsegu banskoga stola, te prislušnici dr. Alfred *Schönstein* kod kr. kot. suda u Zagrebu i dr. Milan *Marković* kod kotarskog suda u Pakracu pristavi II. razreda extra statum i to prvi za kotarski ured u Jaski, a dugi za kot. sud u Pakracu.

(U Bosni i Hercegovini) imenovani su: Privremeni sudski pristav kod kot. ureda u Bos. Gradiški Aleksander *Bojka* definitivnim činovnikom bos.-herceg. uprave; auskultant kod okružnoga suda u Libercu Josip *Dvořak* privr. auskultantom kod okružnoga suda u Banjaluci; pravni vježbenik kod c. kr. zemaljskog kao kaznenog suda u Pragu dr. Vilim *König* privr. auskultantom kod okružnoga suda u Mostaru; privr. šerijatski sudija kod kot. ureda u Banjaluci Mustafa ef. *Jamaković* i privr. šerijatski sudija kod kot. ureda u Jajcu Sejd ef. *Smajlbegović* definitivni činovni bos.-herc. uprave; Franjo *Ludvig* kr. ugarski financijalni savjetnik i financijalni direktor u Lőcsi financijalnim nadsavjetnikom kod zemaljske vlade u Sarajevu; auskultant kod pravosudnoga odjela zemaljske vlade Miroslav *Vinković* i auskultant kod okružnoga suda u Bihaću Emanuel *Fialka* sudskimi pristavi n. pr., a potonji je dodieljen kot. uredu u Cazinu; šerijatski pisar kod seoskoga kot. ureda u Mostaru Muhamed ef. *Čišić* privremenim šerijatskim sudijom kod kot. ureda u Sarajevu; kotarski predstojnik Gustav *Winkler* i vladin podtajnik Ljuboje *Dlustuš* vladinimi tajnici kod zemaljske vlade, kot. predstojnik u Gackom Jovan *Forkapić* kotarskim predstojnikom I. razreda, politički pristav i kotarski upravitelj u Travniku Karlo Stuart *Yull* te vladin perovodja i kotarski upravitelj u Bos. Petrovcu August pl. *Kvassay* kotarskimi predstojnici; tumač perovodja Miloš *Mandić* vladinim podtajnikom, ter su ostavljeni u dosadašnjoj službenoj upotrebi; politički pristav i kotarski upravitelj u Bihaću Kamil baron *Malcomes* vladinim perovodjom, ter je ostavljen u dosadašnjoj službenoj upotrebi.

Premještenja. Njegovo Veličanstvo dozvolilo je, da se predsjednik sudbenog stola u Mitrovici Gustav *Strauss* premjesti u gremij banskog stola kao viećnik toga višega sudišta, da se državni odvjetnik dr. Antun *Salay* premjesti iz Požege u Mitrovicu, te da se sudbeni viećnici Aleksander *Gayer*, Franjo *Weinert*, Teodor *Velenderić* i Ernest *Janda* u svojstvu pomoćnih izvjestitelja dodiele banskom stolu. Nadalje premješteni su kotarski pristavi: Dragutin pl. *Novak* od kotarske oblasti u Pregradi k onoj u Ludbregu, Mirko *Lugarić* iz Ludbrega kot. oblasti u Križevcih i Jakov *Linić* iz Križevaca kot. oblasti u Pregradi; kot. predstojnici Ignjat *Noly* iz Jaske u Petrinju, Jovan *Vojnović* iz Kostajnice u Dugoselo. Jovan *Živković* iz Petrinje u Kostajnicu i Gjuro *Pogačić* iz Dugogsela u Jasku; županijski perovodja Zdravko *Stipčić* od kot. oblasti u Belovaru k onoj u Delnicah, ter mu je podjedno povjerena uprava potonje kot. oblasti, te sudbeni pristav I. razreda Dušan *Bertić* od kotarskog suda u Jaski k onomu Pregradi.

(U Bosni i Hercegovini) Premješteni su: politički pristavi II. razreda Josip *Neumann* od okružne oblasti u Banjaluci na upravu izpostave u Bos. Novom; politički pristav II. razreda Jaroslav *Hlavač* iz Bos. Novog k zem. vladi i privremeni perovodni vježbenik Rudolf vit. *Mayr* od zemaljske vlade k okružnoj oblasti u Banjaluci; sudski tajnik Josip *Nowicky* od okružnoga suda u Mostaru k onom u D. Tuzli; sudski tajnik Jovan *Kmiečik* od kot. ureda u Krupi k okružnom sudu u D. Tuzli; sudski pristav Andrija *Perelka*

Digitized by Google

od okružnog suda u D. Tuzli k onom u Travniku; sudski pristav Konstantin *Ugrinović* od kot. ureda u Bileću k okružnom sudu u Mostaru; sudski pristav Miecislav vit. *Rozwandowsky* od kotarskog uredu u Visokom k onom u Bileću; sudski pristav Theodor *Dawidczak* od kotarskog ureda u Cazinu k onom u Krupi; sudski pristav Leopold *Mikula* od okružnog suda u D. Tuzli ka kot. uredu u Visokom; sudski pristav Stanislav *Tobiasz* od kot. ureda u Bos. Gradiški k okružnom sudu u D. Tuzli; sudski pristav Kornel Viktor *Mošćicky* od kotarskog ureda u Drventi k onom u Bos. Gradiški; sudski pristav Aleksander *Operšal* od kot. ureda u Fojnici k onom u Drventi; sudski pristav Antun *Šicha* od okružnog suda u D. Tuzli ka kotarskom uredu u Fojnici: sudski pristav Feliks *Höflich* od kotarskog ureda u Glamoču k okružnom sudu u Banjaluci: sudski pristav Franjo *Novák* od kot. ureda u Zvorniku k onom u Glamoču; sudski pristav Petar *Jaworsky* od okružnog suda u Banjaluci ka kotarskom uredu u Zvorniku; vladin podtajnik na upotrebi kod osnivanja gruntovnica Josip *Szczésniak* k vrhovnom sudu; vladin perovodja Karlo vit. *Wessely* od vrhovnog suda k okružnom sudu u Sarajevu; sudski pristav Mladen *Protić* od kotarskog ureda Žepču k okružnom sudu u Travniku; sudski pristav Milivoj pl. *Somogy* od okružnog suda u Sarajevu ka kotarskom uredu u Žepču; auskultant Wenzel *Gluszak* od okružnog suda u Sarajevu ka kotarskom uredu u Travniku, i razriešen je privr. auskultant kod okružnog suda u Mostaru Hugo *Preissler* od daljeg službovanja u Bosni i Hercegovini.

(Pravo odvjetovanja) u obsegu banskoga stola sa sjedištem u Bošnjacih podieljeno je dr. Miši *Bunjiku*, a sa sjedištem u Mitrovici bivšemu državnomu odvjetniku Milanu *Šimunoviću*.

Stečaji.

Kolovoz. Josip *Barilli* iz Slunja. — Kr. kot. sud u Slunju (odluka od 21. lipnja 1893. broj 1802 gr.) — Zastupnik i privremeni upravitelj, Vatroslav Cindrić, zamjenik Luka Kovačević iz Slunja. — Rok prijavni do 10. kolovoza, ročište 11. kolovoza 1893.

— L *Beluš* trgovac u Zagrebu. — Kr. sudbeni stol u Zagrebu (odluka od 8. lipnja 1893. broj 8009 gr.) — Zastupnik i medj. upravitelj dr. Josip Kopač, zamjenik dr. Šime Mazzura odvjetnici u Zagrebu. — Rok prijavni do 8. kolovova, ročište 22. kolovoza 1893.

Rujan. Marijana *Reneuberg* modistica u Osieku. — Kr. sudbeni stol u Osieku, (odluka od 11. srpnja 1893. br. 42545 gr.) — Zastupnik i medj. upravitelj Franjo Werovski, zamjenik dr. Wil. Winter, odvjetnici iz Osieka. — Rok prijavni do 16. rujna, ročište 18. rujna 1893.

Digitized by Google

Ograničenje osobne slobode po kaznenom postupniku od 17. svibnja 1875. osobitim obzirom na predizvide i iztragu.

Piše Franjo Haladi.

(Nastavak).

B. Dovedbena zapovjed.

Dovedbena zapovjed je prisilna mjera, kojom se polučuje predvedenje okrivljenoga na preslušanje.

Pozvanik ili je zapriečen, te ne može, ili se neće sudbenom pozivu pokoriti.

Da se provede sankcija u pozivu izrečena i okrivljeni prisili, da se pred sud stavi: izdaje se dovedbena zapovjed.

Potrebštine formalne i materijalne jesu i kod dovedbene zapovjedi iste kao i kod poziva, samo što je ova upravljena na osobu, koja zapovjed ovršiti ima, te sadržaje nalog na okrivljenika, da izaslanog urednika neodvlačno sliedi, a u slučaju nepokornosti ovlaštuje se urednik (službenik) i na uporabu sile.

Sve dotle dok okrivljenik po sudcu preslušan ne bude, imade dovedbena zapovjed svoju moć, ter ista neprestaje izjavom okrivljenika, da će se sam pred sud staviti. Tu će se dakako uredujući organ ograničiti samo na pratnju pozvanika, a nipošto uporabiti bud kakvu silu.

Dovedbena zapovjed imade sadržavati i razlog s koga je izdana: nepokornost; nu ako je izdana mimo poziva, ter nepokornost kao razlog ne predleži, treba da bude navedeno, koji uvjet po §-u 166. k. p. služi temeljem izdanju iste; ipak pobližih razloga za to navesti nuždno nije.

Digitized by Google

Dovedbena zapovjed može se do potrebe izdati i ponovno, nu kriepost iste ne može — računajuć od časa predvedenja okrivljenoga — trajati preko 24 ure (§ 170.).

Gledom na propise §-â 23., 86., 170. k. p. može se dovedbena zapovjed ovršiti i putem zamolbe na sudca, u čijem okolišu se okrivljeni nalazi; to se može obaviti i putem potjere, nu nigda tjeralicom.

Tamo, gdje je dovedbena zapovied izdana mimo poziva, služi ona shodnom srednjom mjerom izmedju uhićenja i poziva. Tu se bo iztražnom sudcu ne čini shodno okrivljenoga pozvati, a opet se prije saslušanja istoga ne može odlučiti na uhićenje.

Dovedbenu zapovjed može iztražni sudac odrediti „kad nadje", da su nastali uvjeti po §-u 165. i 166. toč. 1—4 k. p.; kada se pako radi o zločinstvu, za koje se po zakonu ima izreći kazan smrti ili barem 10-godišnje tamnice, tada je zakonska predmnjeva, da uvjet uhićenja uviek predleži, pak stoga ovakovoj srednjoj mjeri — dovedbenoj zapovjedi — ne može biti mjesta, već se odmah ima izdati uhitna zapovjed.[1]

C. Uhitna zapovjed.

Uhitna zapovjed jest ona sudačka odredba, kojom se odredjuje iztražni zatvor.

Tu može izdati samo iztražni sudac, te ista valja da bude sastavljena kao i dovedbena zapovjed tom razlikom, da u istoj mora biti točno označen čin, kojim se okrivljuje (ne samo na pr. „radi zločinstva kradje"), te navedeni razlozi uhićenja po §-u 166. k. p. Sumnje razloga okrive nije nuždno navadjati.

Uhitna zapovjed dostaviti će se okrivljenomu, ako je ikako moguće, prigodom uhićenja, ili, ako to moguće bilo nebi, za prve 24 ure, računajuć od časa uhićenja.

§ 355. sadržaje propis, kako će se uhitna zapovjed ovršiti: preiskivanjem kuće, zamolnicami, sudbenom potjerom i tjeralicom.[2]

[1] Mayer: II. str. 640. i sl.

[2] Löwe: § 114., 133. i 134. Mayer: II. str. 640. i sl., Holtzendorf: str. 377. i sl.

Digitized by Google

D. Pritvor.

Glavna predpostava za pritvor jest, da predleži sumnja, da je:

a) zločinstvo ili prestupak počinjeno,

b) da je na okrivljenom sumnja radi počinjenja istog, i

c) da je nastao koji od slučajeva, spomenutih u §-u 166. k. p.

Premda se pritvor može odrediti i bez predhodnog saslušanja, ima se o dalnjem trajanju istoga odlučiti tek nakon saslušanja, te osumnjičeni u pritvoru ostaviti, ako je i nadalje sumnjiv ostao.

Sumnja sastoji u tom, da postoje takove okolnosti, koje čine dosta vjerojatnim savez izmedju zlodjela i osumnjičenoga.

Neke od tih sumnje razloga naveo je zakon u §-u 166.

Na savez izmedju stanovite osobe i zločina može se zaključiti iz činjenice, da je ista zatečena u samom činu; što javni glas proti istoj potvrdjuje sumnju; da je zatečena s oružjem ili drugimi predmeti, koji od čina potiču. Pobliže zakon nije naveo sumnje razloga, već o tom prepustio odluku sudcu.

Da se proti tako osumnjičenom može odrediti pritvor, treba da su nastali uvjeti §-a 166. 2—4 k. p.; dakle radi sumnje biega, koluzije, opetovanja ili provedenja pokušanog ili zagroženog čina.

Da li su takovi uvjeti nastali, prosudjuje sudac; nu ne tek samovoljno, već temeljem obstojećih razloga, koji čine pritvor nuždnim.

Pojam uskočenja ne predpostavlja nuždno, da se okrivljeni hoće udaljiti nekuda daleko ili u inozemstvo; već se ima smatrati sumnjivim i onaj, koji se sakriva, koji je u potonju svrhu promienio boravište.

Bez zavičaja jest onaj, koji po vlastitom navodu ne ima stalnog boravišta, ili je gledom na vlastitu izjavu sumnjiv, da takov ne ima.

Onaj, koji si krivo ime navede, ili isto zataji, koji se hotice neće ili nemože izkazati izkaznicom — putnicom, već je s toga razloga sumnjiv biega.

Digitized by Google

Koluzija kao razlog zatvora jest ostanak inkvizitornoga postupka, po kojem je okrivljeni sa svoje strane imao doprinašati k svojem uglavljenju, ter se u znanosti kao razlog zatvora odsudjuje. Ako i jest istina, da po akuzatornom načelu okrivljeni ne može biti pridržan na to, da iztragu pomaže, neima ipak sumnje, da nije ovlašten smetati njezin tok; obrana njegova ne može sastojati u tom, da je ovlašten oteti se kaznenju i nezapriečeno obezuspješiti iztragu. Priznanje takovog prava okrivljenikovog bila bi negacija prava države kazniti krivca; jer bi se ova prava izključila. S toga se tamo, gdje ima „razloga“ misliti, da će okrivljeni uništiti tragove zločina, ili dogovorom sa svjedoci ili sukrivci iztragu otegoćivati, — mora priznati pravo uhititi ga. Podloga toj odredbi jest procesualna nepokornost. Ovako opravdavaju motivi austrijskog kazn. postupnika pridržanje koluzije kao razlog zatvora.

Glede razloga uhićenja navedenoga u §-u 166. toč. 4. k. p. istina pravom se prigovara, da ne spada u kazneni postupnik, već da je posao policije prevenirati kažnjive čine; nu pošto bi u tom slučaju okrivljeni imao svakako biti u zatvoru i to kod policije, te bi se u svrhu sudbene iztrage imao iz istog pred sud dopremati i nazad pošiljati, to je zakonodac radi shodnosti primio i taj razlog medju one, koji uvjetuju odredjenje sudbene uze.

Pritvor može odrediti:

1) iztražni sudac (§ 166.);
2) iznimno nenadležni sudac i policija (§ 168.);
3) nadležan kotarski sudac (§ 169.).

Državnom odvjetniku zakon to pravo podielio nije.

Kako se iz ustanova kaznenoga postupnika, koje o pritvoru govore, vidi, nije isti uvjetovan o predlog državnog odvjetnika, već ga odredjuju sada spomenute vlasti samostalno temeljem pronadjenih formalnih i materijalnih uvjeta za isti.

Narav pritvora jest provizorna, kratkotrajna; s toga uvjeti istog ne mogu biti tako strogi kao oni iztražnoga zatvora, koji je sa intenzivnijimi posljedicami skopčan, ter tra-

Digitized by Google

janjem neopredieljen (ne misleć ovdje na rok za zatvor koluzijonalni).

Gledom pako na uzrok i djelovanje uzporedjen je pritvor iztražnom zatvoru, samo što je potonji uvjetovan subjektivnom okrivom već po sudcu iztražitelju saslušanog okrivljenika, te može samo po potonjem odredjen biti.

Rekosmo, da je narav pritvora provisorna. To je izraženo u §-ih 168. zad. al., 82. zad. al. i 172. k. p. Sve vlasti, koje pritvor odredjuju obvezane su odmah saslušati pritvorenog (iztražni sudac za 24 sata ili najkasnije za tri dana), ter izidje li pri tom na vidjelo, da neima nikakovog razloga, s kojega bi ga valjalo duže pridržati, valja ga odmah odpustiti. U protivnom slučaju dužna je policija i nenadležni sudac uviek, a nadležan kotarski sudac — uztraži li pritvoreni — predati ga za 48 ura iztražnom sudcu, jer taj u zadnjoj liniji ima odlučiti o pritvoru, a ne prije navedeni organi.

I državni odvjetnik dužan je tamo, gdje je zatvor, pospješno uredovati, i to najkašnje za 3 dana, iza što mu stignu spisi, ili riešiti osumnjičenika od progona, ili predati sudcu iztražitelju svoje predloge u pogledu osobe i postupka.

Kraj takovih dakle zakonskih ustanova ne može biti govora o neizvjestnom trajanju pritvora tečajem predizvida.

Pošto okrivljeni imade pravo saznati s kojih razloga se proti njemu odredjuje pritvor, propisuje zakon naročito, da mu se uz tu odredbu imadu priobćiti i razlozi iste. To je po njega važno, da uzmogne te razloge pobiti i time sudca prinuditi na to, da stvar temeljitije prosudi i dogodno svoju odluku o pritvoru promieni.

Neima dvojbe, da je oblast (§§ 168. i 169.), odredivša pritvor, vlastna isti, čim nestane uvjeta za obstojanje istog, dokinuti u onom slučaju, kada je isti bez predloga državnog odvjetnika odredila (§ 181.); nu tada, kada je takav odredila tek na predlog drž. odvjetnika, neće moći isti dokinuti sama (§ 82., 169. i anal. §-a 187.).[1]

[1] Rulf: 162.

Digitized by Google

Ima mnienje, koje protivno zagovara, jer da se § 187. odnosi samo na iztražni zatvor[1]; ali se čini, da je prije iztaknuti nazor izpravniji, jer se osniva na obćoj poziciji drž. odvjetnika u predizvidih kao dominusa litis. Osumnjičeni nije time u gorem položaju, jer se zakonski rokovi imadu obdržavati (§ 24. st. 2.), a u ostalom može se okrivljeni tražiti pred iztražnoga sudca svaki čas, pak se ovdje mora to pitanje konačno riešiti.

Predbježni pritvor može se odrediti u svako doba, ako nastanu za to uvjeti.

Pošto okrivljeni imade najdulje za 3 dana saznati, imade li ostati u pritvoru, ili pušten biti na slobodu, to je taj rok i u slučaju uredovanja pri ustanku, buni ili u obće pri kojem drugom kažnjivom djelu, počinjenom velikim množtvom osoba, gdje nije moći odmah krivce iznaći, — pridržan (§ 172.).

Tuj se pritvor (ovdje nazvan zatvor) opravdava predmnjevom krivnje sviju, koji su na licu mjesta prisutni bili, izim ako su unapred jasne činjenice, koje krivnju izključuju, § 166. točka 1.

Pošto ovdje nije rok poput onoga u §-u 170. od 24 ure naveden, to tu nije potrebno razlog nesaslušanja, preduzetog iza 24 ure, zabilježiti.

Da se ne osujeti preduzeće očevida i time ne preduzme djelo protivno svrsi uredovanja, radi kojega je sudac na lice mjesta stigao, može on onim osobam, glede kojih predleži temeljita i prieka bojazan, da će to počiniti, — naložiti, da se toga i sliedećega dana, ne maknu iz mjesta svoga boravišta.

U slučaju nepokornosti moći će iztražni sudac dotičnika na poslušnost prisiliti globom do 50 forinti, a do potrebe i izdanjem nhitnice; nu ni ta ne može dulje u krieposti ostati, nego li prvo pomenuta odredba o neudaljenju iz mjesta boravišta, na ime ne preko minuća sliedećega dana.

---

[1] Mitterb. Neumay. str. 403.

Digitized by Google

Ova odredba je preventivna mjera, a zatvor ukazuje se dogodnom kaznom radi nepokornosti, dakle krivnje dotičnika po kaznenom postupniku.

Vrst ograničenja osobne slobode jest i zavjet po §-u 182. (cautio juratoria), jer uzradi li osumnjičeni protivno istomu, to bude radi prekršaja zadanog obećanja — dakle radi nepokornosti — opet zatvoren, ne pitajuć, da li se je htjeo oteti iztragi (§ 166 t. 2. k. p.).

Takav zavjet može se tražiti samo onda, ako je okrivljeni bio ili u predbježnom pritvoru ili u iztražnom zatvoru, inače ne.

Prije nego li će sudac iztražitelj radi prekršaja tog zavjeta zatvor odrediti, svakako će izpitati, da li još i sada pred leže obći uvjeti za odredjenje istoga.[1]

E. Iztražni zatvor.

Iztražni zatvor ne može nitko van sudac iztražitelj odrediti.

Da se to sbude, potrebne su osim temeljite sumnje da je počinjeno kažnjivo djelo, sliedeće predpostave:

1) Da je zatvorit se imajuća osoba „okrivljeni“ u užem smislu (§ 39. toč. 1.), dakle da je proti istoj povedena iztraga ili predana obtužnica;
2) da je ostao iza preslušanja sumnjiv;
3) da su nastali preduvjeti zatvora po §-u 166. t. 2—4 k. p. (Ustanova točke 1. §-a 166. k. p. vriedi samo za pritvor kao uvjet odredjenja istoga).

U pravilu jest iztražni zatvor:

a) fakultativan, na koliko na ime o potrebi odredjenja istoga razsudjuje iztražni sudac, i
b) obligatan, na koliko je kategorično zakonom propisan. Ovaj slučaj jest tada, kada se radi o zločinstvu, za koje se po zakonu izreći ima kazan smrti ili tamnica barem na deset godina (§ 171. st. 2, i 166. al. zadnja).

---

[1] Mayer: II. 642—660., Ullmann: § 88. i slied., dr. Holtzendorf: str. 377. i sl., Mitterb. i Neumayer: str. 386., Dalcke: § 112. i 126., Löwe: § 112., 114. i 134.

Digitized by Google

Svrha iztražnoga zatvora označena je u §-u 174: da okrivljeni ne može uteći i da se preprieče dogovori, koji bi za iztragu škodljivi biti mogli.

Iz ustanove zakona, da se samo proti „okrivljenomu" iztražni zatvor odrediti može, dakle proti osobi proti kojoj je iztraga povedena, proizlazi, da se tuj traži veći stepen vjerojatnosti sumnje, nego li kod pritvora, ter da ta sumnja na okrivljenom imade ostati odmah nakon prvog saslušanja.

S toga neće biti uputno neoprezno i bez dovoljnog razloga odredjivati predbježni pritvor prije, nego li se stvar razbistri; jer bi iztražni sudac — bude li okrivljeni pred njega doveden — eventualno bio stavljen u položaj ne pristati na odredjenje iztražnog zatvora i to sbog pomanjkanja uvjeta za povedenje iztrage te lične sumnje osumnjičenoga.[1]

Sada razviti nazor prihvatila je pravilno teorija skoro jednodušno, tek jedna strana i to najviše ljudi od prakse sude protivno tomu.

Iz ustanova kazn. postupnika o prekršajih razabiremo, da kotarski sudac može okrivljenika:

1) *predbježno uhititi* dati samo u svrhu, da se pred sud dovede.

Toj odredbi ima mjesta:

a) kada se okrivljenik valjanim pozivom pozvan, da glavom na ustmenu razpravu dodje (§ 399. st. 3., 395. st. 1.), tomu pozivu odazvao nije;
b) kada su nastali uvjeti u toč. 2. i 3. §-a 166. k. p. navedeni.

2) *staviti u iztražni zatvor,* nu samo u slučajevih §-a 166. točke 2. i 3. k. p.

Tu je dakle predbježnom uhićenju (vorläufige Festnahme, a ne Verwahrung) svrhom tek dovedenje pred sud, a ono, što je u predizvidih radi zločina i prestupaka pritvor, imenovano je ovdje: iztražni zatvor. Nu taj nije identičan s iz-

[1] Mayer: II. str. 661. i sl., Geyer: § 154., Mitterb. i Neumay: str. 392. i sl., Ullmann: § 88., Rulf: § 180.

Digitized by Google

tražnim zatvorom u iztrazi, već je to zakonom ustanovljena posebna vrst pritvora za prekršaje, koji može dulje potrajati. Po tom je bila oznaka toga zatvora kao iztražnoga neshodna.

Da je tomu tako najboljim je dokazom, što odredjenje toga zatvora nije ovisno o općih uvjetih iztražnoga zatvora, koji smo uvodno spomenuli.

Udovoljenje tim uvjetom ovdje nije ni moguće, jer je postupak kod prekršaja sumaran, niti ima mjesta posebnoj iztrazi (§ 392. 2. st.), a predlog za povedenje iztrage nije obzirom na čitav sustav postupka prekršajnog ni provediv; jer ovdje u tom pravcu ne imamo opredieljeno djelovanje državnog odvjetnika; pa ni tamo, gdje postoje državno-odvjetnički funkcijonari, isti ne imaju staviti formalni predlog za povedenje iztrage (§ 85.), već stavljaju jednostavni zahtjev: „da se po zakonu postupa". Takav zahtjev kod nas — gdje takovih organa neima — nadomješta obći zakonski poziv o progonu prekršaja (§ 390.).

Tko bi protivni nazor branio, taj bi se morao podpunoma razkrstiti sa načeli izraženimi u §§ 39., 85. i 171. k. p.[1]

Sadržaj uhitne zapovjedi — uhitnice, — kojom se iztražni zatvor odredjuje, kao i ustmena odredba o tom, jur je prije na svom mjestu naveden, ter se ovdje pripominje još samo to, da se ustmena ubaviest o toj odredbi ima zapisnički ustanoviti i — uztraži li okrivljeni — pismeno s razlozi istomu za 24 ure priobćiti. —

Nastanu li uvjeti §-a 357., moći će sudbeni stol (u silnih slučajevih i sam iztražni sudac) otvorenom, obćenito na oblasti upravljenom zamolbom staviti zahtjev, da se uskok ili nepritoman okrivljeni u pobliže označeni zatvor dovede. Ovakav javni poziv nazivlje zakon tjeralicom: litterae arrestatoriae patentes, te je isti izljev uhitne zapoviedi, pak je s toga redovito moguć samo kod zločinstva, iznimno kod prestupaka, a nigda kod prekršaja.

---

[1] Mayer: IV. § 452. br. 1 (str. 642.).

Digitized by Google

Nu sadržaj tjeralice nije istovjetan s onim uhitne zapovjedi, jer je ovdje dovoljno kažnjiv čin označiti zakonskom oznakom (na pr. zločin kradje) uz dodatak gdje i kada se je dogodio. Sumnje razloga i razloga uhićenja nije u tjeralici nuždno navesti § 358. k. p. — Razmotriv do sada narav predizvida, iztrage, ter pojedine vrsti ograničenja osobne slobode, poći nam je na dalnja u praksi porodivša se pitanja.

IV.

Dobivši iztražni sudac od ovlaštena tužitelja predlog za povedenje iztrage, u formi jur u II. odsjeku ovog sastavka pobliže navedenoj, izpitati će prije svega:

1) da li je nadležan pogledom na svoju sudbenost;
2) da li čin spada pod nadležnost sudova;
3) ima li dostatnih razloga, s kojih bi okrivljeni sumnjiv bio;
4) ne ima li okolnosti, uslied kojih se kažnjivost čina dokida, ili je izključen progon osobe poradi istoga;
5) da li je predlog za progon potekao od ovlaštena tužitelja.

Koli iztražni sudac, toli okrivljeni — ovaj nakon što mu je priobćena odredba o povedenoj iztrazi — mogu nalazeć se prvi u protimbi s ovlaštenim tužiteljem, a drugi s odredbom iztražnoga sudca, tražiti o razlikosti svojih mnienja riešenje suda.

Bude li prigovor ne nadležnosti po sudu (§ 12) zabačen odnosno uvažen, pristoji okrivljeniku odnosno državnom odvjetniku pravo neodvlačne pritužbe.

Ukine li višji sud odluku suda, kojom se je ovaj nenadležnim očitovao, tada je posljedicom toga, da se povedena iztraga ima smatrati nepovedenom, jer se takav čin nenadležnog sudca imade držati ništetnim.

Višji sud, rješavajuć pitanje nadležnosti, neće podjedno izreći, da je drugo neko sudište nadležno, jer to ne spada u riešit se imajuće pitanje. S toga će državni odvjetnik, dobiv ovakvo riešenje, imati shodni predlog staviti, da se iztraga na sudište po njegovom nazoru nadležno prenese.

Ovo sudište imat će ponovno izpitati svoju nadležnost i sva ostala pitanja, ter će proti odredbi sudca iztražitelja —

Digitized by Google

odnosno sudišta — okrivljeni imati nedvojbeno ponovno pravo pritužbe.

Isto vriedi i tada, ako je medju sudovi nastao prepor o nadležnosti, a više sudište prizna jedno nadležnim.

Uredovna djelovanja, odnoseća se na postupak iztražni — ne misleć ovdje na samu odluku o povedenju iztrage, — učinjena po nenadležnom sudu, nisu s toga jedino ništetna, dapače ima se njima poslužiti sud nadležni. Nu svakako je potonji vlastan ponoviti, izpraviti i nadopuniti pojedina iztražna djela, ako zato nadje osobita povoda (§ 61.).

Napose imat će nedvojbeno izpitati iznova, ima li uvjeta za iztražni zatvor odredjen po nenadležnom sudu, ter svakako gledom na propis §-a 170. i 171. okrivljenog ponovno saslušati.

Nenadležan sud imat će u svakom slučaju izrično odlučiti o tom, ima li se uhitna zapovjed dokinuti, ili do dalnje odredbe nadležnoga sudca uzdržati zatvor shodno propisu §-a 56. k. p.[1]

Ako sudište (§ 12.) usljed spora izmedju sudca iztražitelja i državnog odvjetnika odluči po mnienju iztražnoga sudca, a banski stol, usljed pritužbe tužitelja odredi, da se iztraga povede (§ 105.), — hoće li interna stvar suda, u koju okrivljeni — pošto ne saslušan — uticao nije, imati pravnom posljedicom, da se pitanje o povedenoj iztrazi imade smatrati konačno riešenim?

Držeć se striktno zakona, po kojem se okrivljeniku — kad bude saslušan — ima priobćiti zaključak o povedenoj iztrazi, i po kojem istomu pripada pravo proti istomu pritužbe — tražiti riešenje suda, — moramo na to pitanje jestno odgovoriti; jedino valja to pravo okrivljenika ograničiti na slučaj, ako prije toga ni saslušan ni preslušan bio nije.

Tu će nastati komplikacije, koje je i zakonodavstvo predvidilo, jer se nakon saslušanja okrivljenoga stanje stvari, navodom po okrivljeniku takovih okolnosti, koje nisu bile predmetom prvašnjeg razsudjivanjanja, može promieniti, —

[1] Dalcke: § 16., Löwe: § 15., 16., 20.

Digitized by Google

usljed česa se sud po §-u 12. prinukanim smatrati može odredbu banskoga stola o povedenju iztrage dokinuti. Tomu se neda izbjeći, ako se hoće spasiti načelo obrane i pravnih liekova.[1]

Kada sud odlučuje o povedenju iztrage radi stanovitoga čina, imat će isti juristički kvalificirati, jer kvalifikacija može biti odlučnom po odredjenje iztražnoga zatvora.

Očitovanje okrivljenika, da obtužnici ne prigovara, odnosno ako mu je obtužnica sa pismenom podukom dostavljena, predmjeva o tom, kada u zakonskom roku prigovora predložio nije, zamienjuje onu izjavu okrivljenikovu u iztrazi, da se proti odredbi o povedenju iztrage (u širjem smislu) ne žali.

Bude li samo povedenje iztrage pravomoćno očitovanjem okrivljenoga; nu uztraži li ovaj riešenje suda ob odredjenom po sudcu iztražitelju proti njemu iztražnom zatvoru, nastaje pitanje, imade li sud pravo — riešavajuć to pitanje — izpitati i podlogu istoga: okrivljenje; dakle riešiti i pitanje o povedenju iztrage, ter istu eventualno u kvalifikaciji promieniti ili pako i obustaviti (§ 100)?

Rulf scieni, da se na to pitanje imade jestno odgovoriti, te da tomu ne smeta obtužbeni princip, po kojem sudac imade samo na predlog ili pritužbu stranaka izpitati predmet i formalno valjano donesene zaključke; jer da se ne smije s uma metnuti, da se u nas iztraga vodi po inkvizitornom načelu (§ 87.), te da obtužbeni princip vriedi samo u toliko, da se bez predloga iztraga povesti nemože, dočim sudac nakon takovog sam po svojoj razsudi dalje postupa.

Nebi bilo s toga samo, jer je odredba o povedenju iztrage formalno pravomoćnom, pravedno, da trpi osobna sloboda, na kojoj bi okrivljeni štetovao, ma da za to objektivno učin, dakle podloga za iztražni zatvor, manjka.

Za to mnienje govori i ustanova §-a 105. točka 4. in fine, po kojoj se imadu mane n postupku ureda radi na korist okrivljenika odstraniti, a takova mana — i to bitna — jest

[1] Glaser: § 88., Löwe str. 525.; protivno Dalcke: § 179.

Digitized by Google

bez razložno povedenje iztrage. Čim ova pada, nestalo je činjenice, koja uvjetuje iztražni zatvor (analogija § 204. t. 4.).

Protivnici toga mnienja pozivlju se na § 199. Taj § ustanovljuje postupak iztražnoga sudca (predsjednika suda), kada isti ima razloga ne privoliti na predlog obtužnice, da okrivljenik bude zatvoren. To stoji, da ovdje sud neima pravo izpitivati pravnu obiedu, jer se taj § ne odnosi na iztražni postupak, već obtužbeni, a obtužnica kao takova ne može biti predmetom razsudjivanja komore[1] prvoga već i višjega sudišta (201. i sliedeći).[2]

S toga držimo, da je po Rulfu iztaknuto mnienje pravilno.

Ne bude li udovoljeno zaključkom (prvoga) suda predlogu obtužnice, da bude obtuženi zatvoren, to državnom odvjetniku pristoji pravo taj zaključak napadati pritužbom.

Nastaje pitanje, imade li tu banski stol pravo ureda radi izpitati umjestnost obtužbe?

Za jestni odgovor moglo bi se pozvati samo na al 5. in fine § 105., po kojem je višji sud vlastan ukloniti mane u postupku u korist okrivljeniku i tada, kada radi iste nije pritužba učinjena. Nu proti tomu valja navesti, da je zakon u glavi 10.: ob obtužbi, naročito odredio prigovore proti obtužnici, te da okrivljenom nije priznao pravo pritužbe, kakvo mu pripada u postupku iztražnom. U ostalom neumjestna obtužnica nije mana u postupku, jer nije čin postupka, već parbene stranke i tužitelja.

Inako valja stvar riešiti, prigovori li okrivljeni proti iztražnom zatvoru, odredjenom proti njemu temeljem obtužnice.

Tuj imade banski stol, bilo ne bilo prigovoreno samoj obtužnici, izpitati umjestnost obtužnice, jer to § 201. in fine naročito odredjuje.

Po §-u 200. sl. d. staroga kazn. postupnika od god. 1853. moralo se je u tužbovnoj odluci naročito izreći, ima li se obtuženi držati u zatvoru ili ostaviti na slobodi. Takove ustanove naš kazn. postupnik ne poznaje; nu stara praksa prešla je

[1] Pod komorom razumjevamo sudište po §-u 12. k. p.

[2] Rulf: Praxis str. 25. i sl.

Digitized by Google

u običaj te se i sada u obtužnicu stavlja rečeni pasus, da okrivljeni imade ostati u iztražnom zatvoru temeljem navedenih točaka § 166. k. p., ili da se imade pustit na slobodu.

To je suvišno; jer ako je proti okrivljenom jur iztražni zatvor odredjen, tada se isti bez naročitog sudbenog zaključka i onako dokinuti ne može.

To može izazvati obtuženika, koji se nalazi u pravomoćno odredjenom iztražnom zatvoru, da se, ne prigovarajuć samoj obtužnici, žali proti predlogu obtužnice o zatvoru.

Ta žalba obtuženikova nije ino, nego pritužba ili bolje molba, da se iztražni zatvor — jur odredjeni — dokine, te ju imade u pretres uzeti komora prve molbe, a ne valja istu banskom stolu slati na riešenje po §-u 201. st. 4., jer taj za riešenje iste nadležnim nije.

Prva molba se tu ne ima baviti pitanjem o umjestnosti obtužbe.

Odbije li ista takovu molbu, to obtuženom nepristoji pravo pritužbe na banski stol proti tomu zaključku po §-u 105.

Predlog, da se okrivljeni pusti na slobodu ne spada u obtužnicu, već u dopis tužitelja, kojim sudcu iztražitelju obtužnicu predaje.

Predloži li državni odvjetnik obtužnicom, da okrivljeni ostane u iztražnom zatvoru, nu ne temeljen onih razloga s kojih je u istragi prije obtužnice isti odredjen bio, — imade se smatrati, da on više ne zahtjeva iztražni zatvor temeljem starih razloga. Sada će sudac iztražitelj imati izpitati nove uvjete po državnom odvjetniku obtužnicom za zatvor navedene, te nadje li, da isti ne obstoje, a sud se (§ 12.) njegovom mnienju priključi, tada se okrivljeni imade staviti na slobodu, ma da državni odvjetnik odmah pritužbu uloži, jer se tu ne radi o dokinuću, već ob odredjenju iztražnog zatvora (§§ 187. 199. k. p.)[1]

Dogadja se, da iztražni sudac ne pristaje na predlog o povedenju iztrage, a komora ili višji sud riešavajuć taj spor odluči, da se iztraga ima povesti i da se — uvaženjem naro-

[1] Rulf: Praxis str. 42. i slied.

Digitized by Google

čitog predloga tužiteljevog — okrivljeni imade staviti u iztražni zatvor, makar da isti jošte ni saslušan bio nije.

Ovakovo riešavanje nije pravilno.

Povedenje iztrage u pravilu ne prejudicira odredjenje iztražnog zatvora (ovdje mislimo na fakultativan iztražni zatvor).

Kako je jur kod razmatranja o iztražnom zatvoru gore navedeno, može se isti odrediti tek nakon saslušanja okrivljenika, ako je na njemu ostala sumnja. S toga se riešenje suda glede zatvora imade uviek prepustiti iztražnom sudcu, ili ako je u tom pogledu komora što odlučila, valja to shvatiti tako, da komora odredjuje pritvor po §-u 166. k. p.

Istom kada sudac sasluša osumnjičenog, imade se odlučiti, hoće li, i na temelju kojih podloga, iztražni zatvor odrediti; nadje li proti takovom predlogu javnoga tužitelja razloga, imati će sudac tražiti riešenje suda, isto kao i okrivljeni.

Iztražni zatvor jest uviek odredba sudca iztražitelja, proti njoj mora obtuženom biti neokrnjeno pravo zakonom dozvoljenih pravnih liekova.[1]

Nadje li banski stol prosudjujuć pravnu kvalifikaciju progonjenog djela, da isto na pr. nije kažnjivo tamnicom od 10 do 20 godina, ter da s toga neima pologe za imperativno zakonom opredieljeni iztražni zatvor, tada će odredjeni iztražni zatvor dokinuti i tu kvalifikaciju u razlozih iztaknuti.

Ako ovaj razlog za iztražni zatvor ne stane, a banski stol scieni, da ipak predleži stanoviti drugi razlog radi kojega prvo sudište iztražni zatvor odredilo nije; to on neće moći s tog drugog — po njem pronadjenog razloga — iztražni zatvor odrediti, već će o tom odluku prepustiti imati prvom sudu; jer bi inače radeć riešavao, stvar u I. molbi, a to nije dopustivo gledom na okrivljenika, koji bi mogao, kad bi prva molba novi uhitni razlog navela, proti istom navesti takovih razloga, koje bi eventualno komora ili povodom pritužbe banski stol uvažiti mogao. Protivna ovomu razoru riešitba banskoga

[1] Glaser: Kleine Schriften I. dio str. 871.

Digitized by Google

stola bila bi na nštrb okrivljenika, a takova odredba jest po §-u 105. st. 4. nedopustiva.[1]

Povodom slučajnih okolnosti i individualnog shvaćanja nastala su u praksi pojedina pitanja, koja širji krugovi ne razpravljaju; jer se valjano riešenje istih samo od sebe poradja i bez svakih dvojba prima. Ipak se na takove lokalne kontroverse valja osvrnuti, pošto se time razjašnjuju pitanja, koja bi inače neopažena ostala, i jer bi bile kadre udomiti se i tamo, gdje ih do sada bilo nije.

Tako se zgodno izrazuje Glaser o pitanjih, koja ćemo sada razmotriti.

Može li se po zakonu iztražni zatvor i bez iztrage ili predane obtužnice odrediti?

U II. dielu ovoga članka pod E. navedene su predpostave za odredjenje iztražnoga zatvora, ter se iz tamo iztaknutog razabire, da na to pitanje valja niečno odgovoriti.

Prigovore proti takvomu odgovoru počeo je najintenzivnije na javu iznositi dr. Zucker, ter je na poseb u listu „Gerichtshalle“ od godine 1874. broj 24—26. za to svoje razloge naveo.

Svojedobno zastupao je to isto mnienje sa stanovišta našega kaznenoga postupnika i provedbene naredbe k istomu bivši državni odvjetnik dr. P. u X. godištu Mjesečnika u broju 8.

Pošto su u tom članku u jezgru skupljeni razlozi dra. Z. te jezgrovito navedeni i svi oni prigovori, koji bi se specijalno sa stanovišta našeg kaznenog postupnika proti ovdje zastupanom mnienju staviti mogli; to će biti najsgodnije, da se pri riešavanju ovoga pitanja redom osvrnemo na ondje navedene najbitnije prigovore pro et contra. Taj posao bit će time olakšan, što je otac kaznenoga postupnika: Glaser, zastupao protivno stanovište dra. Z., te neće u glavnom biti potrebno ine van po njem iztaknute razloge ovdje iznieti.

(Sliedi.)

[1] Rulf: Praxis str. 37. i sl.

Digitized by Google

Prilog k hrvatskoj pravnoj povjesti.

„Leta od narojenja Kristusova tisuće, šest sto trideset i petoga, na dvadeset miseca januara, u gradu Novom pri moru.

Proštimavši mi Miklouš Frankopan, grof teržački, Senjski, Kèrčki i modruški u skupu s poglavitimi duhovnimi i svitovnimi ljudi prid nas appellanu kausu ili pravdu med knezom Tomom Strizojevićem sudcem senjskim s jedne strane, a s druge strane Jelenom Škiljankom udovom sbogu diferentie pinez posujenih od Tome Strizojevića rečenoj ženi dukat[1] pedeset, na nikoi vinograd te iste žene kako u pogodbenom listu ali kontraktu med njimi učinjenom uzderži se, s tim patom i konditionom, da ta ista žena Škiljanka od svoga vinograda ima vsako leto polovicu vina rečenomu Tomi Strizojeviću davati, a ona vinograd ob svojem težati, dokle njemu tih 50 dukat neplati, i do tih dob da u zalogu ta vinograd pri rečenomn Tomi Strizojeviću stoji. A ta imenovana žena Jelena Škiljanka tužeći se pred pravdom govori, da je ovih minutih let ona i po rukah Ivana Kabalina dala Tomi Strizojeviću do sada u vinu dukat osamdeset i šest, i libr. jedan, kako je to posvidočeno, ki pinezi hotil bi Tome Strizojević ne u dug, nego za dobitak svojih pinez, ča ju je čekal, prijeti i računati: zato obnajdosmo poleg duhovne i svitovne cesarske pravde, da je ta kontraktus, kojega je rečeni Strizojević s imenovanom ženom za ta vinograd učinil, illicitus, prepovidan i usurû uzeti (se) ima, tako za ta uzrok dostojno (cassira) se i za ništar meće ta zavez i kontraktus in sententiam, da nemore Tome Strizojević u ime toga ništar od rečene žene pitat ni potribovati. I jošće bi tote pravda drugu kaštigu dopitala cesarska, nego pokih dob štimamo, da rečeni Tome Strizojević ni znal ali razumil do sada, da su takovi kontrakti usura, za to se ex gratia dopušća njemu, ono ča je više tih pedeset dukat prijel za interes navadni šest ali sedan najveće od sto, ča bi učinilo u sedmi letih dukat dvadeset i četiri i libre tri, pokle je tih pedeset dukat njoj posudil. A onih jedanaist dukat i libre četiri, koje je prijel više zakona od interesa, da je ima rečenoj ženi sopet povernuti i platiti. A na potlam pod veliku penu vsem takove usure ili kontrakte u našem imenju ili ladanju se prepovidaju, i hote se prepovidati očito. Actum u Novom, leta i (dneva) kako se od sgora uzderži.

(M. P.) Miklouš Frankopan Grof s. r.“

[1] Dukat, bit će mletački, vriedio je okruglih 1 for. 69 nč. u srebru. U isto doba po prilici, god. 1619., zahtjevali su ugarski stališi i redovi „ut usus monetarum exoticorum aboleatur etc.“

Digitized by Google

Ovo prepisah verno iz pisma izvornoga, koje sam vidio i u rukuh imao kod prečastnoga g. Vinka Žanića kanonika modruškoga u Novom.

Dne 20. Sečnja 1851. Ant. Mažuranić.

Ovu listinu, koliko znam, dosad nigdje neotisnutu, priobćujem u našem „Mjesečniku“ s dvojakoga razloga: prvo, jer mi se čini dosta zanimljivim pravni posao, koj je podlogom riešitbi Frankopana suda, a drugo, jer se sudac ovdje posve jasno i nedvoumno pozivlje na „duhovnu i svitovnu cesarsku pravdu“, na „lex imperialis“ uz „corpus juris canonici“.

„Pacta antichretica“ ili ugovori tomu slični bijahu od starine u običaju u svih hrvatskih zemljah. O tom nalazimo u sbornicih naših listina dosta dokaza, a današnja nas sudbena praksa uči, da seljak u novčanoj potrebi i sad „zalaže“ zemljište ter vjerovniiku ustupljuje, kao surrogat za kamate od uzajmljene glavnice, naravne plodove založene nepokretnine, vjerovniku u fizični posjed predane.

Neobičan je ipak donekle „kontrakt“, koj je dao povoda pravnomu preporu, riešenu u pomenutoj osudi. Dužnik daje za pozajmjenih 50 dukata vjerovniku vinograd u zalog, dokle njemu pozajmljenu glavnicu ne plati („do tih dob da u zalogu ta vinograd pri rečenomu T. S. stoji“). Vjerovniku ipak neustupa on u ime kamata sav naravni prirod iz vinograda već samo polovicu. Premda „vinograd pri vjerovniku u zalogu stoji“, ter je dakle po običajnomu shvaćanju takova „zaloga“ vjerovniku držanje založene nekretnine moralo bit ustupljeno, neobradjuje ga unatoč tomu držalalac (posjednik, u koliko se zalogom posjed stiče) već ga ima dužnik „ob svoje težati“. Tako se je vjerovnik ugovorom riešio običajne pravne obveze, da se brine za redovito obradjivanje zemljišta, u zalog preuzeta, al je za to on opet privolio, odstupiv od pravila obične „antichrese“, da mu pripadne samo polovica naravnoga ploda.

Znamenito je, što u hrvatskom Primorju, pod oblašću knezova Frankopanâ, sudac oslanja pravorok svoj na kanoničko i rimsko pravo, premda je trinaest godina prije ugarskim zak. člankom 46. od god. 1622. pozivom na stari običaj lihva zabranjena.

Naš sudac nije posegao za ugarskimi zakoni, izrekao je pače riešitbu svoju posvema suprot načelom ugarskoga pvava Kako barem Kelemen tvrdi, luči se ugarski „pactum pignorititium“ od „antichrese“ u tom, što „impignorans“ nikad nemože na svoju korist uračunati onoga suviška, kojim nadmašuje zakonite kamate vriednost naravnih plodova, što ih je „pignoratarius“ sa založena mu zemljišta ubrao.

Frankopanovu sudbenomu stolu služilo je ipak, rekao bih, i rimsko i kanoničko pravo kod stvaranja presude samo kao pravo subsidiarno. U riešitbi kano da se sudac donekle pozivlje i na domaće običajno pravo. Bez obzira na ustanove rimskoga prava ob odmjeri kamata (usurae semisces), govori se naime u osudi o „navadnih šest ili najveće sedam

Digitized by Google

na sto". Po toj najvećoj stavci obračunani su dosudjeni kamati. Pisani hrvatski zakon o tom kao da nije postojao. Naročito domaći vinodolski zakon, na koji bi se sudac sigurno bio pozvao, ne sadržaje ništa o tih pravnih poslovih.

Možebit u ostalom, da je i u najbitnijoj, načelnoj točki presude, da se naime imadu plodovi, u koliko presižu kamatnu mjeru uračunati u obal glavnice, sudac bio u skladu i s narodnim pravnim shvaćanjem. U srednjem vieku bilo je u kulturnih zemljah pokušaja, da se stane na put lihvi u obliku „zaloga" nekretnina. Tako je na pr. franceskoj instituciji „vif-gage" očita svrha, da se i dug amortizira, ako pretiče prihod založena zemljišta zakonite kamate. Nije s toga nevjerojatno, da su slični nazori postojali i u hrvatskoj pravnoj starini, ter da je i naš sudac, premda to izrično ne kaže odlučio „s pravom pravdom hrvackom"[1] upravo onako, kako „je pravdi i zakonu hrvackomu ugodno",[2] a da se je pozvao na visok autoritet „cesarske pravde" samo s toga, što se je stari običaj u Frankopanovu „vladanju" počeo zatirati. U tom pogledu nije lahko doć do stalna uvjerenja, dok nam je žalibože hrvatska pravna povjest tako slabo osvietljena, osobito što se tiče obveznoga prava i važnoga pitanja ob uplivu rimskoga prava na pravne tvorbe u raznih hrvatskih zemljah.

V. M.

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Prigovor, da je predmet tužbe pravomoćnom osudom riešen, pripada tuženoj stranci, makar ista u prijašnoj parnici bila tužeća stranka.

Prinos k tumačenju §-a 15. gr. p. p.

Gjuro N. podigao je kod kr. kotarskog suda u K. proti Franjici i Barici K. tužbu od 28. travnja 1891. broj 5026. gr. na priznanje da je Tomo S. kupio od tuženicâ nepokretnost pod mj. br. 3794. u z. z. br. 66 obćine K., da je tada tužitelj od Franje S. kupio ove iste nepokretnine, da prema tom imaju dozvoliti, da se tužitelj kao vlastnik ove parcele uknjiži pod prietnjom, da će se inače na temelju osude, usljedivše na tužbu, uknjižba prava vlastnosti na korist tužiteljevu dozvoliti i izvesti.

Tuženice porekle su to sve, i navele su, da su one sadanje tuženice bile podigle proti sadanjemu tužitelju tužbu na priznanje prava vlastnosti

[1] Acta croatica, CXXXVII, Tržić, god. 1492.
[2] Isti sbornik, LX., Knin, god. 1451.

Digitized by Google

i ustup posjeda iste utužene parcele, te tom tužbom uspjele u svih molbah pa stavljaju sadanjem tužitelju i njegovoj tužbi prigovor „rei judicatae".

Nakon obavljene razprave sudio je kr. kotarski sud u K. osudom od 28. prosinca 1891. broj 14376 gr., da se tužitelj sa zahtjevom tužbe odbija:

Razlozi: Kod riešenja nazočnog priepora dobavljeni su odnosni prijašnji parnični spisi. Iz ovih spisa proizlazi, da su sadanje tuženice podigle proti sadanjem tužitelju tužbu na priznanje prava vlastničtva i ustup posjeda utužene parcele; proizlazi konačno, da su sadanje tuženice tužbom u svih molbah uspjele, dosliedno da sadanji tužitelj nije sa svojimi prigovori ni najmanje uspio. — Pošto je nepreporno i obće poznato načelo u postupku, da je tužba ravna prigovoru, t. j. da se tužbom može ono isto postići, što i prigovorom, to logički sliedi, da onaj, koji nije sa prigovorom uspio, ne može obsolutno uspjeti ni s tužbom, koja je prigovoru ravna. Daljna logična posljedica toga jest, da se u takovom slučaju imade stvar smatrati kao res judicata, pak pošto se ta razložena kardinalna načela postupka mogu podpuno konkretirati na nazočnu parnicu, to valja uvažiti prigovor „rei judicatae" stavljen po tuženicah, te tužitelja s tužbom bezuvjetno odbiti. Ovaj doduše tvrdi, da nazočna tužba nije ravna onoj, na koju su posliedile jednoglasne osude trijuh molba, jer da se u ovoj tužbi zahtjeva priznanje, da je tužitelj nješto kupio, dočim je prijašnja tužba bila rei vindicatio". Nu i previše je prozirna netemeljitost toga prigovora, jer ako bi stajalo, da je ovu utuženu parcelu kupio, tad' bi sud bio uvažio taj prigovor, pa sadanje tuženice nebi bile sa tužbom uspjele.

Ovi razlozi riešavaju sud dužnosti, da obzirom na razloge prijašnjih osuda prodje na prosudjivanje samog merita, jer je to u razlozih rečenih osuda potanko učinjeno.

Na priziv sa ništovnicom, poprimljenim po tužitelju proti toj osudi, kr. je banski stol riešitbom svojom od 27. travnja 1892. broj 5635 potvrdio u cielosti prvomolbenu osudu iz sljedećih razloga:

Tuženice prigovaraju, da je predmet tužbe već riešen pravomoćnom osudom, koji prigovor prvomolbena osuda uvažuje. — Osudom kr. kot. suda u K. od 28. studena 1889. broj 14.006 sudjeno je na zahtjev Franjice i Barice K., da je Gjuro N. dužan priznati njihovo pravo vlastničtva na livadu Čretak pod top. brojem 3794 u z. z. broj 66. obćine K. te ustupiti tužiteljicam istu livadu u posjed. Ova je osuda potvrdjena po obih viših molbah. — Tužbom 28. travnja 1891. broj 5026 zahtjeva Gjuro N., da su Franjica i Barica K. (prijašnje tužiteljice) dužne dozvoliti, da se on uknjiži kao vlastnik iste nekretnine.

Gjuro N. netuži po slovu tužbe na priznanje prava vlastničtva, ali predmet je ove tužbe istovjetan sa predmetom prijašnjega gore pomenutoga prepora medju istimi strankami.

Digitized by Google

Sadanji tužitelj naveo je kao tuženik u prigovorih iste činjenice i dokazala, na koje se poziva u nazočnoj tužbi.

Navedenimi u odgovoru osudami pravomoćno je riešeno, da vlastničtvo na preporne nekretnine pripada Franjici i Barici K., tim je ujedno pravomoćno riešeno, da vlastničtvo sadanjem tužitelju nepripada. Prijašnja osuda riešila je taj predmet za Gjuru N. niječno i konačno; hoće li sada kao tužitelj ostvariti isto pravo napram prijašnjim tužiteljicam na istom pravnom temelju, to ovim pripada prigovor po §-u 15. gr. p. p., jer ova ustanova ne razlikuje, da li je osoba, koja se ovim prigovorom služi u prijašnjoj parnici tužila ili tužena bila. —

Proti toj osudi podneo je tužitelj izvanredni previd sa ništovnicom, nu kr. stol sedmorice vrhovnom svojom riešitbom od 17. kolovova 1892. broj 2937 potvrdio je obe nižje osude u cielosti dosljedno tomu tužiteljev izvanredni previd odputio iz sljedećih r a z l o g a.

Konačnom osudom, koja je zadobila pravnu moć, rješava se definitivno pravni prepor, dakle u prvom redu pravni zahtjev.

No i o pravnih zahtjevih tuženikovih, u koliko su bili predmetom razprave i presudjivanja sudačkoga, odlučuje konačna osuda sudačka.

To biva ponajpače tada, kada izreka o utuženom pravu tužiteljevu involvira izreku o pravu tuženikovu, kada so dakle zajedno s pravom tužitelja prosudjuje i o pravu tuženika. Tako kod prava, koja mogu samo jednomu ili drugomu pripadati, jer u priznanju izključivoga prava u osobi tužiteljevoj leži podjedno logičkom konsekvencijom ujedno nepriznanje toga prava u osobi tuženikovoj.

U prijašnjoj po dosadanjih tuženicah kao tužiteljih proti sadanjem tužitelju kao tuženiku vodjenoj parnici priznano je pravomoćnom osudom pravo vlastničtva tužiteljica na česticu broj 3794 občine K., dočim je ostao neuvažen prigovor tuženika da je on tu česticu kupio od Franje S. nasljednika iza Tome S., a ovaj potonji, da ju je prije toga kupio o l Vrbana K., kojeg su tužiteljice nasljedile.

Čim je dakle u netom pomenutoj parnici tuženik Gjuro N. s istim svojim prigovorom odbit, t. j. čim je izrečeno, da on nije kupom postao vlastnikom upitne čestice, nemože on sada sa svoje strane kao tužitelj zahtjevati, da se sudi, da je on tu česticu gore rečenim načinom stekao i da su tuženice dužne dopustiti, da se on kao vlastnik iste gruntovno uknjiži.

S toga je osnovan prigovor tuženica o pravomoćno presudjenoj stvari (§ 15. gr. p. p.), pak valja izvanredni previd tužitelja u pomanjkanju uvjeta § 335. gr. p. p. odputiti.

Dr. M. A.

Digitized by Google

Kr. financijalno ravnateljstvo nije zvano izdavati izkaze o poreznih zaostatcih, ter se temeljem molba — s takovimi izkazi obloženih — uknjižbe prava zaloga gledom na propis §-a 84. grunt. reda u savezu sa ustanovami §-a 57. zak. čl. XLIV. ex 1883. dozvoliti ne mogu.

Kr. financijalno ravnateljstvo u Z. zamolilo je podneskom primlj. kod kr. sudbenog stola u Z. dne 9. svibnja 1891. broj 3257 z. proti Tomi B. za dozvolu i obavu uknjižbe prava zaloga na nekretnine istoga radi poreznoga zaostatka u iznosu od 154 for. 14 ¼ novč. Tu svoju molbu osnovalo je na izkazu o poreznom zaostatku, koji je samo (kr. financijalno ravnateljstvo) sastavilo i izdalo.

Kr. sudbeni stol dozvolio je odlukom od 23. srpnja 1891. br. 5053 zemlj. zamoljenu uknjižbu prava zaloga.

Usljed utoka T. B. proti toj odluci izdao je kr. banski stol svoje riešenje od 23. prosinca 1891. broj 25116:

Vidiv, da molbi za dozvolu i obavu uknjižbe gornjeg prava zaloga priloženi izkaz ne naznačuje u smislu molbenoga zahtjeva zaostatak poreza i da taj izkaz govori o zaostatku na naknadi poreza T. B. za zadrugu P., pa vidiv da taj izkaz nije udešen prema propisu §-a 57. zak. čl. XLIV. ex 1883., br. 31. sbor. ugarsko-hrvatskih skupnih zakona, jer u tom izkazu naznačeni zaostatak tražbine nije naznačen polag svoje vrsti i polag one godine, od koje je potiče; obnašao je napadnutu odluku preinačiti onamo, da se kr. financijalno ravnateljstvo u Z. u ime vis. erara molbom pr. 9. svibnja 1891. br. 3257 zemlj. odpućuje.

Proti toj riešitbi uložilo je za stran financijalnog erara kr. ravnateljstvo erarijalnih pravnih posala previdni utok, te je u istom iztaknulo, da u slučajevih uknjižbe poreza nije propisan oblik izkaza u §-u 57., nego onaj u §-u 77. zak. čl. 44:1883., koji zahtjeva jedino, da izkaz bude izdan u obliku javne izprave; ter da se u nazočnom slučaju ne radi o uknjižbi duga poreznog T. B., već o dužnosti naknade poreza, koji je protivničkom krivnjom postao neutjerivim, ter na koju je dužnost on po nadležnoj oblasti pridržan.

Kr. stol sedmorice izdao je dne 11. ožujka 1892 pod brojem 807. sliedeću vrhovnu riešitbu:

Iz razloga iztaknutih u riešitbi kr. banskoga stola, te vidiv, da se po §-u 84. grunt. reda može dozvoliti uknjižba prava zaloga samo na temelju izprava javnih imajućih u citiranoj zakonskoj ustanovi taksativno nabrojene potrebštine, te koje su izdane po javnih u tom §-u spomenutih oblastih;

vidiv, da se molba kr. financijalnoga ravnateljstva ovakovom izpravom smatrati ne može, niti je kr. financijalno zvano, da izdaje ovakove izprave, — obnašao je previdni utok kr. financijalnog ravnateljstva erarskih pravnih posala u zastupanju kr. financijalnog erara odputiti, te u cielosti potvrditi riešitbu kr. banskoga stola. — —*a*—

Digitized by Google

Uknjižba vlastnosti kuće podieljene na spratove i razrušene. Zakon od 30. ožujka 1879., (broj 50 dr. z. l.) i §§ 359. i 360. ob. gr. zak.

Vlastničtvo kuće sgr. broj 49. u V. bilo je od pamtivieka razdieljeno izmedju dvijuh obitelji P. i H., te je prvoj pripadao prvi kat i prizemlje, a potonjoj drugi i treći kat. Tako razdieljena kuća prelazila je nasljedstvom od roditelja na djecu već za dva pokolenja barem. Diobne izprave nije se našlo. Pred nekoliko godina kuća se srušila, te je ostalo samo tlo i troje zidina stršeć u vis. Time je nestalo onoga, što je pripadalo obitelji H.

Kod uvedenja zemljištnih knjiga bilo je unešeno vlastničtvo ruševina sgr. broj 49. na potomke obitelji P. sa polovicom nerazdieljenom, a sa drugom polovicom na potomke obitelji H.

Pogodbom sklopljenom dne 30. ožujka 1885. kupila je v. občina od P. sve njihovo pravo na ruševinah kuće. Istodobno je kupio P. O. od braće H. njihovo pravo na istih ruševinah.

Pošto od kuće nije obstojalo nego tlo, umolila je v. občina u roku još otvorenom za izpravak zemljištnika, da se unese vlastničtvo sgr. br. 49 sve na njezino ime. Tomu nije privolio P. O., te su stranke bile upućene na redoviti put pravde.

Osudom 15. prosinca 1890. br. 5986 prihvatio je ces. kr. kot. sud u K. tužbovni zahtjev v. občine, „da njoj pripada vlastničtvo čest. br. 49. tvoreće jedino tielo grunt. uložka broj 909 v. zemljištnika i da tuženik P. O. ima pripustiti, da se unese na njezino ime“.

Osuda se temeljila na sliedećih razlozih:

Nepreporno je medju strankami, da je kod uvedenja v. zemljištnika sgr. br. 49, tvoreća jedino tielo grunt. uložka 909, bila unešena sa polovicom nerazdieljenom na tužiteljičine, a s drugom polovicom na tuženikove prednike.

Nepreporno je medju strankami, da je obitelji i baštinikom Josipa P. pripadalo vlastničtvo prvog kata i prizemlja, a obitelji i baštinikom Antuna H. drugi i treći kat spomenute kuće sgr. br. 49.

Nepreporno je takodjer medju strankami, da je pogodbom od 30. ožujka 1885. tužiteljica občina kupila od baštinika pok. Josipa P. prava njim pripadajuća u istoj kući, dočim je tuženik istodobno kupio od baštinika H. njihovo pravo vlastničtva drugog i trećeg kata iste kuće, koji, pošto su porušeni, ne obstoje više. Pošto su time od H. doznačeni tuženiku drugi i treći kat, odredjeno mu je po tom vlastničtvo samo tih prostorija i ništa više, te polak ustanove § 361. ob. gr. z. nemože zahtjevati suvlastničtvo prvog kata, prizemlja i tla.

Tužiteljica kupnjom prvog kata i prizemlja postala je vlastnicom i odnosnog tla čest. br. 49.

Tuženik osniva stečenje polovice iste čestice i tla na upisu obavljenom usljed izvida prigodom uvedenja zemljištnih knjiga.

Digitized by Google

Pripustiv, da je taj upis bio obavljen kod uvedenja zemljištnih knjiga uz suučestvovanje interesanta, ipak je upis nevaljan i bez pravnih posljedica, pošto je bio proti istomu podnešen na temelju §-a 7. zakona od 25. srpnja 1871., broj 76 d. z. l., u izročnom roku prigovor prijavom od 28. rujna 1885. broj 4252.

Pripustiv takodjer, da su baštinici P. i baštinici H. kod uvedenja zemljištnika izjavili, da njim je kuća sgr. br. 49. zajednička sa polovicom nerazdieljenom za svaku stranku, tuženik, koji zahtjeva tu polovicu nerazdieljenu, pošto mu ju tužitelj poriče i pošto je ovaj iznio svoj naslov vlastničtva i posjeda prepornog tla, imao bi takodjer sa svoje strane prikazati svoje vlastničtvo i način stečenja polovice nerazdieljene tla čest. broj 49 (§ 372. ob. gr. zak.) Tuženik nit je pokušao, niti bi mogao to dokazati, kad sam priznaje, da je kupio od H. II. i III. kat.

Usljed tuženikova priziva riešitbom prizivnoga suda u T. od 30. svibnja 1891. broj 2073 bje preinačena prvosudna osuda u smislu:

Tužitelju pripada ne vlastničtvo sve čestice sgr. br. 49 tvoreće jedino tielo uložka 909 v. zemljištnika, nego samo koristovno vlastničtvo prvog kata i prizemlja, a isto tako tuženiku pripada koristovno vlastničtvo drugog i trećeg kata, dočim vrhovno vlastničtvo kuće pripada obim sa polovicom ne razdieljenom za svakoga, i u tom smislu ima se izpraviti zemljištnik.

Obrazloženje glasi: Pripušteno je, da je čestica sgr. broj. 49 u V. bila unešena prigodom uvedenja zemljištnika kao nerazdieljeno vlastničtvo sa polovicom na ime dionika H. tuženikovih prednika; pripušteno je takodjer da je prije uvedenja zemljištnika ista kuća bila podieljena medju prednici prućih se stranaka tako, da je H. dopao drugi i treći kat, a P. prizemlje i prvi kat, odatle sliedi, da se je i u zemljištnik imalo unesti vlastničtvo suglasno prema toj diobi.

Pošto nije dokazano, da su pomenuti dionici preinačili obnovom rečenu diobu u smislu kako tvrdi tuženik, da kuća ima pripadati H. i P. kao nerazdieljeno vlastničtvo polak upisa kod uvedenja zemljištnika, sliedi da se taj upis protivi diobi, koja je u više naznačenom smislu priznata.

Okolnost, da je kuća unešena pro indiviso, nije još dokazom za naslov uknjižbe, koji po tuženikovoj tvrdnji sastoji u suglasnih izjavah danih od stranaka na zapisnik odnoseći se uložku broj 909. Ovaj se zapisnik zameo, te ga se nije moglo priložiti spisom. Tuženik se nije smatrao u dužnosti, da dade dokaz o njegovom sadržaju, a svakako je nepripustivim dokaz glavnom neuzvratnom prisegom navraćenom protustranci vrhu okolnosti, kojih ona nije u stanju bolje znati od tuženika, pošto je priznato, da niti jedna niti druga stranka nisu bile prisutne kod sastava upitnog zapisnika, dapače polag tuženikove izjave on je o tomu obaviešten od istih učestnika, te glavna prisega kako je predložena, protivi se ustanovi §-a 267. parb. post. i dvorskoj odluci 26. travnja 1842. br. 610.

Digitized by Google

Pošto dakle valja izpraviti uknjižbu na temelju priznate diobe, red je izpitati njezine pravne posljedice. Pomenuta dioba kuće u fizične dielove, koji medjusobno stvaraju nerazdieljenu skupinu (kompleks), ima se smatrati kao dioba ograničena na samu koristovnu vlastnost, ostajuć ne razdieljenom vrhovna vlastnost. Sliedi odatle, da makar bila razrušena kuća, te pomanjkale ili i prestale koristi, ipak nerazdieljena vrhovna vlastnost tla, zračnog stupa, mirina i onoga, što još obstoji, ostaje nepromienjena kao vrhovna vlastnost; prosto je pak koristovnikom, da uzpostave koristovnu vlastnost prenapravkom kuće (§ 1150 gr. zak.) Imalo se radi toga ograničiti zahtjev suglasno prema diobi, jer odatle, što je kuća razrušena, nije nastalo sjedinjenje podpune vlastnosti na uhar tužiteljice kao koristovnice dolnjih katova, te se nije moglo pripustiti izpravak uknjižbe, do li u granicah opredieljenih diobom, koja je naslovom suvlastničtva za obadvie stranke.

Proti toj riešitbi podnesla je tužiteljica previd, obrazloživ ga u kratko kako sliedi:

Polazeć sa gledišta, da je kuća stvarnost nerazdieliva, napadnuta riešitba stvara medju prućimi se strankami odnošaj, koji nije osnovan niti u njihovoj volji, niti u onoj njihovih prednika, niti u zakonu.

Utvrdjeno je tuženikovom priznajom, da se je dioba kuće, kako je u prvosudnoj osudi navedena, obavila svakako prije godine 1879.

Od te dobe svaki dionik je posjedovao, uživao i po miloj volji razpolagao svojim dielom. Barem tuženik nije naveo, a još manje dokazao ikakva ograničenja.

Zakonska je predmjeva (§ 360. o. g. z.), da gdje nije očito, da je razlučeno pravo na sućanstvo od prava na koristi, svaki pošteni posjednik ima se smatrati podpunim vlastnikom.

Razlučenje prava vrhovnog od koristovnog može se osnivati jedino na uredbi vlastnika ili na zakonu (§ 359. o. g. z.). U nazočnom slučaju nije dokazan ili osnovan niti jedan niti drugi naslov.

Takvo razlučenje ne dade se izvesti niti iz odnošaja izmedju prućih se stranaka, jer ničim nije utvrdjeno, da glede preporne kuće obstoji medju njimi odnošaj, kakav je kod feudnih dobara, nasljednog zakupa ili nasljedne daćevine.

Zakon pak od 30. ožujka 1879., br. 50 d. z. l. u koliko s jedne strane uzkraćuje unapred diobu na kuća na spratove, s druge strane priznaje valjanost dioba tako provedenih do one dobe. Vlastnost kuća je bila dakle do tada razdieliva na spratove, te i dioba preporne kuće, pošto je provedena prije toga doba, ima se smatrati valjanom.

Od kuće sad ne preostaje do li tlo i tri zidine. Sprata neima nikakova. Predmetom uknjižbe prava vlastničtva može biti samo ono, što ob-

Digitized by Google

stoji — u nazočnom slučaju tlo sgr. broj 49, koje je bilo doznačeno tužiteljičinim, prednikom, koje tužiteljica posjeduje, te i na njezino ime ima biti unešeno.

Tuženiku pak može na isto pripadati kakva neimenovana služnost, ali nipošto pravo vlastničtva.

Vrhovno je sudište riešitbom 14. siečnja 1892. broj 12923 odbilo previd i potvrdilo prizivnu riešitbu s razloga, što tužbovni zahtjev nije prihvativ s nijednog gledišta, jer mu manjka svaka pravna podloga, te tužiteljica usljed toga ne može kriepošću svoga previda biti postavljena u bolji pravni položaj od onog danog njoj po prizivnom sudu.

Dr. Dinko Trinajstić.

Sudbeni stol nije samo kasacionalno sudište u slučajevih smetana posjeda, nego je i vlastan po §-u 66. alin. 2. i 3. zakona o postupku u slučajevih smetana posjeda, predleže li uvjeti §-a 62. toč. 7., 10. i 11. istoga zakona prvosudnu odluku preinačiti te in merito konačnu odluku izreći.

§ 66. zakona od 8. svibnja 1890. i § 78. mal. postupnika.

Na tužbu sjemeništa nadb. z. po dru. Š. M. proti G., P., St., M., I., T. i A. svim M. V., svim kao članovom zadruge M. V. k. br. 14 iz H. radi smetanja posjeda zemljišta „Prudić“ izrekao je kr. kotarski sud u V. G. odlukom od 16. prosinca 1891. broj 9067: „Sjemenište nadbiskupije z. kao gospoština Otok odbija se bezuvjetno sa svojim tužbovnim zahtjevom, da su ga G, P., S, M., I., A. i T. M. V. k. br. 14 iz H. smetali u mirnom faktičnom zadnjem posjedu zemljišta „Prudić“, koje mu je pripalo putem segregacije, time što su dne 16. studenoga 1891. nahrupili na to zemljište ter popevši se na tamo nalazeće se vrbe sjekli vrbovo kolje, pa da su s toga dužni kaniti se svakoga dalnjega smetanja pod pretnjom globe od 50 for. za svakoga ili 10 dnevnoga zatvora za svakoga i da su mu dužni solidarno naknaditi prouzročeni parbeni trošak sve u roku od 8 dana pod prietnjom ovrhe — naprotiv dužno je sjemenište nadbiskupije z. tuženikom naknaditi parbeni trošak sa 1 for 75 nč. sudbeno obredjeni pod prietnjom ovrhe u roku od 8 dana, i to iz sliedećih razloga:

Sjemenište nadbiskupije z. tvrdi u svojoj tužbi, da ono počam od godine 1884. mirno i nebantovano posjeduje i uživa zemljište „Prudić“ zvano, a da su uzprkos tomu tuženici dana 16. studenoga 1891. na tom zemljištu rastuće vrbe obsjekli pa jih za to tuži radi smetanja posjeda toga zemljišta.

Sudbenim očevidom ustanovljeno je danas, da tuženici nisu svih vrba na tom zemljištu rastućih obsjekli, već samo one, koje rastu na sjeveroiztočnoj medji toga zemljišta i kojih je na broju šest, kako je to sudbeno

Digitized by Google

povjerenstvo na licu mjesta ustanovilo i u nacrtu sa a, b, c, d, e, f, te vrbe naznačilo.

Tuženici priznadoše danas, da su oni tih šet vrba uz ostale svoje zaista obsjekli i to ljetos isto tako kao i pred tri godine i prijašnjih godina odavna već, jer da su ih oni sami odnosno njihovi M. k. br. 14 i zasadili. Tih vrba da osim njih nije nikada nitko drugi uživao a naposeb, da jih sjemenište nije nikada uživalo, jer ih ono nije nikada obsjekivalo, kao što nije nikada niti zemljišta od Savišta do nasipa uživalo.

U dokaz toga pozvaše se tuženici na svjedočanstvo T. Št., G. S., J. D. i T. J., a ti svjedoci danas preslušani zaista su pod prisegom posvjedočili u cielosti te navode tuženika.

Prema tomu dakle ne stoje navodi tužbe, da je sjemenište upitne vrbe dosele obsjekivalo i da se je nalazilo u posjedu tih vrba, pa se zato nemože niti uvažiti po njemu uztvrdjena okolnost, da je ono već g 1884. u posjed zemljišta „Prudić" sve do ove medje dakle u posjed upitnih vrba uvedeno, jer to uvedenje nije moglo biti proti današnjim tužiteljem kriepostno, a oni su i poslje toga uvedenja svoje pravo na te vrbe izvršivali kao i prije, jer su te vrbe i poslje toga uvedenja obsjekivali kao i prije neprekidno.

Obzirom dakle na takov uspjeh današnje razprave morao je razpravni sudac prema §-u 16. zakona od 8. svibnja 1890. gornju svoju odluku izreći i tužitelja uputiti, da mu prosto stoji u koliko se uzda u svoja prava, da jače pravo posjeda i pravne zahtjeve s njim skopčane potraži redovitim putem i ujedno mu naložiti, jer je u ovoj parnici podlegao, da obzirom na § 59. zak. od 8. svibnja 1890. tuženikom naknadi prouzročeni parbeni trošak."

Proti toj odluci uložilo je tužeće sjemenište ništovnu žalbu temeljeći ju na razlozih §-a 62. toč. 10., 11. i 9. al. 2. zakona o postupku u slučajevih smetana posjeda, izvevši istu ovako:

„Premda po §-u 32. zakona o smetanju posjeda za stvari, koje su sudu obće poznate, netreba nikakva dokaza, to smo mi ipak naše tužbene navode ne samo već u samoj tužbi, nego i na samoj razpravi 16. studenoga 1891. dokazali napose i sudbeni zapisnici od 17. i 22. kolovoza 1891. i njima predležećimi vještačkimi nacrti parnice naše proti protivničkomu kuće gospodaru P. M. V. k. br. 14 iz H. radi smetanja posjeda upravo ovoga prepornoga posjeda sub III. 1884/1634.

Temeljem naime toga parničnoga spisa, napose temeljem očevidnih zapisnika i vještačkih nacrta nalazećih se u tom spisu ustanovljeno je na razpravi 16. prosinca 1891., da smo mi dne 17. i 22. kolovoza 1891. ovršno uvedeni proti protivničkomu kuće gospodaru P. M. V. k. br. 14 iz H. u posjed upravo prepornoga zemljišta, na kojem se nalaze po pro-

Digitized by Google

tivnicih, kao članovih zadruge M. V. k. br. 14 iz H., dne 16. studenoga 1801. obsječene naše vrbe.

Tim je dokazano i ustanovljeno:

a) da smo mi 17. i 22. kolovoza 1891. uvedeni u posjed upravo prepornoga zemljišta, dakle ne samo vrba, nego i svega što raste na tom zemljištu — §§ 294., 295., 404. i 405. o. g. z.

b) da je to ovršno uvedenje naše uzsliedilo proti protivničkomu kućegospodaru k. br. 14 iz H., dakle i proti protivnikom, koji su članovi te kućne zadruge broj 14 iz H.;

c) da su tim ovršnim uvedenjem našim u posjed protivnici izgubili posjed, ako su ga per inconcessum kada i vršili;

d) da se mi od 17. i 22. kolovoza 1891. nalazimo u zadnjem mirnom faktičnom posjedu i da protivnici nisu ništa poduzeli proti tomu činu našega ovršnoga uvedenja, nego su tek tri mjeseca iza toga uvedenja t. j. istom 16. studenoga 1891. išli obsjecati vrbe, a da ih po vlastitom privnanju nisu prije nego tek pred tri godine obsjecali.

Od ovuda pako nedvojbeno sliedi, da je postupajući sudac očito krivo shvatio ustanove ne samo formalnoga nego i materijalnoga prava i da se njegova odluka temelji na činjenicah, koje su u protuslovju sa sadržajem sudbenih spisa i izprava toč. 11. i 10. §-a 62. zakona o smetanju posjeda, i to s toga što:

1) u svojih razlozih ne spominje one dokazane činjenice o našem ovršnom uvedenju 17. i 22. kolovoza 1891. u posjed upravo prepornoga zemljišta, nego govori o godini 1884., premda se po §-u 57. zakona o smetanju posjeda moraju riešitbeni razlozi tako udesiti, da bude u njih točan opis o tečaju ciele razprave, jer inače predleži ništetnost t. 9. §-a 62. z. s. p.;

2) što tvrdi, da se nismo nalazili u posjedu v r b a kao da smo se 17. i 22. kolovoza morali dati ovršno uvesti napose u posjed samoga zemljišta, a napose u posjed tih vrba!?

U tom pogledu je postupajući sudac upravo krivo shvatio i pregledao propise §-â 294., 295., 404. i 405. o. g. z., po kojih se pod pripadnošću razumjeva sve, što se sa stvarju stavlja u neprekidni savez, te trava, stabla i plodovi itd. ostaju isto tako nepokretne stvari, dakle — zemljište dok se ne razluči, jer je to naravska posljedica pripadnosti i priraštaja, a po tom čin ovršnoga našega uvedenja u posjed 17. i 22. kolovoza 1891. sadržaje predaju posjeda nami ne samo tla, nego i svega onoga što sa na tom tlu nalazi;

3) što tvrdi, da to naše uvedenje nije moglo biti kriepostno proti današnjim tuženikom, kao da nije dokazano, da su oni članovi nerazdieljene zadruge M. V. k. broj 14 iz H. i kao da protivnici nisu morali, ako su imali i održati htjeli tobožnji svoj posjed, koji su

Digitized by Google

ovršnim uvedenjem našim 17. i 22. kolovoza 1891. izgubili, jer ga poslje sve do smetanja 16. studenoga 1891. nisu vršili — podjenuti proti nama sumarni postupak smetana posjeda usljed onoga našega ovršnoga uvedenja, za koje su znali, jer su bili prisutni, kako je to opetovano izreklo bečko vrhovno sudište, a napose i riešitbom unešenom u Spruchrefertorij pod br. 24., koja je otisnuta i u Rušnovovu izdanju gradj. zakonika ad § 339. o. g. z.

Pošto smo mi dakle 17. i 22. kolovoza 1891. uzpostavljeni ovršnim putem u posjed upravo prepornoga zemljišta, na kojem se nalaze i vrbe, od kojih su tuženici 16. studenoga 1891. šest stabala, sjekući na svojem susjednom zemljištu vrbikovinu, obsjekli; pošto tuženici, premda jim je to dobro znano bilo, nisu proti tomu ovršnomu uvedenju ništa poduzeli te mi tako ostali u zadnjem mirnom posjedu sve do 16. studenoga 1891. i pošto su te činjenice dokazane, predloži ništetnost navedena pod toč. 10. i 11. te toč. 9. al. 2. § 62. zakona o smetanju posjeda i veleslavni će sudbeni stol prema ovlasti, što mu ju daje alineja druga §-a 66. zakona o smetanju posjeda izreći, napadnutu odluku preinačivši, konačnu odluku po zahtjevu naše tužbe

Da je prizivno sudište u postupku smetanja posjeda vlastno ne samo potvrditi i ukinuti, nego i in merito konačno preinačiti prvosudnu odluku — dakako ako predleže razlozi toč. 10 i 11 te toč. 9 al. 2. §-a 62. — dokazuje sadržaj čitavoga §-a 66., a napose njegova druga i treća alineja, gdje je ćak imperativno naloženo, da sudbeni stol *imade* konačnu odluku izreći, ako predležé razlozi ništetnosti navedeni u točki 7., 10., i 11. §-a 62., pače i onda kad razlozi prvosudne odluke nisu udešeni prema propisu §-a 57., a sudbeni stol ne obnadje potrebnim neodrediti novu razpravu.

Ovo smo držali s toga, da je potrebno iztaknuti, jer bi se moglo dogoditi, kao što se i dogadja, da se sudbeni stol ne smatra ovlaštenim izreći po zakonu od 8. svibnja 1890. o smetanju posjeda konačnu odluku in merito preinačenjem prvosudne.

Sadržaj bo §-a 66. zakona od 8. svibnja 1890. sasvim drugčije glasi od njemu odgovarajućega §-a 78. zakona od 3. listopada 1876. o postupku maličnomu, poimence ne sadržaje zakon o postupku u slučajevih smetana posjeda onakove a ni slične ustanove, kakova je u al. 4. §-a 78. mal. postupka, po kojoj kao i cielom sadržaju toga maličnoga propisa prizivno fungira samo kao kasacionalno sudište.

Usljed ove žalbe ništovne obnašao je kr. sudbeni stol u Z. riešitbom od 22. veljače 1892. br. 913. prvosudnu odluku po §-u 66. st. 2. zakona od 8. svibnja 1890. kao ništetnu po §-u 62. t. 10. i 11. istoga zakona „ukinuti“ i odlučiti po zahtjevu tužbe obsudivši tuženike i na solidarnu naknadu parb. troška od 33 for. 50 nč., a to iz sliedećih razloga:

Digitized by Google

„Sudbenim očevidom ustanovljeno je, da je na prepornom zemljištu „Prudić" obsječeno 6 vrba, a priznanjem samih tuženika ustanovljeno je, da su oni te vrbe obsjekli. Preporno je samo izmedju stranaka, koja se se je od njih nalazila u posljednjem faktičnom mirnom posjedu prepornoga zemljišta. Tuženici bo navadjaju, da su se oni, a ne tužitelj, nalazili u posljednjem mirnom i faktičnom posjedu upitnoga zemljišta, jer da su oni odavna svake treće godine a tako i ovaj put obsjecali vrbe na tom zemljištu, pa se u dokaz toga svog navoda pozvaše na svjedoke T. St., G. S., J. D. i P. J., koji preslušani doista potvrdiše taj navod tuženika.

Ali taj dokaz što su ga tuženici sa timi svjedoci pružili, posve je neodlučan u oči te činjenice, da je tužitelju na temelju riešitbe kr. stola sedmorice od 24 ožujka 1887. br. 890. de int. 26. travnja 1887. br. 2751 glasom zapisnika od 17. kolovoza 1891. broj 5938 i od 22. kolovoza 1891. broj 6080 baš upitno zemljište proti P. M. bivšemu tuženičkomu gospodaru kuće njihove zadruge, ovršno predano u posjed, kako je to tužitelj u svojoj tužbi uztvrdio i kako to proizlazi i iz odnosnih spisa, nalazećih se kod toga suda pod reg. oznakom III. 1884/1634. Ako su dakle tuženici i izvršili kada i prije 17. i 22. kolovoza 1891, kada je tužitelj u upitno zemljište ovršno uveden, posjednih čina na istom, to su oni tim ovršnim uvedenjem posjed upitnoga zemljišta izgubili, a tuženici nisu dokazali, da su oni kasnije taj posjed natrag zadobili. Po tom je dakle nedvojbeno, da se je tužitelj nalazio u posljednjem mirnom i faktičnom posjedu prepornog zemljišta pa se za to mora tužitelj u tom svom posjedu štititi.

Iz ovih razloga valjalo je napadnutu odluku ukinuti te udovoljiti tužbenomu zahtjevu. Naknada parbenih troškova temelji se na propisu §-a 59. zakona od 8. svibnja 1890.

Priobćio ***Iv. Sporčić.***

Kada porezna i pristojbena erarska tražbina pri razdiobi kupovnine dolazi do namirenja medju prvenstvenimi stavkami, a kada tek redom njihove uknjižbe?

Riešenje prigovora proti obstojnosti i likvidnosti poreznih i neposredno podmirivati se imajućih pristojbenih erarskih tražbina spada u konpetenciju financijalnih oblasti, a sudovom je pridržana samo razprava i odluka u pogledu prigovorenoga prioriteta tih tražbina.

Prinos k tumačenju §-â 557., 560. i 564. gr. p. p., §-a 21. i 22. ovršne novele, §-a 12. i 108. steč. reda., §-a 36. i 88. zak. čl. XLIV: 1883., § 39. zak. čl. XXXIV: 1881.

U ovršnoj stvari proti Gj. P. radi 6000 for. spp., u kojoj je kr. kotarski sud u V. odlukom od 31. prosinca 1886. broj 11640 gr. izdao diobnu osnovu za kupovninu, polučenu ovršnom prodajom i zakupninom od istih nekretnina, zajedno sa naraslimi kamatami do konca godine 1886.

Digitized by Google

u ukupnom iznosu od 25.482 for. 74. nč., odputio je kr. banski stol riešenjem od 21. rujna 1887. broj 17676 razne utoke, uvaživ jedino utok ovrhovoditelja tako, da je prvosudnu odluku preinačio onamo, da se starije od tri godine 7% kamate od uknjižene glavnice Aa imadu u diobnoj osnovi uvrstiti iza svih uknjiženih tražbina, a ne kako je to prva odluka odredila sa glavničkim prvenstvom.

Povodom previdnih utoka raznih stranaka izdao je kr. stol sedmorice dne 17. svibnja 1888. pod brojem 3911 sliedeću vrhovnu riešitbu:

. . . „obnašao je previdni utok Aa . . . u koliko je upravljen proti onoj točki banskostolne riešitbe, kojom se odredjuje, da se imadu starije od 3 godine 7% kamati uvrstiti u diobnoj osnovi iza tražbine L. G., odputiti, te potvrditi . . . napadnutu odluku banskoga stola, jer je obzirom na ustanove §-a 560. gr. p. p. i §-a 1480. o. g. z., te analogno i §-a 12. steč. reda. posve opravdana;

nadalje . . . izvanredni previdni utok kr. ravnateljstva erarnih pravnih posala u Z. u zastupanju kr. financijalnog erara, u koliko je uložen toga radi, što prijavljena prenosna pristojba od 345 for. 61½ nč. — nije uvrštena medju prvenstvene stavke po §-u 318. gr. p. p. odputiti i to s razloga, što je rok od dvie (2) odnosno pet (5) godina, za koje vrieme ove pristojbe uživaju zakonito prvenstvo pred svimi uknjiženimi tražbinami, jur davno minuo (§ 88. al. 5. zak. čl. XLIV : 1883. broj 69. sbornika i § 39. zak. čl. XXXIV : 1881. broj 53 sbor. zajed. zakona), pošto je samim izkazom kr. poreznog ureda u V. od 17. srpnja 1884. — kao javnom izpravom dokazano, da je dotični platežni nalog, kojim je upitna prenosna pristojba odmjerena, — dostavljen pristojbenom obvezaniku dne 20. ožujka 1876.; —

u koliko je taj izvanredni previdni utok uložen toga radi, što prijavljeni trogodišnji porezni zaostatak od 704 for. 71 nč. nije vršten medju prvenstvene stavke, odnosno što u obće prijavljena porezna i pristojbena tražbina u ukupnom iznosu od 1050 for. 32½ nč. nije ni kao uknjižena tražbina u diobnu osnovu uvrštena i u račun uzeta, —

uvaživ, da se prigovor proti prijavljenom trogodišnjom poreznom zaostatku temelji na namiri kr. poreznog uroda u V. od 7, srpnja 1884. o uplati zaostalog i tekućeg poreza do konca mjeseca rujna 1884., pa da je s toga upravljen proti o b s t o j n o s t i, a ne proti prvenstvu te porezne tražbine, koje prvenstvo je u ostalom vezano na likvidnost same porezne dužnosti (§ 88. zak. čl. XLIV : 1883);

uvaživ, da riešenje prigovora proti likvidnosti poreza i neposredno podmirivati se imajućih pristojba spada u kompetenciju financijalnih oblasti, a sudovom da je pridržana samo razprava u pogledu prigovorenoga prioriteta tih tražbina erarskih (§ 564. gr. p p., § 108. steč. reda i § 36.

Digitized by Google

zak. čl. XLIV: 1883.), po čem su niže odluke, u koliko su one zakonske propise u pogledu prijavljenoga trogodišnjega poreznoga zaostatka, kao i uknjižene erarske tražbine — prekoračile, neosnovane i ništetne....., u tom pogledu obje niže odluke sa dotičnim dielom diobne osnove ukinuti (§ 339. broj 1. i 343 gr. p. p.), ter prvom sudu naložiti, da trogodišnji porezni zaostatak od 704 for. 71 nč. medju prvenstvene stavka, a ukupnu poreznu i pristojbinsku tražbinu od 1050 for. 32½ nč. medju hipotekarne tražbine onako, kaka su prijavljene u diobnu osnovu uvrsti (§ 557. gr. p. p.) — da nadalje, — obzirom na obustavnu moć (§ 21. ovršne novele) prigovora, utemeljenih na gore spomenutoj namiri poreznoga ureda, dakle na javnoj izpravi, kojoj od strane zastupnika financijalnog erara pri diobnoj razpravi prigovoreno nije, — dio kupovnine, odpadajući na trogodišnji porezni zaostatak od 704 for. 71 nč., kao i višak kupovnine, — koji se po izplati, učinjenoj prema ostalim pravomoćnim točkam diobne osnove, pokazao bude, — u sudbenom pologu pridrži, a prigovaratelj uputi, da svoje prigovore proti obstojnosti trogodišnjega poreznoga zaostatka, odnosno glede zastare prenosne pristojbe, kod nadležne financijalne oblasti izvedu, te da se o tom pod prietnjom posljedica §-a 22. ovršne novele u roku od 60 dana kod toga suda izkažu". —*a*—

B. Kazneno.

K tumačenju §-a 495. k. z. i §-a 390. k. p.

(Žalba ništovna na obranu zakona. — Riešitba kr. hrv.-slav.-dalmatinskog stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 3. lipnja 1893. broj 1439.)

Kr. kotarski sud u D. M. osudio je osudom od 12. studenoga 1892. broj 7781 kz. A. N. radi prekršaja suprot sigurnosti poštenja označena u §-u 487. k. z., a počinjena time, što je dne 17. rujna i prije toga po više puta te javno i pred više ljudi privatnog tužitelja D. R. objedio prekršajem suprot javnoj ćudorednosti, označenim u §-u 502. k. z. najme, da mu sa ženom E. N. u preljubu živi, po §-u 493. k. z. uporabom §-a 266. i 261. k. z. na kazan zatvora od 3 dana, koji je pretvoren u kazan globe od 15 for. Usljed priziva okrivljenika A. N. proti ovoj osudi ukinuo je kr. sudbeni stol kao prizivni sud u O. osudom od 31. prosinca 1892. broj 9.149 kz. gornju osudu i okrivljenika po §-u 250 br. 3 k. p. riešio od obtužbe.

Povodom žalbe ništovne, podnešene po kr. državnom nadodvjetničtvu na obranu zakona, sudio je kr. hrv.-slav.-dalm. stol sedmorice iza obavljene u punom vieću javne razprave, da je gore navedenom osudom kr. sudb. stola kao prizivnog suda u O. povriedjen zakon u §-u 495. k. z. i u §-u 390. sl. c) k. p.

Digitized by Google

Razlozi: Na pismenu prijavu D. R. oružničkoga postajevodnika pr. 21. rujna 1892 broj 778 proti A. N. radi uvriede poštenja odredio je kr. kotarski sud u M. razpravu, te je osudom od 12. studenoga 1892. broj 778. proglasio A. N. krivim prekršaja suprot sigurnosti poštenja § 487. k. z. i odsudio ga na kazan zatvora od tri dana pretvoriv ga u globu od 15 for.

Povodom priziva okrivljenoga A. N. ukinuo je kr. sudbeni stol u O. kao prizivni sud osudom od 31. prosinca 1892. broj 9149 osudu prvoga suda, te okrivljenika riešio od obtužbe, jer da predleži razlog ništovni § 277. t. 9. sl. c) i § 418. t. 3. k. p. i to radi toga, što je oružnički postajevodnik D. R. prijavu neposredno podneo kotarskomu sudu, a po naputku oružničkog zapovjedničtva u Z. od 20. kolovoza 1892. broj 2528., priobćenom sudovom okružnicom kr. banskoga stola od 24. rujna 1890. broj 22502 (broj 368 III. uredovne sbirke naredaba pravosudne struke) nesmiju oružnici prijave radi uvriede poštenja podnieti neposredno kaznenomu sudu, nego preko svoga predpostavljenoga vodnoga ili krilnoga zapovjedničtva.

Po čl. 6. zakona o sudačkoj vlasti nepristoji sudovom suditi o tom, da li je zakon, koji je proglašen, valjano stvoren putem ustavnim, usuprot su sudovi pozvani izpitati valjanost naredaba, ter o tom odlučiti zakonitim putem molbenim.

Po tomu, kad bi i bila svrha okružnici oružničkog zapovjedničtva u Z. od 20. kolovora 1882. broj 2528 derogirati ustanove zakona u §-u 495. k. z. i § 390. k. p, nebi se na istu sudovi obazirati mogli, jer vlast, koja ju je izdala, nije zvana naredbenim putem, da zakon mienja.

Povrh toga ta okružnica po cielom svom sadržaju niti neide za tim, da zakon mienja, već joj je po svemu lih svrha ta, da uredi nutarnje službene odnošaje oružničtva, da znanje zadobije i o tužbah podignutih po oružnicih rad uvieda nanešenih im po osobah iz gradjanskoga stališa; propisi te okružnice obvezatni su samo za oružnike, zanemarenje tih propisa čini oružnike odgovornimi napram predpostavljenoj im oblasti, al ih ne lišava prava, da mogu i neposredno pred sudom podignuti privatne tužbe, kako to obćenito propisuju §§ 495. i 390. k. p.

Iz toga sliedi, da je osudam kr. sudbenog stola u O. od 31. prosinca 1892. broj 9149 u koliko se njom izriče, da rad toga, što je uružnički postajevodnik D. R. prijavu svoju u mjesto putem predpostavljene si oblasti neposredno sudu podneo, manjka obtužba, kakovu zakon iziskuje — povriedjen zakon u §-u 495. k. z. i 390. sl. c) k. p. te valja s toga usljed žalbe ništovne kr. drž. nadodvjetničta, uložene na obranu zakona, izreći kao što je učinjeno u dispositivnom dielu vrhovne ove osude.

Mimogred se napominje, da je valjda pogrieškom pera u osudi sudbenoga stola u O. citiran § 250. br. 3 k. p. u mjesto §-a 250. br. 1 k. p.

Digitized by Google

Prisvojenje divljači, vriedne i ispod 50 for., jest zločinstvo kradje, ako je ta kradja u družtvu počinjena, a ne prekršaj lovskoga zakona. Prinos k tumačenju kaznene novele od 29. prosinca 1886.[1]

Osudom kr. sudbenog stola u M. od 17. kolovoza broj 577 kz. proglašeni su Lj. I. i V. A. krivimi zločinstva kradnje u smislu §-a 171., 173. i 174. II. a. k. z., počinjenoga tim, što su si dana 27. rujna 1889. u šumi Grabovac, spadajućoj vlastelinstvu kneza O. jelena vriednog 150 for., — kojeg je ubio Lj. J. — nepovlastnim načinom u družtvu bez privole vlastnika a svoje koristi radi prisvojili i meso podielili, te su po §-u 178. k. z. uporabom §-a 55. k. z. osudjeni svaki na kazan težke tamnice u trajanju od 3 mjeseca, pooštrene svakih 14 dana jednim postom.

Proti toj osudi prijavili su obtuženici ništovnu žalbu, te u izvedenju iste ističu sliedeće:

„Novelom od 29. prosinca 1886. ukinuta je norma §-a 174. sl. e, f, i g, k. z. te je tako prisvojenje divljači u tudjem lovištu eliminirano iz zločinstva kradnje, a sudjenje toga radi prepušteno je političkim oblastim, po kaznenom postupku toga radi nema mjesta pred kaznenimi sudovi.

Toga je mnienja i riešitba kr. banskoga stola od 15. listopada 1891. broj 21678 (Mjesečnik br. 2. od g. 1892.)

Prema tomu je napadnuta osuda ništetna u smislu §-a 277. t. 9. sl. a) k. p.

No kad se možda i nebi držali toga mnienja, da u slučajevih prisvojenja divljači u tudjem lovištu imaju političke oblasti, a ne kazneni sudovi postupati, ipak napadnuta osuda nije dobro kvalificirala u grieh nam upisani čin, jer upitni jelen ne vriedi ni 50 for., nego najviše 15 do 20 for. —

U obrazloženju kr. vladnog odjela za pravosudje k osnovi zakona, kojom se preinačuju odnosno nadopunjuju njeke ustanove kaznenoga zakona od god. 1852, te iz koje je postala napred navedena novela, stoji od rieči do rieči ovo: „slova e, f. i g. postojećeg zakona (§ 174.) posve su izpuštena, jer nepredleži potreba, da se predmeti u označenih slovih, koji su i onako već zaštićeni političkimi zakoni, jošte vanredno zaštite zakonom kaznenim", te iz toga izlazi da će kradja tih predmeta biti samo onda zločinstvo, ako vriednost ukradenog predmeta bude iznašala više od 50 for. te se dakle na takove slučajeve ne može nikako primieniti § 174. II. sl. a) k. z., jer to stoji očito u protivnosti sa gornjom motivacijom osnove, pošto bi se na taj način rečeni predmeti ipak vanredno zaštitili kaznenim zakonom, a to gornje obrazloženje baš neće."

[1] Vidi priobćenu riešitbu kr. banskog stola u Mjesečniku od god. 1892. broj 2. str. 89. i sl.

Digitized by Google

Kr. stol sedmorice kao kasacionalno sudište obnašao je riešitbom svojom od 19. studenoga 1892. broj 4088, po §-u 303. k. p. ureda radi napadnutu osudu presudnog suda ukinuti i suditi:

Lj. I. i V. A. krivi su, što su dne 27. rujna 1889. u šumi Grabovac spadajućoj vlastelistvu kneza O., jelena vriednog 45 for.* itd. prisvojili, te su time počinili zločinstvo kradje označeno u §-u 171. i 174. II. a) k. z., te se po §-u 178. k. z. uporabom §-a 55. k. z. osudjuju obojica na kazan težke tamnice od dva mjeseca itd.... s razloga sliedećih:

„Presudni sud ustanovio je po svom slobodnom uvjerenju (§ 249. k. p.), da su obtuženi Lj. I. i V. A. u družtvu svoje koristi radi prisvojili si bez privole vlastnika vlastelinstva kneza O. jednog jelena, kojeg je Lj. I. ubio u šumi Grabovac, spadajućoj na vlastelistvo kneza O., pa je s toga žalba ništovna obtuženika, u koliko istom napadaju osudu presudnoga suda, u pogledu samog čina neosnovana.

Osudom presudnog suda ustanovljuje se ali i to, da vriednost upitnoga jelena sačinjava 150 for., nu pošto je izkazom svjedoka Adolfa M. (dn. br. a-11) ustanovljeno, da jedan jelen poprečno 45 for. vriedi, imalo se je uzeti, da po obtuženicih prisvojeni jelen zaista ne vriedi više, a to već s toga, jer se upitni jelen, pošto je nestao, pobliže procieniti mogao nije.

Obtuženici navadjaju u žalbi ništovnoj, da je zakonom od 20. prosinca 1886. o preinačenju odnosno nadopunjenju nekih ustanova kaznenog zakona od 27. svibnja 1852. izvan krieposti stavljena ustanova §-a 174. sl. g) k. z. od 27. svibnja 1852, pa da je s toga prisvojenje divljači iz tudjeg lovišta eliminirano izmedju čina sačinjavajućih zločinstvo kradnje, a da su takove čine prosudjivati zvane političke oblasti (t. 9. sl. a, § 277. k. p.).

Ovi navodi neukazuju se osnovanimi, jer je citiranom novelom kaznenoga zakona izvan krieposti stavljena samo kvalifikacija po §-u 171. sl. g) k. z. od 27. svibnja 1852, no nije time odredjeno, da takovi čini ne podpadaju pod sankciju kaznenoga zakona.“ *Dr. Ogorelica.*

Iz upravne prakse.

Za riešavanje prekršaja nadripisarenja, u koliko se to zbude pred upravnom oblašću, nadležne su upravne oblasti.

M. V. predao je više podnesaka za jednu stranku kod kr. županijske oblasti u O. Ista je te odstupila na uredovanje kr. kot. oblasti u d. M., u području koje je dotična stranka obitavala i proti odlukam koje su ti podnesci bili podnešeni. — Nakon svršena postupka osudila je kr. kotarska oblast M. V. presudom od 2. studena 1891. broj 6310 na

*

Digitized by Google

globu radi prekršaja naredbe ministarstva pravosudja od 8. lipnja 1857. broj 113 s razloga: „jer nije bio po nadležnoj vlasti ovlašten za sastavak podnesaka ter jer je prema točki b) §-a 1. gornje naredbe na temelju množine tih podnesaka i na temelju jošte drugih nekih okolnostih došla do zaključka, da se on time zanima kao zanatom uz plaću; dočim je nadležnost temeljila na tom, što je u vrieme gornje naredbe bila sudbena ili politička oblast u jednom te je tek kasnije zakonom od 28. veljače 1874. uzsliedilo razdieljenje jedne od druge, a po tom je i taj prekršaj, u koliko se isti počini pred upravnom oblašću, pripao u nadležnost upravnih oblasti, i to obzirom na § 7. i 11. ces. naredbe od 20. travnja 1854. bez uštrba na kazneni sudbeni postupak prama §-u 103. k. z.“ — Usljed uložena priziva potvrdila je kr. županijska oblast u O. riešitbom od 15. siečnja 1892. br. 10131 prvooblastnu presudu i navedene razloge u cielosti. — I proti toj riešitbi uložio je M. V. priziv, a kr. zem. vlada, odjel za unutarnje poslove, riešitbom od 8. listopada 1892. broj 22249 ukinuo je obe niže odluke — nu ne s razloga nenadležnosti — već s razloga: „što, ako se i uzme dokazano, da je M. V. u pitanju stojeće podneske sastavljao odnosno pisao te oblasti predavao, to ipak nije dokazano, da mu je bilo do vlastitoga dobitka, što je po min. naredbi od 8. lipnja 1857. broj 113. glavno obilježje prekršaja, koji se M. V. u grieh upisuje.“

Viestnik žup. virov.

Politička ovrha radi urb. daća ograničena je samo na pokretnine.

Vlastelinstvo A. u Č. zamolilo je 1. kolovoza 1888. upravni odbor u O. za dozvolu uknjižbe ovršnoga prava zaloga na nepokretnine nekojih žitelja urb. občine Č. za likvidne tražbine arendatnih daća. — Toj zamolbi jest upravni odbor odlukom od 16. kolovoza 1888. broj 493—507. i 574—576 udovoljio. Usljed utoka stranaka ukinula je kr. zem. vlada, odjel za unutarnje poslove, riešitbom od 26. ožujka 1889. broj 36159 napadnutu odluku sa cielim postupkom kao nenadležno izrečenom te je uputila vlastelinstvo sa svojimi zahtjevi pred redoviti sud s razloga: „jer se politička ovrha u smislu cesarske naredbe od 26. rujna 1857. proteže samo na pokretnine. U slučaju tek, da uz najsavjestnije i najbrižljivije nastojanje vlasti upravne ne podje za rukom politička ovrha na pokretnine, valja u svakom pojedinom slučaju ovrhovoditelju na njegov zahtjev izdati potvrdu, da nije uspjela ovrha putem političkim sbog pomankanja pokretnina. Na temelju takove potvrde slobodno je ovlašteniku za dospjele ne namirene još daće zaiskati kod nadležnoga suda ovrhu na nekretnime, obterećene arendalnom daćom.“

Viestnik žup. virov.

Digitized by Google

Naredba

bana kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 17. svibnja 1893. broj 6.043., upravljena na sve kr. sudove I. molbe i sva kr. državna odvjetničtva u predmetu uzajamne pravne pomoći, koja se ima pružiti izmedju kr. sudova i odvjetničtva ugarskih i hrvatsko-slavonskih u gradjanskih (parbenih i izvanparbenih) i kaznenih predmetih. (Sbornik g. 1893. broj 34.)

U svrhu, da se izmedju hrvatsko-slavonskih i ugarskih sudova osigura jednoličnost i normalnost pružanja pravne pomoći, — odredjujem sliedeća:

I.

Obćenite odredbe.

1. Hrvatsko-slavonski sudovi imadu udovoljiti službenim zamolnicam kr. sudova ugarskih tako u gradjanskih kao i kaznenih predmetih, kr. hrv.-slav. državna odvjetničtva pako u kaznenih predmetih isto tako, kao i zamolnicam kr. hrv.-slavonskih sudova, u koliko dolnje točke ne sadržavaju odredaba, različitih od toga obćenitoga načela.

Zamolnice, upravljene po ugarskih državnih odvjetničtvih na hrvatsko-slavonske sudove ili državna odvjetničtva, imadu se riešavati uz gornje ograničenje istim načinom kao i dopisi hrvatsko-slavonskih kr. državnih odvjetničtva sličnog predmeta.

2. Kr. hrvatsko-slavonski sudovi i državna odvjetničtva ne mogu u području Ugarske obavljati uručenja nikada putem pošte, već su dužni zamoliti za uručenje svojih pozivnih odluka i riešitaba, — ili pozivnica polag stana ili obitališta dotične stranke nadležan kr. ugarski sud, označiv izrično tako u sadržaju svojih dopisa, kao i pod brojem uručbenim i to, da li je zamolnica upravljena u gradjanskom ili kaznenom predmetu.

U tu svrhu, da za uručenje zamoljena ugarska pravosudna oblast o kakvoći u hrvatskom jeziku sastavljenog dopisa odmah iza primitka istog na čistom bude, ima se pod uručbeni broj zamolnice kraj gradjanske i kaznene oznake staviti i oznaka „civ.“ ili „crim.“

3. Domaći sudovi i državna odvjetničtva dobiti će od ugarskih pravosudnih oblastih ovdje uručiti se imajuće odluke i druge sudbene riešitbe i druge sudbene riešitbe takodjer providjene gornjom oznakom, te su dužni od ovih one, koje su donešene u kaznenom predmetu uručiti stranki uvjek skupa s hrvatskim prevodom.

Ako se ovdje stanujuće i obitavajuće osobe pozovu pred koj ugarski sud kao okrivljenici, neka ih upozori na uručenje zamoljeni sud posebnom odlukom, da imaju doći pred pozivajući sud i da tako svoje prigovore proti nadležnosti, kao i druge prigovore i meritorne pravne liekove kod pozivajućega ugarskoga suda podastrieti imadu, jer će se u pravomoćnoj osudi onih sudova eventualno ustanovljena kazan bezuvjetno ovršiti imati.

Digitized by Google

Usuprot u gradjansko-parbenih i izvanparbenih poslovih prispjele magjarske pozivnice i sudbene riešitbe imadu se redovito uručiti u izvornom tekstu bez prevoda, i samo kad bi se stranka ustručavala istu bez prevoda primiti, ima se priložiti i službeni hrvatski prevod uručenoga magjarskoga spisa.

4. Osim obave uručenja ima se u svrhu obave svakog sudbenog pravnog čina, — (na pr. u gradjanskih predmetih preslušanje svjedoka, sudbeni očevid, preslušanje vještaka, položenje prisege, obava ovrhe, osiguranja ili sekvestracije itd.; u kaznenih predmetih dostava spisa, uapšenje i prepraćenje okrivljenika, ovršenje pravomoćno ustanovljene kazne, itd.) upraviti neposredno na nadležan ugarski sud u obliku zamolnoga dopisa, a u tom službenom spisu valja obširno i jasno razložiti predmet zamolbe.

5. Zamolnice i odgovore upravljene na ugarske sudove i odvjetničtva valja sastaviti na hrvatskom jeziku, a za prevod istih skrbiti će se dotična ugarska oblast.

U gradjanskih i gruntovnih predmetih pristoji strankam pravo pobrinuti se u vlastitom interesu za to, da se zamolbeni dopis sa prilozi na njihov vlastiti trošak po kojem stalno sudbenom zakletom tumaču sa magjarskim prevodom providi.

Zamolnice u kazneno-iztražnih predmetih neodgodivo žurne naravi, na primjer tičuće se kaznenoga predmeta, koje u iztražnom zatvoru ili u biegu se nalazeće osobe, imadu biti bezuvjetno priposlane izvorno u hrvatskom jeziku, nu takovu zamolnicu može u interesu ubrženja postupka providiti magjarskim prevodom iznimno onaj hrvatsko-slavonski sud ili državno odvjetničtvo, koje zamolnicu odpravlja.

6. Hrvatsko-slavonski sudovi i državna odvjetničtva dužna su primati od ugarskih pravosudnih oblasti na njih upravljene magjarske dopise. U U koliko bi nastala nužda, da isti prevedeni budu, neka se radi izvršenja toga obrate sudovi i državna odvjetničtva neposredno onom najbližemu sudu, kod kojega je za magjarski jezik namješten stalni zakleti tumač, eventualno neka zamole za prevod prevodnu pisarnu kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade.

7. Naredba od 11. lipnja 1887. broj 7140 (sbirka naredaba pravosudne struke, svezak II., broj 211.), kojom je odredjeno, da se tuzemni kotarski sudovi neimadu obraćati sa svojimi zamolnicami neposredno na ugarske občinske sudove, ostaje i nadalje u krieposti, ter se proteže i na tuzemna kr. državna odvjetničtva.

Isto tako ostaju i nadalje u krieposti §§ 6. i 7. naredbe od 4. rujna 1885. broj 12.832 (sbornik broj 47. i sbirka naredaba pravosudne struke sv. I., broj 66.), po kojih se mjestni sudovi neimaju sa zamolnicami obraćati neposredno na ugarske sudove.

8. Refundiranje prevodnih troškova, nuždnih usljed odredaba, sadr-

Digitized by Google

žanih u točki 3., ne može se zahtjevati od zamoljujućih ugarskih sudova. Ti troškovi imadu se podmiriti iz kaznene naklade.

U pogledu namirenja troškova, nastalih usljed zamolnica ugarskih pravosudnih oblastih, mjerodavna je naredba izdana dne 4. rujna 1885. broj 12.832 i 31. prosinca 1887. broj 53 (sbornik broj 47. od g. 1885. i broj 8. od god. 1888., sbirka naredaba pravosudne struke, svezak I. broj 66. i svezak II. broj 243.)

II.

Pravna pomoć gradjanska.

9. U pozivnih odlukah, koje se imadu uručiti u Ugarskoj, ima se u gradjanskih poslovih ustanoviti rok pridošašća tako da izmedju vjerojatne dostave pozivne odluke i roka pridošašća ostane toliko vremena, koliko je za pridošašće potrebno.

10. Usljed bezujetno i uzajamno prihvaćena načela pravne pomoći postojeće izmedju kraljevine Ugarske i kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, dužni su kr. hrvatsko-slavonski sudovi udovoljivati zamolnicam radi pravne pomoći dolazećim od ugarskih sudova u parbenih i izvanparbenih predmetih.

Navlastito dužni su usljed ovakove zamolnice bezuvjetno obavljati uručenja, preslušanje svjedoka, preslušanje vještaka, polaganja prisege, našastarenje i zabrane, osiguraje i ovrhe, u gradjanskih predmetih odredjene budi za namirenje, budi za osiguranje kao i sekvestracije, razumjevajuć po sebi, da se imadu kod postupka oko obave uporaviti propisi ovdašnjih zakona i naredaba. Osobito se naglašuje, da se i proti ovršnim pravnim činom kod ovdašnjega suda podnešene pravne pritužbe imadu riešavati vazda po ovozemnih zakonih i naredbah.

Ako bi se po ugarskom sudu odredjeni osiguraji, zabrane ovrhe ili sudbeni sekvestar imao obaviti ureda radi u području hrvatsko slavonskog suda, tad neka zamoljeni sud k obavi uredovnoga čina potrebitu svotu predujmi iz svoje kaznene naklade i za slučaj, ako se predujam nebi mogao odbiti od svote unišle kao uspjeh ovrhe, tad se ima rad refundiranja obratiti u svom odgovoru na ugarski sud, koj je ovrhu odredio.

11. U pogledu prava ubožkog stanovnika ugarskih, koji svoje pravne poslove uskorivaju pred kr. sudovi u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji, ostaju u krieposti ustanove naredaba kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za pravosudje, od 26. srpnja 1877. broj 3956. (broj 46. sbornika od god. 1877.) i od 21. veljače 1885. broj 2848 (broj 10. sbornika od god. 1885. i svezak I., broj 27. sbirke naredaba pravosudne struke).

III.

Pravna pomoć kaznena.

12. Usljed državne zajednice, postojeće izmedju kraljevine Ugarske i kraljevinah Hrvatske Slavonije i Dalmacije, neima mjesta izmedju ovih dvih pravosudnih područja formalnomu izručivanju zločinaca.

Digitized by Google

Ako je dakle koja u Hrvatskoj i Slavoniji obitavajuća osoba u području kraljevine Ugarske počinila kažnjivo djelo, tad su dužni hrvatski sudovi dotičnika radi nastavka postupka, eventualno uapšenja i izrečenja osude na zamolnicu ugarskih sudova bezuvjetno prepratiti dati, i to ne upušćajuć se u prosudjivanje toga, da li upitno djelo sačinjava kažnjivi čin polag zakona, stojećih u krieposti u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji (vidi točku 13. ove naredbe).

Usuprot, u koliko je okrivljenik onaj kažnjivi čin, sbog kojeg se zahtjeva njegovo prepraćenje od ugarskih pravosudnih oblastih, počinio u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji, — ima se uzkratiti prepraćenje, jerbo je u pogledu upitnog čina u smislu pravila u krieposti stojećega kaznenoga postupka na temelju načela „forum delicti commissi“ pozvan na postupanje nadležan hrvatski sud.

Radi toga mora da bude u odnosnoj od ugarskoga suda potekloj zamolnici točno naznačen čin, sbog kojega se moli dopraćenje okrivljenika, a podjedno potanko navedeno i označeno, gdje je to kažnjivo djelo počinjeno.

Ako zamolnica u tom pravcu nebi bila podpuna, ima se radi popune toga manjka upraviti žurni dopis na onaj sud, od kojeg je zamolnica potekla.

U svrhu pako, da ne zapne izvršenje zamolnice, upravljene po sudu hrvatskom na koju ugarsku pravosudnu oblast radi prepraćenja kojega okrivljenika, imat će se u ovakovoj zamolnici navesti potanko dotični kažnjivi čin i izričnо označiti „forum delicti commissi“.

13. Iznimki od propisa, sadržanih u alineji prvoj i drugoj točke 12., ima mjesta samo onda, ako je jedna osoba ili više njih počinila kažnjivo djelo stranom u području Hrvatske i Slavonije, stranom pako u području Ugarske.

U tom slučaju, — u koliko medju ovimi kažnjivimi djeli neima nerazdružívoga saveza, imati će hrvatski sud kažnjivo djelo, počinjeno u području kraljevinah Hrvatske i Slavonije, samostalno podvrći kaznenomu postupku, a priobćit će tečajem postupka na vidjelo iznešene podatke, nuždne za progon kažnjivih čina, počinjenih u području kraljevine Ugarske, nadležnomu ugarskomu sudu.

U takovu slučaju ima se kazan gubitka slobode, — koja bude izrečena eventualno po hrvatskomu sudu, — u koliko je osudjenik zatvoren u kojem ugarskom uzištu, — ovršiti nakon ovrhe kazni izrečene po ugarskom sudu (vidi točku 15. ove naredbe).

U koliko pako na obih područjih počinjena kažnjiva djela medjusobno u nerazlučivom savezu, kao takodjer i onda, ako izmedju ugarskih i hrvatsko-slavonskih sudova unatoč gornjim odredbam nastane sukob o nadležnosti, imadu se svi spisi žurno podastrieti kr. zemaljskoj vladi, odjelu za pravosudje.

Digitized by Google

14. Iz načela bezuvjetne i uzajamne pravne pomoći, postojeće izmedju kraljevine Ugarske i kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, sliedi, da se uzajmne zamolnicam ugarskih sudova ili odvjetničtva, molećih za utjeranje koje pravomoćno ustanovljene novčane globe ili za uapšenje ili prepraćenje pravomoćno na gubitak slobode osudjene osobe u svrhu ovršenja kazni imade bezuvjetno udovoljiti.

15. U pogledu uzajamnog ovršenja kazni gubitka slobode valjat će propis, da se ima kazan robije i državne uze (po ugarskom kaznenom zakonu) bud kojeg trajanja, nadalje kazan težke tamnice i tamnice (po hrvatskom kaznenom zakonu) bud kojega trajanja zatim uze (po ugarskom kaznenom zakonu) ter strogoga zatvora i zatvora (po hrvatskom kaznenom zakonu) preko godine dana ovršiti uvjek u kojem uzištu one zemlje, gdje leži sud, koj je kazan pravomoćno ustanovio.

U predmetu ovršenja kazni tamnice i uze (po ugarskom kaznenom zakonu) ne dulje od godinu dana, odnosno isto takove kratkotrajne kazni strogoga zatvora (§ 245. k. z.) i kazni zatvora (§ 244. k. z.) pristoji osudjeniku pravo moliti, da može takovu kazan slobode pretrpiti u užištu kojega suda ili odvjetničtva u zemlji njegovog prebivališta.

Usljed toga, ako od kojeg ugarskoga suda sudu stigne zamolnica za prepraćenje takova osudjenika u svrhu ovrhe kazni, koj je po ugarskom sudu na tamnicu ili uzu u trajanju ne preko godinu dana osudjen, a stanuje u području Hrvatske i Slavonije, tad se ima osudjenik o tom uz upozorenje na gornje svoje pravo obaviestiti time, da ima svoju na kr. ugarskog ministra pravosudja upravljenu i valjano obrazloženu molbenicu, providjenu s prevodom magjarskim, najdulje u roku od 8 dana podastrieti bud polak njegovog obitavališta nadležnom hrvatskom sudu, bud neposredno kr. ugarskom ministru pravosudja.

Ako svoju molbenicu podastre neposredno rečenomu ministru, tad ima o tom, da je to učinjeno, izkazati se u odredjenom roku kod nadležnoga zamoljenoga hrvatskoga suda.

Ako osudjenik svoju molbu za vrieme zapornoga roka podnio nebi, ili se nebi izkazao, da je istu podnio neposredno kr. ugarskom ministru pravosudja, tad će se imati udovoljiti zamolnici prepraćenjem osudjenika.

Usuprot ako u Ugarskoj obitavajuća, po hrvatsko-slavonskomu sudu osudjena osoba, bude pozvana na nastup kazni pred nadležni hrvatsko-slavonski sud, moći će se i ona za dozvolu pretrpljenja kazni u kojem ugarskom uzištu obratiti molbenicom, providjenom s hrvatskim prevodom, bud izravno, bud putem ugarskoga suda, nadležna prama osudjenikovom obitavalištu, na kr. zemaljsku vladu, odjel za pravosudje, koja će, saslušav mnienje kr. banskog stola, izdati u tom pogledu dalju odredbu.

Ako se kazan slobode na osobi osudjenoj u Hrvatskoj i Slavoniji ovrši u Ugarskoj, imadu se usljed obave kazni nastali troškovi refundirati

Digitized by Google

iz kaznene naklade onoga suda I. molbe, koj je osudu izrekao, i to onomu ugarskomu sudu u kojega uzištu je kazan ovršena.

16. Za slučaj neutjerivosti globa dosudjenih po ugarskih kr. sudovih i kr. hrvatsko-slavonskih financijalnih sudovih radi dohodarstvenih prekršaja, odmjerena kazan uze odnosno zatvora ima se takodjer uzajamno i bezuvjetno ovršiti.

Ako se od osudjenika, boravećeg u Hrvatskoj i Slavoniji, nebi mogla utjerati po ugarskih sudovih radi dohodarstvenog prekršaja odmjerena novčana globa, to će na temelju zamolnicah, koje kr. zemaljskoj vladi, odjelu za pravosudje, stignu od ugarskih oblastih, rečeni vladni odjel uputiti dotični kotarski sud na ovršenje kazni slobode, zamienjujuće novčanu globu.

Usuprot, ako se ima na osobi, obitavajućoj u Ugarskoj, ovršiti po hrvatsko-slavonskih financijalnih sudovih radi dohodarstvenog prekršaja u mjesto neutjerive novčane globe ustanovljena kazan uze odnosno zatvora, tad se ima u dotičnom dohodarstvenom predmetu u I. molbi postupajući sud obratiti na kr. zemaljsku vladu, odjel za provosudje.

Troškovi obave kazni imaju se dotičnomu sudu iz višaka dohodarinske globarinske naklade u svakom slučaju refundirati; nu razumjeva se samo po sebi, da se imaju isti — u koliko je moguće — utjerati iz imetka osudjenikovog.

17. Gospodin ugarski ministar pravosudja upravio je na podredjene si pravosudne oblasti okružnicu sličnog sadržaja.

SVAŠTICE.

(Pravosudne reforme u Ugarskoj.) Izgleda kao da će proslava tisućgodišnjice došašća Magjara u Ugarsku, koja će se obdržavati g. 1896. pospješiti kodifikaciju privatnoga prava. I ugarski pravnici spremaju se na to, da proslave taj dogodjaj epohalnim djelom, i to novim gradjanskim zakonikom. Pripreme k tomu, dapače pojedine partije osnove gradjanskoga zakonika gotove su, te preostaje još spojiti ih u cjelinu, dovesti u sklad i prorešetati. Sve grane pravosudja hoće da kod toga rada sudjeluju. Osnove gradjanskoga postupnika i kaznenoga postupnika su gotove, te se je nadati, da će Ugarska do proslave svoje tisućgodišnjice posjedovati sve glavne pozitivne zakonike.

Mnogo se razpravlja u strukovnih i dnevnih glasilih ugarskih o položaju odvjetničtva u ugarskoj osnovi gradjanskoga postupnika. Čuli su se dapače glasovi, da bi ih valjalo po francuskom uzoru razdieliti u „avocats“ i „avoués“ i lokalizirati po njemačkom uzoru. Naproti tomu se navodi, da se uvedenje ovih stranih uredaba u Ugarskoj nebi moglo preporučiti s obzirom na ugarske odnošaje poglavito s toga razloga, jer bi poskupilo

Digitized by Google

zastupstvo po odvjetnicih. U glavnom mogu ugarski odvjetnici biti zadovoljni sa položajem, što im ga daje osnova gradjanskog postupnika. U postupku pred kotarskim sudom mora se doduše stranka samo onda poslužiti odvjetnikom, ako stranka ili njezin punomoćnik nisu u stanju valjano sudu predočiti svoju stvar; ali pred drugimi sudovi dužne su stranke zastupati se dati po odvjetniku. Nadalje je u osnovi provedeno načelo, da nije odvjetnik uzporedjen stranci niti drugom punomoćniku već sudcu, pak da ga ovaj usljed toga ne može disciplinarno kazniti. Oni, koji su usposobljeni za sudstvo ili odvjetničtvo imadu pravo već po z. čl. LIX: 1881. (§. 12.) zastupati pred svimi sudovi u zemlji ne samo sebe već i svoju suprugu i djecu.

KNJIŽEVNE OBZNANE.

Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Knjiga CXV. Filologičko historički i filozofičko-juridički razredi. Zagreb 1893. 8°. 210. Na prvom mjestu priobćena je razprava dra. Koste Vojnovića: Sudbeni ustroj republike dubrovačke, treća perioda od godine 1667. do pada republike god. 1808. U prvom dielu razprave govori pisac o vanjskoj politici Dubrovnika u to doba, a u drugom dielu o preustrojstvu države i sudova. — Iza toga priobćena je historijska razprava dra. Franje Račkoga: Nutarnje stanje Hrvatske prije XII. stoljeća. Ovim člankom, u kom razpravlja o prosvjetnih prilikah u našoj domovini u ono doba, završuje pisac niz članaka o nutarnjem stanju Hrvatske pod narodnim vladalačkim domom. U LXX. knjizi „Rada“ razpravljao je o hrvatskom družtvu, u LXXIX. o crkvi, u XCI. o vrhovnoj državnoj vlasti, u XCIX. o uredjenju i ustrojstvu državnom i u CV. o imovnih i gospodarstvenih odnošajih žiteljstva. — Zatim je uvrštena razprava profesora Vatroslava Rožića: Kajkavački dijalekat u Prigorju i Paljetkovanje akademika Luke Zore. — Na koncu su štampani dodatci k razpravi „Sudbeno ustrojstvo republike dubrovačke“, od dra. Koste Vojnovića.

Tu se medju inim govori o nadležnosti senata XVI. vieka, te se spominje, da je samo senat mogao zaključiti, da je stanovita osoba pala pod stečaj, da je senat mogao siliti nesuglasne vjerovnike na pogodbu s dužnikom, kad su $^2/_3$ vjerovnika na to pristale, da je senat bio sam na se uzeo izgladjenje civilnih razmirica kao nagodbeni sud te, da je on mogao odustati od načela, da se ne smije utužiti državljanina pred inozemskim sudom. Nadalje se govori o nadležnosti kneza u civilnih stvarih u XVII. i XVIII. vieku. On je riešavao parnice, za tražbine iz zakupne i najamne pogodbe, iz kupoprodaje, od poboljšicah uloženih u gospodareve zemlje od zaslužne pogodbe (locatio conductio operarum) i u obće kad bi tražbine bile ručnim zalogom osigurane. Po običajnom pravu nije bila

Digitized by Google

dozvoljena ovrha na pokretnine, a to valjda za to, jer se je u starije doba pokućtvo osobito kod nižega stališa svadjalo na najnuždnije stvari, bez kojih se nije dalo živjeti, a dati ga zaplieniti u vlasteoskih kućah vredjalo bi dostojanstvo i ugled nosioca državne vlasti. Kod reforma u kaznenom zakonodavstvu napose nam valja iztaći naredbu senata od 24. siečnja 1742., koja osigurava okrivljenikom za tečaja iztrage gotovo sva ona jamstva, koja su im sada osigurana, dočim je već od prije postojao, — kako se u naredbi kaže, pohvalni običaj, da odvjetnici brane obtuženike poslje dovršene iztrage. — Veoma je zanimiv zaključak senata od 18. kolovoza 1564, kojemu je bitan sadržaj sliedeći: S razloga što se Konavljani nahode u strašnoj biedi, tako da, kad bi ostali bez ono malo prihoda, kojemu se nadaju ove godine, svi bi pomrli, — naredjuje se, da nijedan njihov gospar ni vjerovnik, domaći ili tudji ne smije do nove žetve iskrcati svoj dug, na njihovo žito, na voće, vino, novce, životinju. Samo tražbine državne su izključene. Nijedan Konavljanin ne smije prodavati ječma niti druge hrane nikomu, a kad bi mu bila potreba, može prodati ječma samo državi. Pošto mnogo Konavljana i gospodara, koji imadu tamo svoje zemlje, običavaju dati na kamatni zajam novaca na vina i hrane svake vrsti siromašnim ljudem, naredjuje se, da „onaj koji bude dao što na kamate, ima podleći globi od 25 perpera osim drugih kazna propisanih po naših zakonih i gubitku pozajmljene stvari. Ovaj zadnji članak od kamata ima trajati perpetuis temporibus tako u Konavljah kako u bud kojemu mjestu naše države. — Godine 1670. udaren je temelj prvoj štedionici u Dubrovniku, jednoj od najstarijih u Europi ulaganjem 2000 dukata od strane države, kojoj bijaše svrha, da dodje u pomoć siromahom, koji su bili do onda lišeni zaklona, kamo bi se mogli uteći u svojih velikih potrebah, te su se uzalud tužili, da im je ubog imetak proždrt kamatami opake tudje pohlepe. Onaj, koji je uzimao u štedonici više od 5 dukata, plaćao je 4% kamata, ali siromašan narod, koji je uzimao ispod te svote nije plaćao nikakovih kamata. Ova je štedionica liepo izpunjivala svoju zadaću do g. 1813., kada je njezino djelovanje po francuskoj vladi obustavljeno i glavnica u druge svrhe upotrebljena.

Glavni izvještaj o gospodarstvu, obrtu i trgovini i prometu u okružju senjske trgovačko-obrtničke komore za godinu 1892. Senj 1893. 8° 160. Upozorujemo hrvatske pravnike na ovu publikaciju, te se nadamo, da će koji strukovnjak u „Mjesečniku“ o njoj pobliže progovoriti.

Борђевић Андро. Систем приватнога (грађанскога) права краљевине Србије у вези с међународним приватним правом. Prva knjiga opšti deo (prva polovina). Biograd (izdanje i štampa kraljevsko-srpske državne štamparije) 1893. v. 8°. X. 350. Ciena 6.50 dinara.

Čitamo u „Pravniku“, da je pod gornjim naslovom netom izašla knjiga Andre Gjorgjevića profesora privatnoga prava na velikoj školi u

Digitized by Google

Biogradu. Ovom knjigom odpočinje on izdavanje sustava privatnoga prava. Cielo djelo sračunano je na šest svezaka, od kojih će u prvoj i drugoj biti uvod, u trećoj i četvrtoj imovinsko (stvarno i obvezno pravo), u petoj obiteljsko, a u šestoj nasljedno pravo. I mi se s „Pravnikom“ radujemo pojavu ovog djela, koje je prvo svoje vrsti u srpskoj literaturi, te ćemo, kada ga dobijemo, pobliže o njem progovoriti, a za sada svraćamo na nj pažnju hrvatskih pravnika.

Slovenski pravnik, (uredjuju ga dr. Makso Pirc i dr. Viktor Supan, a izdaje družtvo „Pravnik“) broj 8. za mjesec kolovoz sadržaje: O reformi naših direktnih davkov, od Fr. Šuklje. — O naravstvenoj obvezanosti, od dra Janka Pajka. — O popravkih po tiskovnem zakonu. — Iz pravosodne prakse. — Književna poročila — Razne vesti. — Pregled pravosodstva. —

Zakoni i propisi o ženitbi, uredio Zvonimir Žepić, perovodja kr. zemaljske vlade, Zagreb, 1893. Knjižara L. Hartmana (Kugli i Deutsch) 16° 234. Ciena 1 for. 50 nč.

U ovoj je knjizi sabrao g. Žepić sve temeljne zakone i propise, koji se odnose na ženitbu. Time je izpunjena jedna velika praznina u našoj pravnoj literaturi, koja je bila tim osjetljivija, jer su ovi propisi do sada bili štampani jedino u raznih sbornicih zakona i propisa te je praktik kod njihove uporabe veoma težko do većine njih doći mogao, a do nekojih upravo nikako. Za to će ova sbirka dobro doći i pravniku i nepravniku, koji se u praksi ženitbenimi pitanji bavi, pak ju s toga našim čitaljem toplo preporučamo.

Tumač općemu austrijskomu gradjanskomu zakoniku. Napisao Adolf Rušnov, viećnik kr. banskoga stola. Knjiga prva. §§ 1. — 530. Zagreb 1893. Knjižara Lavoslava Hartmana (Kugli Deutsch) 8°. 719. Ciena 4 for. 20 n.

Upravo je izašao prvi dio „Tumača“ g. A. Rušnova, što našim čitateljem ovim saobćujemo i preporučujemo, da si nabave ovu za praktičnog pravnika upravo nuždnu knjigu, o kojoj ćemo u jednom od budućih brojeva „Mjesečnika“ donieti obširnu ocjenu.

VIESTNIK.

(† Dr. Matija Stefinović) odvjetnik u Osieku umro je u srpnju o. g. Pokojnik bio je član pravničkoga družtva neprekidno od god. 1877. pa sve do svoje smrti. Lahka mu zemlja.

(Sbornika zakona i naredaba, valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) komad XII. od godine 1893. izdan i razposlan je dne 12. kolovoza 1893., a sadržaje:

pod brojem 46. naredbu kr. zajedničkog ministarstva trgovine od 26. svibnja 1893. broj 18938, kojom se ustanovljuje oprost od poštarine za korespodenciju zadrugah za reguliranje vodah i

Digitized by Google

pod brojem 47. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove, od 21. travnja 1893 broj 19627, kojom se uredjuje razgledanje mrtvaca.

Imenovanja. Njegovo Veličanstvo imenovalo je sudbenimi viećnici I. razreda sa sustavnimi berivi, i to: viećnika sudbenoga stola II. razreda Franju *Ćegeteka*, kod sudbenoga stola u Zagrebu; kotarskoga sudca Milana pl. *Uzorinca*, kod sudbenoga stola u Ogulinu; viećnika sudbenoga stola II. razreda Josipa *Siebera*, kod sudbenoga stola u Požegi; kotarskoga sudca Kostu pl. *Novića*, kod sudbenoga stola u Mitrovici; kotarskoga sudca Ferdu *Rešetara*, kod sudbenoga stola u Gospiću; viećnika kr. sudbenoga stola II. razreda Franju *Begnu*, kod sudbenoga stola u Petrinji; tajnika banskoga stola Antuna *Paladina*, kod sudbenoga stola u Varaždinu; kotarskoga sudca Franju *Ivanuša*, kod sudbenoga stola u Zagrebu; kotarskoga sudca Stjepana *Kedačića*, kod sudbenoga stola u Gospiću; kotarskoga sudca Vukašina *Milankovića*, ostavljajući ga na dosadašnjem službenom mjestu kod kotarskoga suda u Vinkovcih; kotarske sudce Nikolu *Jordanića* i Kornela *Festetića*, kod sudbenoga stola u Osieku; te tajnika banskoga stola Slavka *Aranickoga*, kod sudbenoga stola u Zagrebu i to potonjega extra statum; financijalnoga savjetnika i financijalnoga ravnatelja u Vukovaru Josipa *Macsvanskoga*, uz bezplatno podieljenje naslova kraljevskoga savjetnika i uz uvrštenje u VI. plaćevni razred zamjenikom kr. financijalnog ravnatelja kod zagrebačkog financijalnog ravnateljstva; financ. tajnika i zamjenika gospićkog kr. financ. ravnatelja Ivana *Oreškovića*, uz bezplatno podieljenje naslova i čina financ. savjetnika, ravnateljem gospićkog kr. financijalnog ravnateljstva; financijalnog tajnika i zamjenika osječkog kr. financ. ravnateljstva Josipa *Johanidesa*, uz bezplatno podiel,enje naslova i čina financ. savjetnika, ravnateljem vukovarskoga kr. financijalnoga ravnateljstva. Nadalje su imenovani: kot. liečnik dr. Adolf *Fodor* perovodjom kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, svršeni pravnik Velimir *Liščić* perovodnim vježbenikom u obsegu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, Emil *Buljan* perovodni vježbenik kod kr. kot. oblasti u Osieku financi,alnim perovodjom kod kr. financijalnog ravnateljstva u Varaždinu.

(U Bosni i Hercegovini) imenovani su: sudski savjetnik kod okružnog suda u Banjaluci Thadija *Grabianski* pomoćnim izvjestiocem kod vrhovnog suda sudski tajnik v. pr. kod okružnog suda u D. Tuzli Stanislav *Siwiec* sudskim savjetnikom, sudski tajnik m. pr. kod pravosudnog odieljenja zemaljske vlade Vladimir *Sedletzki* erarijalnim odvjetnikom, a sudskimi tajnici više pr. vladin podtajnik kod vrhovnog suda Josip *Szcésniak*, kao i sudski tajnici m. pr. Ivan *Lisiewicz* kod okružnog suda u Banjaluci i Aleksander *Benak* kod kot. ureda u Sarajevu, vladin perovodja kod zem. vlade dr. Ernest *Gruczynski* vladinim podtajnikom, sudski pristav više pristojbe kod okružnog suda u Travniku Andrija *Ciszek* sudskim tajnikom m. pr., svršeni pravnik u Beneschau-u Gustav *Friedmann* privr. auskultantom kod okružnoga suda u Mostaru, polit. pristav II. razreda i upravitelj izpostave Josip *Neumann* u Bos. Novom definitivnim vladinim perovodjom, pol. pristav II. razreda i kotarski upravitelj Ladislav *Baron* u Bos. Gradišci definitivnim političkim pristavom I. razreda, privr. perovodni vježbenici Eduard *Graff* u Sanskom Mostu, dr. Ivan *Kluczenski* kod zemaljske vlade i dr. Adolf *Becker* u Bugojnu definitivnimi pol. pristavi II. razreda; Viktor *Pechnik* perovodni vježbenik kod ces. kr. financijalne zemaljske direkcije u Lavovu za privr. auskultanta kod okružnog suda u D. Tuzli, Franjo *Brodnik* pol. pristav I. razreda kod okružne oblasti u

Digitized by Google

D. Tuzli, sudskim pristavom v. pr. kod okružnoga suda u Banjaluci, svršeni pravnik u Wordavi Karlo *Goll* privr. auskultantom kod okružne oblasti u D. Tuzli, svršeni pravnik u Beču dr. Maks *Birkovits* privr. auskultantom kod okr. suda u D. Tuzli, svršeni pravnik Niko *Mandić* privr. auskultantom kod okr. suda u Sarajevu; financijalni vježbenik Aleksander *Soltys* pristavom financ. nadzornika k financijalnom nadzorničtvu u Banjaluci, dalje svršeni pravnik Anton *Wzentek* i bilježnički kandidat Lav. *Hammel* perovodnimi vježbenici kod zemaljske vlade, financijalnog odielenja.

Premještenja. Njegovo Veličanstvo odobrilo je premještenje sudbenoga viećnika Petra *Lukića* iz službenih obzira od sudb. stola u Gospiću k onomu u Belovaru, te premještenje sudbenih viećnika Jovana *Radivojevića* i Mije *Šafarića*, na vlastitu molbu, od sudbenoga stola u Petrinji, odnosno od kot. suda u Brodu, k sudbenomu stolu u Zagrebu; te dozvoliti dodieljenje kotarskih sudaca Antuna *Vukovarca* i Alfreda *Biscontinia* k sudbenomu stolu u Varaždinu, odnosno k onomu u Zagrebu, kao što i premještenje kotarskih sudaca Koste *Radoslava* iz Kostajnice u Novu Gradišku, Ferde *Petričevića* iz Gračaca u Gospić, Save *Markovića* iz Senja u Otočac, Josipa *Štefanovića* iz Krnjaka u Koprivnicu i Mije *Heima* iz Gjurgjevca u Brod, te je odredilo, da se kr. financijalni savjetnik i gospićki financijalni ravnatelj Konrad *Exner* u istom svojstvu premjesti osječkom kr. financijalnom ravnateljstvu. Gjuro pl. *Domin* sudbeni pristav kod kr. kot. suda u Zemunu premješten je k kotarskom sudu u Križevcih.

(U Bosni i Hercegovini) premješteni su šerijatski sudije: Abdulah ef. *Skulić* od kotarskog ureda u Bjelini ka kotarskom uredu u Visokom, Omer ef. H. *Aliefendić* od kotarskog ureda u Drventi k onom u Bjelini, Abdulah ef. *Sejdović* od kotarskog ureda u Gračanici ka kotarskom uredu u Drventi, Ragib ef. *Smajlkadić* od kotarskog ureda u Prozoru k onomu u Gračanici i Hašima ef. *Aganović* od kotarskog ureda u Vlasenici k onom u Kladnju, kotarski predstojnik Ervin barun *Wimmer* iz Priedora zemaljskoj vladi, pol. pristav I. razreda Leopold *Pećar* od ispostave u Bos. Dubici ka kotarskom uredu u Bjelini, polit. prist II. razr. Ivan *Michlowski* od izpostave u Doboju k izpostavi u Bos. Dubici, sudski pristav Ivan *Stahl* od kot. ureda u D. Tuzli k pravosudnom odieljenju zem. vlade, sudski pristav Rudolf *Czupicki* od okružnog suda u D. Tuzli ka kotarskom uredu u D. Tuzli, auskultant Anton *Lomas* od okružnog suda u Travniku k onom u Mostaru auskultant Ambrozij *Suran* od okružnog suda u Sarajevu ka kot. uredu u Livnu, a razriešeni su privr. auskultant kod okružnog suda u D. Tuzli Karlo *Sedlaček* i privr. auskultant kod okružnoga suda u Travniku Karlo *Sturm* na vlastitu molbu, od daljeg službovanja u ovih zemljah.

Stečaji.

Listopad. Jakob *Bader* trgovac u Vukovaru. — Kr. kot. sud u Vukovaru (odluka od 25. srpnja 1893. broj 13127 gr.) — Zastupnik i medj. upravitelj stečajnine dr. Lavoslav Velić, zamjenik Konstantin Stojšić odvjetnici u Vukovaru. Rok prijavni do 3. listopada, ročište 3. listopada 1893.

— Ivan *Bujan* gostioničar u Sisku. — Kr. kot. sud u Sisku. — (odluka od 14. kolovoza 1893. broj 7278 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnine dr. Vladimir Crnadak, zamjenik Vilim Egersdorfer, odvjetnici u Sisku. Rok prijavni do 24. listopada, ročište 28. listopada 1893.

Digitized by Google

Izkaz

poreznih občina i plemićkih dobara, za koje se imadu usljed naredbe kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 19. ožujka 1893. br. 3644 predati novosastavljeni gruntovni uložci nadležnim sudovom i to:

Tekući broj	Ime sudb. oblasti kojoj su predani uložci	Tekući broj	Ime por. občine	Dan, od kojega se vode uložci kao gruntovnica	Rok za povedenje konačnoga izpravka: započeo dana	Rok za povedenje konačnoga izpravka: iztiče dana	Opazka
1	Kr. kot. sud u Sisku	1	Greda	1. travnja 1893.	1. travnja 1893.	30. rujna 1893.	
		2	Jazvenik				
2	Kr. kot. sud u Našicah	1	Poganovci				
		2	Budimci				
		3	Karkanovci				
3	Kr. kot. sud u Bakru	1	Draga	1. svibnja 1893.	1. svibnja 1893.	31. listopada 1893.	
4	Kr. kot. sud u Novom	1	Belgrad				
5	Kr. sudbeni stol u Varaždinu	1	Biskupec				
		2	Črešnjevo				
		3	Kelemen				
		4	Nedeljanec				
6	Kr. sudbeni stol u Ogulinu	1	Plemićko dobro: Brod				
7	Kr. kot. sud u Križevcih	1	Kamčenica	1. lipnja 1893.	1. lipnja 1893.	30. studenoga 1893.	
		2	Miholjec				
		3	Potok				
		4	Sv. Petar-Orehovac				
8	Kr. kot. sud u Vinkovcih	1	Laze				
		2	Jankovci novi				
9	Kr. kot. sud u Slatini	1	Vočin	1. srpnja 1893.	1. srpnja 1893.	31. prosinca 1893.	
		2	Bokane				
		3	Kraškovič				
		4	Meljane gornje				
		5	Pušina				
		6	Rijenci				
		7	Lisičine				
10	Kr. kot. sud u Vukovaru	1	Šodolovci pust				
		2	Jankovci stari				
		3	Jarmina				
		4	Berak				
		5	Henrikovci pusta				
		6	Nuštar				
		7	Ostrovo				
11	Kr. sud. stol u Osieku	1	Plemićko dobro: Vočin				

Digitized by Google

Za tabularnu dosjelost ne treba fizičnog posjeda.

Napisao dr. I. Ružić.

Nauka o tabularnom pravu i napose o tabularnom posjedu našeg gradjanskog zakonika nije niti u teoriji a niti u praksi konačno i za stalno riešena, pa je svaki korak u tom pravcu dobitak za razjašnjenje njeno. Usljed toga je takodjer i razprava g. prof. dra. F. J. Spevca u Mjesečniku od g. 1893. br. 7 za tu cielj dobrodošla.

U toj razpravi opravdava g. pisac nauku, „da je samo fizični posjed pravi posjed, a t. zv. tabularni posjed da nije u istinu nikaki posjed“, ... da je „pojam tabularnoga posjeda stvorila teorija i praksa, dočim je on samomu zakoniku nepoznat“, ... pa da „za dosjelost prava na nepokretnu stvar treba fizični posjed i onda kad je to pravo upisano u gruntovnici na ime usukapijenta“.

Motiv, na koji se upire nauka, kojoj tabularni posjed nije nikaki posjed, jest taj, da „bitni elemenat posjeda: odnošaj faktične vlasti prema posjedovanom objektu, manjka tabularnom posjedu“ ... („Das Wesen des Besitzes wird auf das Moment eines bestimmt qualificirten Gewaltverhältnisses zur Sache verlegt“ veli Unger[1].

Ihering u svojem djelu: „Beiträge zur Lehre vom Besitz“ dokazuje pako praktičnimi primjeri, da se obstanak posjeda neda u sklad dovesti sa obilježjem faktične vlasti, jer bi se inače posjed morao ograničiti na slučajeve osobnoga čuvanja i osobne pažnje nad stvari, kad bi

[1] Unger, Ger. Zeitung 1868. br. 25.; System, II. str. 285. op. 108.

Digitized by Google

„odnošaj faktične vlasti“ bio bitni elemenat posjeda. A kao štogod se ne može posjed ograničiti na slučajeve osobnog čuvanja, isto tako je zahjev „faktične vlasti“ bez mogućnosti vlasti teoretička obsjena.[1] „Der Besitz ist die Thatsächlichkeit, Sichtbarkeit des Eigenthums, — diese Thatsächlichkeit mag sich wohl am häufigsten in einem physischen Gewaltverhältnisse offenbaren, ihr Wesen widersetzt sich aber der Einschränkung auf die blosse physische Innehabung. — Die weitere Frage, welches äussere Verhältniss zur Sache hier für die Position des Besitzbegriffes massgebend sei, entscheiden die praktischen Motive des Verkehrslebens, nach Verschiedenheit der Sachen bestimmt sich auch diese Thatsächlichkeit verschieden“.[2]

Za tabularne objekte je takav vanjski mjerodavni odnošaj subjekta prema stvari upravo to, što je neka osoba faktično upisana u javnih knjigah.[3]

---

[1] Kako bi mogao netko imati netjelesne stvari ili prava „u svojoj vlasti ili sahrani“ (§ 309. o. g. z.)? Očito je dakle, da § 309. o. g. z. ne sadržaje zajednički pojam o posjedu. Takov zajednički pojam je već s toga nemoguć, jer posjed stvari i prava (§ 313. o g. z.) sadržaje dvie podpuno različite kategorije. — Burckhard, System des oesterr. Privatrechtes, II. str. 174. „Einen Wald kann man nicht in seiner Macht oder Gewahrsame haben (§ 309.), wie man eine Frucht haben kann;... mein rechtliches Verhältniss zum Walde liegt nicht so äusserlich zu Tage, man sieht es uns beiden nicht an, dass zwischen uns ein Besitzverhältniss besteht... Bei Immobilien ändert die Uebergabe gar nichts in ihrem äusseren Verhältnisse, offene Grundstücke insbesondere, bleiben nach wie vor der Uebergabe, auch Dritten zugänglich... Das thatsächliche Verhältniss bietet also gar keinen Anknüpfungspunkt dafür, ob der Veräusserer überhaupt je Besitz oder ein Recht an der Sache hätte“...

[2] Sravni Ihering, Grund des Besitzschutzes, str. 182. i sl.

[3] Gosp. prof. dr. F. J. Spevec poziva se na Arndtsa, koji da je (u Kritischen Vierteljahrschrift für Gesetzgebung und Rechtswissenschaft VIII. str. 392.) nazvao tabularni posjed „prikazom“. — „Gespenst, dass in der oesterr. Besitztheorie unheimlich umgeht, nun aber hoffentlich bald seine Ruhe findet“ — veli Arndts. Kako pako Burckhard u svomu System des oesterr. Privatrechtes, III. str. 466. op. 2., dobro primjećuje, naperen je ovaj prigovor Arndtsa samo proti rieči odnosno proti izpremiešanju tabularnog posjeda sa fizičnim posjedom, a nipošto nije ovaj prigovor namienjen samoj stvari, jer i Arndts priznaje „faktično stanje kojega prava“ za temelj „gewisser eigenthümlicher Wirkungen“. — Tako i Randa u Besitz § 5.

Digitized by Google

Već je Pratobevera u „Materialien VIII." naglasio, da je temeljna misao javnih knjiga upravo ta, što se zemljište neda tako lahko podvrći vidljivoj fizičnoj vlasti i pohrani, a posjednik mora ipak biti svakomu poznat javno otvorenimi znakovi.[1]

Sastavitelji gradjanskog zakonika niti ne htjedoše priznati naturalnog posjeda na nepokretninah.[2] Oni su izrazili načelo, da se stvarna prava na tabularnih predmetih samo knjigovnim upisom prenašaju i ukidaju.

Kao uvod ka viećanju o II. dielu gradjanskog zakona spomenuo je izvjestitelj Zeiller ove rieči: „Sollte in der bürgerlichen Gesellschaft ein Recht als ein dingliches, gegen allen sich behauptendes Recht gelten, so müsse es zur Sicherheit des Verkehrs ein deutliches Merkmal geben, woran alle das einem Dritten ausschliessend zustehende Recht erkennen können. Ein solches einleuchtendes Merkmal sei der Besitz; sei es nun ein körperlicher Besitz, oder ein Besitz durch aufgedrückte Zeichen, oder die Eintragung in die allen zugänglichen öffentlichen Bücher.[3]

Kod viećanja o §-u 33. prvobitne osnove gr. zakonika rekao je isti izvjestitelj sliedeće: „In Rücksicht der unbeweglichen Güter sei es zweifelhaft, ob sie wohl schon durch Betretung, Verrainung, Einzäunung, Bezeichnung oder

---

[1] Ogonowski, Ger. Zeitung, 1875. br. 88: „Wird der Besitzbegriff in diesem Sinne — als Thatsächlichkeit des Eigenthums — seinem äusseren Momente nach (corpus) an einem Objecte auf die physische Innehabung gegründet, so darf er an Immobilien in gleicher Weise analog auf das Moment des faktischen Eingetragenseins gegründet werden."

[2] Ofner, Der Ur-Entwurf und die Berathungsprotokolle des oesterr. allgem. bürg. Gesetzbuches, I. str. 226. kod §-a 33.: „Von der Gewähre auss lässt sich verstehen, dass die Verfasser des allg. bürg. Ges. einen Naturalbesitz nicht anerkennen wollten. Auch der Gebrauch des Wortes „Besitz" einmal für juristischen Besitz, dann für Innehabung (z. B. § 376—8) und ein drittes Mal für vollständiges Eigenthum (§ 857—8), die regellose Vermischung der Begriffe Besitz und Innehabung (§§ 366, 378, 391.); die Stellung der publicianischen Klage neben der Eigenthumsklage, als ihr gleichgeartet und zu ihrem Ersatz geeignet, — zeugen für diesen Ursprung". Vidi takodjer Ofner, u Grünhutovu Zeitschrift XVII.

[3] Ofner, I. str. 213.

*

Digitized by Google

Bearbeitung oder nicht erst durch die Eintragung in die öffentlichen Bücher in Besitz genommen werden. Herrenlose unbewegliche Güter nehme man anfänglich durch die angeführten Arten in Besitz. Um jedoch in der Folge einen bürgerlichen rechtmässigen Besitz zu haben, müsse man sich in die öffentlichen Bücher eintragen."[1]

Temeljem te svoje izjave preporučio je tekstiranje § 321., po kojem se zakoniti posjed na nepokretne stvari zadobiva samo urednim upisom u javne knjige. Tomu odgovara § 350. po kojem posjed nepokretnih stvari prestaje, kad su ove izbrisane ili upisane na ime drugoga. Iz ovih ustanova jasno proizlazi, da za posjed na nepokretne stvari, t. j. za tabularni posjed nije potreban takodjer i fizičan posjed uz upis u javne knjige, a niti da tabularni posjed ne prestaje sa fizičnim posjedom.[2]

Takodjer Codex Theresianus izrično veli u II. cap. VIII. § II. br. 17: „Liegende Güter können nicht durch blosse natürliche Uebergabe, sondern einzig und allein durch Eintragung... erworben und übertragen werden", a u br. 24: „So wenig der rechtliche Besitz und das Eigenthum unbeweglicher Güter ohne Einverleibung er-

---

[1] Ofner, I. str. 226. — Gosp. prof. Spevec hoće da dokaže sa §-om 172. II. osnove galičkog zakonika, da za prenos vlastničtva treba uz upis u javne knjige takodjer i fizična predaja. Nu ako se sravne §§ 43., 44., 178., 182. II. gal. zak., kojim odgovaraju §§ 321., 322, 440. i 441. o. g. z., vidi se, da § 172. II. gal. zak. nije točno redigiran i da takodjer po galičkom zakoniku nije potrebna fizična predaja za stečenje vlastničtva. — Sravni Strohal, Eigenthum, § 3. br. 1. — Već i Nov. Decl. Ec. V. X. odredjuje, da se zemljištna dobra nemogu inako prenašati, van samo grunt. knjigami, a fizička predaja da ne utemeljuje nikakov jus possesionis, još manje translatio dominii ili pače mogućnost dosjelosti contra tabulas. Uz to načelo pristaje takodjer § 431. o. g. z.

[2] Burckhard, System des oesterr. Privatrechtes, III, 1. str 404. op. 42. „Physische Tradition ist nicht erforderlich, an ihre Stelle tritt eben die Verbücherung."

Digitized by Google

worben werden mag, eben so wenig können solche ohne denselben auf was immer für Weise verloren werden.[1]"

U §-u 321. i 350. izraženo načelo, da se stvarna prava samo[2] upisom (bez da se za to predpostavlja posjed u smislu §-a 309.) zadobivaju, potvrdjuju jošter zakonske ustanove §-â 431. (napose marg. rubrika ovoga §-a: „Predaja stvarih nepokretnih upisom u javne knjige") 436., 437., 444., 445., 451., 469., 481., 819., 1126., 1148., 1446. o. g. z.[3]

Imade, istina, zakonskih ustanova, koje kao da su u protuslovju sa gornjim shvaćanjem. Ovamo spadaju prije svega §§ 1468., 1470., 1498—1500 o. g. z., po kojih se neko pravo postizava i gubi bez da je u javnih knjigah upisano.

Nadalje idu ovamo i §§ 468., 527., 526., po kojih neko pravo prestaje bez da je izbrisano.

Nu iztaknuti mi je odmah, da u §-ih 1470., 1498. i sl., normirana dosjelost neupisanoga fizičnoga posjednika proti upisanomu ne ide za tim, da stiče za neupisanoga fizičnoga posjednika stvarno pravo, već mu podaje samo osobno pravo za upis u javnu knjigu.[4] To isto vriedi glede usucapio libertatis po §-u 1499. o. g. z., koja ne izposluje neposredno brisanje upisanog prava, već stvara samo osobni zahtjev na brisanje. Ovo osobno „pravo, koje je stečeno dosjelošću ili (akvisitivnom) zastarom, ne može biti na štetu onome, koj, oslanjajuć se na javne knjige, pribavio je sebi kakovu stvar ili pravo još prije, nego je bilo uknjiženo to pravo" (§ 1500 o. g. z.), dakle još prije nego je ono osobno pravo postalo

[1] Nasuprot ovom historičnom dokazu veli ipak g. prof. Spevec da naš zakonik ne poznaje tabularni posjed i da je pojam toga posjeda stvorila teorija i praksa.

[2] Dakle ne treba za zakoniti posjed nekretnine „pored" drugih zahtjeva i upis u javne knjige.

[3] Burckhard, l. c. str. 360., op. 12: „Bei Immobilien, welche ja eine thatsächliche Uebergabe in der Regel überhaupt nicht zulassen, besteht der Traditionsvertrag in nichts anderem als in dem Austausche der Willenserklärungen auf Uebertragung des Besitzes resp. Eigenthumes; vom Standpunkte der Theorie der a. b. G. erscheint geradezu die bücherliche Eintragung als die „Uebergabe". —

[4] Unger, Allg. oest. Gerichts-Zeitung 1868. br. 26.

Digitized by Google

stvarno, absolutno pravo. Kao štogod na pr. kupoprodajni ugovor bez uknjižbe podaje tek osobno pravo za prenos vlastničtva, isto tako stvara i dosjelost samo takovo osobno pravo.

I u gal. zakoniku bje taj značaj dosjednutoga prava kao osobnog prava izražen. U §-u 609. III. diela veli se: „Solang der Berechtigte nicht vorgemerkt ist, steht ihm nur der körperliche, aber kein rechtlicher Besitz zu. Erst nach dreissig Jahren kann ein solcher redlicher Inhaber, auch ohne einen rechtmässigen Titel darzuthum, die Vormerkung fordern".[1]

Iz navedenog proizlazi, da se takodjer kod dosjelosti zadobije stvarno pravo tek upisom u javne knjige. To se može tim većma tvrditi, što takodjer § 1498. o. g. z. ne označuje stečenje vlastnosti kao učinak dosjelosti, već dozvoljuje samo, da onaj, koj je dosjelošću stekao kakovu stvar, može — iskati — da mu se prisudi vlastnost, i — izraditi, da se pomenuto pravo u javne knjige upiše".

A i §§ 468., 527., 526. su prividno u opreci sa načelom, da bez brisanja nijedno upisano stvarno pravo ne prestaje Po §-u 468. i 527. prestaje pravo zaloga i pravo služnosti, ograničeno na neko vrieme, kad nije ovo ograničenje takodjer u javnih knjigah ubilježeno bilo, ali je ipak vjerovnik ili posjednik služnosti za ovo ograničenje znao. Ovdje se dakle ne pita za neznanje onoga, koj si je pravo zaloga ili pravo služnosti za neko vrieme pribavio, već se pita za neznanje prvoga stečnika, komu nije bilo poznato ograničenje prava onoga, koj je pravo zaloga ili pravo služnosti dozvolio, te u drugu ruku za neznanje kasnijeg stečnika, komu nije bilo poznato ograničenje prava njegova prednika, — dakle onih osoba, koje

---

[1] Kod viećanja §-a 43. gal. zak. (koj odgovara današnjem §-u 321. o. g. z.) izrazio se je u tom smislu izvjestitelj Zeiller: „Die Eintragung ist nicht nur in dem Falle, dass die unbewegliche Sache durch Uebergabe übertragen werden soll, sondern auch in anderen Fällen nothwendig, wie z. B. wenn man einen rechtmässigen Besitz einer herrenlosen, oder auch einer verjährten unbeweglichen Sache erlangen soll".

Digitized by Google

su radile pouzdanjem na javne knjige.[1] „Ako se vlastnost zemljišta služnoga i gospodujućega sjedini u jednoj osobi, služnost prestaje sama od sebe“ (§ 526. o. g. z.); ali druga stavka te ustanove pokazuje, da nije ipak još pravo služnosti ugaslo, i da može svaki čas uzpostavljeno biti, kada najme sjedinjenje opet prestane, (kada „bude opet otudjeno jedno od tih zemljištah sjedinjenih“).

Još jednom naglasujem, da bez brisanja nijedno stvarno pravo ne prestaje, kao štogod bez upisa ne postaje nijedno stvarno pravo na nepokretnostih, premda stvarno pravo niti ne prestaje, niti ne postaje svakim brisanjem. Kao štogod dakle može tabularni posjed postati bez prava, tako može jednom uknjiženo pravo, unatoč da je tabularni posjed prestao, i bez tabularnog posjeda postojati.

A kao štogod se faktičnost („mogućnost“, Unger) vlastničtva na kojem pokretnom objektu ukazuje redovito u stanovitom fizičnom odnošaju vlasti, ukazuje se ta faktičnost za nekretnine u faktičnom upisu osobe u javnih knjigah.[2] Temelji li se dakle ondje pojam posjeda u ovom smislu — kao faktičnost vlastničtva — prema svojem vanjskom momentu (corpus) na fizičnom držanju, to se on ovdje na jednaki način temelji analogno na momentu faktičnog upisa. Faktični upis koje osobe u javnih knjigah, kao stvarno ovlaštene, je posjed — tabularni posjed, vrst obćenitoga pojma o posjedu, koj je uz-

[1] Burckhard, III, str. 398: „Die § 468., 527. besagen nichts, als dass auch hier die nach allgemeinem Rechte rechtsvernichtende Thatsache (Zeitablauf) nicht nur jenem, der nur auf Zeit contrahirt hatte und seinem Universalsuccessor, sondern auch allen thatsächlich schlechtgläubigen oder mit Rücksicht auf den Inhalt des öffentlichen Buches für schlechtgläubig zu erachtenden Nachfolgern derselben entgegengesetzt, dass auch gegen sie die Löschung effectuirt werden kann; es wäre geradezu eine Anomalie, wenn in den Fällen der Zahlung (§ 469. a. b. G.) und des Zeitablaufes je eine ganz verschiedene rechtliche Construction aufgestellt werden sollte“.

[2] Randa u svojoj monografiji o „vlastničtvu“ veli, da ono, što je faktični posjed kod dosjelosti u užem smislu (usucapio), imade se kod tabularne dosjelosti smatrati tabularnim posjedom — gruntovnim upisom.

Digitized by Google

poredjen sa fizičnim posjedom.[1] Faktična vlast u naravi identična je faktičnom upisu u gruntovnih knjigah. Tabularni posjed stiče se upisom, kao što fizični predajom.

Ihering naglašuje, da se može apprehensio kao sredstvo za sticanje posjedja quoad corpus kod nepokretnih stvarih nadomjestiti isto tako drugim shodnim činom, dapače da pripada bezuvjetno prvenstvo (pred njom t. j. pred apprehensio) svakomu drugomu činu, koji bi podao faktičnosti željeni publicitet, kao što to biva objavljenjem u javnih knjigah.

Označiv u glavnih crtah pojam tabularnoga posjeda, da vidimo sada, koju moć imade on u sebi

Takodjer i tabularni posjed — kao posjed (faktični upis) je posesorno zaštićen tako, da je ovom zaštitom onemogućena samovlastna povreda faktičnog stanja (upisa.) — Dakako u tu svrhu ne rabe se ona posesorna sredstva, koja služe za naturalni (fizični) posjed. Publica fides, na kojoj se temelji tabularno vlastničtvo, zahtjeva, da se i samomu faktičnomu upisu poda zaštita uz javno jamstvo, pa da se ovom zaštitom upravo odstrani svaka mogućnost samovoljne povrede.[2] Ta zaštita se oslanja na uredjenju javnih knjiga i na gruntovnom redu kojimi se onemogućuje, da se samovoljno bez nadležnih oblastih povriedi ili odstrani postojeće gruntovno stanje.[3]

[1] Randa, Besitz 3. izd. § 5. i Unger, Ger.-Ztg. 1868. broj 25 kažu, da se prekomjerno razširuje pojam o posjedu, ako se uporavlja takodjer na faktičnost knjižnog upisa, koji imade svoje posebne učinke bez da su ovi uvjetovani od pojma o posjedu.

[2] Svatko koji je stekao publica fide stvarno pravo, mora se bezuvjetno štititi, „hat das Recht unmittelbar formell und materiell erworben" (Unger), ako i nije auktor bio u pravu.

[3] Ogonovski, l. c.: „Das Wesen der publica fides ... bringt es mit sich, dass auch der blossen Thatsächlikeit eines apparirenden Eigenthumsverhältnisses ein eminenter unter der öffentlichen Garantie gestellter Schutz zugetheilt werden muss.... Nur unter Intervention der Tabularbehörden sind Aenderungen bestehender Tabularzustände möglich und wirksam, hier aber begründen sie schon ein Verfahren de jure, nicht de facto; und praktisch kann somit der Satz aufgestellt werden: dass ein possessorischer Schutz des Tabularbesitzes als überflüssig ganz wegfällt". Burckhard, l. c. str. 470: „Jede eigenmächtige Störung des bücherlichen Besitzes soll durch die Führung der öffentlichen Bücher durch die Gerichte ausgeschlossen sein, der Tabularbesitz kann nicht anders beseitigt werden als durch richterliche Entscheidung und Verfügung.

Digitized by Google

Posesorna zaštita prikazuje se jednako kod tabularnoga kao i kod naturalnoga posjeda; zaštita posjeda može u obće ipak postojati, bez da je potrebno da se iztakne u obliku posesornih interdikta, kao na pr. u haereditatis petitio kod nasljednika pro haereditate jacente.

Tako je i glede tužbe Publicianae, koja se temelji na relativno bolje kvalificiranom posjedu naspram slabijem naslovu posjeda (§ 372. o. g. z.). Ako je posjed — sve jedno da li fižični ili tabularni posjed — istinit i zakonit, tad je on sposoban za spomenutu tužbu.[1] Ako su im naslovi jednaki, tad nadjača probitak publiciteta, dakle tabularni posjed (§ 440. o. g. z.).

Kad bi htjeli značenje „zakonitoga" posjeda uzeti za § 321. i 322. o. g. z. u smislu onom, u kojem smatra § 316. o. g. z.,[2] te bi se držali riečih §-a 373. o. g. z., po kojem pripada actio Publiciana samo zakonitom posjedniku: tad bi mogli pače reći, da ova tužba samo tabularnom posjedniku pristoji.[3] Tabularni je posjednik nadalje ovlašten podići takodjer i tužbu na obranu prava služnosti, jer u tu svrhu nije mu po §-u 523 o g. z. potrebno dokazati fizični posjed, već samo, da je zadobio služnost ili bar posjed njezin kao stvarnoga prava. Ovo stečenje služnosti pako dokazuje se upravo upisom služnosti na služećem dobru i upisom tabularnog posjednika na gospodujućem dobru.

[1] Randa, l. c. str. 158: „Faktični (fizički) i tabularni posjednik može tužiti ne samo proti faktičnom već takodjer proti tabularnom posjedniku a onaj dobije, koj ima jači naslov".

[2] Tako Helm u Heimerl-ovu Magazin für Rechts- u. Staats-Wissenschaft, XIII. str. 354. — Pawlowitz, u Haimerlovu Oesterr. Vierteljahresschrift, IX. str. 306. — Krainz u Ger.-Zeitung 1868. — Obratno Unger l. c., — Ogonovski, l. c. br. 89: „Die Eintragung kann denn wohl auch im Grunde eines putativen (nicht giltigen anfechtbaren) Titels erfolgen und somit ist denn auch nicht im mindesten ein jeder Tabularbesitz an und für sich als rechtmässig im techn. Sinne d. W zu bezeichnen.

[3] Pawlowicz u Haimerlovu Vierteljahresschrift IX. str. 308: „Ja gerade diese (aus dem vermutheten Eigenthum nach § 372) und keine andere Klage ist es, mittelst welcher in der Regel der Tabularbesitzer vor Ablauf der Widerspruchzeit (§ 1467) gegen den physischen Besitzer derselben Sache oder desselben Rechtes aufzutreten hat."

Digitized by Google

U zaštitu svoga vlastničtva ovlašten je tabularni posjednik napose po §-u 340—342 o. g. z. i na pravna sredstva proti gradjenju, pače, ako bi sudačka pomoć prekasno došla, služiti se pravednom obranom, jer ako je po §-u 2 slovo g. kazn. zakona dozvoljeno odbiti protupravni napadaj od drugih, tim većma može to učiniti tabularni posjednik u zaštitu svoga prava. Ako bi tko na pr. vrt tabularnoga posjednika htjeo pretvoriti u oranicu, to može tada ovaj, ako i nije jošter u fizičnom posjedu vrta, svakako služiti se pravom nuždne obrane.

Ako konstruiramo pojam posjeda u pravom shvaćanju po Iheringovoj teoriji, a ne neopravdano prema „dnošaju faktične (fizične) vlasti", tad moramo smatrati i tabularni posjed kao posjed, a tabularnu dosjelost kao pravu dosjelost, bez da njoj za podlogu služi fizični posjed.

Tabularna dosjelost u gradjanskom zakoniku počiva u jezgri na starom českom pravu. Temeljno načelo ovoga prava bilo je, da štogod bje upisano u zemljišnih knjigah, imalo je nakon minulih 3 godina i 18 mjeseci biti obezbjedjeno proti svakomu prigovoru. Samo unutar ovog vremena mogao se je učiniti prigovor („odpor") kod zemljištne oblasti, i tko toga ne učini, nosi štetu.[1]

Temelj za stečenje bio je s jedne strane u upisu, a s druge strane u propustu prigovora, — u zamučanju („promlčeni"). Ta ustanova prešla je u zemalj. red od g. 1627. lit. O. 19, P. 21, 14, i u Nov. decl. H. 1, gdje je sadržano i prvotno načelo: gruntovni upis: „possessio muss sein — publica, dass nämlich der Possessor selbiges durch die Landtafel erblich gehabt und damit besessen". U ovom obliku prešlo je tabularno zamučanje u zakonik galički, a iz ovoga u obći gradj. zakonik, koji o tom razpravlja u §§ 1467.

[1] Burckhard, l c. str. 447: „Die Verschweigung geht zunächst von der Person des wahrhaft Berechtigten aus, der sein Recht durch eine gewisse Zeit nicht ausübt (sich dessen „verschweigt"), was zur Folge hat, dass die thatsächliche Position eines Dritten rechtlich unangreifbar und hiemit selbst zum Rechte wird".

Digitized by Google

i 1469., u nauci o dosjelosti, te nazivlje to zamučanje naprosto dosjelošću.[1]

Ovaj povjestni razvoj dokazuje podjedno, da za tabularnu dosjelost po §-u 1467. i 1469. nipošto nije od potrebe, da bude tabularni posjednik istodobno i fizični posjednik.[2] Ova dosjelost pače nastupa i onda, kada ne dostaje uvjeta niti za redovitu (§ 1461.) niti za izvanrednu dosielost (§ 1477.).[3] U §-u 1477. veli se: „Glede stvarih nepokretnih dosjelošću pribavlja onaj (dakle u obće bez razlike, da li je on podjedno fizični posjednik ili ne), na čije su ime te stvari upisane (dakle svaki upisani) u javnih knjigah, nakon tri godine puno pravo proti svakomu prigovoru.[4] Dokle se pruža dosjelost, prosudjuje se polak posjeda uknjiženog (dakle polag tabularnog stanja, a ne polag fizičnog posjeda).[5] To podkriepljuju i ustanove §-â 148—154. grunt. reda.

---

[1] Randa u „Zeitschrift für offentl. und Privatrecht" od Grünhuta, VI. str. 81. — Sravni Randa Tabularersitzung u Not. Zeit. 1881 br. 50. — Burckhard, l. c. str. 476: „Und in der That schon ein Blick auf das Rechtsinstitut der Verschweigung und der Bedeutung, welche selbes in den Landtafel- und Grundbuchs-Patenten gewonnen hat, zeigt sofort, dass die §§ 1467., 1469. wohl von der Ersitzung sprechen, jedoch die Verschweigung behandeln".

[2] Burckhard str. 477: „Der Erwerb zufolge Verschweigung erfolgt ganz unabhängig von physichen Besitze auf Grund des blossen Eingetragenseins, des Tabularbesitzes".

[3] Unger, System d. oest. allg. Privatrechts, II str. 285. op. 109; — Winiwarter, Oest. bürg. Recht, V. str. 178; — Nippel, Erl. d. allg. bürg. Gesetzbuches, IX. str. 37; — Stubenrauch, Commentar II. str. 827; — Randa, N. Z. 1881. br. 298; Kirchstetter, Commentar str. 687 op. 1.: — Burckhard, l. c str. 478. — Tako i praksa. Sravni riešenje vrh. suda u Beču od 2. stud. 1887 broj 11823 u Ger. Zeit. 1888 br. 2.

[4] Winiwarter u Pratobevera Materialien 1824. kaže: „gegen allen Widerspruch" des § 1467 habe die Bedeutung (eine von selbst verständliche), dass nach vollendeter Ersitzung es keiner neuen Einverleibung des Tabularbesitzes bedarf und dass das Recht derselben nicht nur gegen den vorigen Besitzer, sondern auch gegen jeden Dritten erworben ist".

[5] Füger-Rechtborn, Systematische Darstellung der Rechtswirkungen der Einträge in die öffentlichen Bücher, str. 194; — Burckhard, l. c. str. 480, op. 23: „Die Grenzen der Ersitzung werden nur nach dem Masse des eingetragenen Besitzes beurtheilt werden, es kommt somit nicht auf physischen Besitz an".

Digitized by Google

Na mjesto fizičkog posjeda dovoljna je uknjižba, dovoljan je tabularni posjed. Pa ako je po §-u 1460 o. g. z. za dosjelost potreban posjed[1] (§ 309.), to je nedvojbeno, da zakon kod nekretnina u pravilu (§ 321. i 322) samo uknjiženog smatra posjednikom.[2] Kao uvjet dosjelosti navadja § 1460. takodjer i istinitost posjeda. Taj uvjet pako nema kod tabularnoga posjeda nikakove vriednosti, jer se samo kod fizičnoga posjeda može pomisliti stečenje: vi, clam, precario.[3]

Pošteni posjed je negativni zahtjev za tabularnu dosjelost, jer posjednik ne mora dokazati bona fides, već ima protivnik posvjedočiti mala fides.

Burckhard pače veli: „Der behördliche Eintragungsact deckt mit trübem Schleier in gleicher Weise die Requisite der Rechtmässigkeit und der Echtheit (marg. rubr. § 431), die Redlichkeit acceptirte man stillschweigend auch für die Tabularersitzung, bei der sie ja in dem Institute der publica fides, welches das ganze Buchwesen beherrscht, einem vollständig sachgemässen Anknüpfungspunct fand, und an die Stelle des Erfordernisses des physischen Besitzes trat das Requisit des Eingetragenseins des Tabularbesitzes".

---

[1] Sravni gori opazku 1. na str. 446. — Burckhard, l. c. str. 478: „Das Wort Besitz erfreut sich einer mehrfachen Bedeutung resp. eines mehrfachen Gebrauches und wird in den §§ 321, 322 a. b. G. selbst die Position des Eingetragenen (der Tabularbesitz) rechtmässiger Besitz, Besitzrecht genannt". —

Randa u Haimerlovu oesterr. Vierteljahresschrift, VII. str. 260. „Die massgebende Begriffsbestimmung des § 309 des G. B. ist offenbar auf den Tabularbesitz nicht anwendbar. Der Tabularbesitz ist keine faktische Herrschaft über die Sache mit dem Eigenthumswillen; — er ist vielmehr blos der allerdings auch faktische Zustand des Eingetragenseins in die öffentlichen Bücher".

[2] Pratobevera, Materialien sv. VIII. str. 320 opazuje: „Professor Winiwarter nennt den ingrossirten Besitz den formellen, als eine Species des Civilbesitzes, im Gegensatze des Naturalbesitzes, und bemerkt treffend, dass der Ausdruck: „rechtmässiger Besitz" im § 321 und ebenso im § 441 nur soviel, als gesetzmässiger, formeller (Civil) Besitz bedeute. Wenn man diese Begriffe nicht festhält, so verkennt und missdeutet man das Wesen der Tabularinstitute."

[3] Randa, Besitz, 3 izd., § 5. — Sasvim tim označuju tumačitelji gr. zakona istinitost kao uvjet takodjer za tabularni posjed. Kirchstetter u svom tumaču nejasno se očituje.

Digitized by Google

Dosjelost se neima ravnati prema pitanju o posjedu, već obratno imade se pitanje o posjedu ravnati prema dosjelosti. Da li postoji posjed u pravnom smislu, poznaje se po njegovih pravnih učincih.[1]

Gori je rečeno, da je tabularni posjed sa fizičnim posjedom uzporedjena vrst obćenitog pojma o posjedu, da posjed najme sačinjava takodjer faktični upis koje osobe u javnih knjigah kao stvarno ovlaštene.

Ali jer može fizični posjed takodjer na tabularnih objektih biti, i jer je na ovih tabularni posjed takodjer kao posjed priznat, to bi se moglo u tom nazrievati neki suraz prava, koji mora izbjegavati objektivno pravo. Nu objektivna podloga obijuh istovrstnih pravnih odnošaja je različita, i to: s jedne strane objekt kano fizični objekt, a s druge strane objekt kao tabularni objekt. Kolizija obajuh pravnih odnošaja nestaje zamjenitim ograničenjem njihovog sadržaja i njihovog djelovanja.

Fizički posjed ima svoju redovitu zaštitu u interdiktih i kvalificira se u svojem stanovitom juridičkom svojstvu za dosjelost, pri čem ga podupire takodjer petitorno pravno sredstvo Publicianae. Sve to biva bez povrede pravnog tabularnog stanja, bez da je na tom osnivajuća se publica fides povriedjena.

Ova publica fides stvorena je samo u interesu pravnih odnošaja, a ne takodjer u interesu čisto faktičnih odnošaja; s toga nipošto ne može nastati kolizija onih pravnih odnošaja sa naravskimi odnošaji objekta, u koliko imadu ovi za temelj samo faktično pitanje, samo faktične momente, — dakle niti sa posesornom zaštitom naturalnoga posjeda. Naturalni posjednik štiti se takodjer posesorno proti svakomu tabularnomu ovlašteniku, pa i proti tabularnomu posjedniku.

U koliko bi pako dosjelost, temeljeća se na fizičnom posjedu, u svojem pravnom učinku došla u koliziju sa pouzdanjem u javne knjige, bila bi nemoćna proti tabularnom

---

[1] Zrodłowski: Untersuchungen str. 69.

Digitized by Google

posjedniku — kao singularnom nasljedniku u dobroj vjeri — jer osobno pravo koje je stečeno dosjelošću, ne može biti na uštrb onomu, koj je, oslanjajuć se na javne knjige, pribavio sebi kakovu stvar ili pravo (§ 1500.).[1]

Ograničenje osobne slobode po kaznenom postupniku od 17. svibnja 1875. osobitim obzirom na predizvide i iztragu.

*Piše **Franjo Haladi.***

(Svršetak).

Ti prigovori glase:

1) Zakon nije odredio nuždno povedenje iztrage kod odredbe iztražnoga zatvora; s toga je u tom slučaju povedenje iztrage samo fakultativno (§ 84.)

[1] Polag Rande, l. c. mogu prema okolnostim postojati uzporedo „tabularno zamučanje (tabularna zastara)“ i fizična dosjelost. Prednost ima onaj, koj je dosielost prije stekao. — Unger, System, II. str. 285, op. 108: „Bei dem s. g. Tabularbesitz besteht die Qualification in dem Eingetragensein in die öffentlichen Bücher, und dieser factische Zustand zieht wichtige rechtliche Folgen nach sich (§ 322). Von diesem Standpunkte aus lösen sich alle Fragen mit Leichtigkeit und von einer begrifflichen Collision des Tabularbesitzes mit dem s. g. Naturalbesitz kann selbstverständlich nicht weiter die Rede sein: beide bestehen mit eigenthümlichen Wirkungen nebeneinander“. — Dr. R. Nowak, Ger. Zeitung, 1875. str. 336. op.: „Stellt man den Satz apodictisch hin, dass an dem Tabularkörper keine dinglichen Rechtsverhältnisse existiren, welche nicht aus dem öffentlichen Buche appariren, so wird man an der Hand des § 440 a. b. G. B. allerdings immer den Tabulareigenthümer schützen. Wir haben jedoch den § 1500 a. b. G. B. stets seinem strengen Wortlaute nach verstanden, das heisst, dass di Naturalersitzung nur gegen Denjenigen nicht geltend gemacht werden kann, welcher im Vertrauen auf die öffentlichen Bücher allein das Gut erwarb, und damit stimmt auch unseres Wissens die Praksis der obersten Judicatur überein, indem eben das formelle Buchrecht nicht weiter reichen soll, als es die publica fides erheischt.“ — Ogonowski, Ger. Zeitung 1875, br. 85: „Die regelmässige Wirkung der Ersitzung — das absolute Eigenthumsrecht wird dem Usucapienten nur insoferne vereitelt, als es den publica fide handelnden Singularsuccessoren des Tabularsauctors, gegen welchen die Ersitzung zu Stande kam, nicht zum Nachtheile gereichen darf (§ 1500 b. G.) und also nur insoferne wirkungslos bleibt“.

Digitized by Google

2) Izim slučajeva u §-u 187. navedenih vlastan je sudac iztražitelj i bez kakova posebna predloga državnog odvjetnika po §-u 170. iztražni zatvor odrediti.
3) Terninologija kaznenoga postupnika glede oznake „okrivljeni", „iztraga" te „iztražni zatvor", jest tako nestalna, da se gledom na istu nemože sa stalnošću uzeti, što se baš pod izrazom „okrivljeni", „iztraga", „iztražni zatvor" razumjevati ima.
4) Iz ustanove §-a 83. in fine: . . . „sudac iztražitelj ima obustaviti predizvide i okrivljenika, ako je možebit zatvoren, pustiti na slobodu, — sliedi, da sudac iztražitelj i bez predloga za povedenje iztrage može odrediti zatvor, a taj može gledom na ustanovu §-a 170. biti samo iztražni zatvor.
5) Iztražni sudac imade gledom na na imperativnu ustanovu §-a 171 svakako odrediti iztražni zatvor, kada se radi o zločinstvu, za koje se po zakonu izreći ima kazan smrti ili tamnica barem na 10 godina.
6) Provedbena naredba kaznenomu postupniku, koja se imade smatrati sastojbinom a i donjekle autentičnim tumačem samoga zakona u §-u 23. veli: „isto tako ima se načelnik suda brinuti, da što više prikrati iztražni zatvor, odredjen proti osobi, koja se po §-u 39. st. 3. k. p. ima smatrati, okrivljenikom, bez da je proti njoj iztraga povedena odnosno predana obtužnica". Od tuda sliedi, da se i ne „okrivljeni" (u užem smislu §-a 39. st. 1. k. p.) u iztražni zatvor staviti može.

Ad 1. Ne smije se iz zakona iztrgnuti pojedina ustanova i samostalno razmatrati, već ju valja kao dio cielog organizma prosuditi.

Ne valja § 84. motriti samog za sebe, jer je isti u odsjeku „o povedenju iztrage", već ga valja dovesti u sklad s odsjekom, koji govori „ob uredjenju iztražnoga zatvora". Valjano shvaćanje toga pitanja ovisi o uvaženju načela, na kojih se oba ta odsjeka osnivaju.

Digitized by Google

Već je iztaknuta svrha iztražnoga zatvora, po kojoj se isti prikazuje kao sredstvo provedenja iztrage i osiguranja osobe okrivljenikove za ovrhu kazni (§ 174.).

Da iztražni zatvor ovoj svrhi služiti može, predpostavlja se, da iztraga existira. Što će biti — ako se prije povedene iztrage iztražni zatvor odredi — ako u obće državni odvjetnik takov predlog ne stavi? Ako iztraga povedena ne bude? Što će biti, ako okrivljeni proti odredjenom iztražnom zatvoru traži, da komora to pitanje rieši? Hoće li ova moći prije, nego sa strane državnog odvjetnika sasluša okrivljenje, taj spor riešiti.

Ako je već za preslušanje poput okrivljenog (§ 39. st. 1.) nuždan odnosni predlog (§ 85. k. p.), to je nedvojbeno za odredjenje iztražnoga zatvora isti takodjer nuždan, jer je i jedno i drugo iztražno djelo, samo što je potonje s težkimi posljedicami po okrivljenika, kojemu se osobna sloboda uzima, skopčano.

Kad bi protivni nazor stajao, tada u obće ne bi bilo razlike izmedju pritvora i iztražnoga zatvora, pa bi se i u predizvidih iztražni zatvor odrediti mogao. A čime bi tada zajamčena bila osobna sloboda gradjana i na što onda one razne ustanove o rokovih, koji se obdržavati imadu, kada je osoba u pritvoru?

Držim, da protivnici ovdje zastupanog mnienja netom iztaknute posljedice, nebi kao zakonite odobrili.

U ostalom ne smije se zaboraviti, da po načelih novoga kaznenoga postupnika okrivljeni nigda ne može biti sredstvom sakupljanja razloga sumnje.

Ad 2. Iz ustanove §-a 187. sliedi, da je iztražni sudac ne samo vlastan nego i obvezan, čim je po sudu odredjena sigurnost dana, dotično čim je minuo rok za koluzijoni zatvor od 2 odnosno 3 mjeseca, — sam bez bud ikakve privole državnog odvjetnika iztražni zatvor dokinuti.

U svih ostalih slučajevih može se pravomoćno odredjeni iztražni zatvor dokinuti tek privolom drž. odvjetnika.

Digitized by Google

Nastaje pitanje, kada se iztražni zatvor imade smatrati odredjenim, a iztraga povedenom (ma i nepravomoćno)?

Tamo, gdje nastaje spor izmedju sudca iztražitelja i okrivljenika, izmedju prvog i državnog odvjetnika, izriče u stvari meritornu odluku sud (§ 12.). Dok ovaj svoju ne reče, ne može se kazati, da je u predležećem slučaju odredba učinjena, iztraga povedena ili iztražni zatvor odredjen, jer se je našao odpor sa strane faktora, na to ovlaštenog.

Nalazi li se okrivljeni u tom času u zatvoru — dopraćen ili stavljen u isti na nalog sudca, — to je taj zatvor do riešenja suda samo pritvor.

Dosljedno ovomu nazoru navadja § 105., da okrivljenom pristoji pravo pritužbe na banski stol proti „odluci suda“, kojom se „odredjuje“ zatvor, a ne veli se tu: proti odluci, kojom je po iztražnom sudcu odredjeni iztražni zatvor potvrdjen, — nadalje, da isto pravo pripada i državnomu odvjetniku proti takovim odredbam suda, kojimi se predlog na „povedenje iztrage odbija“.

Čim sada naveden nazor stoji, tada je izpravan zaključak, da pritužba državnog odvjetnika — bila ona i neodvlačna — proti odluci suda, kojom se njegovom zahtjevu — predlogu — na odredjenje iztražnoga zatvora ne udovoljuje, ne ima odgodne moći, ter da se pritvoreni okrivljenik imade smjesta iz zatvora (pritvora) pustiti (§ 170. u savezu s §-om 187.).

Razmotriv pravnu narav ustanova §-a 187., proći nam je na razlog gore pod 2) naveden.

Odredjenje iztražnoga zatvora bez povedene iztrage moglo bi se opravdavati temeljem ustanove stavke 1. §-a 82.: „Sudac iztražitelj preduzimlje, dok neima predloga državnoga odvjetnika, samo ona djela uredovna, koja nebi bilo moguće odgoditi, a da se ne naškodi cilju ili ne prekorači koj zakoniti rok“.

Pita se, je li taj slučaj ovdje nastao? Nije. Kada se okrivljeni jur nalazi u pritvoru, tada odredjenje iztražnog zatvora nije više neodgodivo, jer se osumnjičeni u zatvoru već

Digitized by Google

nalazi, a posljedak njegov jest isti, zvao se zatvor pritvorom ili iztražnim zatvorom, i osumnjičeni je u svakom slučaju u svojoj osobnoj slobodi ograničen.

Po odredbi istoga §-a 82. imat će iztražni sudac „o onom, što je poduzeo, ubaviestiti državnoga odvjetnika i čekati zatim njegov predlog". Stvar se dakle vraća u onaj isti stadij, gdje je bila u času, kada je iztražni zatvor bez predloga za povedenje iztrage odredjen.

Pospješno, kratkimi rokovi vezano uredovanje u postupku, gdje imade zatvorenika, ide u prvom redu za tim, da se neumjestno odredjeni zatvor dokine. Brzina uredovanja — prikazujuća se u tom, da se i ne čeka na predlog za povedenje iztrage, već bez istoga postupa — odgovara intensiji zakonodavca tek tada, kada je posljedkom iste povratak slobode zatvoreniku, a ne pretvor pritvora u iztražni zatvor.

Samo tada će iztražni sudac saslušati osumnjičenika — bez predloga državnoga odvjetnika za povedenje iztrage, kada će imati razloga držati, da je zatvor neumjestan i da će se sumnje prijave saslušanjem zatvorenika razpršiti i usljed toga zatvor dokinuti. Čim kot. sudcu i policiji pristoji pravo odpustiti u takovom slučaju osumnjičenoga iz zatvora, mora se ta ovlast i sudcu iztražitelju priznati (§ 168.).

U protivnom slučaju neće iztražni sudac niti saslušavati osumnjičenoga prije predloga državnoga odvjetnika, jer ovaj može, dobiv prijavu, istu s mjesta zavrći, pak se zatvorenik imade pustiti na slobodu. § 83.

Valjanom organizacijom koli sudova toli državnog odvjetničtva predvidjeno je, da potonje iztražnom sudcu može odmah predlog staviti u prešnih stvarih ili barem unutar roka od 3 dana.

Za nikoji zakon ne može se predpostavljati, da je nesmislen, već se razložnim tumačenjem ustanova istoga moraju omogućiti logičke dedukcije. Time će se gledom, na rečeno, rieč „odmah" § 170. morati shvatiti tako, da je iztražnom sudcu dozvoljeno prije odluke ob odredjenju iztražnoga zatvora pribaviti si uvjet za takovu odredbu: predlog na povedenje

Digitized by Google

iztrage, niti se može tvrditi, da sudac ne smije preslušavanja prekinuti u tu svrhu, jer da se je inače ogriešio o ustanovu spomenutog §-a 170. Takvo tumačenje bilo bi zaista bezrazložno.

Ovdje će nam izkusna praksa staviti sliedeće pitanje:

Iztražni sudac dobije predlog za povedenje iztrage uz odredjenje iztražnoga zatvora proti A-u radi zločina ubojstva. On izadje na lice mjesta, te obavljajuć iztragu uvidi, da je ne A. već B. temeljito osumnjičen radi istoga zločinstva i da je sumnjiv biega. Što će iztražni sudac učiniti, kada predloga za povedenje iztrage proti B-u ne ima, a bez povedenja iste iztražni zatvor odrediti ne može?

Na to pitanje bilo bi tek tada težko odgovoriti, kada § 166. (§ 170 u početku) sudcu iztražitelju nebi bio kao privremeno sredstvo dao vlast odredjenja predbježnog pritvora. On će dakle pritvor odrediti i o tom ubaviestiti državnog odvjetnika, da stavi predlog za povedenje iztrage, nakon česa nastaviti će se redovno postupak dalje (§ 82.).

Takovo uredovanje odgovara duhu zakona i netom gore razvijenim načelom, prema kojim je smisao rieči „odmah“ § 170. razložen, niti može nastati bud kakva šteta po kazneno pravosudje.

Ad 3. Držim, da se ne može poreći, da hrvatski kazneni postupnik razlikuje „osumnjičenika“ od „okrivljenika“, „predizvide“ od „iztrage“, „pritvor“ od „iztražnoga zatvora“; s druge strane opet valja priznati, da ta terminologija u zakonu dosljedno provedena nije, ali se od tuda jedva može stvoriti bud kakav argumenat za protivni nazor.

Da i nije izrične ustanove § 39. st. 1., te posebnih odsjeka u samom zakonu, koji skroz odieljeno razpravljaju o predizvidih i iztrazi te o pritvoru i iztražnom zatvoru, — morala bi se ista gledom na sustav kaznenoga postupnika sama po sebi razumjevati, jer je nedvojbeno razlika izmedju obće i posebne iztrage u istom najmarkantnije iztaknuta.

Tu je stvar valjane interpretacije zakona, da pronadje, koja se ustanova može uporabiti na osumnjičenika, a koja na

Digitized by Google

okrivljenika, niti se nedosljednost uporabe oznake „okrivljeni“ može upotrebit kao argumenat zadozvolu onakvog stalnog ograničenja osobne slobode, kakovim se „iztražni zatvor“ ukazuje.

Po starom kaznenom postupniku mogao je iztražni sudac i poslje preslušanja proti osumnjičeniku odrediti pritvor, a i bez povedenja iztrage iztražni zatvor; iztraga se je povela redovito tek nakon provedenih predizvida, kao zakonom propisana formalnost, proti kojoj je bilo jedva uputno po okrivljenika, da se prituži, ako je htio, da se iztraga što prije dovrši.

To je upravo bio najglavniji razlog borbe za promjenu takovog postupka, kojim je sloboda gradjana bila do skrajnosti u opasnosti; htjelo se je zakonom zajamčiti slobodu proti neopravdanim zatvorom; a da se to postigne, smatrala se je najboljim sredstvom ustanova, da se bez povedenja iztrage iztražni zatvor odrediti ne može, dočim se je trajanje pritvora ograničilo na što moguće kraći rok.

Za protivno shvaćanje htjelo bi se izrične ustanove zakona.

U tom pravcu poslužio se je kazneni postupnik njemačkoga carstva od 1. veljače 1878. izkustvom, stečenim na polju austrijskog kaznenog formalnog prava, ter je naročito dosljedno proveo i označio pojam osumnjičenika i okrivljenika; isti zakon presjekao je pitanje o povedenju iztrage u savezu s iztražnim zatvorom, ter isto razdielio. Po tom zakonu (§ 125.) može inokosni sudac (Amtsrichter, kod nas kotarski sudac) — nu samo ovaj, a nipošto i iztražni sudac, koji potonji je u obće od predizvida izključen, — izdati uhitnu zapovjed, dakle odrediti iztražni zatvor, i bez predloga za povedenje iztrage. Nu ni taj iztražni zatvor nije istovjetan s iztražnim zatvorom, koji odredjuje sudac iztražitelj, već po svojoj naravi odgovara našemu pritvoru, jer je vremenito ograničen.

§ 126. bo odredjuje, da kot. sudac imade taj zatvor dokinuti, ako to predloži državni odvjetnik, ili ako ovaj ne podigne javne tužbe za 1 tjedan iza uhićenja, ter ako nadležni

Digitized by Google

sudac ne odredi, da zatvor ima i dalje trajati; ne dostaje li za podignuće javne tužbe rok od 1 tjedna, može državni odvjetnik od kotarskoga sudca zatražiti produljenje istoga za daljni tjedan, a ako se radi o zločinstvu ili prestupku, tada i za dalnja 2 tjedna.

Tu je dakle izrično ustanovljen kratak rok od 1 tjedna eventualno najdulje od 4 tjedna, tečajem kojega se ima predlog za povedenje iztrage staviti (odnosno obtužba predati), ili će okrivljeni biti ureda radi pušten na slobodu.

Naravno je, da kot. sudac njemački može izdati i dovedbenu zapovjed, pak ako iza preslušanja nadje, da zatvor valja produljiti, izdati će uhitnu zapovjed.

Tako je njemački postupnik to pitanje riešio, te izbjegao gore iztaknutim pitanjem, što je dokazom, da se protivni nazor, da bi i bez izrične ustanove zakona netom spomenuti postupak dozvoljen bio, — opravdati nemože.

Ad 4. Taj razlog stajao bi tek tada, kad nebi po §-u 170. stizale u uzište sudbenoga stola osobe, na zapovjed i mimo zapovjedi iztražnoga sudca.

Taj argumenat govori upravo za gore zastupano mnienje, da iztražni sudac neima prije predloga na povedenje iztrage ni saslušavati pritvorenika, jer će ga morati i bez saslušanja pustiti na slobodu, čim državni odvjetnik ne predloži povedenja iztrage. Zatvor, koj se tu dokida, nije iztražni, već pritvor.

Ad 5. Narav stanovitih kažnjivih čina, za koje po zakonu izreći valja kazan smrti ili barem 10-godišnju tamnicu, opravdava neodvlačnu odredbu za osiguranje osobe onoga, na kojemu je sumnja radi tako težkoga zločina. Čim ova predleži, zakon predmjeva, da gledom na težinu zločina, uviek predleži razlog zatvora i to ne tek prolazno, već stalno; s toga zakon odredje i stalnu mjeru osiguranja osobe okrivljenikove: iztražni zatvor.

Tu dakle mora iztražni sudac odmah izdati uhitnicu, a ne može se tek predhodno poslužiti — kao u inih slučajevih dovedbenom zapovjedi.

Digitized by Google

Da iztražni sudac za to „uhićenje" mora imati obće nuždne predpostave, to sliedi iz obćenitih načela o tom u kaznenom postupniku izraženih.

Ne ima se dakle ta ustanova kazn. postupnika razumjevati tako, kao da bi se tu iztražni zatvor odredjivao bez predloga za povedenje iztrage, već se ta ustanova ima shvatiti u savezu i prispodobi sa dovedbenom zapovedi, koje je narav privremena. Da je tomu tako, najboljim je dokazom i ta okolnost, da se dovedbena i uhitna zapovjed spominju u istom §-u 166.

Iz navedenih razloga držim, da je izpravan pravni nazor, da i u ovom slučaju uhitnicu može izdati samo „iztražni sudac" a nikada kot. sudac (neposredno).

Ad 6. Ne ima sumnje, da bi taj razlog bio najmoćniji za zastupano protivno mnienje, kad bi stojalo, da je provedbena naredba sastojbinom i autentičnim tumačem samoga zakona. Nu to ne stoji. Nepreporno je, da se zakon autentično tumači samo zakonom, a inače ga valja po ustanovah njegovih shvatiti i tumačiti.

Istina je, ta naredba je dokazom, da je sastavitelj iste bio protivnoga našemu mnienju, te da je radio pod neposrednim utiskom staroga kaznenoga postupnika; nu s toga jedinoga razloga — jer držimo, da nam je pošlo za rukom ostale pobiti — nije dopustivo prevrnuti načela samim zakonom ustanovljena.

Tek kada bi se dokazati moglo, da je ustanova §-a 23. provedbenoga naputka posvema u skladu sa samim zakonom, tada bi ista bila odlučna, nu scienim, da to nije uspjelo. —

Što držimo ob iztražnom zatvoru u prekršajnom postupku, razloženo je jur gore.

Na ovom mjestu moglo bi se kao argumenat proti nami navesti, da se u slučaju dozvoljene obnove kaznenoga postupnika može iztražni zatvor odrediti bez povedenja iztrage.

Razmotrimo malo to pitanje.

Iztraga može se dovršiti time:

Digitized by Google

1) da se je proti „stanovitoj osobi“ postupak
a) obustavio,
b) obtužnica odbila, ili što se je
c) od iste odustalo prije glavne razprave, ili
2) da je dotična osoba pravomoćno:
d) odriešena, odnosno
e) osudjena.

U svih tih slučajevih bila je „tužba“ (u širem smislu) podignuta, te se zaključkom suda obnova kaznenoga postupka dozvoliti može.

U slučajevih a—d nalazit će se okrivljeni na slobodi, a u slučaju e) može se na slobodi nalaziti, u koliko kazan nastupio nije.

Državni odvjetnik može uz predlog, da se kazneni postupak obnovi, predložiti, da se okrivljeni stavi u iztražni zatvor. Kako će se iztražni sudac prema tom predlogu ponieti?

Već su gore navedeni obći uvjeti za odredjenje iztražnoga zatvora. Sve to vriedi i ovdje.

Glavni preduvjet za iztražni zatvor jest, da bude proti stanovitoj osobi iztraga povedena.

Zaključkom, kojim se obnova kaznenoga postupka dopušta, vraća se stvar u stanje prediztrage (Voruntersuchung), dakle u stadij, u kojem je iztraga jur povedena bila, pak se neima ponovno povadjati.

Po tom je potrebno za odredbu iztražnoga zatvora, da bude prije toga izrečen obnovni zaključak. Da državni odvjetnik uzmogne takav zaključak izposlovati, morat će sudu doprinieti „takva nova sredstva dokazna, koja su k a d r a d o k a z a t i k r i v n j u obtuženikovu,“ dakle više nego li je nuždno za povedenje iztrage.

Tad, kada se ta nova dokazala izvide, moći će se obnovni zaključak stvoriti.

Pošto kod obnovnog postupka glede zatvora ne imamo posebnih ustanova, prirodno je, da se moraju obdržavati obćeniti propisi o tom, tim više, kad sam zakon na iste upućuje, **§ 302. stav. 2.**

Digitized by Google

Iz navedenoga sliedi, da se tu iztražni zatvor ne odredjuje bez povedene iztrage, jer je takva jur povedena, te se obnovnim zaključkom pravna moć njena opet uzkrisuje.

Rješitba kr. banskoga stola od 7. veljače 1883. br. 2403 stoji stanovištu po nama zastupanom, da redovitom iztražnom zatvoru, ako iztraga povedena nije, po §-u 171. mjesta neima, ter je po tom našoj kriminalnoj praksi po višem sudištu dana valjana direktiva.

Iz do sada navedenoga sliedi, da državni odvjetnik sudcu iztražitelju ne može predložiti, da proti osumnjičeniku odredi pritvor, kako to može kot. sudcu; već mu valja staviti predlog na povedenje iztrage, uz odredjenje iztražnoga zatvora.

Ovo pitanje u kaznenoj literaturi — na koliko je meni pristupna bila — nije preporno, niti se kao takvo razpravlja; ali se težnja onih, koji bi željeli pritvor imati i ondje, gdje sudac iztražitelj ima iztragu voditi, — ukazuje u slici tvrdnje, da iztražnom zatvoru imade mjesta i bez povedenja iztrage.

Po izričnoj ustanovi §-a 82. imade državni odvjetnik, ako je tko u zatvor metnut, najkasnije za tri dana, pošto mu prispiju predizvidi, ili riešiti zatvorenika od progona, ili predati sudcu iztražitelju svoje predloge u pogledu osobe i postupka.

Gledom na to, stoji po nama gore iztaknuti pravni nazor, da trajanje pritvora neizvjestnim biti ne može, te da državni odvjetnik nije vlastan u slučaju, kad se radi o zatvoreniku, putem kot. suda nastaviti izvide, te iste nadopuniti dati, a do toga ne izjaviti se o slobodi pritvorenika. Kada bi državni odvjetnik tako postupati mogao, tada bi se pritvor mogao daleko preko roka §-a 82. na neizvjestno vrieme produljiti, što bi se skroz protivilo uzakonjenim načelom u pogledu ograničenja osobne slobode.

§ 83. k. p. istina daje državnom odvjetniku u obće pravo, da predizvide popuniti dade, nu u slučaju zatvora odredio je posebnu ustanovu, najme da se tada imade predati iztražnom sudcu predlog i u pogledu osobe i postupka, a to nije

Digitized by Google

drugimi riečmi ino, van odredba zakona na povedenje iztrage i temeljem iste na odredjenje iztražnoga zatvora. Tu prestaju izvidi, jer su svoju svrhu polučili: ustanovljen je savez izmedju čina i stanovite osobe. Državni odvjetnik će tom prigodom moći staviti i predlog glede popunjenja iztrage.[1]

Tako postupa državni odvjetnik, kada radi prema duhu kaznenoga postupnika; kraj sdušnog uredovanja istog ne može nastati pitanje: a što će biti, ako državni odvjetnik kotarskomu sudcu ipak stavi predlog za nadopunjenje preizvida, ne očitujuć se pri tom o zatvoru osumnjičenog, ili odredjujuć izrično, da osumnjičeni ostane u pritvoru do dalnje njegove izjave?

Proti tomu daje liek ustanova §-a 169. k. p., po kojem može osumnjičeni tražiti predvedenje pred sudca iztražitelja, gdje se pitanje zatvora mora konačno riešiti; s druge strane mora se takav predlog državnog odvjetnika smatrati zatezanjem postupka, u kojem slučaju sam zakon sudca upućuje (§ 82. in fine) na ustanovu §-a 24. st. 2.

Ini postupak ne bi se mogao opravdati, napose ne, da se samo sbog toga što državni odvjetnik ne obdržaje zakonske rokove (koji u ostalom ovdje nisu zaporni) i što stavlja ovakove protuzakonite predloge, — osumnjičeni pusti na slobodu, čime bi prečesto puta kazneno-pravni interes štetovati mogao.

U praksi se često dogadja, da ili državni odvjetnik ili branitelj tečajem glavne razprave ili neposredno iza proglašene nepravomoćne osude predloži, da se proti okrivljenom odredi iztražni zatvor, odnosno da bude pušten na slobodu.

Ne ima dvojbe, da se iztražni zatvor može, predleže li za to uvjeti — odrediti, a isto tako i dokinuti ne samo za vrieme iztrage, već i nakon dovršenja iste. Samo je pitanje, tko je zvan osobitu pazku imati nad tim, i tko će tu uredovati?

---

[1] Mayer: II. str. 657. i sl.

Digitized by Google

Za vrieme iztrage nedvojbeno sudac iztražitelj. A kako dalje? Nije li njegovo uredovanje dovršenom iztragom i predanom obtužnicom dovršeno?

Načelo je, da iztražni sudac u prvom redu ima prosudjivati, da li su nastali uvjeti za odredjenje odnosno dokinuće zatvora. On o tom u prvom redu razsudjuje i poslje predane obtužnice, § 199., kojom se predlaže odredjenje iztražnoga zatvora; on i poslje obtužnice ostaje iztražni sudac u tom slučaju, pak se njemu dostavljaju i svi daljni spisi, on ih riešava, što je sasvim prirodno, jer je on o sadržaju iztrage upućen.

S toga je dozvoljen zaključak, da presudni senat takve predloge u pretres uzimati neima, već je ima ustupiti sudcu iztražitelju. Kad to nebi stajalo, izgubio bi okrivljeni pritužbu na komoru, jer bi presudni senat samo kao komora (§ 12.) to pitanje riešiti mogao.

Toga nazora drži se pravilno i sudbena praksa, barem je meni poznato, da sudbeni stol u Zagrebu tako postupa.

Kada će se u postupku na subsidijarnu tužbu moći odrediti iztražni zatvor?

Tu vriede obćenite ustanove: treba da su nastali uvjeti za zatvor i da je povedena iztraga.

U tom postupku odredjeni iztražni zatvor može iztražni sudac i bez privole privatnoga tužitelja dokinuti; ovomu pristoji proti toj odredbi pritužba, nu ne s obustavnom moći, ma da je i neodvlačno prijavljena. Tu dakle ne vriede ustanove §-a 187. Po §-u 37. t. 2. ne pristoji privatnom učestniku — kada radi kao tužitelj — proti odredbi komore u pogledu zatvora pritužba.

Najobćenitiji uvjet za iztražni zatvor jest, da se iztraga vodi, čim se ova obustavi, imade iztražni zatvor prestati i dokinut biti.

Iztraga se obustavlja po §-u 100. k. p.:

1) odredbom sudca iztražitelja čim ovlašteni tužitelj:

Digitized by Google

a) uzme natrag svoje zahtjevanje, da se dotičnik progoniti imade od strane kaznenoga suda, ili čim

b) predloži, neka se iztraga obustavi, odnosno izjavi, da ne nalazi razloga dalnjemu sudbenomu progonjenju (§ 103.);

2) zaključkom suda prve molbe u riešenju predloga sudca iztražitelja, ili pritužbe okrivljenoga proti povedenju iztrage, to sve tada, ako nastanu uvjeti u IV. odsjeku ovoga članka navedeni.

Ovamo spada i slučaj, ako tužitelj prije nego pričme glavna razprava, odustane od obtužbe, § 218.

3) Zaključkom suda druge molbe, kad ona, riešavajuć prigovore proti obtužnici, § 102., izriče, da obtužbi ne ima mjesta i da se postupak obustavlja, § 204. toč. 4.[1]

Osim navedenoga poznavaju moderni kazneni postupnici dokinuće iztražnoga zatvora uz jamčevinu.

Ta ustanova kaznenoga postupnika osniva se na načelu, da svako blaže sredstvo, koje je kadro zajamčiti stavljenje okrivljenika pred sud, ima prednost pred iztražnim zatvorom. Time je oprovrgnut prigovor onih, koji vele, da je jamstvo nepravedno, jer stvara privilegij za imućne.

Bitnost jamstva sastoji u tom, da se okrivljeni ili treći tko podlaže stanovitoj imovinskoj šteti za slučaj, da se okrivljeni otimlje iztrazi ili ovrhi kazne slobode. To je cautio judicio sisti et judicatum solvi.

Po tom se jamstvo mora uviek u stanovitoj svoti izraziti. O visini zakon ne ima ustanova, već ju prepušta razsudi suda. Svakako će se tako ustanoviti, da se mora predmnjevati, da će okrivljeni eventualno nastajući imovinski gubitak osjetljivijim zlom smatrati nego ovršenje kaznene osude.

Poručanstvo moći će se primiti samo tada, kada osobnost okrivljenika pruža dovoljno jamstva, da neće izvrgnuti poruka pogibelji imovinske štete.

U kojoj formi će se ustanovljena svota jamstva pružiti, da li u gotovom, vrednostnih papirih, hipoteci, poruci, koji se

[1] Ullmann: § 102.

Digitized by Google

podjedno obvezuju kao platci, — prepušteno je po §-u 184. razsudi suda.

Nastaje pitanje, kada će se ustanove kaznenoga postupnika o jamčevini moći upotrebiti?

Na to nam odgovara § 183., kojega ustanove vriede kao pravilo, i § 185., koji je iznimka.

Uza, odredjena sbog sumnje uskočenja, imat će sasvim izostati ili dokinuti se uz jamstvo.

To predpostavlja, da je uhitna zapovjed izdana radi sumnje biega, a ne s razloga koluzije, te se posljedica jamstva sastoji u tom, da se njom odvraća provedenje uhitnice; okrivljeni ostaje na slobodi, ili ako je već u zatvoru, ima se isti dokinuti.

Sama uhitna zapovjed se time ne dokida, već se o potrebi iste samostalno odlučuje. Odpadne li razlog iztražnog zatvora i sumnja biega, koji je izdanje uhitnice uvjetovao, ima se ista dokinuti i uslied toga jamčevina ili porukovina prostom izjaviti.

Po našem kaznenom postupniku imade oštećeni pravo tražiti, da se iz jamčevine prije svega namire njegove odštetne tražbine, a to i tada, ako je propalom proglašena. Kazneni postupnik njemačkoga carstva nije prihvatio takvu ustanovu, jer ista načelno ne spada u kauciju radi koje je dana: „ne otimati se kazni“, dočim se odšteta ne u kazuje izliev kazni, jer može obveza na nju po civilnom pravu obstojati i tada, ako okrivljeni po kaznenom sudu bude odriešen.

Dalje zakon veli, da je jamčevini mjesta, kad se ne radi o zločinstvu, za koje se po zakonu ima izreći 1) kazan smrti ili 2) barem petgodišnja tamnica; iznimice može banski stol istoj mjesta dati, kad se radi o takovom zločinstvu, za koje se po zakonu izreći ima presuda na tamnicu 3) barem petgodišnju.

Ovakove ustanove zakona posjedicom su, da imade uvaženih komentatora kaznenoga postupnika, koji tvrde, da je jamčevina izključena samo kod takovih zločina, na koje je udarena kazan smrti.

Digitized by Google

Oni kažu: po §-u 183. ima mjesta jamčevini, ako se radi o zločinstvu, za koje se po zakonu ima najviše 5-godišnja uza izreći (stavka 1—5 godina), a po §-u 185. može banski stol i tamo jamčevinu dozvoliti, gdje se ima suditi na tamnicu barem 5-godišnju; dakle po §-u 183. može se dozvoliti uporaba jamčevine redovito kod zločinstva, gdje se kao kazan ima odrediti uza tek do 5 godina, a po §-u 185. i tamo, gdje je uza barem 5 god., dakle u obće preko pet godina.

Za podkriepljenje ovoga nazora pozivaju se na ustanovu §-a 156. k. p. od god. 1853., po kojoj je iztražni zatvor bio obligatan, kad se je radilo o zločinu kažnjivom sa najmanje 5 godina; § 10. zakona na obranu osobne slobode dozvoljavao je višem sudištu i s tog razloga odredjeni iztražni zatvor uz jamčevinu dokinuti. Taj § 10. prešao je skoro doslovno u § 185. sadanjega kaznenoga postupnika, pak s toga neima razloga zaključivati, da je potonji — kao zakon liberalniji — htjeo ustanovu §-a 10. rečenoga zakona ograničiti, već ga valja shvatiti inako, kako glasi.

Koliko mi je poznato, praksa se potonjega nazora ne drži.

Glaser dopušta, da je obzirom na nestalnu terminologiju našega kazn. postupnika u pogledu oznake izmjera kazni, i kraj okolnosti, da se iz gradiva, sabranog o radu zakonodavnih faktora, stalna ubaviest u tom pogledu dobiti ne može, to pitanje preporno. Nu ako se uvaži, da § 183. dozvoljava uporabu jamčevine samo tamo, gdje je razlog iztražnom zatvoru sumnja biega, a nipošto tamo, gdje je takovim ini koji razlog, kao što je kod obligatnog iztražnog zatvora samostalni razlog odredjenju uze „težina kazni," § 171. st. 2, tada se po Rulfu i inih zastupani nazor — gore iztaknuti — uvažiti ne može.

Kad je dakle po našem kaznenom postupniku pravilo, da je obligatna uza ondje, gdje se ima izreći kazan smrti, doživotna tamnica ili ona od 10 do 20 godina, tada se § 183. ne može inače van u savezu s tim §-om shvatiti.

Digitized by Google

§ 183. nadovezuje se na ustanovu §-a 171. st. 2., te ima prije svega na misli zločine kažnjive do 5 godina, a iznimice u §-u 185. i one kažnjive sa barem 5 godina. Po tom se po riečih zakona ustanova §-a 185. ne može kod onih zločina uporabiti, za koje kaznenim zakonom nije izrično kazan sa barem 5 godina ustanovljena. Tamo gdje je kazan od 10 do 20 godina, doživotna tamnica, a najpače kazan smrti (o kojoj u tom §-u takodjer spomena ne ima, te bi se po tom i na takve kažnjive čine protivno shvaćanje uporabiti imalo) — ne ima uvjeta za dokinuće uze uz jamčevinu.

Pošto § 183. govori obćenito o „uzi", to se ustanove jamčevine mogu uporabiti u obće kod zatvora (§ 56.), dakle i kod pritvora, a tamo, gdje je iztražni zatvor, može se uporabiti u svakom stadiju iztrage, dakle i u onom pravnih liekova, jer nije lih na iztražni stadij zakonom ograničena.

U ostalom kod pritvora ne može to pitanje praktično biti, jer dok bi se pitanje o dokinuću njegovu uz jamčevinu riešilo, ili bi pritvor bio dokinut gledom na kratkotrajnost istoga ili bi bio već pretvoren u iztražni zatvor. Praktično bi to moglo bit kod zatvora po §-u 56. k. p.[1]

Obća državljanska dužnost jest podvrgavati se državnom sudovanju. Izpunjavanju te dužnosti odgovaraju i prava, koja se na suprot gube neobdržavanjem dužnosti.

Proti obtuženom odsutniku izriče se suspenzija državljanskih prava, ter se time zastara kažnjivosti čina prekida (§ 366.). Dalje se ići ne može, a da se ne povriedi načelo obtužbenog načela: audiatur et altera pars. S toga se kaznena osuda može izreći tek tada, ako je okrivljeni:

a) u iztrazi preslušan bio, ako mu je
b) lično poziv za glavnu razpravu dostavljen bio, ter
c) ako se radi o kažnjivom djelu, na koje je najviša kazan petgodišnje tamnice odredjena.

[1] Rulf: Praksis str. 36. i sl., Glaser: Kleine Schriften str. 875.; Mayer II. dio str. 682.; Löwe: § 117., 118.; Geyer: § 160.

Digitized by Google

To se opravdava time, što okrivljeni ne može neizpričan polučiti odgodu razprave, na koju je pravodobno pozvan. Nu i tu može sudište upotrebiti § 212. i okrivljenika predvesti dati na razpravu silom, ili ako je odsutan, povesti postupak radi nepokornosti; to najme tada, ako nadje, da se bez njega stvar dovršiti ne može.

Da oštećenici ne trpe radi te nepokornosti okrivljenika, izrekao je § 366. in fine, da se gradjanska parnica može proti takovom obtuženiku provesti i prije nego li se kaznenom osudom njegova krivina očituje. —

Siguran prolaz — Sicheres Geleit — salvus conductus — jest oslobodjenje od zatvora takovog nepritomnoga ili uskočivšega okrivljenika, koji se izjavi pripravnim doći pred sud.

Državna vlast ima javni interes, da se okrivljeni stavi pred sud, nu može biti i posebnih razloga s kojih bi to poželjno bilo; kada ima najme nade, da će se preslušanjem istoga moći saznati pravo stanje stvari, suokrivljenike itd.

Siguran prolaz izdaje se u formi pismenog očitovanja suda, u kojem se kažnjivo djelo i uvjeti, pod kojimi je prolaz dozvoljen, pobliže označiti imadu.

Po tom može siguran prolaz biti podieljen bezuvjetno, a i uvjetno: uz jamčevinu. Djelatna moć istog prestaje časom izrečene prvosudne osude, glaseće na kazan slobode, ma bila ista i nepravomoćnom, § 360. in fine. Taj prestanak ima sudište naposeb odlukom izreći, a posljedak tog zaključka biti će, da će se proti okrivljenom odrediti iztražni zatvor. Tu će okrivljeniku svakako pristojati pravo pritužbe na više sudište, jer je moguće, da ovo ne uvaži razloge, s kojih je po prvom sudu prestanak sigurnog prolaza izrečen, § 361.[1]

Prestaje nam još u kratko razmotriti prisilna sredstva, da se u sudnici uzdrži red i mir (Sitzung Polizei).

Da predsjedatelj glavne razprave uzmogne upravljati razpravom, kako to § 223. odredjuje, i da udovolji svojoj dužnosti:

---

[1] Mitterb. i Neumayer: str. 889. i sl., Löwe str. 729.; Dalcke str. 225.

Digitized by Google

skrbiti se, da se u sudnici uzdrži red i mir, a i pristojnost, koja se slaže sa dostojanstvom suda, — morala su mu se priznati tim dužnostim odgovarajuća prava, kojima će im udovoljiti moći.

Predsjedatelju razprave pristoji disciplinarna vlast, koja je izljevom njegovog položaja u razpravi, kao i pripadajuće mu diskrecijonarne moći, gledom na koju se stranke proti njegovim odredbam ne mogu na sud pritužiti.

Predsjedatelj ima općenitu dužnost, da dade s mjesta povriedjenomu dostojanstvu zadovoljštinu. To je razlog, s kojega tu pravni liek ne može biti dopušten (izim u sluč. st. 3. § 227.).

Tu razlikujemo sliedeće slučajeve:

1) uvriede suda i smućivanje razprave;
2) uvriede trećih osoba, raznih od suda.

Ad 1) Takav disciplinarni prekršaj može počiniti:

a) slušateljstvo,
b) okrivljeni,
c) branitelj,
d) državni odvjetnik.

Predsjedatelj može izreći sam disciplinarno sredstvo: opomenu proti svim od a) do c) navedenim; kazan odstranjenja iz sudnice samo proti pod a) navedenim; kazan zatvora do 8 dana proti onim pod a) i b) navedenim (na koliko je naime okrivljeni na slobodi).

Okrivljenoga odstraniti iz sudnice ne može predsjedatelj sam, već tek zaključkom suda, jer to znači, da se razprava u odsutnosti njegovoj obaviti ima.

Učini li branitelj ili zastupnik privatnog učestnika ili tužitelja prekršaj disciplinarni pod 1) navedeni, može ga sud ukoriti, nametnuti mu globu do 100 for., nu ta se zatvorom substituirati ne može, jer se proti tim osobam u obće kazan zatvora uporabiti ne ima. —

Ad 2. Toga disciplinarnoga prekršaja mogu se krivimi učiniti:

Digitized by Google

a) obtuženik, privatni tužitelj i učestnik, (oba osobno), svjedok i vještak;
b) branitelj, zastupnik privatnoga tužitelja ili učestnika.

U ovih slučajevih vrši disciplinarnu vlast sud i može proti onim pod a) navedenim odrediti novčanu globu do 50 for., koja se s mjesta ima substituirati kaznom slobode za slučaj neutjerivosti, — ili zatvorom do 8 dana; proti zatvorenom okrivljeniku ima se izreći primjerena disciplinarna kazan, § 226.

Proti pod b navedenim izriče sud: ukor, namiče novčanu globu 100 for.; kod nastavljenoga nepristojnoga ponašanja moći će mu predsjednik sam oduzeti rieč i pozvati stranku, da si odabere drugoga zastupnika, a bude li od potrebe, imenovati okrivljeniku i ureda radi branitelja.

Povrh toga može sud izreći, da se je branitelj odnosno zastupnik — ako isti nije odvjetnik — težje ogriešio, te mu tada na predlog suda banski stol može na 1 do 6 mjeseci oduzeti vlast dolaziti pred sud kao zastupnik u stvarih kaznenih (suspenzija); ako je pako krivac odvjetnik, moći će njegova karnostna oblast sličnu kazan proti njemu izreći (kod nas takodjer banski stol).

Počini li se koja od spomenutih osoba kaznenim zakonom zabranjenog djela, tada se uporabljuju ustanove §-a 273 do 275.

Kako je opaženo, nije zakonom nigdje naveden državni odvjetnik, koji se bez dvojbe može takodjer ogriešiti načinom pod 1. i 2. navedenim. Ne ima sumnje, da je predsjedatelj i prema istomu dužan skrbiti se za uzdržanje reda te odbiti narušaje istoga. Zakonodavac je namjerice državnog odvjetnika izuzeo od osoba pod a) do c) navedenih, nit je htjeo, da on s istimi bude izjednačen, a to s razloga, jer se isti, ako i zastupa interese tužiteljstva, dakle stranke, ipak ne može smatrati inim, nego predstavnikom javne sudu uzporedjene oblasti: državnog odvjetničtva.

Kako će tu predsjedatelj vršiti svoje pravo i dužnost u pogledu uzdržanja discipline, ne mogu se postaviti stanovita pravila, već se pravom od svakoga predsjedatelja očekivati može, da će se u takvom težkom položaju ponieti primjereno

Digitized by Google

okolnostim, a očekuje se ne manje od državnog odvjetnika, da posjeduje nuždni takt, ter će jamačno dovoljno biti, ako predsjedatelj obćenito upozori stranke na svoj auktoritet i vlast. Ne nadjeli se u državnog odvjetnika takvog takta, tada će tomu posljedicom biti najstrožija disciplinarna kazan, jer dotični pokazuje, da nije dorasao za obavu primienjene mu zadaće.

Glede osoba, spadajućih pod vojničku sudbenost, ustanovljena je iznimka. Ove se mogu opomenuti na red, odstraniti ma i silom, nu na kazan zatvora (do 8 dana) ne može predsjedatelj suditi, već će moći od vojničke vlasti zahtjevati, da ona kazan izreče.

Ova ustanova napadala se je kao nedosljedna, jer da pred sudom imadu biti svi jednaki, te se je zahtjevalo posvemašnje brisanje poslednje stavke § 224., ali gledom na to, da ni vojnički sudovi, koji takodjer mogu gradjanske osobe preslušavati, tu disciplinarnu vlast ne vrše, već kaznenje prepuštaju gradjanskim nadležnim sudovom, nije se gledom na reciprocitet redakcija zakonske osobe mienjala.[1]

Time bih dovršio bio stavljeni si zadatak.

Nastojao sam sabrati sva ponajbolja mnienja u literaturi, nebi li koju doprinjeo k valjanom shvaćanju i uredovanju u kaznenih poslovih. Da li mi je to uspjelo, te nije li mi se podkrao koji neizpravni nazor, neka pomni čitaoc prosudi.

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Pitanje glede šumskog pravoužitničtva pripada nadležnim županijskim odborom dotične županijske oblasti a ne sudovom kao gruntovnim oblastim.

Gospodarstveni ured II. banske imovne obćine u P. odlukom svojom od dne 18. prosinca 1888. broj 1312 saobćio je Gj C. sliedeće:

Kupom nekretnina k. broj 3 i 7 a zamjenjenom k. broj 5 u Majuru postade V. P. vlastnikom tih nekretnina, nu ujedno i pravoužitnikom II.

[1] Dalcke: § 177. i sl., Mitterb. i Neumayer: § 233. i sl ; Mayer: III. str. 150. i sl.

Digitized by Google

banske imovne občine, što se protivi naredbi kr. zem. vlade, odjela za unut. poslove od 19. srpnja 1887. broj 23.530. — Da sadanji posjednik nekretnina, s kojimi je skopčano pravo uživanja šumskih postane pravoužitnikom, nuždno je po toj naredbi osim koga pravnoga naslova jošte realna ili personalna kvalifikacija t. j. da je članom obitelji, koja je do 8. lipnja god. 1871. u zadružnoj svezi živjela, dakle strogo na obligatnom posjedu, ili da je članom obitelji, koja je u svoje vrieme krajiške dužnosti i obveze u pogledu davanja vojnika vršila. — V. P. o tom se obaviešćuje, da je pravo pravoužitničtva iz katastra II. banske imovne občine izbrisano.

Proti toj odluci podneo je Gj. C. na I. Ž-a. kao zastupnika vladina povjerenika II. banske imovne občine u P. utok, koga je ali povjerenik P. Z. pod brojem 54 odstupio kr. kot. sudu kao gruntovnoj oblasti u K. na dalnje riešenje.

Kr. kotarski sud kao gruntovna oblast u K. riešio je taj utok odlukom svojom od 15. svibnja 1889. broj 164 z. tamo, da je utok sa prilozi povraćen molitelju Gj. C. natrag time, da molbu na svoje pravoužitničtvo na šumah II. banske imovne občine u smislu §-a 4. naputka A. k zakonom od 11. srpnja 1881. ovom sudu kao gruntovnoj oblasti neposredno podnese.

Na ovo podnio je Gj. C. molbu prim. 7. lipnja 1889. broj 611 z. kr. kot. sudu kao grunt. oblasti, a proti gospodarstvenom uredu II. banske imovne občine u P., da se njegovo brisano pravo užitničtva šumskih služnosti u kataster II. banske imovne občine opet uvrsti.

Kr. kotarski sud kao gruntovna oblast u K. odlukom svojom od dne 15. prosinca 1889. broj 611 z. odbila je ovu molbu s razloga, što molitelj dokazao nije, da je on već od prije za vremena obstanka vojne krajine medju one stanovnike spadao, kojim temeljem zakona od 3. veljače 1860. pravo uživanja šumskih proizvoda pripada, dalje što nije takodjer dokazao, da je u one krajiške obitelji spadao, koje su u svoje vrieme izpunjavale dužnosti obveze u pogledu davanja vojnika.

Proti ovoj odluci podnio je Gj. C. utok, te je kr. banski stol riešenjem svojim od 23. travnja 1891. br. 2410 ukinuo odluku spomenutog suda sa sliedećih razloga:

vidiv, da su po naputku A. k zakonom od 11. srpnja 1881. izdanom za provedbu načina uživanja šume i naročito po §-u 3. i predzadnjoj alineji § a 4 tog naputka sudovi kao gruntovne oblasti nadležni uredovati samo pri osnutku pravoužitničkog katastra i tečajem reklamacijonalnog postupka, a da njihovo odlučivanje prestaje, čim je definitivni kataster predan imovnoj občini, jer se molbe poslje toga predane, kojim se hoće postići promjena u katastru po § 14. istog zakona predati imadu odnosnoj imovnoj občini na nadležno riešenje;

Digitized by Google

s razloga da je u ovom slučaju definitivni kataster imovnoj občini predan 1. ožujka 1883., da je utjecatelj dne 28. veljače i 10. svibnja kod imovne občine predao molbu za izpravak katastra, pa da i je odlukom iste imovne občine od 4. i 11. svibnja broj 305 i 702 uvršten, al riešitbom iste imovne občine od 18. prosinca 1888. broj 1312 opet brisan iz tog katastra;

s razloga, po tomu, da odluka kojom je utjecatelj brisan iz katastra ni ne potiče od strane suda, da indi sud taj nije nadležan bio upustiti se u riešenje utoka, kojeg je Gj. C. proti riešitbi imovne občine odredjujućoj brisanje iz katastra uložio i koji mu je ustupljen dopisom vladinog povjerenika bez datuma broj 54, već, ga je istom povjereniku vratiti imao, — obnašao analogno § 343. i 339. br. 1 gr. p. p. ne samo napadnutu odluku, već i onu od 15. svibnja 1889, broj 164 z. ukinuti i prvomu sudu naložiti, da iza pravomoćnosti ove riešitbe utok Gj. C., dostavljen mu po vladinom povjereniku na nadležno uredovanje, vrati, za da stranka prava tim utokom stečena ne gubi kroz nenadležno uredovanje toga suda.

Proti ovoj riešitbi uložio je Gj. C. vanredni previdni utok, te je kr. stol sedmorice odlukom svojom od 6. svibnja 1892. br. 1151 odputio previdni utok Gj. C-a. i potvrdio napadnutu riešitbu bansko-stolnu jer je opravdana iz razloga tamo navedenih, i obzirom na naredbu kr. zem. vlade od 29. ožujka 1892. broj 28057 : 1891., glasom koje je za riešenje pitanja glede prava užitničtva, ako je po nezadovoljnoj stranci i uložen utok, nadležan upravni odbor dotične županijske oblasti.

Kosta Radoslav.

Imadu li se svjedočke pristojbe utjeravati po občih ovršnih propisih ili pako ureda radi poput pristojba, dopitanih javnim urednikom?

Jamči li odvjetnik — kao zastupnik stranke — za pristojbe po njoj uvedenih svjedoka?

K tumačenju §-a 201. i 217. gr. p. p., §-a 30. odvjet. reda i ministarske naredbe od 3. srpnja 1854. (drž. z. l. komad LXI. broj 169.), odnoseće se na povjerenstvene pristojbe javnih urednika, ter načina utjerivanja istih.

Kr. kot. sud u J. preslušao je kao zamoljeni sud u parb. predmetu M. K, i dr. proti zadrugi Ž. radi izpravka gruntovnice svjedoke u toj parnici, ter je obredio pristojbe istih sa 3 for., zamoliv kr. sudbeni stol u V., da tu pristojbu utjera.

Na tu zamolnicu kr. kot. suda u J. naložio je kr. sudbeni stol u V. u riešenju zapisnika o saslušanju svjedoka tužitelja, odl. od 2. travnja 1892. broj 968 z. odvjetniku dru. D., kao zastupniku tužitelja, da u roku od 8 dana pod prietnjom ovrhe položi svjedočku pristojbu od 3 for.

Digitized by Google

Povodom utoka tužitelja M. K. i drug. potvrdio je kr. banski stol riešitbom od 18. svibnja 1892. broj 10961 prvomolbenu odluku iz sliedećih razloga:

... Vidiv, da po §-u 201. gr. p. p. imade dovoditelj svjedokom po sudu obredjenu odštetu naknaditi;

vidiv, da je u nazočnom slučaju kr. kot. sud u J. pravilno svjedočke pristojbe obredio na ukupni iznos od 3 for., ter utjeranje iste po zamoljujućem sudu zatražio;

vidiv, da je napadnuta odluka, na koliko se njom toj zamolbi kr. kot. suda u J. udovoljuje, ter dr. D., kao zastupnik tužitelja — dovoditelja, poziva, da pod inakom ovrhom tu pristojbu kod suda položi, — osnovana na §-u 30. odvjetničkoga reda, ta analogiji §-a 217. gr. p. p. i ustanove §-a 29. ministarske naredbe od 3. srpnja 1854. (d. z. l. komad LXI. broj 169.), —

obnašao je odpućenjem neosnovanog utoka potvrditi prvosudnu odluku u napadnutom dielu.

Stranka nije s tom odlukom zadovoljna bila, jer scieni, da se pristojba svjedoka ureda radi neima utjeravati, već samo dopitati uz nalog plateža dovoditelju svjedoka pod prietnjom ovrhe, a svjedokom da je prepušteno, ako ne budu namireni, po propisih gradj. parb. postupnika tražiti ovrhu.

Na izvanredni previdni utok tužiteljke M. K. i dr. izdao je kr. stol sedmorice dne 29. rujna 1892. pod brojem 3633 vrhovnu riešitbu, da je obnašao previdni utok ... „po §-u 318. gr. p. p. kao nedopustiv tim više odputiti, čim po izričnoj ustanovi §-a 30. odvjet. reda odvjetnik ima jamčiti za pristojbe, medju koje spada nedvojbeno i pristojba svjedoka, i čim je po propisu spomenute zakonske ustanove radi te dužnosti ovlašten od po njemu zastupane stranke primjereni predujam zahtjevati". —*a*—

Prijava poradi kakova kažnjiva čina ustavlja samo parbeni postupak, a ne i ovršni.

Prinos k tumačenju §-a 2. sl. b) i §-a 368. gr. p. p.

U ovršnom predmetu tvrdke L. W. et Sohn u B. po odvj. dru. M. proti H. H. iz J. po odvj. dru. C. pcto 754 for. 96 nč. spp. obustavio je kr. kot. sud u N. odlukom od 1. lipnja 1892. br. 2922 gr. na molbu ovršenice, usljed prijave njezine proti K. W. radi zločina prevare, daljnji ovršni postupak do konačnog riešenja toga kaznenoga predmeta.

Povodom utoka ovrhovoditeljice tvrdke preinačio je kr. banski stol riešitbom od 28. rujna 1892. br. 17999 prvosudnu odluku i ovršenicu H. H. odputio za sada sa prerano stavljenim zahtjevom molbe, primlj. 26. svibnja 1892. broj 2922 gr., te ju osudio, da ovrhu vodećoj tvrdki nadoknadi utočni trošak sa 4 for. 35 nč. pod inakom ovrhom za 14 dana.

Digitized by Google

Razlozi: „Vidiv, da je ovršenica obustavu ovršnoga postupka zahtjevala lih osnovom toga, što je istodobno proti K. W. predala kaznenu prijavu radi krivorote;

vidiv, da se § 2. sl. b) gr. p. p odnosi lih na parbeni postupak, a povrh toga da zahtjeva više, nego li golu prijavu, — ište najme razloga sumnje;

vidiv, da bi se postupkom, po ovršenici odabranim, najlasnije dao zapriečiti svaki ovršni korak, što u intenciji zakona biti ne može;

vidiv, da § 368. gr. p. p. izrikom propisuje postupak u slučaju krivorote, i da takodjer zahtjeva, da se prokazi prijavitelja iztragom potvrde, čega u ovom slučaju ne ima, — obnašao itd.

Kr. stol sedmorice odputio je vrhovnom riešitbom od 22. prosinca 1892. broj 4569 previdni utok ovršenice H. H. i potvrdio rekuriranu odluku banskoga stola s razloga u njoj navedenih. —*a*—

B. Kazneno.

Bojazan, da će biti progonjen radi kažnjivog čina, koji je predmetom saslušanja, neutemeljuje za onog, koji položi pred sudom krivo svjedočanstvo, izključenja kažnjivosti usljed neodoljive sile (§ 2. sl. g. k. z.)

(Riešitba vrhovnoga sudišta bečkog od 15. listopada 1892. broj 9.859.)

U rudnicih u P. buknula je vatra, u kojoj je poginulo njekoliko ljudi. U tom predmetu bijaše rudar Vjekoslav H. saslušan kao svjedok, te je krivo svjedočio. Istom kasnije saznalo se je, da je i on u stvari ovoj krivac prema §-u 335. i 337. k z. Zemaljski sud u Pragu proglasio ga je krivim prema §-u 335. i 337. i prema §-u 199. sl. a) k. z.

Pobijajuć žalbu ništovnu žalbenika kazao je pred vrhovnim sudom generalni odvjetnik: Za pojam svjedočanstva postoji jedino ta predmnjeva, da sudbeni izkaz polazi od osobe, koja je bila preslušana kao svjedok i koja si je toga svojstva svjestna bila; na stvari se ništa ne mienja time, što je ta osoba bud na koji način sudjelovala na predmetu preslušanja, pak se ima bojati, da će biti odgovorna pred gradjanskim ili kaznenim sudcem, te nije izključena mogućnost, da će se naknadno pretvoriti u parbenu stranku ili u okrivljenika, kao što se ni § 199. sl. a) k. z. nije upustio u razlikovanje izmedju svjedoka nesumnjivih i sumnjivih. To je vrhovno sudište u oprieci sa starijom svojom judikaturom (v. riešitbe od 11. lipnja, 22. srpnja 1852., 21. prosinca 1864., 15. ožujka 1871. br. 151, 166, 1076 i 1362. Glaserove sbirke) opetovano izreklo (naročito u riešitbah od 16. listopada 1880. br. 6648, od 18. veljače 1882., br. 1924. Novakova sbirka broj 288, 421 i u više drugih). Istoga je nazora i vla-

Digitized by Google

dajuća doktrina. Tako veli Glaser (Handbuch des deutschen Strafprocessrechtes, knj. I., str. 505): Izkaz, koji na svjedočanstvo pozvani položi ostaje svjedočanstvo i onda, kada se š njim kasnije mora postupati kao s okrivljenikom. Odlučan oktuelni parbeni položaj u vrieme, kada se preslušanje sbiva ili kad bi se imalo sbiti, a ne onaj položaj, koji se je prije dogodio ili se je kasnije razvio. Tako i Liszt (Die falsche Aussage, str. 137.) — da će on (koji je kao svjedok preslušan) možda sam jednom u ovoj stvari ne kao svjedok već kao stranka morati doći pred sudca, ne mienja ništa na stanju stvari u jedino odlučnom momentu preslušanja. (Obzirom na postupak sa sukrivcem proti kojemu je obustavljen postupak, vidi Schwarze, Kommentar zur Str. P. O. opazka 12. k §-u 51., onda u Gerichtssaalu 1869. str. 77. i 78.; Krall, Allgemeine oesterr. Gerichtszeitung, 1875. br. 103. i 104). Od ovoga stanovišta odstupilo je vrhovno sudište samo u onih slučajevih, u kojih je sudac iztražitelj već na početku preslušanja imao razloga smatrati onoga, kojega je preslušavao, ne svjedokom već okrivljenikom (vidi riešitbu od 10. siečnja 1891 br. 9958). Pošto parbeni položaj okrivljenoga pojmovno izključuje postupak s njime kao sa svjedokom, ne može se o njegovom svjedočanstvu govoriti više u onom momentu, u kojem proti njemu predleže stanovite okolnosti, koje na nj upućuju kao na počinitelja ili sukrivca toga kažnjivoga djela (vidi Glaser, l. c. str. 409). Ali se bez dvojbe valja držati načela, da se ima glavna važnost postaviti na parbeni položaj u momentu preslušanja onda, kada se kao u predležećem slučaju ni uz najbolju volju nije moglo izbjeći tomu, da su se u izvidih, koji su se vodili u svrhu eruiranja uzroka nesreće, medju osobami, od kojih se je sudac nadao dobiti razjašnjenja, nalazili i oni, proti kojim se je kasnije porodila sumnja, navedena u §-u 170. t. 1. k. p. (§ 161. t. 1. hrv. k. p.).

Nemože se uzeti, da postoji bludnja, koja izključuje kažnjivost (§ 2. e) k. z.) kako to čini Frühwald, Handbuch des oesterr. Str. Gr., jer nekažnjivošću radja samo bludnja glede činjenica. Ovakova bi bludnja postojala, kad bi obtuženik krivo izkazao bio držeći, da je preslušavan kao okrivljeni; čim je on nasuprot znao, da se preslušava kao svjedok, pak je samo scienio, da nije dužan izkazati istine, pošto si je bio svjestan, da je kriv, nije se nalazio u bludnji glede svoga parbenoga položaja, već glede dosega ustanova §-a 199. a) k. z. (3. k. z.)

Konačno nije izpravno (što naročito zastupa Herbst naslanjajući se na stariju praksu) pripisivati navodnom prisilnom položaju žalbenika izključenje kažnjivosti. O tom ne može biti niti govora obzirom na situaciju, u kojoj onomu, koji se ima preslušati, pripada pravo po §-u 153 k. p. (§ 144. hrv. k. p., v. Liszt, l. c. i Wesselly u monografiji, o nuždi) odreći se svjedočenja. Nu neda se poreći, da bi prema modernom pojmu o nuždi kao stanju posve neodvisnom od kauzaliteta djelujućega, koje

Digitized by Google

posve prevlada njegovu slobodu volje, bilo contradictio in objecto, kad bi se uzelo, da postoji neodoljiva sila i onda, kada je dotičnik u takovo stanje došao svojim zločinstvenim djelovanjem (v. osim starijih njemačkih kaznenih zakona § 54. njem. k. z., § 58. [sada 59.] austr. osnove, § 80. ug. k. z. i literaturu ob ovom pitanju, koje je medjutim preporno, kod Janke, Strafrechtlicher Nothstand, 1878., str. 248, te riešitbe vrhovnoga sudišta od 16. listopada 1880. broj 6648, Novakova sbirka broj 288, od 30. kolovoza 1886. broj 6057, Novakova sbirka broj 957 i mnoge druge). K tomu dolazi konačno, osim ustanove §-a 170. t. 1. k. p. (§ 161. t. 1. hrv. k. p.), koja prisilni položaj sumnjivoga svjedoka ne priznaje razlogom izključujućim kažnjivost, još i ta činjenica, da i § 181. VI. osnove austr. kazn. zak. kojim je recipiran § 157. njem. k. z., dozvoljuje onomu, koji pod ovakovimi okolnostmi izkazuje, samo ublaženje kazni, nipošto pako nekažnjivost (kako to čini § 224. a) ug. k. z.)

U obrazloženju vlade k VI. osnovi kaže se izrično (str. 231. priloga 210 k stenografičkim zapisnikom zastupničke kuće, XI. zasjedanje), da se vlada u suglasju sa prijašnjimi osnovami mora toga držati, da joj se čini, da po stalnom odboru u osnovi V. § 170., stavka 2., na novo uvrštena ustanova, da pod ovakovimi okolnostmi učinjem kriv izkaz pred sudom sačinjava razlog izključujući kažnjivost, predaleko ide i da sačinjava pogibeljno popuštanje samoobrani, te misli, da je ovim obzirom dovoljno udovoljeno uvrštenjem ublaženja kazni u sliedećih paragrafih. Legislativna misao ove izjave počiva na toj misli, koja odgovara i postojećemu zakonu, da obzir na probit pojedinca mora uzmaći pred obziri na obće dobro, u čijem je nedvojbenom interesu, da se pronadje materijalna istina.

Vrhovno sudište bečko zaključilo je zabaciti ništovnu žaobu.

Razlozi: Osudjenje žalbenika radi zločina prevare počiva na tom, da je on pred sudcem iztražiteljem, naročito upozoren na dužnost normiranu u §-u 165. k. p. (§ 156. hrv. k. p.), dne 4. i 10. lipnja 1892. preslušan kao svjedok, krivo svjedočio, da nije nitko od rudara bivših u rudniku bacio stenja, da on prema tomu ne zna, da li je K. svoju lampu nažgao i da li je za to upotriebio novi stenj i stari tinjajući bacio. On priznaje sam, da je ovo svjedočanstvo krivo bilo; ali tvrdi, da nije smio biti osudjen, pozivajući se na razlog ništovni § 381. br. 9 sl. a) i b) (§ 277. br. 9 sl. a) i b) hrv. k. p.), jer si je bio već kod prvoga preslušanja svjestan svoje krivnje, te za to nije bio dužan istinu kazati; osim toga da mu u ovakovom položaju dolazi u prilog razlog izključujući kažnjivost, naveden u §-u 2. sl. g) k. z. (neodoljiva sila).

Medjutim ako se uvaži, da je kod pitanja, da li je je njetko položio pred sudom kriv izkaz, odlučan parbeni položaj, u kojem je on po sudcu preslušan bio; da je Vjekoslav H. u navedenom slučaju doista kao svjedok preslušan bio i da je sam svojom krivnjom uzrokovao pogibelj kaznenoga

Digitized by Google

progona, a da se o razlogu izključujućem kažnjivost po §-u 2. sl. g) k. z. usljed neodoljive sile tim manje govoriti može, što je bio vlastan prema §-u 153. k. p. (§ 144. hrv. k. p.) nzkratiti svjedočanstvo; konačno da je prema §-u 170. t. 1. k. p. (§ 161. t. 1. hrv. k. p.) onaj, koji je u sumnji, da je dotično kažnjivo djelo počinio, oprošten od polaganja svjedočke prisege nipošto pako od dužnosti svjedočenja, pokazuje se razlaganje predležeće žalbe ništovne i u ovom pravu posve neizpravnim.

Gerichtshalle.

C. Mjenbeno-trgovačko.

U roku od 3 dana prijavljeni, a ne i razloženi prigovori proti platežnon nalogu, ne imaju se gledom na propis §-a 7. naredbe min. pravosudja od 25. siečnja 1850., broj 52. dr. z. l., uvažiti; s toga ih ne valja po §-u 2. posljednja alinea na popravak povratiti.

U mjenbenoj parnici A. E. proti M. J., obojice iz P. pcto. 182 for. 64 nč. spp. izdao je kr. sudbeni stol u P. platežni nalog od 18. ožujka 1893. br. 664. gr.

Proti tomu platežnomu nalogu prijavila je tuženica brzojavkom prigovore, koje joj je sudbeni stol u P. odlukom od 26. ožujka 1893. br. 664. neuvažene povratio.

Povodom utoka tuženice proti toj odluci izdao je kr. banski stol dne 28. lipnja 1893, pod brojem 13.586 sliedeću riešitbu:

„Vidiv, da brzojavna prijava prigovora utjecateljke proti tamosudnom platežnom nalogu od 18. ožujka 1893. broj 664. gr. neodgovara propisom §-a 7. naredbe ministarstva pravosudja od 25. siečnja 1850. br. 52. dr. z. l., pošto ova zahtjeva, da mjenbeni dužnik, kojemu je naložena izplata mjenbenoga duga, u roku od 3 dana svoje prigovore sudu ne samo prijaviti, već i razložiti ima, dočim utočnik svojom brzojavkom ne samo nikakvoga prigovora obrazložio, nego dapače ni označio nije;

vidiv, da bi postupak prema zaglavnoj izreci § 2. gr. p. p. protivan bio prešnoj naravi postupanja u stvarih mjenbenih, — obnašao je odpućenjem neosnovanoga utoka potvrditi prvosudnu odluku".

Vrhovnom riešitbom od 19. kolovoza 1893. broj 2862. odputio je kr. stol sedmorice utok tuženice M. J. kao po §-u 318. gr. p. p. neumjestan.

Opazka. Sadržaj dotičnoga brzojava bio je sliedeći: „Proti platežnoj zapovjedi od 18. ožujka 1893. broj 664. ulažem prigovore i molim za razpravu. M. J." — *—a—*

Digitized by Google

Iz upravne prakse.

U koliko postoji potajna dioba medju otcem i sinom, ima se u smislu propisa §-a 56. zadr. zak. od 9. svibnja 1889. po faktičnom posjedu provesti.

Zadruga B. iz H. k. br. 12. radielila je po prilici prije 25 godina potajno svoj posjed tako, da je od urbarskoga zemljišta dobio Mihalj $^1/_6$; Juro i Pavao $^1/_6$, Ivan $^1/_6$, a Nikola $^3/_6$; usuprot gorni grunt razdieliše tako, da je svaka stranka dobila po $^1/_4$.

Članovi iste zadruge Nikola i Ivan pogodiše se sa vlastelinstvom N. d. glede odkupa gornih zemalja za svotu od 750 for., koja je svota medjutim narasla sa zateznimi kamati na 1000 for. tako, da je svaka stranka imala platiti po 250 for.

Mihalj platio je dva obroka u ukupnom iznosu od 50 for., a tada po prilici prije jedno 8 godina otišao bio k svom zetu B., kod koga je ostao do dvie godine. Za vrieme odsutnosti Mihaljeve uživao njegov cieli dio sin mu Stjepan, koji je medjutim i dug za gorno zemljište gospoštiji izplatio. Dapače isti Stjepan, a tako i zadrugari Ivan i Pavao tvrde, da je Mihalj odilazeć k svomu zetu, izjavio se, da neka gorni grunt preuzme tko hoće, da on više plaćati za isti neće i tako ga preuzeo sin Stjepan i navodno izplatio sa zaslužbom, koju je imao kao težak kod gospoštije baruna R. Ove okolnosti naravno poriče Mihalj, nu ipak iza kako se vratio u svoju zadrugu uživao je samo urbarski grunt, dočim je u posjedu gornog grunta ostao sin mu Stjepan.

Kr. kot. oblast u Z. odlučila je da prema razloženom stanju stvari odlukom svojom od 24. rujna 1890. broj 6824, da se imade temeljem §-a 56. zakona o zadrugah od 9. svibnja 1889. potajna dioba provesti tako, da će se urbarsko zemljište podieliti na Nikolu u $^1/_2$, Mihalja $^1/_6$, Juru i Pavla $^1/_6$, i Ivana u $^1/_6$; usuprot da će od gornih zemalja dobiti Nikola $^1/_4$. Stjepan sin Mihalja $^1/_4$, Juro i Pavao $^1/_4$ i Ivan $^1/_4$.

Proti ovoj odluci uložio je Mihalj utok, zaktjevajuć da se $^1/_4$ gornog zemljišta njemu kao predstavniku obitelji prema negda provedenoj potajnoj diobi dopita.

Upravni odbor županije z. je u sjednici od 3. lipnja 1891. br. 1041 udovoljio zahtjevu utjecatelja, ter promienio napadnutu odluku onamo, da će u gornih zemljah dobiti Mihalj, a ne Stjepan $^1/_4$.

Razlozi ove riešitbe jesu: Odluka kr. kotarske oblasti u Z. od 24. rujna 1890. br. 6824 morala se u gori navedenom pravcu promieniti, jer je dokazano, da je prije 25 godina provedena potajna dioba u zadruzi B. k. br. 12. iz H. i da je tom zgodom razdieljeno gorno zemljište tako, da je zapala $^1/_4$ Nikolu, $^1/_4$ Mihalja, $^1/_4$ Juru i Pavla, a $^1/_4$ Ivana, od kojih

Digitized by Google

svaki dobiveni dio i sada uživa, izuzev Mihalja, čiji dio uživa sada sin Stjepan, upiruć se u to, da je on tobože taj dio odkupio odnosno kupio.

Ne samo, da Stjepan ničim dokazati nije mogao istinitost svoje tvrdnje jer prem pozvan, da pokaže o tome ugovor, nije tomu udovoljio, već ne može on niti s druge strane dokazati, da je on i imao sredstva za nabavu i odkup gornih zemljišta; — pa i kad bi to sve dokazao, to ga ipak sve te okolnosti neovlašćuju, da si prisvaja bud kakovo izključivo pravo na zadružni posjed i da traži bud kakov samostalni dio istoga, dok predstavnik loze, njegov otac živi.

Gorno zemljište, upisano na zadrugu i koje u zadružnoj naselbini za obskrbu služi, imade se uvrstiti u red urbarskom srodnoga zemljišta, sa kojim se kod razdiobe zadruge postupa jednako, kao i sa urbarskim pravim zemljištem, pa dok se urbarsko zemljište dopituje predstavniku loze, mora da se istomu dopita i ostalo ovomu slično, dakle u nazočnom slučaju gorno zemljište.

Privreda za koju Stjepan tvrdi, da ju poslujuć na radu priskrbio, prem niti toga dokazao nije, mora se u smislu propisa §-a 20. zadr. zak. od 9. svibnja 1889. uzeti, da je učinjena bila u korist same zadruge t. j. diela njegova otca, kao što je godeı gospodareć dielom svoga otca Mihalja za njegova odsuća, mogao samo u korist zadruge, odnosno diela svoga otca prigospodariti ono, što je prigospodario, i ako je tim načinom odkupio gorno zemljište, mogao ga jedino odkupiti u korist zadruge, odnosno diela svoga otca.

Ako i jest Mihalj otac Stjepanov za vrieme svoga odsuća dopustio sinu Stjepanu da gospodari sa dielom potajnom diobom pripalim Mihalju, a poslje povratka ostavio ga u uživanju gornog zemljišta, to ipak nedokazuje, da se je Mihalj kao predstavnik loze odrekao diela svoga na korist Stjepanovu, čega se niti odreći nije mogao, dok je imao i druge djece, a i danas jošte malodobnoga Marka u zadruzi, već se mora uzeti, da je prepustio stanoviti dio sinu Stjepanu, kao što to običajno kod seljaka biva, radi kućnoga mira, samo na uživanje obzirom na okolnost, što je potonji oženjen, te imade i troje djece, za koju se brinuti mora.

Gledom na sve to, nemože se Stjepanu dopitati pripali potajnom diobom dio u gornih zemljištih otca mu Mihalja; nu ostavlja se Stjepanu netaknuto pravo, ako li može dokazati, da je što svojega vlastitoga imetka uložio u korist Mihaljevu u zadrugu, te time odkupio gorno zemljište, zahtjevati od otca si Mihalja odštetu redovitim putem.

Proti ovoj riešitbi uložio je Stjepan B. utok, povodom kojega kr. zemaljska vlada, odjel za unutarnje poslove, odpisom svojim od 11. ožujka 1892. broj 42821. ex 1891., uvaživ isti, drugomolbenu riešitbu ukinula, ter potvrdila prvomolbenu odluku, uz sliedeće razloge:

Digitized by Google

ne samo, što je tečajem razprave jednodušnom izjavom zadrugara konštatovano, da utjecatelj uživa od god. 1881. ovamo jednu četvrtinu gornoga grunta ove zadruge, za koj grunt podmirio je i odnosnu tangentu uslovljenoga odkupa, pa ga prema tomu po §-u 56. zak. od 9. svibnja 1889. o zadrugah štititi valja u faktičnom posjedu, već je izjavom zadrugara dokazano i to, da je odnosnu odkupninu stekao svojom dopuštenom posebnom radnjom (§ 20. zak. o zadr.); njegov otac pako Mihalj nije niti pokušao dokazati, da je protiv toga pred oblašću tražio zakoniti liek, kako to i opet propisuje § 56. zadr. zak sl. a.

Malvić.

SVAŠTICE.

(Okružnica kr. financijalnog ravnateljstva u Zagrebu od 29. svibnja 1893. broj 5288, upravljena na sva kr. financijalna ravnateljstva Hrvatske i Slavonije, u predmetu realne ovrhe na nekretnine pripadajuće katoličkoj crkvi odnosno župi.)

U predmetu vodjenja realne ovrhe na nekretnine pripadajuće katol. crkvi odnosno župi, izjavilo je kr. ravnateljstvo erar. prav. posala dne 27. siečnja 1893. br. 549. sliedeće pravno mnienje, koja se znanja i ravnanja radi kr. istom saobćuje:

Glede vodjenja realne ovrhe na crkvena dobra radi poreznog zaostatka ne sadržavaju niti financijalni, niti ini zakoni posebne ustanove.

Pitanje ovo mora se dakle prosuditi sa gledišta naravi crkvenih ili nadarbinskih dobara.

Sva pako crkvena ili nadarbinska dobra služe stanovitoj trajnoj svrsi, t. j. bud uzdržavanju crkve, bud njezinih službenika.

Svrha ova jest dakle javna i trajna, te se ova dobra polag javnopravnoga i po državnih vlastih zaštićenoga položaja crkve i njezinih službenika ne mogu toj svrsi oduzeti prisilnim stavljanjem u promet putem ovrhe, nego vrhu toga valjaju osobiti propisi, na koje glede povjerbinskih, dakle ovim sličnih dobara § 501. gr. p. p. naročito upućuje.

Kako ova reć bi zakladna narav crkvenih dobara zabranjuje, da se ista svojoj svrsi otudje, tako je i obterećenje ili dobrovoljno otudjenje istih u smislu ministarske naredbe od 20. lipnja 1860. d. z. l. br. 62 suglasno sa člankom XXX konkordata od god. 1855. dozvoljeno samo uz privolu crkvenog poglavarstva i zemaljske vlade, pače u najvažnijih slučajevih samo uz privolu sv. otca Pape i Njegovog Veličanstva.

Ova pozitivna ustanova potvrdjuje gori iztaknuto stanovište o zakladnoj naravi ovih dobara i o njihovoj javnoj i trajnoj svrsi, kojoj se bez važnih razloga i bez privole nadležnih faktora otudjiti ne smiju.

Digitized by Google

Nastaje dakle pitanje, da li se erar može i kojim načinom namiriti iz ovakovih dobara, ako uživatelj istih umre, a ne ostavi dovoljnog imetka, kao što je u nazočnom slučaju.

Po mnienju ovoga ureda može erar u tu svrhu posegnuti za plodovi nadarbine, te u tu svrhu istu dati u ovršni zakup ili pod sekvestar.

Jedne od upitnih nekretnina, od kojih potiče ovaj porezni dug t. j. one u grunt. nap. br. 37. obćine R. upisane su naime u gruntovnici „župe J." kao „k toj župnoj imovini pripadajuće", te ova župa, kao gruntovni vlastnik, dakle faktični posjednik, i na temeiju stvarnog jamstva nekretnina jamči za podmirenje istoga, te je ovaj dug faktično na te nekretnine već i gruntovno osiguran.

S toga mora eraru biti takodjer slobodno realizirati stečeno založno pravo t. j. ovrhu potegnuti barem na uživanje toga zemljišta, kad mu već radi naravi nekretnina nije slobodno njihovo sućanstvo ovrhi podvrći.

Nu i ovrha na plodove putem zakupa, stegnuta je po mnienju ovoga ureda tamo, gdje upitne nekretnine sačinjavaju sastavni dio kongrualnog dakle javnog dohodka dotičnog župnika, koji dohodak svagda netaknut ostati mora.

Osim toga jest po §-u 4. zakona od 13. siečnja 1883. stegnuto ovršno pravo na nadarbinske prihode, u koliko isti služe za uzdržavanje dušobrižnika, te se mogu isti pod ovrhu uzeti samo jednom trećinom uz ograničenje, da ovršeniku nakon obavljene ovrhe od ukupne svote spomenutih beriva ostane netaknut dohodak od 800 for. a vr.

Istina, da je dvojbeno, da li se po naslovu §-a 4. zakona od 18. siečnja 1883. užitak nadarbinske nepokretnine može subsumirati pod prihode, za koje vriedi stega toga §-a.

Nu pripuštajuć to, ipak se prihod od nadarbinske nepokretnosti može sekvestrirati ili pod ovršni zakup dati u jednoj trećini samo i jedino u toliko, u koliko isti skupa sa svimi ostalimi prihodi župnika nadmašuje 800 for.

S toga će erar u svakom slučaju, gdje bi na ovakav način podmirenje morao tražiti, imati izpitati ukupni dohodak župnika, da se uzmogne ovrha uz ograničenje prema citiranoj zakonskoj ustanovi provesti te, da ovršeniku nakon obavljene ovrhe od ukupne svote svih njegovih beriva ostane netaknut dohodak od 800 for.

Taj dohodak moći će se konštatirati na takav način, da se od duhovnoga stola potraži certifikat o proventih dotične župne nadarbine i ovim certifikatom obloži ovršna molba, u koliko nebi duhovna oblast možda sklona bila na dobrovoljnu sekvestraciju ili na ini način podmirenja dužnog poreza.

Moglo bi se dakle najprije u svakom slučaju, čim dužnik prvim obrokom zaostane, obratiti na duhovnu oblast i istu zamoliti, da s dobra

Digitized by Google

beneficijata pozove na platež, da se u buduće usljed ovakovog zaostatka crkvena dobra ne terete.

Ako se duhovna oblast tomu odazvala nebi, odnosno ako bi takva intervencija bez uspjeha ostala, kao i za slučaj, da je koja nadarbina već obterećena zaostatkom, a nadarbenik umro, pa da duhovna oblast sama ne pristane na dobrovoljnu sekvestraciju ili inače zaostatak ne podmiri, tad valja ovršnim putem udariti.

Taj će pako put biti, koj će se svakako morati nastupiti barem glede onog diela poreza, koj kao zemljarina i tecivarina II. razreda (i pristojbeni jednačak) neposredno na dobru tereti, da se sa gore pomenutim certificatom o proventih dotične župne nadarbine ovršna molba obloži.

Što se pako tiče drugih obterećenih nekretnina t. j. grunt. nap. br. 25 obićne St., to one nisu nadarbinsko dobro, već čisto crkvena imovina, buduć dolaze koli u gruntovnici toli i katastru na ime „crkve župne u J.“ upisane.

Pošto dakle dohodak ovog zemljišta neima služiti za uzdržavanje dušobrižnika, već je to jedino crkvena imovina, to po ovouredskom mnienju gornje zakonske ustanove o stegah ovršnoga prava ne imadu se ovdje uporaviti, pa bi se mogla ovrha na plodove ovog zemljišta bez ograničenja voditi, ako duhovna oblast ne bi pristala na dobrovoljnu sekvestraciju, odnosno inim načinom dug uplatila.

KNJIŽEVNE OBZNANE.

Institucije rimskoga prava. Napisao dr. I. Baron. Uz sudjelovanje dra. I. Malina, dra. Fr. Spevca, dra. Š. Egersdorfera i dra. M. Maurovića preveo dr. M. Šrepel. Zagreb 1893. 8°. 527.

Ovaj je prievod Baronovih institucija izašao kao III. svezak znanstvene knjižnice, što ju izdaje kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu. Njime je udovoljeno upravo priekoj potrebi, jer su tako dobili slušatelji prava na hrvatskom sveučilištu valjanu priručnu knjigu o institucijah rimskoga prava, koja im je tim nuždnija bila, što se upravo rimskim pravom uvadjaju u pravnu znanost. Ovaj će prevod dobro doći i praktičnom pravniku; i za nj će veoma često biti interesantno i koristno, da zaviri u rimsko pravo, gdje će naći izvor većem dielu ustanova našeg gradjanskog zakona, pak će tako ustanovu, koju mu uporaviti valja, bolje shvatiti i izpravnije uporaviti.

Prevod je — jezično i stvarno posve dotjeran. Da je jezično dotjeran jamči nam poznato ime prevodioca sveuč. profesora dra. M. Šrepela, jednog od hrvatskih najboljih filologa. Kr. zem. vlada je po našem mnienju upravo dobro učinila, što je prevodiocu, koji nije pravnik, pridiela strukovnjački odbor, sastojeći od naših najboljih romanista, koji je imao prevod pregledati sa stvarnoga gledišta, jer je samo tako moguće bilo, da prievod bude i stvarno dotjeran, kao što u istinu i jest. Mi držimo da nije moguće nepravniku svaku pravnu ustanovu valjano shvatiti i prevesti, pak se može dogoditi, da on koji pravni institut sasvim krivo prevede,

Digitized by Google

što je tim pogibeljnije, kada se radi o knjizi, namienjenoj sveučilištnoj mladeži, koja se tekar upoznaje sa pravnimi pojmovi. Isto je tako i sa izrazi. Može se dogoditi, da se filologu stanoviti pravnički izraz ne svidja, jer ne odgovara duhu jezika, pak hoće da ga zamieni sa boljim izrazom; ali time lahko može nastati konfuzija, jer je moguće, dapače veoma vjerojatno, da onaj drugi izraz označuje sasvim drugi juridički pojam.

Mi ovu knjigu toplo preporučujemo hrvatskoj sveučilištnoj mladeži, kojoj je u prvom redu namjenjena, a preporučujemo ju i praktičnim pravnikom tim više, što je pisana upravo krasnim hrvatskim jezikom, te će mnogi od nas iz nje učiti moći, kako se i pravni pojmovi mogu zaodjeti u čisto hrvatsko ruho.

Slovenski pravnik (uredjuju ga dr. Makso Pirc i dr. Viktor Supan, a izdaje družtvo „Pravnik") svezak 9. za mjesec rujan sadržaje: O reformi naših direktnih davkov, od Fr. Šuklje-a. — O naravstvenoj obvezanosti, od dra. Janka Pajka. — Iz pravosodne prakse. — Iz upravne prakse. — Književna poročila. — Razne vesti. — Pregled pravosodstva.

Правник, лист за правне и државне науке (uredjuju ga Jovan Aćimović i dr. Milenko R. Vesnić, a izdaje srpsko pravničko družtvo), sv. 7. i 8. juli — august, sadržaje: Srpsko pravničko družtvo. — O položaju porodice i nasljedstva u pravnoj sistemi, od V. Bogišića. — Menično pravo u zakonima i teoriji, od J. Aćimovića. — O financijskoj politici. Pristupno predavanje iz nauke o financijama A. Borisavljevića profesora velike škole. O gradjanskom položaju stranaca u Italiji, od dra. Vladimira Papafave. Pravni običaji u srezu porečkom okr. krajinskog, od D. Dimitrijevića. — Običaj i zakon, od Drila. — Pravosudje. — Književni pregled. Bibliografske bilježke. — Glasnik.

VIESTNIK.

(Sbornika zakona i naredaba, valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) komad XIII. od godine 1893. izdan i razposlan je dne 31. kolovoza 1893., a sadržaje:

pod brojem 48. provedbenu naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove, od 20. ožujka 1891. broj 32627 ex 1890. k ugovoru od 7. prosinca 1887., kojim se uredjuje pravo paše, štono ga imaju njeke dalmatinske obćine u bivšem krajiškom ličkom području, a njeke ličke obćine u Dalmaciji, koja se naredba izdaje na temelju sporazumljenja, postignutoga izmedju obostranih zemaljskih oblastih i

pod brojem 49. zakon od 2. kolovoza 1893. za zaštitu ptica.

Imenovanja. Imenovani su: Gjuro *Rašeta*, svršeni pravnik, perovodnim vježbenikom u obsegu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, nadalje sudbenimi pristavi II. razreda extra statum prislušnici: Josip *Sarić* kod kr. kotarskoga suda u Iloku za isti kotarski sud; Ivan *Benčević* kod kr. kotarskoga suda u Zagrebu za kot. sud u Zemunu; Franjo *Radan* kod kot. suda u Brodu za isti kotarski sud; Josip *Manzoni* kod kot. suda u Klanjcu za kotarski sud u Otočcu: Stjepan *Lukić* kod sudbenoga stola u Požegi za kotarski sud u Jaski: Juraj *Miholek* kod kotarskoga suda u Grubišnompolju za isti kotarski sud, Josip *Tarabochia*, zamjenik kr. državnog odvjetnika II. razreda u X. nadnevnom

Digitized by Google

razredu u Petrinji, zamjenikom kr. državnog odvjetnika II. razreda u IX. nadnevnom razredu, svršeni pravnik Vinko barun *Zmajić-Svetoivanjski* perovodnim vježbenikom u obsegu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, Robert *Habijanec* prislušnik kod kr. sudbenog stola u Mitrovici, sudbenim pristavom II. razreda za kr. kotarski sud u Belovaru.

(U Bosni i Hercegovini) imenovani su: c. kr. vladin perovodni vježbenik Virgilij *Hominka* u Černovicu privr. financijalnim perovoduim vježbenikom kod zemaljske vlade u Sarajevu, svršeni pravnik u Černovicu dr. Eusignius *Lastowiecki* privr. auskultantom kod okružnoga suda u Bišću, perovodja kr. financijalne prokurature u Beču dr. Henrik baron *Ferstel* definitivnim pristavom II. razreda, te je dodieljen I. odjelenju zemaljske vlade na službovanje,

Premještenja. Premješteni su: kotarski predstojnik Svetozar *Kosanović* od kr. županijske oblasti u Vukovaru kr. kotarskoj oblasti u Irigu; kotarski predstojnik Oton *Rajaković* iz Novog u Vukovar, te je dodieljen na službovanje kr. županijskoj oblasti; kotarski pristav I. razreda Marko *Barić* iz Zemuna kr. kot. oblasti u Novom, te mu je povjerena uprava potonje kotarske oblasti; kotarski pristav II. razreda Grga *Bakalović* iz Stare Pazove kr. kot. oblasti u Zemunu kotarski pristav II. razreda Luka *Lesić* iz Vukovara kr. kotarskoj oblasti u Staroj Pazovi, kr. županijski perovodja Gustav *Kulčar* od kr. županijske oblasti u Vukovaru kr. kotarskoj oblasti u Iloku, kr. kotarski pristav I. razreda i upravitelj kr. kotarske oblasti u Iloku Simo *Pavičić* iz Iloka kr. kotarskoj oblasti u Vojnić, te im je povjerena obojici uprava tih kotarskih oblastih; nadalje kr. kotarski pristav II. razreda Bogdan *Novaković* iz Vinkovaca u Vukovar, te je dodieljen na službovanje kr. županijskoj oblasti u Vukovaru, nadalje sudbeni pristav Lazar *Savić*, upravitelj kot. suda na Udbini, ka kotarskom sudu u Krnjaku; Vladoje *Dežman* kod kot. suda u Glini k onomu na Udbini; dr. Vladimir *Čučić* kod sudbenog stola u Zagrebu ka kotarskom sudu u Gjurgjevcu; Kosta *Čepulić* kod kotarskoga suda u Karlovcu k onomu u Ivancu; Pavao *Pavešić* kod kotarskoga suda u Kostajnici k onomu u Senju; Artur *Durbešić* kod kotarskoga suda u Otočcu k onomu u Korenici, Josip *Zec* kod kot. suda u St. Pazovi k onomu u Gračacu, te im je povjerena podjedno uprava odnosnih kotarskih sudova. Dušanu *Bertiću*, sudbenomu pristavu kod kot. suda u Pregradi, povjerena je uprava rečenoga kotarskoga suda. Ljudevit *Rakoš*, sudbeni pristav I razreda i upravitelj kot. suda u Korenici, premješten je usljed vlastite molbe ka kotarskom sudu u Kostajnici, te mu je povjerena podjedno uprava rečenoga kotarskoga suda.

(U Bosni i Hercegovini) premješteni su: kotarski predstojnik I. razr. Mihajlo *Knežević* od Bos. Kostajnice k zemaljskoj vladi, kotarski upravitelj Valentin pl. *Adamović* od Stoca u Bos. Kostajnicu, sudski pristav Miroslav *Vinković* od pravosudnog odielenja zemaljske vlade ka kotarskom uredu u Jajcu, a riešeni su privr. auskultant kod okružnoga suda u Banjaluci Luigi dela *Rosa* i privr. auskultant Petar *Leitermann* na njihovu molbu od daljeg službovanja u ovih zemljah.

Stečaji.

Listopad. Lorenc *Hauser*, gostioničar u Zemunu. — Kr. kotarski sud u Zemunu (odluka od 14. kolovoza 1893. broj 11887 gr.). — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnine dr. Teodor Nedeljković, zamjenik dr. Vladimir Nikolić, odvjetnici u Zemunu. Rok prijavni do 16. listopada, ročište 20 listopada 1893.

Digitized by Google

O imunitetu narodnih zastupnika na hrvat. saboru.

Napisao dr. ***Vladimir Nikolić,*** *odvjetnik u Zemunu.*

Imunitet narodnih zastupnika na saboru kralj. Hrvatske, Slavonije i Dalmacije utemeljen je na odredbah članka od 16. svibnja 1867. „o nepovriedivosti i neodgovornosti saborskih poklisara.[1] Ovo zakonsko mjesto izgleda po sebi jasno i na prvi pogled ne bi se o njemu imalo mnogo

[1] Zakonski članak ovaj proglašen je u sborniku zakona i naredaba od godine 1874. kom. IX. br. 19. str. 169. naredbom kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade od 21. ožujka 1874. broj 735, koja glasi: Njeg. ces. i kralj. apoštolsko Veličanstvo blagoizvolilo je previšnjim odpisom od 16. svibnja 1867. premilostivo odobriti i sankcijonirati sadržani u dodatku članak o nepovriedivosti i neodgovornosti saborskih poklisara. Članak ovaj uvršćuje se naknadno u sbirku zakona po smislu previšnjega riešenja od 20. veljače 1863. odnosno naredbe kr. dvorske kancelarije za kraljevinu Dalmaciju, Hrvatsku i Slavoniju od 7. ožujka 1863. broj 762/296 broj 77 sbornika od god. 1863. II.

Sam pak članak od 16. maja 1867. o nepovriedivosti i neodgovornosti saborskih poklisara glasi:

„U duhu našeg ustava i ustavnih naših zakona utemeljena je neodgovornost i nepovriedivost članova saborskih, dakle da:

a) nijedan član sabora nije nikomu osim saboru samome odgovoran za mnienja izjavljena pri razpravi kojega predmeta ili pri glasovanju o kojem predmetu u saboru, ter da se toga radi ne može na ikoji način progoniti ili kazniti;

b) da svaki član saborski stoji, dok traje sabor, pod osobitom zaštitom naših zakona, glasećih o „salvus conductus“, dakle da se svaka uvrieda nanešena kojemu članu sabora ima kazniti po ovih zakonih; a tako isto da se nijedan član sabora ne smije, izim ako se zateče na samom djelu, za vrieme sabora bez osobite dozvole sabora radi kakova kažnjiva djela zatvoriti ili progoniti i da proti nijednom članu sabora nije, dok traje sabor, — dopustiv zatvor osobito radi duga kakovoga“.

Digitized by Google

reći. Narodni zastupnik ne odgovava za svoje mnienje i glasovanje u saboru nikomu drugomu, doli samomu saboru, dočim radi kažnjivog čina, osim slučaja in flagranti, ne može na odgovornost pozvan biti, dok god na to sam sabor ne privoli. To je kratak i glavni sadržaj tog zak članka.

Pri svem tom pak taj članak nije dovoljno jasan i kako ću niže dokazati mogu nastupiti momenti i za trajanja saborskih sjednica i iza odgode sabora, koji se samo tumačenjem tog zakonskog članka riešiti mogu

Da u ostalom pitanje o imunitetu nije svugdi definitivno riešeno, dokazuje i ta okolnost, što se u ustavnih zemljah ono često pojavljuje i razno tumači. Sva zakonodavna tiela imaju posebne odbore, koji pitanja o imunitetu riešavaju (imunitetski odbori), što svakako svjedoči, da pitanje imuniteta niti je sporedno, niti jednostavno, niti izcrpljeno. U poslednje vrieme osobito je ovo pitanje živo razpravljano u austrijskih pravnih listovih.[1]

I kod nas dolazi sabor često u položaj, da o imunitetu svojih članova riešava. Takvih je pitanja u saborskoj periodi 1887—1892. bilo najmanje 10—15, samo nije bilo takovih, o kojih bi se načelno riešenje donieti moglo. Jedan jedini put riešio je imunitetski odbor na pismeni zahtjev jednog člana sabora, da se izda, jer se sam odriče zastupničkog imuniteta,

---

[1] Vidi „Oest. Centralblatt für die jurist. Praxis nebst Centralblatt für Verwaltungs-Praxis" od dra. Leona Gellera za god. 1893. br. 4 str. 1 i članak „Die Immunitet der Abgeordneten des oesterr. Reichsrathes" od dra. Herm. Blodiga jun. — Zatim u istom listu za god. 1892. br. 5 str. 368. u dodatku članak: „Die Immunitet der Mitglieder gesetzgebender Körper während der Vertagungszeit derselben" od pisca, koji se nije imenovao.

Vidi ovo pitanje i u „državno pravo kraljevine Italije od dra. E. Bruse profesora na sveučilištu u Turinu, § 22 .VII. i primjetbe; zatim: „državno pravo francuske republike od prof. André Lebon, § 26. III. pogl.; onda: „državno pravo sjedinjenih država Amerike" od dra. H. Holst-a § 28.; onda „državno pravo Austro-Ugarske monarkije" od dra. I. Ulbricha i dra. Arthura Jelineka, § 57. — Svugdi je više praksa parlamenta odlučila riešavanjem pojedinih pitanja imuniteta, nego sami pisani zakoni, što je i kod nas slučaj.

Digitized by Google

da se nitko toga prava odreći ne može, pošto je to pravo, sabora, a ne privatno pravo članova i pojedinaca. Inače, koliko je meni poznato, o ovom pitanju s gledišta našeg javnog prava nije do sada javno razpravljano.[1]

Svrha je dakle ovog članka to pitanje razbistriti i eventualno izazvati i dalje tumačenje, u koliko bi ovo nepodpuno bilo.

Medju najvažnija pitanja spada bez sumnje ono glede vremena, u kom zastupnik imunitet uživa. U članku od 16. maja 1867. govori se o nepovriedivosti i neodgovornosti saborskih članova „za vrieme“ i „dok traje sabor“.

Pitanje se naime kreće oko toga, dali zastupnik uživa imunitet od svoje verifikacije, pa u obće do razriešenja zakonodavnog tiela, bez obzira na moment, dali sjednice saborske traju ili ne; ili samo za trajanja saborskog zasjedanja t. j. dok sjednice traju i dok se u istih vieća.

Kr. drž. nadodvjetničtvo u Zagrebu tumačilo je u gore spomenutoj okružnici svojoj od 8. ožujka 1876. broj 88 članak od 16. maja 1867. tako, da imunitet traje od verifikacije pa do razriešenja odnosno zatvora sabora i ovo je tumačenje jedino korektno na prema dosta nesigurnoj stilizaciji toga gornjeg zakonskog mjesta. Po ovom tumačenju ne biva po tom suspendiran imunitet tim, da sjednica saborskih nema ili da je sabor na neizvjestno vrieme odgodjen, nego traje isti do onda, dok se sabor ne zatvori.[2] Po našem pravu ne smije se dakle

---

[1] U „Mjesečniku“ do danas nije ovo pitanje razpravljano. Samo jedanput i to u „Mjesečniku“ za god. 1876. broj 4 str. 188. nailazimo na jednu naredbu kr. drž. nadodvjetničtva od 8. ožujka 1876. broj 88, u kojoj područna drž. odvjetničtva o tom podučava, kako se u čl. od 16. maja 1867. izrazi „za vrieme sabora“ i „dok traje sabor“ tumačiti imadu.

[2] Ovako isto nesigurno stilizovan je i austrijski temeljni zakon od 21. decembra 1867. br. 141 d. z. l., kojim se temeljni zakon od 26. veljače 1861. preinačuje. U njemačkom tekstu stoji „während der Dauer der Session“. — Njemački državni ustav govori u čl. 31. o „Sitzungsperiode“, a u čl. 26. istog ustava o „Session“. — Belgijski ustav služi se u članku 45. izrazom „durant la session“. — Svi su ovi izrazi nesigurni i dozvoljavaju tumačenje. — Najmanje je dvojben izraz, kojim se je poslužio ustav kraljevine Srbije od 22. prosinca 1888. U čl. 125. veli se: „od dana izbora, pa za sve vrieme trajanja poslaničkog nandata“

*

Digitized by Google

ni jedan član sabora „za vrieme sabora“ i „dok traje sabor“ bez osobite dozvole sabora radi kakova kažnjiva čina (i radi policajno kažnjiva?) zatvoriti ili progoniti, izuzam slučaj „ako se zateče na samom djelu“, u kom slučaju, kako se čini, posebna dozvola ne bi bila potrebna, dočim praksa i ovu dozvolu zahtjeva.

Što pak znači to „za vrieme sabora“ i „dok traje sabor“? Očevidno da se ova miesta zakona ne mogu drugčije tumačiti nego tako, da se pod tim izrazom razumieva ciela izborna perioda, koje je dužina kod nas zak čl. II: 1870. i zakonom od 24. aprila 1887. ustanovljena na tri, dotično sada na pet godina. U praksi je ovo zakonsko mjesto uvjek tako tumačeno, a čini se, da bez ovakog tumačenja sam imunitet ne bi mnogo vriednosti imao, jer bi se u vanrednih prilikah djelovanje sabora moglo sprečiti i onemogućiti tim, da se bez privole sabora jedan dio njegovih članova sprieči, da u sjednice dolazi.

Svrha imuniteta pak očevidno je ta, da djelovanje zakonodavnog tiela nitko drugi ne prekida i neprieči, doli oni faktori, koji su zvani, da saborskim radom ravnaju.

Po tom je jasno, da odgode saborskih sjednica uplivaju samo na djelovanje sabora i kontinuitet njegovih sjednica, ne pak i na njegovo zakonodavno svojstvo, te da sabor „traje“ i onda, kad ne drži sjednice ili kad je odgodjen. On je biran na pet godina i dok godj onaj ustavni faktor, koji ga je na temelju obavljenih izbora sazvao, njegovo razriešenje ili kako kr. drž. nadodvjetničtvo veli „zatvor“ ne izreče, može se on u svako doba sastati. Poziv predsjednikov, da se zastupnici ovog ili onog dana na sjedištu vlade sakupe, ne stvara zakonodavno tielo, nego već postojeće poziva na nastavak prekinutog rada, što svakako svjedoči, da sabor „traje“.

Sabor traje od momenta „kako ga vladar ili u ime njegovo ban, ili drugi za taj čin napose imenovani kraljevski namjestnik kraljevskom poslanicom otvori“, kako se to veli u §-u 6. zak. čl. II: 1870. o uredjenju sabora i § 2. poslovnika sabora kralj. Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, pa sve do momenta, kada se djelovanje njegovo kraljevskim reskriptom

Digitized by Google

proglasi dokončanim, bilo to usljed minuća roka, za koji je sabor biran, bilo pak inim načinom.

Drugo pitanje jest ono, da li se narodni zastupnik odreći može imuniteta, te da li to odreknuće, očitovano mimo sabora posebnim podneskom na dotičnu kaznenu oblast, može za posljedicu imati kazneni progon bez predhodnog privolenja sabora?

U ovom slučaju valja predhodno odlučiti, u koju je svrhu imunitet zastupnikom podieljen, t. j. da li je on istim dan radi privatne osobne sigurnosti i zaštite ili zaštite djelovanja samog sabora, te se mora odmah dodati, da imunitet nije stvoren za to, da zastupnici kažnjiva djela bez kazni vršiti mogu, nego zato, da neopravdane stranačke i političke veksacije ne smetaju i ne osujete djelovanje sabora.

Kad je pak imunitet radi samoga sabora te kao garancija, da se nepozvani faktori u njegovo djelovanje ne miešaju, stvoren, onda je očevidno, da je izručenje delinkvirajućih zastupnika jedino pravo sabora, te da ni odreknuće, niti položenje imuniteta ne smije bez privoljenja sabora, iztražnog sudca ili državnog odvjetnika na progon navesti.

Ovo stanovište zauzeo je u saborskoj periodi 1887—1892. i sabor i imunitetski odbor, odbaciv pismeno očitovanje jednog člana, koji se je iza stavljenog sudbenog zahtjeva, da se dotičnik izruči, bio odrekao prava imuniteta.

U ostalom ovo je pitanje člankom od 16. maja 1867. jasnije riešeno, nego ikoje drugo, jer se pod lit. b) jasno govori, da se nitko „bez osobite dozvole sabora“ radi kakova kažnjiva čina ne može progoniti, što se svakako razumieva, da to i za onaj slučaj vriedi, kada bi to dotičnik i sam zahtjevao.

Drugčije pak stoji stvar kod pitanja glede *ovršivosti pravomoćnih kaznenih osuda*, izrečenih prije izbora i otvaranja sabora, te kod pitanja *glede progona radi onih delikta, koji su počinjeni prije nego je dotični zastupnik mandat dobio*, te kojih je progon moguć postao istom u momentu iza otvorenja sabora ili verifikacije.

Digitized by Google

U oba ova slučaja radi se o progonu radi delikta iz dobe, kada gornji nije bio član sabora, samo je izmedju jednog i drugog slučaja ta razlika, da prvi slučaj predstavlja okončan postupak, dočim se u drugom isti namjerava tek odpočeti.

U Italiji trajala je izmedju vrhovnih sudbenih oblasti i parlamenta duže vremena borba, ali je definitivno riešena tim, da je ostalo pri onom, kako je parlamenat htjeo. Profesor Brusa u Turinu pripovieda, da su kasacionalni sudovi u Turinu (riešenjem od 8. svibnja 1853.) i onaj u Fiorenci (od 6. prosinca 1873.) odlučili, da za ovršivost kasacijonalne kaznene osude nije potrebito privolenje parlamenta, dočim je zastupnička kuća protivno odlučila. Nakon duže borbe održala je parlamentarna praksa pobjedu, te su tamo sudovi upućeni bili, da privoljenje za progon ma kakvog delikta traže ili da si ovo pribave prije, nego isti odpočme.

Tamo se dakle čini da zastupnici uživaju imunitet i glede onih delikta, koje su prije postignutog mandata počinili, što se nikako pravno ne da opravdati.

No stvar i po našem zak. članku od 16. maja 1867. ne stoji drugčije, jer u točki b) nema ni traga o kakovoj razlici izmedju delikta, počinjenih prije otvorenja sabora i poslje otvorenja istog. U točki drugoj govori se o tom, da se ni jedan član sabora za trajanja sabora ne može radi kakvog kažnjivog čina bez naročite privole sabora progoniti ili kazniti, te se po tom mora uzeti, da bi sabor morao progon i onda dozvoliti, kad bi se radilo o kažnjivom činu, prije saborskog otvorenja počinjenom.

Ovo isto vriedi i glede ovršivosti kaznâ dosudjenih prije, nego što je dotičnik članom sabora postao, kojih pak ovršivost pada za trajanja one saborske periode, u kojoj je osudjeni članom sabora.

I pitanje o imunitetu sjedišta sabora spada ovamo.

O ovom pitanju ne govori gore navedeni članak od 16. svibnja 1867. ni jedne rieči, a kako se čini, pitanje ovo nije kod nijednog zakonodavnog tiela izričnimi propisi iz

Digitized by Google

posve pojmljivih razloga kao i mnoga druga pitanja, tičuća se imuniteta zastupničkog, riešeno.

Pitanje se ovo kod nas riešava saborskim poslovnikom, kako to prof. Brusa i za talijanski parlamenat veli.

Po našem „poslovniku“ „predsjednik je organ kuće (§ 16.), koji dolazi u ime iste u doticaj s vanjštinom“.

Saborske su prostorije pristupne samo članovom sabora, te bi po tom organi državni u istih mogli uredovati samo privolom predsjednika. Kada bi dva člana sabora in flagranti uhvaćeni bili u dvoboju, te kada bi medju tim, prije nego bi odvedeni bili po sigurnostnih ili sudbenih organih, umakli u prostorije sabora, morao bi predsjednik sabora izričnu dozvolu izdati, da se u prostorijah sabora uhite.

Kako prof. Brusa veli, imunitet sedišta parlamenta muče je garantiran propisi poslovnika, što bi i po našem poslovniku za sjedište hrvatskoga sabora važilo. Nu pri svem tom bilo je po prof. Brusi u Italiji slučajeva, gdje nije bilo povoda ovo načelo do skrajnosti tjerati. U jednom slučaju propustio je predsjednik učiniti nuždne korake, koji bi vodili odkriću delikta, počinjenog na sjedištu parlamenta. Talijanski parlamenat izjavio je jednoglasno, da nema povoda o predlogu državnog odvjetnika razpravljati. U drugom jednom slučaju, gdje se je o dvoboju radilo, zabranjeno je sudovom izrično uredovati u prostorijah zakonodavnog tiela.

Iz svega ovog vidi se, da državne vlasti nebi smjele u prostorije sabora prodirati sve da se i radi o slučaju in flagranti uhvaćenom, ali držim, da ovaj imunitet sjedišta ne bi pripadao u slučaju odgode sabora, kad bi se radilo o uhićenju osobe, koja nije član sabora.

Preostalo bi nakon ovog jošte više pitanja, koja nisu riešena, a koja pri svem tom riešiti valja. Ovamo spada pitanje o premetačini, prisilnoj dovedbi kao svjedoka u kaznenoj parnici (§ 233. kaz. post.); zatvor u gradj. parnici radi protivljenja da svjedoči (§ 199. gr. p. p.); publikacija saborskih govora o sobstvenom trošku i po sobstvenoj redakciji; izvještajni govori u kotaru

Digitized by Google

pred svojimi birači, a osobito pitanje o disciplinarnoj odgovornosti prema oblasti, kojoj dotični narodni zastupnik izvan sabora pripada, što je kod javnih bilježnika, odvjetnika i gradonačelnika moguće.

Pošto mi nije namjera o svih ovdje iztaknutih pitanjih razpravljati, dodirnuti ću samo pitanje o disciplinarnoj odgovornosti već za to, što je ovo pitanje prošle godine u Cislitavskoj, usljed disciplinarnog odpusta jednog profesora, koji je istodobno bio i član carevinskog vieća, veću vriednost dobilo.

Kako u gore navedenom članku prof. dr. Herman Blodig jun. navodi, čuveni pražki prof. Zucker toga je mnienja, da imunitet narodnog zastupnika štiti samo protiv kaznenog, ne pak i protiv disciplinarnog progona. Profesor Zucker poziva se na § 16. austr. temelj. zakona od 21. prosinca 1867. (br. 141. drž. z. l.) koji po njegovom mnienju govori samo o „kažnjivom djelu“ t. j. djelu, koje se po kaznenom zakonu kazniti može, te drži, da se tu disciplinarno kažnjivo djelo ne razumieva.

Dr. Blodig zastupa protivno stanovište, te drži, da se disciplinarna odgovornost nikako nemože u sklad dovesti sa smjerom i smislom zakona, koji izrično odredjuje, da za mnienje i glasovanje zastupnik samo saboru odgovarati ima. A ovo stanovište držim i ja za izpravnije.

Po našem zakonu nema dvojbe, da se netko, tko i disciplinarno izvan sabora odgovarati ima, radi mnienja, forme ovog, oštrine istog i načina, kojim je isto izustio, ne može disciplinarno od nadležne oblasti kazniti. Zakon u alineji a) rabi izraze „progoniti ili kazniti“, a ovi su tako obsežni, da je u istih sadržana u obće svaka odgovornost i kaznena i disciplinarna. Moguće da se samo privatno-pravna odgovornost izuzeti daje, jer kada bi tkogod gradjanskom tužbom radi štete nanešene mnienjem u saboru izrečenim potjeran bio, tada se svakako u toj tužbi ne bi mogao nazirati neki „progon“, a još manje kakova „kazan“.

Digitized by Google

Po tom ne može kod nas nitko izvan sabora radi mnienja izrečenog u saboru, pa bilo ono u ma kakovoj formi, disciplinarno progonjen i kažnjen biti. U koliko bi o tome dvojbe bilo prema smislu čl. od 16. maja 1867. daje bolje razjasnenje § 41. „poslovnika sabora kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije", koji sve moguće kazni za najmanje nepristojnosti do govorom izazvane gungule u saborskih prostorijah odredjuje, te tako drugu disciplinarnu kazan nemogućom čini.

Ovamo ne spada nepristojnost, uvredjivost i zajedljivost izvan sabora prilikom banketa, agitacija, davanje izvještaja, opravdanja u novinah, u odborih itd., premda prof. dr. Blodig tako daleko ide, da za narodne zastupnike imunitet traži i onda, kada su stotine kilometara izvan parlamenta pred birači u kotaru izvještaj davali ili kada su u korist kakvog prijatelja i njegove kandidacije govor držali i tom prilikom granice pristojnog ponašanja prešli. — Blodig drži, da je „Ausübung des Berufes" i kortešovanje i govori pri političkih banketih, i obrana stranke i kotara u novinah i govori u kotaru, — što je svakako premnogo u svakom pogledu. On veli, da u §-u 16. austr. gore navedenog zakona nema označeno mjesto, koje imunitet govoru daje, pa da odtud sliedi, da narodni zastupnik, za mnienje ovako izrečeno, samo saboru odgovarati može, dočim mu mimo toga redarstveni organi rieč oduzeti, sbor birača razpustiti i novine konfiscirati mogu.

Po do sad navedenom vidi se, da naš zak. članak od 16. maja 1867. „o nepovriedivosti i neodgovornosti saborskih poklisara" nije tako jasan, kako se na prvi pogled čini i da bi svakako veću jasnoću mogao sasma dobro podnieti. Zakon je onda dobar, kada je u svakom pogledu jasan i kada ne trpi, da se novim i krivim tumačenjem stvara novo pravo. Za to bi želiti bilo, da se tako nedvejbeno raztumači, da o smjeru i smislu njegovom ne bude više dvojbe. Doduše koliko je dosad poznato, niti su u stranih zemljah zakonodavna tiela niti kod nas naš sabor svoje pravo

Digitized by Google

zlorabili; niti u zaštitu delinkvirajuće zastupnike uzimali. Koliko je meni poznato naš je sabor uvjek svoje članove izručivao. U saborskoj periodi 1887—1892., kojoj je i pisac ovih redaka (i kao član imunitetskog odbora) pripadao, nije bilo ni jednog slučaja uzkrate. Ali zato jasnoća zakona ne može onom predmetu nikada škoditi, koji opisuje, osim ako kakav privatan interes nije s njim tangiran. Imunitet sam provizorna je zaštita i ne rieša va od one kazni, koju zakon odredjuje, a i nije mu svrha, da se nekomu pravo podieli, da zakon gazi, koji drugi poštovati moraju. On je zaštita za sabor i za pospješno djelovanje istog, te preko ovog smjera ni za liniju ne ide.

Ovoliko kao pokušaj tumačenja imuniteta po našem pravu. Moguće, da ovo ili ono pitanje neće skoro doći na dnevni red i da neće skoro doći praktična prilika, da se tim sabor ili sudovi bave, ali svakako nije s goreg teoretično riešiti ga i prije; nego se praktična prilika pokaže. Kod svih parlamenta opaža se tendencija ne kodificirati sva pitanja, odnoseća se na zastupnički imunitet, ali u ovoj tendenciji ima i dosta opravdanja. Sva prava parlamenta i onako nisu pisana, niti se napisati mogu, te je često opravdano u interesu javnom ostaviti, da se ta mnoga pitanja od slučaja do slučaja riešavaju.

Ali to ipak ne smije smetati pravnu znanost, da neriešena pitanja imuniteta u pomanjkanju pisanih odredaba onako tumači, kako drži, da ih tumačiti treba.

Zakonski predlog u pogledu prodajâ u bezcienu u Austriji.

Napisao dr. ***Vladimir Pappafava*** *odvjetnik u Zadru.*

Mjeseca novembra 1892. godine Njegova Preuzvišenost ministar trgovine u Austriji predložio je zastupničkoj komori zakonsku osnovu glede prodajâ u bezcienu.

Osnova nije obrazložena. Sa svim tim očito je, da naumljeni novi zakon ide za tim, da uredi prodaje u bezcienu i da stane na put štetam

Digitized by Google

koje od istih proizlaze, a to tim, što bi se trgovčevoj samovolji, da te prodaje preduzimlje, udarile izvjestne granice, i ustanovilo, da ih ne bude moguće izvadjati bez dozvole nadzorne vlasti, koja bi imala da prosudi, je li prodaja u bezcienu opravdana, ili nije, i može li se dakle dozvoliti.

Osnova novoga zakona imala bi važiti kao napredak u političko-ekonomskih uredbah u Austriji.

Ona nije još bila podnešena na pretres komori, nu, obzirom na veliku ekonomsku važnost predmeta, kojim se bavi, osobito za trgovačku struku, već se o njoj vodi živahna razprava u austrijskoj štampi, te se sa raznih strana, sa raznog gledišta i ocjenjuje, pošto ju jedni smatraju i podupiru kao nuždnu i blagotvornu novotariju, a drugi naprotiv, svom silom ju napadaju kao nepotrebno i štetno ograničenje lične slobode trgovaca, naime slobode, koju svaki uživa, da po svojoj volji razpolaže svojim imanjem, i kao zatrpavanje za trgovinu pouzdanog oduška, koje se baš u u tome sastoji, da se trgovci mogu u izvjestnih prilikah na brzu ruku osloboditi ne prodane robe.

Pristaše nove zakonske osnove tvrde, da je dugo i svestrano izkustvo pokazalo, kako ne obuzdana sloboda na polju obrta i trgovine štetno djeluje, i kako u škodljive posljedice te pretjerane slobode treba ubrojiti i tako zvane prodaje u bezcienu, koje su se ovo posjednjih godina skoro nevjerojatno umnožile. — Ta zloraba nije koristna ni obćinstvu, ni kupcem, ni trošiocem, a napokon ni trgovcem samim. — Naprotiv je u većem dielu slučajeva prodaja u bezcienu prosta izlika, kojom trgovci hoće da zabašure svoje nečiste špekulacije, a riedko je kada prava trgovačka nužda, opravdana i prouzrokovana osobitimi okolnostmi i stvarnimi potrebami, koja može biti koristna pučanstu u obće. Osim malo zakonitih i opravdanih slučajeva, prodaja u bezcienu, kao što se dan danas prakticira, nema drugo svrhe, nego da zamaže oči lakovjernoj publici, da namami kupce, te ih nagovori, kako im se pruža prilika, da udovolje svojim potrebam uz vanredno povoljne uvjete. Nu kupci moraju kašnje uvjeriti se, da su bili prevareni i platili relativno skupo robu, koja nije imala one vriednosti, koja joj je udarena.

Tako se često na ovaj način, pod imenom kojeg trgovca, prodaje u bezcienu roba trećih osoba. — Takove prodaje u bezcienu osobito štetno djeluju na poštenu trgovinu. Trgovac, kojemu osvane preko puta od dućana takovo prodavalište u bezcienu onakovih istih predmeta, kojimi i on trguje, mora da pretrpi štetu ili bar nazadak u svojih poslovih. Na taj način roba poštenoga trgovca, koji se ne hvasta, da svoju robu u bezcienu daje, mora da ostane neprodana, dočim publika, zavarana razvikanom prodajom u bezcienu, hrli, da nakupuje robe uz najpovoljnije tobož uvjete, a onamo će ju možda mnogo skuplje platiti, nego li, da ju je nabavila u u poštena trgovca. Pošteni trgovac, ne prestane li skoro ta prodaja u

Digitized by Google

bezcienu, koja mu otimlje mušterije, primoran je, da se preseli dućanom na drugo mjesto, što je skopčano sa znatnijim troškom, ili da se i on povede za zlim primjerom, te oglasi i sam prodaju u bezcienu.

Sustav prividnih, a nipošto stvarnih prodaja u bezcienu, kao što se danas u obće prakticiraju, upravo vriedja moral i podkapava osjećaj poštenja u trgovačkom staležu.

Trgovačke prilike dan danas nisu zaista najpovoljnije, osobito za male trgovce i obrtnike, kojih stanje m ra da postane absolutno očajno, predadu li se na milost i nemilost nepoštenoj konkurenciji. — Mali trgovci i mali obrtnici sačinjavaju gradjanski skup, u kojem se stiče snaga naroda. Država je dužna, da štiti obstanak ovoga staleža, da mu podržava urodjenu čednost i čestitost, da ga okriepljuje u njegovanju starih moralnih načela, i da nastoji osobito, da se u nj neuvrieži misao, kao da pošteno djelovanje mora neminovno donieti sobom nazadak ekonomički.

Novi je zakon osnovan, da nejake i poštene brani od himbene zloporabe, od nepoštene konkurencije, kojoj su izloženi sa strane nepoštene trgovine. Jasno je dakle, da je novi zakon namienjen ne da ukine prodaje u bezcienu, nego da im obuzda zloporabu; zakon taj ima veliku i nepobitnu ekonomsku i družtvenu važnost, te ga za to treba usvojiti kao blagodat, kao koristnu novotariju, kao blagotvorni liek, koji nam je od vajkada trebao.

Sasvim su inakog mnienja protivnici nove zakonske osnove, koji misle, da ista nebi imala drugog uspjeha, nego što bi odstranila sve koristi, što ih trgovina uživa od prodajâ u bezcienu, ne uklonivši nijednu od odnosnih neprilika i nabrojenih škodljivih posljedica.

Drugimi riečmi, protivnici naumljenog novog zakona, ma koliko odobravali svrhu, koja je zakonodavca kanda rukovodila, da se naime obuzdaju i odstrane zloporabe, kojim daju povod prodaje u bezcienu, tvrde ipak, da bi naumljeni novi zakon povriedio ličnu slobodu, da nebi nikako bio praktičan, da se po njem nebi jasno ni znalo, što je uprav prodaja u bezcienu, da se tim zakonom nebi ni najmanje postigla žudjena svrha i da bi se njim prouzrokovalo više štete, nego koristi.

Oni kažu:

Novi se zakon nebi izdao na korist obću, nego jedino u prilog pojedinaca.

Ne radi se tu o štićenju obćinstva od prevare, nego nekoliko nezadovoljnika od konkurencije, koja im ne dopušta, da uzdižu ciene, koliko bi htjeli.

Nisu tužbe kupaca, nego tužbe prodavalaca dale povoda naumljenoj zakonskoj osnovi.

Novi se zakon ne predlaže s toga, što pri prodajah u bezcienu na-

Digitized by Google

bavljači kupuju skuplje no drugdje, nego baš zato, što na tih prodajah kupuju jeftinije.

Da je to potajna težnja, proizlazi jasno već iz prvog paragrafa osnove, koj glasi: „Preduzimanje oglašenih javnih prodaja u bezcienu namjerom, da se proturi roba ili ine pokretne stvari kakvog obrtnog poduzeća, dopušteno je samo privolom obrtničkih oblasti."

Očito je, da je naumljeni zakon naperen proti svim prodajam u bezcienu, bez obzira na njihovu narav.

Ele, neda se poreći, da su u nekih okolnostih prodaje u bezcienu u velike koristne i neobhodne, jer u nekih slučajevih kao na pr. kad se radi o smrti, stečaju itd., nastaju često takove prilike, u kojih je brza prodaja, ma i uz manju cienu, u svakom obziru koristna, bilo da trgovac tim putem želi izbjeći kakovoj krizi, ili da mu treba izprazniti prenatrpani dućan, da pripravi mjesto novijim naručbam.

Primjera radi, jedan trgovac sezonskih rukotvorina ili pomodnih predmeta ima u svom dućanu na izmaku sezone, ili u oči nastupa nove mode, golemu hrpu zastarjelih, neprodanih predmeta. — Zar mu neće biti slobodno, da ih proda, što prije uzmogne, tek da razkrsti svoj dućan od zabataljene robe, i u nj smjesti novu, koju će baš da nabavi novcem, što ga izvadi od prodaje stare robe? Jeli išta prirodnije, do li to: da je trgovcu slobodno bez smetanja prodati svoju vlastitu robu, koju je bez smetanja nabavio? Ne, zakon mu to zabranjuje, i on mora ostaviti, da mu roba sve to više ide u batal, da mu novac leži bezkoristan, šta više, da mu nemilice propada, i gledati, kako ga tudja konkurencija zatire, te tako prekršenih ruku propasti. A sve to s kojeg uzroka? Zar on nema prava, da svoju robu prodaje brže i jeftinije? Zar pospješnost nije prvi uslov trgovačkog saobraćaja?

Pa onda, ide li se za tim, da se publici oduzme mogućnost, da nabavlja jeftinije? Kupcem će lahko biti, da se od prevare obrane u koju bi mogli upasti, povodeći se za prodajami u bezcienu, jer će njim dovoljno biti, da propitaju u drugih dućanih, pošto se prodaju stvari, koje su voljni da nabave, te da se tako uvjere, da li se u odnosnom dućanu, gdje je navieštena prodaja u bezcienu, roba prodaje jeftinije, nego li drugdje.

I u istinu, to se skoro uviek i dogadja, da kupac, prije nego će što konačno nabaviti, obidje nekoliko dućana da se uvjeri, gdje bi mogao da svoje potrebe uz povoljnije uvjete namiri.

Naumljeni novi zakon nebi uspio, da obrani publiku, občinstvo, naime kupce. — A kad zakon nije u stanju da ih obrani od skupoće, zašto da ih uz to još liši prigode, da gdješto nabave jeftinije?

Nego s druge strane, što upravo znači, u smislu nove zakonske osnove prodaja u bezcienu (Ausverkauf), oglasom objavljena i javna, koja se preduzimlje radi brže razprodaje?

Digitized by Google

Koja je razlika izmedju ove i druge prodaje obavljene po trgovcu?

Sve su prodaje, što ih trgovci obavljaju, javne. — Svaki trgovac ima pravo, pače dužnost, da prijavi, kako je otvorio dućan za prodaju izvjestne robe. — Glavna svrha, za kojom teži trgovina, jeste što hitrije razturivanje robe, i od toga najčešće zavisi napredak i uspjeh trgovačkog ili obrtničkog podhvata.

U čemu se dakle, po osnovi novoga zakona, sastoji razlika izmedju prodaje i prodaje u bezcienu? Zar u prostom nazivu? Ali u tom slučaju radi prostog naziva nebi trebalo zakona, i da mu se zabašure odredbe, trgovci će se naprosto poslužiti drugim izrazom.

Na što se pak svodi pojam o prodaji u bezcienu? Osnova novoga zakona o tome ništa ne kaže. —

Da li će se u smislu zakona morati smatrati prodajom u bezcienu Restenverkauf, što se mjesečno obavlja u svakom Schnittwaarengeschäft-u?

U nječnom slučaju, koja je razlika izmedju ove i koje mu drago druge prodaje?

U potvrdnom slučaju naprotiv, smiešan bi to zakon bio, koji bi podvrgavao osobitoj dozvoli jedne ili više oblasti, prodaju rukotvornih ostataka, dok za prodaju samih rukotvora nebi trebalo nikakve dozvole!

A dok se ta dozvola postigne koliko dangube, koliko uredovne muke, koliko pregovora i dogovora!

Ništa manje nego pet raznih vlastih treba da sudjeluje kod izdavanja odluke, kojom će biti dozvoljena ili zabranjena prodaja u bezcienu.

Onaj nevoljni trgovac, kojemu su malo ne kroz ciele poklade poslovi naopako išli, strepi sada kod pomisli, da bi mu tolika roba mogla ostati zatrpana u dućanu, te bi rado, da se je na brzu ruku rieši, pa makar ju i izpod ciene davao, nu zato treba da zatraži pismeno dozvolu od obrtničke oblasti, i da na dotičnu molbenicu udari propisani biljeg.

U toj će molbenici morati točno naznačiti vrst i količinu robe, što je voljan da proda u bezcienu, mjesto, gdje će se prodaja obaviti, doba, u koje će ista biti, zatim ime vlastnika i osoba, koje će se prodajom baviti, i napokon uzroke, s kojih se ta prodaja u bezcienu preduzeti ima.

Obrtnička oblast mora najprije da sasluša u predmetu trgovačku komoru, a ova zadrugu, nakon čega, pošto sasluša i mnienje mjestnoga redarstva i porezne oblasti, te pošto se sa svimi timi oblastmi sporazumije, odluči o molbi.

Ovoga se postupka valja držati bez ikakve razlike u svakom slučaju, kad ma s kojeg uzroka nastane potreba hitre prodaje.

Tako na primjer, kad bi tkogod radi preselenja iz jednoga u drugi stan, htio da razproda makar u koju cienu svoje staro pokućtvo, ima za-

Digitized by Google

moliti dozvolu od obrtničke oblasti, trgovačke komore, od mjestne policije i poreznoga ureda!

Navlastito treba žigosati onu odredbu nove zakonske osnove, po kojoj bi zadruga morala prosudjivati o opravdanosti i ozbiljnosti uzroka, što se navode u prilog prodaje u bezcienu. Tim se jednom dielu trgovaca daje odlučan glas pri riešenju pitanja, da li se drugom trgovcu može dozvoliti, da brže i jeftinije svoju robu proda, nego li to oni sami rade.

Na taj način bi se stvorili uprav sudci u vlastitih parnicah. Sličan zakon nebi se dakle mogao nazvati ni mudrim ni nepristranim.

Jasno je prema tomu, da naumljeni novi zakon nije namienjen, da obrani i zaštiti občinstvo od prevarnih obmama, nego jedino da zaštiti interese pojedinaca; ter se zavisti i gramzivosti za dobitkom tih pojedinaca — koji s drugimi zadrugari drže vlast u svojih rukuh — žrtvuje najnaravnije pravo trgovčevo, pravo naime, da svoju muku drugomu proda, kako mu se bolje uzvidi.

Vrlo je problematično u ostalom, da li će trgovcu, ako i postigne dozvolu za prodaju u bezcienu, poći za rukom, da ju postigne na vrieme, te da od prodaje svu onu korist izvadi, kojoj bi se mogao nadati.

Potreba, da se što u bezcienu proda, može nastati od časa do časa, te može nuždno biti, da se ista preduzme bezodvlačno.

Nu uz tolika dopisivanja, uz tolika dogovaranja medju tolikim oblastmi, koliko će vremena proći, dok dozvola stigne?

Komu nisu poznata otezanja i odugovlačenja naše birokracije?

Pa i kad bi dozvola, kao što tvrdi zakonska osnova, o kojoj govorimo, stigla u razmaku od četrnajst dana, zar bi ona uviek na vrieme stigla? Nebi li se naprotiv često desilo, da bi ta dozvola, dok bi trgovac nestrpljivo na nju čekao i zgodni čas za prodaju prošao, postala napokon izlišna?

Dok bi iza tolikih birokratskih savjetovanja i pregovaranja napokon izbila na sriedu željkovana dozvola, prošla bi zgodna prilika, nestalo bi mogućnosti a možda i koristi, da se prodaja u bezcienu obavi, i nevoljni trgovac bi bio prisiljen i pokraj postignutog ovlaštenja da gleda, kako jedan dio njegovih glavnica nemilice propada s toga, što mu novi zakon ne dopušta, da ga spasi.

Druga neshodna odredba u naumljenom novom zakonu bila bi ona, po kojoj obrtnička oblast ne bi mogla da izda dozvolu za prodaju u bezcienu, nego najviše za rok od tri mjeseca

Šta bi u tom slučaju morao da radi onaj trgovac, kojemu nebi pošlo za rukom, da kroz taj rok razproda svu robu, za koju bi mu se podielila dozvola? Dali bi prisiljen bio, da prekine prodaju sasvim, ili bi morao objaviti nad vratima: „od danas ne prodajem više na brzu ruku, nego polagano?“ Ili će samo, da kroz opredieljeni rok prodaju dovrši, morati

Digitized by Google

svoju muku razprodati makar uz koju cienu na svoju golemu štetu? Što napokon znači prodavati na brzu ruku, što li znači prodavati polagano?

A kad izteče rok opredieljen za prodaju u bezcienu, hoće li trgovac moći da kupce raztjera, kad bi ih bilo množtvo, jer počamši od toga časa on mora da prodaje svoju robu polagano?

Nepokazuje pak nikakove oštroumnosti ni ona odredba naumljenog novog zakona, po kojoj se absolutno nikada nebi mogla dozvoliti prodaja u bezcienu, kad odnosni dućan nebi već postojao dvie godine dana, izuzamši jedino slučaj, da bi se prodaja imala preduzeti usljed smrti vlastnika.

Na taj način trgovac novajlija, koji se nije još u poslu toliko uvježbao, da bi mogao predvidjeti, koliko će koje vrsti robe prodati, te koji nezna izvjestno, ni koliko mu treba naručiti; na taj način dakle trgovac novajlija, koji je sa svoje nevještine u opasnosti, da mu se roba nagomila u dućanu, nemože izbjeći šteti, koja nastaje iz njegove nevještine, te se mora boriti ne samo s neprilikami, koje su skopčane sa započimanjem svakog poduzeća, nego još i s onimi, što mu ih zakon navlaš stvara, silujuć ga, da zabatali nemilice svoju glavnicu i nepokušav ništa, da ju od propasti spasi.

Ova se odredba u naumljenom zakonu prikazuje kao prava eksploatacija novajlijâ, početnika, slabića, onih naime, koji nemaju još velikih kapitala, te koji su tim većma izloženi konkurenciji, a na korist velikih, jakih, onih, kojim je već položaj osiguran, i koji razpolažu većimi kapitali.

Težnja, da se što većma otegoti prodaja u bezcienu u obće, što više, da joj se sasvim na put stane, proviruje takodjer i iz naročite odredbe, kojom je propisano, da će se za svaku dozvolu prodaje u bezcienu morati platiti odredbina, koja će u Beču iznositi od 10 do 100 forinti, a u ostalih gradovih od 2 do 50 forinti.

Osnovu novog zakona trebalo bi dakle naprosto odbiti kao nepotrebnu, štetnu, nepravednu i smiešnu; a i sbilja kad bi zakonodavčeva namjera bila ta, da na put stane varanju publike lažnimi obmamami, te da učini kraj prividnim prodajam u bezcienu, ipak novi zakon, kako se predlaže, ne sadržaje nijednoga paragrafa, koj bi mogao tomu cilju dovesti, dočim se u njem sliepi rat vodi proti svakoj prodaji u bezcienu, bez ikakve razlike.

* * *

Ovo su razlozi i razmatranja, što se navode u prilog i protiv nove zakonske osnove, a mi nemožemo na ino, a da ne priznamo, kako su važni razlozi protivnika osnove, i da bi taj zakon, kad bi slučajno postao kriepostan, nanio jamačno više štete nego koristi.

I mi mislimo, da bi u velike koristan bio zakon, koji bi spriečavao zloporabe, što se dogadjaju kod prodaja u bezcienu. — Ali bi se to

Digitized by Google

imalo izvesti bez povriede osobnih prava pojedinaca, i bez osujećenja svih ostalih koristi, kojim se je kadšto nadati od prodaje u bezcienu.

U trgovačkih je podhvatih potrebita najšira sloboda, jer su ograničenja po trgovinu štetna.

Neda se poreći, da su kadkad prodaje u bezcienu puka izlika, da trgovac nagrne što većma novaca i proglasi se zatim propalicom kod pune kese. Ali se stvaranjem tolikih potežkoća prodajam u bezcienu u obće, nanosi golema škoda poštenjakom, a ne staje se nikako na put težnjam nepoštenih

Pošteni trgovac neide za tim, da s prodajom u bezcienu tjera špekulaciju, nego mu je do toga, da na brzu ruku proda i da se što hitrije rieši robe, o kojoj sumnja, da bi mu mogla ostati u dućanu; a tako postupa, jer ga nagoni nužda. — Ne može li da svoju robu proda, kad ga na to nagoni nužda, uzaludna mu je zakašnjena dozvola, a nepravedno ga je uz to na toliko načina kiniti i obterećivati troškovi, kad su ga njegove lične prilike dovele u položaj, da mora da se podvrgne gubitku, naime da se lati prenagljene prodaje, tek da prije novac utjera.

Trgovac nepošteni, koji sa prodajom u bezcienu vodi špekulaciju, te kojemu je namjera, da kupce zavarava ili prosto da novce na brzu ruku utjera, kako bi tad pri praznu dućanu obustavio izplate, može da spokojno očekuje potraženu dozvolu, jer njega ne nagoni na prodaju u bezcienu prigodna, časovita nužda, niti se on toga sredstva laća poštenom nakanom, već unapred smišljenom namjerom, da se prodajom u bezcienu posluži u u izvjestnu svrhu, koja ne zavisi nipošto od časovitih prilika; njemu je lahko platiti odredbinu, a da ne osjeti nikakova tereta, jer zna, da će mu to prodaja u bezcienu skoro nadoknaditi.

Naumljeni novi zakon nebi dakle u zaštitu uzeo ni poštenog trgovca, ni obćinstvo.

Naprotiv bi pošteni trgovac ostao izložen nepotrebnomu kinjenju i znatnim štetam, a povriedilo bi se njegovo zakonito pravo, da svojom imovinom po volji razpolaže, i da svoje interese po ličnoj uvidjavnosti brani; dočim bi nepoštenom trgovcu ruke jednako slobodne, pače slobodnije od prije ostale, da onomu po volji štetu nanosi.

Sviet je dan danas dovoljno progledao, pa se nije bojati, da će ga lahko namamiti prodaja u bezcienu, kod koje se prodaje skuplje no drugdje i prije nego li se u kupovinu upusti, znati će da se obaviesti o vriednosti i cieni onoga, što je voljan da nabavi, obziruć se na ciene, koje drugdje vladaju,

Pogledon na to, svrha naumljenog novog zakona svela bi se u vrlo skučene, da ne rečemo uprav neznatne granice, kad bi joj namjera bila, da štiti jedino nabavljače. — Na svaki način, vrlo bi čudnovata ta zaštita

Digitized by Google

bila, kad bi se njom od straha, da kupci ne plate preskupo svoje nabave, morali prodavaoci podvrći većim troškovom u svrhu, da postignu prodajnu dozvolu.

Prirodno je naprotiv, da što više troška na prodavaoce pada, da tim skuplje oni svoju robu prodaju, i prema tome svi troškovi, što ih novi zakon trgovcem nameće, imali bi spasti na teret onih kupaca, na čiju je je zaštitu — kao što se kaže — isti zakon stvoren.

Nego naumljeni novi zakon, kao što ne štiti publiku, tako isto ne štiti ljè ni poštene trgovce od konkurencije nepoštene trgovine, jer dok stavlja nesavladive skoro prepone savjestno i u poštenu svrhu poduzetoj prodaji u bezcienu, ne zabranjuje ipak — kako smo na drugom mjestu vidjeli — onim osobam, koje nemaje stvarne nužde, da takove preduzimlju.

Da na put stane zloporabam pri prodaji u bezcienu, zakon bi imao skrajnom strogošću kazniti prevarno djelovanje u trgovini. Morao bi mnogo oprezniji biti u tom, da se kojekakve osobe, bez ikakva imetka, bez svojih glavnica ili prividnimi glavnicami, neupuštaju u trgovačke podhvate, koristeći se lahkovjernošću prostodušnog svieta, a u namjeri da kašnje obustave plaćanja, naravno, pošto razprodadu u bezcienu robu kupljenu na vjeresiju, za koju utjeraju liepu svotu gotova novca.

Trebalo bi naročito paziti, da se pokvarenost ne uvlači iz vana u trgovačke odnošaje; a kad bi ponestalo uzroka, s kojih se zaraza širi, poboljšali bi se kud i kamo ti odnošaji.

U ovom pravcu, u ovom smislu trebalo bi sastaviti zakon, kad bi se za tim išlo, da se postignu blagotvorni uspjesi na ekonomičko-političkom polju u pogledu trgovine.

Po našem shvaćanju držimo prama tomu, da bi se naumljenim novim zakonom, kad bi isti usvojen bio, počinila golema pogrieška, koja bi za sobom mnogo neprilika povukla, te bez ikakve koristi vriedjala načelo lične slobode.

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Za tužbe radi dosudjenja prava užitaka zajedničkog pašnjaka i šume u urbarskih občinah nadležan je urbarski sud.

Kr. kot. sud u S. odlukom od 3. svibnja 1893. broj 3956 gr. odputio je tužbu J. Č. iz St. po odvj. dru. V. C. proti Fr. O. iz J. na priznanje 13/8 prava na seliština pravo drvarije i pašarije skopčano sa urbar. posjedom spp. prim. 2. svibnja 1893. broj 3956 gr. po §-u 2. sl. a) g. p. p.

Digitized by Google

ureda radi sbog nenadležnosti toga suda kao suda gradjanskog, te uputio tužitelja sa tim zahtjevom na nadležnu političku oblast.

Kr. banski stol riešenjem od 31. svibnja 1893. broj 10931 povodom utoka tužitelja.

vidiv, da je medju strankami preporno njihovo ovlaštenje na skupne užitke, u koliko su istim predmetom šume i pašnjaci, dodieljeni ovlaštenikom prigodom urbarske regulacije, a naročito kakovi će pravni odnošaji imati postojati u pogledu tih skupnih užitaka, to jest, tko su ovlaštenici kod raznih kategorija tih užitaka, u kojem razmjerju imadu participirati pojedini ovlaštenici na užitak, u kojem opet u pravu samom, da li je tužitelj vlastnik urbarsko-sesionskih zemalja, sa kojimi su skopčani skupni užitci drvarije i pašarine i u kolikom obsegu, te da li je on kroz prodaju jednog diela svojeg urbarskog posjeda izgubio pravo na upitne skupne užitke i u kojem razmjerju;

vidiv, da su materijalno i formalno pravne norme za uredjenje urbarskih i srodnih odnošaja ustanovljene ces. patentom 2. ožujka 1853. broj 40 d. z. l., ces. patentom od 17. svibnja 1857., broj 98 d. z. l., i minist. naredbom od 28. prosinca 1857., broj 1 z. vl. l. od godine 1858., pak da su za razpravu i riešitbu u prepornih predmetih urbarske naravi pozvani urbarski sudovi i to: kr. sudbeni stolovi u prvoj i kr. stol sedmorice u drugoj i zadnjoj molbi kao vrhovni sud urbarski (zakon od 22. prosinca 1890. broj 3 Sb. za god. 1891.),

obnašao je napadnutu odluku prvog suda od 3. svibnja god. 1893. broj 3956 gr., kojom se tužba po §-u 2. sl. a) g. p. p. ureda radi natrag odpućuje toga radi, što predmet nije podvržen postupku gradjanskog suda, potvrditi, u koliko se pak istom odlukom tužitelj sa njegovim zahtjevom upućuje na političku oblast, preinačiti tamo, da se tužitelj sa njegovim tužbenim zahtjevom radi dosudjenja prava užitka zajedničkog pašnjaka i šume u urbar. obćini J. na nadležni kr. sudbeni stol kao urb. sud upućuje.

Ovo riešenje kr. banskoga stola potvrdjeno je riešenjem kr. stola sedmorice od 24. kolovoza 1893. broj 2722. jer je samo urbarski sud pozvan prosuditi, da li se urbarska zemljišta mogu prodati bez užitka pripadajućeg im prava drvarije i pašarine.

Priobćio dr. Salavari.

U parnicah o razvrgnuću zajednice nekretnina imade se redovito suditi na preboj parbenih troškova.

U parnici maloljetnika F. B. po odvj. dru. D. V. proti M. B. po odvj. dru. O. K. radi razvrgnuća zajednice nekretnina udovoljio je kot. sud u N. M. izpravljenomu prije danoga odgovora tužbenomu zahjevu osudom od 10. prosinca 1892. broj 6886. u cielosti te osudio osudjenika

*

Digitized by Google

na naknadu parbenoga troška od 46 for. 45 nč. Na priziv tuženika radi dosudjenoga tužiteljici parbenoga troška preinačio je kr. banski stol tu osudu u pogledu parbenih troškova i osudio osudom od 9. siečnja 1893. broj 277: parbeni se troškovi medju strankami prebijaju, a pristojbu za osudu odmjerit se imajuću ima nositi svaka stranka u polovici, a to zato:

Kod sudbenog očevida, odredjena u svrhu ustanovljenja djelivosti prepornih nekretnina sporarumjele su se obje stranke o načinu diobe, uvaživši medjusobno zemjenite svoje zahtjeve. Povodom toga ustanovljen je način diobe na zadovoljstvo obiju stranaka, a i prvosudna osuda sliedila je na zajednički i sporazumni zahtjev.

U diobnih razpravah imade sudac riešiti zahtjev i jedne i druge stranke, iz čega sliedi jedno, da je svaka stranka i tužitelj i tuženik, a drugo, da je dioba svakoj stranci od koristi (§ 830. i 841. o. g. z.)

Pošto je dakle osuda u tom slučaju sliedila na sporazumni predlog za preinaku zahtjeva tužbenoga, morao se je prama gornjemu obrazloženju izreći po §-u 576. g. p. p. preloj parbenih troškova, i u tom dielu preinačiti prvosudna osuda, prama čemu ima svaka stranka namiriti i pristojbu za osudu u polovici.

Na previd tužiteljski potvrdio je tu osudu kr. banskoga stola kr. stol sedmorice vrhovnom osudom od 23. ožujka 1893. broj 927 iz navedenih gore razloga temeljem ustanova §-a 573. i 576. g. p. p.

Priobćio ***D. Tončić.***

Na ostavnikovu srećku poslje njegove smrti izvučeni dobitak ne spada u ostavinsku imovinu.

Riešava li se to pitanje izvanparbenim putem ili putem parnice?

Imade li se — i kada — takav zgoditak u slučaju fideicommissarne substitucije staviti u sudbeni polog, ter mogu li se posjednici zgoditka na to prisiliti i ovrhom?

Pravna narav zgoditka imade se u slučaju prepora, nastavšeg izmedju fiducijarnih i fideicommissarnih nasljednika, riešiti putem parnice, — koji će od tih nasljednika imati kao tužitelj zapodjeti parnicu?

Prinos k tumačenju §-a 531., 547., 608., 613., 797. i 810. o. g. z., te k §-a 2. točka 7., 19., 43., 97., 99., 145., 158. i 174. izvanparbenog postupnika.

U ostavinskom predmetu iza pokojnoga K. pl. B. izrekao je kr. sudbeni stol u V. nakon saslušanja interesovanih stranaka odlukom od 31. prosinca 1892. broj 5765 gr.:

1) da zgoditak, učinjen pri žriebanju od 2. studenoga 1889. na nagradnu zadužnicu zajma od god. 1860. serija 2900 br. 7, popisanu u ostavinskom našastaru od 25. kolovoza 1890. pod rednim brojem 16, medju onih 5 zadužnica pod tim brojem navedenih, sa 60.000 for., te po fidu-

Digitized by Google

cijarnih nasliednicah . . . primljen i zadržan sa 48 for. a. vr., ne spada u ostavinsku imovinu iza K. pl. B, odbijajuć u tom pogledu zahtjev fideicommisarnih nasliednika . . ., tražećih uvrštenje toga zgoditka u ostavinsku imovinu pokojnikovu, ali spomenutim fiducijarnim nasljednicam ipak naložio, da imadu pod prietnjom prisilnih sredstava globe i ovrhe u roku od 30 dana, računajuć od dana dostave gornje odluke na mjesto samovlastno zaposjednute nagradne zadužnice od god. 1860., seriju 2900 br. 7 kod suda položiti na tu zadužnicu dignutu gotovinu od 48.000 for., izlučujuć podjedno iz ove ostavinske razprave pretresivanje pitanja, da li rečeni zgoditak sačinjava dio ostavinske imovine, koja u svoje vrieme prieći ima na fideicommisarne nasljednike O. pl. Z. . . ., kao potomke fiducijarne nasljednice E. pl. R. . . . ., ili pak, da li pripada rečeni zgoditak kao kamate gore spomenutim fiducijarnim nasljednicam, prepuštajuć potaknuće toga pitanja potonjim, čim gornji sgoditak kod suda polože;

2) odredio, da bude podlogom razpravi ostavinskoj u pogledu vriednostnih papira, tako zvani „bordereau" austro-ugarske banke u Beču od 19. siečnja 1892., nu tako, da se iz ovoga bordereau-a izluči državnogarsko-nagradna zadužnica od god. 1870., serija 1360 br. 5 vrhu 100 for. s razloga, što se ostavinskom imovinom smatra pod 1) spomenuta nagradna zadužnica od godine 1860. serija 2900 br. 7, kojom prvo spomenutom zadužnicom je po navodu fiducijarnih nasliednica potonja izvučena zadužnica zamienjena; pak dalje odredio, da kr. javni bilježnik u V. pomoću burzovnoga tečaja proračunati ima vriednost rečene izžriebane zadužnice od god. 1860. u doba smrti pokojnikove, pak ju uvrstiti u ostavinu pokojnikovu, dočim se fideicommisarni nasljednici, ... upućuju, da putem parnice dokazati mogu, da u ostavinu ovu spadaju i drugi predmeti, u kojem će se slučaju postupati u smislu §-a 179. van p. p.

Kr. banski stol riešenjem od 27. travnja 1893. br. 4543 usljed utoka fideicommisarne nasljednice N. bar. J. ukinuo je:

Ad 1) onaj dio prvomolbene odluke, kojim se sada već izriče, da zgoditak od 60.000 for. odnosno od 48.000 for. ne spada u ostavinsku imovinu, pak u tom pogledu odredio, da se to pitanje ima putem redovite parnice i kontradiktornim postupkom riešiti, u koju se cielj fideicomisarni nasljednici Nat. bar. J. . ., koji tvrde, da rečeni zgoditak u ovu ostavinsku masu spada, te koji traže, da se isti u nju uvrsti prama §-u 2. točka 7. izv. p. p., — upućuju, da u roku od 30 dana nastupe put pravde za dokaz, da rečeni zgoditak u istinu spada u ostavinu pok. K. pl. B., a podjedno davši mjesta utoku fiducijarnih nasljednika M. bar. K. . . . ukinuo i onu odredbu prvosudne odluke, kojom se rečenim fiducijarnim nasljednikom nalaže pod prietnjom prisilnih sredstva, da imadu nepovlastno podignuti zgoditak u iznosu od 48.000 for. u roku od 30 dana kod suda položiti.

Digitized by Google

Ad 2) Zatim uz odpućenje utoka Nat. bar. F. prvosudnu odluku glede odredaba, sadržanih u točki 2. te odluke potvrdio. —

To sve iz sliedećih razloga:

„Posmotriv, da je glasom predloženih ostavinskih spisa u ovoj ostavinskoj razpravi medju interesovanimi strankami prieporno pitanje, da li se sgoditak od 60.000 for. a. vr., po fiducijarnih nasljednicah primljen i zadržan sa 48.000 for. a. vr., učinjen — nakon smrti ostavnika K. pl. B. sbivše se dne 10. kolovoza 1889. — pri žriebanju od 2. studenoga 1889. na nagradno-zajamnu zadužnicu od god. 1860. vrhu 100 for. a. vr., serija 2900 br. 7, inventiranu u ostavinskom našastaru od 25. kolovoza 1890. pod red. brojem 16., ima smatrati priraštajem po §-u 404. o. g. z., spadajućim u ostavinsku imovinu, kako to tvrde fideicommisarni nasljednici Nat. bar. F., ili se pak smatrati ima kao kamate gornje zajamne glavnice od 100 for. prama §§ 509—511. o. g. z., kako to tvrde fiducijarni nasljednici, te i ostali gore spomenuti fideicommisarni nasljednici i skrbnik nerodjenog potomstva E. pl. R. odvjetnik K.;

posmotriv, da su same stranke u tome sporazumne, da se gornje preporno pitanje riešiti može samo putem parnice i kontradiktornim postupkom, pak da se s toga za sada izvanparbenim putem ne može odlučiti, da li taj zgoditak u ostavinsku imovinu K. pl. B. spada ili ne, —

.... nadalje posmotriv, da je ostavinska masa prama §-u 43. izv. p. p. i § 810. o. g. z. prepuštena u pohrani, uživanju i upravi fiducijarnim nasljednicam, da je u rieči stojeći zgoditak za vrieme uprave i uživanja ostavinske imovine ove po fiducijarnih nasljednicah učinjen i njima izplaćen u svoti od 48.000 for. a. vr., pak da se prema tomu nemože uzeti, da su fiducijarne nasljednice nepoštenim načinom u posjed toga zgoditka došle, te da glede toga zgoditka nikakova pogibelj ne predleži, pošto takova od strane fideicommisarnih nasljednika Nat. bar. F. ... ni uztvrdjena ni izkazana nije, pak se stoga ona odredba postupajućeg prvomolbenog suda, kojom se fiducijarnim nasljednicam nalaže, da rečeni zgoditak kod suda polože, neuputnim ukazuje, —

obnašao i predstavki, odnosno utoku fiducijarnih nasljednica u pogledu deponiranja toga zgoditka mjesta dati, pak onaj dio prve točke napadnute prvomolbene odluke, kojom se odlučuje, da fiducijarne nasljednice dobiveni zgoditak u iznosu od 48.000 a. vr. u roku od 30 dana kod suda položiti imaju, kao protuzakonit ukinuti".

Ad 2) Glede ove točke obnašao je kr. banski stol odputiti utok Nat. bar. F., te prvomolbenu odluku u dielu napadnutom potvrditi kao zakonom opravdanu s obzirom na gornju ovostranu riešitbu, izdanu na prvu točku gornje prvomolbene odluke";

Kr. stol sedmorice riešenjem od 6. srpnja 1893. broj 2130 obnašao je izvanredni previdni utok Nat. bar. F., u koliko je naperen proti dolnjo-

Digitized by Google

sudnim odredbam, sadržanim u točki drugoj prvosudne i banskostolne odluke, kao i previdni utok I. bar. K. ... proti odredbi pod 2, po kojoj se glede vriednostnih papira, spadajućih u ostavinu pok. K. pl. B., bordereau austro-ugarske banke ima uzeti na podlogu ostavinske razprave, — po §-u 16. izv. p. p. kao neumjestan odputiti; nasuprot povodom previdnoga utoka I. bar. K. i Nat. bar. F., uloženoga proti prvoj točki banskostolne riešitbe, a napose proti onoj odredbi, kojom se ukida prvosudna odluka u onom dielu, kojim se fiducijarnim nasljednicam M. bar. K. i drug. nalaže, da imadu podignuti zgoditak od 48.000 for. pod prietnjom prisilnih sredstava položiti kod suda, — i proti onoj banskostolnoj odredbi, kojom se fideicomisarni nasljednici Nat. bar. F. i dr. sa svojim potraživanjem glede napomenutog zgoditka od 48000 for. upućuju proti fiducijarnim nasljednicam M. bar. K. i drug. na put redovite pravde, banskostolnu riešitbu glede odredaba, učinjenih u točki 1. stranom ureda radi ukinuti, stranom preinačiti i potvrditi odluku suda prvoga u točki onoj, kojom se pod 1) izriče, da zgoditak od 60.000 for., odnosno čistih 48.000 for. polučenih na nagradnu zadužnicu državnog zajma od godine 1860. serija 2900 broj 7 u nominalnom iznosu od 100 for. ne spada medju ostavinsku imovinu pok. K. pl. B., pa se dosljedno tomu ne ima povući u ostavinsku razpravu, — nadalje potvrditi onu odredbu prvoga suda, kojom se fiducijarnim nasljednikom M. bar. K. i dr. nalaže pod prietnjom prisilnih sredstava globe i ovrhe, da imadu nepovlastno podignuti zgoditak od 48.000 for. u roku od 30 dana kod suda položiti,

a podjedno (uz preinačenje dolnjosudnih odluka) uputiti fiducijarne nasliednike M. bar. K. i drug., da imadu, ako drže, da im pripada pravo vlastnosti na više napomenuti zgoditak od 48.000 for., nastupiti redoviti put pravde proti Nat. bar. F. i dr., kao fideicommisarnim nasljednikom iza K. pl. B., i uztvrdjeno svoje pravo vlastničtva na upitni zgoditak dokazati redovitom tužbom tim sigurnije, jer će se upitni zgoditak u protivnom slučaju držati u sudbenom pologu na korist fideicommissarnih nasljednika sve dotle, dok bude nastupio slučaj povjerbene zamjene, odredjene oporukom K. pl. B. od 8. kolovoza 1889., a fiducijarnim nasljednikom M. bar. K. i drug. doznačiti medjutim kamatni dohodak od upitne glavnice.

Podjedno obnašao je kr. stol sedmorice odrediti, da se o našastaru vrhu imovine ostavinske iza pok K. pl. B. zabiljeziti ima, da je na nagradnu zadužnicu zajma od god. 1860. serije 2900 broj 7 u nominalnom iznosu od 100 for. pri žriebanju dne 2. studenoga 1889. polučen bio zgoditak od 60.000 for. odnosno uz odbitak pristojbe u čistom iznosu od 48.000 for., koji je izmedju fiducijarnih i fideicommissarnih nasljednika preporan".

Digitized by Google

Razlozi: Po §-u 531. o. g. z. sačinjava skup prava i obveza kojega pokojnika, u koliko ta prava i obveze nisu osnovane na čisto osobnih odnošajih — njegovu ostavinu.

Dosljedno tomu odredjuje § 97. izv. p. p. od 9. kolovoza 1854., da inventar mora sadržavati točan i podpun popis svekolike pokretne i nepokretne imovine, koji je posjedovao ostavnik u vrieme svoga preminuća, i mora jasno naznačiti i ondašnju vriednost i iznos njezin, a § 99. izv p. p postupka odredjuje po istom načelu, da se kod papira od vriednosti, spadajućih k ostavini, ima pridati i iznos kamata, neplaćenih do dana preminuća ostavnikovog.

Kamati, naravski plodovi i dohodci, nastali istom iza smrti ostavnikove, ne spadaju više k njegovoj ostavini, niti su predmetom ostavinske razprave, — nego oni pripadaju jure proprio nasljednikom njegovim.

S tim ne stoji u oprieci § 547. o. g. z, koji odredjuje, da nasljednik, čim je prihvatio nasljedstvo — glede toga zastupa oporučitelja, pa da se obojica — u obziru trećega kojega, — smatraju za jednu osobu, niti daljnji propis toga §-a, da se ostavina prije, nego je nasljednik prihvatio nasljedstvo, smatra tako, kao da ju pokojnik još posjeduje.

Isto tako ne stoji na putu gore navedenom načelu ni onaj propis §-a 797. o. g. z., da nasljedstvo ne smije nitko samovlastno uzeti u posjed, već da nasljednik treba dokazati pravo nasljedovanja pred sudom i od njega tražiti prosudjenje t. j. predaju u posjed zakoniti.

Poglegom na to je posve opravdana izreka suda prvoga, da zgoditak od 60.000 for., odnosno uz odbitak pristojba iznos od 48.000 for., koji je pri žriebanju dana 2. studenoga 1889., dakle iza smrti oporučitelja K. pl. B., preminuloga 10. kolovoza 1889., polučen bio na nagradnu zadužnicu državnoga zajma od god. 1860. Serija 2900 br. 7 u nominalnom iznosu od 100 for., ne spada u ostavinu pok. K. pl. B., niti je predmetom uručbe putem ostavinske razprave, već da je predmetom posebne razprave, da li upitni zgoditak obzirom na povjerbenu zamjenu (§ 608. o. g. z.), odredjenu po oporučitelju oporukom od 8. kolovoza 1889. na korist potomstva I. bar. K. i E. pl. R., pripada fiducijarnim nasljednicam M. bar. K. i drug. — ili fideicommissarnim nasljednikom.

Na tu izreku bio je postupajući u prvoj molbi sud kao ostavinsko-razpravna oblast ovlašćen već po propisih zakona od 9. kolovoza 1854. o sudbenom postupku u neparbenih pravnih poslovih; pa s toga valja banskostolnu riešitbu, koja odluku prvoga suda u prenaznačenoj točki ukida i stranke glede toga pitanja upućuje na redoviti put gradjanske parnice, povodom previdnog utoka Nat. bar. F. i dr. ureda radi ukinuti tim više, pošto se preporno pitanje u pogledu kojega se stranke po §-u 2. toč. 7. izv. p. p. uputiti imadu na put pravde, u istinu ograničuje samo na to, da li upitni zgoditak pripada fiducijarnim ili fideicommissarnim nasljed-

Digitized by Google

nikom, — pošto banskostolna riešitba u dotičnoj točki podaje pravac, koji ne odgovara faktičnim okolnostim, ter je očito pogriešan.

Za riešenje pitanja, da li se fiducijarni ili fideicommissarni nasljednici uputiti imadu na put pravde po §-u 2. točka 7. izv. p. p. pruža do sele vodjena razprava posve dovoljne predloge.

U tom pogledu je mjerodavna ta okolnost, da fiducijarnim nasljednikom pripada samo ograničeno pravo vlastničtva sa pravi i obvezami uživaoca (§ 613. o g. z.), ter da dosljedno tomu fiducijarnim nasljednikom nadleži, da redovitom tužbom dokažu uztvrdjeno svoje pravo vlastnosti na zgoditak od čistih 48.000 for., polučeni gore napomenutom nagradnom zadužnicom, — pa uz to i ta okolnost, da su se fiducijarni nasljednici unatoč propisom §-u 797. i 810. o. g z. i §-a 145. izv. p. p. samovoljno i nepovlastno stavili u posjed te zadužnice i odpadajućega na nju zgoditka, kako je to u razlozih prvomolbene odluke temeljito razloženo.

Predpostava kr. banskoga stola, da su fiducijarne nasljednice došle u posjed te zadužnice i upitnog zgoditka usljed prepuštene im uprave ostavinske mase po §-u 43. izv. p. p i §-a 810. o. g. z. stoji u protuslovju sa sadržajem spisa.

istina je, da su fiducijarne nasljednice M. bar. K. i drug. molbom primlj. 20. rujna 1889. broj 3797 gr. zamolile kr. sudb. stol u V. kao ostavinsko-razpravnu oblast, neka putem rekvisicije na kr. kot. sud V. kotara u B. zatraži točan izkaz o depotih, uloženih po oporučitelju K. pl. B. kod ugarskog zemljovjeresijskog zavoda i ugarske hipotekarne banke banke u B. u svrhu, da se ta imovina na temelju tih izkaza uvrsti u našastar, — i neka podjedno odredi, da se ti depoti čuvaju kod rečenih zavoda do dovršenja ostavinske razprave;

istina je nadalje, da su rečene fiducijarne nasljednice molbom primlj. 11. studenoga 1889. br. 4460 gr. zamolile s pozivom na § 145. gr. p. p. odredbu, da se vriednostni papiri, nahodeći se u tih depotih, uz točan izkaz i primku predadu M. bar. K. i E. pl. R. vlastitog upravljanja radi, ter da su fiducijarne nasljednice M. bar. K. i drug. podneskom de praes. 10. prosinca 1889. br. 4823 i 31. siečnja 1890. br. 376 gr. uskorile riešenje svoje molbe;

no pošto J. bar. K., kao otac i zakoniti zastupnik svoje mldb. djece Nat. bar. F. i E. bar. K., nije pristao na to, da se vriednostni papiri izdadu fiducijarnim nasljednikom, — izjavio je odvj. dr. K., kao izkazani zastupnik fiducijarnih nasljednica M bar. K. i drug. na ročištu 24. veljače 1890, da su rečene fiducijarne nasljednice sporazumne time, da se vriednostni papiri, spadajući u ostavinu pod naslovom: „ostavina K. pl. B.“ polože kod austro-ugarske banke u B., ter da se E. pl. R. ovlasti „na podizanje dospjelih kupona i inih dohodaka“.

Digitized by Google

Prema tomu odredio je kr. sudbeni stol u V. odlukom od 1. ožujka 1890. broj 721. gr., da se upitni vriednostni papiri predadu u pohranu austro-ugarskoj banki u B.; ali je E. pl. R. izrekom ovlastio samo na to, da može od rečene banke podignuti i u buduće podizati samo jur dospjele i dospjevajuće kupone i odpadajuću na iste gotovinu.

U tom stanju stvari ne može biti ni govora o tom, da su fiducijarne nasljednice ovlaštene bile bez posebne dozvole suda staviti se u posjed gore spomenute ižriebane nagradne zadužnice i na istu postignutog zgoditka, kao što su to one zaista učinile, — i to bez znanja ostavinsko-upravne oblasti i bez znanja i privole ostalih interesenata, osobito J. bar. K., kao zakonitog zastupnika fideicommissarnih nasljednika Nat. bar. F. i E. bar. K.; jer je odvjetnik dr. K., kao zastupnik fiducijarnih nasljednica M. bar. K. i dr., priznao tekar na ročištu dana 21. listopada 1892., da su rečene fiducijarne nasljednice podigle i sebi pridržale zgoditak od čistih 48.000 for. na izvučenu dana 2. studenoga 1889. nagradnu zadužnicu od godine 1860. serija 2900 br. 7, ter tu ižriebanu srećku nadomjestili nabavom druge nagradne zadužnice od iste vrsti serija 1360 br. 5. u nominalnoj vriednosti od 100 for.; jer da su toga mnienja, da gore napomenuti zgoditak sačinjava njihovu neograničenu vlastnost.

Obzirom na prenavedene okolnosti je opravdana i ona po kr. banskomu stolu ukinuta — odredba prvoga suda, kojom se fiducijarnim nasljednicam M. bar. K. i drug. nalaže pod prietnjom prisilnih sredstava, da imadu u roku od 30 dana taj samovlastno zaposjednuti zgoditak položiti kod suda, pa je ta odredba opravdana tim više, pošto je ostavinsko razpravna oblast obzirom na prvu alineju i točku 7. §-a 2. izv. p. p. i na § 158. i 174. izv. p. p., ne samo vlastna, već i dužna ureda radi starati se za osiguranje fideicommissarnih nasljednika, izmedju kojih ima i maloljetnika, dapače i nerodjenih interesenata, koje zastupa skrbnik po §-u 21. i 276 o. g. z. i po §-u 2. i 77. točka 3. izv. p. p. i po dekretu dvorske kancelarije od 22. listopada 1814. broj 1106 (br. 54. dodatka k općem gradj. zakoniku), — ter pošto se fiducijarne nasljednice, ako se nebi pokorile gori napomenutoj odredbi, eventualno imadu pridržati na to i ovršnim putem na temelju § 19. izv. p. p.

S toga valja povodom previdnoga utoka Nat. bar. J. i J. bar. K. kao otca i zastupnika mldb. E. bar. K. i kao skrbnika svojih možebitnih još ne rodjenih potomaka uz preinačenje bansko-stolne riešitbe prvosudnu odluku u prenaznačenoj točki potvrditi; a

podjedno fiducijarne nasljednice M. bar. K. i drug. s njihovim zahtjevom, da im se prizna pravo vlastnosti na više spomenuti zgoditak od 48000 for., — proti fideicommissarnim nasljednikom Nat. bar. F. i E. bar. K. i proti nerodjenom još potomstvu I. bar. K. i E. bar. R. po

Digitized by Google

§-u 2. točka 7. izv. p. p. uputiti na put redovite gradjanske parbe, kao što je učinjeno u dispozitivnom dielu vrhovne ove riešitbe.

Na 2) valja izvanredni previdni utok Nat. bar. F. i F. bar. K. po §-u 16. izv. p. p. kao neumjestan odputiti, jer pošto je Nat. bar. F. zastupana po suprugu K. bar. F. već na ročištu dana 30. srpnja 1892. pristala na to, da se glede vriednostnih papira, spadajućih u ostavinu, ima uzeti za podlogu ostavinske razprave bordereau austro-ugarske banke od 19. siečnja 1892., pa si je pridržala samo pravo glede nestalih papira, kojih neima u bordereau-u, ali koji su popisani u inventaru, učiniti shodne korake, makar i nakon dovršene ostavinske razprave, — neima Nat. bar. F. temeljita razloga žaliti se na odredbe nižih sudova, učinjene u tom smislu, dočim F. bar. K. proti dotičnoj točki banskostolne riešitbe pravo utoka ne pripada s razloga, što se on pravnim liekom utoka proti prvosudnoj odluci poslužio nije. —*a*—

B. Kazneno.

Prinos k tumačenju neodoljive sile. — Za uporavu § 199. sl. a) k. z. nije odlučno, da li se položi krivo svedočanstvo pred sudom u poslu parbenom ili izvanparbenom i da li je sudac preslušanoga opominjao na izkazivanje istine. Za zločinstvo prevare označeno u §-u 199. sl. a) k. z. ne zahtjeva se, da je naumljena komu šteta materijalno procienjiva.

Osudom kr. sudbenog stola u M. od 2. ožujka 1893. broj 10717. k. z. proglašeni su izmedju izmedju ostalog L. S., J. H. i J. H. krivimi zločinstva prevare u smislu §-a 197. i 199. sl. a) k. z. kažnjivog po §-u 202. k. z. a počinjenog time, što su dana 21. lipnja 1889. kod kot. suda u Z. u ostavinskom predmetu A. Sch., preslušani kao svjedoci, akoprem su znali, da neistinu izkazuju, izkazali, da je pokojni A. Sch. dne 23. svibnja 1889. odredio ustmeno, da cieli njegov imetak, po odplati njegovih dugova, ima pripasti M. Sch., i da su tim neistinitim izkazivanjem i himbenim predstavljanjem nastojali zavesti u bludnju sudove pri vršenju judicature i zakonitim nasljednikom A. Sch-a. hoteći nanesti štetu izpod 300 for. a više od 50 for. položili pred sudom krivo svjedočanstvo.

Kr. stol sedmorice kao sud kasacionalni zabacio je iza obavljene kasacionalne razprave riešitbom svojom od 22. srpnja 1893. broj 1548 ništovne žalbe i kr. državnog odvjetničtva i obtuženika s razloga sliedećih:

1) Obtuženi L. S., J. H., i J. G. napadaju na nje se odnoseći dio osude presudnoga suda osnovom t. 9. sl. b) i točke 10. §-a 277. k. p., jer da su kao službenici stajali pod uplivom St. Z. (sadanjeg supruga M. Sch.) i s toga postupali usljed neodoljive sile. — Ali obtuženici su naveli, da su bili i to L. S. knjigovodja u paromlinu, J. H. knjigovodja

Digitized by Google

u pivari, a J. G. krčmar A. Sch-a. Ovakov odnošaj nije podoban, da opravda uporabu §-a 2. sl. g) k z. jer taj odnošaj obtuženih nije bio nerazriešiv, već se je prekinuti mogao iz raznih razloga, poradi čega se izjava St. Z, da će obtuženike odpustiti, ako krivo svjedočili nebi, silom u obće, — a neodoljivom silom napose uzeti nebi mogla ni tada, kada bi St. Z. u vrieme nagovaranja imao bio kakovu vlast razpolagati oko upravljanja ostavine iza A. Sch-a. S toga se presudni sud pravom na tu obranu obtuženih obazreo nije.

Ali niti izpričnі § 2. sl. e) k z. na koji se danas pozivlje obrana ne ide u prilog rečenim obtuženikom, jer s jedne strane proizlazi iz okolnostih, da tobožnja pismena oporuka, sadržana u glavnoj poslovnoj knjizi pokojnikovoj, tada jošte niti poznata bila nije, a s druge strane je nepobitno ustanovljeno, da su obtuženici pred sudom posvjedočili neistinitu činjenicu, naime: da je pokojni A. Sch. u prisutnosti trojice svjedoka načinio ustmenu oporuku na korist svoje supruge M. Sch preudate Z.

Uz to ne čini kazneni zakon u §-u 199. sl. a) nikakove razlike u tom, da li se položi krivo svjedočanstvo pred sudom u poslu parbenom ili izvanparbenom i da li je sudac preslušanoga opominjao na izkazivanje istine.

Za to se žalba ništovna rečenih obtuženika po §-u 284 al. 1. k. p. zabacuje i to tim većma, što je djelo shodno po prvom sudu ustanovljenimi činjenicami kvalificirano, indi ni razlog ništovni točke 10. §-a 277. k. p. ne predleži.

2) Izim toga dio osude odnoseći se na rečene obtuženike napada kr. državno odvjetničtvo osnovom točke 5. §-a 277. k. p. radi toga, što je kazan u mjesto po §-u 203. po §-u 202 k. z. odmjerena. Ovaj razlog ništovni nije osnovan.

Za zločinstvo prevare označeno u §-u 199. sl. a) k. z. ne zahtjeva se, da je naumljena komu steta materijalno procjenjiva, ovakova šteta dolazi u pitanje istom u drugom redu, najme kod opredieljenja kazni po §-u 203 k. z. jer je prvi sud uzeo ustanovljenim, da su činom obtuženih jur povriedjeni interesi državni, koji se materijalno procieniti ne dadu, a uz to uzeo je prvi sud, da su i povriedjena prava zakonitih nasljednika A. Sch, koja su procienjiva, nu da ne nadilaze vriednost od 300 for.

Okolnost, da li šteta nadilazi 300 for., jeste činjenica, koju presudni sud prema §-u 249. k. p. polak svoga slobodnoga osvjedočenja ustanovljuje. Presudni je sud za tu svoju izreku, da šteta nenadilazi 300 for., shodno § 264. t. 7. k. p. naveo razloge, koji ne stoje u protuslovju sa sadržajem izprava ili napisnika o saslušanju, već odgovaraju stanju spisa.

Čin je naime zasnovan odmah poslje smrti A. Sch-a, indi 25. svibnja 1889., a ni odkud ne proizlazi, da je tada ostavina A. Sch-a aktivna bila

Digitized by Google

za iznos nadilazeći 300 for., te da su obtuženici za tu okolnost znali ili znati morali.

Mjerodavna nemože biti nagoda, koju je tekar ne 8. svibnja 1891. indi malne dvie godine kašnje M. Sch. sa zakonitimi nasljednici M. Sch-a sklopila, i koju kr. državno odvjetničtvo u svojoj žalbi ističe.

S tih razloga mora se žalba ništovna kr. državnog odvjetničtva, u koliko se odnosi na obtuženike L. S., J. H. i J. G. po al. 1. § 284. k. p. zabaciti. *Dr. O.*

Da li može urednik u svojem izvješću, koje podnaša kao takav predpostavljenoj oblasti, počiniti prekršaj uvriede poštenja, označen u §-ih 487., 488. i 491. k. z.?

U gradjanskoj nekoj stvari, koja je bila u tečaju kod kr. kot. suda u A. pritužio se B. na kr. banski stol proti uredniku C. sbog neurednosti. Pozvan urednik C. na očitovanje, izviestio je on kr. banskomu stolu, da je B. nemaran i neznalica, ohol, arogantan i da je kadar svašta učiniti.

Saznav zato B., tuži urednika C. radi nanešene mu uvriede poštenja, označene u §§ 487., 488. i 491. k. z. počinjene u izvješću poslanom na višu oblast sa gornjimi riečmi.

Kr. kot. sud u D. jest osudom od 18. travnja 1891. broj 134 kz. riešio urednika C. od obtužbe po §-u 250. točka 3. k. p.

Na priziv privatnog tužitelja B. jest kr. sudbeni stol u E. osudom od 25. svibnja 1891. br. 8446 kz. obnašao priziv privatnog tužitelja kao neosnovan po §-u 420. k. p. zabaciti, te potvrditi prvosudnu osudu i to iz sliedećih razloga:

U nazočnom slučaju traži treća osoba kazneni progon i kaznenu osudu urednika, koji se je u vršenju svoje uredovne dužnosti kao urednik, podnašajuć na višu oblast izvješće, ogriešio tobože o kazneni zakon i poičinio navodno na štetu te treće osobe tobož prekršaj suprot sigurnost poštenja.

Prije svega nemože se uzeti, da se je u nazočnom slučaju obistinio uvjet javnosti, koji je po zakonu nuždan za kažnjivost po §-u 487., 488., 491. i 496. k. z., jer se ni prema slovu zakona, ni prema običnom znamenovanju rieči ne može tvrditi, da pojam javnosti postoji onda, ako koj urednik štogod izjavi u izvješću na višu oblast, jer podnašajuć takovo izvješće, nije odnosni urednik htio, a niti nakane imao time polučiti, da se sadržaj izvješća razglasi, već je hotio, da se s istim postupa službeno i s onimi oprezi, koji su u konkretnom slučaju opravdani.

Očita namjera prijavljenog urednika bila je ta, da kod više oblasti sebe opravda i sa sebe skine prikor, da je tobož u službi protuuredan. U nazočnom dakle slučaju ne može biti niti govora o krivnji urednika C.

Priobćio P.

Digitized by Google

C. Mjenbeno-trgovačko.

Prinos k nauci §-a 260. trg. zakona.

Sudbeni stol u G. u parnici tvrdke P. D. proti Ig. B. i drug. izrekao je osudom od 31. prosinca 1891. br. 885 gr. da je tužena tvrdka Ig. B. i drug. dužna tužitelju iznos od 228 for. 61 nč. i troškove od 35 for. 90 nč. u roku od 14 dana pod prietnjom ovrhe izplatiti i to iz sliedećih razloga:

U tužbi primlj. dne 25. travnja 1891. broj 371. navadja tužitelj, da je od grada K. uzeo na tri godine naime za godinu 1879., 1880. i 1881. u zakup pravo pobiranja solda, sastojeće u tom, da od svakog iz brodova sa mora u luci K. na kopno izkrcanog hekt. bud vina bud žita 2 novčića ubere, pa da je tužena trgovačka tvrdka Ig. B. i drug tečajem zakupnih trijuh godina primila ili izkrcala 4136½ hekt. vina i 17294 hekt. žita i zato je imala u ime „solda" tužitelju kao zakupniku platiti 428 for. 61 nč., ona pako da je tužitelju platila samo 200 for., dočim mu 228 for. 61 nč. uzkraćuje, pa jer je tužena tvrdka protokolirana, a trgovanje sa žitom i vinom spada k tjeranju njezina obrta, to je s toga i nadležnost toga sudbenoga stola kao suda trgovačkog osnovana. S toga tužitelj tuži i moli, da se osudom izreče: da je tužena tvrka I. B. i drug. u K. dužna njemu platiti 228 for. 61 nč., sa 6% kamatami od dana tužbe 3 godine natrag do plateža i parbene troškove sve to uz 14 dana pod prietnjom ovrhe.

Tužena tvrdka priznaje, da je tužitelj od grada K. zakup pobiranja „solda" na dražbi dostao i odnosni dražbeni zapisnik podpisao i po tom pravo stekao, da od svakog hekt. vina ili žita 2 nč. ubere, ali primjećuje da tužitelj u tom poslu nije bio sam, već da mu je bio ortak J. V.; dalje priznaje tužena tvrdka, da je tečajem rečenih triju godina primila 4136½ hekt. vina i 17.294 hekt. žita, ali veli, da je odnosnu pristojbu platila tako, da u to ime nikomu ništa ne duguje; izplatila je naime tu pristojbu na ruke J. V. ortaka tužiteljevog.

Po navedenom dakle vidiv, da je tužitelj sa prilozi A i B tužbe dokazao, da je od grada K. on sam u zakup uzeo pravo pobiranja 2 nč. od svakog heht. vina i žita za vrieme od 3 godine naime od 1879., 1880. i 1881., pa da tuženica priznaje, da je tužitelj sam odnosni dražbeni zapisnik podpisao, ter da s toga prigovor tuženice, da je tužitelj upitni zakup za se i za J. V. dostao, odnosno medju njimi ukupno pobiranje „solda" da je zajednički ili ortački posao bio, neosnovan i neopravdan; vidiv, da tuženička tvrdka sama priznaje, da je njezina trgovačka firma „I. B. i drug" protokolirana i da ona tjera trgovački obrt s vinom i žitom, pa da je tečajem trijuh zakupnih godina 1879., 1880. i 1881. izkrcala u K. sa mora na kopno 4136½ hekt vina i 17294. hekt. žita, pa da je bila dužna od svakog hekt. platiti tužitelju „solda" 2 nč.; vidiv, da tuženica dalje u

Digitized by Google

protuodgovoru sama priznaje, da se imadu u ustanovi §-a 260. trg. zakona jedino i isključivo razumjevati poslovi oni, koji stoje sa tjeranjem trgovačkog obrta u tiesnom savezu, pa da prema tomu, — jer dužnost tuženice, da od svakog izkrcanog hekt. 2 nč. ili od izkrcanih 21430½ hekt. što vina što žita 426 for. 61 nč. tužitelju plati, sa tjeranjem njezinog trgovačkog obrta s tim vinom i žitom u tako tiesnom savezu stoji, da ona bez uplate te solde svog obrta vinom i žitom tjerati ne može — te dužnosti tužene tvrdke ili ti njezini eventualno i poslovi tužitelja, subsumirati se moraju pod ustanovu §-a 260. trg. z. dakle kao trgovački poslovi smatrati se moraju i to tim više, jer su obje stranke trgovci, vidiv da se pod § 1. zakona od 3. listopada 1876. trgovačkoj sudbenosti doznačuju razpre iz trgovačkih poslova nastavše onda, ako je tuženik protokolirani trgovac, a da je dokazano, da nazočna razprava iz trgovačkog posla tužene tvrdke nastaje i da je tužena tvrdka protokolirani trgovac, ter po tom da je nadležnost ovog suda kao suda trgovačkog osnovana i dosljedno tomu da prigovori tužene tvrdke, tičuć se nenadležnosti ovog suda, kao i prigovori da je utužena tražbina tužiteljeva po §-u 1480. o. g. z zastarila opravda, da prigovori tužene tvrdke, tičuć se nadležnosti ovog suda kao i prigovori, da je utužena tražbina tužiteljeva po §-u 1480. o. g. z. zastarila, opravdani nisu, i vidiv napokon, da tužena tvrdka sama priznaje, da je u pitanju stojeću „soldu" izplatila J, V-u., odnosno, da je izplatila nije tužitelju, a da sama priznaje, da je dužna bila za izkrcane količine vina i žita od 21430½ hekt. od svakog hekt. 2 nč. platiti i to tužitelju, to se je moralo, pošto tužitelj priznaje da je 200 for. primio. tuženoj firmi osudom naložiti, da tužitelju utuženi zaostatak od 228 for. 61 nč. zajedno sa 6% kamatami 3 godine natrag, od dana tužbe pa do izplate, izplati; — troškove parbene mora tužena tvrdka po ustanovi §-a 573. slovo a) gr. p. p. naknaditi pošto je u ovoj parbi nadvladana.

Kr. banski stol riešitbom od 7. travnja 1892. broj 6427. ukinuo je osudu sudbenoga stola i to iz sljedećih razloga:

Vidiv, da po obrazloženju tužbe utužena tražbina izvire iz sklopljenog izmedju tužitelja i poglavarstva grada K. ugovora, po kojemu je tužitelj pravo pobiranja gradskoga prihoda od svakog iz brodova sa mora u luci K. na kopno izkrcanog hektolitra vina i od svake izkrcane mjere žita u zakup uzeo, dakle izdanog po gradskom poglavarstvu u zakup nameta, što i prilog A dokazuje; — vidiv dakle, da sa strane tužene trgovačke tvrdke niti je sa gradskim poglavarstvom, a niti s tužiteljem u obće koji pravni posao utanačen bio, a plaćanje nameta nametnug na izkrcanu robu nije posao, koji spada k tjeranju trgovačkog obrta; — vidiv po tom, da se plaćanje nameta toga nemože smatrati trgovačkim poslom, u smislu §-a 260. trg. zakona, da sudbenost sudišta toga kao suda trgovačkog u tekućoj parnici utemeljena nije, — davši prigovoru nadležnosti i žalbi

Digitized by Google

mjesta, obnašao je kr. banski stol napadnutu po nenadležnom sudu izrečenu osudu temeljem §-a 339., 1 gr. p. p. kao ništetnu ukinuti, ter tužitelja sa tužbom njegovom na nadlažni osobni sud tužene tvrdke odputiti, a ujedno mu naložiti, da za 14 dana pod inakom ovrhom tuženoj trg. tvrdki parbeni trošak, ustanovljen sa 20 for. 20 novč. kao i trošak priziva u obredjenom iznosu od 10 for. 80 nč. naknaadi, jer je troškove te sakrivio, promašiv nadležni sud.

Kr. stol sedmorice riešitbom od 30 lipnja 1892. broj 2374 usljed po tuženoj tvrdki uloženoga utoka ukinuo je drugo-molbenu riešitbu i banskomu stolu meritorno riešenje parnice naložio, i to iz sljedećih razloga:

Uvaživ, da utužena tražbina neizvire doduše iz pogodbe, utanačene izmedju tužitelja i tužene tvrdke, no da je tužena tvrdka upisana kao takova u trgovačkom registru, pa da njezina obveza, da plati tužitelju kao bivšemu zakupniku prava pobiranja takozvanoga „solda“ od izkrcanog vina i žita, stoji u neposrednom savezu s trgovačkim obrtom tužene trgovačke tvrdke; uvaživ nadalje, da se po §-u 260. trg. zakona svikoliki poslovi trgovca, koji spadaju k tjeranju trgovačkog obrta njegova, smatraju kao poslovi trgovački, ter da je dosljedno tomu kr. sudbeni stol kao trgovački sud u G. po §-u 1. zakona od 3. listopada 1876. o sudbenosti trgovačko-mjenbenoj u savevu sa §§ 258. i 260 trg. zak. nadležan za riešenje nazočne parnice; vidiv po tomu, da ne stoje oni razlozi, s kojih je kr. banski stol ukinuo prvosudnu osudu, ter da je kr. banski stol bez dovoljna razloga propustio suditi u stvari glavnoj; — obnašao je povodom previdnoga utoka tužitelja P. D. po §-u 345 gr. p. p. ukinuti banskostolnu riešitbu, ter kr. banskomu stolu naložiti, da priziv tužene tvrdke proti prvosudnoj osudi iznovice u pretres uzme, te ga mimo iztaknutih neosnovanih ukidnih razloga rieši po propisu zakona. *N.*

Iz upravne prakse.

1. Članom zadruge mora se smatrati i ona osoba, koja je u zadrugu za djetinstva primljena, u istoj ostala, a članovi zadruge prijeću nikada ne prigovoriše.

2. Osobe, koje postanu činovnici ili steku grugo koje mjesto, s kojim je spojena svojevremena obskrba, k tomu koje su preko 5 godina nakon stečene punoljetnosti neovlašteno iz zadruge odsutne, gube svojstvo pravih članova zadruge.

U zadruzi K. iz M. k. br. 6 postojale su svojedobno četiri loze i to:

I. loza sada jur pok. Stjepana i Jalže, koji ostaviše iza sebe sinove Andru, Franju i Stjepana, od kojih je potonji namješten kao profesor;

II. loza sada jur pok. Filipa i Magde, koji ostaviše za sobom sina Jakova;

Digitized by Google

III. loza sada jur pok. Jurja i Kate, koji ostaviše za sobom kćer Janu i sina Ivana, koji je umro god. 1876., ostaviv iza sebe udovu Katu sa malodobnom djecom Baricom, Jankom, Mijom i Francem i

IV. loza sada jur pokojnog Fabijana i Žefe, koji neostaviše nikakove djece; nu pred više od 30 godina uzeše k sebi kao diete od 2 godine sirotu Jurja P., smatrajući ga u pomanjkanju vlastite djece, kao svoje diete. Ova okolnost potvrdjena je donjekle priznanjem ostalih zadrugara, a potvrdjena je i izjavom u tom pogledu saslušanih svjedoka.

U doba, kada je Juro P. došao u zadrugu K., nebijaše još ova zadruga potajno razdieljena, nu svaka loza imala je za sebe kuću i gospodarske sgrade i osebice živjela, obradjujuć zajednički zadružna zemljišta, dieleć u jeseni prirod na sve loze. Tek po prilici prije 14 do 15 godina, već iza kako je Fabijan godine 1873. umro, podieli se ova zadruga potajno na četiri jednaka diela, te je dio spadajući Fabijanu, dopao njegovoj udovi Žefi sa Jurjem P., a pošto je njeko vrieme kašnje i Žefa umrla, ostao je u posjedu toga diela sam Juraj P., a to tim više, što su Fabijan i Žefa K. ostavili oporuku od 15. siečnja 1873., kojom svojem posinku Jurju P. za slučaj smrti svoju četvrtinu, na koju pravo u zadruzi imadu, kao i svoj osebujni imetak ostavljaju.

Godine 1889. zametnuta je na molbu Andre i Franje K. iz prve loze dioba, te tom sgodom počeše ostali zadrugari prigovarat pravu ovlaštenja Juri P. i zahtjevati, da se zadružni imetak razdieli na tri diela medju ostale članove.

Primjećuje se, da je bivši član I. loze Stjepan sada namješten stalno kao profesor, očitovanjem od 30. travnja 1890. odrekao se svakog diela na korist svoje braće Andre i Franje.

Kr. kot. oblast u S. izdala je dne 17. travnja 1890. broj 4228 odluku, kojom odobrava, pozivajuć se na § 56. zadr. zak. od 9. svibnja 1889., potajnu diobu, nu samo na tri gori spomenute loze, od kojih ima svaka dobiti jednu trećinu zadružnih nekretnina, dočim odpućuje Jurja P. uz sliedeće razloge:

Jurju P., koji se nalazi u uživanju jedne četvrtine zadružnog imetka poslje smrti Fabijana i žene mu Žefe K., nemože se taj dio dopitati unatoč oporuki, kojom su mo svoj dio naime jednu četvrtinu ostavili Fabijan i žena mu Žefa K. i to s razloga, što nijedan član zadruge, dok postoji zadružna zajednica, nemože niti medju živimi, niti za slučaj smrti razpolagati dielom, koji bi ga mogao zapasti iz zadruge, kad se provede dioba, pa po tom ne stoji niti oporuka, kojom bi Juraj P. došao do uživanja $^1/_4$ zadružnog imetka.

Kao član pako zadruge K. neima prava na zadružnu imovinu, pošto Juraj P. članom zadruge K. nije, jer ne postoji niti jedan od onih uvjeta, koji su u §-u 1. zadr. zak. od 9. svibnja 1889. navedeni, te po kojih se

Digitized by Google

tko može smatrati članom jedne zadruge; dapače Juraj P. je član zadruge P., gdje se rodio.

Proti ovoj odluci uložio je Juraj P. utok, povodom kojega je upravni odbor županije z. riešitbom svojom od 4. svibnja 1891. br. 702 izrekao.

da se napadnuta odluka kao neosnovana i samo sobom u protuslovju stojeća dokida, ter odredjuje, da se temeljem, §-a 56. zad. zak. od 9. svibnja 1889. u zadruzi K iz M. k. br. 6 postojeća potajna dioba provesti ima tako, da će prema faktičnom posjedu, na koliko pojedine stranke ne žele, da se njim dopitani djelovi na nje, kao faktične posjednike upišu, dobiti:

I. zadruga K. sastojeća iz Andre i Franje K. uživanu do sele jednu četvrtinu;

II. zadruga K., sastojeća iz Jakova K. jednu četvrtinu;

III. zadruga K., sastojeća iz Jane i udove Bare sa malodobnom djecom Barom, Jankom, Mijom i Francem jednu četvrtinu i

IV. zadruga K. — P., sastojeća iz Jurja P. jednu četvrtinu zadružnih nekretnina.

Nadalje je upravni odbor izrekao, da se na Stjepana K., koji je kao profesor namješten, nemože u nijednom slučaju reflektirati, jer je isti na upitnu zadrugu izgubio svako pravo ovlaštenja koli gledom na ustanovu §-a 51. i 53. zadr. zak. od 9. svibnja 1889. toli dapače i po propisu §-a 28. zadr. zakona od 3. ožujoa 1874. i §-u 44. provedbene naredbe k istomu.

Razlozi ovoj riešitbi jesu:

Po propisu §-a 56. zadr. zak. od 9. svibnja 1889. imadu se potajne diobe provadjati po faktičnom posjedu, izuzev, ako li postoje koji od uvjeta nabrojenih u istom §-u pod toč. a), b) i c), dakle neima dvojbe, da se je i u nazočnom slučaju imala odrediti provedba potajne diobe, čim nije nijedna stranka mogla dokazati, da je nastupio koji od uvjeta u tom §-u pod a), b) i c) navedenih.

Kotarska oblast, izričuć svoju odluku, kojom u prvom redu potvrdjuje potajnu diobu po §-u 56. zadr. zak. od 9. svibnja 1889., a u drugom redu dieli cieli nekretni imetak na tri loze, uzkrativ Jurju P. njegov dio i pravo ovlaštenja u istoj zadruzi, stoji sama sobom u protuslovju; jer ako potvrdjuje potajnu diobu, imade ju provesti na četiri diela, kako de facto postoji, a ne na tri diela, kako ju želi provesti i kako de facto nikada postojala nije.

Razlozi, s kojih se Jurju P. uzkraćuje pravo ovlaštenja i s kojih se njemu kani oduzeti mirno posjedovan dio, neimaju nikakove pravne podloge, a niti mogu naći oslona na bud kakovoj zakonitoj podlozi.

Zak. članak IV. od god. 1870. u §-u 2. sl. c) izrično veli, da se smatra članom zadruge i onaj, koji je primljen za člana zadruge osobitim

Digitized by Google

ugovorom, ili to dozvolio nekadašnji vlastelin, ili je na to muče pristala zadruga, to jest, ako je bez prigovora zadruge 10 godina u njoj živio, a nije kao služinče najmljen bio. Izuzimlje se slučaj, gdje je diete na odhranjenje u zadrugu primljeno, pa se kod ovakova djeteta računa ovo desetgodišnje življenje u zadruzi tek nakon dovršene šestnajste godine.

U §-u 3. istog zak. članka propisuje se, kako tko u buduće primljen biti može u zadrugu, te se iziskuje po propisu pravomoćno očitovanje pred kot. sudom.

Zadružni zakon od 3. ožujka 1874. u §-u 1. sl. d) veli, da je svaka mužka i ženska osoba izuzam služinčadi, član zadruge, koja je osobitim ugovorom primljena u zadrugu, dočim daljne nikakove ustanove o tom neima; a zadružni zakon od 9. svibnja 1889. u §-u 1. sl. d) kaže opet, da je svaka mužka i ženska glava član zadruge, koja je primljena u zadrugu osobitim ugovorom; dodaje nadalje, da od dana valjanosti ovoga zakona, može se novi član uzadružiti samo uz jednoglasnu privolu svih zadrugara i uz potvrdu kot. oblasti.

U nijednom od netom navedenih zakonskih ustanova nema propisa o tom, kakov valja da je taj osobiti ugovor, ako je njetko prije uvedenja istih zakona uzadružen; ne veli se, da mora ugovor biti ustmen ili pismen, da li moraju članovi zadruge izrično ili muče pristati, da bude primljen, kako to zak. članak IV. od god. 1870. dozvoljuje, a kad tih posebnih ustanova nema, izuzev u §-u 3. zak. čl. IV. od god. 1870. i §-u 1. posljednja alineja, zadr. zak. od 9. svibnja 1889., nu koje se ustanove na ovaj slučaj odnositi nemogu; jer je uzadruženje uzsliedilo prije uvedenja istih zakona, — to je nedvojbeno dovoljno, da bude stanovita osoba i muče priznanjem u zadrugu primljena, kao što se mora uzeti i u nazočnom slučaju, pošto ne postoji posebni pismeni ugovor, a članovi zadruge niječu sada, da su na uzadruženje Jurja P. izrično pristali.

Da Juro P. kao sluga u zadruzi bio nije, već da je upravo primljen u zadružnu svezu kao pravi član, dapače, da ga Fabijan i Žefa smatraše, neimajući poroda, kao vlastito diete, — samo neznajući jamačno za ustanove zakonske, da posinovljenju udare zakoniti biljeg — proizlazi od tuda, što prije svega Fabijan i Žefa K. nisu imali od srca poroda, koga zeljno očekivahu, ali na žalost dočekati nemogoše; što uzeše k sebi diete od dvie godine, koje je ostalo kao sirota, što ga odhraniše; što ga koli pred svietom, toli i pred cielom zadrugom, kako to i izjave preslušanih svjedoka Miška M. i Stjepana Š., iz zapisja od 15. siečnja 1873., a donekle i samog priznanja ostalih zadrugara proizlazi, — smatraše kao vlastito diete; a da ga kano takova smatrahu i svi članovi zadruge, proizlazi, što kroz punih 30 godina i više nisu prigovarali njegovom primitku u zadrugu, što su ga kroz cielo to vrieme mirno pustili uživati dio zadružnog imetka za života Fabijana i Žefe s njimi, a poslje samoga, te

Digitized by Google

ga dapače već preko 10 godina mirno pustili uživati četvrtinu, koja je prvobitno zapala pok. Fabijana i napokon, što nisu u stanju dokazati, da je isti bio slugom, da je kao takav i po kom plaćan, — jer i slugu treba prije ili kašnje platiti — i da ga oni i danas kao takova drže, a niti su dokazali, da je on voljan bio, do sele zadrugu K. badava služiti i da to kani i u buduće raditi.

Obzirom dakle na sve navedene okolnosti, pošto nema dvojbe, da je Juro P. naročitom voljom sada jur pok. Fabijana i Žefe K. u zadrugu K. iz sela M. k. br. 6 došao, da je preko 30 godina u istoj kao pravi član zadruge držan, bez da je tko tomu prigovorio, — te kao takav dio pok. Fabijana i Žefe za njihova života s njimi zajedno, a po smrti istih sam uživao, te ga i danas u mirnom i faktičnom posjedu drži i uživa, to se naravno i pravo ovlaštenja istomu u zadruzi K. iz M. k. br. 6 priznati mora, dosljedno tomu utok se mora uvažiti, napadnuta odluka ukinuti, ter provedenje potajne diobe prema ustanovi §-a 56. zadr. zak. od 9. svibnja 1889. na četiri diela odrediti.

Što se Stjepana K. tiče, to očitovanje istoga od 30. travnja 1890. nema nikakove pravne moći, niti se na isto osvrtati može, jer je on jedno kao profesor temeljem § 51. zadr. zak. od 9. svibnja 1889., a drugo kao odsutan preko 5 godina nakon stečene punoljetnosti temeljem §-a 53. zadr. zak. od 9. svibnja 1889. izgubio svako pravo na zadružni imetak, a izgubio je to pravo i po propisu §-a 28. zadr. zakona od 30. travnja 1874. i §-a 44. provedbene naredbe k istomu; jer se nakon svršenih nauka u zadrugu vratio nije, a ne može se osvrtati na isto niti s razloga, što Stjepan K. u svojoj rodnoj zadruzi faktično ništa ne posjeduje, niti ga je što potajnom diobom zapalo. Ako su mu i braća štogod davala godišnje pripomoći, to jim se nije moglo uzkratiti, nu na ovakova podavanja uz gori razloženo stanje stvari iz zadružnog imetka obvezani bili nisu.

Proti ovoj riešitbi uložiše utok Andro, Franjo i Jakov K., nu kr. zemaljska vlada, odjel za unutornje poslove, odpisom svojim od 11. ožujka 1892. br. 31038 ex 1891. odbila je utok, a napadnutu drugomolbenu riešitbu temeljem propisa §-a 56. zadr. zak. od 9. svibnja 1889. potvrdila uz sliedeće razloge:

što se Juraj P. po priznanju svijuh zadrugara od dana konačno medju zadrugari povedene otajne diobe nalazi u posjedu četvrtine zadružnih zemalja, i to najprije sa Žefom K., a poslje njezine smrti temeljem izrečene po njoj posljednje volje — sam uživa upitne nekretnine ne prieporno i mirno;

što je do toga posjeda došao posve zakonitim i pravovaljanim načinom, jer su mu zadrugari dobrovoljno prepustili tu četvrtinu a i prepustiti morali, jer je Juraj P. prije 30 godina došao u kuću Fabijana i Žefe K. kao primljeno diete, što isti u svojoj oporuci od god. 1873. naročito iz-

Digitized by Google

javljuje, te ja bez prigovora ostalih zadrugara u toj kući ostao, a tim je postao u smislu onodobnih zakonskih propisa muče primljenim zadrugarom, kojemu dio pripada na lozu Fabijana K., što iz svih tih činjenica proizlazi, da se Juraj P. nalazi u onakovom posjedu potajno razdieljenih zadružnih nekretnina, kako ga zakon o zadrugah u §-u 56. zahtjeva za njegovo provedenje u javnih knjigah.

Izjava Stjepana K. skroz je neodlučna, kako je to upravni odbor dobro izveo i uztvrdio. ***Malvić.***

Rješitba kr. zem. vlade, odjela za bogoštovje i nastavu.

Po zak. čl. XXVI. od 1790/91. može otac evangjelik svoje mužko diete, rodjeno u mješovitoj ženitbi od majke katolikinje, dati krstiti u katoličkoj crkvi i odgajati u katoličkoj vjeri. (k §-u 140. o. g. z.)

U mješovitom braku, sklopljenom izmedju sljedbenika evangjeličke augs. vjeroizpoviesti J. E. i rimokatolikinje A. rodjene M., rodilo se je dne 14. studenoga 1891. u Z. mužko diete, koje je rimokatolički župnik u Z. po želji otca krstio imenom Leopold dne 19. studenoga 1891. Čuvši to evangjelički župnik u S. zamoli dopisom od 30. siečnja 1892. broj 41 najprije neposredno rimokatolički župni ured u Z., a zatim putem mjestnoga poglavarstva u Z. — pošto mu je rimokatolički župnik ustmeno saobćio, da njegovoj zamolbi ne može udovoljiti, — da mu dade podatke o tom u rimokat. crkvi krštenom djetetu od otca evangjelika, da ga uzmogne unieti u matice rodjenih i krštenih evangjeličke svoje župe. Rimokatolički župni ured na dopis poglavarstva u Z. od 1. ožujka 1892. br. 1507 odgovori dopisom od 10. ožujka 1892. broj 89, da je jur odgovorio evangjeličkomu župnomu uredu u S., da mu u gore navedenu svrhu ne može izdati krstnoga lista djeteta Leopolda, jer da mu to zabranjuju ustanove i propisi rimokatoličke crkve, a isto tako da nemože izdati u tu svrhu krstnoga lista toga djeteta ni mjestnomu poglavarstvu niti ikojemu drugomu osim svojoj predpostavljenoj duhovnoj oblasti (biskup. duh. stolu ili ordinarijatu), ako bude od iste na to pozvan.

Ponukom dopisa evangjeličkoga župnoga ureda u S. od 18. ožujka 1892. broj 167 podnielo je mjestno poplavarstvo u Z. izvješćem od 4. lipnja 1892. br. 2380 stvar kr. zem. vladi, odjelu za bogoštovje i nastavu, i istu zamolilo, da ona pozove rimokatolički župni ured u Z., da ovaj zahtjevu evangj. župnoga ureda u S. udovolji. Svoj zahtjev obrazlaže evangjelički župni ured u S. u navedenom dopisu ovako:

Postupkom rimokat. župnoga ureda u Z. prigodom krštenja djeteta Leopolda, rodjenoga u mješovitoj ženitbi od otca evangjelika i majke ka-

Digitized by Google

tolikinje, povriedjen je zak. čl. XXVI. od god. 1790/91.,[1] po kojem imade mužko diete iz mješovitoga braka slieditи vjeru očevu, te usljed toga smije i može mužko diete od otca evangjelika samo u evangjeličkoj crkvi biti kršteno i u evangjeličke matice rodjenih i krštenih unešeno. Zak. čl. XXVI. od god. 1790/91. je i danas u Hrvatskoj i Slavoniji u krieposti, kako to proizlazi iz §-a 57.[2] ces. pat. od 1. rujna 1859. o nutarnjem ustrojstvu, o poslovih tičućih se škole i nastave i o državopravnom položaju evangjeličke crkve obijuh vjeroizpoviesti u kraljevinah Ugarskoj, Hrvatskoj i Slavoniji itd. Imalo bi se prema tomu mužko diete, rodjeno u mješovitom braku od evangjelika J. E. i rimokatolikinje A. rodj. M. iz rimokatoličkih matica brisati i u evangjeličke matice naknadno unesti."

Kr. zem. vlada, odjel za bogoštovje i nastavu zamolila je dopisom od 26. lipnja 1892. broj 6729 biskupski duh. stol u D., da se očituje u toj stvari, što ovaj dopisom od 1. srpnja 1892. broj 807 i učini i to ovako:

„Rimokatolički župni ured u Z. krstio je mužko diete, rodjeno u mješovitom braku od otca evangjelika J. E. i majke rimokatolikinje A. rodj. M., na temelju toga, što je otac toga djeteta evangjelik J. E. rimokatoličkog župnika u Z. pred dva svjedoka zamolio, da mu sina krsti u rimokat. crkvi, jer da želi, da bude odgojen u rimokatoličkoj vjeri. Tu izjavu otca evangjelika zabilježio je rimokatolički župnik, krstivši diete, prigodom unosa u matice krštenih u opazki, što je posve suglasno sa dekretom dvorske kancelarije od 24. prosinca 1829., koji po pravilu „lex posterior deregat priori" ako i ne dokida posve, a to barem u toliko promienjuje po evangjeličkom župniku u S. navedeni § 15. zak. čl. XXVI. od 1790/91., što se tim dvorskim dekretom daje akatoličkomu otcu sloboda, da može svoje mužko diete iz mješovita braka dati krstiti u rimokatoličkoj crkvi, te dosljedno tomu i u rimokatoličkoj vjeri odgajati. Postupak rimokat. župnika u Z. opravdava i praksa, koja je u sličnih slučajevih od vajkada u ovoj biskupiji, a valjda i u cieloj zemlji bila takova. Evangjelički župni ured u S. neima dakle nikakova prava zahtjevati, da mu se izda krstni list djeteta, o kojem se radi, u svrhu, da ga u evangjeličke matice rodjenih i krštenih unese, te bi se imao sa tim zahtjevom kao neosnovanim odbiti".

[1] De negotio religionis, uredjuje položaj evangjelika augs. i helvet. vjeroizpovjedanja.

[2] Temelji drž. prav. položaja evangjelika jednoga i drugoga vjeroizpovjedanja u kraljevini Ugarskoj . . . kao što su ustanovljeni u zak. čl. XXVI. od god. 1790/91. i u zak. čl. III. od god. 1844. ne samo da se u ničem ne mienjaju ovim patentom, nego se iznova potvrdjuju i ukidajući ustanovu §-a 14. pomenutoga članka od 1891. . . . dozvoljuje se, da se u pogledu naseljivanja evangjelika u Hrvatskoj i Slavoniji kao i u Krajini vojničkoj i na njihova gradj. i crkvena prava imaju uporabljivati gore spomenuti zakoni, koji valjaju u Ugarskoj.

Digitized by Google

Kr. zem. vlada, odjel za bogoštovje i nastavu izdala je konačno u tom predmetu dne 10. kolovoza 1893. pod br. 6997. sliedeće riešenje:

„U mješovitoj ženitbi J. E. evangj. augs. vjeroizpoviesti sa A. rodj. M., rimokatoličke vjeroizpoviesti, rodjeno je dne 14. studenoga 1891. mužko diete i kršteno dne 18. studenoga 1891. po rimokatoličkom župniku V. K. Leopold.

Obći gradj. zakon u §-u 140. navadja, da zakoni politički ustanovljuju, u kojoj vjeri se ima odgojivati diete onih roditelja, koji nisu iste vjere.

Evangjelički župni ured u S., upirući se prema tomu na §-u 15. zak. članka XXVI. od godine 1790/91. „de negotio religionis" i §-u 57. ces. patenta od 1. rujna 1859., koji radi o evangjeličkoj vjeroizpoviesti, zahtjeva, da se gore navedeno diete iz matice krštenih rimokatoličke župe u Z. briše i u matice tamošnje župe evangj. vjeroizpoviesti upiše, jer da isto mora slieditи vjeru otca.

Nu ako se bolje promotri stilizacija §-a 15. zak. čl. XXVI. od 1790/91., steći će se uvjerenje, da taj zahtjev evangj. župnika absolutno ne stoji.

Prvi dio §-a 15. zak. čl. XXVI. od 1790/91. za djecu iz mješovite ženitbe, ako je otac katoličke vjere, nalaže, da sva moraju slieditи njegovu vjeru, naime katoličku. („Proles e mixtis matrimoniis . . . . si pater catholicus fuerit, illius religionem sequantur".) Drugi dio toga §-a usuprot, ako je mati katoličke vjere, a otac akatolik, samo dopušta, da jedino mužka djeca mogu slieditи vjeru svojega otca najme akatoličku („si vero mater fuerit catholica tunc nonnisi proles masculae patris religionem sequi possint.) U ovom potonjem dielu toga §-a ne nalaže se dakle, da mužka djeca otca akatolika, potičuća iz mješovite ženitbe, moraju absolutno slieditи vjeru svojega otca, kao što se u prvom dielu §-a 15. absolutno nalaže, ako je otac katolik, da sva djeca moraju biti katolici. Jasno je dakle iz toga, da otac evangjelik mužku djecu iz mješovite ženitbe, koju bi mogao odgajati u svojoj akatoličkoj vjeroizpoviesti, može dati krstiti i u katoličkoj crkvi i odgajati ju u katoličkoj vjeri, ako on to samo hoće.

U predležećem slučaju izjavio je otac evangjeličke vjeroizpovjesti pred rimokatoličkim župnikom u Z. i pred dva svjedoka prije krštenja djeteta ustmeno, dapače i poslje krštenja pismeno, da želi, da mu se mužko diete, rodjeno u mješovitoj ženitbi, krsti u rimokatoličkoj crkvi i odgoji u rimokatoličkoj vjeri, makar mu § 15. zak. čl. XXVI. od 1790/91. dozvoljuje, da može svoje mužko diete krstiti dati i odgajati u svojoj akatoličkoj vjeroizpovjesti. Ako je dakle rimokat. župnik u Z. udovoljio želji otca evangjelika, te mu mužko diete iz mješovite ženitbe krstio u rimokat. crkvi s razloga, što ga želi odgojiti u rimokatoličkoj vjeri, nije se ni najmanje ogriešio o propis §-a 15. zak. čl. XXVI. od 1790/91. Rimokatolički župnik

Digitized by Google

u Z. zabilježio je tu izjavu otca u maticah krštenih i postupao tu uz slične opreze, koje propisuje § 164. o g. z. glede zabilježbe otčinstva.

Gore navedeno shvaćanje podkriepljuju i okolnosti vremena, u koje je zak. čl. XXVI. od 1790/91. izdan.

Carski patent pako od 1. rujna 1859., na koji se evangjelički župnik u S. pozivlje, nije promienio stanja stvorenoga zak. člankom XXVI. od 1790/91., jer taj patent u §-u 57. navadja, da se navedeni zak. članak iznova potvrdjuje osim §-a 14.[1]

Iz navedenih razloga ne može se nikako udovoljiti spomenutomu zahtjevu evangjeličkoga župnika u S., i bez obzira na navode biskupskoga duhovnoga stola u D., kojimi se isti njegovu zahtjevu opire, — naime na praksu, koja da je od vajkada u tamošnjoj biskupiji, a valjda i svoj zemlji takova, kako je u toj stvari postupao rimokatolički župnik u Z., — te na propise dekreta dvorske kancelarije od 24 prosinca 1829., koji akatoličkmu otcu daje slobodu, da može mužko svoje diete, rodjeno u mješovitoj ženitbi, dati krstiti u katoličkoj crkvi, ako izjavi, da ga želi odgojiti u katoličkoj vjeri, koje se očitovanje ima unieti u matice krštenih uz opreze § 164. o. g. z.“

Shodno je jošte ovomu nadovezati, da je suglasno tumačenje §-a 15. zak. čl. XXVI. od god. 1790/91. prihvaćeno i u slučaju, kada otac evangjeličke vjeroizpoviesti umre i ostavi mužke djece, rodjene u mješovitu braku od majke katoličke vjere. Nikada se ne prieči po tom zak. članku, da majka katolikinja, koja je preživjela svoga supruga evangjelika, i svoju m u ž k u djecu, rodjenu u takovoj mješovitoj ženitbi, odgaja u katoličkoj vjeri,[2] nu svakako, u koliko to nije drugimi propisi s obzirom na dobu i zrielost (annum discretionis) djece ograničeno. Nadalje je prihvaćeno posve suglasno tumačenje §-a 15. zak. čl. XXVI. od 1790/91. sa gore navedenim riešenjem kr. zem. vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, u kraljevskom

---

[1] Jam superius declaratum est jura haec Evangelicorum solum intra ambitum regni Hungariae habere vigorem; regna proinde Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae in ulteriori usu municipalium suarum legum r e l i q u a n t u r, adeoque Evangelici intra eorumde regnorum limites nec bonorum nec officiorum sive publicorum sive privatorum sint capaces etc.

[2] (Int. ddo 18. Apr. 1809. nro. 8852. episcopo Cassoviensi, ddo 14. Mai 1816. archiepiscopo Agriensi nro 13906) Proles e mixto matrimonio natae etiam musculae patre evangelico mortuo per matrem catholicam superstitem in catholica fide educari non impediantur, cum art. XXVI. 1791. dicatur p o s s e tantum, n o n autem d e b e r e proles tales in patris confessione e d u c a r i (Extractus benig. norm. resolutionum in publico-eclesiasticis ad an. 1844. pag. 120)

Digitized by Google

riešenju[1] od 12. listopada 1807. „o izdavanju reverzala na temelju zak. čl. XXVI. od 1790/91." i u dopisu c. kr. ministarstva za bogoštovje i nastavu[2] od 3. studenoga 1858. br. 16167/353, upravljenom na c. kr. vrhovno zapovjedničtvo vojske „o vjerozakonskom odgoju djece iz mješovitih brakova".

Priobćio dr. Edo Lovrić.

SVAŠTICE.

Oprost i zabilježba biljegovine u parbenom postupniku.

Predmetom biljegovine i pravne pristojbe jesu medju inim i podnesci privatnih stranaka, upravljeni na sudove. Nu biljegovni zakoni i propisi ustanovljuju i oproste od biljegovine i pravne pristojbe.

Taj oprost može se odnositi ili na predmet, o kojem je izdan kakav spis, dotično izprava, ili sklopljen kakav pravni posao; ili pako na osobu, koja ili za koju se obavi pristojbi podvrženi čin. Nadalje može oprost od biljegovine biti bezuvjetan, t. j. oprost obstoji u svih okolnostih, ili uvjetan t. j. oprost obstoji samo dotle, dok neprestanu uvjeti oprosta.

Pristojbeni zakoni medjutim podieljuju oprost od biljegovine i u parbenom postupku strankam, kojih je siromaštvo vjerodostojnom svjedočbom siromaštva dokazano.

U koliko sam izkustva stekao stranom pri obavljanju biljegovnih revisija kod raznih sudova, stranom pri riešavanju utoka: nisu propisi biljegovnih zakona, koji odredjuju ustanove i uvjete, uz koje se oprost od biljegovine u parbenom postupku postići može, poznati niti sudovom, niti odvjetnikom, a po gotovo ne drugim strankam. Usljed toga trpe najviše odvjetnici i stranke, koje često velike i osjetljive novčane globe plaćati moraju.

---

[1] Toč. 2) Si sponsus, qui catholicam religionem non profitetur, sponte ac motu proprio . . . sese reversalibus ad utriusque sexus proles in religione . . . . catholica educandas abstringere velit: reversales ejusmodi omnino acceptentur, cum ab ejusmodi parentibus genitae proles sensu etiam articuli (XXVI. 1790/91) patris quidem religionem sequi possint non tanem debeant. (Ured. sbir. naredaba bogošt. struke sv. I. br. 36 str. 120.)

[2] Schon der Wortlaut dieser gesetzlichen Bestimmung (art XXVI. 1790/91.) zeigt die Zulässigkeit der Kindererziehungsreverse vom Standpunkte des bürgerlichen Gesetzes, weil dieser bloss von einer Berechtigung, nicht aber von einer Verpflichtung spricht, die aus einer gemischten Ehe abstammenden Kinder männlichen Geschlechtes wenn der Vater nicht catholisch ist, in der Religion desselben zu erziehen. (Uredovna sbirka naredaba bogošt. struk. sv. II. br. 20 str. 47.)

Digitized by Google

Da se dakle s jedne strane poštede stranke od plateža osjetljivih povišenih biljegovina, a sa druge strane, da i država nebude prikraćena u dohodcih njoj po zakonu pripadajućih, evo propisa, kojih se valja kod podieljivanja oprosta od biljegovine u parnicah držati.

Osobe, kojih je siromaštvo dokazano vjerodostojnimi svjedočbami, uživaju osobni oprost od pristojbe u sudbenom postupku u svojih parbenih poslovih i za potrebita tomu pomoćna dokazala. Da se taj oprost podieliti uzmogne, dužna je stranka, koja oprost polučiti želi, kod suda, kod kojega će parnicu zametnuti ili kod kojega je parnica već zametnuta, oprost zamoliti. Molba ta, ako je istoj priložena svjedočba siromaštva, oproštena je od pristojbe. Isto tako je oproštena od biljegovine i molba, da se ureda radi pravni zastupnik odredi, ako toj molbi prileži svjedočba siromaštva. Ureda radi postavljenih zastupnika molba za oprost od pristojbe u parnicah, koje su jim povjerene, ili za zabilježbu, odgodu ili odpis te pristojbe, ili za riešenje od zastupničta, oproštena je od pristojbe.

Tko se može smatrati siromakom, da može oprost od plaćanja biljegovine u parnici postići?

Glede plateža biljegovine smatra se onaj siromakom, koji od svoga posjeda, svoje glavnice, od svoga prihoda ili radnjom ili zaslužbom nedobiva većega dohodka, nego što iznosi obična obća nadnica u prebivalištu dotičnoga siromaka. — U svjedočbi, koja ima dokazivati čije ubožtvo, imadu se navesti naročito, osim svrhe, radi koje se svjedočba izdaje, jošte i okolnosti siromaštva, prije spomenute. Ove svjedočbe neka izdaju obćine, a činovnik nadležne političke oblasti, kao što i dotični duhovni pastir, neka ih potvrdi.

Oni, koji su pozvani izdati ili potvrditi svjedočbu o siromaštvu, dužni su pod teretom osobne odgovornosti i naknade, pribaviti sebi točnim i pouzdanim propitkivanjem osvjedočenje ob imućtvenih i zaslužbenih odnošajih onoga, koji svjedočbu moli; a u slučaju, da se u njih porodi temeljita sumnja ob istinitosti okolnostih, što ih stranka moleći svjedočbu, navadja, uzkratiti joj izdatbu ili potvrdu svjedočbe.

Ona parbena stranka, koja hoće da se služi pravom siromaštva, dužna je predati svjedočbu, po netom navedenih propisih izdanu, sudcu prve molbe, pred kojim je parnica zametnuta. Na prvu stranu svakoga parbenoga spisa ili podneska onamo, kamo bi se imala priliepiti biljegovka, imadu se napisati rieči: „oprost radi siromaštva“ i dan, kada je svjedočba sudu predana. Ove svjedočbe o siromaštvu valjaju u istoj parnici i kod viših sudova.

Ako stranka, koja moli oprost od biljegovine pravom siromaštva, pokaže samo dozvolu takvog oprosta, što no ga je u prijašnjoj parnici uživala, ali noviju svjedočbu siromaštva ne podnese ni svojom pobudom niti na poziv suda; u tom slučaju gubi pravo na oprost od biljegovine.

Digitized by Google

Oprost od biljegovine sa naslova siromaštva vezan je na osobu i ne prelazi na pravne nasljednike. Sud prve molbe čuva svjedočbe o siromaštvu medju spisi. U obće valjaju ovakove svjedočbe o siromaštvu, na kojih se temelji oprost od pristojbe, samo za onaj posebni slučaj, za koji su izdane, te se strankam ne imadu više povratiti.

Ako parbeni drugovi, odnosno stranke, koje su zajednički podnesak podastrle, nisu sve siromašne, moraju imućnije stranke namiriti biljegovinu u podpunom iznosu. Prema tome u ovakovih slučajevih ima samo onda mjesta oprostu biljegovine, kada sve stranke imadu propisanu svjedočbu o siromaštvu. Oprostom od biljegovine u parbenom postupku nameće se stranci, koja taj oprost uživa, dužnost, da vodi zabilježbu biljegovine.

Zabilježbi pako biljegovine ima onda mjesta: a) kada su u parbenom postupniku u smislu ustanovah parbenoga postupnika ureda radi skrbnik imenuje, ili b) ako jedna stranka sa pravnim naslovom siromaštva parnicu vodi; nadalje c) kod takovih parnicah, koje se vode izmedju stranaka, oproštenih od pristojbe i istoj podvrženih i konačno: d) zabilježbi pristojbe, što no se plaća u gotovom novcu, može jedino kod gruntovničkih predbilježbah mjesta biti — u slučaju, ako se zabilježba na korist takovih osoba obavlja, kojim je dozvoljena zabilježba biljegovka, pripadajućih od parnice, koja se na predbilježenu tražbinu odnosi.

Nestane li uzroka zabilježbi, mora i zabilježba prestati.

Zastupnik stranke, ovlaštene na zabilježbu pristojbe, dužan je biljegovinu, koja pripada od svakoga pojedinoga parbenoga spisa, koji za svoju stranku podnese, u popis staviti, taj popis parnici priložiti, te pod nadzorom suda sve do dovršenja parnice nastaviti.

Ako je stranka, koja je bila ovlaštena na zabilježbu biljegovine, parnicom uspjela, te protustranka takodjer i na platež parbenih troškova osudjena, onda se ima dotični popis biljegovine po sudu, uz priklop pravomoćne osude, kralj. poreznom uredu radi odmjerenja pristojbe priposlati.

Glede plateža pristojbah, u zabilježbu uzetih, propisuje biljegovni zakon sliedeće:

Kada bude u parnici medju strankami, od pristojbe oprostenimi i pristojbi podvrženimi, ova potonja na platež parbenih troškova osudjena, tada ona mora i one pristojbe podmiriti, koje bi bila morala platiti oproštena stranka, da ne uživa taj oprost. U parnicah, što ih vode osobe pristojbi podvržene i osobe od pristojbe oproštene imade postotnu pristojbu za donešenu odsudu u cieloj svoti podmiriti pristojbi podvržena stranka i onda, ako su obje stranke sudjene da nose parbene troškove, ili su ti troškovi uzajamno prebijeni.

Ako se u parnici medju oprost uživajućom i pristojbi podvrženom strankom parbeni troškovi uzajamno prebiju, u tom slučaju parnicu izgu-

Digitized by Google

bivša, a pristojbi podvržena stranka nije dužna naknaditi, odnosno platiti one biljegovne pristojbe, koje bi oproštena stranka imala platiti, kad nebi uživala oprost. Tko pravom siromaštva uživa oprost od biljegovine, nemože se na platež biljegovine naknadno pritegnuti ni onda, ako je parnicu dobio.

„N. N." ***Franjo Horvat,*** *kr. fin. pomoć. tajnik.*

KNJIŽEVNE OBZNANE.

Tumač občemu austrijskomu gradjanskomu zakoniku. Napisao Adolfo Rušnov, viećnik kr. banskoga stola. — Knjiga prva. §§ 1—530. Zagreb, 1893. — Tisak i naklada knjižare Lav. Hartmana (Kugli i Deutsch). 8°, strana 1—719; ciena 4 for. 20 nč.

Nadovezujući redkom, napisanim u 12. broju prošlogodišnjega „Mjesečnika", o II. knjizi „Tumača", želim svratiti pozornost na sada izašlu prvu knjigu, kojom se „Tumač" svršava.

Kao što je za temeljito poznavanje naravi i ćudi pojedinca čovjeka potrebno poznavati okolnosti, uz koje je rasao i odgajan, dok je započeo samostalan život, — tako je isto za točno i dublje proučavanje zakonika potrebno saznati genezu njegovu.

Tomu sasvim prirodnomu zahtjevu nauke udovoljiše skoro svi dosadanji tumačitelji našega gradjanskoga zakonika, pak se s toga niti hrvatski tumač tomu oteti ne mogaše. I tako nas pisac uvadja u samo djelo sa povjesti kodifikacije obćeg gradjanskog zakonika

Tu se jasnimi crtami razsvietljuje pravno stanje u t. zv. nasljednih zemljah, a naposeb ono u Hrvatskoj i Ugarskoj do carice Marije Terezije.

Zametak, razvoj i konačni postanak gradj. zakonika, ter intencije, koje su tvorci istoga imali, — protumačene su točno. Pošto se to sve najbolje razabrati može iz govora Zeillerovog, kao izvjestitelja „dvorskoga povjerenstva za zakonodavne poslove", kojim je otvorio čitanje osnove zakona, — to su komentatori usvojili običaj da taj govor umjesto uvoda k gradj. zakoniku preštampaju, pak s toga i naš pisac bitni sadržaj istoga pruža.

Pod posebnim naslovom ne nalazimo ovdje znanstvene ocjene sustava zakonika; ali nas zato pisac na zgodnih mjestih za to odštećuje, iztičuć kritiku — na poseb — Ungerovu radi sistenatičnog poredanja pojedinih odsjeka zakonika.

Nakon navoda najnovije dosadanje književnosti gradjanskoga prava, otisnut je u djelu i patenat ob uvedbi od prvoga lipnja 1811. i onaj od 29. studenoga 1852. zajedno sa shodnimi razjašnjenji pojedinih ustanova, koji se ovdje nalaze.

Digitized by Google

K tumaču čl. IX. uvedbenoga patenta od 1. lipnja 1811. imali bi nešto spomenuti.

Zakonskim člankom XVII: 1892. zajedničkoga hrvatsko-ugarskoga sabora ustanovljena je zlatna krunska vriednota, a člankom XVIII: 1892. fiksirani su uvjeti za ugovor, koji se imade sklopiti izmedju vlade zemalja krune ugarske i vlade u carevinskom vieću zastupanih kraljevinan i zemalja u pogledu kovnoga i novčanoga sustava, dočim zak. čl. XIX: 1892. radi ob izpunjenju obveza, koje glase na zlatnu forintu, u zlatnom novcu krunske vriednote.

Ako i ne ima dvojbe, da će ti novi zakoni o vriednoti vrlo jednostavno i jasno uplivati na gradjansko-pravne ustanove, ipak je potrebno s njima upoznati čitatelja tumača, — na poseb je nuždno, da se bitni sadržaj tih zakona priobći i moguće posljedice djelovanja istih razjasne.

Znademo, da je tumač k članku IX. uvedenoga patenta od 1. lipnja 1811. bio u doba izdanja navedenih zakona ne samo napisan već i tiskan, pak nismo s toga ni očekivali, da ćemo u tekstu njegovomu naći iztaknuto tumačenje; ali bismo željeli bili, da smo sve to našli kao poseban naknadno pridometnut dodatak tumaču.

Očekivasmo to tim opravdanije, kada naš tumač imade godinu 1893. označenu kao dobu svoga postanka; dočim je Stubenrauchov tumač (6. izdanje) takovim dodatkom providjen, ma da imade godinu 1892. označenu, kao dobu izašašća.

Stari naši bivši podanički — kmetski — odnošaji, ter zakoni kojimi su isti razriešeni, nisu mladjim pravnikom poznati, pak s toga tumač upućuje na dotične urbare i zak. članke. U tom pravcu je tumač dra. Derenčina rječitiji, a moglo je o tom i u novi komentar pristati barem onoliko, koliko nam je stariji Derenčinov pružio.

Pisac novog tumača bio je s nama istoga osvjedočenja glede netom iztaknutoga. To nam on odaje time, što je vrlo zgodno u tumaču otisnuti dao ces. patenat od 29. studenoga 1852. (br. 2. d. z. l.) o stečenju i izvršivanju prava vlastničtva na dobra negibiva, obterećivanju i zalaganju istih, kao i o djedinstvu (avicitetu) Ovaj patenat je i danas još u mnogom odlučan i potreban, pak je s toga bilo uputno i taj patenat ovamo staviti; jer nije svaki čas, — kad ga uztreba, — pristupan, pošto ga nema niti u tumaču dra. Derenčina, a još manje u stranih njemačkih komentarih.

(Sliedi.) ***Franjo Haladi.***

Slovenski pravnik (uredjuju ga dr. Makso Pirc i dr. Viktor Supan, a izdaje družtvo „Pravnik“) sv. 10. za mjesec listopad sadržaje: O reformi naših direktnih davkov, od Fr. Šukljea. — O naravstvenoj obvezanosti, od dra. Janka Pajka. — Pravo in državoslovna predavanja v Ljubljani, od P. pl. Radicsa. — Iz pravosodne prakse. — Književna poručila. — Razne vesti. — Pregled pravosodstva.

Digitized by Google

VIESTNIK.

(Upravni odbor „pravničkoga družtva") držao je dne 3. listopada t. g. redovitu sjednicu, u kojoj je primljen novi član dr. Mladen *Lisavac* odvjetnik u Irigu, dočim je na znanje primljen izstup iz družtva koncem. god. 1893. dr. baruna Jovana *Živkovića* umirovljenoga predstojnika kr. zem. vlade.

(Nova profesorska stolica na hrv. sveučilištu.) Njeg. Veličanstvo odobrilo je prev. riešenjem od 19. rujna 1893., da se na filozofičnom fakultetu previšnje ime nosećega sveučilišta u Zagrebu ustroji profesorska stolica za pedagogiku te teoretičku i praktičku filozofiju.

Imenovanja. Imenovani su: Emil *Laszowsky* svršeni pravnik perovodnim vježbenikom u obsegu kr. zem. vlade, pravni vježbenik kod kr. kot. suda u Zagrebu Bogoslav *Sachs* prislušnikom u obsegu banskoga stola; sudb. pristavi II. razreda Milan *Svoboda* kod kot. suda u Jaski i Simo *Lucarić* kod kot. suda u Virovitici zamjenici državnoga odvjetnika u X. nadnevnom razredu prvi kod drž. odvjetničtva u Belovaru, a potonji u Mitrovici; Hinko *Krauss* prisjednikom iz trgovačkoga stališa kod kr. sudbenoga stola u Požegi; dr. Jeronim *Lopašić* sudbeni pristav kod okružnog suda u D. Tuzli sudbenim pristavom II. razr. kod kot. suda u Jaski, sudbeni pristav Slavoljub *Gavez* kod sudb. stola u Osieku, Franjo pl. *Plenar* kod kot. suda u Varaždinu, Dragutin *Bell* kod kr. kot suda u Vinkovcih i Janko *Oswald* kod kr. sudb. stola u Zagrebu sudbenimi viećnici II. razr., ter su i nadalje ostavljeni na dosadanjih službenih mjestih; kot. sudci imenovani su: zamjenik drž. odvjetnika u Mitrovici Krunoslav *Klaić* za kr. kot. sud u Našicah i sudbeni pristavi Makso *Strober* za kr. kot. sud u Čabru, Petar *Petaj* za kr. kot. sud u Grubišnom polju, Radivoj *Čobanić* za kr. kot. sud u Šidu, Antun *Anger* za kr. kot. sud u Rumi, Ljudevit *Rakoš* za kr. kot. sud u Kostajnici, Slavoljub *Sova* za kr. kot. sud u Zlataru i Eugen *Müller* za kr. kot. sud u Novom Marofu; dr. Josip *Šilović* imenovan je za godinu 1893. i 1894. povjerenikom kr. zemaljske vlade i predsjednikom povjerenstva za polaganje izpita iz stenografije, a stručnimi izpitatelji umirovljeni realni profesor Franjo *Magdić*, gimnazijalni profesor u Zagrebu, Stanko *Miholić* i prof. kr. vel. realne gimnazije u Rakovcu Mijo *Vamberger*; Milan *Bosanac* kotarski pristav II. razreda županijskim perovodjom za županiju modruško-riečku, a odvjetnički perovodja dr. Dragutin *Čupović* perovodjom kr. zem. vlade nižega razreda.

(U Bosni i Hercegovini) imenovani su: politički pristav II. razreda Emerich *Navratil* kod okružne oblasti u Sarajevu političkim pristavom I. razr.; privr. perovodni vježbenik Adolf pl. *Zambaur* kod okr. oblatti u Mostaru privr. pol. pristavom II. razr., svršeni pravnik Čamil *Karamehmedović* u Trebinju privr. perovodnim vježbenikom kod kot. ureda u Nevesinju, bivši konsularni elev Otto *Paul* perovodnim vježbenikom kod okružne oblasti u D. Tuzli; svršeni pravnik Aleksander *Waldmann* privr. auskultantom kod okružnoga suda u Sarajevu.

Premještenja. Premješteni su: kot. sudac u službovanju kod kr. sudb. stola u Osieku Emanuel *Thaller* ka kr. kot. sudu u Osieku, ter mu je podjedno povjerena uprava toga kot. suda; sudbeni pristav u službovanju kod drž. odvjetničtva u Belovaru Viktor *Vragović* ka kr. kot. sudu u Karlovcu, kot. predstojnik Josip *Hoholač* iz Križa u Grubišnopolje, kot. pristav i upravitelj kot. oblasti u Grubišnompolju Gjuro *Horvat* kot. oblasti u Križu, ter mu je

Digitized by Google

povjerena uprava kot. oblasti u Križu, sudbeni pristavi Antun *Hutin* od kot. ureda u Slunju k onomu u Virovitici, Zvonimir *Vinković* iz Novog Marofa u Slunj, kot. sudac u Delnicah Jovan *Stojić* dodieljen je na službovanje sudb. stolu u Ogulinu, a sudbeni pristav kod kr. kot. suda u Iloku Josip *Subotić* k onomu u Delnicah, te mu je povjerena uprava toga suda; Ivan *Gomerčić* kot. predstojnik iz Gračaca kot. oblasti u Perušiću, kot pristav I. razr. i upravitelj Vilim *Muha* iz Perušića kot. oblasti na Udbini, te mu je povjerena uprava ove oblasti, nadalje povjerena je uprava kot. oblasti u Novom perovodji kr. zem. vlade Celsu *Cavalieru* a uprava kot. oblasti u Gračacu kot prist. II. razr. Dragutinu *Vilfanu*, kot. pristav I. razreda Gjuro *Šafarić* premješten je iz Doljnjeg Miholjca kot. oblasti u Delnicah, kot. pristav II. razreda Matija *Čordašić* iz Delnica kot. oblasti u Doljnjem Miholjcu, kot. pristav II. razreda Stjepan *Šikić* iz Slunja kot. oblasti u Našicah, kot. pristav II. razr. Gjoko *Rakić* iz Iloka kot. oblasti u Vinkovcih.

(U Bosni i Hercegovini) premješten je perovodni vježbenik dr. Adam *Przybytowicz* od kotarskog ureda u Nevesinju k okružnoj oblasti u D. Tuzli, a privr. auskultant kod okružnoga sudu u Sarajevu Jovan *Vrana* riešen je daljega službovanja u Bosni i Hercegovini. Premješteni su nadalje: sudski pristavi Krispian *Krasicky* od kot ureda u Jajcu k onom u Visokom, Franjo *Bać* od kot. ureda u Visokom k onom u Zenici, Viktor Slavko *Horvatić* od kotarskog ureda u Zenici k okružnom sudu Banjaluci, Antun *Kronja* od kot. ureda u Gradačcu k seoskom kot. uredu u Mostaru, Jovan *Šolar* od kotarskog ureda u Županjcu k onom u Gradačcu, Wenzel *Soukup* od kot. ureda u Zvorniku k onom u Županjcu i Karlo *Granowsky* od seoskog kot. ureda u Mostaru ka kotarskom uredu u Zvorniku, a riešen je privremeni auskultant kod okr. suda u Mostaru Franjo *Jindnák* na njegovu molbu od daljeg službovanja u Bosni i Hercegovini.

(Sbornika zakona i naredaba, valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) komad XIV. od godine 1893. izdan i razposlan je dne 25. rujna 1893., a sadržaje:

pod brojem 50. zakonski članak VII: 1893. zajedničkoga ug.-hrvatskoga državnoga sabora o državnom proračunu za god. 1893.

pod brojem 51. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm zem. vlade, odjela za unut. poslove od 22. kolovoza 1893. br. 42.663 glede ovjerovljenja izprava izdanih s jedne strane po sudovih i oblastih postojećih u Bosnoj i Hercegovini, koje se u području kraljevinah Hrvatske i Slavonije rabiti imadu, kao i izprava, izdanih s druge strane po ovozemnih sudovih i oblastih, koje bi se imale rabiti u području Bosne i Hercegovine i

pod brojem 52. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unut. poslove, pravosudje ter bogoštovje i nastavu od 17. rujna 1893. br. 11.452 pravos., kojom se svim područnim autonomnim oblastim i zavodom na znanje daje dan, kojega je odpočela emisija $4^1/_2\%$ založnicah hrv.-slav. zemaljske hipotekarne banke u Zagrebu i podjedno odredjuje način nabave tih založnica.

Komad XV. godine 1893. izdan i razposlan je dne 2. listopada 1893., a sadržaje:

pod brojem 53. zakonski članak VIII: 1893. zajedničkoga ug.-hrvatskoga državnoga sabora o pokriću dugovine, koja odpada na Ugarsku polag konačnoga obračuna, temeljećega se na zajedničkom zaključnom računu za god. 1890. ter o svoti, koju na zajedničke izdatke za god. 1892. ima ugarska naknadno platiti;

Digitized by Google

pod brojem 54. zakonski članak IX: 1893. zajedničkoga ugarsko-hrvatskog državnoga sabora o pokriću troškova za njeke radnje potrebite na kr. ugarskih državnih željeznicah;

pod brojem 55. zakonski članak X: 1893. zajedničkoga ugarsko-hrvatskog državnog sabora o ujedinjenju dozvolnih izprava za željezničke pruge spadajuće k željezničkoj mreži dioničarskoga družtva sjedinjenih željeznica aradske i csanadske;

pod brojem 56. zakonski članak XI: 1893. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora o dozvoljenju vicinalne željeznice Balaton-Szent-György-Somogy-Szobb;

pod brojem 57. zakonski članak XII: 1893. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora o dozvoljenju vicinalne želježnice Békés Csánad;

pod brojem 58. zakonski članak XIV: 1893. zajedničkog ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora o gradnji dvajuh dunavskih mostova u glavnom i stolnom gradu;

pod brojem 59. zakonski članak XV: 1893. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora o privremenom oprostu od kućarine novih zgrada, podignutih u hrvatsko-slavonskih liekovitih toplicah i

pod brojem 60. zakonski članak XVI: 1893. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora, tičući se reguliranja fajskoga te izmedju Bogyislóva i Baje se nalazećega poteza rieke Dunava.

Sbornika zakona i naredaba za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju god. 1873. i 1874. izašlo je drugo izdanje ter se mogu dobiti podpuni godišnjaci kod ravnateljstva pomoćnih ureda kr. vladnoga odjela za pravosudje i to god. 1873. uz cienu 1 for. 62., a god. 1874. od 2 for. 41 nč.

Stečaji.

Prosinac. Josip *Fruk* protokolirani trgovac u Zagrebu. — Kr. sudbeni stol u Zagrebu (odluka od 23. rujna 1893. br. 13355 gr.) — Zastupnik i medj. upravitelj dr. Š. Mazura, zamjenik M. Koporčić. — Rok prijavni do 30. studenoga 1893 — ročište 2. prosinca 1893.

— A. *Bilek,* trgovačka tvrdka u Zagrebu. — Kr. sudbeni stol u Zagrebu (odluka od 10. rujna 1893. broj 12726 gr.) — Zastupnik i medj. upravitelj stečajnine dr. Oskar Kornicer, zamjenik M. Koporčić, odvjetnici u Zagrebu. — Rok prijavni do 11. prosinca, ročište 14. prosinca 1893.

— Hermina *Kraus* iz Babinegrede. — Kr. kotarski sud u Bošnjacih (odluka od 19. listopada 1893. br. 6086 gr.) — Zastupnik i medj. upravitelj stečajnine dr. Mišo Bunjik, odvjetnik u Bošnjacih, zamjenik dr. J. Jančiković, odvjetnik u Vinkovcih. Rok prijavni do 28. studenoga, ročište 16. prosinca 1893.

— G. *Schwarz,* trgovačka tvrdka u Zagrebu. — Kr. sudbeni stol u Zagrebu (odluka od 23. listopada 1893 br. 14.914). Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnine dr. B. Medaković, zamjenik S. Medunić, odvjetnici u Zagrebu. — Rok prijavni do 6. prosinca, ročište 7. prosinca 1893.

Digitized by Google

Obseg i trajanje zakonskoga založnoga prava na invectis et illatis.

Napisao dr. A. Salaj.

Neima u gradjanskom zakonu prepornije partije, nego što je zakonsko založno pravo na invectis et illatis, koli u vršenju zasebno postojećega založnoga prava, toli kad dodje u koliziju sa jur stečenim pretorskim založnim pravom.

Da je tomu tako dokaz je, što je § 1101. o g. z., koji o tom zakonskom založnom pravu govori, tumačen kroz tri dvorska dekreta i to od 3. studenoga 1819. broj 1621, od 13. travnja 1826. br. 10201. i od 10. travnja 1837., sadržana u sbirki zakona i naredaba, od kojih prvi govori o založnom popisu, a druga dva o prvenstvu zakonskoga založnoga prava na invectis et illatis proti vjerovnikom ukućanom, koji su na unešene predmete dobili pravo zaloga prije, nego što je iznajmitelj predao tužbu radi plateža najamnine. Dokaz su nadalje mnogobrojne rješitbe nižih i viših sudova Cislitave, koje su pri ovoj radnji pomno upotrebljene; a i rješitbe hrvatskih sudova dovoljno svjedoče, da se praksa nije ustalila, a ipak imade u zakonu pozitivnih temeljnih ustanova, koje dobro shvaćene mogu služiti izhodištem pravilna i zakonita riešenja u pojedinom slučaju.

Koliko sam se u praksi bavio tim predmetom, nalazim, da je povod neizvjestnomu shvaćanju i upotrebljivanju zakona, što se malo polaže vriednosti na privilegirano stanovište zakonskoga založnoga prava i što se podmiće zakonskomu inštitutu založnoga popisa vriednost i ondje, gdje je isti posve irelevantan, kako će se to niže viditi.

Digitized by Google

Zakonsko založno pravo uporabodavca na invectis et illatis je pravni institut, preuzet iz rimskoga prava i proteže se na unešeno pokućtvo, pokretnine najmitelja, podnajmitelja, na pokretnine istomu najmitelju po trećem povjerene, koje se nalaze još u stanu, kad je tužba radi najamne tražbine podignuta; isto tako proteže se zakonsko založno pravo zakupodavca na živinu, nalazeću se na zakupnom dobru, na gospodarsko orudje i na plodove, koji se još na njem nalaze.

§ 449. o. g. z. govori o četiri vrsti založnoga prava, o sudačkom, koje se temelji na sudčevoj osudi, o ugovornom, koje je nastalo po volji stranaka, baštinskom, koje se temelji na posljednjoj volji vlastnika, a četvrta vrst je ono, koje iz zakona nastaje, a to je ono, o kojem govori § 1101. o. g. z.; konštituira se pako to založno pravo onim momentom, kad se predmeti u iznajmljen stan unesu, dotično živina na zakupno dobro dotjera.

Sad je najprije preporno, za koju najamninu i zakupninu založno pravo postoji, da li samo za dospjelu ili i za dospjeti imajuću.

Držeći se točno zakona, viditi ćemo, da zakon u §-u 1101. o. g. z nečini razlike izmedju već dospjele i dospjeti imajuće najamnine i zakupnine, nego je izražena volja zakonodavca iznajmitelju osigurati najamninu na sve vrieme, dok najamni ugovor traje, da se iz onih predmeta, koji su u stan unešeni, on prvi namiri sa svom svojom tražbinom, koju imade proti najmitelju, jer mogu biti razni povodi i uticaji i trećih osoba, da najamna pogodba i proti volji iznajmitelja dulje potraje, da i novi najamni obrok dospije, a predmet zaloga u vriednosti izgubi, te je u zakonu utemeljeno, da mu se najamnina osjegura za cielo eventualno trajanje pogodbe.

Protivnici ovoga nazora ističu načelo, da se neopravdano razteže obseg zakonskoga založnoga prava na vidljivu štetu ostalih vjerovnika najamnoga dužnika i da se u tom neima pogodovati vjerovniku, koji i onako imade u rukuh sredstva, da dospjele obroke utuži; nu ja držim, da je izpravnost prvoga nazora u zakonu utemeljena.

Digitized by Google

Da se zakonsko založno pravo proteže i na predmete povjerene najmitelju i podnajmitelju, to je osobitost toga založnoga prava, koja mu daje prednost pred pretorskim založnim pravom, a u praktičnom vršenju dolazi u najveći sukob sa shvaćanjem povjeritelja predmeta, jer se u pravilu takovi predmeti nedadu iz ovrhe izlučiti (§ 367. o. g. z.)

Judikatura je u tom pogledu većim dielom suglasna, da se pokretnine i trećih osoba, koje su bile povjerene najmitelju, ne mogu iz ovrhe izlučiti, jer se pri unosu stvari u stan eksistencija bonae fidei iznajmitelja težko oprovrći, dotično mala fides antecedens riedko dokazati dade.

Stvari supruge ovršenikove, sačinjavajuće miraz u smislu §-â 1227., 1238. i 367. o. g. z. nemogu se izlučiti iz ovrhe, jer se polag tih zakonskih ustanova predmnieva, da su te stvari suprugu povjerene; a niti mala fides superveniens ne ima upliva na uništenje stečenoga zakonskoga založnoga prava iznajmitelja, jer premda u §-u 1101. o. g. z. napomenuti § 367. o g. z. predpostavlja bonam fidem iznajmitelja, naime, da ima razloga uzeti, da su unešene stvari njegova stanara, ipak se § 367. o. g. z. nemože tako tumačiti, da se dobrom vjerom stečeno zakonsko založno pravo iznajmitelja može obezkriepiti naknadnim dokazom, da je zaplienjena stvar tudja, najmitelju povjerena vlastnost, jer bi kroz takovo tumačenje toga paragrafa namienjeno osiguranje posve iluzornim postalo.

Rekli smo gore, da trajanje zakonskoga založnoga prava počima unosom u stan, ili na zakupno dobro.

Dok su stvari u stanu, dotično na zakupnom dobru, može iznajmitelj svoje založno pravo vršiti bez obzira na podnešenu najamnu tužbu, zaiskani založni popis, te prodaje li se predmet na kojem počiva zakonsko založno pravo u iznajmljenom stanu i radi tudjega duga, stupa polučena kupovnina u mjesto založenih bivših stvari, na koju imade iznajmitelj pravo prvenstva pred ostalimi vjerovnici i to bez obzira na podnešenu najamnu tužbu i založni popis, jer po smislu §-a 461. o. g. z. je eminentno pravo založnoga vjerovnika dobiti namirenje iz kupovine prodanoga zaloga, a prvenstvo zakonskoga založnoga vjerovnika

Digitized by Google

na kupovinu, polučenu od prodanih u iznajmljenom stanu pokretnina, normirano je u §-u 1101 o. g. z. i u dvorskom dekretu od 10. travnja 1837. (vidi dodatak 70. gradj. zakonu). U takovom slučaju netreba iznajmitelj ništa drugo činiti, nego nedopustiti, da se predmeti zakonita zaloga prije obavljene dražbe iz iznajmljena stana odnesu, te imade svoju najamninu prijaviti kod suda u formi molbe, prioritetske tužbe ili jednostavno kod dražbenoga povjerenika u dražbeni zapisnik sa opazkom svoga prava prvenstva, te će prigodom razdiobe kupovine njegovo pravo prvenstva uvaženo biti; dopusti li samo predmete prije dražbe iz stana iznesti, izgubio bi pravo zaloga, a tim i pravo prvenstva na polučenu kupovinu.

Iz navedenoga sliedi, da zakonsko založno pravo na invectis et illatis traje i vršit se može, dok su predmeti u iznajmljenom stanu bez obzira na podnešenu najamnu tužbu i založni popis.

Sad nam je ustanoviti pravne posljedice podnešene najamne tužbe i založnoga popisa u pogledu vršenja zakonskoga založnoga prava, te suglasno sa dobro shvaćenom praksom možemo kazati, da su najamna tužba i založni popis samo onda potrebni, kad se želi zakonsko založno pravo vršiti na predmetih najmitelja bez obzira na to, da li se nenalaze u iznajmljenom stanu.

§ 1101. o. g. z. naročito veli, „da se osjegura najamnina na stvarih, koje se nalaze još u stanu, kad je učinjena tužba“, te jer zakon ne govori, da li to založno pravo prestaje medjutimnim odstranjenjem predmeta iz stana, dalo bi se zaključivati, da se zakonsko založno pravo poslje predane najamne tužbe dade vršiti samostalno i s istom pravnom posljedicom, kao da se predmeti još nalaze u iznajmljenom stanu. Upravo u tom pravcu je ovaj paragraf u praktičnom sudovanju proizveo najviše dvojbe, jer dok iziskuje podnešenje najamne tražbe samo dok su predmeti u stanu, a nezahtjeva, da se predmeti imadu nalaziti u stanu za vrieme realizovanja zakonskoga založnoga prava, predmnieva se nepravilno, da bi

Digitized by Google

zakonsko založno pravo i dalje kriepostno bilo, ma da su predmeti iza podnešene tužbe iz stana iznešeni.

Tomu neizpravnomu mnienju nalazi se tragova u riešitbah cislitavskih i naših sudova, a nasuprot naše i bečko vrhovno sudište zastupaju dosliedno u zakonu osnovano mnienje, da se gubi zakonsko založno pravo, ma i bila predana najamna tužba, iznesu li se predmeti iz iznajmljena stana, a neostvari li se to založno pravo založnim popisom.

Razlog tomu je sliedeći: Zakonsko založno pravo razlikuje se od praetorskoga samo iznimkom sadržanom u §-u 1101. o. g. z., koja ga čini privilegiranim, a u ostalih pravnih posljedicah dieli načela pretorskoga založnoga prava.

Za stečenje i vršenje založnoga prava je potreban povrh naslova i način stečenja, kako smo gore naveli (§ 449.), a taj se sastoji kod zakonskoga založnoga prava u unosu pokretnosti u iznajmljeni stan i držanju u pohrani u iznaljenih prostorijah, dočim kod sudačkoga založnoga prava nadomješćuje pohranu sudački popis ili pljenitba.

Držanje u pohrani je bitni korolar zak. založnoga prava, a da založno pravo prestaje, kad predmet zaloga iz pohrane odnešen bude, svjedoči najbolje ustanova §-a 467. o. g. z., koji govori o propadnuću založene stvari, ako se vjerovnik prava zaloga na nju odrekne, ili ako ju bez priuzdržaja povrati dužniku.

Prema tomu za održanje stečenoga zakonskoga založnoga prava, gdje je pogibelj, da će pokretnine biti iz stana iznešene, treba sudački popis, koji nadoknadjuje tjelesnu ili simboličnu predaju, a taj je založni popis i obuhvaća u sebi fiksiranje, obilježenje jur postojećih zaloga, koji se u iznajmljenom stanu nahode (vidi dvorski dekret od 3. studenoga 1819. broj 1621) i ako se taj založni popis iza predane najamne tužbe provede, tad se zak. založno pravo može vršiti bez obzira, što su predmeti iznešeni iz iznajmljena stana; ono dakle u tom slučaju traje, dok obstoji najamna tražbina sa prvenstvom pred ostalimi običnimi vjerovnici i pred sliedećim zakonskim založnim vjerovnikom; ne povede li se založni

Digitized by Google

popis, prestaje zak. založno pravo, unatoč tomu, što je najamna tužba predana još za vremena, dok su se predmeti u iznajmljenom stanu nalazili, jer se predmnievati mora, da se je vjerovnik, pustivši ih iz svoje pohrane, dobrovoljno odrekao svoga založnoga prava (§ 467. o. g. z.).

Drugo je pitanje, koja zakonita sredstva imade založni vjerovnik, da osujeti odstranjenje pokretnina svoga dužnika iz iznajmljena stana.

Odstranjenje pokretnina, koje služe kao zalog za dužnu najamninu, može biti uticajem najamnoga dužnika, ili proti njegovoj volji, kad ga treći radi duga goni; u oba slučaja je najamnom vjerovniku od bitna interesa, ako se nije zadovoljio samo provedenim založnim popisom, da stvari iz iznajmljena stana ne budu odstranjene. Dočim iznajmitelj stiče pravo zaloga unosom pokretnosti u stan i iste u svojoj pohrani imade, vlastan je on primjerenom silom, dok mu ne pritekne sudačka zaštita u pomoć, u pohrani zaloga održati se, što mu naročito dozvoljuje § 19. o. g. ž., a vriedi to koli spram najmitelju, toli prama trećemu vjerovniku; nu umjestno će biti u takovom slučaju, da svakako izhodi založni popis, kojim jasno očituje, da želi svoje založno pravo vršiti.

U tom pogledu je bila sudbena praksa vrlo nestalna i imade protuslovnih riešitaba kod nižih sudova, dapače i kod najvišega bečkoga sudišta, te je iznajmitelj, opirući se iznešenju stvari iz stana bio jedanput proglašen krivim smetanja posjeda, a drugi put je njegovo vršenje prava obrane zakonitim priznano, a tužba smetanja posjeda zabačena.

Sjećam se dobro iz vlastite prakse u mladjoj dobi, da sam i ja i moj vrlo bistar i dobar civilista chef, jednoga gradjanina odgovorili od vršenja prava obrane, jer smo smatrali, da bi u eventualnoj parbi smetanja posjeda podlegao, a sastavši se nakon 10 godina sa chefom, bili smo složni, da naš pravni savjet nije bio izpravan. Danas se može kazati, da novija doktrina i praksa pravo obrane iznajmitelja, da se održi u pohrani zaloga, dosljedno priznaje i tužbu smetanja posjeda kao neumjestnu odbija, pošto je držanje stvari bitna sastojina

Digitized by Google

založne pogodbe, koju mu zakon podieljuje, dakle u nastojanju održati svoje zajamčeno pravo nemože se nazrieti samovlastnost, o kojoj govori § 339. o. g. z., a po tom neima niti mjesta tužbi smetanja posjeda. Drugo izdašno sredstvo iznajmitelja, koje mu u tom pogledu pripada, jest pravo zatražiti privremenu sekvestraciju po smislu §-a 428. g. p. p., koju mu sud može dozvoliti, ako dokaže, da će zakupnik, ili najmitelj zalog odsvojiti, ukloniti ili sakriti, pa nije u tom slučaju dužan niti sigurnosti pružiti.

Mnogo put se uz založni popis zatraži i prenos pokretnina, te i u pogledu toga zahtjeva sudovi razno postupaju; nu pravilno je, da se zahtjev za prenos zaloga odbije, budući k §-u 1101. o. g. z. izdani dvorski dekret od 3. studenoga 1819. broj 1621 govori samo o blagodati založnoga popisa, a jer se zakon mora stricte tumačiti i jer je založni popis sredstvo za osjeguranje najamne tražbine, ne može se § 531. g. p. p., koji o prenosu zaplienjenih pokretnina govori, na založni popis primieniti.

Razumieva se samo po sebi, da kad iznajmitelj radi dužne najamnine izhodi pravomoćnu osudu, da se u tom pogledu ovršne mjere ravnaju po poglavju XXII. g. p. p. i ostalih zakonih ovršnoga postupka.

Sad nam je razmotriti pravne posljedice, kad dolazi zakonsko založno pravo u koliziju sa sudačkim ili sliedećim zak. založnim pravom.

U pogledu prvoga je već rečeno, da ono gubi prioritet pred zakonskim založnim pravom, kad se potonje vrši, dok se zaplienjeni predmeti nalaze u iznajmljenom stanu, jer se vidi, da pod uvjeti §-a 1101. o. g. z. pred zakonskim založnim pravom izčezava i pravo vlastnosti, dapače trećih osoba, dakle tim većma izčezava pretorsko založno pravo.

To isto pravo prvenstva može zakonski založni vjerovnik vršiti i proti običnomu vjerovniku i u slučaju, da medju tim predmeti budu prenešeni u drugi stan, nu uviet je tomu podnešenje najamne tužbe i založni popis. Juristički se to sve iz načela povjerenja §-a 367. o. g. z. izvodi i tumači.

Digitized by Google

Inače se stvar imade, kod dva zakonska založna prava konkuriraju, koja su u razno doba stečena, što može samo u onom slučaju biti, kad se najmitelj sa predmeti, na kojih jur stečeno zakonsko založno pravo počiva, preseli u novi stan, gdje na njih novo zakonsko založno pravo steče sliedeći iznajmitelj.

I u tom pogledu je sudačka praksa različita, te ima nazora, koji pravo prvenstva arogiraju sliedećemu iznajmitelju, motivacijom, da je prijašnji iznajmitelj, premda se poslužio založnim popisom, dozvoliv, da se predmeti iz njegove kuće iznesu, povjerio ih svojemu dužniku, a kroz to stiče prvenstvo prava zaloga sliedeći iznajmitelj časom unosa predmeta u novo najmljeni stan.

Nu ovo mnienje nije izpravno. Takovim postupkom bi se inštitut založnoga popisa učinio iluzornim, pošto je dokazano, da baš podignutom najamnom tužbom i preduzetim založnim popisom postane zakonsko založno pravo privilegiranim, neodvisnim i samostalnim od tražene potrebe, da se predmeti zaloga u momentu realiziranja toga založnoga prava moraju nalaziti u iznajmljenom stanu. Osim toga oba stečena založna prava počivaju na jednom te istom privilegiranom naslovu (§ 1101. o. g. z.), a gdje je to, tamo jedino prvenstvo glede krieposti stečenoga zak. založnoga prava odlučiti ima i mora, pak je prema tomu jedino izpravno mnienje, da prije stečeno zak. založno pravo imade prvenstvo pred kašnje stečenim.

Konačno mi je spomenuti, da se obseg zakonskog založnog prava u pogledu predmeta pokriva sa pretorskim, jer se njegov privilegij neda protegnuti i na predmete, glede kojih postoji stega ovršnoga prava, zato zakon od 13. siečnja 1893. (broj 24. sbornika) imade i za zakonsko založno pravo svoju podpunu uporabu.

Digitized by Google

Legitimacija po vodnom pravu.

Napisao ***Hektor Catinelli-Obradich.***

Najglavnija je za sada zadaća provedbe zakona od 31. prosinca 1891. o vodnom pravu: legitimacija starih ovlastih na temelju prelaznih ustanova (§§ 178. do 182. zakona).

Zakon zahtjeva s jedne strane, da se štite prava, što se temelje na dosadanjem pravu ili na faktičnom obstanku, s druge mu je pako strane intencija, da se uzmogne voda u interesu narodnoga gospodarstva u buduće što koristnije i intenzivnije rabiti. Ob obstanku, obsegu i trajanju staroga prava odlučuje sadržaj stare ovlasti, a o tom, kako će se to pravo nadalje vršiti, odlučuju ustanove novoga zakona. Oblast ima kod legitimacije u sklad dovesti pravna gledišta sa onimi narodnoga gospodarstva.

Time, da oblast u svojoj odluci izriče, je li se može legitimirati ovlast, ili ne, nije ona podpunoma zadovoljila intencijam zakona. Oblast mora i da uredi modalitete daljnjeg vršenja prava. O tom, kojim da se načinom obavlja uredjenje izvršenja, ne govori zakon. Postupak, propisan u §-ih 179. do 180. služi samo za konštatovanje fakata, je li se obstanak koje vodogradjevine ili porabe vode na staroj koncesiji temelji, ili je li ove postoje odnosno, je li se uživaju već dvadeset godina, a da nevriedjaju opravdanih interesa.

Obćenita provedbena naredba nadopunila je u tom pravcu odredbe zakona, izričuć u §-u 105. i 111. do 115., da se od molitelja legitimacije predloženje nacrta i narisa zatražiti, te razprava na licu mjesta prema §-u 157. i sliedećim §-om zakona povesti može, kod koje se razprave uvjeti ob izvršivanju stare ovlasti urediti i sa ustanovami zakona u sklad dovesti imadu.

Tim je za uredjenje daljnjeg izvršavanja starih ovlastih koncesionalni postupak adaptiran.

To leži toli u interesu stranaka, koli u obćem interesu. Stranka želi, da se savezno sa legitimacijom urede i potankosti njezinih prava, a u interesu oblasti je, da budu stara prava što točnije fiksirana, te da ona sazna, u koliko može još vodom za nove koncesije razpolagati.

Uredjenje daljnjeg izvršivanja starog prava je dakle nadopunitbeni dio legitimacijonog postupka, nu ipak nije ne razstavni dio toga postupka. Broj legititimirat se imajućih starih ovlasti iznaša više hiljada. Uredjenje svih tih ovlasti tečajem jedne ili dvijuh godina je absolutno nemoguće, makar da se ustroji poseban aparat za taj posao. Stranke pako pravedno zahtjevaju, da se barem daljni obstanak njihovih vodogradjevina ili poraba vode čim prije osjegura.

Digitized by Google

Obadva pitanja, legitimacija sama, te uredjenje izvršivanja prava, će se dakle podjedno samo onda riešiti, ako je to nuždno u neuklonivom interesu ovlaštenika radi sukoba medju više njih ili radi odklonjenja kojeg važnijeg nedostatka, ili jer se uredjenje cielog vodotoka mogućim i nuždnim pokazuje.

U tom će se slučaju povesti cieli koncesionalni postupak, te će se stvar konačno riešiti izdanjem dozvolbene izprave, koja će valjda trajanje koncesije prema sadržaju stare ovlasti na više od 50 godina ustanoviti, a u ustalom sve ono sadržavati, što po zakonu od nove dozvole tražimo.

U pravilu će se oblast najprije na samu legitimaciju ograničiti, izrekav u odluci prema drugoj alineji §-a 113. obćenite provedbene naredbe, da će se potanji uvjeti ob izvršivanju prava naknadno ustanoviti.

Prema §-u 181. zakona o vodnom pravu ne vriede ustanove toga zakona glede obsega starih prava. Kod legitimacionog postupka pokazat će se kadkad, da nije obseg prava u staroj dozvoli ustanovljen, ili da ima dvojba glede obsega prava. U takovih će se slučajevih oblast kod legitimacije držati pravnog načela, da glede obsega ovlasti svrha porabe vode odlučuje. Oblast će u takovih slučajevih obzir uzeti toli na obranu starog prava, koli na intenciju zakona, da se voda ne rabi preko potrebe ovlaštenika, da preostane suvišak vode i za drugu porabu, (§ 26. i 27.) te u obće, da se voda prema §-u 20. obćenite provedbene naredbe svojemu naravnomu opredieljenju u što većoj množini privede, pa da se pojedine raztrešene uporabe, spojene sa prekomjernim potroškom vode, čim bolje skupiti uzmognu. Mjerilom može u takovih slučajevih služiti postojeća naprava za dovodnju rabljene vode, odnosno faktično upotrebljena vodna sila.

Po istom §-u 181. zakona bi se kod legitimacije obstanak staroga prava jednostavno konštatirati i priznati imao.

Ipak velim, da može oblast kod legitimacije postojeće koje vodogradjevine, koja se štetonosnom pokazuje, ne samo odrediti one preinake, koje su potrebite, da se šteta ili pogibelj odkloni, nego dapače može odrediti i odstranjenje takovih vodogradjevina, makar da su koncesionirane ili da postoje preko 20 godina, ako se šteta ili pogibelj drugim načinom ukloniti neda.

I po starih zakonih imale su se naime vodogradjevine odstraniti, ako su se za druge štetonosnimi pokazale. Novi zakon pako sigurno nije htio starim ovlaštenikom putem legitimacije veća prava osjegurati, nego li su ih uživali pod zaštitom starih zakona. — U ostalom traži sam § 178. zakona, da postojeće gradjevine nevriedjaju opravdanih interesa.

Veoma ozbiljno je pitanje, u koliko upliva kod legitimacije okolnost, da se stara ovlast u dobi legitimiranja faktično ne vrši. Dakako da se nebi mogla uzkratiti legitimacija iz samog razloga što je izvršivanje starog prava bud pod utiskom vis major, ili iz poslovnih razloga privremeno

Digitized by Google

prekinuto. Ali s druge strane nebi odgovaralo intencijam zakona, da se na novo radjaju sva već spavajuća stara prava, u staro doba koncesionirana, koja se već davno ne izvršuju.

Ako stara dozvola ili stari zakon ustanovljuje, u kojih slučajevih dozvola utrnjuje, bit će to kod legitimacije mjerodavno. Čim je ovlast po samoj staroj koncesiji ili po starom zakonu utrnula, neima više mjesta legitimaciji. U drugih pako slučajevih legitimirat će oblast staru ovlast, izrekav podjedno, da ovlaštenik za tri godine izhoditi imade, da se povede koncesionalni postupak radi ustanovljenja uvjeta izvršivanja staroga prava. Prema uvjetom nove koncesije će se za izvršivanje prava nuždna gradjevina preinačiti ili s nova sgotoviti, pa će se sa poslovanjem podhvata opet započeti; ako pako dozvolbenik to neučini, izreći će oblast, da je legitimirana stara dozvola utrnula. Kako naime nova dozvola za porabu vode po §-u 35. zakona utrne, ako se gradjevina ne sgotovi u opredieljenom roku, ili ako podhvat tri godine ne posluje, tako mora i legitimirana stara ovlast utrnuti, ako ovlaštenik nuždne korake ne učini, da se njegov podhvat na novo oživotvori. — Nije to pitanje trajanja starog prava, glede koga ustanove novog zakona zaista ne vriede, nego je to pitanje posljedica vršenja ili nevršenja prava, glede kojih posljedica samo ustanove novog zakona odlučuju.

Prijavljivat će se valjda legitimacije i radi starih privatnih ili regalnih prava, kao na primjer činženih. Upravna oblast nije nadležna za izpitivanje privatopravnih naslova, a regalno pravo spada na posebnu riešitbu upravne oblasti. Ako se kod legitimacije koje porabe vode priznanje s tom porabom u savezu stojeće privatno pravo ili pravo na pobiranje činža zatraži, onda će upravna oblast u odluci o legitimaciji porabe vode izreći, da se tim u prijavljena privatna ili regalna prava ne dira, te da se prijavljenik privatnog ili činženog prava na sud, odnosno na posebni upravni postupak upućuje.

Medju vodogradjevine, koje se legitimiranja radi, prijaviti imadu, spadaju svakako nasipi. Nadopunitbeni dio legitimacionog postupka glede nasipa bilo bi ustanovljenje interesenta, koji k uzdržavanju istih doprinositi imadu. — Po predlogu narodnoga zastupnika dra. Egersdorfera usvojilo je zakonodavstvo kod pretresivanja zakonske osnove o vodnom pravu novi § 182., po kojem će kr. zem. vlada naredbenim putem urediti posebni postupak za ustanovljenje onih stranaka, koje k uzdržavanju obstojećih nasipa doprinašati imadu. Takova naredba nije još izdana. Velevažno uredjenje uzdržavanja starih nasipa ne može dakle za sada uzslieditи, te će prijavljenje istih samo za evidenciju služiti, dok se spomenuti postupak naredbom neuredi.

Digitized by Google

Označenje vriednosti nekretnine u ovršnom postupku i ostavinah.

Priobćio ***Franjo Horvat,*** *kr. fin. pomoć. tajnik.*

Ovršnom novelom od 17. prosinca 1876. preinačene su ustanove gradjanskog parbenog postupnika od 16. rnjna 1852., odnoseće se na postupak kod ovršne dražbe nepokretnina. Medju inimi preinakami sadržaje ista odredbu, po kojoj se vriednost nekretnine, za koju se ovršna dražbena prodaja moli, neima više putem sudbene prociene ustanoviti.

Po §-u 5. zakona od 17. prosinca 1876. u molbi za ovršnu dražbu nepokretnina radi utjeranja novčane tražbine treha po točki 6., da se prilože izvadci iz gruntovnih knjiga, kao i izprave, koje su podobne opravdati naznačenu vriednost nepokretnina i njihovih pripadaka. Ovakove su izprave: uredovne potvrde o godišnjem redovitom porezu, svjedočbe občinskoga poglavarstva, kupoprodajni ugovori, porezne valovnice, prijašnje inventure, starije izprave o procieni itd.

Tom dakle odredbom ostavljeno je na volju ovrhovoditelju na koj će način dokazati ako i ne podpuno, a ono barma približno vriednost nekretnine. Riedko se vriednost nekretnine označuje po kupoprodajnih ugovorih, prijašnjih inventurah ili starijih izpravah o procjeni. Razlog tomu biti će okolnost ta, što ovrhovoditelju redovito manjkaju takova dokazala.

Osim toga bi pribava takovih dokazala bila kadkada i sa većimi troškovi skopčana.

Ovršenik je u posjed svojih nekretnina došao postepeno kupovanjem pojedine parcele. Tuder bi ovrhovoditelj morao za svaku parcelu pribaviti si prepis kupoprodajnoga ugovora, da iz istoga može zatim vriednost cielokupne nekretnine označiti. Nadalje bi takova dokazala mogla vriednost nekretnine možda premalenu, a možda i preveliku označiti. Vriednost nekretnine nalazeće se u Sisku, označena po prijašnjih kupoprodajnih ugovorih, daleko bi nadmašivala faktičnu vriednost kakovu danas nekretnine u Sisku imadu. Vriednost pako nekretnine u Zagrebu se nalazeće, označena po prijašnjih ugovorih, bila bi znatno manjom, nego li se vriednost nekretnine sada u Zagrebu cieni.

U Sisku bo bile su nekoč nekretnine skupe, što danas nisu, dočim vriednost nekretnine u Zagrebu danomice raste. U oba dakle slučaja nije vriednost nekretnine dovoljno označena.

Zakon je i tu eventualnost predvidjao, pa je s toga u §-u 7. zakona od 17. prosinca 1876. pridržao sudu pravo, ako navedena vriednost nekretnine nije dovoljno izkazana, da imade prije dozvole dražbe narediti ročište, te saslušati interesente, pa ustanoviti vriednost nekretnine.

Digitized by Google

Nu tim se samo postupak zavlači. Svrha pako ovršnoj noveli jest čim brži, kraći i jeftiniji postupak; — za ovrhovoditelja, da čim prije do svoje tražbine dodje; — za ovršenika, da mu ovrhovoditelj dugim i skupim postupkom nečini previše velike troškove.

Najobičnije označuje se vriednost nekretnine svjedočbom občinskog poglavarstva, a vrlo često i potvrdom o godišnjem redovitom porezu.

Kad je zakon dozvolio označenje vriednosti nekretnine prema godišnjem porezu, mislio je time, da se vriednost ustanovi tako, kako to propisuju zakoni financijalni kod ustanovljenja vriednosti nekretnine prigodom odmjerivanja pristojbe. Zakon dakle drži, da je vriednost nekretnine, kako ju financijalni zakoni ustanovljuju, dovoljno označena i u ovršbenom postupku:

Po godišnjem redovitom porezu ustanovljivala se kao najmanja vriednost nekretnine i to:

a) Nekretnine, od koje se plaća porez zemljarine tako, da se taj porez uzeo stostruko.
b) Nekretnine, od koje se plaća porez najamne kućarine tako, da se taj porez uzeo šestdeseterostruko; te konačno:
c) Nekretnine, od koje se plaća porez razredne kućarine tako, da se taj porez uzeo šestdeseterostruko.

Taj način ustanovljenja vriednosti nekretnine je medjutim danom 31. prosinca 1887. izvan krieposti stavljen, te je danom 1. siečnja 1888. stupio način ustanovljenja vriednosti, kako to odredjuje zak. čl. XLV. ex 1887. Od 1. siečnja 1888. nesluži više temeljem ustanovljenja vriednosti nekretnine redoviti godišnji porez, već čisti prihod, što ga dotična nekretnina pruža, ili je pružala u godini prije one, kad se vriednost ustanovljuje.

U svrhu točnog ustanovljenja zakonite najmanje vriednosti nekretnine kako ju zakon: čl. XLV ex 1887. u §-u 4. odredjuje, obratio se je kr. ug. ministar financija dopisom na bana kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, kako imadu občinska poglavarstva i gradski porezni uredi u tu svrhu potrebne svjedočbe izdavati.

Usljed toga dakle kako je zakon. čl. XLV ex 1887. u kriepost stupio, neizkazuju občinska poglavarstva i gradski porezni uredi više u dotičnih svjedočbah godišnji redoviti porez. Te svjedočbe sadržavaju sada:

a) Katastralni čisti prihod zemljišta.
b) Čisti najamni prihod kuće, od kojeg je porez najamne kućarine propisan, te
c) porez razredne kućarine od kućah tomu porezu podvrženih; konačno
d) kod manjih regalnih prava čisti prihod, koj je služio za temelj odmjerenja poreza na rente.

Način ustanovljenja vriednosti nekretnine, kako ga zak. čl. XLV ex

Digitized by Google

1887. odredjuje, prihvaćen je i po sudovih kod oznake vriednosti nekretnine u ovršbenom postupku kao i prigodom oznake vriednosti u ostavinskih razpravah.

Nu koli odvjetnici kad označuju vriednost nekretnine u ovršbenom postupku, toli kr. javni bilježnici i sudovi kad naznačuju vriednost nekretnine u ostavinu spadajuće, nisu posve na čistom, kako da se ta vriednost po §-u 4. zak. čl. XLV ex 1887. pronadje.

U vrlo mnogih slučajevih označena bje vriednost zemljišta spadajućeg u ostavinu po sudu tako, da je razpravu vodeći sud uzeo po občinskom poglavarstvu izkazani čisti prihod stostruko.

Taj način ustanovljenja vriednosti nekretnine ne samo da se protivi zakonskim ustanovam, već je često i na štetu same stranke.

Da bolje ilustriram moj navod, evo primjer: Nekretnost nosi kat. prihod od 36 for. 21 nč. Sud u K. uzeo je taj prihod po starom načinu ustanovljenja stostruko. Prema tomu je sud izkazao vriednost nekretnine u ostavinu spadajuće sa 3621 for. Po zakon. čl. XLV ex 1887. pako uzimlje se kat. prihod dvadeseterostruko što čini 724 for. 20 nč. Ele kolika li razlika u oznaki vriednosti!

Ako se dakle želi označiti vriednost nekretnine po ustanovah §-a 4. zak. čl. XLV ex 1887., to se ista ovako pronadje i ustanovi: Kod zemljišta uzme se katastralni čisti prihod od posjeda zemljištnog ustanovljeni dvadesetorostruko. Dakle zemjište koje nosi kat. prihod 36 for. 21 nč., koj se dvadeseterostruko uzme, vriedi 724 for. 20 nč. U toj vriednosti je sadržan i fundus instructus, pa se s toga k toj vriednosti ne ima na pose jošte vriednost fundus instructusa pridati.

Prihod pako ima se uzeti onaj, koj zemljištni posjed pruža u godini, kad se vriednost nekretnine ustanovljuje, dakle kod ostavinah bez obzira na dan smrti.

Da se označi vriednost kuće treba paziti na to, nalazi li se kuća u mjestu, koje porezu obćenite najamne kućarine podpada, ili u takovom, koje nepodpada; zatim da li se od kuće plaća porez razredne kućarine.

Za laglje shvaćanje držim za nuždno sliedeće navesti:

Svaka kuća, dio stana i svaka takova prostorija kuće, koja je faktično u najam dana, podvržena je svagdje bez razlike porezu najamne kućarine na osnovu čistoga prihoda od najma.

Prema tomu imade mjestâ, koja obćenitoj najamnoj kućarini, te koja samo najamnoj kućarini podpadaju. Pod obćenitu najamnu kućarinu podpadaju oni gradovi i mjesta, u kojih je barma polovica svih stanbenih prostorijah najme soba i dućana iznajmljeno. U tih mjestih podpadaju i ostale neiznajmljene stanbene prostorije, što ih sami vlastnici upotrebljuju pod obćenitu najamnu kućarinu.

Primjer razjasniti će bolje definiciju:

Digitized by Google

Mjesto X. ima 800 soba i dućana, od tih je iznajmljeno na stanare, i to: 380 soba, te 60 dućana, ukupno je dakle iznajmljeno 440 stanbenih prostorija, dakle preko polovine ukupnog broja postojećih stanbenih prostorija. Toga radi podpada i ostalih 360 stanbenih prostorija, što ih sami vlastnici upotrebljuju, porezu najamne kućarine, a samo mjesto pod **obćenitu najamnu kućarinu.**

Da se ustanovi vriednost kuća, koje obćenitoj najamnoj kućarini podpadaju, to se uzme čisti najamni prihod kuće, od kojeg je bio u prediućoj godini porez najamne kućarine odmjeren, petnajsterostruko.

Evo primjer za to. U Zagrebu nosila je kuća u g. 1891. bruto dohodka 300 for. na godinu. Od tog bruto dohodka odbije se godimice 25% u ime uzdržavanja i popravka. Ostaje čisti najamni dohodak kuće sa 2250 for., koj se uzme petnaesterostruko, što čini 33750 for., koja svota predstavlja vriednost kuće.

Od kuća, koje se ne nalaze u mjestih, koja podpadaju pod obćenitu najamnu kućarinu, pa ipak plaćaju porez najamne kućarine, označi se vriednost tako, da se čisti najamni prihod kuće uzme samo dvanajsterostruko.

Pod porez najamne kućarine podpadaju stanbene prostorije, sobe i dućani i u drugih gradovih i mjestih, ako su iznajmljeni. Pošto pako od svih stanbenih prostorija, soba i dućana nije polovica takovih na stanare iznajmljena, to samo iznajmljene prostorije podpadaju pod porez najamne kućarine, dočim neiznajmljene, po samih vlastnicih rabljene, stanbene prostorije podpadaju pod porez razredne kućarine.

Načelna razlika izmedju mjesta obćenite najamne kućarine i mjesta najamne kućarine jest ta, što u mjestih obćenitoj najamnoj kućarini sve stanbene prostorije bez razlike koli iznajmljene, toli i po vlastnicih rabljene porezu najamne kućarine podpadaju, dočim u mjestih drugih samo iznajmljene prostorije porezu najamne kućarine, dočim neiznajmljene porezu razredne kućarine podpadaju.

U Samoboru imade mnogo stanbenih prostorijah, soba i dućana iznajmljeno, nu broj tih nipošto neiznaša polovicu od svih kolikih stanbenih prostorija.

Preko polovinu bo stanbenih prostorija rabe sami vlastnici kuća. Kuća dakle u Samoboru ležeća, ako je godine 1891. nosila bruto dohodak 800 for., od kojeg se uzme 30% godimice u ime troška za uzdržavanje zgrade i umaljenja vriednosti, ostane čisti najamni dohodak 560 for. Uzev taj dohodak dvanajsterostruko, čini svotu od 8.400 for., koja predstavlja vriednost kuće u Samoboru.

Kod kuća, od kojih se plaća porez razredne kućarine, pronadje se vriednost tako, da se porez razredne kućarine, koj se je plaćao godinu prije nego li se vriednost ustanovljuje, uzme šestdeseterostruko. Kuća u Pod-

Digitized by Google

susedu plaćala je u godini 1891. porez razredne kućarine sa 2 for. Taj se porez uzme šestdeseterostruko čini 120 for., koja svota predstavlja vriednost kuće.

Ima medjutim kuća, od kojih je jedan dio iznajmljen, dakle podpada pod najamnu kućarinu, a drugi dio iste kuće nije iznajmljen, već sam vlastnik u istom obitava. Od takovih kuća plaća se od iznajmljenog diela porez najamne kućarine, a od neiznajmljenog diela porez razredne kućarine.

Vriednost takove kuće ustanovi se tako, da se od iznajmljenog diela uzme čisti najamni prihod dvanajsterostruko, a od neiznajmljenog diela, od kojeg se plaća porez razredne kućarine, da se porez uzme šestdeseterostruko, dakle oba iznosa zajedno.

Ima li se ustanoviti vriednost manjih regalija sa posjedom nekretnog imetka skopčanih, to se prihod, koj je služio za temelj odmjerenju rentovnog poreza, uzme petnajsterostruko.

Može se medjutim dogoditi, da se ima označiti vriednost nekretnine, kod koje ima zemljišta, kuća i regalnih prava. Takove se nekretnine označi vriednost tako, da se na razloženi način pronadjene pojedine vriednosti ukupno uzmu.

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Zabilježba parnice po §-u 104. grunt. reda.

D. M. podigne pred kr. kot. sudom u K. proti L. C. tužbu de praes. 29. studenog 1892. broj 12497 gr. s ovim petitom: „Tužena L. C. dužna je priznati, da je dne 8. listopada 1889. ugovorila sa mnom tako: da ona meni na moje ime pravo vlastničtva svoje kuće na B. pod brojem 59. — u gr. ul. br. 71 obć. B. — prepisuje uz svoje doživotno pravo uživanja, ako i čim ja uzmem za ženu si S. K.; da je s toga — što sam ja S. K. uzeo za ženu — dužna tu pogodbu izpuniti, dotično izdati toj pogodbi odgovarajuću izpravu za gruntovni prepis nekretnina k. br. 59 na B. — gr. ul. br. 71 obćine B. — na moje ime, ili pako dopustiti, da se temeljem osude prenavedene nekretnine polag gore obrazložene pogodbe na moje ime gruntovno prepisati mogu u gr. ul. br. 71 obć. B. sa imena protivnice; uza to naknaditi mi parbeni trošak, sve u roku od 14 dana pod prietnjom ovrhe.

Ujedno molim, da se dozvoli te provede zabilježba ove tužbe u znak priepora na nekretninah k. br. 59 na B. — u gr. ul. br. 71. obć. B. — u koju svrhu prilažem napis tužbe za gruntovni ured".

Digitized by Google

Kr. kot. sud u K. odlukom od 30. studenoga 1892. broj 12487 gr. ureče za razpravu tužbe ročište s dodatkom: „Podjedno odredjuje se usljed ove tužbe zabilježba priepornosti prava vlastničtva na nekretnine kuće broj 59 na B. u gr. ul. br. 71. obć. B. i za to se umoljava grunt. oblast u K. O čem se — kr. kot. sud kao grunt. oblast napisom obaviešćuje".

Proti zabilježbi priepornosti prava vlastničtva podnese tužena L. C. utok ovog sadržaja:

„Do temelja je nekorektna praksa naših nekojih sudova, što se tiče zabilježbe parbe u gruntovnici. U tom ta praksa tako grieši, da gruntovnica postaje pravom nakazom, jerbo se svakojake tužbene izmišljotine na zahtjev izmislioca u gruntovnici zabilježuju, i tim na jednom gruntovna vlastnost postane — priepornom.

Gruntovne zabilježbe prosudjuju se samo po §-u 104. grunt. reda. Kada gruntovni red govori o „zametnutoj parnici", tada se ta parnica mora da odnosi samo na koji gruntovni unos kano neposredni predmet parnice. Taj predmet parnice mora dakle da bude koje stvarno pravo na nekretninu ili ini koji unos, što ga koji zakon specijalno spominje.

Da se samo takov priepor zabilježiti može, dokazom je okolnost, što o takovih zabilježbah negovori gradj. parb. postupnik, već samo grunt. red, a ovaj — govoreć o parnicah — ne ima pred očima parnice ob obligatornih odnošajih, već ob odnošajih stvarno-pravnih.

Da se zabilježba može odnositi jedino na stvarnoapravni priepor, tvrde takodjer tumači: Rušnov „komentar k grunt. redu" kod §-a 104., zatim Randa „Eigenthumsrecht" str. 437., te Exner „Hypothekenrecht" I. str. 159. nota 5. i str. 163. nota 29. — Isto tako sudi bečko vrhovno sudište: vidi osobito br. 5003, 5258 sbirke Glaser-Unger.

Protivnička tužba traži priznanje i izpunjenje nekog obligatornog odnošaja; njoj je predmetom obligatorno pravo, a ne stvarno, dakle se ne zabilježuje. Protivničkom tužbom ne napada se nijedan dosadanji grunt. unos kano takav; dakle gruntovni unos nije prieporan — pa zašto da se onda nekakova „priepornost" zabilježuje?

Tužba nije niti predana kod suda kao gruntovne oblasti, već kod osobnog suda.

I s formalne strane napadnuta odluka nije korektna. U slučaju materijalne dopustivosti zabilježbe imade se priložiti tužba s prilozi; napis nije nipošto dovoljan, pošto iz njega niti grunt. ured, niti tko treći, išta razabire" —

Na to kr. banski stol izda svoju riešitbu od 15. veljače 1893. broj 2401 gr ovog sadržaja:

„Vidiv, da se u §-u 104. grunt. reda izrikom navodi kao predmet zabilježbe zametnuta parnica; vidiv, da se u pomanjkanju dalnjih ustanova

Digitized by Google

o vrsti parnice prikladne za zabilježbu uzeti može samo parnica, koja smjera na stečenje stvarnoga prava na nekretnine, i to u toliko. u koliko bi se uspjeh parnice inače uzsliedivšimi promjenami u gruntovnici osujetiti mogao; vidiv, da je predmetom tužbe istina obligatorni odnošaj, ali da isti smjera na stečenje prava vlastnosti kuće, indi stvarnoga prava, jer se ište izdanje izprave prikladne za prenos prava vlastnosti na ime tužitelja sa imena tuženice; vidiv da u pogledu načina, kojim se takova zabilježba o zametnutoj parnici udjelotvoriti ima, osim u §-u 148. grunt. reda te naredbe ministarstva pravosudja od 19. rujna 1860. drugih propisa neima, a u potonjoj naredbi da se izrikom dozvoljuje, da se takov zahtjev staviti može i kod grunt. oblasti i kod gradjanskog u stvari postupajućeg suda; vidiv, da je u prvoj molbi postupajući sud i grunt. oblast i gradjanski sud, indi je u stanju prosuditi narav tužbe, koju podjedno izravno rieša va, te netreba grunt. oblasti, koja lih zamolnicu ovršiti ima, nikakovih daljnih podataka priobćivati; vidiv, da se ne napada, što je zabilježba iskana u tužbi u mjesto posebnim podneskom — obnašao je uz odpućenje utoka potvrditi napadnutu odluku prvoga suda tim ipak ograničenjem, da se zabilježba odnositi ima lih na kuću broj 59, jer se tužbeno obrazloženje lih iste tiče".

Proti ovoj banskostolnoj riešitbi bje uložen „izvanredni previdni utok" ovog sadržaja:

„Šta da navedem u ovom pravnom lieku? Šta stvarnoga imade, to je navedeno u prvom utoku. Banski stol usvaja podpunoma moj pravni nazor, da se samo takova parnica može zabilježiti, koja smjera na stečenje stvarnoga prava — pa ipak potvrdjuje prvomolbenu odluku.

Banski stol opravdava to svoje protuslovje tim, jerbo da nazočna obligatorna tužba „smiera" na stvarno pravo. Što to znači „smierati"? Nepojmim, kako može — obligatorna tužba „smjerati" na stvarno pravo. Sudačko riešenje mora odgovarati zakonu, a ja niti u grunt. redu, niti u drugom zakonu nemogu naći, što zakon misli pod pojmom „smierati". Pojam, koji je zakonu nepoznat, ne može biti mjerodavan za sudca. I tužba na platež novčane svote može „smierati" na stvarno pravo, naime na stečenje ovršnog prava zaloga. Zar bi se i takova tužba mogla zabilježiti? I doista bio je jedan takav slučaj!

Što se tiče forme, u kojoj se zabilježba zamoliti imade, poziva se banski stol na naredbu od 19. rujna 1860. Nu ova naredba odnosi se jedino na hipotekarne tužbe. Lex specialis stricte interpretanda. Nesmije se ova naredba protezati na slučajeve, o kojih niti ne govori. Ovdje odlučuju glede forme §§ 148. i 155. gr. reda, koji oba dosljedno zahtjevaju, da se zabilježba traži posebnim podneskom. Grunt. podnesak mora biti obložen izpravami već i radi same grunt. sbirke."

Digitized by Google

Na to je kr. stol sedmorice izdao riešenje od 4. svibnja 1893. broj 1364 gr. (int. kr. banskog stola od 17. svibnja 1893. br. 10821 gr., int. kr. kot. suda od 30. svibnja 1893. br. 5697 gr.):

„Kr. stol sedmorice — uvaživ, da § 104. gr. reda doduše napominje medju ostalimi gruntovničkimi bilježkami i zabilježbu o zametnutoj parnici, no da ovakovoj zabilježbi imade mjesta samo u onih slučajevih, u kojih je ona dopuštena po ustanovah gradj. postupnika, po posebnih propisih grunt. reda (§§ 148., 152., 155.), ili po specijalnom kojem zakonu, kao na pr. po §-u 3. naredbe ministarstva pravosudja od 19. rujna 1860., u slučaju predvidjenom u §-u 15. zakona od 16. rujna 1876. sbor. broj 80 o sastavljanju grunt. uložaka itd., pa da ovakova zabilježba ima samo tu svrhu, da se postigne pravna posljedica, koja je po različnosti slučaja skopčana s njom po zakonu (§ 104. sl. b), uvaživ da u predležećem slučaju neima mjesta zabilježbi po propisih grunt. reda, niti po drugoj ustanovi zakona — obnašao je povodom izvanrednog previdnog utoka tuženice L. C. dolnjosudne odluke po §-u 318. gr. p. p. preinačiti, te tužitelja s njegovim zahtjevom, tičućim se zabilježbe tužbe de praes. 29. studenog 1892. broj 12487. gr., kano neosnovanim odputiti. Trošak utoka imade tuženica sama nositi". *Priobćio D. M.*

Za prosudjenje nadležnosti odlučan je utuženi, a ne sniženi iznos, te već pravomoćno povedeni postupak nesmije se mienjati bez privole stranaka.

(Odluka kr. kotarskog suda u M. od 1. prosinca 1891. broj 10089. preinačena riešitbom kr. banskog stola od 14. siečnja 1892. br. 127.)

U parnici I. J. proti K. B. snizio je prvi kao tužitelj utuženu svotu na 72 for.; jer je medju tim izdao bio stan drugomu, te je tako trpio manje štete.

Prvi sud izjavio se nadležnim u toj parnici s razloga, što tužitelj I. J. zahtjeva izplatu svote od 72 for. spp. kao ostatka prvobitne tražbine protiv K. B. od 234 for., jer da mu je usljed izdana stana drugomu izplaćen iznos od 162 for., a po §-u 1. slovo a) zakona od 3. listopada 1876. o postupku maličnom, br. 88 sbor. od godine 1876., imadu kotarski sudovi u mal. postupku usljed podnešene im neposredne tužbe razpravljati i riešavati parnice radi svota novčanih, koje nenadilaze svotu od 100 for., u koliko ne spadaju k nadležnosti mjestnih sudova; što se po §-u 4 istoga zakona iznosci, odlučujući o tom, da li ima mjesta postupku maličnom, proračunavaju po mjerilu, koje je u §-u 15. sl. a) i b) sudovnika ustanovljeno i koje se po tom smislu ima shodno uporavljati; a u istom zakonu ustanovljeno je, da kot. sudovom ne pripada osobna sudbenost, kada tužitelj traži jedan dio preko iznosa od 500 for. još obstojećeg duga, te prema tomu pripada im ta sudbenost, kad se utužuje samo ostatak još nenamirenog duga izpod 500 for., pa tako dakle, pošto je tužiteljeva tražbina

Digitized by Google

iznosila 234 for., od koje je samo ostatak od 72 for. ostao još neizplaćen, koji se sad utužuje, ima se radi toga ostatka povesti malični, a ne redovit postupak. Tužiteljev prigovor, da je tuženik sa svojim prigovorom nenadležnosti suda zakasnio, ne stoji, jer je taj prigovor poslje izpravljene tužbe podnešen.

Proti toj prvosudnoj odluci podnjeo je tužitelj utok, iztičući, da je tužbovni zahtjev mjerodavan u pitanju o nadležnosti sudbenoj u pogledu svote, što se vidi iz §-a 1 t. a) mal. p., gdje je naročito normirano, da parnice o stanovitih svotah novčanih, „koje po zahtjevu izraženom u tužbi“ ne nadilaze svotu od 100 for., spadaju pred kr. kot. sud kao malični sud, u koliko ne spadaju pred mjestni sud, kao i da se po općem načelu gradj. parb. postupka pravomoćno povedeni postupak ne smije bez privole stranaka više mienjati, pa pošto se tužitelj i tuženi u tom pogledu sporazumjeli nisu, a inače ne predleži nijedan od ona tri slučaja, navedena u §-u 47. st. 2. sudovnika, gdje se govori o absolutnoj sudbenoj nekompetenciji, to da nije bilo mjesta obustavi postupka, uz to pak da je protivnik prekasno stavio i svoj prigovor, jer ga nije odmah na prvom ročištu, kad je tužbeni zahtjev registriran, učinio.

Kr. banski stol uvažio je utok tužiteljev i ukinuo prvu odluku, a podjedno je naložio prvom sudu, da parnicu dne 30. studenoga 1891. uskladjenu pravilno rieši, i to s razloga: što ne samo, da je u ovoj parnici redoviti postupak pravilno pravomoćno proveden, već nije za prosudjenje nadležnosti odlučan sniženi, već utuženi iznos, te pravni naslov, na kojem je ova utužena tražbina utemeljena.

U istom smislu izrekao je kr. banski stol i riešitbu od 3. travnja 1891. broj 9141, a s istimi riešitbami slaže se i riešitba vrhovnog bečkog suda od 9. ožujka 1887. br. 2447 Gl. U. 11490.)

Priobćio dr. ***Žarko Miladinović.***

Ne valja zamieniti „nadležnost suda“ sa „načinom postupka“, po kojem se parnica razpraviti imade i zahtjeva li se platež iznosa izpod 100 for. kao ostatka (a ne kao diela) tražbine, koja je prvobitno iznosila preko 100 for., tada ima mjesta bagatelnom postupku, a ne redovitom gradj. parb. postupku. — K tumačenju §-a 15 i 47. sudovnika u savezu sa §-om 1. zakona o bagatelnom postupku.

U ustmeno razpravljenj parnici M. C. po odvj. M. R. proti Š. G. radi ostataka glavničnoga iznosa od 38 for. (potičućeg iz obveznice) spp. izrekao je kr. kot. sud u B. dne 29. rujna 1892. pod brojem 11490 gr. osudu, odbijajuću tužbeni zahtjev; dočim je kr. banski stol osudom od 10. siečnja 1893 broj 25267 povodom priziva tužitelja prizvanu prvosudnu osudu preinačio i po tužbenom zahtjevu — uz preboj parbenih trožkova — sudio.

Digitized by Google

Obje molbe smatrale su redoviti parbeni postupak gledom na propis §-a 15. sl. a) sudovnika umjestnim, ter se o tom u svojih razlozih na poseb izjavile nisu.

Povodom previda tuženika izdao je kr. stol sedmorice dne 27. travnja 1893. pod brojem 1230 sliedeću vrhovnu riešitbu:

Kr. stol sedmorice vidiv, da su po §-u 1. br. 1. sl. a) zakona od 3. listopada 1876. o postupku bagatelnom pred kr. kot. sudovi tomu postupku doznačene parnice o stanovitih svotah novčanih, koje po zahjevu izreženom u tužbi, — ne računajuć ovamo kamata ni inih pristojba nuzgrednih — ne nadilazi 100 for. a. vr., u koliko po ustanovah o nadležnosti mjestnih sudova, nespadaju pod nadležnost mjestnih sudova;

vidiv, da se po §-u 4. istoga zakona iznosci, odlučujući o tom, da li ima mjesta postupku bagatelnom proračunati imaju po mjerilu, koje je po §-u 15. slovo a) i b) sudovnika od 16. veljače 1853. drž. zak. l. br. 30 ustanovljeno i koje se po tom smislu shodno uporabiti ima;

vidiv, da se po §-u 15 slovo a) točka 5. sudovnika nebi mogli uporaviti propisi zakona o postupku bagatelnom samo tad, kad bi tužitelj tražio koj d i o d u g a glavničnoga, nadilazećega 100 for., ili iznosak, koji bi se pokazao, prispodobiv više tražbina, pripadajućih stranki jednoj i drugoj;

vidiv, da tužitelj M. C. u tužbi zahtjeva platež svote od 38 for. kao o s t a t k a, a ne kao d i e l a t r a ž b i n e, koja je prvobitno iznašala 158 for., i da po tom mjesta ima bagatelnom postupku;

vidiv, da se ne radi o nadležnosti suda, nego o načinu postupka, po kojem da se parnica razpravljati ima, i koji je po §-u 1. zakona o bagatelnom postupku imperativno propisan, radi čega neima mjesta analognoj uporabi prve alineje §-a 47. sudovnika, —

obnašao povodom previda tuženika S G. po §-u 343. i 339. br. 3 gr. p. p. ureda radi ukinuti osude nižih sudova sa cielim postupkom do prve na tužbu izdane odluke, te postupajućemu u prvoj molbi sudu naložiti, da tužbu rieši po propisu zakona.

U pomanjkanju uvjeta §-a 316 gr. p. p. ne osudjuju se niži sudovi na naknadu troškova —*a*—

Ako jedan vjerovnik izhodi ovršnu dražbu na više grunt. tiela, da li može drugi vjerovnik izhoditi ovršnu dražbu uz pridruženje samo na jedno gruntovno tielo? (§§ 14. i 17. ovršne novele.)

Kr. držav. nadodvjetničtvo u zastupanju naukovne zaklade zamoli molbom pr. 20. lipnja 1891. broj 3567 ovršnu dražbu nekretnina ostavine S. Š., upisanih u grunt. ul. br. 94, 201 i 202 obć. K. radi dužnih 4869 for. 10 nč. spp.

Digitized by Google

Kr. kot. sud u K. odlukom od 20. lipnja 1891. broj 3567 dozvolio je ovršnu dražbu.

Kr. ravn. erar. pravn. posala u zastupanju kr. fin. erara zamolilo je molbom pr. 3. listopada 1891. br. 5581 gr. ovršnu dražbu uz pridruženje k istoj razpisanoj uvodno spomenutom odlukom na dan 31. listopada 1891. nu samo za grunt. uložak br. 202. obć. K.

Ta je molba odlukom od 28. siečnja 1892. br. 5581 gr. odbijena iz razloga, što je odlukom od 20. lipnja 1891. br. 3567 gr. dražba tih nekretnina radi dužnih zem. naukovnoj zakladi 4869 for. 10 nč. dozvoljena, dočim se istoj glede dozvole pridruženja navedenom odlukom dozvoljenoj dražbi udovoljiti nemože s razloga, što je tom odlukom dozvoljena dražba ne samo grunt. ul. br. 202, već i onih grunt. ul. br. 94. i 201. obć K.

Proti toj odluci uložilo je kr. ravn. erar. prav. posala utok sa ništovnicom dne 13. veljače 1892. broj 858 gr., na koji je kr banski stol riešitbom od 10. ožujka 1892. br. 4483 odlučio:

Vidiv, da po §-u 14 ovršne novele vjerovnik, koji hoće da vodi ovrhu dražbom nekretnine, glede koje je već drugi vjerovnik izhodio dozvolu ovršne dražbe, može se pridružiti postupku, koj je usljed dozvoljene jur prodaje poveden, pa da to pridruženje po §-u 17. spomenute novele imade posljedicu tu, da je pridruživši se na korist prvoga voditelja ovrhe dozvoljene dražbe vjerovnik ovlašten nastaviti ovrhu u vlastito ime, ako i prvi ovrhovoditelj ovrhe od iste odustane;

vidiv, da se pod nastavom ovrhe u vlastito ime razumievati imade ovlast na one čine, na koje je bio ovlašten prvi vjerovnik i koji temeljem dražbenih uvjeta odobreni bijahu;

vidiv s toga, da pridruživši se vjerovnik, nastavi li dražbu u svoje ime, takovu provesti može samo uz iste one uvjete, koji za prvog vjerovnika po sudu odobreni bijahu;

vidiv pak, da se po glasu po sudu na korist naukovne zaklade, kao prvog ovrhu tražećeg vjerovnika, odobrenih uvjetah, nekretnine po ovom vjerovniku pod ovrhu uzete te upisane u grunt. ul. br. 94, 201 i 202 obć. K. u vriednosti od 9949 for. sveukupno t. j. kumulativno dražbi izložiti imadu, žalbenik pako moli, da mu se ovrha odnosno pridruženje dozvoli samo na nekretnine upisane u grunt. ul br. 202 obć. K.,

vidiv s toga, da je napadnuta odluka s ovih razloga po zakonu opravdana, obnašao utok sa ništovnicom kao neosnovan zabaciti.

Proti toj riešitbi uložilo je kr. ravn. erar pravn. posala utok dne 4. travnja 1892. broj 2069 gr., koji je kr. stol sedmorice svojom riešitbom od 19. svibnja 1892. br. 1754 obzirom na razloge u dolnjosudnih odlukah navedene u pomanjkanju uvjeta § 318. gr. p. p. odputio.

Priobćio P.

Digitized by Google

Sastav nadjevnika stečajninske imovine.

Odlukom od 9. siečnja 1892. br. 220 gr. otvorio je kr. kot. sud u V. stečaj nad imovinom Ad. K. te sastav našastara povjerio sudb. kancelisti. Odlukom od 13. siečnja 1892. br. 312. gr. primio je sud na znanje izvješće sudbenog izaslanika, da u posjedu prezaduženika nije pronašao nikakvog imetka, koji bi popisati mogao, i da u obće ustanoviti mogao nije, da li prezaduženik posjeduje kakovog imetka, pošto isti tvrdi, da nikakvog imetka neima, a u njegovom stanu nalazeće se pokretnina, da su vlastnost njegove supruge Ane K.

Proti pomenutoj odluci od 13. siečnja 1892. broj 312 gr. uloži stečajninski vjerovnik štedno i eskomptno dioničko družtvo u V. pravodobno utok, na koji kr. banski stol izda sliedeće riešenje:

„Vidiv, da je stečaj nad imovinom prezaduženika Ad. K. odlukom od 9. siečnja 1892. br. 220 gr. otvoren upravo na zahtjev družtva utočnika, zaiskavšeg osjeguranje svojih mjeničnih tražbina od 4100 for. i 3400 for. spp.; vidiv, da je za prvu od tih tražbina na temelju ovršnih odluka i zamolnica kr. kot. suda u V. od 16. prosinca 1891. broj 19167 gr. i 23. prosinca 1891. br. 19745 gr. i prvosudnih pododluka od 23 i 24. prosinca 1891. broj 14441 i 14608 gradj. i 27. prosinca 1891. broj 14646 gr. i 4. siečnja 1892. br. 14662 gr. dokazom izvještaja sudbenog ovršnog povjerenika de pr. 8. siečnja 1892. broj 221 gr. kod gore imenovanog prezaduženika prije otvorenja stečaja nad njegovom imovinom zaplienjenih raznih pokretnina, procienjenih na 669 for., koje su se usljed toga imale u našastar imovine prezaduženikove upisati; kao i vidiv, da je utok supruge prezaduženikove Ane K. proti toj plienitbi konačno odpućen riešitbom kr. stola sedmorice od 6. svibnja 1892. broj 1686, obnašao je kr. banski stol napadnutu odluku od 13. siečnja 1892. br. 312 gr. kao ništetnu i protivnu citiranim ovršnim spisom ukinuti i kot. sudu naložiti, da sudbenom povjereniku svojem za obavu točne inventure izkazane u tih spisih imovine prezaduženika Ad. K. shodan nalog izdade".

Proti ovom riešenju podnio je zastupnik stečajenine odvj. M. A. previdni utok, u kojem iztiče, da se je Ana K. izkazala kao vlastnica za korist štednog i eskomptnog dioničkog družtva u V. zaplienjenih pokretnina, pa da s toga nisu uvrštene u stečajni našastar tim manje, što se te pokretnine nalaze u stanu Ane K., a ne u posjedu prezaduženika; on da je uvjeren, da Ad. K. ne ima nikakvog imetka, a proti svojem boljem znanju, da nije mogao tražiti, da se u našastar unesu pokretnine, koje nisu vlastnost prezaduženika, — u ostalom da je prezaduženik kod suda već potvrdio prisegom, da neima nikakovog imetka.

Kr. stol sedmorice izdao je na to sliedeću vrhovnu riešitbu od 7. rujna 1892. broj 3391:

„Uvaživ, da se po §-u 38. steč. reda predmeti, o kojih se dvoji,

Digitized by Google

da li u masu spadaju, u nadjevnik stečajninski primiti i zahtjevi, koje glede tih predmeta čine treće osobe, zabilježiti imadu, —

uvaživ, da po §-u 9. steč reda supruga prezaduženikova tražiti može, da joj se izdadu one pokretne stvari, o kojih bude dokazano, da sačinjavaju njezinu vlastnost, —

uvaživ, da se takav zahtjev ima po §-u 73. i 76. steč. reda prijaviti u slici likvidacijonalne tužbe,

uvaživ, da se po §-u 85. steč. reda zastupnik mase ima pripravljati za likvidaciju svake prijavljene tražbine, odnosno svakoga prijavljenoga zahtjeva točno iztražujuć postojeće knjige, da on prima spise i izprave, dogovarajući se sa prezaduženikom i odborom vjerovnika, i drugimi sredstvi, služećimi za temeljit izvid stanja dugovnoga i naravi svake pojedine tražbine, i da je i svakomu vjerovniku prosto davati zastupniku mase obaviesti o naravi i pravoj valjanosti tražbina,, koje su prijavljene po trećih osobah,

uvaživ, da je po tom svakako od potrebe, da se popišu u pitanju stojeće pokretnine, a prezaduženikovoj supruzi, da je prosto prijaviti svoje zahtjeve na te stvari kod mase stečajne,

obnašao je kr. stol sedmorice uz odpućenje previdnog utoka zastupnika stečajnine Ad. K. potvrditi odluku kr. banskoga stola.“ *D. Št.*

Provedba ovrhe za trgovačke tražbine nemože se povjeriti mjestnim sudovom.

Kr. sudbeni stol u B. dozvolio je odlukom od 30. travnja 1892. broj 1277 gr. na temelju pravomoćne osude svoje kao trgovačkoga suda ovrhu pokretnina P. Č. radi dužnih E. P-u. 72 for. spp. te je za provedenje ovrhe zamolio kr. kot. sud u istom mjestu.

Kr. kot. sud u B. povjerio je prevedenje ovrhe pododlukom od 8. svibnja 1892. 5548 gr. mjestnom sudu u J.

Proti toj odluci uložio je ovrhovoditelj utok, te je kr. banski stol:

vidiv, da su kr. kot. sudovi po jasnoj ustanovi §-a 92. mal. post vlastni zaiskati mjestni sud one občine, u kojoj ovršenik stanuje, za izvedenje ovrhe na pokretnosti po §-u 61—77. zakona od 3. listopada 1876. o mjestnih sudovih samo u mal. postupku,

vidiv, da se ovdje radi o ovrhi dozvoljenoj na temelju osude kr. sudbenoga stola kao trgovačkog suda u B. od 26. ožujka 1893. broj 893 gr. i da se usljed toga izvedenje iste prama okružnici kr. banskog stola od 24. listopada 1888 broj 26653 nije smjelo povjeriti mjestnomu sudu, nego vlastitom izaslaniku, obnašao je napadnutu pododluku, davši ništovnoj žaobi ovrhovoditeljevoj mjesta, kao protuzakonitu po §-u 339. t. 3. g. p. p. ukinuti te nižemu sudu naložiti, da obavu u govoru stojeće ovrhe vlastitomu izaslaniku povjeri i tomu shodno novu pododluku izda.

Na naknadu utočnog troška neosudjuje se niži sudac, jer k tomu uvjeti §-a 342 gr. p. p. ne dotiču. *Dr. Strižić.*

Digitized by Google

Universalni nasljednici legitimirani su na utjerivanje i takovih tražbina ostavitelja, koje nisu uručene. § 531. o. g. z. i § 179. i. p. p.

U parnici Mije Č. i drugova kao nasljednika Jose Č. proti ostavinam Janka, Mike i Jose St. izdao je kr. banski stol riešitbu od 20. listopada 1892. broj 22088, kojom ukida odpućujuću osudu kr. kot. suda u K. od 20. srpnja 1892. broj 7515 sa sliedećih razloga:

što su tužitelji napadnutom osudom odbiti bili s razloga, što njim uručbenom izpravom kr. kot. suda u J. od 12. svibnja 1890. broj 4750 nije uručena i utužena tražbina od 120 for. i da jim s toga manjka aktivna legitimacija;

vidiv medjutim, da skup prava i obveza kojega pokojnika čine njegovu zaostavštinu (§ 531. o. g. z.), to je jasno, da je uručenjem cjelokupne ostavštine pok Jose Č. tužiteljem kao universalnim nasljednikom istoga i utužena tražbina uručena, bila ona ili nebila u uručbenici ili u ostavinskom našastaru izrično spomenuta;

te vidiv, da i onda, kad se nakon uručbe ostavine pronadje ostavinska imovina od prije nepoznata: netreba više iznovične prijave nasljedne ni uručbe (179. i. p. p.) *Priobćio dr. V. R.*

Trošak nastupa i položenja prisege jest parbeni trošak.

Rješitbom kr. stola sedmorice od 14. kolovoza 1891. broj 2637 izrečen je preboj parbenih troškova u parnici Gj. P. proti I. i S. N. radi smetanja posjeda, u kojoj je uvjetno udovoljeno tužbovnom zahtjevu, naime ako prvotuženi ne položi dosudjene glavne prisege.

Prvotuženi nastupio je tu prisegu, te mu je za nastupnu molbu i za položenje prisege odlukom kr. kot. suda u B. od 6. prosinca 1891. br. 13583 dosudjen trošak sa 9 for. 40 nč. i naloženo tužitelju, da taj trošak naknadi prvotuženomu za 14 dana pod prietnjom ovrhe.

Proti toj odluci posluži se tužitelj utokom, te je kr. banski stol riešitbom od 13 travnja 1892. broj 5626 gr. izrekao:

vidiv, da je riešitbom kr. stola sedmorice od 14. kolovoza 1891. broj 2637 u preporu Gj. P. proti I., i S. N. radi smetanja posjeda spp. izrečen preboj parbenih troškova medju strankami, vidiv da tek o položenju ili nepoloženju prvotuženomu dosudjene glavne prisege ovisi konačno dovršenje parnice, te da se prema tomu trošak nastupa i položenja prisege smatrati mora troškovi parbenimi, koji je medju strankami prebijen,

obnašao je uvaženjem utoka tužitelja napadnutu odluku preinačiti i prvotuženika sa zahtjevom njegove molbe od 13. prosinca 1891. br. 13583 gr. u pogledu naknade troška nastupa i položenja prisege odputiti.

Kr. stol sedmorice obnašao je riešitbom od 20. srpnja 1892. br. 2659

Digitized by Google

previdni utok tuženika odputiti te potvrditi napadnutu odluku kr. banskoga stola, jer je opravdana iz razloga za nju navedenih.[1] *Dr. Strižić.*

B. Kazneno.

Nema prevarne nakane u smislu §-a 197. k. z., ako naledjnik mjenice otudji sav svoj imetak, dok je god prihvatnik mjenice takovih imovinskih odnošaja, da se kod njega može doći do namirenja. Naknadno ma i povedenjem iztrage prouzročeno podmirenje mjenbenih ovlaštenika jeste od upliva na to, da li predleži prevarna nakana ili ne.

Osudom kr. sudbenog stola u M. od 15. veljače 1893. broj 10417 kz. proglašeni su A. B. i M. B. krivimi zločinstva prevare u smislu §-a 197. i 199. sl. f) k. z., kažnjivog po §-u 203. k. z., a počinjenog tim, što su nakanom, da vjerovnike A. B-a., m-ku. štedionicu, kojoj je prvi dugovao mjenbenu svotu od 450 for. spp., plativu 8 kolovoza 1890., te m. družtvo za štednju i predujmove, komu je A. B. dugovao ukupnu mjenbenu svotu od 2095 for. spp., plativu što u srpnju, što u kolovozu 1890., oštete za iznos nadilazeći 300 for., dana 15. svibnja 1890., izmisliv tražbinu M. B. proti A. B. od 3000 forinti, i odnosno prevarnim sporazumljenjem na temelju fingiranog kupoprodajnog ugovora, prenieli sa imena prvoga kao vlastnika na ime druge sve pokretnosti i nepokretnosti u vriednosti od 14.000 for., ove upisane na ime prvoga u uložcih br. 264, 283 i 284 obćine grada M., i tim himbenim činjenjem zaveli u bludnju kr. sudbeni stol kao gruntovnu oblast u M., koji je doista odlukom od 31. svibnja 1890. broj 1003 z. i dozvolio taj prenos, te tako zamrsili pravo stanje imovinske masse A. B. — te su toga radi osudjeni svaki na 2 godine težke tamnice.

Povodom žalbe ništovne obtuženika, ukinuo je kr. stol sedmorice kao sud kasacionalni rješitbom svojom od 29. srpnja 1893. broj 1441 po §-u 303. k. p. osudu kr. sudbenog stola u M. u cielom obsegu, i riešio po §-u 250. t. 3. k. p. obtužene A. i M. B. od obtužbe.

Razlozi: M. štedionica i m. družtvo za štednju i predujmove prijaviše supruge A. i M. B. radi zločinstva prevare za to, što je A. B. prenesao svojom naledjom na m. štedionicu mjenicu, izdanu u M. dana 8. svibnja 1890. po Gj. M., prihvaćenu po A. I., a naledjenu po St. St. i A. B., glaseću na 450 for., te plativu 8. kolovoza 1890., zatim na m. družtvo za štednju i predujmove — mjenicu, izdanu u M. dana 16. prosinca

[1] Vidi rješitbu kr. stola sedmorice od 9. rujna 1887. br. 2802 (Mjesečnik od god. 1888. str. 138.), kojom protivno tomu izriče s razloga, što se pod prebijenimi troškovi razumievaju samo oni troškovi, koji su narasli do izrečenja konačne riešitbe.

Digitized by Google

1889. po P. Ž., prihvaćenu po L. J., a naledjenu po A. B, glaseću na 150 for. i plativu 16. ožujka 1890., mjenicu izdanu u M. dana 29. ožujka 1890 po A. B., prihvaćenu po P. P., naledjenu po A. B., glaseću na 345 for. i plativu 29. lipnja 1890.; mjenicu izdanu u M. dana 4. travnja 1890. po L. M., prihvaćenu po A. I., naledjenu po A. B., glaseću na 470 for. i plativu dana 4. srpnja 1890; mjenicu izdanu u M. dana 7. svibnja 1890. po Gj. M., prihvaćenu po A. I., naledjenu po St. St. i A. B. glaseću na 500 for., a plativu dana 7. kolovoza 1890. i mjenicu, izdanu u M. dana 6. svibnja 1890. po Gj. M. M., prihvaćenu po A. I., naledjenu po A. B., glaseću na 630 for., plativu 6. kolovoza 1890., — dana 15. svibnja 1890. ugovorom prodao sve svoje pokretnine te nepokretnine 14.000 for. vriedne, potonje unešene u gr. ul. br. 264, 283 i 284 općine M., M. B. tobož za kupovinu od 3000 for., koje ali nije primio, te 16. svibnja 1890. predao gruntovnoj oblasti molbu za provedbu prenosa, te je ovoj molbi udovoljeno i tako on lišen imovine, koju je imao obratiti na izpunjenje preuzetih mjenbenih obveza.

Prijavljenici priznaju te činjenice, ali se brane tim, da se je prenosom imovine imao samo za svaki slučaj osigurati M. B. iznos od 3000 for., jer je A. B. bio u to doba bolestan.

Tvrde, da nisu imali nikada nakane oštetiti prijavitelje, nego samo za buduće kurtalisat se žiriranja, te udovoljiti jur preuzetim mjenbenim obvezam tek onda, kada dotične svote ne budu uplaćene od onih, koji su primili valute.

Presudni sud nije uvažio te obrane, nego je uzeo ustanovljenim, da su obtuženici imali nakanu prijaviteljem nanieti štetu.

Uvažili se pako, da je A. B. kod svih u pitanju stojećih mjenicah bio samo naledjnikom do one od 29. ožujka 1890. gdje je bio izdatnikom, da je spisi dokazano, da su prihvatnici[1] tih mjenica takovih imovinskih odnošaja, kod kojih su prijavitelji mogli doći do namirenja, da su ti prihvatnici dapače nudili odplaćivanje; da su obtuženi napokon upitne tražbine u istinu podpuno namirili; i da stoga nije izključena mogućnost, da su obtuženici zaista samo za to tako postupali, što su mislili tim prisiliti prijavitelje, da pridrže najprije na platež one, koji su primili valute; — to se radja znatna sumnja ob istinitosti okolnosti, da su obuženici upravo postupali s nakonom „nanieti prijaviteljem štetu“.

Dr. O.

[1] U razlozih prvostepene osude ističe se ovo: „Sve te mjenice eskomptirane su po rečenih družtvih jedino obzirom na povoljne materijalne okolnosti obtuženog žiranta A. B., jer su im ostali mjenbeni suobvezanici bili ljudi ne poznati, a uz to i podanici kraljevine Srbije.“

Digitized by Google

Povriedjen je zakon, ako je državno odvjetničtvo naknadno odustalo od priziva, a sudbeni stol ipak podnese priziv banskomu stolu, koj pooštri kazan. K tumačenju §-a 289. i 290. k. p.

(Žalba ništovna na obranu zakona. — Riešitba kr. hr.-slav.-dalm. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 30. rujna 1893. broj 2564.)

Kr. sudbeni stol u M. osudio je I. K. osudom od 6. ožujka 1893. broj 284 kz. radi zločinstva javnoga nasilja § 81. k. z. na kazan težke tamnice od jednoga mjeseca. Nakon proglašenja osude zamolio je obtuženi I. K. trodnevni rok za promišljanje, a kr. državno odvjetničtvo prijavilo je priziv; nu obtuženi stupio je kasnije pred sud i izjavio, da se s osudom zadovoljava, na što je i zastupnik državnoga odvjetničtva očitovao, da se s osudom zadovoljava, tako je osuda postala pravomoćna, a perovodja nije toga u zapisniku zabilježio. Kr. sudbeni stol u M. podnio je spise kr. banskomu stolu, koji je osudom od 20. travnja 1893. broj 7545 preinačio osudu prvoga sudu i obtuženoga osudio na kazan težke tamnice od tri mjeseca.

Povodom žalbe ništovne podignute po kr. državnom nadodvjetničtvu na obranu zakona proti osudi kr. banskoga stola, sudio je kr. hrv.-slav.-dalm. stol sedmorice iza obavljene u punom vieću javne razprave, da je time, što je kr. sudbeni stol u M. prijavu priziva kr. državnog odvjetničtva proti osudi od 6. ožujka 1893. broj 284, kojom je I. K. radi zločinstva javnoga nasilja § 81. k. z. osudjen na težku tamnicu od mjesec dana, pooštrenu jednim postom svakih 14 dana, akoprem je državno odvjetničtvo od toga priziva odustalo, podneo kr. banskomu stolu, a ovaj osudom od 20. travnja 1893. broj 7545 I. K. kazan odmjerio težke tamnice od tri mjeseca, zakon u §-u 289. i 290. k. p. povriedjen. Podjedno ukida se osuda kr. banskoga stola od 20. travnja 1893 br. 7545.

Razlozi: Osudom kr. sudbenoga stola u M. od 6. ožujka 1893. broj 284, proglašen je I. K. krivim zločinsta javnoga nasilja § 81. k. z. i osudjen na kazan težke tamnice od jednoga mjeseca, pooštrene jednim postom svakih 14 dana. U zapisniku o glavnoj razpravi je zabilježeno, da je obtuženi zamolio „zakoniti rok za promišljanje", a državno odvjetničtvo, da je prijavilo priziv. Usljed toga prijavljenoga priziva podneo je kr. sudbeni stol spise kr. banskomu stolu, a ovaj je osudom od 20. travnja 1893. br. 7545 osudu prvog suda preinačio i obtuženomu dosudio kazan težke tamnice od tri mjeseca.

Iz izvješća kr. državnog odvjetničtva u M. od 22. svibnja 1893, podnešenoga kr. državnomu nadodvjetničtvu i iz izvješća predsjedničtva kr. sudbenoga stola u M. od 20. lipnja 1893. br. 412 vidi se, da je nakon proglašenja osude kr. sudbenoga stola u M. od 6. ožujka 1893. obtuženi J. K. zamolio trodnevni rok za promišljenje odnosno prijavio žalbu ništovnu i priziv, nu da je je obtuženi I. K. kašnje stupio pred sud, te izjavio, da se sa osudom zadovoljava, našto je i zastupnik državnog odvjetničtva

Digitized by Google

očitovao, da se sa osudom zadovoljava, tako je osuda postala pravomoćna, a perovodja nije to u zapisnik zabilježio.

Sudbeni stol u M. podneo je dakle kr. banskomu stolu na riešenje priziv kr. državnog odvjetničtva, od kojega je ovo odustalo bilo, a kr. banski stol je na temelju toga protuzakonitoga čina izrekao osudu od 20. travnja 1893. broj 7545, a time je zakon povriedjen u §-u 289. i 290. k. p.

Razpravu radi prekršajâ ima voditi usposobljeni za izvršivanje sudstva član kot. suda.

K tumačenju §-a 400. i 406. k. p.

(Žalba ništovna na obranu zakona. — Riešitba kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 30. rujna 1893. broj 2565.)

Usljed žalbe ništovne kr. državnog nadodvjetničtva, podnešene na obranu zakona proti osudi kr. kotarskoga suda u P. od 28. studenoga 1891. broj 2619 kz. te proti osudi kr. sudbenoga stola kao prizivnog suda u V. od 4. veljače 1892. broj 759 kz. sudio kr. hrv.-slav.-dalm. stol sedmorice nakon obavljene u punom vieću javne razprave, da je postupkom i osudom kr. kotarskog suda u P. od 27. studenoga 1891. broj 2619 kz. u kaznenoj stvari proti M. I. radi prekršaja suprot sigurnosti tjelesnoj, označenoga u §-u 411. k. z., a počinjenoga na štetu D. Ž. povriedjen zakon u §-u 400. i 406. k. p., — pa s toga tu osudu kao i na istoj temeljeću se osudu kr. sudbenoga stola kao prizivnoga suda u V. od 4. veljače 1892. broj 759 kz. ukinuti i odrediti, da se iznova obavi postupak u tom kaznenom predmetu.

Razlozi: Osudom kr. kotarskog suda u P. od 27. studenoga 1891. broj 2619 proglašen je M. I. krivim prekršaja suprot sigurnosti tjelesnoj § 411. k. z. na štetu D. Ž. i osudjen je na kazan zatvora od osam dana, pretvorenu u novčanu globu od 40 for. Priziv M. I. bje zabačen osudom kr. sudbenoga stola kao prizivnoga suda u V. od 4. veljače 1892. br. 759.

Zapisnik od 27. studenoga 1891. o ustmenoj razpravi podpisan je samo po perovodji F. Š., a odsuda je podpisana po sudcu (kr. sudbenom pristavu) O. pl. J. i po perovodji F. Š.

Kako je kazivanjem F. Š. i kr. sudbenog pristava G. D. ustanovljeno, nije sudbeni pristav O. pl. J. ustmenu razpravu vodio ni osudu izrekao, već bivši tada prislušnik G. D.

Glasom obavjesti predsjedničtva kr. banskoga stola od 5. srpnja 1893. br. 2292 položio je G. D. dne 13. kolovoza 1892 sudački izpit a dne 31. kolovoza 1892. sudačku prisegu. Nije dakle on dne 27. studenoga 1891., kada je ustmenu razpravu proti M. I. radi prekršaja suprot sigurnosti tjelesnoj vodio i osudu izrekao, bio usposobljen za ovršivanje sudstva, pa je radi toga tim postupkom i izrečenom osudom kr. kot. suda u P zakon u §-u 400 i 406. k. p. povriedjen.

Digitized by Google

S toga valja povodom žalbe ništovne kr. državnoga nadodvjetničtva, uložene na obranu zakona po §-u 286. st. II. k. p. izreći, da je postupkom i prenavedenom osudom kr. kot. suda u P. povriedjen zakon u ustanovah §-a 400. i 406. k. p., pa s toga tu osudu, kao i na njoj temeljeću se osudu kr. sudbenoga stola kao suda prizivnoga u V. od 4. veljače 1892. broj 759 kaz. ukinuti i odrediti, da se iz nova obavi kazneni postupak — kao što je učinjeno u dispozitivnom dielu vrhovne ove riešitbe.

K nauci o bludnji.

Presudom od 9. veljače 1893. izrekao je III. senat njemačkog državnog sudišta, da se previd državnog odvjetničtva proti osudi, kojom bijahu brice A. i B. riešeni od obtužbe, odbija.

Slučaj bijaše ovaj:

Brice A. i B. bijahu na temelju pruske policajne naredbe od 17. ožujka 1887. po policajnom predsjedniku javno namješteni kao nadzornici mesa (Fleischbeschauer) i kano takovi podanjem ruke umjesto prisege zavjereni. U tom svom svojstvu oni su unutar svoga djelokruga pravno odlučne činjenice hotomice pismeno krivo posvjedočili, te budu radi toga obtuženi na osnovu §-a 348 n. kz. zakona, koj glasi:

„Činovnik, ovlašten na sačinjanje javnih izprava, koj unutar svoje nadležnosti hotomice pravno odlučnu činjenicu krivo posvjedoči izpravom ili krivo upiše u javne bilježnice (Register) ili knjige, kazni se ne izpod mjesec dana".

Riešenje od obtužbe posliedilo je pako, jer se je uzelo, da obtuženi svojeg činovničkog svojstva nisu upoznali.

Proti ovoj riešitbi podnešeni previd bude odbijen i vrhovna presuda obrazložena ovako:

Obtuženim bijaše za cielo poznata činjenica njihovog formalno provedenog namještenja za nadzornike mesa, a tako i sadržaj sa takovim namještenjem spojenih obveza. Što jim je pako ostalo nejasno i sakriveno, bijaše smisao i znamenovanje tog namieštenja Oni su si umišljali, da su kao i prije njihovog namještenja samo privilegirani obrtnici, a nisu spoznali, da su nakon ovog namještenja kano organi državne vlasti pod javnim auktoritetom imali ovršivati zdravstveno policajne funkcije. Buduć § 359. n. k. z. normativno ustanovljuje, unutar kojih da se granica imade priznati pojmovno obilježje svojstva ureda, to se mora dosliedno tvrditi, da se puka pravna budnja glede obstojnosti uredovnog svojstva odnosi neposredno na ustanovljenje pojma §-a 359. n. k. z., dakle na sam kazneni zakon.

§ 359. n. k. z. glasi:

„Pod činovnici razumievaju se u smislu ovog kaznenog zakonika sve u službi države (Reich) ili u neposrednoj ili posrednoj službi koje savezne države (Bundesstaat) doživotno ili na vrieme ili samo predbježno namještene

Digitized by Google

osobe bez razlike, da li su položile prisegu ili nisu, isto tako i bilježnici, ali ne odvjetnici (Advocaten und Anwälte).

Nu s druge strane treba uzeti u obzir, da bi se temeljna načela o zloj vjeri poremetila, kad bi se takovim proti §-u 359. n. k. z. naperenim pravnim bludnjam odrekla svaka valjanost. Pitanje, da li se imade tko smatrati činovnikom ili državnim službenikom ne pripada u prvom redu kaznenomu, već općem javnom pravu. Kazneno pravo može javno-pravni pojam u svoje svrhe ili razširiti ili suziti, al ga novo stvoriti nemože. § 359. k. z. ne sadržaje nikakove ni zapovjedne ni zabranbene ustanove, već abstraktnu legalnu definiciju na podlozi niza državo-pravnih pojmova, koji se uzimaju kano poznati (Reich, Bundesstaat unmittelbarer ili mittelbarer Dienst, Anstellung).

U tom pogledu dadu se pomisliti pravne bludnje, koje ne stoje u nikakovu savezu sa znanjem ili neznanjem kažnjivu nepravdu normirajućih zapovjedajućih ili branećih ustanova, već se odnose izključivo i neposredno lih na državo-pravne propise, temelje i obike. Da takove na neznanju javno-pravnih ustanovah počivajuće bludnje nisu izključene u obsegu §-a 359. n. k. z. priznalo je i državno sudište u svojoj praksi.

Pitanje, da li predleži ili ne predleži činovničko svojstvo ne dolazi u obzir samo kod aktivnih uredovnih delikta, nego i u pasivnom pogledu pri pravnih povriedah, počinjenih proti činovnikom. Nemože na pr. kod uporabe §-a 333. n k. z. biti dvojbeno, da subjektivni učin toga delikta (zavedenje na zloporabu uredovne vlasti) predpostavlja krivčevu sviestnost o tom, da hoće upravo činovnika da zavede na prekršenje „uredovne dužnosti".

Svaka okolnost, koja odstranjuje tu sviestnost, svaka dobra vjera počinioca, da neima posla s činovnikom i njegovimi uredovnimi dužnostmi, bila takova bludnja budi više budi manje izpričiva, osnivala se ona više na neznanju faktičnih ili na krivom shvaćanju izvan §-a 333. ležećih pravnih odnošaja, protivila se u potonjem slučaju pravna bludnja §-u 359. k. z. ili ne, — čini uporabu §-a 333. k. z. nemogućom.

K tomu dolazi još razmatranje obće naravi, koje pojačava ovdje zastupanu tvrdnju.

Granice, koje u smislu §-a 359. n. k. z. luče činovnika od nečinovnika razpoznavaju se u modernom razvitku države kako s vanjske tako i s nutarnje strane sve manje i manje. Sjedne strane prihvaća država sve više obrtni život, podredjuje ga svojim svrham te podiže tako mnogobrojne prividno lih obrtničke forme rada na državne funkcije.

Da li se imade koj kod željeznicah namješteni mjenjalac (Weichenwärter) kondukter, vodilac stroja, kovač ili radnik itd. smatrati kano činovnik ili službenik u državnoj službi ili ne, na to se pitanje dade često odgovoriti tek nakon točnog izpitivanja odnošaja dotične željeznice, odnosnih

Digitized by Google

poglavarstvenih odredba u pogledu organizacije i djelokruga konkretnih odredba pri namještenju itd. S druge strane pako raste s razširenjem socijalno-političkih, zdravstvenih, preventivno-policajnih i drugih zadaća države sveudilj potreba, da se državne funkcije već nepovjeruju stalno za nje namještenim, službu kano zvanje obnašujućim osobam, već privatnim osobam kao nuzgredno poslovanje do opoziva. Usljed toga sbiva se, da se u istoj osobi pri vršenju prividno jednake djelatnosti uredovna i neuredovna djelovanja tako križaju, da je pojmovno njihovo lučenje vrlo težko.

U predležećem slučaju radi se o običnih obrtnicih (brice), koji se uzgredno zanimaju sa obrtimičnim iztraživanjem trihina, a povrh toga bijahu sa zdravstveno-policajne svrhe namješteni sa stanovitimi javnopravnimi funkcijami.

Da li se takovi obrtnici prema odredbam pojedinih saveznih država glede nadziranja mesa imadu smatrati činovnici u smislu §-a 359. n. k. z., u tom pogledu vladali su u praksi najrazniji nazori, nazori, vrteći se izključivo na temelju izvan kaznenoga prava ležećih ustanova partikularnog javnog prava.

Sudovanjem državnog sudišta priznano je nadziraocem mesa činovničko svojstvo u njekih saveznih državah (Pruskoj, Bavarskoj, Badenskoj), dočim bje odrečeno u drugih (Saskoj itd.)

Protuslovilo bi pravičnosti i praktičnoj potrebi, kad bi se na toli prepornom i promienljivom polju javnoga prava, ter u organizacijah, koje su tek u razvitku neizbježive pometnje i nesporazumljenja pojedinaca kaznenopravno inače prosudjivala, nego li se prosudjuju bludnje u pogledu čina.

Preveo ***K—r.***

C. Mjenbeno-trgovačko.

Muče ustanovljena ciena kod trgovačkih kupnja.
Prinos k tumačenju §-a 336. i 339. trg zakona.

Sudbeni stol u G. osudom od 16. travnja 1892. broj 368. u ustmeno razpravljenoj parnici B. T. proti St. S. izrekao je, da je tuženi St. S. dužan tužitelju platiti naslovom kupovnine 346. for. 55 nč. sa 6% kamati od 16. siečnja 1890. do izplate tekućimi, nemanje priznati opravdanom na temelju odluke kr. kot. suda u O. od 17. listopada 1890. broj 610 z. polučenu predbilježbu prava zaloga na svojih nekretninah u O. pod br. 17 i u P. pod brojem 529 ležećih, napokon dužan je tuženik tužitelju i parbene na 78 for. 80 nč. sudbeno obredjene troškove — sve za 14 dana pod inakom ovrhom platiti i nadoknaditi, ali to sve samo onda, ako tužitelj položi: a) odlučnu prisegu sadržaja, da je istina, da tuženik, kada je preporni hmelj naručio, nije pogodio rok, da mu hmelj za varenje piva

Digitized by Google

„ožujskoga“ zvanoga najkašnje do 31. ožujka 1889. iz T. odpremljen biti imade, nu da nije bio utanačen uvjet, da će tuženiku ostati prosto neprimiti naručeni hmelj, ako mu (tuženiku) nebude stigla faktura o hmelju do dana onoga, kojega mu hmelj stigao bude, — zatim b) prisegu domirnu sadržaja, da je istina, da je tuženiku odpravljena ciela bala hmelja druge polovice mjeseca travnja i prve polovice mjeseca svibnja 1889. i da mu je bila ciena od 50 klg. 145. for. ili ciele bale hmelja od 122 kilograma sveukupno 346 for. 65 nč.

Razlozi: Tužitelj u tužbi tvrdi, da je početkom godine 1889. tuženik kod njega naručio balu hmelja prve vrsti, da mu ju u O. pošalje čim prilje t. j., čim se kući u F. povrati; on (tužitelj) da je tuženiku na tu naručbinu od dana 15. travnja 1889. poslao i odpravio balu hmelja u težini od 122 klgr. ili uz cienu od 346 for. 55 nč., a dokazuje tužitelj sve to izvadkom iz svojih trgovačkih knjiga, koje da vodi po propisih, pa buduć tuženik neće da plati kupovninu za tako naručeni hmelj, moli tužitelj, da tuženik na platež iste kupovnine osudom pritegnut i osudjen bude.

Tuženik priznaje naručbu hmelja, samo prigovara: a) da ciena hmelja nije bila ugovorena, dakle da kupoprodajna pogodba upravo radi pomanjkanja pogodjene ciene — bitne značajke kupoprodaje — niti ne postoji; b) da je odprema imala slieditи odmah ili najkašnje do 31. ožujka 1889., jer je hmelj bio naručen za varenje „ožujskoga“ piva, nadalje, da je bio pri naručbi utanačen uvjet: da će tuženiku ostat prosto neprimiti naručeni hmelj, ako mu (tuženiku) ne bude stigla faktura o hmelju do dana onoga, kojega mu hmelj stigao bude. — Kako rok, tako i uvjet naručbe hmelja dokazuje tuženik, ponudiv tužitelju odlučnu niječnu uzvratnu prisegu, koju je tužitelj — oporičuć i rok i uvjet glede fakture — propisno prihvatio.

Po ovakovu stanju nazočnoga prepora imade se konkretni pravni posao prema ustanovi §-a 337. trg. zak. smatrati poslom dobavnim, a za ovaj valjaju isti uvjeti, koji valjaju i za kupoprodaju.

Ako stanovita ciena pri naručbi hmelja nije bila pogodjena ni prihvaćena, mora se uzeti, da je obim ugovarajućim strankam bila na umu ciena, koja je onda bila tržištnom, i koja je glede hmelja obično nestalna, kako to obadvie stranke tečajem razprave priznaše.

Prema svemu tomu i buduć je tuženik naručbu hmelja priznao, pak buduć je tužitelj tuženički prigovor glede roka i glede uvjeta poslane fakture za naručeni hmelj pobio prihvatom odlučne niječne prisege; napokon buduć je tužitelj svojim trgovačkim računom, izvadjenim iz trgovačke knjige, koju propisno vodi, i kojoj tuženik nije prigovorio, takodjer i glede ciene hmelja pružio poludokaz; to mu se je po §-u 270. gr. p. p. morala prisuditi prisega domirna, da tako cienu hmelja do podpuna dokaza uglavi, dočim se je neobstojanost roka za dobavu hmelja i uvjeta o neprijetku

Digitized by Google

hmelja po §-u 265. g. p. p. morala ostaviti ovisnom o položenju odlučne prisege, koju je tuženik tužitelju u drugotnici i u zaglavnom očitovanju ponudio, a ovaj u zaključnici, odnosno u protuzaglavnom očitovanju propisno prihvatio.

Tako je okončanje ove parnice po zakonu ostavljeno ovisnim o položenju prisegâ domirne i odlučne, u dispozitivnom dielu osude formulovanih, koje ako tužitelj ne položi, uzima se, da ni cienu utužena hmelja, ni rok, ni uvjet nabave istoga hmelja nije dokazao, u kojem potonjem slučaju ni prava na kupovninu stekao (§ 1061. o. g. z.), dosljedno tomu svemu opravdana je osuda: da se tužitelj za slučaj nepoloženih prisega sa zahtjevom tužbe svoje odputi.

Osuda na platež zateznih kamata temelji se na ustanovi §-a 1333. o. g. z. i na zakonu od 8. prosinca 1877, dočim su parbeni troškovi po §-u 573. g. p. p. za svaki slučaj prisudjeni.

Kr. banski stol osudom od 25. svibnja 1892. br. 11271 bezuvjetno je osudio tuženika na platež utuženoga iznosa i parbenih troškova iz sliedećih razloga:

Iz toga, što nije već prigodom po tuženiku priznate, a po tužitelju prihvaćene naručbe upitne bale hmelja kupovna ciena ugovorena bila, nemože tuženik izvoditi, da pogodba perfektnom, a za njega obvezatnom postala nije, jer se uzeti mora, da je on kao naručilac na umu imao cienu sajamsku, koja valja u doba, kada se pogodba izvršiti ima (§ 265—267 i 339. trg. zakona).

Prama ovoj pogodbi bio je tuženik dužan, naručenu i prispjelu mu balu hmelja prezeti eventualno, ako je temeljitih razloga imao, da primitak uzkrati i tužitelja kao prodavaoca odmah o tom obaviesti (§ 345., 346., 353. i 354 trg. zakona).

Prigovori tuženika, da mu naručena bala u roku ugovorenom stigla nije — zatim da balu, koja mu je po odpremniku G. B. predana, preuzeti mogao nije s toga, što joj faktura priklopljena bila nije, što dakle znao nije, da li je to ona ista bala, koju je od tužitelja naručio, — nemogu se uvažiti, i to prigovor prvi s toga ne, što je tuženik u svojih po njemu glede istinitosti neprigovorenih pismih F. i G. od 5. i 6. lipnja 1889. izrično očitovao, da odpravljenu mu robu prima, — a drugi prigovor ne s razloga, što je u drugotnici priznao, da je upitna, po rečenom odpremniku odpremljena bala njemu dne 5. svibnja iste godine stigla, a što je neprigovorenim prilogom pod D. te mučećim priznanjem njegovim dokazano, da je on priposlanu mu po zastupniku tužiteljevom fakturu C, u kojoj mu je ujedno i priobćeno bilo, da je naručena bala hmelja odpremniku G. B. za daljnu odpravu poslana, sljedećega dana naime 6. svibnja sam od pošte podigao, — što je dakle nedvojbeno znao i znati morao, da je spomenuta bala bila zaisto ona, koju je od tužitelja naručio bio.

Digitized by Google

Obzirom na dokazanu ovu činjenicu, te što u svojih pismih pod F. i G. proti cieni u fakturi C. prigovorio nije, ne može se uvažiti ni daljnji njegov prigovor prikrate preko polovice, kojemu pri poslovih trgovačkih ni mjesta neima. (§ 280. trg. zakona.)

Prema tomu mora se zahtjevu tužbe bezuvjetno udovoljiti, a po tom valjalo je, — uz odpućenje priziva tuženika, uvaženjem priziva tužitelja prvosudnu osudu preinačiti — nu ujedno previsoko dosudjeni parbeni trošak, davši u pravcu tom prizivu tuženikovu mjesta, na 46 for. 85. nč. obaliti, — usuprot tomu pako tužitelju dopitati u ime prizivnog troška 8 for. 75 nč., koji mu trošak tuženik naknaditi ima.

Kr. stol sedmorice osudom od 7. rujna 1892. broj 3071. potvrdio je osudu kr. banskoga stola u svojoj cielosti i to iz sljedećih razloga:

Istina je, da po §-u 336. trg. zakona ne smatraju se kao obvezne ponude prodaje, koje se čine bez izričnoga naznačenja ciene, a istina je i to, da i u slučajevih §-a 339. istoga zakona mora izrično biti ugovorena sajamska ili burzovna ciena kao ciena kupovna.

Ali to ne prieči nimalo, da kupac bilo izrikom, bilo muče pristane naknadno na cienu kupovnu, koju mu je naznačio prodavalac, ne već kod naručbe robe, nego tek kod priposlanja iste. A to je bilo baš u predležećem slučaju.

Faktura bo tužiteljeva o poslanom tuženiku hmelju, što ga je ovaj bio naručio, prispjela je glasom odgovora poštanskog ureda u O. na reklamaciju pod D. na I. dne 6. svibnja 1889. tuženiku skupa s listom tužiteljevim pod C. na I.

Tim pako ne samo da je oprovrgnuta izjava tuženika, sadržana u listu pod G. na I., da on tužiteljeve fakture nikada nije primio, već je nasuprot dokazano, da je tuženik dne 6. lipnja 1889., kada je odpravio na tužitelja taj list pod G. na I., jur znao za kupovnu cienu, odpadajuću za priposlani mu hmelj.

U tom listu pako obećaje tuženik tužitelju, da će mu platiti tražbinu za hmelj, te ga moli, da ga počeka, i tako je tuženik pristao na kupovnu cienu, koja je bila naznačena u fakturi pod C. na I.

No nestoji niti drugi prigovor tuženika, da mu tužitelj naručenoga hmelja predao nije; jer tuženik priznaje izrikom u više spomenutom listu pod G. na I., da on priposlanu mu po tužitelju balu hmelja, koja je pod njegovom adresom oko 15. svibnja 1889. u G. stigla, kada je dakle jur bio u posjedu tužiteljeve fakture, bez da je prigovorio robi, primiti nehtjede, a nije porekao tvrdnje tužiteljeve, dakle je muče priznao, da je iza toga opetovano po odpremnicih G. B. i Ž. bio pozvan, neka naknadno upitnu balu primi.

Digitized by Google

S toga mora tužitelj trpiti štetu, ako je hmelj duljim ležanjem propao, a mora tužitelju platiti ugovorenu kupovinu.

S tih razloga valja uz odpućenje previda tuženikova potvrditi osudu kr. banskoga stola. *N.*

Iz upravne prakse.

Ako je pogrješno zadružno svojstvo stanovitoga posjeda brisano u gruntovnici, te taj upisan kao samovlastničtvo, to je ovlaštena u svakom slučaju upravna oblast za ustanovljenje te pogrješke, a gruntovno imade dati upravna oblast taj izpravak samo onda provesti, ako nisu treće osobe u dobroj vjeri stekle pravomoćno pravo na posjed. — Ako je pako posjed kod prvoga upisa pogrješno upisan kao samovlastničtvo mjesto na zadrugu, to imade upravna oblast tu okolnost ustanoviti, a za daljnji izpravak jest u svakom slučaju nadležna sudbena oblast.

Na posjedu zadruge K. iz S. k. br. 13 živio je Vidak K. sa svojom ženom Ružom te sa sinom brata pok. Nikole Gaborom i sa unukom pok. Nikole Stjepanom. U to preminu 2. studenoga 1882. Vidak, te ostavi na posjedu iza sebe gori navedene. Na zamolbu Gabora K. izdalo je občinsko poglavarstvo u Š. svjedočbu pod 7. studenoga 1887. br. 3498, da na posjedu zadruge obitava samo obitelj pok. Vidaka K., a povodom tim dala je kr. kot oblast u M. prenieti zadružni posjed u grunt. nap. br. 27. občine Š. na ostavinu Vidaka K. Prigodom povedene ostavinske razprave uručeno je uručbenom izpravom kr. kot. suda u M. od 17. prosinca 1888. broj 3014 Gaboru 15/64; Stjepanu 15/64; Ruži, izudatoj ženi Vidakovoj 15/64; Franci, Agici i mldb. Mariji, izudatim kćerim pok. Tome sina Nikolina, 15/64, te Evi, izudatoj ženi pok. Mate sina Nikolina, 3/64. Ta uručbena izprava provedena je u gornjem grunt. nap. na temelju odluke od 29. listopada 1889. broj 2909 gr. odlukom kr. sudbenoga stola kao grunt. oblasti od 20. studenoga 1889. broj 3348 z. Povodom tim podnio je Stjepan K. pod 10. travnja 1890. molbu kr. kotarskoj oblasti u M., kojom dokazuje, da je svjedočba občinskoga poglavarstva neistinita, pošto je u vrieme izdanja postojala zadruga, jer su na posjedu živili on i stric Gabor sa svojimi obitelji, a prema tomu zamolio je, da se zadružno svojstvo navedenoga posjeda uzpostavi. Usljed toga obratila se je kr. kot. oblast dopisom od 24. travnja 1890. broj 1877 na kr. sudbeni stol kao grunt. oblast za izpravak te pogrieške, a isti primiv tu zamolbu 30. travnja izrekao je odlukom od 15. svibnja 1890. broj 1118, „da se predhodno dozvoljava samo zabilježba prepora prava vlastničtva na nekretnine u grunt. napisniku br. 27 za korist zadruge K., dočim će se uknjižba prava vlastničtva za korist rečene zadruge moći dozvoliti tek onda, kada bude oblast poslala izvorni primjerak svoje odluke i kada bude potvrdila, da je ta

Digitized by Google

odluka dostavljena svim sadanjim grunt. vlastnikom te da je pravomoćnom postala.“ Povodom tim izdala je kr. kotarska oblast odluku od 20. kolovoza 1890. broj 4191, kojom je odlučeno: „da se imade posjed u grunt. napisniku broj 27 upisati opet na zadrugu K.“ Proti toj odluci uložio je utok Roko K., sin pok. Gabora, dokazujuć, da su on i njegova braća Jozo i Blaž K. kupili ugovorom od 20. travnja 1890. dio France, Agice i Marije, te da je na temelju molbe odnosno odluke od 25. travnja 1890. br. 1169 gr., koja je molba primljena dne 9. svibnja 1890. kod kr. sudb. stola kao grunt. oblasti, odlukom od 30. svibnja 1890. broj 1218 z. taj kup na njih gruntovno prenešen. Prije riešenja toga utoka dala je kr. kot. oblast zabilježiti prepornost i na posjed u grunt. nap. broj 64 občine Š., pošto je taj posjed g. 1870. bila kupila zadruga, a Vidak K. dao ga na svoje ime unieti, te je i taj posjed uručbenom izpravom uručen strankam i dio France, Agice i Marije prodan i na kupce prenešen. — Upravni odbor u O. riešitbom od 16. kolovoza 1891. broj 4540 nije uvažio utoka, te je potvrdio napadnutu odluku s razloga „pošto je spomenuta uredovna svjedočba, kako se iz rodoslovja vidi, nedvojbeno krivo izdana, pravomoćnim pako nije mogao taj postupak odnosno izdanje svjedočbe i izhodjenje brisanja zadružnoga svojstva te upis dotičnih nekretnina na ostavinu pok Vidaka, postati pošto nisu interesirane stranke nikada o tom obavieštene bile“. — I proti toj rješitbi uložio je Roko K. utok., a kr. zem. vlada riešitbom od 2. ožujka 1893. broj 54892 ex 1892. obnašla je: „utok odbiti i napadnute odluke potvrditi u koliko se odnose na nekretnine upisane u grunt. uložku broj 27 občine Š., te prema tomu odrediti, da se imade ostavina Vidaka K. iz vlastovnice rečenoga uložka brisati te zadruga K. k. br. 13 u mjesto nje kao vlastnica upisati. Što se pak tiče nekretnina, upisanih u grunt. uložku broj 64 obć. Š., to se imadu stranke uputiti na redoviti put pravde nakon predjašnjega ustanovljenja pred upravnimi vlastmi, je su li odnosne nekretnine nabavljene po Vidaku K. iz zadružnih sredstava ili iz njegovog osebunjka.

Razlozi ovoj riešitbi jesu: Iz spisa nedvojbeno proizlazi, da su god. 1887. u zadruzi K. postojale dvie obitelji i to Gaborova i Stjepanova, a Vidakova obitelj samo je postojala u osobi njegove udove Ruže. Nije dakle istina, da je na tom selištu samo obstojala obitelj Vidakova, te je očito, da je svjedočba od god. 1887. neistinita bila, a po tome nije kadra nikada pravne krieposti zadobiti, te su svi pravni i oblastni čini izvedeni na temelju njenom ništetni, prama tomu dakle i upis nekretnina zadruge K. na ime ostavine Vidaka K. nije mogao steći valjanosti. Izpraviti ovu očitu pravnu povriedu može i mora ona oblast, koja je na temelju krive joj predložene svjedočbe odredila odnosni upis, a za koji je jedino ona bila nadležna. Za to su niže stepene oblasti posve korektno radile, kad su taj izpravak odredile. U koliko bi upitno provedenje obzirom na prava trećih

Digitized by Google

osoba, stečenih u dobroj vjeri na istinitost stanja gruntovnice, bilo po grunt. propisih danas neizvedivo, — to je stvar stranaka, a oblasti su morale sa svoje strane izreći popravak pravne povriede.

Što se tiče nekretnina grunt. nap. broj 64., to se izpravak nemože odrediti, jer prvobitno već nije zadruga kao vlastnica upisana bila, već od Hermana F. kao prodavca prenešene su nekretnine na ime Vidaka K. Usljed toga može eventualni izpravak samo civilni sudac odrediti i to nakon toga, što bude pred upravnim forumom pravomoćno ustanovljeno, da li je upitni imetak Vidak za zadrugu iz zadružnih sredstava priskrbio".

Poljski put imade se smatrati javnim dobrom, ako je kao takav unešen u javne knjige, inače poljska služnost.

Njeki žitelji sela M. pritužiše se kr. kot. oblasti u D. proti vlastelinstvu u D., što je u por. občini M. dalo u zakup. pojedincem česticu broj 374, a ti zakupnici tu česticu preoraše, dočim je ta čestica od uvjek služila putem za pristup nekim poljskim česticam gornjih žitelja. — Nakon obavljena očevida odlučeno je odlukom kr. kot. oblasti od 6. prosinca 1891. broj 11701, da je obzirom na § 46. zakona od 5. veljače 1886. vlastelinstvo dužno tu česticu žiteljem i nadalje prepustiti na uporabu kao put. — Usljed utoka vlastelistva uzsliedila je riešitba kr. žup. oblasti u O. od 3. listopada 1892. broj 992, kojom se potvrdjuje napadnuta odluka s razloga: „što je ta čestica, prem je u gruntovnici upisana kao pašnjak na vlastelinstvo, od uvjek služila kao put za pristup k česticam, protežućim se diljem toga puta; te pošto je kr. kotarska oblast poglavito s razloga za uzdržanje reda te za predusretnuće daljnje zle nakane smetanja i nasrtaja temeljem i na osnovu točke 5. §-a 46. zakona od 5. veljače 1886. pridržanjem daljnjega sudbenoga postupka propisno postupala". — I proti tomu uložilo je vlastelinstvo utok, a na to je kr. zem. vlada riešitbom od 31. ožujka 1893. broj 53534 ex 1892. ukinula obe niže odluke iz sliedećih razloga:

„Političke oblasti nisu niti vlastne, niti nadležne kakove služnosti braniti i čuvati ili pače nove stvarati, kako se to čini u predležećem slučaju, najmanje pako vlastne su izvoditi nove puteve na teret ili korist budi koga.

Političke oblasti imadu jedino javne puteve čuvati, nadalje nove javne samo poslje predhodne razprave s interesenti u slučaju občenite javne potrebe takova puta i nakon dovršene propisne izvlastbene razprave izvesti, sve ostalo pako spada na sudbenu nadležnost. Pošto su se pako toli kr. županijska oblast, koli i kr. kot. oblast upuštale u riešavanje skroz privatopravnih posala, dozvoljujući put i prolaz kroz tudje privatno zemljište, jer je glasom grunt. izvadka čestica broj 374 vlastničtvo vlastelinstva i pače kao pašnjak u gruntovnici zabilježena, to su seobe navedene odluke kao ništetne radi nenadležnosti morale ukinuti".

Digitized by Google

Pravo ovlaštenja na zadrugu može se i muče steći, ako članovi zadruge ne staviše prigovora proti doselenju stanovite osobe i š njom koristi zadruge dieliše.

Sada jur pokojni Ivo T. sin Ive T., koji je umro god. 1873. oženio se god. 1858. sa Terezom udovom M., te je potonja tom sgodom u zadrugu T. k. broj 15. iz K. dovela svoga dvogodišnjeg sinčića imenom Marka. Ovaj ostao je kod svoje majke i očuha u zadruzi T. sve do njihove smrti, a nalazi se u toj zadruzi danas, te je u njoj koristio i radio, da niti je za uložen svoj trud dobio nagrade, niti je tko njegovom dolazku i boravljenju u zadruzi prigovarao.

Godiae 1889. umrla je Tereza, a godine 1890. njezin muž Ivo T., a ostaviše za sobom sina Franju rodj. 1863. uz jur gori spomenutog Marka M., koji je gori iztaknutom ženitbom polubrat Franjin.

Ovaj Marko M. zatražio je poslje smrti majke i očuha si mjeseca srpnja 1890. diobu zadruge, kojoj se opirao zakoniti sin Ivana i Tereze T. Franjo, tvrdeć, da molitelju nepripada pravo ovlaštenja u zadruzi, jer u istu nije zakonitim putem primljen, te ponudi, da će dragovoljno dati Marku za to, što je kroz 33 godine u zadruzi, a naposeb posljednjih 15 godina svojim radom pripomagao povećati zadružni imetak, dosmrtno uživanje na gruntu, odnosno odštetu u novcu, kako oblast odredi.

Tim povodom nastala je potreba, da se izreče odluka glede ovlaštenja, te je doista kr. kot. oblast u S. takovu dne 16. lipnja 1891. broj 510 izrekla i priznala pravo ovlaštenja Marku M. iz sliedećih razloga:

Iz razpravnih spisa naročito iz samoga očitovanja Franje T., koji niječe Marku M. pravo ovlaštenja, proizlazi, da je Marko M. doveden po svojoj materi, udavšoj se za otca Franje T. Ivana T. kao dječarac od 2 godine, u zadrugu i da je u njoj ostao neprestano kroz 33 godine sve do danas, ter je svoj trud ne za sebe, već za zadrugu koristno ulagao, privriediv joj nove dohodke i novu imovinu, za koji trud pripravan je Franjo T. odštetiti ga budi time, što mu nudja izplatu, budi time što dozvoljava, da on u zadruzi ostane, i da š njim sav prirod dieli, te da se iz skupnog opravlja.

Svjedoci Vid K. i Stjepan S. takodjer izjavljaju, da je Marko M. došao u zadrugu kao dječarac i da je u njoj ostao kroz 33 godine sve do danas, dapače da je htio poći u službu, nu da ga djed Franjin Ivan T. nije pustio veleć, šta mu treba služiti, neka ostane na gruntu.

Poslje smrti Ivana T. djeda Franjina trpio je i njegov sin Ivan T. t. j. otac Franjin Marka M. na gruntu, te mu nije nikada poricao ovlaštenja na zadružnu imovinu. Uzev ovu okolnost u obzir, mora se uzeti, da su djed i otac Franje T. muče priznali Marka M. članom zadruge, koristiv se dakako njegovim radom, koji je on za zadrugu uložio, pa kad je on tečajem 33 godine bio priznat ovlaštenikom, ne može mu se

Digitized by Google

sada ovlaštenje zaniekati, tim manje jer bi se zadruga, ako bi se uzelo, da je Marko M. bio kod nje samo sluga sa običajnom godišnjom plaćom od 50 for., upropastila, pošto bi mu morala platiti u ime njegove zaslužbe iznos od 1650 for.

Pošto se nemože ino razmjerje ustanoviti, to se je moralo izreći, da Marku M. pripada na zadružnu imovinu isto pravo kao i svakom drugom ovlašteniku.

Proti ovoj odluci uložio je Franjo T. utok navodeć u istomu, da bi se imetak ove zadruge po ustanovi §-a 27. zadr. zak. od 3. ožujka 1874. imao upisati na Ivana T. djeda utjecatelja, jer da bijaše isti samovlastnik i nadalje, da se dioba nemože u smislu propisa §-a 35. zadr. zakona od 9. svibnja 1889. dozvoliti, jer da zadruga posjeduje jedva 9 ralih 1576□° zemljišta; nu upravni odbor županije z. odbio je riešitbom od 3 kolovoza 1890. broj 1449 utok i potvrdio prvomolbenu odluku, uz sliedeće razloge: što je samim priznanjem utjecatelja dokazano, da je Marko M. prije 33 godine u zadrugu došao, a da kroz to cielo vrieme nitko protivan bio nije, niti tomu prigovarao; što je priznanjem utjecatelja samog dokazano, da Marko M. u svojstvu sluge u zadruzi bio nije; što je priznanjem utjecatelja dokazano, da je Marko M. cielo vrieme za zadrugu radio i istoj koristio; što je utjecatelj voljan i nadalje ga u zadruzi držati, ter ga uzdržavati i š njim zadružne koristi dieliti; što je preslušanimi svjedoci dokazano, da ga otac utjecatelja nehtjede iz zadruge pustiti, već da mu je izrično rekao, da u zadruzi ostane, dakle ga muče zadružnim članom priznao.

Razlozi utoka nemogu se ovdje u obzir uzeti, jer ako i je Ivan T. djed utjecateljev bio svojedobno samovlastnik zadružnog imetka, to se ustanova §-a 27. zadr. zak. od 3. ožujka 1874. na njega uporabiti nemože, jer je prije krieposti istoga zakona i to god. 1873. umro, a i da ga je isti zakon zatekao na životu, to bi se već tada bio morao uzeti obzir na Marka M., koji je jur god. 1858. u zadrugu došao, muče u zadrugu primljen i u njoj već 16 godina probavio bio i zadruzi od malih nogu koristio.

Isto tako nemože se ovdje u obzir uzeti razlog, da se dioba dozvoliti nemože, jer to pitanje nije niti napadnutom odlukom u pretres uzeto, već jedino pitanje ovlaštenja Marka M., a tek za slučaj, da se dioba, nakon pravomoćno riešenog ovog pitanja zatraži, riešiti će se imati pitanje o tom, da li se može govoriti o diobi ili samo odpremi potonjega.

I proti ovoj riešitbi uložio je Franjo T. utok, nu kr. zem. vlada, odjel za unut. poslove, odpisom od 19. ožujka 1892. broj 46173 ex 1891. odputila je utok, a napadnutu drugomolbenu riešitbu iz razloga u istoj navedenih u cielosti potvrdila. *Malvić.*

Digitized by Google

SVAŠTICE.

Treća skupština poljskih pravnika i narodnih ekonoma u Poznanju od 12. do 14. rujna 1893. Na skupštinu došlo je preko 300 poljskih pravnika i narodnih ekonoma, koja okolnost izazvala je najbolje razpoloženje. Skupštinu je pozdravio predsjednik odbora grof August Cieszkowski, koji je upravo slavio pedesetgodišnjicu svoga literarnoga rada. Na to se je prešlo na konstituiranje predsjedničkog bureau-a, te je predložen predsjednikom kongresa rektor krakovskog sveučilišta dr. Stanislav Madeyski, koji predlog bude aklamacijom prihvaćen, a podpredsjednici: podpredsjednik krakovske akademije znanosti profesor dr. Zoll, odvjetnik i ravnatelj banke Josip Montivill i zastupnik na carevinskom vieću Stanislav Szczepanovski. Rektor Madeyski zahvalio se je duboko ganut, srdačno na izboru, iztaknuv, da ta čast neide njega već staroslavno jagelonsko sveučilište, komu je sada na čelu povjerenjem svojih drugova. Osobito zadovoljstvo mora da obuzme svakoga, koji vidi, kako neobična važnost kongresa prodire sve u šire krugove i kako je množina priposlanog materijala nadmašila svako očekivanje; a vanredno mnogobrojan posjet kongresa pobudjuje uvjerenje, da mora ovaj narod da je zdrav i svjež, kada si nameće naporan dobrovoljan rad u svrhu unapredjenja obće dobrobiti uz svoj svagdanji posao, koji mora obavljati pod težkimi okolnostmi.

Po tom su se razdielile sekcije i konstituirani budu njihovi bureau-i, te budu izabrani: a) za predsjednika pravne sekcije profesor dr. Hasparek, b) za predsjednika ekonomske profesor dr. Kleczyński i c) za predsjednika sekcije za izseljivanje odvjetnik Parczevski.

Za tim držao je zastupnik na carevinskom vieću Stan. Szczepanowski predavanje: „o gospodarstvenom i socijalnom napredku Galicije od uvedenja autonomije“, na što je urednik „Dziennika Poznańskog“ F. Dobrovolski saobćio kongresu, da je kuratorium Bredkrejczke zaklade za unapredjenje drame, poviesti i narodne ekonomije zaključio u svrhu proslave jubileja grofa Cieskovskog razpisati nagradu od 800 maraka za najbolje riešenje zadaće: „razprava i ocjena djela Josipa Supinskoga znamenitog poljskog narodnog ekonoma“, te da je prepustio kongresu, da izabere obranike i formulira uvjete natječaja. Tim bijaše plenarna sjednica zaključena.

Po podne držali su pojedini odjeli na pose razprave. U odjelu za javno pravo pod predsjedanjem prof. dra. Haspareka iz Krakova referirao je prof. dr. Zoll: „o nuždi uvedenja propedeutike prava na gimnazijah“, o kojoj temi razvila se je živahna razprava, te je nakon zaključka njenog primljena sliedeća rezolucija: „Kongres smatra poželjnim uvedenje propedeutike prava na gimnasijah, koja ima da obuhvaća pozna-

Digitized by Google

vanje temeljnih načela privatnoga i javnoga prava". Nadalje referiraše profesor dr. Stebelski iz Lavova „o nuždi reforme prediztrage u kaznenom postupku", a odvjetnik dr. Zins: „o nuždi uvedenja kontradiktornog postupka". Nakon razprave pridružila se je skupština mnienjem referenta.

U ekonomskom odjelu pod predsjedanjem profesora dra. Kleczynskoga referirao je prof. dr. Głąbiński iz Lavova: „o spojenju hipotekarne vjeresije sa osiguranjem života dužnikova". U razpravi ob ovom predmetu sudjelovali su članovi kongresa veoma živo, te je prihvaćena sliedeća rezolucija: „Kongres scieni, da bi dobro bilo kod organizacije seljačkog hipotekarnog kredita nastojati, da se spoji sa osiguranjem života dužnikova."

Iza toga sliedio je u svakom pogledu izvrstan referat profesora dra. Milevskoga o temi: „zlatna vriednota i njezin upliv na obće gospodarstvene prilike". Obći interes, koji je pobudio referat i tema, najbolje se pokazuje u govoru zastupnika na carevinskom vieću Stanislava Szczepanovskoga, koji je pobijao referentov nazor, da je uvedenje izključive zlatne vriednote uzrokovalo sadanju ekonomsku krizu, te je naglasio, da su glavni uzroci padu ciene robe po njegovom nazoru olakšanje prometa i sniženje izdataka za transport robe.

13. rujna prije podne obdržavana je druga plenarna sjednica u kojoj je po predsjedniku Madeyskom predstavljen gost iz Hrvatske, ter saobćeni obranici glede nagrade Bredkrejczke. Nakon toga je predložio dr. Zoll, da se kongres poljskih pravnika i narodnih ekonoma sastaje svake treće godine; nu da se obzirom na zemaljsku izložbu, koja će se na godinu obdržavati u Lavovu, za vrieme izložbe sazove u Lavov izvanredni kongres, komu bi bila glavna svrha, da članove svoje upozna sa gospodarstvenimi odnošaji Galicije, radi čega bi se imali referati baviti temami iz raznih strana narodnoga gospodarstva. Oba predloga budu po skupštini jednodušno prihvaćena.

Po tom je odvjetnik Konic iz Varšave govorio o temi; „parlamentarizam i obćina", te je nazor govornikov sa odobravanjem primljen.

Po podne držali su odjeli svoje sjednice. U odjelu za privatno pravo referirao je dr. Javorski iz Krakova „o potrebi i važnosti statistike privatnoga prava", zatim odvjetnik Suderland: „tumačenje tudjih izraza sa stanovišta gradjanskoga prava", konačno Trampcynski: „o pravnoj naravi subhastacionoga prava", koji referati bijahu velikom napetošću praćeni, ter izazvaše animiranu diskusiju. Referat dra. Bujaka: „o potrebi reforme ženitbenoga prava" morao je izostati, jer je referent zapriečen bio.

U odjelu za izseljivanje referirao je dr. Kłobukovski iz Lavova „o izseljivanju Poljaka iz ruske Poljske", profesor dr. Kleczynski iz Krakova: „o izseljivanju iz Galicije", predsjednik seljačkih udruga u Po-

Digitized by Google

znanjskoj Maksimilijan Jackovski: „o izseljivannju Poljaka iz Njemačke“, konačno dr. Unger iz Lavova: „o savezu medju izseljivanjem i narodnim gospodarstvom“, koji referati bijahu sa odobravanjem primljeni. Odpadoše referati dra. Dunihovskoga: „o poljskih kolonijah u sjevernoj Americi“ i dra. Siemiradzkoga: „o poljskih kolonijah u Braziliji“, jer prvi još boravi u Americi, a potonji takodjer nije moga doći na kongres.

U večer obdržavana je zajednička sjednica sjedinjenih odjela pod predsjedanjem grofa Stanislava Zołtovskoga o temah, tičućih se malog seoskog posjeda. Najprije je referirao ravnatelj banke dr. Kalkstein iz Poznanjske: „o razvoju nutarnje kolonizacije u iztočnih pokrajinah Prusije“ te „o zakonodavstvih tičućih se rentovnih dobara“. Nakon svestranog i pomnog pretresanja i razprave primljeni su jednoglasno sliedeći predlozi referenta:

„Kongres je uvjeren, da uspješan razvoj nutarnje kolonizacije na temelju zakona o rentovnih dobrih stavlja u izgled bolju budućnost poljskomu gospodarstvu, ako bude: a) sa strane državnih vlastih shvaćena kao pomoćna akcija za privatna poduzeća u svrhu reforme inštituta zemljištnog vlastničtva, b) po veleposjednicih pravodobno sa uvidjavnošću i sustavno provadjana, i to ne samo da pomognu svojim financijam, nego da i istodobno stvore sposobna za seljački život seljačka dobra, i to c) sa domaćimi elementi, obazirajući se na njihove osebine i omogućiv im samostalan dalji razvoj, ali d) bez birokratičkih alura posredovanjem privatnih zavoda, koji će u slučaju, ako sudjelujuće stranke ne budu posjedovale nuždnih fondova, prestirati one funkcije, za koje nisu pozvane državne oblasti.“

Sada je sliedio veoma znamenit referat jubilara grofa Augusta Cieszkovskoga o temi: „udioničtvovanje pomoćnika i radnika kod dobitka poljsko-gospodarstvenih poduzeća“. U njem je referent spomenuo, da je njegov predlog stekao toplo priznanje u inozemstvu, naročito u Italiji i Francuzkoj, ter da je već često praktično proveden sa najboljim uspjehom tako u svjetskom obrtnom poduzeću „Bon Marché“ u Parizu kao što i u mnogih tvorničkih i poljsko-gospodarskih poduzećih. Gdje god se je to dogodilo, nikada se nije ni spomenuo strike, već se nasuprot najbolje slažu gospodari sa pomoćnici i radnici. Referent scieni, da je njegov predlog jedno od ono malo uspješnih sredstava proti bezposlici, koje trajno veže radnika uz gospodara i poduzeće, ter je svakako vriedno, da se radi pokusa uvede u poljsko gospodarstvo. U načelu su se složili skupštinari sa referentom, ali su iztakli velike potežkoće, koje su se pokazale u praksi, i to više kod poljskoga gospodarstva nego li u tvornicah. Više govornika navelo je više slučajeva o praktičnoj provedbi ovoga načela u poljskom gospodarstvu, ali su ovi pokusi ostali osamljeni radi nezrelosti radnika, koji nisu znali razlikovati zajednice na dobitku od zajedničkog vlastničtva.

Digitized by Google

14. rujna obdržavana je treća i zadnja plenarna sjednica. U njoj budu prihvaćeni zaključci pojedinih odjela, nakon čega zaključi predsjednik Madeyski sjednice kongresa govorom, koji je primljen velikim povladjivanjem. U svom govoru iztaknuo je, da članovi kongresa mogu mirnom dušom kazati, da su savjestno sudjelovali kod riešavanja najvažnijih problema. Odjel narodno-gospodarstveni zauzeo je prvo mjesto u kongresu izborom vanredno zanimivih temata od silnog zamašaja, jer promjenjeno shvaćanje u narodnom gospodarstvu na sve nas osobito djeluje. Gospodarstveni život zapadne Europe stoji na vulkanu; u žestokom boju, koji se je razvio, križaju se struje, tendencije i ciljevi. Mi smo očekivali, da mora u našem narodu čuvstvo potrebe jačati neprestano sve sile, ter biti tako jako, da se neće nitko naći, koji bi se usudio tajnim rovarenjem podkapati temelje socijalnog reda. Pak je ipak zločinska ruka ludjaka, prevratnika ili zavedenog, sliedeći varave slike zapadne krive naobrazbe, zahvatila i u nutrinju našega družtva, da pobuni malene proti velikim, siromašne proti bogatim, slabe proti jakim. Za to mogu sa ovog mjesta s veseljem konstatirati i pred javnošću posvjedočiti, da se mi u naših razpravah nismo ni za vlas odmakli od onog nepomičnog cilja, koji nam je naš predsjednik jubilar postavio, da smo osobito u ekonomskom odjelu dokazali, da nismo sliepi prama potrebi, da se ne žacamo udubiti se u najdublje tajne i najteža pitanja sadašnjosti i budućnosti, da smo dapače najviše truda i oduševljenja posvetili razpravi i poboljšanju stanja malih ljudi, premda ih medju nama nema. U pitanjih kolonizacije, izseljivanja, udioničtvovanja kod dobitka nismo čekali, da se prije čuju zastupnici nižih slojeva, već se nadjoše medju nami zagovornici tih reforma u onih slojevih, čiji interesi izgledaju kao da su tomu opriečni. Mi smo bili svedjer proniknuti pravim kršćanskim duhom bratske ljubavi, koji će i u buduće izpunjavati sva naša viećanja, pak za to dovikujem članovom kongresa na razstanku: do skorog vidjenja u Lavovu.

Biljegovanje gruntovnih nacrta. Izkusilo se je, da se u predmetu biljegovanja nacrta, priklopljenih u smislu točke c) § 56. grunt. reda molbam za odpis i pripis ne sliedi jednoliki postupak.

Ovi nacrti onda, ako su gruntovničkim molbam kao posebni prilozi istih priloženi, sve jedno, da li su providjeni podpisom molećih stranaka ili ne, imadu narav jednostavnih priloga, te se kao takovi imadu u smislu stavke 62/73 pristojbene tarife providiti biljegovkom za priloge — najme sa 15 nč. od arka. Naprotiv u onih slučajevih, kada stranke nacrte ne kao posebne priloge prilažu gruntovničkim podneskom, nego ih gruntovničkom operatu temeljem služećemu ugovoru prišiju, podpadaju takovi nacrti, kao nadopunjujući dio ugovorne izprave, biljegovnoj pristojbi, ustanovljenoj pod stavkom 1/50 pristojbene tarife za drugi i ostale arke, bez

Digitized by Google

obzira na to, da li su providjeni podpisom ili ne, — najme biljegovini sa 50 nč. po arku. (Naredba ministarstva financija od 26. prosinca 1886. broj 41178). ***Franjo Horvat,*** *kr. fin. pomoć. tajnik.*

KNJIŽEVNE OBZNANE.

Mjenbeno pravo. Priredio dr. Juraj Vrbanić, privatni docent na hrvatskom sveučilištu, Zagreb 1893. u 8° 217.

Ovo je četvrti svezak prvoga razdjela znanstvene knjižnice, što ju izdaje kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlada, odjel za bogoštovje i nastavu.

Piscu je kod sastavka djela bila namjera prirediti sustavnu učevnu knjigu za više trgovačke škole, ter pružiti priliku trgovcu, da se što laglje uputi u mjenbeno pravo. Nu uza sve to, što je prema tomu ova knjiga namienjena u prvom redu trgovačkomu stališu, ona će izvrstno poslužiti slušateljem prava na hrvatskom sveučilištu, jer je u njoj lahko shvatljivim načinom obradjena sva materija mjenbenoga prava, a dobro će doći i praktičnom pravniku. Kako pisac sam u pregovoru napominje, priredio je svoje djelo na podlozi razlaganja i sliedeći tumačenje komentara „Mjenbeni zakon, tumač zakonskomu članku XXVII:1876.“, od dra. Frana Vrbanića, koji je komentar svakomu hrvatskomu pravniku dobro poznat, a stekao je zasluženo priznanje i u inozemstvu. Pisac se je obazirao i na mjenbene propise u Cislitavi, Bosni i Hercegovini, ter na ustanove srbskoga trgovačkoga zakona, koje se tiču mjenica.

Kao dodatak knjizi dodao je uz alfabetsko kazalo formulare mjenica, zavratnih računa i prosvjeda, ter je na koncu otisnuo mjenbeni zakon, a kod pojedinih paragrafa spomenuo one ustanove cislitavskog mjenbenog reda, koje rade o istom predmetu, opaziv, da li su suglasne ili ne s ustanovami našeg mjenbenog zakona.

Mi radostno pozdravljamo ovo novo pravničko djelo u hrvatskoj literaturi i preporučamo ga hrvatskim pravnikom, naročito našoj sveučilištnoj omladini.

Rimske starine. Po K. F. Bojesenu priredio Milivoj Šrepel. Zagreb 1893. 8°. 192.

K. hrv.-slav.-dalm. zem. vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, započela je ovim djelom II. razdjel svoje znanstvene knjižnice, koji će obuhvaćati filozofijske i historijske nauke.

Ovo je djelo priručna knjiga o rimskih starinah, ter je priredjeno po četvrtom njemačkom izdanju Kubitschekovom, samo što je izostavljen nacrt o povjesti rimske književnosti, budući da već imamo posebno djelo o povjesti rimske književnosti u hrvatskom jeziku.

Hrvatsko se izdanje Bojesenovih starina rimskih razlikuje samo u njekih pojedinostih, koje je priredjivač priudesio prema uputam u raznih

Digitized by Google

strukovnjačkih kritikah o posljednjem izdanju Bojesenove knjige, ter su u posebnom dodatku potanje prikazana vrela i književnost rimskih starina.

Ova je knjiga namienjena u prvom redu djakom priredjivačevim, slušateljem klasične filologije, ali će bez sumnje dobro poslužiti i učenikom viših razreda gimnazije, a držimo, da bi ju s korišću mogli čitati i slušatelji prava, jer će im onda mnoge ustanove rimskoga prava jasnijimi postati.

Državno-pravni položaj Bosne u Hercegovine od dra. Hansa Šnelera. Preveo dr. Milenko R. Vesnić. Izdanje književnog fonda Ilije M. Kolarca. Biograd 1893. 8° VI. 159. Ciena 1·50 dinara.

Tumač k zakonu od 9. svibnja 1889. o zadrugah s tekstom zakona, provedbenoga naputka i odnosnimi obrazci, te sa ostalimi popunjujućimi, naredbami i propisi o poslovanju tehnika s diobnimi nacrti. Sastavio Fran Pilepić kr. županijski perovodja. Požega 1893. 8°. 333.

Mi se za danas ograničujemo na to, da svratimo pozornost hrvatskih pravnika na ovo, koliko smo se, prolistav ga, uvjeriti mogli, velikim trudom i pomnjom sastavljeno prvo djelo svoje vrsti u hrvatskoj literaturi, pak ćemo svakako gledati, da o njem donesemo obširnu ocjenu iz strukovnog pera. Ali ne možemo, na ne iztaknemo već sada, da posve pristajemo uz nazor pisčev, izražen u predgovoru, da pošto se u zadružnih poslovih radi o uzdržavanju i diobi seljačkoga posjeda, dakle o „mojem i tvojem", da kod uporabe zadružnoga zakona treba ne samo ćuvstva pravičnosti, nego i pravničkog poznavanja i shvaćanja zadružnih ustanova. Upravo je zato ova knjiga svakomu upravnomu činovniku kod uporabe zadružnoga zakona ne samo koristna, nego i nuždna, pak im ju s toga toplo preporučamo, a biti će bez dvojbe od koristi i odvjetnikom, koji takodjer kod zadružnih razmirica i dioba često posla imadu.

Pravnik, list za pravne i državne nauke (uredjuju ga Jovan Aćimović i dr. Milenko R. Vesnić, a izdaje srbsko pravničko družtvo), sv. 9. septembar, sadržaje: Hipoteka na vlastitoj stvari, od dra. Nikole Ogorelice. — Postanak cetinjske tamnice, od P. Miljanića. — O položaju čovjeka u porodici, opštini i državi, od A. Antića. — O skidanju obezbedjenja, od St. Dobrivojevića. — Običaj i zakon, od Drila. — Pravosudje. — Književni pregled. — Glasnik.

Tumač općemu austrijskomu gradjanskomu zakoniku. Napisao Adolfo Rušnov, viećnik kr. banskoga stola. — Knjiga prva. §§ 1—530. Zagreb, 1893. — Tisak i naklada knjižare Lav. Hartmana (Kugli i Deutsch). 8°, strana 1—719; ciena 4 for. 20 nč. (Svršetak.)

Evo nas kod samog zakonika.

Kako je poznato gosp. pisac odabrao je u svom djelu eksegetsku metodu tumačenja ustanova gradjanskoga zakonika, kojoj se nije mogao

Digitized by Google

oteti, jer mu je bilo zadaćom, stvoriti u prvom redu djelo za porabu prakse.

Istina Unger nam je u svojem systemu obć. gradj. zakonika pokazao, da se pojedini pravni instituti pomoću t. zv. historijske-filozofske metode ponajbolje iztražiti i upoznati mogu; jer je u najviše slučajeva samo povjest kadra razjasniti njihovu današnju osobitost. Nu ako i jest ta metoda za znanstveno izučavanje pravne nauke neoporecivo najvaljanija, ipak se pisac, koji je odlučio zakon tumačiti za porabu prakse, ne može oteti metodi eksegetskoj; jer eksegeza — kako pravom Pfaff i Hofmann vele, — iznaša na javu takova pitanja, koja sistematika previdja ili barem dovoljno ne respektira; ima mnogo toga, što u komentaru mora biti izcrpivo protumačeno, počim u sistem ne spada, a i obratno imade i u sistemu dosta toga, bez čega lahko komentar biti može. S toga se sistem i komentar moraju nadopunjavati.

Taj nazor iztaknuše izrično Pfaff i Hofmann, ter ga nastojahu i u praksi provesti. Dakako da su oni — povodom tim — svojemu komentaru sa dotičnimi „Excursi" odsjekli tako ogromne medje, da će ih jedva kada sami doseći.

I naš se pisac u čednih granicah kreće u netom iztaknutom pravcu, ter tumačeć pojedine pravne ustanove sliedi ih tokom njihovog razvoja, počam od rimskoga prava, pak sve do današnjega njihovoga oblika.

Kako je književnost gradjansko-pravna bujna i silno razvita, napose njemačka, težko je današnjemu piscu tumača iz te silne gomile izabrati i sakupiti ponajbolja, na sve strane razsijana zrna.

Kad to pomislimo, tada nam je tek jasno, koliko je trebalo i truda i vremena potrošiti za izradjenje ovog najnovijeg čeda hrvatske pravne literature, koje u velikoj osmini — dosta sitnimi slovi štampano — obsiže 1640 strana (I. i II. knjiga zajedno.)

Pisac daje nam prije svega valjanu definiciju o pojmu gradjanskoga prava, kako ju je znanost prihvatila, ne iznašajuć pri tom ništa nova; jer je to pitanje s teoretskog stanovišta po Ungeru, Stubenrauchu, Pfaff Hofmannu i dr. najpomnije protumačeno. Tu je bilo dostatno najbolje mnienje naći te iztaći, a to je učinjeno sa znatnim strukovnim razumievanjem.

U §-u 4. o. g. z. izrečeno je pravilo, da privatno-pravne ustanove obvezuju bez iznimno državljane unutar granicah zemlje, za koje su proglašene, a podjedno je riešeno pitanje, po kojih se zakonih imadu prosudjivati djelovanja i pravni poslovi, koje državljani čine izvan zemlje.

Teoretsku stranu tih pitanja predočuje pisac po rezultatih iztraživanja Ungerovih i Savignyevih; u pogledu pitanjâ, koja bi tu nastati mogla obzirom na naš državo-pravni položaj prama Ugarskoj i Cislajtaniji, razvio je pisac nazore, koji su u skladu sa tumačem dra. Derenčina.

Digitized by Google

Taj § u savezu sa §-om 34. o. g. z. te čl. IV. uvedb. patenta od silnog je domašaja u praktičnom životu, napose u stvarih ženitbenih, kako nam to najbolje pokazuju t. zv. sedmogradske ženitbe. O valjanom shvaćanju ovih ustanova ovisi dobro riešenje pravne kolisije izmedju raznih država.

Zanimivo pitanje o povratnoj moći zakona obradjeno je svom pomnjom, te velikim znanstvenim aparatom. Liepo je izcrpljena i učena razprava dra. Gellera: „Der Einfluss neuer Gesetze auf schwebende Rechtsverhältnisse".

Od tumačenja pojedinih §-a obazrieti nam se je na ono §-a 19. o. g. z. Starija teorija, a još i Savigny u systemu (V. knjiga) tumači postanak tužbe ovako:

Ovlaštenik stanovitoga prava stupa prama trećemu, koji to pravo vriedja, u novi pravni odnošaj, po kojem odnošaju je vlastan od povrieditelja tražiti, da se povrieda okani. Ovo ovlaštenje nazvano je „tužbovnim pravom" ili kratko: „tužbom", „actio". Tu je postanak tužbe doveden u uzročni savez sa povriedom prava.

Savignyevo krasno i dubokoumno razmatranje toga pitanja, ter temeljem istoga oštroumno izvedeni zaključci, na toliko su zavodljivi, da su se i najvrstniji tumačitelji našega civilnoga prava: Zeiler, Winiwarter, pače i Stubenrauch za njimi poveli.

Nu novija teorija zabacuje navedeno mnienje, naročito Unger, Puchta i drugi; jer je „actio" ne samo prirodjeno svojstvo, već i sastavni dio svakoga prava, koje omogućuje samostalno oživotvorenje istoga pred sudom. „Tužba" nije nikakvo posebno pravo, već sastojina prava i ovlaštenja, isto kao na pr. kod posjeda pravo sa stvarju razpolagati (sravni Puchta: Römisches Recht sv. I. § 91., 6. izd.).

Držeći se i naš pisac ove nedvojbeno dobre napredne teorije prodire u dubine §-a 19., te nastoji svimi silami, da nam stvar razjasni.

Tuj nalazimo iztaknut i bitni sadržaj tužbom izazvane parnice, te dopuštenih dokaznih sredstava ne samo po gradj. parb. postupniku, već i po maličnom postupku, postupku pri parnicah radi smetana posjeda, a dotaknuta su i pitanja o povrati u prijašnje stanje, dakako samo na toliko, u koliko je to u obće moguće pri tumačenju materijalnoga prava.

Slično je postupao i dr. Derenčin u svojem tumaču; ali nazočni tumač, kao djelo novije, obsiže pravno stanje, kako se je u nas razvilo i nakon godine 1880., koje je Derenčinov tumač izašao, pak stoga odgovara današnjemu našemu pravnomu stanju podpunoma. —

Stubenrauch niti u najnovijem svom 6. izdanju ne sliedi takav način tumačenja, te su u tom pogledu naši tumači bolji.

Obćenite ustanove civilnoga prava, kodificirane u §§ 1 – 43., jesu najobljubljenije polje sistematskom obradjivanju.

Digitized by Google

Tumač Rušnovov razsvieljuje te ustanove uvaženjem naših posebnih državo-pravnih prilika, koje njemačka literatura slabo ili nikako ne respektira, (kod §§ 28—32.).

Neka bude na ovom mjestu dosti spomenuti, da se je pisac kod izradjivanja ovoga diela zakonika poslužio najboljim radnjami, na poseb pako „systemom" Ungerovim i to tako, da će tu čitatelj naći sve, što treba, dapače na njekojih mjestih u obilnoj mjeri.

Iztaknuv ovo, prelazimo na drugo poglavje prvoga diela: k ustanovam o ženitbenom pravu (§§ 44—136.).

Ženitba je uvjetom i podlogom obitelji, a po tom i zdravom državnom organizmu.

Učinak ženitbe jest osobne te imovinsko-pravne naravi.

Osobni ženitbeni odnošaji ne dadu se pozitivnimi zakoni točno opredieliti; jer su naravi etičke, moralne.

Pošto je crkvi eminentnom zadaćom naučati i podržavati moralnu sviest, to si ista od vajkada prisvaja pravo stavljati norme i uslove, uz koje se brak valjano sklopiti može i suditi o tom, da li je ženitba valjano sklopljena, da li pravno obstoji, kao i s tim savezna pitanja.

S druge strane pobija se taj zahtjev crkve, ter se ta prava vindiciraju državnoj vlasti.

Druga strana posljedka bračnih odnošaja, imovinsko-pravna najme, spada izključivo pod jurisdikciju državne vlasti, niti si je crkva istu ikada prisvajala.

Ženitbeno pravo crkve razvilo se je na osnovu rimskoga prava, ter nam se u cielini predočuje u kanonskom pravu, koje je u daljnjem svojem razvitku prešlo i u moderne državne zakonike.

Katolička crkva uči, da je brak svetotajstvo, i kao takav načelno nerazriešiv; dočim grčko-iztočna i ine crkve uz stanovite predpostave dopuštaju razriešivost braka, ter su u tom pogledu skroz na stanovištu rimskoga prava.

Obzirom na navedeno jest sasvim prirodno, da tumačitelji gradjanskih zakonika, razlažuć ustanove ženitbenog prava s većom ili manjom obzirnošću upotrebljuju i kanonska crkvena prava.

Scienimo, da nećemo pogriešiti, uztvrdimo li, da je bitna značajka tumača Rušnovova, da se on bavi tek onoliko, koliko je najnuždnije, tumačenjem crkvenih — kanonskih — prava; dočim posvećuje puno više ljubavi i pomnje pitanjem, koja izključivo spadaju u jurisdikciju i postupak gradjanskoga sudca

Iztaknuv ovo, jasno je, da čitatelj ovdje neće naći onako obširno tumačeno kanoničko ženitbeno pravo, kakvo se nalazi na pr. u tumaču dra. Derenčina, pak će se s toga oba tumača zgodno nadopunjivati.

Ovdje se nalaze na shodnom mjestu bitne ustanove ženitbenih, ter interkonfesionalnih zakona, stvorenih za zemlje, zastupane u carevinskom

Digitized by Google

vieću, kao i načela ugarskih zakona: o ravnopravnosti židova (zak. članak XVII: 1867), o reciprocitetu zakonito priznatih kršćanskih vjeroizpoviesti (zak. čl. LIII: 1868.).

Kod §-a 54. umjestno je napomenut i naš zakon od 10. prosinca 1890. (sbor. broj 1. od godine 1891.).

Uz ove obće napomene pravedno je, da iztaknemo veliku pomnju pisca, kojom je iztražio pitanje o gradjanskih posljedicah, neobdržavanja zaruka gledom na nastalu štetu i krivinu stranaka; nadalje ženitbenu zaprieku otmice (§ 56.); pitanje alimentacije prije i nakon riešenja brakorazvodne parnice.

Ova, a i mnoga ina pitanja čitati će se s naslađom i s puno pouke; jer su tu skupljena i kritički upotrebljena sva razna mnienje, ter je stvar dotjerana uporabom judikature bečke do znatne jasnosti tako, da se ovaj naš hrvatski komentar dostojno može staviti uz bok Stubenrauchovom (6. izdanju).

Po Zhishmanu: „Das Eherecht der orientalischen Kirche“: 1869. tvrdi se, da grko-katolici u pitanju razpusta ženitbe ne stoje na stanovištu rimo-katolika; jer da je kod istih kao i kod grko-iztočnjaka radi preljuba dopušten razpust braka. Pošto u tom pogledu grčko-sjedinjene vežu isto tako zaključci tridentinskoga sabora kao i katolike, to je ovo mnienje svakako krivo, pak nam je milo, da takvu nauku ne nalazimo u našem tumaču.

Pisac se je taknuo i t. zv. erdeljskih (Siebenbürgischen Ehen) ženitba; pak je tu mogao izrično iztaknuti i stanovište naše prema tomu pitanju, napose gledom na državljanstvo, koje nam je zajedničko s Ugarskom, — u savezu sa našom autonomijom u bogoštovnom zakonarstvu.

Ta stvar je važna; jer ima ljudi, koji krivo sciene, da pripadnici hrvatsko-slavonski, kao ugarski državljani, mogu u Ugarskoj — i za Hrvatsku — valjanu t. zv. erdeljsku ženitbu sklopiti. —

Sudbenost vojničkih sudova u gradjanskih parbenih te izvanparbenih pravnih poslovih prestala je sasvim gledom na § 54. zak. čl. XL: 1868. „ob obranbenoj sili“.

U savezu s tim §-om izdano je previšnje riešenje od 8. srpnja 1871., priobćeno sudbenim oblastim u području Hrvatske i Slavonije okružnicom banskoga stola od 30. kolovoza 1871. broj 5932.

Pošto je ovo previšnje riešenje tiskano u 39 komadu vojnog lista naredaba za godinu 1871., dočim — na koliko mi znamo — sada spomenuta okružnica banskoga stola do sada u nas nigdje tiskane neima, žalimo, da je pisac nigdje u svom tumaču odtisnuo nije.

Ne ima dvojbe, da bi djelo bilo u pogledu ženitbenoga prava grčko-iztočnog vjeroizpoviedanja podpunije, da je g. pisac upotrebio novije djelo dra. Nikodima Milaša: „Pravoslavno crkveno pravo“. (Zadar 1890.)

Digitized by Google

To bi bilo tim potrebnije; jer su ustanove toga prava manje poznate i pristupne. Napose trebalo je pobliže obazrieti se na „Rescriptum declaratorium“ od 16. srpnja 1779. i u savezu s istim izradjeni posebni ustav za eparhijske konsistorije od 17. lipnja 1782., nazvan „Systema Consistoriale“; jer se tuj nalaze ustanove o konsistoriji kao prvoj sudskoj instanciji, o mitropolitskoj apelatoriji kao drugoj, i o kraljevskomu priestolju kao trećoj instanciji.

Savezno s tim imalo se je iztaknuti — isto kao što se je to učinilo za sljedbenike rimo-katoličkog vjeroizpovjedanja, — da su sudovi grčko-iztočne crkve nadležni i za razpravu i presudu o proglašenju smrti nestaloga supruga u svrhu sklopljenja po preostalom suprugu nove ženitbe. (§§ 112—114). —

Nastavljajuć čitanje tumača nailazimo na liepo izvedenu prispodobu medju tutorstvom i očinskom vlasti, kakve neopazismo ni u tumaču Stubenrauchovom (6. izdanje) ni u onom dra. Derenčina (§ 147.)

Pojam „nezakonitosti“ djeteta, moguće slučajeve nezakonitog rodjenja, protimbe muža po §-u 156., ter parnice po §-u 158. razpravlja g. pisac izcrpivo, sliedeć u glavnom koli način tumačenja, toli nazore Stubenrauchove.

Oni, koji tvrde, da se u parnici na priznanje očinstva po §-u 163. može protustaviti exceptio plurium concúbentium, iztiču, da zakon neizvodi dužnost alimentacije iz fakta prilega, već iz fakta rodjenja (§ 158.); jer da je samo takav prileg, koji je doista imao posljedkom porod djeteta, — uvjetom očinstva, te po tom dužnosti uzdržavanja i odgoja.

Drugi opet drže odlučnim samo faktom prileg u kritično doba.

Ovako su se komentatori razdielili na dvie skupine; naš tumač pridružuje se potonjoj, pozivajuć se pri tom na Zeillera, kao najmjerodavnijeg komentatora, pošto je isti bio izvjestiteljem zakonotvornoga povjerenstva, i time mogao biti najbolje upućenim u intencije zakonotvoraca.

Dakako, da pisac Zeillera do kraja ne sliedi, već se shodno pridružuje daljnjim tumačenjem Winiwartera i Stubenraucha.

Protivno stanovište zastupao je Unger u svojih člancih: „Die Exceptio concubentium im heutigen oesterr. Rechte“ (u Allgem. oesterr. Gerichts-Ztg. od godine 1857.), ter je njegovo mnienje prihvatio i u svojem tumaču liepo razvio i dr. Derenčin.

Sve to iznjeo je pisac pred nas u svojem tumaču, osvrćuć se pri tom i na prieporna pitanja, odnoseća se na način dokazivanja pojedinih odlučnih činjenica u napomenutih preporih.

O pravih medju roditelji i djecom (pogl. 3. I. diela), naročito ob očinskoj vlasti, ter pravnom odnošaju zakonitih i nezakonitih roditelja, i ovim sličnih odnošajih razpravlja se običnom u pisca jasnoćom i razgovjetnošću, pak se tu može naći sve važnije, što je napredna iztražujuća znanost na vidjelo izniela. Opažamo jedino to, da se je naš tumač — kao

Digitized by Google

hrvatski komentar — mogao osvrnuti na naše posebne zadružne odnošaje, ter izreći svoje mnienje o tom, ima li i može li imati kakva prava na alimentaciju nezakonito u zadruzi rodjeno diete prema zadruzi samoj za života, odnosno poslje smrti svoga roditelja zadrugara.

To pitanje trebalo je razmotriti i obzirom na propis §-a 2. zakona od 9. svibnja 1889. o zadrugah.

Ono isto, što je rečeno o poglavju trećem, valja spomenuti i o poglavju 4. I. diela: „o tutorstvu i skrbničtvu".

Valja priznati, da će napose praktični pravnici tim dielom zadovoljni biti; jer će tu naći mnogo liepih uputa za uredovanje u izvanparbenom postupku, pošto g. pisac kod toga tumačenja jasno i obsežno tumači ne samo sam zakonik, već i savezne ustanove koli parbenog toli vanparbenog postupka, osvrćuć se pri tom i na posebne naredbe te zakone, a naročito i na naš noviji zakon od 10. lipnja 1890.: „o posljedicah kaznenih osuda i kazni" (sbor. br. 50.)

Time ogledasmo, ter u krupnih crtah upozorisno čitatelje na sadržaj I. diela novog tumača gradjanskog zakonika, pak će dalnja naša pažnja posvećena biti sliedećemu II. dielu. ***Fr. Haladi.***

Slovenski pravnik (uredjuju ga dr. Makso Pirc i dr. Viktor Supan, a izdaje družtvo „Pravnik") sv. 11. za mjesec listopad sadržaje: O reformi naših direktnih davkov, od Fr. Šuklje-a. — Pravo in državoslovna predavanja v Ljubljani, od P. pl. Radicsa. — Iz pravosodne prakse. — Iz upravne prakse. — Književna poročila. — Razne vesti. — Pregled pravosodstva.

VIESTNIK.

(Upravni odbor „pravničkoga družtva") držao je dne 8. studenoga 1893. redovitu sjednicu, u kojoj je iza pročitana i odobrena zapisnika od posljednje sjednice ustao član upravnoga odbora dr. Josip *Pliverić*, ter je u ime čitavoga odbora čestitao prisutnomu suodborniku presvjetlomu gospodinu septemviru Kajetanu *Hrubyu*, koj je ove dane navršio četrdesetgodišnjicu svoga sluzbovanja. Dr. Pliverić je u kratko spomenuo zasluge svečareve, ter mu zaželio, da još dugo i dugo godina tako uspješno, kao i do sada radi na polju praktičnoga pravosudja, što su prisutni oduševljenjem prihvatili i iz dna duše uzkliknuli: „Živio svečar!"

Za tim je primljeno na znanje, da koncem godine 1893. iz družtva izstupa Antun *Radja* viećnik II. razreda kr. sudbenoga stola u Ogulinu i prihvaćen je predlog urednikâ „Mjesečnika", da se u buduće i prvi članci u „Mjesečniku" tiskaju „garmondom", a ne više „ciceron".

(Novi veliki župan). Veliki župan županije belovarsko-križevačke Radoslav *Rubido-Zichy* odriešen je od uprave iste županije i od vršenja funkcija velikog župana gradova Belovara, Križevaca, Koprivnice i Tvrdje Ivanića, podjedno mu je u priznanje njegovoga uspješnoga službovanja podieljen mali krst reda

Digitized by Google

sv. Stjepana uz oprost od pristojba, napokon je imenovan bosansko-hercegovačkoj vladi dodieljeni okružni predstojnik dr. Milutin *Kukuljević-Bassany-Sakcinski* velikim županom županije belovarsko-križevačke te gradova Belovara, Križevaca, Koprivnice i Tvrdje Ivanića.

Imenovanja. Imenovani su: Vjekoslav *Klaić* gimnazijalni profesor, profesorom obće povjesti na sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu, sudbeni pristav Jovan *Mudrinić* kot. sudcem u Kutini, sudbenimi pristavi II. razreda prislušnici: Mirko *Reichwein*, kod kotarskog suda u Grubišnom polju, za kot. sud u Otočcu; Ivan *Trgovčić*, kod sudb. stola u Varaždinu, za kot. sud u Kostajnici; Franjo *Vrkljan*, kod kot. suda u Zagrebu. za kot. sud u Staroj Pazovi; zatim Vinko pl. *Pušić*, pristav kod kot. ureda kao suda u D. Tuzli, za kot. sud u Novommarofu, Mihovil *Mocnay* odvjetnički perovodja za kotarski sud u Gjurgjevcu; Srećko *Trohar* pravni vježbenik kod kot. suda u Bakru prislušnikom u obsegu kr. banskog stola; zamjenik drž. odvjetnika Čedomil *Cekić* perovodjom višega razreda kod kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, svršeni pravnik Vasilij *Kangrga* perovodnim vježbenikom u obsegu kr. hr.-slav.-dalm. zem. vlade; Viktor pl. *Jancso*, zamj. kr. drž. odvjetnika u X. nadnevnom razredu, u službovanju kod kr. državnog nadodvjetničtva u Zagrebu, zamjenikom kr. državnog odvjetnika I. razreda u VIII. nadnevnom razredu, Josip *Križ*, zamjenik kr. državnog odvjetnika u X. nadnevnom razredu kod kr. drž odvjetničtva u Gospiću zamjenikom kr. državnog odvjetnika II. razreda u IX. nadnevnom razredu, ter su ostavljena obojica na njihovih dosadanjih službenih mjesti. Nadalje imenovani su: sudbeni pristavi II. razreda sudbenimi pristavi I. razr. i to: Samuel *Spiller* kod sudbenog stola u Mitrovici, J sip *Rill* kod kot. suda u Djakovu, Rudolf *Stancer* kod kot. suda u Sisku uz premještenje istoga ka kot. sudu u Karlovcu, Šandor *Oršolić* kod kotarskoga suda u Karlovcih; Mato *Kuzmić* kod kotarskoga suda u Ivancu, Sigismund pl. *Sakač* kod kotarskoga suda u Zagrebu; Franjo *Auman*, kod kotarskoga suda u Mitrovici, Antun *Batušić* kod kotarskoga suda u Djakovu, Mijo *Bjelobrk*, kod kotarskoga suda u Rumi, Gjuro pl. *Domin* kod kotarskoga suda u Križevcih i Mirko *Mihaljenović* kod kot. suda u Djakovu, ter su ostavljena potonja desetorica na njihovih dosadanjih službenih mjestih; Andrija *Špehar* kod kot. suda u Krnjaku i Mihalj *Dimović* kod kotarskog suda u Gospiću, sudbenimi pristavi I. razreda, ter je ostavljen prvoimenovani na njegovom dosadanjem službenom mjestu, potonji pako premješten je ka kotarskomu sudu u Ogulinu, prislušnik Petar *Car* imenovan je sudbenim pristavom II. razreda kod kr. kot suda u Rumi i konačno prislušnik dr. Rudolf *Signjar* sudbenim pristavom II. razr. kod kot. suda u Zagrebu.

(U Bosni i Hercegovini) imenovani su: direktor šerijatske sudijske škole i predsjednik zemaljske vakufske komisije Hadži Mahmed Teofik ef. *Azabagić* reis-el-ulemom za Bosnu i Hercegovinu, nadalje sudskimi tajnici v. pr.: Adam *Smolarsky* kod okružnoga suda u Travniku, Josip vitez *Ilnicky* kod zem. vlade, Samuel *Schächter* kod kot. ureda u Sarajevu, Jovan *Dzikosky* kod okr. suda u Sarajevu, Vilim *Sandecky* kod kot. ureda u Bos. Kostajnici, Adolf *Bayer* kod zem. vlade, zamjenik drž. tužioca n. pr. u Banjaluci Franjo vit. *Kruszelnicky* zamjenikom državnog tužioca više pristojbe, sudskimi tajnici niže pristojbe sudski pristavi više pristojbe: Romuald *Lelek* kod kot. ureda u Ćajnici, Aleksander *Irzykowsky* kod kotarskog ureda u Tešnju, Petar *Javor* kod kot. ureda u Zvorniku, Vilim *Kratky* kod kot. ureda u Cazinu, Jovan *Zorec* kod okružnoga suda u D. Tuzli, Mavro *Neuschul* kod kot. ureda u

Digitized by Google

Vlasenici, Isidor *Hulles* kod kot. ureda u Sarajevu, kao i vladin perovodja kod zem. vlade dr. Alfons *Linkmayer*; nadalje: perovodni vježbenik c. kr. namjestničtva dr. Franjo *Krzysik* u Dabrowi privr. perovodnim vježbenikom u Cazinu, vladinimi perovodjami sudskog pristava v. pr. i povjerenika za osnivanje gruntovnice u Livnu Jovana *Karmansky*; i sudski pristav niže pristojbe kod zemaljske vlade Franjo *Pacher*: dalje sudskimi pristavi više pristojbe sudski pristavi niže pr.: Stanislav *Liszkowsky* kod seoskog kot. ureda u Mostaru, Florijan *Grabiansky* kod kot. ureda u Nevesinju, Stanislav vit. *Galecky* kod kot. ureda u Kladnju, Jovan *Bjelen* kod kot. ureda u Gradačcu, Jovan pl. *Chodynicky* kod okr. suda u Travniku, Mihalj *Tymczyszyn* kod kot. ureda u Srebrenici, Franjo pl. *Dominić* u dodjelenju povjereniku za osnivanje gruntovnice u Livnu, Franjo *Trupkiewicz* kod kot. ureda u Foči i Petar *Martechini* kod kot. ureda u Konjicu; sudskimi pristavi niže pristojbe auskultanti dr. Josip *Schön* kod kot. ureda u Trebinju i Franjo *Krejza* kod kotarskog ureda u Brčkom, privr. auskultant kod okr. suda u Travniku Franjo *Švarc* privr. sudskim pristavom niže pristojbe, šerijatski praktikant kod kot. ureda u Sarajevu Mustafa ef. *Šteta* privremenim šerijatskim sudijom u X. dnevnom razr. kod kot. ureda u Vlasenici, privr. perovodni vježbenik kod kot. ureda u Sarajevu Egon pl. *Pflügl* privr. auskultantom kod okr. suda u Sarajevu, privr. sudski pristav kod okr. suda u Banjaluci Jovan *Bezecny* definitivnim činovnikom bos.-herc. uprave, privr. sudski pristav niže pristojbe kod okr. suda u Sarajevu Karlo *Češka* definitivnim činovnikom bos.-herc. uprave, zatim svršeni pravnik u Beču Pavao *Martinka* priv. auskultantom kod okružnog suda u D. Tuzli i pravni vježbenik kod c. i kr. trgovinkog suda u Beču Franjo *Bonač* privr. auskultantom kod okr. suda u Mostaru, aukultant kod c. i kr. okužnoga sud u Savoku dr. Franjo *Ocheduszka*, auskultantom kod okružnoga suda u Banjaluci.

Premještenja. Kot. predstojnik Svetozar *Grubić* premješten je iz Ludbrega u Pakrac, kot. sudac Stjepan *Tatomirorić* iz Djakova kr. sudb. stolu u Osieku, kot. sudac Vendelin *Schmidt* iz Petrinje u Djakovo, kot. pristav Mihalj *Makay* iz Županje u Daruvar. te mu je povjerena uprava te kot. oblasti, kot. pristav Vatroslav *Bunjik* iz Klanjca u Pakrac, županijski perovodja Martin *Dragolić* iz Pakraca u Ludbreg, ter mu je povjerena uprava kot. oblasti u Ludbregu, sudbeni pristav Gabrijel pl. *Drenovački* iz Gjurgjevca u Zlatar, sudbeni pristav Ivan *Mesarić* od kot. suda u Belovaru k onomu u Pregradi, kot. pristav I. razreda i upravitelj kot. oblasti u Stubici Eduard *Šmit* iz Stubice kr. kot. oblasti u Samoboru ter mu je povjerena ujedno uprava rečene kot. oblasti; kot. pristav II. razr. Dragutin *Spoja* iz Vrbovskog kr. kot. oblasti u Jaski; kr. zem. vladi na službovanje dodieljeni kot. pristav II. razr. dr. Stjepan *Reischil* iz Zagreba kr. kot. oblasti u Stubici, kotarski pristav II. razreda Franjo *Šaban* iz Slunja kr. kot. oblasti u Vrbovskom; zatim povjerena je uprava kr. kot. oblasti u Stubici tamošnjemu kot. pristavu II. razreda Matiji *Babiću*, a kot. pristav Makso *Graff* premješten je iz Jaske kr. kot. oblasti u Slunju, sudbeni pristavi: Petar *Trbojević* od kot. suda u Brinju k onomu u Sisku, August *Forko* iz Novegradiške ka kr. sudbenom stolu u Požegi, Dmitar *Konjević* od kr. sudbenog stola u Požegi kr. kotarskom sudu u Novojgradiški, Ljudevit *Gjurašin* iz Garešnice u Ilok Vilim *Janda* iz Rume kr. kotarskom sudu u Zagrebu, Franjo *Auman* od kr. kot. suda u Mitrovici k onom u Glini, Franjo *Mihelić* od kotarskog suda u Ogulinu k onomu u Brinj ter mu je pod-

Digitized by Google

jedno povjerena uprava rečenoga kot. suda, konačno Nikola *Igić* od kot. suda u Zemunu k sudbenomu stolu u Gospiću.

(U Bosni i Hercegovini) premješteni su: predsjednik okružnoga suda u Banjaluci Gjuro *Treščec* u Sarajevo, ter je dodieljen na službovanje zem. vladi I. odjelenju, vladin tajnik i kot. upravitelj u Drventi Karlo vit. *Stefanowsky* k I. odjeljenju zem. vlade, kot. predstojnik u Livnu Karlo barun *Pitner* dodieljen je vladnom povjereniku za zemaljski glavni grad Sarajevo, kotarski predstojnik Miron vitez *Zarzicky* iz Foče u Drventu i kotarski predstojnik Tomo *Cholodecky* iz Čajnice u Foču, zatim povjerena je političkomu pristavu I. razreda i upravitelju izpostave u Varešu Karlu baronu *Redwitzu* uprava kotarskoga ureda u Livnu, političkom pristavu I. razreda i upravitelju izpostave u Orašju Mihajlu *Kokalju* uprava kotarskim uredom u Čajnici, vladinom perovodji kod okružne oblati u Travniku Ernestu Feliksu *Bardaschu* uprava kotarskim uredom u Stocu, i pol. prist. II. razreda kod kot. ureda u Stocu Josipu *Staschku* uprava kot. izpostavom u Varešu, a premješten je perovodni vježbenik Jovan *Rauch* od kot. ureda u Bileću k onom u Stocu, nadalje sudski tajnik Josip vit. *Ilnicky* od pravosudnog odjelenja zemaljske vlade k okružnom sudu u Sarajevu, sudski pristav Ivan *Mandušić* od kotarskog ureda u Jajcu k okružnom sudu u D. Tuzli, auskultant Anton *Pitha* od okružnog suda u Bihaču ka kotarskom uredu u Jajcu; napokon riešen je sudski pristav kod okružnog suda u D. Tuzli, dr. Jeronim *Lopašić* na njegovu molbu od daljeg službovanja u Bosni Hercegovini.

(Sbornika zakona i naredaba, valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) komad XVI. od godine 1893. izdan i razposlan je dne 31. listopada 1893., a sadržaje:

pod brojem 61. zakonski članak XX: 1893. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora ob uzakonjenju trgovačkoga ugovora sklopljenoga sa kraljevinom Srbijom dne 9. kolovoza 1892.,

pod brojem 62. zakonski članak XXI: 1893. zajedničkoga ug.-hrvatskoga državnoga sabora, tičući se uzakonjenja sa Srbijom dne 9. kolovoza 1892. sklopljene veterinarske konvencije,

pod brojem 63. zakonski članak XXII: 1893. zajedničkoga ug.-hrvatskoga državnoga sabora o podieljivanju državne podpore i pogodnosti ugarskim trgovačkim brodovom, koji tjeraju slobodno brodarstvo po moru,

pod brojem 64. zakonski članak XXIII: 1893. zajedničkoga ug.-hrvatskoga državnoga sabora, kojim se zabranjuje praviti i u promet stavljati umjetna vina,

pod brojem 65. zakonski članak XXIV: 1893. zajedničkoga ug.-hrvatskoga državnoga sabora o uzakonju dne 28. siečnja 1893. s Rumunjskom sklopljene konvencije glede medjunarodnoga štićenja zaštitnih biljega,

pod brojem 66. zakonski članak XXV: 1893. zajedničkoga ug.-hrvatskoga državnoga sabora o uzakonjenju deklaracije od 25. travnja 1892. glede preinake VI. članka trgovačkoga i brodarskoga ugovora, koji je dne 3. studenoga 1873. s kraljevinom Švedskom i Norvežkom sklopljen i zakonskim člankom XII. od god. 1874. uzakonjen,

pod brojem 67. naredbu kr. ugarskog ministra trgovine od 1. rujna 1893. broj 58.257, kojom se preinačuju njeke ustanove zelježničkoga poslovnoga propisnika, koji je naredbom istoga ministra od 10. prosinca 1892. broj 83249 dne 1. siečnja 1893. u kriepost stavljen. (Sbornik zakona i naredaba valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju, br. 15. god. 1893.) i

Digitized by Google

pod brojem 68. naredbu kr. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove, od 15. rujna 1893. broj 18840 u predmetu fabrikacije, magaziniranja, stavljanja u promet i odpremanja razprsnjivih stvari.

Komad XVII. godine 1893. izdan i razposlan je dne 8. studenoga 1893. sadržaje:

pod brojem 69. naredbu kr. hr.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove, od 4. listopada 1893. broj 13443, kojom se odredjujuju promiene u broju i teritorijalnom obsegu mjestnih sudova,

pod brojem 70. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 31. listopada 1893. broj 13.743, kojom se odredjuje, da se kod uprave sirotinjske i skrbljeničke imovine u skupnih sirotinjskih blagajnah počam od 1. siečuja 1894. u korist pojedinih malodobnika i skrbljenika zaračunavati imadu 4% godišnje kamate i

pod brojem 71. naredbu kr. ugarskoga ministra trgovine, od 1. kolovoza 1893, kojom se uredjuje odpremanje razpršnjivih predmeta po željeznici.

Komad XVIII. godine 1893. izdan i razposlan je dne 14. studenoga 1893. sadržaje:

pod brojem 72. naredbu kr. hrv.-slav. dalm. zem. vlade odjela za unutarnje poslove, od 30. listopada 1893. br. 50.826, kojom se odobrava temeljem §-a 21. zakona od 27. prosinca 1889. ob odšteti regalnoga prava točenja u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji priredjena privremena odplatna osnova regalno-odštetnoga duga, po kojoj se sredstvom žriebanja počam od mjeseca studenoga 1893. kroz sliedećih pet godina imadu izkupiti $4^1/_2$% hrvatsko-slavonske regalno odštetne zadužnice,

pod brojem 73. naredbu kr. hrv. slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 1. studenoga 1893. broj 13671, kojom se odredjuje dan za predaju novosastavljenih gruntovnih uložaka kr. sudbenim stolovom u Osieku, Zagrebu Belovaru i Petrinji kao i kr. kotarskim sudovom u Novojgradiški, Kostajnici, Vukovaru, Slunju, Sisku, Križevcih i Vinkovcih, ter ujedno ustanovljuje rok za povedenje izpravnoga postupka i

pod brojem 74. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 10. studenoga 1893. br. 14032, kojom se sporazumno sa vladnim odjelom za bogoštovje i nastavu odredjuje, da se svaka kaznena iztraga povedena i svaka obtužba, podignuuta proti kojemu učeniku ili slušatelju na javnom kojem učilištu, a tako i svaka konačna presuda proti istom ima priobćiti načelniku dotičnoga učilišta.

Stečaji.

Prosinac 1893. Protokolirana tvrdka zemunskog akcijsko-kreditnog zavoda. — Kr. kot. sud u Zemunu (odluka od 29. listopada 1893. br. 16086 gr.) Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Aleksander Badaj, zamjenik Jakob Dežma odvjetnici u Zemunu. — Rok prijavni do 29., a ročište 30. prosinca 1893.

Siečanj 1894. Dragutin *Argolaš* trgovac u Vinkovcih. — Kr. kot. sud u Vinkovcih (odluka od 4. studenoga 1893. br. 13894 gr.) — Zastupnik i medj. upravitelj dr. Pajo Kovačević, zamjenik M. Anastazijević odvjetnici u Vinkovcih. — Rok prijavni do 15. siečnja, ročište 30. siečnja 1894.

Veljača 1894. Salamun *Schön* neprotokolirani trgovac u Vinkovcih. — Kr. kot. sud u Vinkovcih (odluka od 25. listopada 1893. br. 12887 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. I. Jančiković odvjetnik u Vinkovcih, zamjenik Gjuro Rajić iz Vinkovaca. Rok prijavni do 5. veljače, ročište dne 6. veljače 1894.

Digitized by Google

Digitized by Google

Princeton University Library
32101 065403378

Digitized by Google

7600
.6445
v.19
(1893)

DATE ISSUED	DATE DUE	DATE ISSUED	DATE DUE

Digitized by Google